

LUIS DE GRANADA (O.P.)

Primus tomus Concionum de tempore, quae a prima dominica Aduentus vsque ad quadragesimae initium in Ecclesia haberi solent... / autore R.P.F. Ludovico Granatensi... Ordinis Sancti Dominici. -- Salmanticae : Apud Haeredes Mathiae Gastij, 1581

[8], 24, 661, [1] p., +-2+8, A-Z8, 2A-2S8, 2T3 ; 4°

Marca de imp. en port. -- Colofón. -- Apostillas marginales. -- Sequuntur quinque de poenitentia conciones, habitae in quadragesima post meridiem..., p. 571-661, con port. propia

1. Año litúrgico-Sermones 2. Liturgi urtea-Sermoiak 3. Penitencia-Sermones 4. Penitentzia-Sermoiak I. Sequuntur quinque de poenitentia conciones, habitae in quadragesima post meridiem... II. Título

R-6063 Enc. perg., deteriorada

R-6390 Enc. perg. -- VEASE: Luis de Granada (O.P.). Index locupletissimus omnium concionum, tam de tempore, quam de sanctis. -- Praesens Index deseruit editioni Salmantinae, &

Olyssipponensi... -- Salmanticae : Apud Haeredes Mathiae Gastij, 1581 (Obras encuadernadas juntas)

R-6438 Enc. perg. -- Ex-libris ms. en port.: "Es de la Librería de Burzeña"

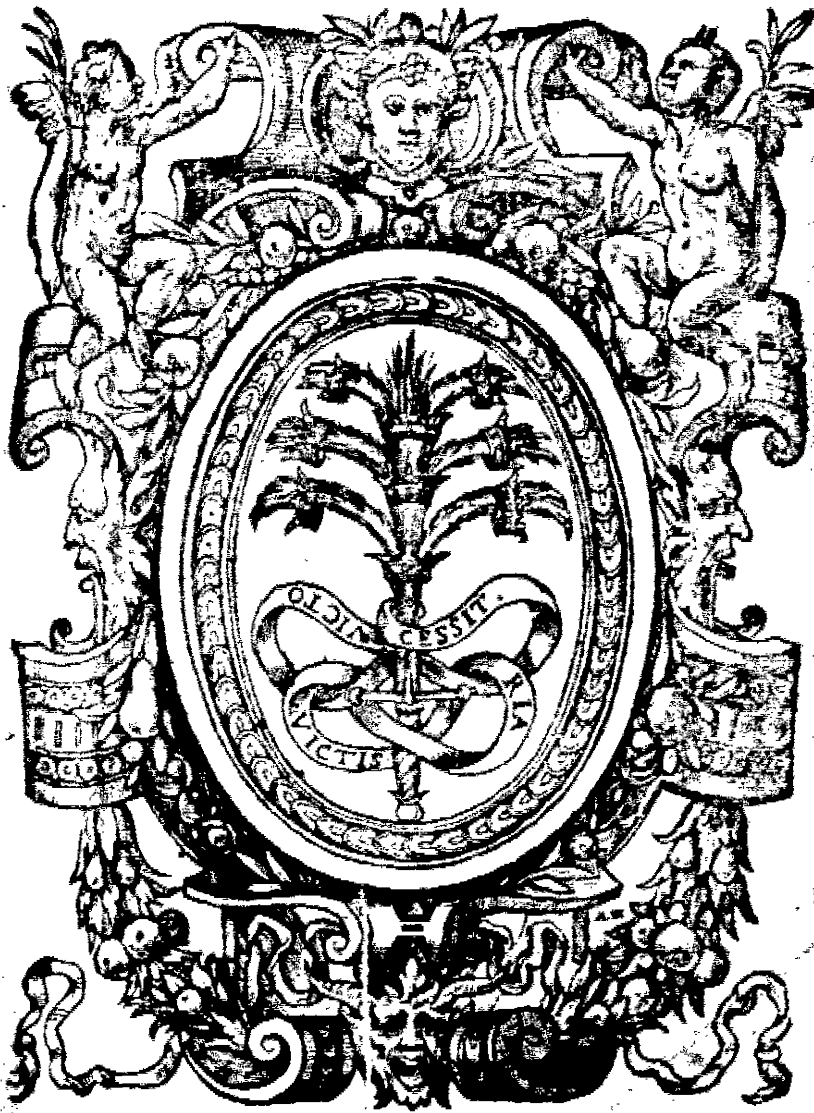
PRIMVS TOMVS

CONCIONVM

DE TEMPORE, QVAE A PRIMA
Dominica Aduentus vsque ad Quadragesimæ initium
in Ecclesia haberi solent.

ADIECTÆ SVNT IN FINE QVINQVE
de Pœnitentia conciones, quæ diebus Dominicis in
Quadragesima post meridiem habitæ sunt.

AUTORE R. P. F. LVDOVICO GRANATENSI,
Sacre Theologiæ Professore, ordinis Sancti Dominici.

CVM PRIVILEGIO HISBANA.
Salmanticae apud haeredes Mathie Gastij.

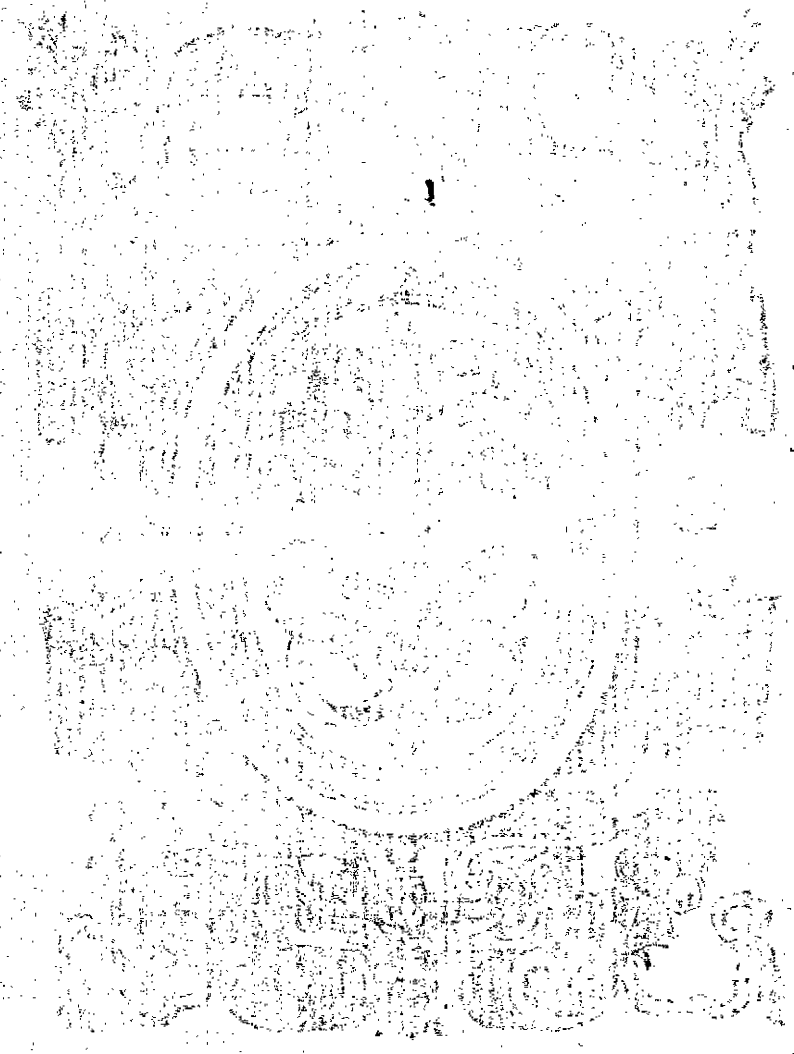
M. D. LXXXL

M V V O O M O O

AMERICAN ...

AMERICAN ...

AMERICAN ...

AMERICAN ...

M. D. I. X. X. I.

EL REY.

R quanto por parte de vos Fray Luys de Granada, de la orden de S. Domingo, nos ha sido fecha relaci6n, que nos os auiamos dado lic6cia y priuilegio, para que pudiesedes imprimir y vender los Sermones de Sanctis, y de todo el año, Collectanea y Rhetorica Ecclesiastica, los quales eran muy vtiles y prouechosos, y en ellos auia de puestto mucho trabajo y costa, y se acabaua el tiempo contenido en los priuilegios que dellos se os auian dado, attento a lo qual nos supplicastes, os mandassemos prorogar los dichos priuilegios por otros veynte años mas, o por el ti6po q̄ fuessemos seruido, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por su mandado, se hizieron las dilig6cias que la pragmatica por nos nueuamente fecha sobre la impressi6n de los libros dispone, y por os hazer bien y merced, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Y por la presente os prorogamos, y alargamos el tiempo contenido en las licencias, y priuilegios que por nos se os dio, para imprimir y vender los dichos libros, que de suso se haze mencion por otros veynte años mas, los quales corran y se cuenten, despues de cumplido y acabado el tiempo en las dichas licencias y priuilegios contenido, dentro de los quales, vos o la persona que vuestro poder ouiere, podays imprimir y vender y no otra persona alguna los dichos libros que de suso se haze mencion. Y por la presente damos licencia y facultad, a qualquier impressor destos nuestros Reynos que vos nombraredes, para que por esta vez los pueda imprimir, con que despues de impressos antes que se vendan los traygays al nuestro Consejo, juntamente con los originales que en el se vieron, que van rubricados y firmados al cabo, de Pedro çapata del Marmol nuestro Escriuano de Camara, de los que en el nuestro Consejo residen, para que se corrijan con ellos, y se os tasse el precio que por cada volumen ouieredes de auer, y mandamos que durante el dicho tiempo, persona alguna sin vuestra licencia, no los pueda imprimir ni vender, so pena que el que los imprimiere o vendiere, aya perdido y pierda todos y qualesquier libros y moldes que dellos tuuieren, y mas incurra en pena de cinquenta mil maravedis por cada vez que lo contrario hiziere, la qual dicha pena sea, la tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la persona que lo denunciare, y la otra tercia parte para nuestra camara, y mandamos a los del nuestro Consejo

Presente, Oydores de las nuestras audiencias, Alcaldes, Alguaziles,
de nuestra casa, Corte y Chancillerias, y a todos los Corregidores,
Asistente, Governadores, Alcaldes mayores y ordinarios, y otros
juzes, y justicias qualesquier, de todas las Ciudades, Villas y luga-
res de los nuestros Reynos y Señorios, ansí a los que agora son co-
mo a los que seran de aqui adelante, que vos guarden y cumplan esta
nuestra cedula y merced que ansí vos hazemos, y contra el tenor y
forma della, ni de lo en ella contenido, vos no vayan ni passen, ni co-
sientan yr ni passar por alguna manera, so pena de la nuestra merced,
y de diez mil maravedis para la nuestra camara, a cada vno que lo có-
trario hiziere. Fecho en Sant Lorenzo, a veynte y nueue dias del mes
de Agosto, de mil y quinientos y setenta y nueue Años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad

Mattheo Varquez.

NO S Don Phelippe por la gracia de Dios Rey
de Castilla de Aragon, de Leon de las dos Si-
lias de Hierusalem, de Vngria, de Dalmacia,
Croacia, de Nauarra, de Granada, de Toledo
de Valencia, de Galicia, de Mallorca, de Seuilla, de Cerde-
ña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iauen, de los Al-
garues, de Algezira, de Gibraltar, de las Iilas de Canaria, de
las Iilas, Indias, y tierra firme del mar Oceano, Archiduque
de Autria, Duque de Borgoña, de Brabante y de Milan,
Conde de Barcelona, de Flandes, y de Tirol, señor de Viz-
caya, y Molina, Duque de Athenas y Neopatria, Conde de
Ruytillon, y Cerdaña, Marques de Oristan y Gociano.
Por parte de vos Fray Luys de Granada de la orden de San-
cto Domingo, nos ha sido fecha relacion, que mediante
nuestra Real cedula, dada en Sant Loréço a veynte y nue-
ue dias del mes de Agosto, mas cerca pasado, os mādamos
prorogar la licencia, que os dimos por tiempo de veynte
años, para que pudiesedes hazer imprimir y véder en estos
Reynos de Castilla, los sermones que aueys compuesto, de
Sanctis, y de todo el año, Collectanea y Rhetorica Eccle-
siastica, para otros veynte años, prohibiendo que ningun
otro los pudiesse imprimir, ni hazer imprimir en los dichos
Reynos, por el dicho tiempo sin expresa orden vuestra, y
que en ellos aueys puesto mucho trabajo y costa, y que
auiendo se dado licencia, para que se vendan los dichos li-
bros en estos dichos Reynos de Castilla, recelays que algu-
nas personas, sin orden ni consentimiento vuestro, los ha-
gan imprimir en alguno de los de la nuestra Corona de Ara-
gon, supplicandonos que attento que si esto se hiziesse, re-
sultaria en grande daño y perjuizio vuestro, fuessemos ser-
uido daros licencia de imprimir el dicho libro, en los nue-
stros Reynos y Señorios de la Corona de Aragon, y pro-
bir que ningun otro en ellos lo pueda hazer, ni vender

uestro orden y consentimiento, por el tiempo que fuesse
uestra voluntad, y nos queriendo hazer bien y merced, a
vos el dicho Fray Luys de Granada, lo auemos tenido por
bien. Por ende con tenor de las presentes, de nuestra cierta
sciencia deliberadamente y consulta, Damos licencia y fa-
cultad, a vos el dicho Fray Luys de Granada, y a quien vue-
stro ordé y poder tuuiere, para que por tiépo de diez años
contaderos, del dia de la data de la presente en adelante, po-
days imprimir, o hazer imprimir donde bien os pareciere,
de los dichos nuestros Reynos y Señorios de la Corona de
Aragon, al impressor, o impressores, que quisieredes, el di-
cho libro, o Sermones que auays compuesto de Sanctis, y
de todo el año, Collectanea, y Rhetorica Ecclesiastica, y
prohibimos con la presente, que ninguna otra persona los
pueda imprimir, ni hazer imprimir, ni vender, ni llevar im-
pressos de otra parte, a vender a los dichos Reynos, y Seño-
rios de la Corona de Aragon, sino vos el dicho Fray Luys
de Granada, o la persona, o personas que vuestro orden y
poder tuuieren, como dicho es por tiempo de los dichos
diez años, so pena de dozientos florines de oro de Aragó,
y perdimiento de moldes y libros, diuididera en tres y gua-
les partes, vna a nuestros Cofres Reales, otra para vos el di-
cho Fray Luys de Granada, y otra para el accusador, Con
esto empero que no se puedan vender los dichos libros, ha-
sta que se aya traydo vno de los impressos a este nuestro su-
premo Consejo que cabe nos reside, para que se comprue-
ue con el original que en el se ha presentado. Mandando có
el mismo tenor de las presentes, y de la nuestra cierta scien-
cia y Real autoridad a qualesquiera lugar tenientes, y Capi-
tanes generales, Regentes la Chancilleria Regente el ofi-
cio, y portante vezes de general Governador, Alguazales,
arteros, Vergueros, y otros qualesquier oficiales, y mini-
os nuestros, mayores y menores, en los dichos nuestros
Reynos

Reynos y Señorios, constituydos y constituyderos, y a sus
lugartenientes, y Regentes los dichos officios, so encorri-
miento de nuestra ira y indignacion, y pena de mil florines
de oro de Aragon, de los bienes del que lo contrario hizie-
re, irremisiblemente exigideros y a nuestros Cofres Rea-
les applicaderos, que la presente nuestra licencia y conces-
sion, y todo lo en ella contenido, tengan guarden y obser-
uen, tener guardar y obseruar, hagan sin contradiccion, y
sin permitir ni dar lugar que sea hecho lo contrario en ma-
nera alguna, si nuestra gracia les es chara, y demas de nue-
stra ira y indignación, en la pena sobredicha desseá no incur-
rir, en testimonio de lo qual, mandamos despachar las pre-
sentes, con nuestro sello Real común en el dorso selladas.
Dada en la nuestra Villa de Madrid, a diez y seys dias del
mes de Henero. Año del nascimiento de nuestro Señor
de 1580.

Y O E L R E Y.

Vidit don Bernardus Vicecancellarius.

Vidit Comes generalis Thesaurarius.

Vidit Campi Regens.

Vidit Sanctis Regens.

Vidit Sapena Regens.

Vidit Terça Regens.

Facultas Vicarij generalis.

PRæsentibus literis ego F. Hieronymus Correa, vicarius generalis Prouinciæ Portugalliæ, concedo tibi Reuerendo P. F. Ludouico Granatensi facultatem in lucem edendi, ac typis committendi conciones, quas à prima Dominica Aduentus, ad finem vsque Quadragesimæ scriptas habes. In cuius rei fidem præsentem literas manu propria subscripsi. Datæ Olyssipone die 24. Iunij 1575.

F. Hieronymus Correa
Vicarius Generalis.

¶ Approbatio Theologorum.

EX speciali commissione atq; mādato Serenissimi Cardinalis Infantis Portugalliæ, Inquisitoris generalis huius Regni, perlegimus tres Tomos concionū R. P. F. Ludouici Granatensis, à prima Dominica Aduentus, vsque ad festum sacratissimi corporis Christi: nihilque in eis offendimus, quod vel orthodoxæ fidei, vel bonis moribus aduersaretur. Quocirca dignissimos duximus, qui in lucem ederentur. Continent enim sanam, salutaremque doctrinam, pietate ac deuotione plenissimam, eandemque perspicua & pura oratione descriptam: nec solum diuini verbi concionatoribus, sed omnibus etiam piè in Christo viuere volentibus cum primis utilem & necessariam. In cuius rei fidem nomina nostra subscripsimus. Datæ Olyssipone. VIII. Calend. Decemb. 1575.

F. Antonius de sancto
Dominico Magister.

F. Bartholomæus Ferreira,
Præsentatus.

ACcessit præterea approbatio R. P. Alfonsi à Montoia Rectoris Collegij Complutensis ex societate Iesu. cui à Catholicæ Maiestatis Senatu horum librorum examen commissum fuit.

¶ Accessit etiam facultas Reuerendissimi Ordinarij Olyssipponensis iuxta decreta sacri Concilij Tridentini.

I

S E R E N I S S I M O
P R I N C I P I H E N R I C O , S A N -
ctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, F. Lu-
douicus Granateñ. sempiternam
felicitem.

Vicunq̃ue vigilias suas Principibus viris dicare decreuerūt, quò illos operum suorū patronos facerent, hoc in primis curare soliti sunt, vt argumenti genus quod tractant, illis plausibile atq; iucundum sit. Quod insignis quidā Philosophus parū animaduertisse memoratur: qui cū Antiocho Asiæ Regi librum, quem de Iustitia scripserat, obtulisset, ab eo repudiatus, atque contemptus est, quòd sibi, qui aliorum terras inuaderet, & quæ alieni iuris essent, in suam ditio- nem subiungere bellando niteretur, æquitatis & iustitiæ leges offerret. Ab huius autem erroris notame modò longè abesse (Princeps serenissime) certò scio, cū sanctitatis amantissimo, sanctitatis præcepta: & communis salutis studiosissimo, quæ ad communem fidelium salutem spectant: & omnium bonarum artium & studiorum singulari patrono, quæ ad hæc ipsa studia inuare nonnihil possint, hoc me munere offero. Quamuis enim in omnia Reipub.

negotia perpetuò sis intentus, & ita omnibus, tanquam singulis pro animi tui magnitudine consulas: studia tamen pietatis & religionis, sacrarumque literarum (quibus animarum salus, & Christi gloria præcipuè continetur) omnibus alijs pro tua insigni pietate anteferenda putas. Olim quippe cum Eborensis Ecclesiæ clauum teneres, dedisti gnauiter operam, vt bonos viros, & concionandi peritos vnde cūque ascisceres, quos proprijs sumptibus alebas: vt in omnibus curæ tuæ commissis Ecclesijs, cælestis doctrinæ pabulum ouibus tuis subministrarent. Deinde cum intelligeres, Confessariorum ruditatem atque ignorantiam animarum salutem periclitari, neque tam numerosæ gregis ministerio, peritorum ministrorum copiâ suppetere posse animaduerteres, nouo excogitato consilio (quod tibi non aliorum exemplum, sed ardens in Christum charitas, & singularis prudentia tua suggestit) idoneos sacerdotes elegisti, & ad Ecclesiæ tuæ sedem aduocasti, vt biennio ibidem quæ ad ministerij sui rationem pertinerent, erudirentur: quos etiam simul cum eorundem præceptoribus larga & munifica manu necessarijs alimentis prosecutus es. Cuius rei felici successu, sic generosus animus tuus, & cõmunis salutis avidissimus incensus fuit, vt ab his paruis inityjs, ad longè maiora & vtiliora aspirans, in eadem vrbe florentissimam Academiam, rebus omnibus instructissimam, ab ipsis (quod dicitur) incunabulis erexeris, ornaueris, & ad summum vsque perfectionis culmen perduxeris. Quod quidè opus tale, ac tantum est, vt siue Gymnasiorum structuram, splendidaq;

edificia, siue omnium maximarum artium, sacrarumq; literarum præceptores, siue discipulorum frequentiam, siue eorundem modestiam & religionem, siue temporis spatium, quo hæc tanta res coalescere & perfici potuit, spectare velis, facile intelliges, tantum opus non humanis viribus, sed diuino numine his cœptis aspirante, absolutum fuisse. Hæc autem serenissime Princeps, non eo consilio à me commemorata sunt, vt grauissimis auribus tuis hac me a ratione adularer (hoc enim & à singulari prudentia tua, & à professionis meæ instituto alienissimum est) sed vt ceteri Ecclesiarum Antistites (quibus salus animarum chara est) intelligerent, qua potissimum ratione earum salutem curare deberent. Sunt enim nonnulli, qui vbi Ecclesiasticis causis diligenter animum intenderint, & fideliter quæ ad iustitie leges pertinēt, administrauerint, & in pauperes atque egenos liberales extiterint officio suo se plenissime satisfecisse arbitrentur. At cum præcipuum Pastoralis curæ munus sit, homines à vitij ad virtutis & religionis studium traducere: satis apparet, peritorum Concionatorum & Confessariorum munus, præcipuum ad hoc opus instrumentum esse. Vt enim qui in aëribus cœli ludunt, & ardeas in sublimè volantes insectantur, quosdam ad hoc accipitres quærunt, qui prædam exagitent, quosdam verò qui illas rostro & unguibus impetant atque interimant: ita in ea spiritali venatione (de qua Dominus apud Isaiam meminit) Concionatores oportet esse, qui diuinorum eloquiorum tractatione auditorum animos commoueant: Con-

A EPISTOLA NVNCVP.

fessarios verò, qui eosdem, ubi cōmoti fuerint, priuatis cō-
 silijs, & salutaribus præceptis ad vitæ mutationem indu-
 cant. Vt enim communes causæ singularibus causis egent,
 quibus virtutem suam priuatis affectibus applicet: ita con-
 cionatores qui ad populum in commune loquuntur, cōfessa-
 riorum opera indigent; quorum priuatis monitis, salutaris
 eorum doctrina, velut spiritalis quædam medicina, egri-
 mentibus adhibeatur. Quod utrūq; Princeps sapiētissime,
 vt cumulatiſsimè præstitisti, ita vberrimū cōsiliij atq; labo-
 ris sui fructū es cōsecutus, dum collapsam christiænæ vitæ
 disciplinā reparasti, & incultos multorū hominum mores
 ad sanctioris & honestioris vitæ studium transtulisti. Vt
 igitur ego tam pijs conatibus, serenissime Princeps, pro te-
 nuitate mea in seruire aliqua in re possem, hoc primū latini
 sermonis munus, primumq; (vt ita dixerim) ingenioli mei
 foetum, celsitudini tuæ (cui & me, & omnium, si quis est in
 Domino, studiorum meorum fructum summo iure debeo)
 dicare constitui: vt habeant, qui in clarissima Academia
 tua ad prædicationis officium erudiuntur: quo vel in hoc
 pietatis officio inuari, vel certè perlectis nostris, meliora
 inueniendi occasionem sumere possint. Vale summum

Lusitaniæ tuæ, atque adeò totius Christianæ

Reip. decus & ornamentum

singulare.

PROLOGVS, IN QVO LONGA

oratione totius operis ratio traditur, quò studiosus

*Lector, Autoris mentem atque consilium
intelligere faciliè queat.*

VANTA FVERIT, CHRISTIANE Lector, in Ecclesia utilitas & necessitas tractandi verbi Dei (si minus hoc nõ ad inanem ostentationẽ, sed ad Dei gloriam, & animarum salutem tota mente referatur) notius est, quàm vt longa oratione indicari debeat. Hoc enim præcipuè instrumento diuina prouidentia ab origine mudi omnis generis homines ad pietatis & iustitiæ studium vocare nunquam destitit. Quod nobis illa vineæ para-

bola satis declarat: ad quam excolendam bonus paterfamilias à prima ad nouissimam vsque diei horam operarios conducere nunquã intermisit. In ter quos antiquissimi (quod sciamus) fuere septimus ab Adam Enoch, & Noë iustitiæ præco, cæteri que deinceps per omnes ætatum series Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, & Euangelistæ, ac mox sancti Pontifices & Doctores, alij que diuinorum eloquiorũ tractatores, qui ad nostra vsque tempora consecuti sunt. Quamuis non ignorem, multum inter nostros & priores illos Patres interesse. Verus enim Salomon Christus Dominus scutis aureis Ecclesiæ suæ templum ornauit: quibus postea ab hoste direptis, ærea pro aureis subrogata sunt. Æs namque tinnitu magis & sonitu, quàm splendore: contrà verò aurum longè magis fulgore, quàm sonitu commendatur. Sic igitur piiores illi Patres multò magis fulgore vitæ, quàm verborum & eloquentiæ voce, ad pietatis & iustitiæ cultum mentes hominum traducebant: cum nos diuersa ratione, maiori verborũ apparatu, minori que vitæ luce vix ea tueri possimus, quæ illi nobis summo labore parta reliquerunt. Nec ideo tamen ab hoc opere cessandũ est, cũ Apostolus nos prædicare Dei verbũ, & opportunè atque importunè inuitare præcipiat. Res enim ipsa iudicat, verũ esse quod Salomõ Prou. 14. ait, vbi non sunt boues, præsepe vacuũ est: vbi autè plurimæ sunt segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis. Quibus verbis, bouũ nomine, quid

quid Christianæ Reip. prædicatorum copia vel inopia conferat, non obscure declarauit. Vnde inter magna diuini furoris argumenta, hoc etiam numeratur, quòd in vltionem criminũ immittat Dominus nõ famẽ panis, aut sitim aquæ, sed famẽ verbi Dei: quibus verbis piorũ doctorum penuriam, propter hominum scelera, futuram designauit. Idemq; ob eandẽ causam supplicium per Isaiam cõminatur, cum inter alia Reip. firmamenta atque præsidia, se etiam prudentes eloquiũ mystici subtraherẽ prædicit. Denique Azarias Spiritu Dei actus, extremam populi sui miserã his verbis vaticinatur. Transibunt autem multi dies in Israel absq; Deo vero, & absq; sacerdote doctore, & absque lege. Quibus verbis miro modo concionatorum extulit dignitatẽ, dũ penẽ paria fecit, & sine Deo, & sine sacerdote doctore esse: quoniam reuera alterũ ex altero pendet: quia cum fides, quæ Deũ intuetur, ex audita sit, quænam esse poterit recta fides, veraque diuini numinis cognitio, vbi nullus fuerit de Deo sermo? Denique cum multa ac varia sint instrumenta, quibus Deus hominum salutem operatur, hoc vel primũ, vel certè frequentissimũ est. Vnde Apostolus non ad baptizandũ, sed ad euangelizandũ se à Christo Domino missum esse testatur, quasi plus in hoc opere vel dignitatis, vel vtilitatis, vel certè difficultatis esset. In cuius rei argumentum non grauabor Isidori Clarij Episcopi Fulginatis testimoniũ afferre: qui initio statim voluminis eius quod super Lucam edidit, de concionũ fructu & vtilitate sic ait: Quo primum tempore vobis ego, charissimi ciues, Episcopus datus fui, illud in primis dedi operam, vt pro viribus præstare, quod præcipuũ est Episcopi munus, vt scilicet verbũ Dei vobis euangelizarem: cuius quanta sit vis, cũ antea crederem, nũc per hoc scẽ quinque annos (quando maior huius quinti pars exacta iam est) ipsa experientia intellexi: vt affirmare tutò possim, si quis vna ex parte omnia, quæcunq; exercere Episcopus debet, officia collocet, ex altera solũ munus Euangelij prædicandi, hoc vnum reliqua omnia æquare, atque ad eò longo interuallo superare. Vos enim ipsi locupletes esse testes potestis, quicquid boni in hanc vrbe me Episcopo introductũ est, in profligandis vitijs, in tollendis, quæ per abusum inuecta erant, in moribus instaurandis, id totum ab vna diuini verbi prædicatione profectum esse. Hactenus ille. Cum igitur tanta huius officij vtilitas & necessitas sit, tãque frequens eius in Ecclesia vsus, vt vix vllus in orbe Christiano angulus sit, in quo non concionatoris vox desideretur: hinc multi eruditi viri, multis editis voluminibus hoc studiũ pro virili sua iuare conati sunt: vt qui dum in viuis agerent, gloriã Domini concionis

7. concionibus suis illustrarunt, defuncti etiam eandem prædicarent. Cum autè hoc argumenti genus latissimè pateat, neq; vllus omnino noua excogitandi, & inueniendi finis existat: nemo mihi omniū minimo, vitio verterit, si quæ quadraginta ferè annis (quibus in concionādi officio versatus sum) collegi, docui, & meditatione, variaq; sanctorū scripturarū lectione cōprehendere potui, his voluminibus includerem, & in cōmunem concionatorum vtilitatē (si quid ex tenuitate nostra sperari posset) conferrē. Quod opus fateor, auiditate magis iuuandi, quam spe proficiendi fretus aggressus sum. Auiditas enim & ardens desiderium sæpè nec rationē consulit, nec vires metitur, nec operis difficultate frangitur, & maiora sæpe viribus audet. Quod mihi in hac parte euenisse video: qui nisi quotidianis precibus opem Dñi implorarē, & hæc in vno eo spes labantem animum confirmasset, sæpe ab opere destituissem, & perficiēdi quod cœperā, spē prorsus abiecissem: tātò plus difficultatis in operis progressu, quā in exordio deprehēdi. Quod si à me difficultatis huius causam quæras, cum alię multæ (quas recensere nimis longū esset) tum præcipuè multiplex argumentorū varietas, quæ in quotidianas conciones incurrit, esse mihi videtur. Facile enim est cuius vel mediocriter in studijs versato, vnū aliquod argumēti genus, si non splēdidè & ornate, certè copiosè tractare. Si quis enim vel de fidei, aut charitatis, aut humilitatis, aut patientiæ ratione & laudibus scribere voluerit, minimo negotio poterit eos scriptores euoluere, qui de his rebus diligentius scripserunt: omniumq; præclaris inuentis in vnū collatis, & ordine digestis, facile poterit iustum etiā volumen implere. At in totius anni concionibus tot argumentorū genera cadunt, tot Euangelia enarrantur, tot Christi mysteria, tot beatissimę Virginis, & reliquorū sanctorū festa tractanda sunt, vt vix quidquā vniuersæ theologię, moralisq; philosophiæ sinu contineatur, quod in tam variarū concionum materiā nō cadat. Quis ergo adeò locuples erit, qui in tam multiplici argumentorū varietate optima semper inueniat (eaq; non modò selecta, sed etiā ad mores, & humanæ vitæ institutionem accōmodata) ne frustra omnis dicēdi labor infumatur, si quidquam dicamus, quod ad officium, finemq; concionatoris minimè referatur, qui animarum salutem vbiq; spectare debet? Vt igitur inuenias optima, legenda planè sunt multa: nec tamen omnia, mensura temporis concionibus præfinita, dicere sinit. Ad quam tamen legem cæteri rerum scriptores minimè astricti sunt, quibus liberum est, volumina quantum libuerit, extendere, & omnia, quæ vel meditādo, vel legendo

do comprehensa tenent, effundere. Adde etiam tractandi ratione, 10
 qua multa dilatare, & ad singulares hominum actiones & officia ac-
 commodare cogimur. Adde affectus, partim lenes & blandos, partim
 acres & concitados, qui per totum orationis corpus spargendi sunt:
 sine quibus oratio animorum motu caret: quod non leue peccatum
 est: cum præcipua dicendi virtus (vt D. etiã Aug. docet) in permouē-
 dis auditorum animis sita sit. Adde etiam testimonia sacrarum scri-
 pturarum, & sanctorum Patrum, & interdum quoque Gentilium
 philosophorum: quibus ea quæ dicimus, confirmanda & illustranda
 suat. Quam curam multi eorum, qui nostro seculo homilias conscri-
 pserunt, prætermisisse videntur: partim quòd ingeniorum suorum
 inuentis contenti, & naturali eorum amore capti, vltèrius progredi
 noluerunt: partim quòd multa legendi, & eligendi, & rebus quæ di-
 cuntur accommodandi, laborem recusantes, solas penè cogitationes 11
 suas literis mandauerunt: cum tamen sterilis admodum, & perangu-
 sta humani ingenij vena sit, nisi aliorum inuentis, velut multiplici lu-
 cernarum appositione iuuetur. Vnde communes omnium ferè con-
 cionatorum querelas passim audire licet, qui in tanta scriptorum
 turba (qui conciones & homilias nostro seculo in lucem ediderunt)
 vix aliquem inueniant, qui copiosam illis selectarum rerum segete,
 & variam ad dicendum supellectilem præbeat. Quid autem nos in
 hoc genere profecerimus, alij iudicabunt: multum certè prodesse de-
 siderauimus, multum laborem deuorauimus, multum vigiliarum le-
 gendo, scribendo, & scripta iterum atque iterum relegendo, atque
 emédando exhaustimus. Vniuersum autem opus in quinque tomos
 distribuimus: quorum primus, à prima dominici aduentus Domini- 12
 ca, vsque ad Quadragesimæ initium porrigitur. In quo Euangelia,
 quæ vel Romano, vel quouis alio more leguntur, explanauimus. Se-
 cundus tomus Quadragesimæ seruit, & conciones, quæ Dominicis
 diebus, quartis ac sextis ferijs habentur, continet. Tertius à Pascha-
 te ad festum vsque sacratissimi Corporis Christi procedit. Quar-
 tus reliquam anni partem complectitur. Quintus præcipua San-
 ctorum festa continet. Diebus autem Dominicis Aduentus, & Qua-
 dragesimæ tres, & interdum etiam quatuor cõciones assignauimus.
 Ferijs autem Quadragesimæ, vnicuique duas, & nonnunquam tres
 conciones dedimus.

§. I.

¶ Verùm vt pius cõcionator vberiorẽ ex his laboribus nostris fru-
 ctum

3 Etum capere possit, erit sanè operæ pretium mentem atq; consilium, quod in toto hoc tam vasto opere securi sumus, explicare. Sic enim fiet, vt vbiq; quid velim, quò tendam, & quâ potissimùm via insistã, & quid omnibus in locis efficere velim, facillè assequatur. Omnis enim ars, omnisq; doctrina ad vnum aliquem siue scopum, siue finè dirigitur, ad quem cõsequendum, præcepta omnia, cæteraq; artis documenta referuntur. Qui autem hoc ignorant, dum longiora scriptorum volumina euoluunt, tanquam peregrini in ignota regione versantur: neq; quò tendere, & qua potissimùm via insistere debeant, agnoscunt. In huius autem cõsiliij nostri explicatione non quid ego præstiterim, sed quid cuius concionatori præstandum esse ceseam, quidque ego mihi ante omnia proposuerim (quamuis id minùs fuerim assequutus) quàm paucissimis absolua.

4 Principio, Ecclesiastes munus suum atq; officium ante oculos ponat: cuius rationè simul & dignitatem paucis Dñs apud Daniele m exposuit cū ait: Qui docti fuerint, fulgebunt tanquã splendor firmamèti, & qui ad iustitiã erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Ex quibus verbis intelligimus, cõcionatoris siue officium, siue finè esse, ad iustitiã homines erudire. Iustitiæ autem duas esse præcipuas partes, ex illo Davidis versiculo intelligimus, quo declinare à malo, & bonũ facere iubet eos, qui ad æternã vitã cupiant peruenire. Eadè etiam diuisionis ratio ex diuinorum mandatorum fine (qui in charitate positus est) colligitur. Vera enim charitas nihil magis timet, quã Deum offendere, nihil magis curat, quàm illi placere: nihil verò illum offendit, nisi peccatum, nihil nisi virtus grata est. Quocirca ab omnibus vitijs abstinere, & omnia virtutum officia sectari charitas iubet. Hinc beatissimi Patres Dominicus, & Franciscus eodem spiritu acti, cū professionis suæ monachos ad hoc officiũ institueret, hoc eos solũ curare debere monèt, vt à vitijs homines dehortaretur, & ad virtutis amorè proposita sempiternæ felicitatis gloria, æterniq; supplicij pœna acriter incitarent. Sed hæc quæ vniuersè dicta, aperta omnibus & conspicua sunt, in partes diducere incipiamus.

5 Quia igitur prima virtus est vitium fugere, & prius euellere atque destruere, quàm plantare iubemur: aduersus vitia primũ, præcipueque aduersus lethale peccatum tela comparanda sunt. Vt enim ad charitatem (quæ vera & plena iustitia est) pertinet, Deum super omnia diligere, ita lethale peccatum (quod illi aduersatur) super omnia detestari. Hoc igitur ante omnia concionatori vbiq; propositum sit: quod quidè tantum ad salutem momenti habet, vt quisquis de-

Dan. 12.

Psal. 33.

testationem hanc perfectè animo conceperit, verè in charitate, ac in
 proinde in Deo, & in statu salutis maneat. Hac enim fixa animi de-
 stinatione ac proposito, Dei legem implet, quam nemo, nisi lethali-
 ter peccando, transgreditur. Quia de causa frequentissimus in pecca-
 ti detestatione concionator esse debet, eius gravitatem, deformita-
 tē, & immane odium, quo Deus illud prosequitur, explicando, & in-
 numerata quæ ex eo mala sequuntur, non solum enumerando, sed om-
 ni etiam ratione amplificando: quò auditores in capitale eius odium
 ac detestationem inducere valeat.

Quamuis autem aduersus omne lethale peccatum, & frequenti
 & acri oratione inuehi debeat, multò tamen & acrius, & frequentius
 aduersus peccandi facilitatem incandescere conuenit, hoc est, con-
 tra eos, qui sine vllò aut doloris sensu, aut conscientie pungentis
 aculeo, pro rebus nihili peccantes, bibunt quasi aquam, iniquitatem. 17
 Hi enim sunt, quos Dominus apud Salomonem detestatur, qui vi-
 delicet veloces pedes habent ad currendum in malum. ¶ Similique
 ratione illi quoq; accusandi sunt, qui pepigisse videntur fœdus cum
 morte, & cum inferno fecisse pactum: hoc est, qui obstinato animo
 in sceleribus perseuerant, quiq; nullis neque terroribus, neque ver-
 beribus, neque diuinis beneficijs, aut promissis emolliri aut flecti
 possunt, vt à scelerata vita resilientes, ad meliorem mentem redeant.
 ¶ In quo etiam genere sunt illi, qui quotidianis Ecclesie conciona-
 torum vocibus tota penè vita audiendis, nihilo meliores euadunt,
 neq; saluari verbi Dei medicina quicquam proficiunt. Hoc enim in-
 ter cætera reprobationis signa numeratur, cum Dominus dicat: Qui
 ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo
 non estis. ¶ Nec his dissimiles sunt, qui statim à peccatorum confes- 18
 sione (quam semel tantum in anno faciunt) eodem penè temporis
 momento ad solitam vitæ licentiam, & consueta flagitia redeunt, at-
 que hunc tota vita ludum ludunt: quos in omnibus ferè Quadrage-
 simæ concionibus (quo illi tempore ex Ecclesie præcepto confiten-
 tur) acerba oratione corripere, & periculum in quo degant, amplifica-
 re debemus. Hæc enim eius generis mala sunt, quæ non modò oportu-
 nè, sed importunè etiam populo inculcanda sunt: quòd ea in sum-
 mum salutis discrimen miseros homines adducant. ¶ Nec timere cõ-
 cionator debet, ne rem eandem frequentius repetens, fastidio aut
 contemptui auditoribus sit. Ne hoc enim accidat, præmunionibus
 vti debet, quibus exponat, se necessitate compulsus, salutis eorū gra-
 tia hoc agere. Verè enim à Seneca dictū est, Nunquam nimis dicitur,
 quod

Prò. 6.

Seneca.

19 quod nunquam satis dicitur. Quibusdā enim remedia monstranda sunt, quibusdam inculcanda. Verus autē & diuturna peccandi consuetudo, non nisi frequēti, ac penē quotidiana admonitione conuellitur. Quæ causa D. Chrysoft. impulit, vt in singulis penē concionibus, quas ad populū Antiochenum habuit, aduersus prauam iurandi consuetudinē declamaret, quod inueteratum hunc morbū ab eo populo profligaret. Idemq; rursus p̄uerfam de fato opinionem ætate sua multorum animos occupantē, sex concionibus eadem de re editis, eliminare constituit. Cuius argumenti adeò frequentē tractationem hac ratione excusat: Eadem, inquit, dicere, mihi quidē graue non est, vobis verò tutū, eisdem de rebus sæpe audire: neq; verò de iisdem solū, sed eadem etiā de iisdem. Ne grauetur igitur aliquis, neq; vexari à nobis se putet, si de eodem argumento eadem iterum dicamus. Si enim confidere liceret, vos semel ista audiendo, hęc animi ægritudinem deposituros, ne sic quidem ab hoc argumento recederemus: sed de iisdem rebus adhuc verba faceremus, vt stabilem ac firmam efficeremus sanitatem, & cautos vos redderemus, ne in hęc facinora iterum dilaberemini. Quoniam verò quasdam huius mali reliquias in auditorum animis esse suspicamur, necessaria nobis est & rationi cōsentanea, assidua harum rerum pertractatio. Hactenus ille. Hac igitur, vel alia simili ratione Ecclesiastes eiusdem vel argumenti, vel sententiæ tractationem poterit excusare.

Chryf. ad popul.

Chryf. cōc. 4. de prouid. den.

Hic etiam locus exigit, vt frequenter aduersus eos dicamus, qui varijs improbitatem suam rationibus tuentur, ne ab ea discedere cogantur. Alij enim conuersionem suam in futurum tempus, alij ad extremum vsq; vitæ spiritum differunt: alij spem sibi longioris vitæ ad agenda p̄nitentiam promittunt: alij diuina misericordia, dominicæq; passionis meritis freti, in sceleribus suis perseuerant. Quidam sibi de sola informi fide blandiuntur, & per eam certam salutem pollicentur: cum tamē christianam fidē retinentes, infidelium more viuant. Alij diuinæ gratiæ virtutē ignorantes, quæ nos alacriter per diuinorū mandatorum viā currere facit, diuinæ legis difficultatē & asperitatem causantur. Alij verò immoderato mundi, ac terrenarum rerum amore, ceu vinculis quibusdam constricti atque captiui detinentur: neque ad veram filiorum Dei libertatem aspirant. Contra hęc igitur salutis & conuersionis impedimenta frequenter concionatori dicendum est, & huiusmodi fraudes atque doli serpentis antiqui detegendi. ¶ Ad hęc autem omnia, incredibile dictu est, quantum momenti habeat ea consideratio, quam Ecclesiasticus cō-

Eccl. 7. mēdat cūm ait: Memorare nouissima tua, & in æternum non pecca 22
 bis. Hæc porro nouissima, quatuor esse memorantur: nempe mors,
 quæ est vltima linea rerum: deinde iudicium, quod post mortem in-
 stat: ac postremò æternæ vitæ præmium, vel gehennæ supplicium: quæ
 duo post hoc iudicium sequuntur. Hæc igitur Ecclesiastes frequen-
 tissimè tractabit: quæ non modò ad peccati odium, ad timorem Do-
 mini, sed ad omnia virtutis & pietatis officia mentes hominum ve-
 hementer accendunt. Quamuis enim alia sint, quæ subtilius forsitan
 in hac causâ afferri possint, nihil tamen humana pectora potentiùs,
 quàm quod ab his rationibus ducitur, mouere solet. Cū enim inter
 omnes humanos affectus sui ipsius amor potentissimus sit, vix po-
 test homo, nisi ferrea gestet præcordia, tantarum rerum tractatione
 non commoueri: cū huius amoris sit, & ea quæ maximè vtilia sunt
 concupiscere, & quæ sunt horribilia, vehementer extimescere. Quid 23
 autem æterna felicitate optabiliùs? quid verò morte, iudicio Dei, &
 gehenna horribiliùs? Curabit autem Ecclesiastes de hisce quatuor
 rebus multa legere, eaque reposita & in promptu habere, vt ex hoc
 thesauro oblata opportunitate proferat, quod diu ante sepositum &
 15. meditarum habuerit. ¶ Vbi verò de reddenda in iudicio ratione
 agendum erit, meminerit non solum de peccatis, sed multò etiã ma-
 gis de perceptis à Dño beneficijs, atq; ad bene viuendum adiuuen-
 tis rationem esse reddendam: ac præcipuè de summo redemptionis
 nostræ beneficio, per quod innumera penè nobis ad rectè viuendum
 adiumenta, & charitatis incitamenta data sunt, quæ nullis antea na-
 tionibus, nec ipsis etiam Iudæis, quibus leges Dñi latæ sunt, concessa
 vnquam fuere. Quocirca & Iudæos ipsos, & Philosophos omnes, qui 24
 sapientiæ studium profitebantur, tantò magis in virtutis & pietatis
 studio superare debemus, quantò plura & maiora ad virtutem adiu-
 mēta nacti sumus. Huius autem summi beneficij arctissimam ratio-
 nem in extremo illo examine exigendam esse, satis apertè illa Domi-
 ni verba testantur: Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mun-
 dum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.

Ioan. 3.

Nec satis est peccati odium his rationibus excitare, sed varia quo-
 que aduersus illud remedia (si appositè ad finem huius officij dice-
 re cupimus) tradenda sunt. Eos enim qui à vitijs ad virtutum studiū
 16. adhortantur, nec quid ratione debeat effici ostendunt, similes ijs
 esse Plutarchus docet, qui lucernam quidem emungunt, nec tamen
 oleū, quo flamma sustentetur, infundunt. Quæ sint autem aduersus
 peccatum remedia, breuissimè nūmerare magis, quàm explicare libet.

Horum

- 25 Horum igitur primum est, omnes peccatorum occasiones cautè ac diligenter vitare: cum scriptum sit, Qui amat periculum, peribit in illo. Proximum est, tentationum atq; malarum cogitationum principijs obstare, & in ipso statim prauæ suggestionis limine paruulum adhuc hostem ad petram Christum allidere, & dominicæ crucis baculo caput serpentis antiqui conterere. Tertium est, otium fugere: cum scriptum sit, Multam malitiam docuit otiositas. Quartum est prauorum hominum consortia deuotare: cum Ecclesiasticus dicat, Qui tangit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicat superbo, induet superbiam. Quintum est, piorum librorum lectio, quæ miro modo, & intellectum diuinarum rerum cognitione illuminat, & affectum etiam pro varietate, sententiarum quæ tractatur, varijs quoque modis accedit. Vnde est illud, Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc fortè perissem in humilitate mea. Sextum est, diuinorū beneficiorum, ac præcipuè dominicæ passionis quotidiana memoria: quando (vt D. Bernard. ait) nihil tam efficax sit ad purgandā mentis aciem, quàm vulnerum Christi sedula meditatio. Vt enim Christi passio peccatum è mundo sustulit: ita eius deuota cogitatio ad hoc ipsum plurimā valet. Septimum est, confessionis & Eucharistiæ sacramenta frequentare, quibus sacramentalis gratia confertur, quæ præsentissima aduersus peccatum remedia sunt. Confessio namque peccatum ab anima pellit, & hominem à peccati morte ad nouam vitam suscitatur: sacra autem Eucharistia, nouam hanc vitam confessionis virtute partam, tuetur, auget, atq; conseruat. Octauū est, assidua atque deuota oratio: qua Saluator discipulos suos aduersus peccatū armare voluit, cum dixit: Vigilate & orate, ne intretis in tentationē.
- 27 Et regius Vates, Oculi, inquit, mei semper ad Dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Nonum est, carnis maceratio atq; ieiunium: quod non solum pro admisis sceleribus diuinæ iustitiæ legibus satisfacit, sed etiam corporis robur inedia debilitans atq; extenuans, robustiorem animū ad spiritualia certamina efficit. Vt enim ad corpoream pugnam corporis firmitas & robur desideratur: ita contra ad spiritualia carnis, & spiritus prælia, fractæ corporis vires victoriam parant. Hæc, & his similia remedia à sanctis Patribus aduersus peccatum assignantur, quæ nos (vt antea diximus) enumerando magis, quàm explicādo paucis attigimus: quæ Ecclesiastes oblata oportunitate, non rarò inculcanda & amplificanda curabit. Hæc de lethali peccato, eiusque remedijs in genere dicta sunt.

Proximum verò est, vt à genere ad species, hoc est, ad varias peccatorum

26. catorum formas descendamus. Ad quod perspecta & explorata ea 28
vitia Ecclesiastes habere debet, quæ maximè in eo populo, apud què
27. dicit, grassantur. Vbiq; autem praua iurandi, detrahendi, maledicen-
di, maleprecandi, obloquendi, & concupiscendi consuetudo regnat.
28. Vbiq; odia atq; dissidia, vbiq; liuor, ambitio, & superbia dominan-
29. tur. Contra inhonesta quoq; vitia, quàm fieri poterit honestissimè
dicendum: quandoquidem pestis hæc latissimè in mundo regnat.
30. Sic etiam execranda illorum studia sunt, qui avaritiæ igne flagrantes,
non Deum, sed pro Deo aurum colunt, aurum adorant, & in eo con-
gerendo dies noctesq; traducentes, animæ suæ curam prorsus negli-
gunt. Hæc & similia vitia sunt, ad quæ frequenter accusanda, vbi se
se tulerit occasio, orationis cursum flectere debemus: vt veterù Pro-
phetarum morem imitemur: quorum omnis penè oratio in accusan-
dis hominum sceleribus versatur. Videmus autem diuinis etiam scri- 29
ptoribus, suum cuiq; morem, suumq; argumenti genus familiare &
proprium fuisse. Paulus vbiq; Christi gloriam prædicat, & Mosaicæ
legis ceremonias premit. Ioannes Euangelista in comendanda cha-
ritate siue Christi in nos, siue nostra in Christum, frequentissimus
est. At Prophetarum assiduum studium fuit, scelera hominum infe-
ctari: quos Ecclesiastes sibi ad imitandum proponet, quandoqui-
dem eorum fungitur officio. Multus igitur ac vehemens in pecca-
torum detestatione esse debet, cum Dominus per Isaiam dicat: Cla-
ma ne cesses, annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob
peccata eorum.

Isai. 50.

§. II.

- ¶ Sequitur deinde altera iustitiæ pars, quæ postquam à malo decli- 30
nauit, benefacere suadet. Quæ etiam pars (quemadmodum vitio-
rum) bipartita est. Nam & ad virtutum studium atque amorem in
1. commune adhortamur, & ad singularium etiam virtutum officia
2. commendanda descendimus. Ad prius autem illud, omnia quæ ad-
uersus peccatum valere diximus, simili ratione valent. Cum enim ni-
si virtutù ope vitia non fugentur, quæcumque nos contra vitia mu-
niunt, eadem etiam virtutum studiosos & amantes faciunt: ideoque
3. repetere illa non est necesse. ¶ Ad hoc etiam diuinorum beneficio-
rù, ac præcipuè redemptionis nostræ explicatio plurimù iuuat: quæ
4. nimirum carbones ignis congerit supra caput nostrum. Quia verò
homines multò magis præsentium bonorù fructu, quàm spe futuro-
rù permouentur, ea bona, quæ virtutis amantes in hac vita comitan-
tur, frequenter & commemoranda & amplificanda sunt. Nò erit au-
tem

31 tem alienum, nonnulla eorū hoc in loco enumerare. Primum igitur 5.
 est paterna cura & providentia, quam Dñs eorum gerit, quos in filios
 adoptavit. Secundū est gratiæ cœlestis beneficium, quo ijdem donan- 6.
 tur, & ad omnia iustitiæ & pietatis officia, per virtutes, quæ ab ea ma-
 nant, roborantur. Tertiū est cœleste lumen, & interna doctrina, qua 7.
 filios suos ad pietatē & iustitiā Dominus erudit: iuxta illud, Intellectū
 tibi dabo, & instruā te in via hac qua gradieris. Quartum est Paracle- 8.
 ti spiritus solatium, miris & incognitis delicijs piorum mentes refi-
 cientis, & consolantis. Quintum est pacatæ conscientiæ trāquillitas, 9.
 quæ nos à verme illo, improborum mentes exedente atq; excarnifi-
 cante liberat. Sextum est vera libertas, qua à carnis & cupiditatū eius 10.
 tyrannide, atq; impotenti dominatu, Christi beneficio liberamur, at-
 que in servitutem redigimus. Septimum est pax illa exuperās omnē 11.
 sensum, quæ ex edomita & compressa cupiditate nascitur: quam so-
 lus Christus, non mundus donare potest. Octavum est orationum, 12.
 quas pij fundunt, efficacia: de quibus scriptum est, Oculi Domini su-
 per iustos, & aures eius in preces eorum. Et, Voluntatem timentium
 se faciet; & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet illos. No-
 num est protectio Dei in calamitatibus, quæ in turbido huius vitæ
 pelago nunquam desunt: de qua scriptum est. Nouit Dominus pios
 de tentatione eripere. Et, Salus autē iustorū à Domino, & protector 2. Pet. 2.
 eorum in tempore tribulationis. Decimum est, placidum & trāquil-
 lum pijs vitæ exitum & mortem præbere: in qua spei virtute in
 Deum erecti, & bonæ conscientiæ atque innocentis vitæ testimo-
 nio confirmati, placido & fidenti animo sunt: vbi scelerati homines
 malorum suorū memoria, & grauissimis trepidationis & conscien-
 tiæ aculeis lacerantur. Hęc, atque his similia sunt dona gratiæ: quibus
 33 pios Dominus in hac vita ante futuræ mercedis retributionem iua-
 uare, ditare, honestare, & Ip̄iritualibus delicijs pascere & oblectare so-
 let. Eademq; sunt præcipua loca, quibus homines ad virtutis studiū
 adhortari solemus.

Deinde verò à communibus ad singularia, hoc est, à genere in spe 15.
 cies (quemadmodum in tractatu vitiorum fecimus) descendere so-
 lemus. Sic homines ad charitatem, humilitatem, mundi contemptū,
 timorem Dñi, orationis studium, pauperum curam, laborum patien-
 tiam, inimicorum dilectionem, castitatis amorem, & virtutum om-
 nium aurigam prudentiam (vbicunque sese occasio tulerit) adhorta-
 mur. Hęc ideo admonenda duximus, vt concionatores non con-
 tenti communi ad virtutem exhortatione, ad singulares quoque

eius species suis in locis tractandas, sermonem inclinent.

16. Sunt præterea varij personarum status, qui ad singularia quædam virtutum officia præstanda tenentur. Sunt enim parentes & filij, viri & vxores, domini ac serui, diuites & pauperes. Quos Ecclesiasticus doctor erudire ex officio suo Apostoli exemplo debet, qui in extrema ferè epistolarum suarum parte hos omnes officij sui admonet. Sunt præterea iudices, aduocati, litigatores, mercatores, & variarum artium opifices: qui omnes admonendi sunt, vt à vitijs arti, & officio suo finitimis, diligenter & studiosè caueant, & munus suum (si salui esse velint) fideliter administrent. ¶ Hæc autè ideo monuimus, quoniam (vt Philosophi dicunt) quemadmodum moralis doctrina cum generatim tractatur, minus affert vtilitatis: ita plurimum prodest, cū ad singulares virtutum, aut vitiorum actiones ventū est. Cū enim hæc doctrina non ad sciendum, sed ad agendum destinata sit, actiones autem non vniuersales, sed singulares sint: haud dubium, quin plurimum adiuuenti ad mores componendos afferat, qui hæc singularia virtutum, aut vitiorum opera frequentius tractat, & quasi digito quid agendum, quidue fugiendum sit ostendit. Subijciamus exemplum. Quando peccatorum fugam, & virtutum studium veræ contritionis signum, & coniecturam esse dicimus, hoc modo cōmunem hanc sententiam vtiliter explanare licebit. Quisquis de pœnitentiæ tuæ veritate coniecturam facere cupis, diligenter totius antea-ctæ vitæ cursum considera: & quomodo te in his temporibus agendæ pœnitentiæ destinatis gesseris, perscrutare. Vide an modò sis idè qui semper fueris, an aliqua in re mutatus. Hoc est, vide si qui furabaris, furari desijisti: si iurandi, detrahendi, maledicendi, maleprecandi, & concupiscendi prauam consuetudinem abscidisti: si illatas iniurias condonasti, si inimicitias cum alijs susceptas deseruisti, si iniuste ablata dominis suis reddidisti, si peccatorum laqueos & occasiones sustulisti, si in pauperes & egentes misericors fuisti, si frequentius aut orasti, aut sacramenta deuotius percepisti, si familiæ tuæ atque seruorum tuorum diligentio rem curam & prouidentiam habuisti: si ea, inquam, vitia, quibus antea implicatus eras, deseruisti, & virtutes has colere cœpisti: non leue sanè perceptæ salutis, veræque pœnitentiæ argumentum est. At si neque dolorem vllum, nec mutationis indicium in te vides, qua coniectura de salute tua pronunciare aliquid poteris? Hac igitur singularium actionum enumeratione, aliquando breuius, aliquando longius vti poterimus, vbicunq̃ res postulauerit. Qua etiam literæ sanctæ (quæ nobis ad dicendum

- 37 magistræ esse debent) non rarò vti solent. Tale est illud Esaiæ: Laua- *Isa. 1.*
mini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab ocu-
lis meis, &c. quæ sequuntur. Simile est & illud Ezechiel. 18. Vir, si *Ezech. 18.*
fuerit iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, in montibus non come-
derit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israel, & vxorem
proximi sui non violauerit, &c. quæ sequuntur. Nec ab hoc distat,
quod Apostolus 2. Cor. 6. ait: In omnibus exhibeamus nosmetipsos *2. Cor. 6.*
in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs,
in plagis, in carceribus, &c. Idemque ad Rom. cap. 12. mira facundia *Rom. 12.*
omnia penè virtutum officia commemorat his verbis: Habentes do-
nationes secundum gratiam quæ data est nobis, differentes, &c. quæ
sequuntur vsque ad finem capitis. His ergo atque similibus rationi-
bus, Ecclesiastes ad singulares siue virtutum, siue vitiorum actiones
38 (quas in promptu atque numero habere debet) descendere pote-
rit, vt rudis & indocta concio, quid sibi ad formandos mores condu-
cat, intelligere faciliè queat.

Sed dicet fortasse aliquis: Num semper de vitijs ac virtutibus agen-
dum est? An non sunt (vt beatissimæ Virginis, & Sanctorum festa
omittam) Domini saluatoris festa plurima, in quibus de mysterijs
quæ eo die celebrantur, tractandum est: nempe de incarnatione, na-
tiuitate, circuncisione, Magorum & Simeonis adoratione, transfigu-
ratione, pedum ablutione, passione, resurrectione, ascensione, & ve-
nerabilis Eucharistiæ institutione? Sunt planè, non abnuo: imo ve-
rò parùm mihi probatur Ecclesiastes, qui in hisce sacris diebus non
maximam concionis partem in his mysterijs oratione illustrandis,
& explicandis infumit. In quo genere peccant, qui quoniam ab enar-
39 ratione lectionis Euangelicæ discedere nesciunt, mysterijs hisce fe-
rè intactis, totos se moribus informandis, aut corripiendis addicunt:
quæ res, quamuis per se probanda sit, quia tamen alieno loco tracta-
tur, meritò improbanda est. Nihil enim intempestiuum, & alieno lo-
co traditum, laudem meretur. Quid igitur? an moralis doctrina hi-
sce diebus prætermittenda est, ad quam tamen totum hoc concio-
nandi munus (vt paulò antè diximus) ceu ad finem refertur? Ne id
quidem probo. Quod ergo consilium sequendum censes? Nempe,
vt posteaquam de mysterio, quæ dicenda videbuntur, peroraueris,
des operam, vt id ad amores hominum vel instituendos, vel casti-
gandos commoda aliqua ratione inclines. Subijciamus exem-
plum. Differuisti de ineffabili Christi Domini charitate, quæ in sa-
cratissima eius passione, vel Eucharistiæ institutione, vel pedum
ablu-

ablutione, cæterisq; similibus mysterijs mirabiliter eluxit: hinc colligere facile poteris, quid nobis factò opus sit, quò tantæ dilectionis beneficio respondeamus. Nam & amantem Dominum ita redamare tenemur, vt quemadmodum is nos ad eò constanter & fortiter dilexit, vt pro nobis vitam & sanguinè profuderit: ita nos illū his rationibus diligamus, minusq; nos huic tantæ dilectioni satisfacisse putemus, quamdiu nihil aduersum, aut molestū pro illo passi simus. Hinc etiam aduersus eos inuehi possumus, qui fluxas & celeriter interituras res huic dilectioni anteferunt: quando illarū amore deuincti, leges ac diuina mandata contemnunt. Hinc etiā ad charitatem in proximos commendandam digredi licebit: vt eos eo modo diligamus, quo ille dilexit, qui videlicet in charitate perpetua dilexit, & immeritos atq; inimicos gratis dilexit, & pro illis sanguinem fudit. His ergo aut alijs huiusmodi rationibus, quæ dicimus omnia, ad mores hominū traducere possumus, cū apud rudē & indoctā concionem verba facimus. Quamuis enim viri docti facile ex diuinis mysterijs, quæ ad vitæ institutionem pertinent, eruere possint, tamen vt nutrices pueris infantibus, qui per ætatem neque cibum mandere, neque sumere possunt, mansum à seipsis in os cibum mittunt: ita spirituales animarum nutrices, cœlestis vitæ documenta rudibus ac tardioribus apertè, & distinctè tradere debent, nihilque eorum iudicio & prudentiæ, qua carent relinquere.

In his igitur argumentorū generibus concionatoris orationē omnē versari debere arbitramur. Dedimus autē nos quoq; pro tenuitate ingenij nostri operam, vt in ijs etiā versaremur: hoc est, vt quæ dicimus omnia, ad vitiorū detestationem, & virtutū amorem referremus: cū hic vnicus concionatorū & finis, & scopus sit, à quo aberrare, esse munus & officium suū deserere. Hinc pro eo quod nos apud Danielē legimus: Qui ad iustitiam erudiūt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates: vox Hebræa, si ad verbū exprimatur, iustificatores significat: cuius verbi sententiā interpres periphraasi illa explicare voluit. Ex cuius verbi vi intelligimus, quòd quemadmodum medici officiū est, morbos corporis depellere: ita concionatoris, animas docendo iustificare, siue ad iustitiā erudire. Vt ergo cū medicus corporis morbis nō medetur, medici officiū non facit: ita nec Ecclesiastes, cū languētis animæ vulneribus salutaria diuini verbi pharmaca non apponit.

§. I I I.

¶ Hæc in genere dicta sunt, & ad omnes concionatores in cōmune pertinēt. Non erit autē alienum quoddā sigillatim admonere eos, qui
studia

43 studia sua his nostris laboribus iuuari velint. A prima igitur origine rem omnem altius repetentes, cum se Eccles. ad concionandū parat, & concionibus ad hoc nostris iuuari cupit, concionem primū non quidem cursim & properanter, sed sensim & lentē eam iterum atque iterum relegat: vt quæ insigniora in ea visa fuerint, memori mente complectatur. Sic autem legat, vt non intellectum modò, sed affectū etiam, & pios animi motus (quantum ei per Dei gratiam licuerit) lectioni adiungat. Sic enim fiet, vt quibus ipse rebus cōmōtus fuerit, alios etiam eadem dicendo, commouere valeat: & quod illi gratum fuit, gratum etiam apud alios efficere dicendo possit. Erunt fortasse rudiores aliqui, qui totam concionem ad verbum ediscentes, & in vernaculum sermonem transferentes, ita dicere velint, vt legerunt.

44 Quod ego studium non vbiq; probandum censeo: quòd varia sint hominum ingenia, dissimilisque dicendi facultas: ideoq; non ad eò faciē erit, quod alterius ingenij & eloquentiæ est, ingenio suo accommodare. Hoc enim perinde erit, atque Dauidem Saulis armis (quæ alioqui commodissima erant) armare velle. Quocirca quæ ipse legit, piè & diligenter ruminare, & concipere animo curabit. Quæ res quantum habeat vtilitatis, Horatianus ille versiculus indicat: Si rem potenter conceperis, nec facundia dicendi, nec sermo te deseret vllus, Hac igitur ratione quæ legerit, quæq; dicenda putabit, in animum suum traducet, & sua quodammodo diligenter in animo versando faciet, atq; demum ea vt sua, non vt aliena pronuntiabit. Scitum est illud D. Hieron. Quæ bene scimus, benè & loquimur. Quod cū vbiq; obseruandum sit, tum vel maximè in articulis illis (quos D. August. cæsa, vel incisa vocat) locum habet, præsertim vbi variè verborū distributiones inueniuntur: quæ vt pulcherrima orationis ornamenta sunt, ita eorum imitatio (nisi dicendi facultas, & firma quoque memoria ad sit) difficilis est. Tale est illud D. Cyp. Tenacibus semper illecebris necesse est (vt solebat) vinolentia inuitet, in flet superbia, iracundia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hactenus Cyprianus: qui hac dicendi figura vt frequentissimè, ita elegantissimè vtitur. Simili ratione Eucharistiæ virtutes, & effectus enumerare hoc modò licet.

Hoc diuinum sacramentum præterita peccata delet, armat contra futura, minuit tentationes, regit affectus, illuminat fidem, confirmat spè, inflammat charitatē, excitat deuotionem, exhilarat conscientiam, reparat animæ vires, hominemq; meritorum Christi participem efficit. Hic est panis, qui cor hominis confirmat, qui iacentes erigit, debiles

Horatius.

Hieron.

August.

lib. 4. de doct. christ.

Cyprian.
in epist.

biles confortat, consolatur afflictos, accendit tepidos, excitat pigros, 46
 eurat aegrotos, ignorantēque cœlesti luce collustrat. Vbi igitur si-
 miles apud nos orationes inuenerit, vix eas sine maiori studio & fa-
 cultate dicendi poterit patrio sermone explicare. Ideoque facul-
 tatis suæ habita ratione, prudenter & cautè fugiat, quod imitari non
 poterit.

Vt autem quid nos in quaui concione tractemus, & quo ordine
 atq; ratione tractemus (quod permagni nosse refert) concionator
 intelligat, argumenti vice, in ipsis concionum titulis breuiter expo-
 suimus, quod in tota concione tractamus. ¶ Cū autē pleræq; concio-
 nes in Euangelicæ lectionis explanatione versentur, non semper to-
 tam lectionē, sed id, quod vel temporis, in quo dicēdū est, breuitas,
 vel auditorū vtilitas exigit, enarramus. Aliud enim est interpretem,
 aliud Ecclesiastem agere. Ille enim obscura omnia explicare, hic vti- 47
 lissima quæque ad vtilitatē audientium eligere, atq; tractare debet.
 ¶ Sunt autem conciones nostræ his, quæ vulgò circumferuntur lon-
 giores: vt quoniam non omnibus ingenijs omnia aliorum inuenta
 placent, haberet studiosus concionator, quod in magna rerū copia,
 iustituto atque ingenio suo magis accomodatum inueniret.

Cæterum in Euangeliorum tractatione, hoc perpetuò sequuti
 sumus, vt nihil perpetuo, eodemq; tenore sequendum statueremus.
 Quod contra recentiorum multi faciunt, qui in dissimilibus argu-
 mentis, eandem ferè tractandi rationem sequuntur. Nōs igitur ve-
 teres imitati, aliquando (& id quidem frequentius) in sola lectionis
 Euangelicæ explanatione versamur, singulis quibusq; partibus ea,
 quæ ad illarum explanationem, & vitæ nostræ institutionē pertinent,
 affigentes. Aliquando verò (quod D. Christ. in Matth. & Ioannē fa- 48
 cit) Euangelica lectione explanata, in aliquo loco communi, paulò
 diutius immoramur: quod tamen neq; ab Euangelica lectione, nec
 à verbis Thematis abhorreat. Hac enim de causa Themata excogi-
 ta sunt. Aliquando verò (sed id quidem rariùs) vnicum argumenti
 genus integram concionem occupat: vt cū de inimicorū dilectio-
 ne, aut elemosyna, aut precationis studio, aut de salutis & redēptio-
 nis nostræ mysterijs agimus. Quod genus concionandi, quā fuerit
 apud veteres frequens, eorū opera testantur. Quare nemo tantū se-
 culo suo tribuat, vt nefas esse pūter id agere, quod sanctissimi Patres
 Spiritu Dei pleni factitarūt. ¶ Euangelia verò aliquādo sigillatim, &
 sensim in toto cōcionis corpore narramus, simul & explanamus: ali-
 quādo ea summam salutationis loco breui sermone cōplectimur,
 vt histo-

49 vt historię series apertè pateat. Deinde totus sermo in eius explica-
tione consumitur. Itaque vbi studiosus concionator, lectionis euan-
gelicę initium in concionis fronte viderit, intelligat eius narrationē
pro salutatione poni: vt narrationis serie perspecta, expatiari diutius
in ipsa explanatione liceat.

Quia verò Euangelicam lectionem simul & narramus, & expla-
namus (narrationi videlicet explanationem copulantes) obseruet Ec-
clesiastes, nos sæpe Euangelicę lectionis particulas narrationi nostrę
inferere: non quidem vt illas explanemus (quando explanatione nõ
egent) sed vt vnum narrationis corpus, & eius, & nostris verbis effi-
ciamus. Quod ipse consilium atque ordinem sequi poterit, si sibi cõ-
modum iudicauerit.

Autoritates Sanctorum, atq; etiam philosophorum non rarò ad-
50 ducimus, & eas aliquando longiores, quę tamen non ideo Latino ser-
mone (quod quidam faciunt) pronuntiandę, & postea vulgari in-
terpretandę sunt (quod & inutile, & nimis longum esset) sed vt quę
continent sententiam, citatis eorum nominibus, tanquam aliquid
selectum patrio sermone ad auditores perferant. Breuiiores verò eo-
rundem sententias, sine fastidio & cum dignitate Latino sermone di-
cuntur, & explicantur. Vt illa P. Mimi Liberalis, etiam dandi causam
cogitat. Et illa Senecę: Marce sine aduersario virtus. Et, Non fert
vllum ictum illęsa felicitas. Et, Timemus omnia tanquam mortales,
concupiscimus tanquam immortales. Et illa D. Bernard. Væ his qui *Bernard.*
vocantur ad opera fortium, & non aluntur cibo fortium. Et illa Eu-
seb. Emis. Qui ideo colitur vt misereatur, iam misertus est vt cole-
retur. Idemq; alibi: Ferina immanitas est, Deum æstimare minorem,
51 quia maiora contulit, vt ideo minus à te accipiat honoris, quia plus
contulit dignitatis. Item Anselmus, Ne amorem diuideres inter crea-
torem & redemptorem, idem tibi factus est conditor & redemptor.
Hę igitur breues & acutę sententię (quas Gręci gnomas vocant)
velut quędam perlucidę gemmę per totum orationis corpus sparg-
endę sunt, quod illis ceu micantibus stellis miro modo illumina-
tur & ornatur oratio: quarum copiam sibi Ecclesiastes veterum Pa-
trũ lectione cõparabit, & ad manũ, ac velut in procinctu ex frequēti
corundē lectione habebit. ¶ Nemo verò mihi vitiovertat, quod inter
sanctorum Patrum sententias, Gentilium quoque siue Regum, siue
Philosophorum apophthegmata, præclarasq; sententias, præcipueq;
Senecę, & Plutarchi interdum admiscuerim. Hoc enim feci D. Aug. *August.*
consiliũ secutus, qui 2. de Doct. Chri. lib. sic ait: Philosophi autem (si
qua

qua fortè vera, & fidei nostræ accómodata dixerūt, maximè Platoni-
 ci) non solum formidanda non sunt, sed ab eis etiam tanquam iniu-
 stis possessoribus in vsum nostrum vendicanda. Hæc ille. Adde etiã,
 quòd cum maior fortassè pars eorum qui audiunt, non perinde ea
 quæ Dei sunt sapiat, sed quæ hominum, aliquid ex humanis & philo-
 sophicis literis Christianæ doctrinæ admiscendum est: peritorū me-
 dicorum more, qui salutaribus grata atq; suaui iungunt, vt saluta-
 rium fastidium atque horrorem ægrotis adimant. Hæc enim ratione
 piū cōcionatorem, & humanæ salutis avidum, auditorum infirmi-
 tati sese accommodare par est. Sic Apostolus cum Gentilibus agens,
 Gentiliū dictis sententiam suã confirmavit. Hoc enim modo vir di-
 uinus omnibus omnia factus est, vt omnes faceret saluos. Vt omittā
 interim, quod magnam vim argumenta ab exemplis, aut sententijs
 Gentiliū ducta habent, quandoquidem vehementer indignum sit, 33
 non præstari à fidelibus, quod infidelitas præstitit.

In tractandis verò sententijs, aliquando copia, aliquando vtimur
 breuitate. Quædam enim latiùs fundimus, & amplificamus: quædam
 breuiter attingentes, concionatoris ingenio dilatanda relinquimus.
 Si enim omnia latiùs funderemus, nullus esset scribendi finis: si verò
 omnia strictim perstringeremus, arida & ieiuna esset oratio. Quocir-
 ca vtriusq; rei exempla studioso cōcionatori præbere voleimus, vt in
 altero dilatandi rationē illi ostenderemus, in altero dilatandi materiã
 eidem præberemus. ¶ Scholasticas verò quæstiones, quæ ostētatio-
 nē magis ingenij, quã ædificationē habent, scholis inter eruditos tra-
 ctandas, non populo proponendas (vt D. Aug. admonet) censuimus:
 hac in re veterum Patrum (quos nobis in hoc opere imitandos pro-
 posuimus) exēpla sectati: qui in concionibus quas ad populum habe- 54
 bant, ab huiusmodi quæstionibus abstinuerunt. ¶ Scripturarū loca
 in margine annotauimus: aliorum verò autorum loca interdum cita-
 mus, interdum hunc laborē omisimus, quòd mortalitatis nostræ me-
 tu festinantes, nolimus tēpus (quod nobis per etatē quàm exiguum
 superest) in exacta horum locorum, hoc est, numero librorum, & ca-
 pitulorum inquisitione cōterere: quod alij fortassè quibus otij copia
 suppetet, præstare poterunt. ¶ Cæterum in sanctarum scripturarum
 testimonijs vulgatam vbiq; editionem, iuxta sacri Concilij Tridenti-
 ni decreta sequimur. In quibusdam autē Psalmorū subobscuris locis
 explanandis, proposita primū editione vulgata, alias nonnunquam
 interpretationes adiungimus, atq; eam in primis quam D. Hiero. ad
 Sophronium scripsit: vt interpretationum collatione, vel obscuritas
 tolle-

Simil.

Aug. lib. 4.
 de Doctri.
 Christian.

55 tolleretur, vel insignis aliqua emphasis, aut tropus aliquis in vno verbo latens, excuteretur. In hunc enim præcipuè vsum translationum: varietas lectorem minimè dormitantem iuuat.

Cæterùm quia concionatorum multi adeò nominis & honoris sui studiosi sunt, vt dedecori sibi esse putent, si in concionibus suis aliquid auditores percipiant, quod in libris vulgari sermone conscriptis deprehēderint: nos huic humano timori satisfacere cupientes, quantum nobis per fragilem memoriā licuit, dedimus operā, ne quid in concionibus nostris repeteremus, quod in libellis nostris Hispano sermone conscriptis, deprehenderetur: nisi quòd interdum quæ in illis breuiter attigimus, in concionibus latiùs fundimus, & explicamus. Quamuis enim necesse sit, eadem sæpè argumēta tractare, eademq; vel virtutes cōmendare, vel accusare vitia: alias tamen rationes, alia scripturarum, sanctorumq; Patrū loca adducimus, quibus eadem argumenta, non eisdem rebus tractamus. Nō enim quia in illis libellis de pœnitentia, de sacra cōmunionē, de humilitate, de charitate, de eleemosyna, de orationis studio, deq; abstinentia, cæterisq; virtutibus traditum est, ideo huiusmodi argumenta perpetuò deferenda erant, sine quibus Christiana vita constare non potest. Si verò aliquid vtrobiq; reperiatur, nequaquam hoc vt ingens crimen expauescendum est. ¶ Eueniet etiam aliquando, vt eadem res in diuersis concionibus inueniatur: neq; enim in tam vasto opere quid vbiq; dixerim, meminisse potui: quamuis hac in re minùs esse periculi videbatur, cum non semper concionatores eodem in loco ad populū sermonem habeāt: ideoq; citra auditorū offensionem atq; molestiā, alibi dicere poterunt, quod alibi dixerunt: vt omittam interim, quòd res eadem, cum maximè ad salutem necessaria est, frequenter auditoribus inculcanda sit, vt paulò antè docuimus. Illud etiam studiosum concionatorem admonitum volo, vt quoniam illum diuina vox hortatur, vt annūtiēt populo scelera eius (vt paulò antè diximus) nequaquam existimet, omnium vitiorum accusationes his nostris concionibus contineri: nisi eorum dūtaxat, quæ vbiq; dominantur. Sunt enim communia, sunt & peculiaria quorūdam nationum vitia. Alibi enim inuidiæ virus, alibi detractionis & maledicentiæ venenum, alibi delitiæ virilem animum eneruantes, alibi immoderatus corporis cultus, & elegantia vestium, alibi cartarum & alearum ludus, alibi hostiles factiones, & capitales inimicitia regnant. Quid verò hīc ebrietatem, & scēdam ingluuiē, quid fastum & luxū, quid impudiciā, quid iners otium, quid detestātes hæreſes, & similes pestes cōmemorem?

Non

Non igitur debui ego singularia omnium nationum vitia traduce- 58
 re, ne quod alicubi esset necessarium, alibi esset superuacaneum. Hæc
 verò prouinciam concionatoribus ipsis reliqui: quorum officium
 est, non modò communia cunctis mortalibus vitia nosse, sed multò
 magis propria & quasi vernacula suæ gentis, vt aduersus vtraq;, cùm
 occasio rulerit, opportunè declamare valeant: ne aduersus illum Do-
 minus propheticum illud iactare possit: Speculatores eius, cæci om-
 nes, canes muti non valentes latrare. Et illud item Hierem. Prophe-
 tæ; Tui videntur tibi falsa & stulta, & non aperiebant tibi iniquitatē
 tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent. Quod tamen ea modera-
 tione agendum est, ne quos sanare volumus, ad odium concitemus:
 eum omnis oratio nostra ad sanandos, non ad irritandos animorum
 morbos referenda sit. Is enim planè optimè dicit, qui quæcunq; di-
 cit, appositissimè ad hunc finem dirigit. Qua de re suo loco dictam 59
 est. Hæc studiosum concionatorem præmonitum volui, vt quid ex
 his nostris lucubrationibus sperare posset, paucis ostenderem. Quod
 si minus huius argumenti dignitati respondere potui, conatus
 tamen ipse, & assiduus multorum annorum labor, si non
 apud homines, apud communem tamen Domi-
 num, qui pijs suorū desiderijs oblecta-
 tur, non erit, vt arbitror,
 ingratus.

I
DOMINICA PRIMA
IN ADVENTU DOMINI
CONCIO PRIMA

Quæ post enarratam priorem lectionis
Euangelicæ partem, huius sacri tem-
poris rationem explicat.

2
THE. Inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea
soluite, & adducite mihi. Et si quis vobis aliquid dixe-
rit, dicite, quia Dominus his opus habet. Matth. 21.

Virginis interuentu suppliciter imploremus.

A VI. MARIA.

¶ In lectione sancti Euangeli, fratres charissimi, ingressus Domini in Hierusalem cum triumphali pompa, & magna ciuium gratulatione describitur. Ingredient enim illo urbem, post celeberrimum illud signum, quo quatrduarum Lazarum à mortuis excitauerat, plurima turba illi obuiam veniens, diuino magis quàm humano spiritu acta, strauerunt vestimenta sua in via. Alij autem ramos cædebant de arboribus, & sternebant in via. Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant dicentes: Osanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini. Cum autem Dominus ab
huius-

huiusmodi populari gloria (quamdiu inter homines versatus est) 4
 semper abhorraerit: inquisitione dignum est, quidnam is hac noua
 & insolita rerum facie voluerit designare. Sed responsio in promptu
 est. Cum is enim hoc die ad se in cruce pro nobis immolandū profi-
 cisceretur, voluit utique charitatis & lætitiæ magnitudinē, qua hoc
 redemptionis & salutis nostræ opus aggrediebatur, hac tam soleanni
 pompa, & cōmuni omnium gratulatione & lætitiā declarare: Quam
 quidem lætitiā Apostolus designauit, cum de ipso loquens ait:
Hebr. 12. Qui proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contem-
 pta. Quod verò mihi narras in morte, & crucis supplicio gaudium?
 Primum quidem de gloria Patris, cuius læsæ maiestati ita erat cru-
 cis supplicio satisfactorius, vt magis eius gloriam obedientiā sua illu-
 straret, quam primus homo inobediētiæ suæ crimine deformaue-
 rat. ¶ Deinde etiam de electorum omnium salute mirificè gaude- 5
 bat, quibus morte sua immortalem vitam & æternam felicitatem
 comparabat: quorum omnium gloriam cum mentis oculis intue-
 retur, hoc tanto gaudio perfusus est: Sicut enim cunctorum homi-
 num peccata (pro quibus in passione sua æterno Patri satisfaciebatur)
 singulatim & apertè vidit, & pro omnibus doluit: ita electorum om-
 nium gloriam, quibus morte sua salutis æternæ causa futurus erat,
 simili perspicuitate cognouit. Itaq; si omnes quotquot hic sumus,
 in electorum numero computamur (quod vtinam nobis Domini
 miseratione contingat) omnes (inquam) sigillatim in sanctissimo
 illo pectore fuimus, & huius illi gaudij materiam ministrauimus.
 ¶ Tertia verò huius gaudij causa, obedientiæ Christi promptitudo
 exitit: qui ad mortem hilaris, ad crucē paratus & expeditus ex sum-
 mi Patris præcepto properabat. Quod quidem præceptum ipse di- 6
 scipulis exposuit cum ait: Venit princeps mundi huius, & in me non
 habet quicquam: sed vt cognoscat mundus quia diligo Patrem, &
 sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Hoc est, Venit Dæmon,
 qui huius mundi princeps esse dicitur, princeps (inquam) non iure
 dominationis, sed vitio prauæ nostræ voluntatis: venit (inquam) vt
 mihi, sicut cæteris Adæ filijs, mortem peccati iure contractam infe-
 rat. Verùm ego, non minus à mortis debito, quàm à peccato immu-
 nis sum. Cur ergo mortem oppeto? vt cognoscat mundus quia dili-
 go Patrem: propter cuius gloriam & imperium, lætus mortem exci-
 pio: & sicut mandatum dedit mihi Pater (vt videlicet animam meā
 pro salute mundi ponam) sic facio, sic obtempero, sic votis omni-
 bus omniq; alacritate eius præceptis obedio. In cuius rei argumen-
 tum

IOH. 14.

- 7 rum, uanquam & acclamantem populum mihi obuiam venire uolui, ut summam meam erga Patrem charitatem & obedientiam mundo declararem, & perfectissimæ obedientiæ exemplum hominibus præberem. ¶ Quisquis igitur fratres, hanc sibi primam curam proposuit, ut diuinis præceptis obtemperet, hoc affectu, hac animi alacritate studeat obtemperare. Non, inquit Apostolus, ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus: & quidem ita diligit, ut multò gratior illi sit hilaritas munerantis, quam muneris amplitudo. Contra uero maledicti sunt, qui opus Dei faciunt desidiosè & negligenter. Sciant igitur quicumque tales sunt, simile quiddam facere, atque Iudæi fecerunt, cum Domino Saluatore uinum felle mixtum propinarunt. Cum enim bonum opus edunt, uinum quidem illi suaue porrigunt, sed cum illud languido & tristi animo edunt,
- 8 uino pretioso amarum se admiscunt. Hoc ergo Domini Saluatoris gaudium, hanc pijsissimi illius pectoris charitatem & alacritatem, præsentis Euangelij historia præsentat. Ait igitur sanctus Euangelista.

§. I.

- ¶ [Cum appropinquaret Iesus Hierosolymis, & uenisset Bethphagè ad montem Oliuæ, tunc mititauit duos ex Discipulis suis dicens eis: Ite in castrum quod contra uos est: statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: soluite, & aduite mihi.] Scitis iam fratres, per hæc duo iumenta, duos populos significari: per asinam quidem iam domitam, & ferendis oneribus assuetam, populum Iudæorum, qui iam dudum diuino imperio deditus, & ferendis legis oneribus assuetus erat: per pullum autem, cui nullus hominum infederat, Gentilem populum, qui nullius impio subditus, nullisque Dei legibus astrictus, uagus incedebat in uicordis sui. Hoc enim impiorum proprium est, quibus planè onuenit quod in lib. Iob scriptum legimus: Vanus erigitur in superbiam: & quasi filius onagri se liberum natum putat. Talis planè est Pharaon, qui Moyse diuina mandata perferenti respondit: Quis es Dominus, ut audiam uocem eius? Nescio Dominum, & Israel non dimittam. Tales & illi, qui in Psalmo dicunt, Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt: Quis noster Dominus est? Denique hac de causa Apostolus dicit, Gentiles fuisse sine Deo in hoc mundo: quia nullo Dei metu aut religione arcebantur, quò minus in omnia flagitiorum genera prolaberentur. ¶ Tales igitur olim erant Gentilium populi, talesque modò (proh dolor) sunt & nostrorum multi: illi nimirum, qui transierunt in affectum cordis, qui confregerunt iugum, ruperunt uin-
- Psal. 72.

Psal. 2.

Psal. 23.

cula: qui & animas suas, & fidem, fideique sacramenta in vanum acceperunt, qui que pro lege atque ratione, feram sequuntur, atque indomitam cupiditatem. Isti ergo quamuis verè fideles sint, moribus tamen & impietate infideles sunt existimandi: imo verò infidelibus quodammodo deteriores, utpote quorum scelera, fides ipsa atque religio, multò grauiora faciat: ideoque certum est eos ad illorū sortem pertinere, quorum vitam imitantur. Qui etiam sine Deo esse dicuntur: quia quamuis Deum ore confiteantur, ea tamen licentia viuunt, ac si sine Deo prorsus vitam agerent. Quod ut apertè videas, finge animo hominem nulla religione imbutum, nulla Dei cognitione informatum, nullisq; legibus astrictum, illiusq; mores & vitæ turpitudinem diligenter expende: nullam in eo inuenies tam effusam in omni intemperantia libidinem, nullam tam effrenatam audaciam, tam immane in cæteros odium, tam cœcam atque temerariam cupiditatem, quàm etiam in plurimis eorum qui sacrosanctis Christi sacramentis initiati sunt, non offendas. Sic enim pleriq; horum viuunt, sic in omnia flagitia præcipites ruunt, ut præter fidem & spem (quæ eorum turpitudinem inexcusabile reddunt) vix quicquam aliud Christianæ religionis habere videantur.

De seruitute peccati.

Prima seruitutis causa.

Ceterum duo hæc iumenta, quæ hos duos populos, atque adedò improbos omnes iumentorum more viuentes significant, ligata esse perhibentur. Quæ quidem alligatio, peccatorum vincula, & miserandam improborum hominum seruitutem apertè designat. Quia verò dominici aduentus beneficio ab hac seruitute liberati sumus, non erit alienum, hoc in loco huiusmodi seruitutem, & seruitutis remedium paucis explicare. ¶ Ad hoc igitur, illud primò sciendum est, tot esse mala, quæ lethale peccatum consequuntur (quod homines tamen adedò facile admittunt) ut si omnium & hominum, & angelorum linguis tota vita loqueremur, nunquam ea enumerare possemus. Inter hæc vero mala, non postremum locum obtinet spiritualis quædam captiuitas & seruitus, quam improbi seruiunt: tantò planè duriores, quantò eius acerbiter, qui eam patiuntur, minus sentiunt. Neque enim mentiri veritas potest, quæ asseueranter ait: Amen dico vobis quia quicumque facit peccatum, seruus est peccati. ¶ Huius autem seruitutis tres præcipuæ causæ numerantur: quarum prima ex originis peccato prouenit: Cuius demerito, sublata originali iustitia (quæ inferioris animæ nostræ partem superiori plenissimè subiciebat) cupiditas, velut fera quædam repagulis soluta, aduersus rationis imperiū effrenatis motibus rebellare solet, illamq;

13 Jamque vehementer ad peccati consensum incitare. Vnde illud con-
 secutum est, de quo Apostolus queritur: Sentio aliam legem in mem-
 bris meis, repugnantem legi mentis meae, & captiuam me in lege
 peccati. Audis hic captiuitatem, quae graui seruitute non vacat. Haec
 igitur prima spiritualis huius seruitutis causa est: quae tamen in pio-
 rum mentibus vix locum habet, quos vnicus Dei filius in veram li-
 bertatem assertit, sicut ipse ait: Si vos filius liberauerit, verè liberi eri-
 tis. Ad quos autem libertatis huius gratia non peruenit, miserandae
 huius seruitutis legibus premuntur. ¶ Fit autem, grauior durissimae
 huius seruitutis lex, lethaliu criminu accessione. Quam enim ser-
 uitutem originale peccatum peperit, actuale lactat, nutrit, & robo-
 rat. Huiusmodi enim peccatis non modò caelestia atque gratuita
 bona amittuntur, sed naturalia etiam (scilicet imperatio & arbitrij liber-
 14 tas) grauius fauciuntur. Vt enim peccatum mentem, & rationem
 obscurat, quamuis non extinguat: ita voluntatis libertatem minuit,
 quamuis non penitus adimat. ¶ His duobus peccati vinculis, ac-
 cedit interdum praua peccandi consuetudo, quae vt seruitutem au-
 get, ita veram minuit libertatem. Hinc D. August. Vitia, inquit, si
 nondum victoriarum consuetudine roborata sunt, facillim vincun-
 tur & cedunt: si autem vincere & imperare consueuerunt, laborio-
 sa difficultate superantur. Id aded verum est, vt Seneca dixerit: Ne
 ipsa quidem vniuersae philosophiae vis, licet totas in hoc vires si-
 aduocet, duram iam & veterem animis extrahet pestem. Huius
 tur accessione conficitur tandem funiculus ille triplex, qui vincitum
 rumpitur. Quo quidem funiculo se D. August. quondam
 fuisse testatur his verbis: Vincitum eram, non ferro
 15 voluntate: Velle metum tenebat inimicus, & de r. mihi cathenam
 fecerat, atque constrinxerat. Ex voluntate quae peruersa, facta est
 libido: & dū libidini non resistitur, secuta est consuetudo: qua ceu ca-
 thena quadam vincitum in peccato tenebatur. Hac igitur cathena, siue
 triplici funiculo, perditu homines eo-stricti, varijs cupiditatibus mi-
 serabiliter seruiunt. ¶ August. enim, dū summū bonū pecunia diffi-
 nit, lucris semper inhiat, dura opurat, lucra, dies noctesq; cogitat,
 vsq; ed, vt siue comedat, bibat, dormiat, aliud nihil animo dies no-
 stesq; verset, neq; quenquam miserum, nisi pauperem, nec felicem
 nisi diuitem putet. Cui rei gratia huiusmodi homines, literae san-
 ctæ non diuites, sed vici diuitiarum (nempe seruos, aut macipia di-
 uitijs seruientia) nunciant. At nō diuitiarum modò, sed multorum
 etiam vitiorum seruiunt. Vt enim Apostolus ait: Qui voluit diuites

Secunda cau-
sa.

Tertia cau-
sa.

Aug. 21. de
ciuita. 5.
Sen. 3.
pist. 95.

August.

1. Tim. 6.

fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli, &c. Qui enim **16**
 augendi lucri gratia mentitur, fraudat, sceneratur, rapit, decipit,
 spoliat, & alienum inuito creditore detinet, an non is turpissimo-
 rum dominorum seruus est? ¶ Iam verò ambitionis quàm graue
 seruitutis iugum? quæ (vt Bernard. ait) quò dominetur alijs, prius ser-
 uit: Quàm multis enim adulari, quàm multis se turpiter submittere
 debet, quò ad optatum honoris & dignitatis culmen perueniat. Hinc
 D. Cyprianus: Vides (inquit) illum, qui amictu clariore conspicuus
 fulgere sibi videtur in purpura, quantis hoc sordibus emit vt ful-
 geat? quos arrogantium fastus prius pertulit? quas superbas fores
 matutinus saluator obsedit? quot tumentium contumeliosa vesti-
 gia, stipatus clientium cuneis ante præcessit, vt ipsum etiam salutan-
 tum comes postmodum pompa præcederet? ¶ Iam verò impudi-
 eorum hominum, turpi amoris seruentium, quàm misera seruitus **17**
 est? Hanc enim apertissimè Salomon designauit cum ait: Inueni ama-
 riorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena
 cor eius: vincula sunt manus illius. Quid igitur his nominibus, sage-
 næ, laquei, & vinculorum, nisi durissimam eius captiuitatem & ser-
 uitudinem, qui impuri amoris igne flagrat, insinuauit? Rectè enim Ci-
 cero: An ille, inquit, liber est, cui mulier imperat, cui leges imponit,
 præscribit, iubet, vetat quod videtur? qui nihil imperanti negare po-
 test, nihil negare audet? Poscit, dandum est: vocat, veniendum est:
 eijsit, abeundum est: minatur, extimescendum. Ego verò istum non
 modò seruum, sed nequissimum seruum, etiam si in amplissima fa-
 milia natus sit, appellandum puto. Quid verò hi, qui ita chartarum
 & alearum ludo addicti sunt, vt non dies modò, sed noctes etiam in-
 somnes in eo ducant, nec vlla, vel ratione, vel iactura, vel dedecoris **18**
 metu, ab hoc turpi opere reuocari possint? An hi verè liberi, & sui
 iuris existimandi sunt? Quid de his, qui ventri, & gulæ, turpissimis
 atque scædissimis dominis seruiunt? Nemo (inquit Seneca) liber est,
 qui corpori seruit. Hos igitur omnes, quis neget verissima ratione
 seruos appellari? Si enim seruus, & captiuus alicuius tyranni dici-
 tur, qui sui iuris non est, qui totus ex alieno pendet imperio, qui non
 sua sed aliena, & ea quidem tyrannica voluntate ducitur, quomo-
 dò captiuus non erit, qui, quæ ipse probat, non sequitur: sed quid-
 quid vel fera libido, vel ambitio, vel avaritia, vel metus hominum,
 vel cupiditatis intemperantia suadet, hoc solùm amplectitur? Quæ
 ergo crudelior, aut durior captiuitas, quàm nobilissimam mentem,
 diuina imagine informatam, carnis tyrannidi, effrenatisque cupidi-
 tati-

Cyprian.
Epist. 10.
ad Donat.

Eccles. 7.

Cicero
in Parat.

Seneca ad
Lucil.
Simil.

19 **tatibus, quodque grauius est, ipsi tenebrarum principi subiectam esse, quæ solo diuino spiritui subdi, & ab eo agi debuisset?**

Confiteantur tamen Domino misericordiae eius, & mirabilia eius filijs hominum: quia contriuit portas aereas, & uerbes ferreos confregit. Ad hoc enim Dei filius à Patre missus est, ut prædicaret captiuis indulgentiam, & clausis apertionem: ad quem idem Pater ait, Dedi te in fœdus populi, ut suscitares terram, & possideres hereditates dissipatas: ut diceres ijs qui uincti sunt, exite, & ijs qui in tenebris sunt, reuelamini. Ab hac igitur miseranda seruitute, morte, & captiuitate (in qua mala primus generis humani princeps uitio suo incurrit) Christus Dominus nos beneficio suo liberauit. Rectè enim D. Augustin. Erasmus, inquit, ligati in morte, eramus in seruitute, eramus in captiuitate. Vnde probamus mortem? Audi Apo-

De seruitutis supradictæ remedio.

Aug. serm. de Nat.

20 **stolum dicentem: Regnauit mors ab Adam, usque ad Moysen, etiam in his qui non peccauerunt. Vnde probamus seruitutem? Christus ait: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Vnde probamus captiuitatem? Vox martyrum clamat in Psalmis: Conuerte Domine captiuitatem nostram, sicut torrens in austro. Et si ista temporalis captiuitas hostium barbarorum tam crudelis & amara est, quæ aut per fugam uitatur, aut pecunia redimitur, aut postremò morte finitur: qualis est illa æterna captiuitas, quæ non finitur, sed in æternum apud inferos cruciat? Hæc igitur, fratres, multiformis necessitas fecit, ut Dominus Christus hoc tempore veniret ad terras. Veniendo enim in carne nostra, abstulit mortem, reddidit vitam: abstulit seruitutem, reddidit libertatem: abstulit captiuitatem Damoniorum, & reddidit nobis adoptionem filiorum. Hæc Augustin.**

21 **Hac igitur de causa Christus Dominus parens & vindex nostræ libertatis, & humani generis assertor merito nuncupatur. Ad hoc igitur potissimum venit in mundum, & ad hoc item discipulos hodie mittit, ut muneris huius sibi ab eo committendi imaginem representent, dum iumenta ligata Apostolica autoritate soluunt, & apostolicis uerbis ornata, ad illum ducunt. Quid enim aliud illa Domini uerba designant; Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo: nisi ut homines peccatorum uinculis alligatos, in libertatem asserent filiorum Dei?**

Sed ais: Rectè sanè, Agnosco uirtutem clauium, quæ captiuos & ligatos soluunt; agnosco diuini spiritus uirtutem, quæ clauibus coniuncta est; Sed quid ego pro uirili mea facturus sum, quò hanc

August.
Seneca
Epist. 105.

assequat libertatem? Vnico verbo docet hoc idem Augustinus; Quē 22
inquit, delectat vera libertas, ab amore mutabilium rerum liber esse appetat: Seruitutis enim huius vinculum, non ferrum, sed amor est. Quam D. Augustini sententiam paucis comprehensam, Seneca paulò fufius ad Lucilium exponit his verbis: Sibi seruire, grauissima seruitus est: quam facile est excutere, si deseris multa te poscere. In primis enim respiciendæ sunt voluptates, quæ eneruant, & effeminant, multumq; petunt, multū etiā à fortuna pendendū est. Deinde spernendæ opes, auctoramenta seruitutum. Non potest gratis costare libertas. Hanc si magnò æstimas, omnia parud æstimanda sunt. Denique breuiter & eleganter alibi ait: Nostri essemus, si ista nostra non essent. Hanc autem animi libertatem se assequutum fuisse, ad eundem Lucilium testatur his verbis: Vaco, mi Lucili, vaco, & vbi cupiq; sum, meus sum: rebus enim non me trado, sed commodo. 23
Quorū hic verba, tot sententiæ. Eleganter verò ait, Non me trado, sed cōmodo. Tradere enim est, se ipsum quodammodò à se alienare, & alterius seruituti addicere: cōmodare verò se rebus, est ad horā quantum res exigit, se illis commodato exhibere, atq; protinus ad se redire, seq; sibi integrum restituere. Quid autē mirabilius, quàm in ethnico homine hanc animi libertatem & sui curam cernere? Quid verò miserabilius, quàm Christianum hominem, Christi beneficio à peccati seruitute liberatum in eadem seruitute permanere? Sed quoniam malum hoc satis dignè deplorari non potest, ex hoc loco digressi, ad sequentia veniamus.

§. I.

Psal. 67.
Psal. 13.
Psal. 75.
Psal. 93.

¶ Vbi enim Saluator ligata hæc iumenta (de quibus hætenus loquuti sumus) discipulis soluere præcepisset, adiecit protinus. [Et si 24
quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet: ~~et~~ confestim dimittet eos.] Hic iā profundiora mysteria attingere incipiamus. Quomodò enim verum esse poterit, rerum omnium Dominum hisce iumentis, aut vlla omninò re opus habere? Quòd si ad equitandum, vehiculis indiget, habet is utiq; longè nobiliora vehicula, quibus infideat. Currus enim Dei decem millibus, multiplex millia lætantium. Et ascendit super Cherubin, & volauit: volauit super pennas ventorum. Si ergo talia sunt vehicula Dei, quomodò his adeò vilibus iumentis se egere ait? Eget planè, non tamen sibi, sed mihi. Terrebat enim olim me illa maiestas, de qua scriptum est: Terribili, & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ. Et illud: Deus vltionum Dominus, Deus vltionum liberè egit. Huius enim

- 25 enim ultionis atque terroris metu, primus ille generis nostri parens abscondit se, nec ante tremendum Dei cōspectum apparere ausus est. Quia verò idem Dominus non minus mitis & mansuetus, quàm terribilis & metuendus est, nec tam terroribus, quàm lenitate cum hominibus agere decreuerat: egere se planè iumentis his dixit, quibus humiliter vectus, huius tantæ mansuetudinis & lenitatis suæ clarissimum specimē ederet. Et quoniam satis antea terroris & iustitiæ magnitudinem ostenderat, decebat planè, vt lenitatis & misericordiæ suæ amplitudinem mortalibus declararet. Ad quod certè nullus conuenientior habitus, qui què magis eius lenitatem & mansuetudinem demonstraret, assumi potuit, quemadmodū Zacharias Propheta insinuauit cum ait: Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus venit tibi māsuetus, sedens super asinam, & pullum filium subiugalis. Quibus verbis mirè
- 26 Spiritus sanctus terrorem, quem ex regis nomine populus concipere poterat, adiuncto mansuetudinis & paupertatis nomine temperauit: quò nullus ad eò inops & abiectus esset, qui non sibi facilem aditū, ad pauperem & mansuetum regem esse putaret. Ad hanc ergo tam amabilem virtutem declarandam, verè Dominus his iumentis indigebat. Sicut enim Reges alio habitu vestiuntur cū ad bellum, alio cū *Simil.* ad venandum, alio cū ad funera, alio cū ad nuptias prodeunt: ita Dominus dissimilem ornatum diuersis temporibus sumit, cū ad alia atque alia opera procedit. Itaq; cū orbē iudicaturus adueniet, veniet vtiq; in nubibus cœli, cum potestate magna & maiestate. Hæc enim species iudicantem maximè decet. *Luc. 21.* Nunc verò, quando non ad iudicandos, sed ad redimendos & alliciendos ad se homines venit (sicut ipse ait: Non enim misit Deus filium suum in mundum vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum) hoc planè humilitatis, & mansuetudinis habitu tectus venire debuit: ne si apparatu magnificentiore veniret, homines splendore magnitudinis eius perterriti, ab eo diffugerent: quemadmodum olim Iudæi in monte Sina metu perculsi fugerunt, terrorem eius & maiestatem ferre non valentes. *Ioan. 3.*
- 27

Sed instabis forsan: Rectè sanè dici potest (si planum sermonis sensum spectes) Dominum his indignis iumentis: At cū secundum allegoriam per iumenta hæc, peccatores iumentorum more viuentes, & peccatorum suorum funibus alligatos, intelligi dictum sit, qua ratione dici potest, talibus iumentis Dominum indignis? Cui enim vsui peccatores Domino esse possunt, qui odio habet & *Sap. 14.* impium, & impietatem eius? Fateor rerum omnium Dominum nulla

omnino re indigere, quam in se non habeat, qui indeficiens bono- 28
 rum omnium fons est. Nihilominus tamen rectè dici potest, illum
 huiusmodi iumentis indiguiffe. Quonam modo? Nimirum, quia
 I. COR. I. eguit summa illa sapientia, summa nostra stultitia: vt hac occasione
 sapientiæ suæ magnitudinem declararet. Eguit summa misericor-
 dia, summa nostra miseria: quò subleuandis miserijs nostris, pietatis
 & misericordiæ suæ immensitatem ostenderet. Denique eguit (si di-
 ci fas est) summa illa bonitas, summa nostra malitia, quæ declarandæ
 bonitati suæ materiam præberet. Sicut enim ad excellentis medici
 Simil. gloriam illustrandam plurimum confert, graues & exitiales morbos
 in populo grassari, quibus ille curandis artis suæ peritiam ostendat:
 ita summus ille animarum medicus, morbis nostris quodammodò
 indiguiffe dicitur: quibus curandis, bonitatis & sapientiæ suæ magni-
 tudinem manifestaret. Hac enim ratione Lazari morbum atq; adeò 29
 mortem, ad gloriam suam pertinere dixit: quia dum huic tam imme-
 dicabili morbo opem tulit, diuinitatis suæ gloriam patefecit. In quo
 quidem sensu canit Ecclesia: O certè necessariū Adæ peccatū, quod
 Christi morte deletum est. Necessarium peccatum appellauit, non
 quòd vel in se, vel ipsi Domino necessarium esset: sed quia nulla ra-
 tione poterat diuinæ bonitatis, sapientiæ, & misericordiæ excellen-
 tia commodiùs, quàm huius morbi curatione demonstrari. Quòd
 IOH. II. planè non in laudem cedit peccati (quod malorum omnium sum-
 mum est) sed ipsius Redemptoris: cuius sapientia & bonitas tanta
 fuit, vt ex malorum omnium maximo, ad omnium diuinorum ope-
 rum maximū edendū occasionem arripuerit. Imò verò hoc argumē-
 to quanta sit peccati malitia, quàm lethale venenū, quàm funesta cō-
 tagio maximè declaratur, quando tanta eius pestis extitit, vt nisi hoc 30
 summo & mirabili remedio curari minimè potuerit. ¶ Quæ cum ita
 sint, non mirum si Dominus dicat talibus se iumentis egere: quoniã
 hæc illi declarandæ bonitati suæ talem materiam præbuere, vt nul-
 la ratione potuerit ea euidentiùs manifestari: Si enim summa boni-
 tas, summa sui, beneficiorumq; communionē maximè cernitur, nun-
 quam immensa illa & infinita bonitas se ita cōmunicasset, nisi carnis
 nostræ mortalitatē ad sananda peccatorū nostrorū vulnera suscepis-
 set. Quia ergo peccatū, huius operis occasionem illi tribuit, hac ratio-
 ne non omninò absurdè dicitur, illum quodāmodò eguisse peccato:
 quia si illud deesset, nulla Deo suscipiendæ naturæ nostræ causa exti-
 tisset (vt communis sanctorū Patrū sententia tenet) si verò naturam
 nostram minimè suscepisset, non esset utiq; summo bono hæc noua
 ratio,

31 ratio, summo modo se hominibus, atq; aded rebus omnibus in homine (qui omnium instar est) communicandi.

Quod si dicas, non deerat summo bono hæc summa communio: inter diuinas siquidem personas perfectissimè reperitur, vbi summus ille Pater, vnigenito filio suo, plenissimè totâ tradidit substantiam suâ: rursusq; Pater & Filius, eadem Spiritui sancto (qui amborû nexus & amor est) cõmunicant. Sûma itaq; cõmunio in summo bono inter diuinas personas reperitur. Rectè sanè: sed tamè adhuc habeo quid pro summo bono loquar. In hac enim summa beatissimæ Trinitatis communiõne, adhuc restat quod cõmunicari ibi nullo modo potest. Substantia enim ibi communicatur, persona verò communicari nulla ratione potest. Nam si persona pariter & substantia cõmunicaretur, nulla esset planè in summa Trinitate personarû distinctio. Si enim, quia natura cõmunicatur, non sunt ibi tres naturæ, sed vna natura: ita si persona cõmunicaretur, nõ iam ibi tres personæ, sed vna tantû existeret. Quamobrem persona ibidè incomunicabilis prorsus est. ¶ Qua ergo ratione fiet, vt in illo summo bono nihil omninò maneat non communicatû? Nimirû ad hoc aperienda via est: quæ nulla alia esse potest, nisi vt creator creaturæ communicet personam, quam creatori communicare non potest: vt in diuinis communicata substantia, in humanis verò cõmunicata persona, nihil prorsus in summo illo bono supersit, quod non communicetur. Quod si ita est, opus ergo Dominus habuit iumentis his, opus habuit creaturis, imò & creaturarum peccatis, quæ illi tam stupendæ bonitati declarandæ occasionem præberent.

33 Si quis autem eos oculos haberet, quibus velut in speculo huius instanti operis infinitam hanc & impermeabilem bonitatis abyssum, aliqua saltem ex parte cerneret; is profectò continere se non posset, quin totus amore flagraret, totus præ gaudio gestiret, totus in diuinas laudes efflueret, & in admirationem tantæ bouitatis raperetur. Qui hæc igitur secum dies noctesq; cogitant, quo tandem gaudio cumulantur? quanta lætitia exultant? quos dies festos agunt? quo cantu & symphonia personant? Verè enim non choris & cantibus solùm est tantum hoc mysterium & beneficium celebrandum, sed etiam præ nimia lætitia (vt ita loquar) insaniendum, & in summa quadam voluptate bacchandum.

§. III.

¶ Hactenus de Euangelica lectione: nunc de ratione huius sacri temporis. (quod Ecclesia hodie incipit celebrare) pauca mihi dicenda

dicenda sunt: quæ nos ad illud pro dignitate celebrandum præpa- 34
 Hier. 8. rent, ne in nos propheticum illud iactari meritò possit: Miluus in
 cælo cognouit tempus suum, turtur, hirundo, & ciconia cognoue-
 runt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iu-
 dicium Domini. Turpè ergo erit (cum se aues temporù conditioni
 accommodare soleant, & pro eorum ratione, loca subinde mutare)
 nos temporibus ab Ecclesia ad animarum nostrarum salutem insti-
 tutis aptari nolle, vel nescire.

Quemadmodum ergo animantium corpora, ita etiam animæ,
 sua egent temporum vicissitudine & varietate. Varijs enim virtuti-
 bus, varijsque pietatis affectibus ad profectum suum indigent: ad
 quos nutriendos & suscitandos varia quoque tēpora necessaria sunt.
 Quod quidem animaduertens Ecclesia (quæ commoditatibus no-
 stris, tanquam pia mater semper inuigilat) diuersa anni tempora de- 35
 stinavit, non modò vt hac ipsa varietate spiritualium rerum fasti-
 dium adimeret (quæ res nocere nobis maximè potuisset) sed etiam
 vt variarum quoque virtutum, & piorum affectuum materiam no-
 bis subministraret. Itaque totum illud tempus, quod à Septuagesi-
 ma, vsque ad Dominicam in Passione interiectum est, agenda pœni-
 tentiæ constituit: ab ea verò Dominica vsq; ad Pascha, mœrori atq;
 tristitiæ Dominicæ passionis dicauit: à Paschate verò vsque ad Pen-
 tecosten, spirituali gaudio, atque lætitiæ destinavit. Ea namque my-
 steria his temporibus recolat, quæ his virtutibus & affectibus ingen-
 tes addunt aculeos. ¶ Quia verò nunc tempus instat Domini
 aduentus, quæretis forsitan, quid potissimum hoc sacro tempore
 Ecclesie recolat, & quid maximè à nobis exigat? Exigit planè tem-
 pus hoc (si quod aliud) summum erga Dominum Saluatorem gra- 36
 ti animi affectum, pietatem, amorem, atque deuotæ mentis ob-
 sequium. Celebrat enim Ecclesia hoc tempore aduentum eius in
 mundum: in quo per viscera misericordiæ suæ visitare dignatus est
 nos, oriens ex alto. Quia enim tota salus hominis à Deo est, & mi-
 ser homo ad Deum ire nolebat, misericors ad illum Deus venire di-
 gnatus est. Si quæras autem ad quid venit? Nimirum venit (vt ipse
 Lucæ 1. ait) quærere, & saluum facere quod perierat, venit vt illuminaret hos
 Matth. 18. qui in tenebris & in vmbra mortis sedebant, venit vt captiuos af-
 fereret in libertatem, vt errantes reduceret in viam, vt exules re-
 uocaret ad patriam, vt mortuos suscitaret ad vitam, vt hostes & ini-
 micos Dei, Deo Patri reconciliaret, & spiritum eis adoptionis impar-
 tiens, hæredes regni sui institueret. Venit ergo ad captiuos redem-
 ptio,

37 ptio, ad mortuos vita, ad egros medicina, ad errantes via, atque (vt D. Greg. ait) carnem Deus assumens, fugitivi sui vestigia sequebatur. Fugerat enim amens & cæcus homo, à summo bono: ita vt nullis Prophetarum clamoribus potuerit à cæpto erroris itinere reuocari: ideo ipse Dominus in carne veniens, fugienti fit propior, vt eum ad se, per se traheret. Quod quidem Apostolus insinuauit, cum ait Christum Dominum non Angelos quidem, sed semen Abrahamæ apprehendisse. Apprehendere enim dicuntur, qui aduersos insequuntur, omniaq; faciunt vt fugientes occupent, & resiliens apprehendere valeant. Hoc ergo modo Saluator semen Abrahamæ apprehendit. ¶ Denique si paucis accipere velis ad quid venerit, audi ipsum per Isaiam dicentem: Spiritus Domini super me, eò quòd vnixerit me: ad annuntian- dum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, vt prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, vt prædicarem annum placabilem Domino, vt consolarer omnes lugentes, & ponerem fortitudinem lugentibus Sion: & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mæroris. Quid his verbis dulcius? quid suauius? quid amantius? Si igitur ad hæc tanta beneficia præstanda missus est à Patre Christus, sit eius in mundum benedictus aduentus, benedictus item qui ipsum ad nos demittit, benedictus & ipse qui venit: cuius hodie beneficium pueri clamantes simili voce prædicant dicentes: Benedictus qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis. Quam vocem nõ hodie modò, sed in omne æuũ resonent linguæ, voces, & ora nostra. Hoc est ergo mysteriũ, quod Ecclesia celebrare incipit hac die.

¶ Celebrat etiam, atque adeò repræsentat nobis clamores, gemitus, & desideria veteris testamenti Patrum, qui tanto ardore Christi aduentum desiderabant: quemadmodum ad discipulos ipse ait: Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis: Dico enim vobis, quod multi reges & Prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt: Hi namque omnes huius tanti beneficii promissionem quidem, non possessionem acceperunt. Iuxta fidem enim (vt Apostolus ait) defuncti sunt omnes hi, nõ acceptis promissionibus, sed eas à longè salutantes. Eleganter autem ait salutantes: quomodo illi facere solent, qui rem aliquam valde dilectam à longè aspiciunt, quam tamen pertingere non possunt: qui ad eam oculos dirigentes, affectu & animo salutant. Quod planè faciebat sanctus ille Patriarcha, qui tot annos ante mortem Christi moriens aiebat: Salutare tuum expectabo Domine: & interim tamè ca-

Gregor.

Isai. 61.

r

Hebr. 11.

Simil.

Simil.

ro mea requiescet in spe. Qua in re veteres illi Patres, similes mihi 40
fuisse videntur ijs, qui intempesta & procellosa nocte in alto iacta-
ti, lucem à longè aspiciunt in edito loco sitam, quæ nauigantes ad
portum dirigat: ad eam enim frequenter oculos conijciunt, ad illam
(quatenus licet) iter dirigunt, illam deniq; (quando aliter nequeunt)
oculis atq; animo complectuntur. Ad hunc modum sancti olim Pa-
tres in Christum Dominum, hoc est, in veram lucem oculos conij-
cipientes (quæ erant mundi tenebras, densamq; caliginem splendore
suo discussura) supplices manus tēdebant: ad illam toto studio aspi-
rabant, eamq; accelerari votis omnibus exoptabant, cum Propheta
clamantes: Cito anticipent nos misericordiæ tuæ Domine, quia pau-
peres facti sumus nimis. Ad quos quidem clamores diuinus vates il-

Psal. 78.**Isaia. 62.**

los hortabatur cūm diceret: Qui reminiscimini Dominum, ne ta-
ceatis, & ne detis silentium ei, donec stabiliat, & ponat Hierusalem 41
laudem in terra. Vt bonus autem magister, quod ab alijs exigit, prius
se præstaturum pollicetur, cūm alio in loco ait: Propter Sion non ta-
cebo, & propter Hierusalem non quiescā, donec egrediatur vt splen-
dor iustus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur: Hoc est, pro-
pter eximiam charitatem, qua Ecclesiam & cœtum fidelium diligo,
non tacebo, nec quiescam, sed continuis precibus diuinæ miserationis
aures pulsabo, donec tandem iustum illum cunctis gentibus de-
sideratum mittat, qui, vt aurora consurgens, & splendidissima lam-
pas, mundi tenebras discussurus, & candidissimam lucem, hoc est,
clarissimam diuinarum rerum cognitionem mortaliū oculis prola-
turus est. Quod verò se facturum pollicetur, planè executus est, cūm
ardentissimam illam vocem ex imis visceribus depromptam emi-
sit: Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & 42
germinet Saluatorem. Quid ais Propheta? quid postulas? Si è cœlo
nubibusq; emitti iustum petis, quomodo terram appellas, vt ipsa
germinet Saluatorem, quem cœlum rorare, & nubes pluere debent?
Vtrumque sanè verum: è cœlo simul atque terra vêturus est; è cœlo
quidem, quia filius Dei; ex terra verò, quia filius hominis: ideo cœ-
lum & terram inuoco, vt nobis iustum illum, & mundi Saluatorem
proferant. ¶ Has ergo voces, hos clamores, hæc sanctorum Patrum
desideria nobis hoc tempore ob oculos ponit Ecclesia: nimirum vt
per desideria præcedentium, gratiam ostendat subsequentiū. Quod
enim illi desiderabant, nos tenemus: quam illi misericordiam expe-
ctabant, nos suscepimus: quod illi à longè salutabant, nos cum bea-
to Euangelista possidemus, & contrectamus dicentes: Quod fuit ab
initio,

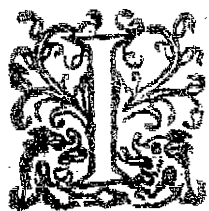
- 43 initio, quod audiimus, quod vidimus oculis nostris, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ, hoc testamur, & annunciamus vobis, vitam æternam: quæ erat apud Patrē, & apparuit nobis. Quæ cum ita sint, meritò D. Bernardus torporem temporum, atque hominum nostrorum accusat, quos tantæ gratiæ, tantiq; beneficij non promissio solum, sed exhibitio tam parùm afficiat. Sic enim ait: Ardorem desiderij Patrum inspirantium in carne Christi præsentiam, frequentissimè cogitans, confundor, & compungor in memetipso, & nunc vix contineo lachrymas: ita pudet teporis, torporisq; miserabilium temporum horum. Cui namq; nostrum tantū ingerit gaudium gratiæ huius exhibitio, quantum accenderat veteribus Sanctis desiderium sola promissio? Quorum piæ expectationis affectū, & flagrans desiderium mihi inspirat ista vox, Osculetur me osculo
- 44 oris sui. Senserat nimirum in spiritu quisquis tūc spiritualis esse poterat, quanta gratia erat diffundenda in labijs illius, cupiens omnino tantæ suauitatis participatione non fraudari: propterea loquens in animæ desiderio dicebat, Osculetur me osculo oris sui. Quasi diceret: Non audio iam Moysen, eò quòd impeditioris linguæ mihi factus est: Isaia labia sunt immūda, Hieremias loqui nescit, eò quòd puer est, & omnes Prophetæ sunt elingues: sed ipse loquatur mihi, & aperiat voluntatem Patris, atque in persona propria me erudiat: cuius gratiosa præsentia me reficiat, cuius admirandæ doctrinæ fluentia, fiant in me fons aquæ salientis in vitam æternam. Hactenus Bern.
- ¶ Videtis fratres, quale, quantumque mysterium Ecclesia recolat hoc tempore: Quòd enim sacramentum antiquitas tot seculis ab exordio mundi desiderauit, nec tenuit: nos hoc tempore & celebra-
- 45 mus, & tenemus, & nouo quodam modo in die Natalis Domini susceptruros speramus. Videte ergo quo studio, qua alacritate debeamus hoc tantum diuinæ pietatis beneficium recolere. Ad hoc igitur Ecclesia hoc sacratissimum tēpus destinauit, in quo & puritati cordis, & huius tanti beneficij considerationi fideles vacarent, & corda sua venienti Domino mundissima hospitia præpararent. Hinc facile est colligere, quid à nobis huius sacri temporis ratio exigit. Exigit enim sanctæ orationis studium, Dei laudes, gratiarum actiones, elemosynarum largitatem, ieiunia, solitudinem, silentium, sacramentorum frequentiorē vsum, animiq; puritatem. Quæ omnia hospitium in cordibus nostris venienti Domino parant, & ad illud vehementer inuitant. His enim virtutum ornamentis, Sponsa in Cant. *Canti. i.* dulcissimum ad se spōsum vocat cum ait: Lectulus noster floridus,

tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina: **Le. 46**
 ctulus enim cordis eius, sanctorum desideriorum floribus erat or-
 natus, domusque mentis, odoriferis & incorruptis virtutum lignis
 constructa. Ad huiusmodi verò hospitium libenter declinat spon-
 sus, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ.
 ¶ Ad hæc autem mysteria piè animo recolenda, tempus aliquod sin-
 gulis quibusque diebus designandum est. Quid quæso fratres, his
 tam longis hyemis noctibus facitis? cur non eas cum Domino diui-
 ditis? cur non propheticum illud impletis: In noctibus extollite ma-
 nus vestras in sancta, & benedicite Dominum? Alioqui si nihil ho-
 rum præstare curamus, quid conferre nobis poterit sanctitas tempo-
 rum, nisi nos quoque temporibus ipsis conformes efficiamur? Con-
 stans enim Philosophorum sententia est, omnia quæ aliquid effi-
 ciunt, in materia prius disposita ac parata id efficere. Quemadmo- **47**
 dum ergo siue natura, siue naturæ imitatrix ars, aptam requirit atque
 obsequentem materiam in qua operetur, & vim suam exerat: ita pla-
 nè gratia, non reluctantem animum occupat, obduratū autem dese-
 rit. Quæ quidem causa mihi esse videtur, cur tot Ecclesiæ voces, tot
 conciones tam frequenter auditæ, tot Christi mysteria ante oculos
 posita, tot impensa beneficia, tot suscepta sacramenta, tot denique
 sacra tempora, siue Dominici aduentus, siue passionis, siue resurre-
 ctionis, siue agendæ pœnitentiæ destinata, parū aut nihil in nobis
 efficiant: imo verò tot ab Ecclesia ad commoditatem nostram mu-
 tatis temporibus, nos prorsus immobiles atque immutati persista-
 mus. Quid igitur prodest mutari tempora, si nos cum tempore non
 mutamur? si nullos in virtute processus facimus? si idē in nobis men-
 tis languor perseverat, eadem socordia, eademque salutis nostræ, & **48**
 mysteriorum diuinorum obliuio atque neglectus? Quin potius
 demus quæso operam fratres, vt ita aduentum Domini in carne ce-
 lebremus, ita ad natalem eius diem præparemur, vt illum intra cor-
 dis nostri thalamum nascentem excipiamus, cum pastoribus ado-
 remus, cum Angelis collaudemus, & cum sacra Virgine bonorum
 operum nostrorum fructu lactemus. Præstante eodem Domino Ie-
 su Christo, &c.

Simil.

I N E A D E M P R I M A D O M I N I C A
 Aduentus concio secunda: quæ post Euangelicæ lectionis
 enarrationem, de beneficio Dominicæ incarna-
 tionis, & salutis nostræ agit.

T H E. *Benedictus qui venit in nomine Domini. Osanna in excelsis. Matth. 21.*

N lectione sancti Euangelij, qua specie atque habitu Saluator Hierosolymam ingressus sit, & iqua alacritate à populo exceptus, Matthæus Euāgelista describit.

Quæ res, typum aduentus eius in mundum (quæ hoc tempore Ecclesia repræsentat) nobis ob oculos ponit.

Ait igitur. [*Cum appropinquasset Iesus Hierosolymis, & venisset Bethphagè ad montem oliuarum, misit duos ex discipulis suis, &c.*] Locus hic, vnde Dominus Hierosolymam ingressus est, vt redemptionis nostræ opus consummaret, mysterio aptissimè quadrat. Mons enim

oliuarum Dei misericordiam designat. Ramum enim oliuæ defrensus in ore suo post diluuium columba, præsentem Domini misericordiam post vindictam illam designabat. Ex hoc ergo oliuarum,

Gene. 8.

id est, misericordiæ monte, Dominus Hierosolymam ingreditur: quia sola eius misericordia in causa fuit, vt in hunc mundum veniret, nosque à sempiterna morte liberaret. Cuius misericordiæ magnitudinem, appositissimo verbo Zacharias expressit, cum ait: Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos, oriens ex alto. Nō contentus solo misericordiæ nomine, quo huius misericordiæ lenitatem, & magnitudinem insinuaret, viscera misericordiæ dixit. Quæ enim maior misericordia, quam vt rerum omnium Dominus, nulla sua utilitate, sed sola bonitate inductus, seculorum omnium debita atque miseria in se vnus exciperet, & se in lacum fæcis & miseriæ nostræ conijceret: vt inde nos (qui in eo infixi eramus) periculo suo clementer extraheret?

Luc. 2.

Ab hoc autem monte mittit duos ex discipulis suis, vt asinam afferant, & pullum, quibus ipse insidens ciuitatem ingrediatur. Quæ causa Domino fuerit, vt his vehiculis in tam breui itinere vti voluerit, prudenter Euangelista subindicat, cum ait: [*Vt impleretur quod dictum est per Zachariam Prophetam dicentem: Dicite filie Sion, Ecce Rex tuus venit tibi, &c.*] Quia verò hoc Zachariæ vaticinium, sacræ huius

historiæ fundamentum est, paulò diligentius verba eius à nobis excutienda sunt: atq; illud imprimis, quidnam sit quod his verbis annuntietur, & cui potissimum nuntietur. [*Dicite (inquit) filie Sion.*] Est planè Sion alia quidem materialis, alia verò spiritualis. Ad vtramq; autem vox hæc Prophetæ pertinet: sed præcipuè tamen ad spiritua-

lem.

lem.

lem.

lem.

lem.

Ier. Iudæi olim Sionis nomine ceſebantur: non ſolam quod hunc montem, & ciuitatem iuxta eum poſitam incolerent, ſed multo magis quod ipſorum eſſet adoptio, & gloria, & teſtamentum, & legiſlatio, & promiſſio, ac deniq; patres ex quibus Chriſtus ſecundum carnem natus eſt: quibus etiam primùm (tanquam hæredibus huius gratiæ) regnum Dei oportuit nuntari. Sed quia illud obſtinato animo repulerunt, & indignos ſe iudicauerunt æterna vita, à Domino quoq; repudiati ſunt. Itaq; exciſis Iudæis tanquam naturalibus ramis, nos ex oleaſtro inſiti fuimus in bonam oliuam, & percipientes pinguedinem radicis, Deo (qui ex lapidibus poteſt filios Abrahæ ſuſcitare) operante, facti ſumus & vera Sion, & populus Dei electus, & ſemen Abrahæ: atque (vt Petrus Apoſtolus ait) genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquisitionis; qui aliquando non populus Dei, nunc autem populus Dei: qui non conſequuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſequuti. Quas ergo, fratres gratias, pro hac tanta dignitate Domino fragilitas noſtra agere poterit? Nobis namq; potiſſimùm Dominus in Propheta loquitur, nos ad hanc exultationem inuitat, cum ait: [Dicite filia Sion. Ecce Rex tuus venit tibi.] ¶ Nec verò pronomina hæc (tuus) & (tibi) leuiter prætereunda ſunt. Tibi enim, o vera Sion, nouus hic rex venit, vt te videlicet ſpiritu ſuo regat, vt à ſempiterno generis humani hoſte defendat, vt cœleſtibus diuitijs cumulet, vt æternam tibi felicitatem, & immortalitatis gloriam largiatur. Alijs quidem (quamuis eorum vitio) non rex, ſed lapis offenſionis eſt, & petra ſcandali: alijs iudex & teſtis velox, qui intimos mentis recessus, & occulta ſcelera in lucem proditurus ſit. Sed ijs tamen iudex erit, qui, quam omnibus obtulit gratiam, contemptu ſuperbo, aut inerti ſocordia repulerunt. Inſtar apis enim eſt, quæ mel præbet placidis, hoſtibus autem aculeum inſigit: In præſenti ergo aduentu mel porrigit: in futuro verò pungentem exeret aculeum. In præſenti venit tibi, in futuro verò (ſi oblata reſpuaſ gratiam) veniet contra te. Modò quidem pijs eſt agnus, qui improbis poſtea leo futurus eſt: Quod vtrumque idem Propheta ſubindicauit, cum protinus ſubdidit. Iuſtus & Saluator: iuſtitiã quidem in improbos exercens, ſalutem verò bonis largiens. Sequitur deinde.

Matth. 3.

1. Pet. 2.

Simile.

[Sunt ergo diſcipuli adduxerunt aſinam & pullum, &c.] Hæc aſina in bivio ligata erat, ab Apoſtoliſ tamen ſoluta, & veſtimentiſ eoruſ ornata, inſidente atq; regente Domino, perducitur in Hieruſalem. Hoc autem animal, imaginem quidem perfectæ obedientiæ, imò & conſum-

7 consummate virtutis hoc loco exhibet. Hanc enim præstabat ille, qui dicebat: *Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.* *Psal. 72.* Quibus verbis ostendit, Deum quidem sibi insidentem à se gestari: & illi se, velut iumentum promptissimum ad obediendum, sine vlla tergiuersatione præbere. ¶ Huius verò obedientiæ præoptitudinem, nullus mortalium ita præstitit, sicut ipse Dominus Iesus; qui ad hoc præcipuè venit in mundum, vt obedientia sua, rebellionis & inobedienciæ antiquæ scelus expiaret. Quam quidem obedientiam, idem ipse in *Psal.* copiosè describit his verbis: *Sacrificium & oblationem noluisti, aures autè perfecisti, siue (vt Hiero. vertit) perforasti mihi.* Hoc est, non vllis legis ceremonijs & institutis, sed obedientia & sanctitate placaris. *Ex Osorio Episc. li. 7. de iustitia.* Ut igitur gratissimo sacrificio, numen tuum hominum generi infensum placari posset, in me summum perfectæ obedientiæ exemplum constitutum esse voluisti. Exaggerat deinde huius obedientiæ magnitudinem, cum tubdit: *In volumine libri scriptum est de me, vt facerem voluntatè tuâ.* Huc legis (inquit) volumè respicit, in hunc finè omnia sanctorum hominum scripta conferuntur, hoc vnū oracula diuina suspiciunt, vt obedientiã meam laude celebrent, eamq; omnibus conspiciendã, & imitãdam proponant. Vim autè obedientiæ continuò persequitur: *Facere voluntatè tuã Deus meus volui, & lex tua in medio cordis mei.* Docet non auribus tantum corporis, sed multò etiam magis intimis animi sensibus, imperium Dei accipi debere: vt lex menti penitus impressa & insculpta, mentem ipsam incendat, & incitet ad diuinæ voluntatis studium: vsque ad eò, vt nihil expetat ardentius, nec in re aliqua se gerat vehementius, quàm in his quæ à Deo sunt imperata faciendis. Hoc est igitur vnicum illud sacrificiũ, quod Deus respicit, cuius magnificentia flectitur, cuius suauitate oblectatur, cuius sanctitate propitijs fit, quod à solo Christo potuit ritè procurari: O verè piacularè hostiã, salutare sacrificium, admirabilem placandi numinis rationem: quæ tam excellenti obedientia perficit, vt ab exilio in patriã, ipsius summi Patris voce reuocati, laudès illius læti caneremus: & qui fuera-
9 mus rebellionè bonis omnibus spoliati, essemus tandem obedientia restituti. ¶ Videtis ergo fratres, verba illa Prophetæ, vt iumentum factus sum apud te (in quibus obedientiæ atque ad eò totius perfectionis summa continetur) nulli magis, quàm Domino Saluatori conuenire? Si quis ergo ad summam hanc vitæ perfectionem aspirat, omni studio & sedulitate contendat, ita se erga Dominũ gerere, vt iumentum erga sessorem suum. Iumentum non sui iuris est,

non sibi seruit, non pergit quò libet, sed quocunq̄ue dirigentis & insidentis voluntas tulerit. Sic ergo tu te erga Deum gere, tibi ipsi renuntia, desine tuus esse, illi solum milita, illi obsequere, illi viue, illius voluntatē, non tuā amplectere, tuiq̄; oblitus, illius gloriam, non tuam commoditatem ubiq̄ue intuere. Perge quocunq̄; te Dei gubernantis voluntas legibus suis impulerit, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: hoc est, per aduersa simul & prospera, nihil in hac parte discernens, sed te totum sapientiæ & voluntati gubernantis committens, & tunc quidem iumentum hoc effectus es. Sed quale iumentum? Nimirum qualia erant sacra illa Ezechielis animalia: quæ ubiq̄ue erat imperus spiritus, illuc gradiebantur, nec reuertebantur cum incederent. Vbi verò fiebat vox è firmamento, protinus submittebant alas suas, & in medio cursu subsistebant. Tunc enim cum Propheta verè dicere poteris: Ut iumentum factus sum apud te. ¶ Idem consilium legimus in Vitis Patrum à seniore quodam, iuniori (cùm primùm monachi habitum & institutum suscepisset) datum fuisse. Si vis (inquit) perfectus esse, fac in animum tuum inducas, te, & asellum monasterij, vnum atq̄; idem esse: Sicut enim ille oneratus, non recalcitrat, verberatus, non murmurat, iter faciens, non, quò vult, pergit, sed quò fessor impulerit, nec omninò sibi, sed alteri viuit: ita tu in monasterio viuere contende. ¶ Porro autem si quæras, quòd nam tali iumento præmium sit propositum, hoc idem tibi Propheta respondet, cùm subdit: Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Quid his ampliùs desiderari potest? Felix planè, & nimium felix, qui hoc modò iumentum factus, à Domino regitur atque dirigitur. Quemadmodùm enim pater paruulū filiū apprehensa manu sustentat, & per itinera planiora sine offensione deducit: ita Pater ille cœlestis obedientem filium in via salutis dirigit, infirmum sustentat, errantem docet, ægrotum curat, mœrentem cõsolatur, cadenti dexteram porrigit, & tandè peracto huius vitæ curriculum cum gloria suscipit. Quòd quidem in præsentì lectione Saluator adumbravit, quando iumentum, cui insidebat, ductu suo perduxit in Hierusalem.

Sed iam videamus, quonam obsequio populus, Dominum iumento insidentem exceperit. [*Plurima (inquit) turba strauerunt vestimenta sua in via: alij autem cædebant ramos, &c.*] Nemo adeò sacrarum literarum rudis erit, qui hæc omnia vel sine diuino numine gesta, vel ab Euangelista ociosè conscripta putet. Quid igitur his popu-

Ezech. I.

Simil.

Simile.

II

II

23 li obsequijs significatur: Nimirum (vt alia prætermittam) diuersi
 gradus virtutum, diuersæque cælum adeundi viæ. Qui enim vestimēta
 sua conculcanda prosterunt, illi esse videntur; qui necem
 sensibus afferunt, qui corpus inedia conficiunt, qui carnem suam
 cum vitijs & concupiscentijs cruciungunt: quemadmodum sancti-
 li Anachoritæ olim fecisse memorantur, qui Dei amore, suiq̄ odio
 incensi, corpora sua in huius vitæ via, incredibili maceratione atq̄
 austeritate conculcanda prosternebant. Qui verò ramos cædunt oli-
 uarum, hi sunt, qui misericordie oleo, cæterorum hōminum misera-
 rias subleuantes, misericordiam Domini sibi iugiter conciliare stu-
 dent, qua se in diuino iudicio tūeantur. Quandoquidem (vt Iaco-
 bus ait) superexaltat misericordia iudicium; hoc est, gloriatur mi-
 sericordia aduersus iudicium: quod videlicet contra misericordes
 24 locum non habeat. Qui verò repetitis vocibus salutem à Domino
 implorant clamantes, [*Osanna in excelsis*], hi sunt, qui orationis stul-
 dio sedulo incumbentes, salutem & vitam à Domino continuò pre-
 cantur: salutem (inquam) in excelsis, hoc est, non terrenam & ca-
 ducam (qualem cultoribus suis lex olim pollicebatur) sed cælestem
 & sempiternam, de qua Isaias ait: Israel salutatus est in Domino sa-
 lute æterna. Habes igitur hoc in loco tres virtutum gradus, tripli-
 cemque cæli adeundi viam. Quicumque enim viribus & robore
 corporis vales, intra te habes, vnde Christo obsequi possis: carnem
 ieiunijs & inedia macera, eamque pedibus protere & conculca, (pi-
 rituiq̄ repugnantem, seruire compelle. Quod si minus corporis ro-
 bore potes, præcinde saltem ramos oliuarum, & sterne in via: hoc
 25 est, misericordie operibus alienam carnem foue, qui tuam afflige-
 re non potes: Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque in-
 duc in domum tuam, cum videris nudum, operi eum, & carnem
 tuam ne despexeris. Sed ais forsitan: Neutrum horum facere pos-
 sum: illud, quia infirmus; hoc, quia egenus sum: & ideo nec carnem
 ieiunijs attenuare, nec proximos elemosynis iuuare queo. Quid
 ergo? Præclusanè mihi est omnis ad salutem via? Nullo modo. Su-
 perest tertium, vt cum puëris clames, [*Osanna in excelsis*]: vt excelsa
 atque diuina, animo & cogitatione voluas, & in lege Domini eum
 Propheta mediteris diè ac noctè: à quo te studio nec corporis im-
 becillitas, nec rei familiaris angustia poterit auocare. Dominum igitur
 cum D. August. his verbis alloquere: Te Domine mediter per
 dies sine cessione, te sentiam per soporem in nocte, te alloquatur
 spiritus meus, tecum confabuletur mens mea. Felices illi, qui nihil

Iacob. 2.

Isai. 45.

Isai. 58.

Psal. 3.

Aug. in me-
ditatio.

præter te diligunt, nihil quærunt, nihil etiam cogitare concupiscunt. 16
 Felices illi, quib⁹ tu solus spes es, & omne opus eorū oratio. Hæc ille.
 Medicorum sententia est, corpora nostra tamdiu ali, quāndiu vi-
 uant. Sicut igitur corporea vitā corporeo indiget alimento (ne natu-
 ralis calor, qui corpus semper absumit, omnino consumatur) sic pla-
 nē spiritualis vitæ, spirituali pabulo (quod diuinæ legis meditationem
 D. Hierony. esse ait) sustentanda est: ne charitatis calor (quo anima
 nostra uiuit, cuiq; tam multa in hoc seculo aduersantur) per peccatū
 extinguatur. Hactenus de Euangelica lectione: nunc ad propositi
 thematis verba veniamus.

§. I.

[Benedictus qui uenit in nomine Domini &c.] Hæc, puerorum aduen-
 tum Domini prædicantium, verba, fideles hodiè ad easdem laudes,
 & gratiarum actionem vehementer inuitant. Quamuis enira ea sit 17
 huius beneficii magnitudo, vt quamdiu uiuimus & spiramus, tam-
 diu illud ante oculos habere debeamus: Ecclesia tamen hoc sacratissi-
 mum tempus instituit, in quo mysterium hoc deuotissimè celebra-
 re, & Redemptori nostro (quando aliter non possumus) hac saltem
 ratione gratificari studeremus. Ideoq; nihil pro huius temporis ra-
 tione cōmodiùs, quā de huius beneficii magnitudine tractari potest;
 Quæ tanta est, vt priora Dei beneficia (quæ & multa & maxima sunt)
 si cum hoc vno conferantur, velut exigua lucerna ante splendidissi-
 mam solis lucem, quodammodo euanescere, & splendorem suū amit-
 tere videantur. Hinc per Prophetam Dominus, Ne meminertis (in-
 quit) priorum, & antiqua ne intueamini: Ecce ego facio noua, & nūc
 orientur, utiq; cognoscetis ea. Itaq; ipse Dominus, qui tātō antea stu-
 dio veterum beneficiorum memorem animū exigebat, modò præci- 18
 pit, vt ab illis beneficijs paratim oculos auertentes, omnes cogita-
 tiones nostras in hoc vnum beneficium conferamus.

Magnum planē creationis beneficiū extitit, quo hominē Deus
 ad imaginem suam condidit, huic medio mundi globo, tanquam
 mortalem quendam Deum præfecit, & omnia quæ sub cælo sunt,
 illius imperio subiecit. Sed quale, quālo, hoc beneficium est, si cum
 redemptionis, & incarnationis Dominicæ beneficio conferatur? Il-
 lic enim Deus fecit hominem ad imaginem & similitudinem suam,
 hîc Deus ipse factus est ad imaginem & similitudinem nostram: il-
 lic participes nos fecit bonorum suorum, hîc particeps ipse factus est
 malorum nostrorum: illic nos sine vilo suo labore condidit, nihil-
 que de suo amisit (de vniuersa enim mundi fabrica dictum est. Ipse
 dixit

19 dixit & facta sunt) hinc & verò dixit multa, & fecit mira, & pettulit
 dura, nec solum dura, sed etiam indigna. Illic assumptum de limo ho- *psal. 149.*
 minem inter paradyfi amena collocavit, hinc eundem hominem è
 profundo inferi euocatum, ad cœlestia regna sustulit. Tunc nobis
 concessit, vt morte animalium victum nobis pararemus, hinc verò,
 vt amissam corporis & animæ vitam, morte sua instauraremus: De-
 nique, vt vno verbo finiam, illic sua nobis dedit, hinc verò seipsum
 contulit non tam in Dominum, quàm in precium & sacrificium.
 Quantum ergo inter creaturas, & creatorem interest: tantum hoc
 postremum beneficium cœtera omnia antecellit. Si ergo tanti Deus
 prius illud beneficium æstimari voluit, vt in lege veteri septimum
 quemque diem, id est, Sabbatum consecraret, in quo homines à cœ-
 teris operibus feriat, huius beneficii considerationi vacarent, & quie-
 20 te sua, quietem conditoris post mundi fabricam, representarent?
 quid, quæso, pro hoc tanto beneficio à nobis exiget? Si tanti apud
 nos esse voluit, quòd naturæ dederit ornamenta, quid erit, quòd
 summa contulit gratiæ præsidia? Si tanti est, quòd nos homines atq;
 filios hominum fecit, quantum erit quòd in Dei filios adoptauit, &
 regni sui hæredes instituit? Vt hanc igitur animi gratitudinem præ-
 stare aliqua saltem ex parte valeamus, duo nobis (vt alia prætermi-
 21 tam) in hoc diuino pietatis opere consideranda sunt: nempe, quid in
 eo nobis cœlestis Pater contulerit, ac deinde, quo auctore & media-
 tore contulerit.

§. II.

¶ Arque vt id quod primo loco posui, expediam, videamus dili-
 genter, quid saluator nobis contulit cum in mūdum venit. Sed quis
 22 hæc verbis consequi possit? Ait enim Apostolus: *Mihi autem San-* *Eph. 1.*
 ctorum minimo, data est gratia hæc, euangelizandi in gētibus imper-
 uestigabiles diuitias Christi: Si is igitur cui gratia data est has diuitias
 euangelizandi, imperuestigabiles appellat, quis, quæso explicare
 audeat, quod inexplicabile esse. tantus Apostolus confitetur? Is ta-
 men in eadem epistola de his cœlestibus diuitijs, sic ait: Benedi-
 ctus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos
 omni benedictione spiritali in cœlestibus in Christo: Sicut elegit
 nos ante mundi constitutionem in ipso, vt essemus sancti & im-
 maculati. Ex quibus verbis colligimus & salutem æternam, &
 omnia quæ ad eam consequendam pertinent, per Christum nobis
 fuisse donata. Inter quæ, principem locum obtinet, æterna electio &
 prædestinatio, quæ electis per Christū cōtigit. Si enim (vt Apostolus
 ait)

ait) elegit nos Pater ante mundi constitutionem in Christo; hoc est, **23**
 per Christum: & si præterea benedixit nos omni benedictione spiri-
 tuali per ipsum (& inter omnes alias benedictiones, hæc prima &
 summa, & omnium aliarum causa est) ea nobis utiq; per Christum,
 vnicum vitæ & salutis autorem, contigit: alioqui non benedixit nos
 Pater omni benedictione spiritali per ipsum. ¶ Deinde etiam vi-
 dit Pater in æterna illâ sua sapientia, electos omnes (si sibi relinques-
 rentur) in peccata ruituros, atq; ita æternâ salutem amissuros: quibus
 tamen, propter præuisa Christi merita, auxilium gratiæ suæ conferre
 decreuit: ne in peccata laberentur, & si quando prolapsi essent, ve-
 niam ipsius merito consequerentur. Huic enim Domino (vt Petrus
A. Act. 10. Apostolus ait) omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissio-
 nem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credût in eũ.
 Quisquis igitur piorum, à lethalibus peccatis immunis est, huic tan- **25**
 to Redemptori munus hoc acceptum ferre debet. Et quicumq; talis
 est, vniuersum terrarum orbem oculis atq; animo lustret, omniaq;
 hominum peccata consideret: à quibus si ipse immunis est, totidem
 sibi à Christo beneficia impensa cognoscat: quandoquidem nullũ
 scelus est, in quod ruat aliquis homo, in quo labi non possit alter ho-
 mo; cum in simili originis peccato conceptus sit, similiq; natura con-
 stet, in eodemq; mundo versetur, qui totus in maligno positus est.
 Cum ergo eadem vtrobiq; ruinæ occasio sit, si altero ruente, tu stete-
 ris, Christi beneficio te stare, cognosce. ¶ Jam veid, cum non satis
 sit ad salutẽ, abstinere à malo, nisi bonum etiam facias: nec sufficien-
 tes firmus cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis: si quid rectẽ
 cogitamus, aut loquimur, aut molimur, id etiam beneficiũ Christi **24**
 est, cuius merito & gratia animus noster ad virtutis & pietatis cultũ,
 à cœlesti spiritu incitatur. Sicut enim omnis stellarum splendor ab
 vno Sole proficiscitur: ita omnis piorum iustitia à Sole iustitiæ Chri-
Simil. sto, in ipsos manat. Rursumq; sicut nullus in hoc inferiori mundo
Simile. motus, aut mutatio est, qui à primi orbis motu nõ efficiatur: ita nul-
Simil. lus piorum, ad bonum aliquod incitatur, qui non Christi merito, à
 Deo moueatur. Quemadmodum enim Deus, per primi orbis mo-
 tum, corporea cuncta mouet & gubernat: ita per sacram Christi hu-
 manitatem, spiritalia cuncta moderatur. Quam enim vim, primus
 ille orbis habet in omnia, quæ naturaliter in hoc inferiori mundo
 fiunt: eandem humanitas Christi habet in ea omnia, quæ spiritali-
 ter in Ecclesia geruntur. ¶ Quod igitur Pharao rex dixit ad Ioseph
 (quem Saluatorem mundi lingua Aegyptiaca appellauit) id Christo,
 vero

25 **V**erò mundi Saluatori, maximè conuenit: Ego (inquit) sum Pharao: absq; tuo imperio nemo mouebit manū, aut pedē, in vniuersa terra *Genes. 41.* Ægypti: Hanc, inquā, potestatem Christo homini, cœlestis Pater cōtulit, vt sine illius ope & merito, nemo manum, aut pedem mouere, hoc est, per iter salutis ingredi, aut opus aliquod dignum Deo moliri, & exequi possit. Itaq; quoties aliquid piū, & gratum Deo, siue cogitas, siue loqueris, siue operaris, intelligens hoc ipsum tibi Christi meritis contingere: ad illum protinus conuersus, & cordis tui genua corā illo flectens, dicere debes: Per te mihi Domine donatū est, non solum vt in te credā, sed etiā vt digna fidei opera faciam. Per te mihi maxima & pretiosa promissa cœlestis Pater donauit, nēpè, vt diuinæ naturæ consors efficerer. Per te mihi patet aditus in cœlum: per te ciuis Sanctorū, & domesticus Dei decretus sum: per te à seruitute Diaboli liberatus, in sortē filiorū Dei coaptatus sum. Tu mihi factus es sapiētia, iustitia, sanctificatio & redemptio. Doloribus itaque tuis, & vulneribus, gratias ago, quòd ex eis liquor in me cœlestis emanet. Hoc verò p̄ios omnes facturos esse, Iaias olim prænunciauit cū ait: *Iai. 42.* Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris (ex quibus planè plus dulcedinis quàm sanguinis emanauit) & dicetis in illa die (quando videlicet suauitatem & efficaciam virtutis, & bonitatis eius experti eritis) Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: hoc est, laudate eum, cuius meritis & beneficio diuinarum gratiarum fluētia ad vos tam copiosè deriuata sunt. Longè enim aliter ad prædicandas Dei laudes inuitant, qui eius bonitatem & suauitatem degustarunt, quàm qui eandem legendo solum, atque differendo didicerunt.

37 **C**onstat igitur ex ijs quæ breuiter dicta sunt, quàm multa secum bona Saluator noster attulerit in mundum. Quia enim boni deesse nobis ad salutē poterat, quādo ipse bonorū omnium fons ad nos venire dignatus est? Cū sponsus aliquis peregrè ad Indos profectus, diutius ibi commoratur, heras & munuscula charissimæ sibi sp̄tē inde trāsmittit, quibus sui amorē atq; memoriā excitet: ca terūm quando ipse ab Indis in patriā remeat, nō modò seipsum, sed omnia quoque bona sua secū affert. Sic igitur Sp̄sus ille cœlestis, priusquā veniret in mundū, varia Ecclesię tuæ dona & munuscula, per nuntios suos destinabat: Vbi verò ipse per se ad eā venire dignatus est, omnes cœlestes opes in thesauris diuinis recōditas, secū pariter ad eam attulit.

Qua quidem ex re, illud etiam consequutum est, vt maiora omnia, quæ per primum illum generis humani parentem, in mundum inuenta sunt, per secundum tollerentur, proque illis multò maiora bona

Rom. 5. concederentur: quando (vt Apostolus ait) non sicut delictum, ita & 28
donum: Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Quis-
quis igitur multiplicem redemptionis nostræ gratiam nosse cupit,
in ea mala, quæ primi parentis vitio importata sunt, oculos conij-
ciat, vt ea bona, quæ Redemptoris merito nobis collata sunt, intelli-
gere valeat: quando is idè in hunc mundum missus à Patre est, vt
omnia instauraret, quæ illius criminis merito collapsa erāt. Vt enim
Philosophi docent, alterius contrariorum cognitio, ad alterius cog-
nitionem viam parat. Dissident autem vehemēter inter se, primus
homo de terra, terrenus, & secundus homo de cælo, cælestis: ille su-
perbus & inobediens, iste humilis, & factus obediens vsque ad mor-
tem: ideoq; mala omnia, quæ prior ille homo in mundum inuexit,
iste sustulit. Per illum namq; Dei inimici facti sumus, per hunc cum
eo reconciliati sumus. Per illum iustitiam & gratiam amisimus, per 29
hūc vtrumq; adepti sumus. Per illum facti sumus natura filij iræ, per
hūc in filios Dei adoptati. Per illū nequissimi Spiritus potestati per-
missi, per hunc Spiritui sancto in disciplinam & custodiam traditi:
Illius, nō nostro scelere, peccati labem nascēdo contraximus, huius
virtute, non meritis nostris, ad iustitiam peruenimus. Illius crimine
à paradiso voluptatis expulsi, huius sanctitate in patrias sedes reuo-
cati. Per illius peccatum, mortis necessitas importata est, huius offi-
cio, immortalitatis opes inuectæ. Per hominē (inquit Paulus) mors,
& per hominem resurrectio mortuorum. Denique (vt vno omnia
verbo amplectar) per illum tales affecti sumus, qualis ipse post pec-
catum relictus est: per hunc verò tales, qualis ipse Dei filius est, Apo-
stolo testante qui ait: Primus homo de terra terrenus, secundus ho- 30
mo de cælo cælestis: qualis terrenus, tales & terreni: qualis cælestis,
tales & cælestes. Quid ergo miserabilius, quàm tales esse, qualis ille
relictus est? Quid verò felicius, quàm tales fieri, qualis Dei filius
est? Ob hanc igitur tam variam & multiplicem Christi gratiam, va-
rijs illum Apostolus nominibus appellat: modò enim Sacerdotem,
modò Apollolum & Pontificem, modò Aduocatum, Mediatorem,
& Reconciliatorem, modò verò Sapientiam, Iustitiam, Sanctifica-
tionem, & Redemptionem nostram: qui videlicet, per sanguinem
crucis suæ pacificauit omnia, quæ in cælo & in terra sunt: eodem-
que chirographum peccati nostri deleuit, quod erat contrarium.
Tot igitur nominibus eum appellat, propter varia quæ ab ipso do-
na manarunt. Hic est enim cui cælestis Pater per Isaiam dicit. De-
di te in fœdus populi in lucem gentium, vt aperires oculos cæco-
rum,

31 rum, & educeres vincitum de domo carceris, sedentes in tenebris. Videtis igitur fratres, quoniam modo mala omnia, quæ primus ille parens in mundum intulit, secundus sustulit, & maiora pro eis in nos bona contulit? Quàm dignum igitur est, vt tantorum bonorum auctori, dies noctesq; toto studio atq; affectu hymnos decantemus, & meritis pro tanto munere gratias agamus, & cum his pueris obuiam illi prodeuntes, lætis vocibus acclamemus: [*Benedictus qui venit in nomine Domini.*]

§. III.

¶ Nunc secundo loco, perspecta doni magnitudine, donantis dignitatem excutiamus. Multum enim donantis personæ dignitas, doni dignitatem efferre solet. Potuisset ergo Dominus (cui nihil nõ possibile est) aut Angelorum, aut sanctissimorum hominum ministerio, 32 infirmitati nostræ facilè subuenire: ea tamen eius charitas & bonitas extitit, vt nulli creaturæ quàmlibet præstantissimæ, hoc negotiũ delegare voluerit: sed ipse per se venire, & salutem nostram per se operari dignatus sit. Ergo vt idem ipse qui genus humanum condidit, in summam miseriam prolapsam erigeret (nec enim conueniebat, vt alium libertatis atque salutis vindicem haberemus, quàm eundem ipsum, cuius benignitate conditi fueramus) voluit vnicus Dei filius, sanctissimæ Virginis aluo contineri, humanamq; formam inducere, vt in hominis habitu delitescens, cum hominibus viueret: non modo vt pœnis, quas pro nobis suscepit, iram diuinam auerteret, suoque sanguine profuso mentes nostras expiaret: sed vt exemplum nobis iustitiæ ad imitandum proponeret. Hinc ipse per Prophetam dixit: Torcular calcavi solus, & de gentibus non est vir mecum. Et 33 rursus: Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me. *Isa. 63.* Pro quo interpres alius vertit apertius: Ego ille ipse sum, qui deleo iniquitates tuas propter me. Quibus verbis, hanc diuinæ personæ circumstantiam, pietatis & misericordiæ plenissimam, altius cordibus nostris insigere voluit. Quam quidem Dei nostri dignationem, Apostolus initio statim eius Epistolæ, quam ad Hebræos scripsit, magnificis verbis explicat, dicens: Multifariè, multisque modis olim *Hebræ. 1.* Deus loquens Patribus in Prophetis, nouissimè diebus istis loquutus est nobis in Filio, quẽ constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & secula. Qui cū sit splendor gloriæ, & cætera quæ sequuntur. Videtis quàm admirabili orationis magniloquentia, splendorem & magnificentiam personæ redimentis amplificet, vt ex dignitate Redemptoris, redemptionis dignitas nosceretur. Neq; dissimili ratione præclarissimus

Isai. 40. rissimum hoc beneficium Isaias Propheta exaggerat, cum ait: Super montem excelsum ascende, tu qui euangelizas Sion, exalta in fortitudine vocem tuam, exalta, noli timere: dic ciuitatibus Iudæ: Ecce Deus vester, ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur. Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fœtas ipse portabit. Quid his, quæso, verbis mirabilius? quid magnificentius? quid clementius? Itaq; vates sanctus tantum hoc beneficium, tam magnis clamoribus, tantoq; studio prædicari, & ab omnibus audiri voluit: vt Apostolis, Apostolorumq; successoribus præcipiat in montem excelsum ascendere, & vocem exaltare: rursusq; eadẽ verba repetens; Exalta (ait) noli timere. Quod perinde est, ac si diceret: Vocẽ attolle quantum potes, & intona clamore grandi, vt nullus inter mortales huius felicissimi nuntij expers sit. Exalta (inquit) noli timere: hoc est, amplifica, & exaggera quantum potes, præstantissimum hoc diuinæ bonitatis beneficium: contende omni studio eius magnitudinẽ hominibus declarare. Nõ enim verendum est, ne immodicus in amplificando sis: superat enim omnem laudem, non hominum modò, sed ceterorum etiam Angelorum dignationis huius magnitudo.

*Aptissima
figura do-
minice in-
carnatio-
nis.*

Quod vt aliqua saltem ex parte intelligatis fratres, Raphaelis Angeli beneficium, quod in Tobiam contulit, vobis ante oculos proponere volo: vt vtriusque beneficij collatione facta, posterioris huius magnitudo magis conspicua fiat. Is igitur humana forma, specie tenus, atq; figura, non veritate suscepta, comitem se in via Tobie iuniori præbuit, & multis, mirisq; illũ in itinere beneficijs afficiens, incolumẽ tandem, atq; nouis opibus, nouoq; matrimonio auctum, ad patrem reduxit: in super oculis orbo patri visum restituit. Hæc vbi facta sunt, rogat Tobias senior filium; Quid dabimus huic viro sancto, qui itineris tui comes fuit? Cui filius: Pater (inquit) quam mercedẽ dabimus ei, aut quid dignũ poterit esse beneficijs eius? Me duxit, & reduxit sanum, pecuniã à Gabello ipse recepit, vxorem ipse me habere fecit, & Dæmonium ab ea ipse compescuit: gaudium parentibus eius attulit, me ipsum à deuoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cœli, & bonis omnibus per eum ditati sumus: Quid igitur illi poterimus dignum dare? Sed peto te pater mi, vt roges eum, si fortẽ dignabitur mediam partem ex omnibus quæ allata sunt sibi sumere. Hæc inter sese pater, filiusq; tractabant: quando oculos suos in solum beneficium, non in benefactoris personam conieciẽbãt. Cæterum, vbi Angelus Domini se illis cognoscẽdum

dum præbuit, & quis esset aperuit, dicens: Ego sum Raphael Angelus, vnus ex septem qui astamus ante Deum: tantus eos stupor inuasit, tum ex dignitate personæ, tum ex admiratione diuinæ bonitatis, quæ tam noua & insolita ratione illis consulere voluerit, vt in terrâ abiecti atq; prostrati, trium horarû spatio immobiles ibidē, atq; attoniti permanerint. Tantus enim diuinæ bonitatis, & prouidentiaæ stupor, sensu eorum peruaserat, vt toto illo spatio nec loco moueri, nec cum domesticis loqui, nec à diuinis laudibus cessare potuerint. Itaque cum ad solum beneficij fructum oculos conijcerent, de retributione cogitabant: at vbi subuenientis personæ dignitas patefacta fuit, iam non de retributione cogitant, sed maius aliquid molitur: nempe, vt præ admirationis magnitudine, tamdiu in terram prostrati, velut exanimis permanentes, ipsas etiam animas in diuinæ laudis sacrificium immolarent. O fratres dilectissimi, obsecro, obtestorq; vos, per eum, qui tantum in nos beneficium contulit, vt hoc loco paulò attentius beneficium beneficio, & personam personæ conferatis. Quantò, quæso, maius est, vos à gehenna, hoc est, à fucibus truculentissimi illius draconis eripere, quàm à deuoratione piscis Tobiam liberare? quantò præstantius est, clausos animæ vestrae oculos aperire (quibus Deum agnoscere possitis) quàm istos oculos corporis, quibus corpoream hanc lucem, vermiculis communem cernitis, conferre? Quantò nobilius est animarum vestrarum cum Deo coniugium (quod in hac vita incipitur, & in altera consummatur) quàm Tobia cum vxore Sarra, quod alterius morte diremptum est? Quantò maiora sunt bona tum gratiæ, tum gloriæ, quæ nobis Christi beneficio conferuntur, quàm interitura huius seculi bona, quæ in Tobiam collata sunt? Si igitur illi non inueniebât, qua ratione tantorum bonorum largitori satisfacere, dimidiamq; eorum partem illi offerebant: quomodò aut intra te, aut extra te quidquam est, quod tantorum bonorum largitori non sponte offeras? Si Tobias ille Angelo dicebat (quem Azariam aestimabat) Azaria frater, si me ipsum tibi tradam in seruum, non ero cõdignus prouidentiaæ tuæ: qua ratione tu tantæ salutis autore prætermisso (qui tibi omnia factus est) terrenarum cupiditatum te seruituti trades? Et si illi, vbi dignitatem personæ beneficientis agnouerunt, præ stuporis magnitudine in terram collapsi sunt, ibiq; tamdiu iscuerunt: quomodò in te aut spiritus, aut halitus remanet, quando personæ redimentis dignitatem, & quos in te redimendo labores pertulit, expendis? Ille quidem Angelus, hic Angelorum Dominus est: ille ad hoc

Tob. 9.

hoc

hoc beneficium præstandum corpus sumpsit aereum (quod per-
 eto opere in tenues euanuit auras) hic veram corporis & animæ sub-
 stantiam assumpsit, quam semel assumptam, nunquam dimisit. Il-
 le breui temporis spatio, sine labore vilo munus suum obiuit: hic
 triginta trium annorum tempore inter homines peregrinatus, fa-
 mem, sitim, algores, æstus, inopiam, vincula, flagella, spura, ac tan-
 dem acerbissimam mortem pertulit. Ille, felle mortui piscis Tobix
 oculos aperuit: iste, felle quod pro nobis hausit, & sanguine quem
 pro nobis fudit, à peccatis expiauit, & mentis nostræ tenebras dis-
 scussit. Tu igitur, ó homo, qui te à tot malis ereptum, totque ac tan-
 tis bonis ornatum & auctum vides, idque non alia ope, aut mani-
 bus alijs, quam ijs, quæ prius quidem cælos formauerunt, postea ve-
 rò pro te in cruce clavis perfossæ sunt, quomodò non ardentissi-
 ma in illum charitate flagras? quomodò totus in lachrymas non sol-
 ueris? quomodò præ admirationis magnitudine in terram stupefa-
 ctus non corruis, cum tam incomparabilem erga te Dei dignatio-
 nem, bonitatem, charitatem, & misericordiam contemplaris? Quòd
 si hoc non præstas, cur non saltem dies, noctesque hoc tantum be-
 neficium ante oculos gestas? Quid noctes, diesque dico? Cur non
 vel singulis diebus, particulam temporis aliquam huius tanti be-
 neficij considerationi, & gratiarum actioni impendis? Cur voces
 tuas saltem puerorum vocibus non iungis, qui tam pio studio Sal-
 uatori præcinebant: [*Benedictus qui venit in nomine Domini.*] Quo-
 rum laudes adeò debitas & iustas, obiurgantibus Pharisæis. Salua-
 tor ita confirmauit, vt diceret: Si illi tacuissent, vel ipsos etiam lapi-
 des clamaturos.

Luce. 19.

Quantò rectius antiqui illi veteris testamenti Patres, qui in pro-
 missum tantum, & necdum exhibitum beneficium, ita erant affecti,
 ita illius expectatione suspensi, vt vix aliud aut cogitare, aut loqui,
 aut scribere illis esset gratum: adeò, vt si in alium fortè sermonem
 incidissent, subito propositi sui velut obliti, ad hoc protinus reuer-
 terentur. Sic Isaias, cum de futuro Cyni regis imperio vaticinaretur,
 quòd Iudæis salutare futurum erat, protinus in Saluatorem oculos
 coniciens, & quantò maiora ab eo populis beneficia præstanda es-
 sent animaduertens, inchoatum sermonem abrumpens, subito in
 hanc vocem prorupit: *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum,*
aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Quod perinde est, ac si di-
 ceret: Hoc ipsum quod agebamus, leuis momenti est, quando ad
 interitura corporis bona pertinet: illud verò summum est, perpe-
 tuò;

Isaie. 45.

43 tuoq; tractandum, & votis continuis exoptandum, nempe Saluatoris de cælo procedentis aduentus, in quo vno, vera salus, & iustitia hominum sita est. Sic Iacob moriens, cum de tribu Dan vaticinaretur, ab hoc vaticinio oculos auertens, & in Christum transferens, ait: Salutare tuum expectabo Domine: vel (vt alij vertunt) expectaui. *Genes. 49.* Quasi diceret: Hoc semper egi, hoc semper animo cogitavi, quod vera salus mihi, beneficio tuo Domine, post mortem cõtingere deberet: qua spe modò viuendi finem facio, aliam beneficio tuo nunquam finiendam vitam firmiter sperans.

Neque minori studio, atque desiderio Prophetæ omnes (vt *Petrus Apostolus* ait) sciscitabantur à Domino, in quod, vel quale tempus, hæc salus mundo cõferenda esset: Quibus reuelatum est, quod non sibi metipsis, nobis autem ministrabant ea, quæ nunc nunciata sunt vobis, per eos qui euangelizauerunt vobis. O nos igitur felices, 44 & nos beatos, quibus tanta salus collata est: quæ talibus viris concessa non est. Quod si tantopere illorũ mêtes, sola huius beneficij spes & desiderium afficiebat (hac enim de causa exultauit sanctus ille Patriarcha Abraham, cum diem Christi vidit) quid nos facere par est, quibus hæc tanta gratia non promissa, sed exhibita, non annũciata, sed data, non expectata, sed percepta est? Quomodò ergo præ gaudij magnitudine non deficimus? imò verò quomodò hac tanta oblata salute, adeò insensibiles & immoti permanemus? O nos igitur non iam felices, sed planè miseros, qui nihil hoc tanto beneficio proficimus, sed ita in tenebris erramus, ac si lux ista splendidissima nunquam oculos nostros perstrinxisset! Quàm multi autem ex nobis erunt fratres, quibus hoc frustra nuncietur, qui ad has Ecclesiæ voces 45 obsurdescant, qui nihil hac diuinæ bonitatis, & pietatis significatione moueantur. ¶ Non ita conuenit fratres: Hora est iam (vt *Apostolus* nos hodiè monet) de somno surgere. Nox præcessit, dies autem appropinquauit: abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die, honestè ambulemus: non in commensationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicijs, non in contentione & æmulatione, non denique in priuatis odijs atque dissidijs: sed in sanctis potius precationibus, in ieiunijs, & elemosynis tempus hoc sacratissimum transigamus. Nocte quidem grassantur bestię syluæ, catulique leonum rugientes, vt rapiant: orto autem sole, cum vmbri & caligine noctis aufugiunt, & congregantur in cubilibus suis. Iam sol iustitiæ Christus, ortus est: fugiant ergo hæc omnia vitiorum mōstra, quæ in tenebris & nocte grassantur, nihilq;

*Genes. 49.**1. Pet. 1.**ROMAN. 13.*

nihilq; in nobis appareat claritate diuinæ lucis indignum: vt tanquã 46
filijs lucis ambulantes, ad æternam tandem lucem peruenire merea-
mur. Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui est benedictus in
secula seculorum. Amen.

A R G V M E N T V M

Concionis sequentis.

IN hac concione, quàm fuerit ad salutem generis humani conues-
niens, Dei filium in mundum venire, & carnem sumere, explica-
tur. Summa autẽ totius argumenti (quò res fiat dilucidior) his quin-
que pronuntiatis cõtinetur. Primum, summam hominis perfectio-
nem in cognitione, amore, & imitatione diuini numinis sitam esse.
Secundum, hominem in statu naturæ integræ, ijs opibus & gratis 47
instructum à conditore fuisse, vt hæc tria officia cõmodissimè præ-
stare posset. Tertium, hominem per peccatum à Deo recedentem,
in eam mentis cõcitatam & infirmitatem incidisse, vt hæc ipsa præ-
stare per se nullo modo posset. Quartum, ad hominis reparationem
necesse fuisse, vt homo iterum Deo copularetur: quò illum cogno-
sceret, diligeret, & quatenus liceret, imitaretur. Quintum, (ad quod
quæ diximus omnia referuntur) conuenientissimum fuisse, vt Dei
filius carnem nostram assumeret: quò homini iam prior atq; si-
milior factus, seipsum illi & cognobilem, & amabilem, & imitabile
præberet. Ea enim opera in assumpta humanitate gessit, per quæ fa-
cilè homo diuinam bonitatem, misericordiam, & charitatem agno-
scere, agnitamq; diligere, atq; ita demum eximia virtutum eius exẽ-
pla (quæ in carne gessit) imitari posset, quibus tandem in pristinum 48
statum & dignitatem restitueretur. Hæc, quæ nos in præsentī con-
cione laus persequimur, breuiter S. Bonauentura initio statim Bre-
uiloquij paucis quidem, sed disertis verbis complexus est. ¶ Porro
autem, si thema quod concioni præponitur, lectori minùs placeat
(quòd ex literis sacris aliorum more desumptum non sit) poterit
eiusdem ferè sententiæ, illa Apostoli verba. 1. Timoth. 3. vsurpare:
Magnum est sacramentum, quod manifestatum est in carne: vel, vt
alij clariùs verterunt, Deus manifestatus est in carne. Hoc enim ad
concionis huius argumentum maximè quadrat.

1. Timot. 3.

In eadem

¶ IN EADEM DOMINICA PRIMA

Aduentus, concio tertia, quæ post explicatam sacri huius temporis rationem, sacralque ceremonias ab Ecclesia institutas, de Dominicæ incarnationis convenientia differit.

THE. Per incarnati verbi mysterium, noua mentis nostre oculis lux tuæ claritatis infulsit: vt dum visibiliter Deum cognoscimus, &c.

¶ Ex præfatione Ecclesiæ.

2 Ancius hodie Propheta Zacharias in Euangelica lectione, ad spirituale gaudium nos his verbis inuitat: Exulta satis filia Sion, iubila filia Hierusalé: ecce Rex tuus venit tibi iustus, & Saluator. Nam cum & exultare iubet, & satis exultare & iubilare (quod non ad

Zach. 9.

3 animum modò, sed ad corpus etiam pertinet, quando lætitiæ magnitudo foràs erumpit) maximam à nobis lætitiã exigere videtur. Ad hanc ergo tantam lætitiã, Propheta nos Dominicæ aduentus commemoratione vocat. Quod quidem Prophetis omnibus in hoc argumenti genere familiare est: qui cum prophetico lumine, diuini huius beneficij magnitudinem intelligerent, vix vnquam de eo mentionem faciunt: quin in laudem & amorem Redemptoris sui incensæ, creaturas omnes, ad eandem laudem & gratiarum actionem hortentur. Sic Isaias, vbi mirabilem huius Dominicæ aduentus fructum exposuisset, protinus in affectum lætitiæ & gratitudinis erumpens: Laudate (ait) cæli, & exulta terra, iubilare montes laudem: quia consolatus est Dominus populum suum, & pauperum suorum misere-

Isa. 49.

bitur. Non contentus enim homines (quibus ea salus præstabatur) ad Redemptoris sui laudès inuitare: ipsas etiam res mutas & inanimas ad gaudium & gratiarum actionem vocat. Quin & Angelus ipse Dominicæ natiuitatis nuntius, ad simile gaudium pastores hortatur, dicens: Annuncio vobis gaudium magnam, quod erit omni populo: quia natus est vobis, &c. Denique totum hoc mysterium, ab hoc tanto gaudio Euangelij, hoc est, læti nuntij nomen accepit: vt ex magnitudine lætitiæ quam à nobis Deus exigit, beneficij magnitudinem intelligere valeamus. Neque enim adeò magnū gaudium

Luce. 2.

Zach. 9.

roties à nobis Dominus, nisi pro maximo & incomparabili beneficio exegisset. His ergo vocibus Zacharias Propheta hodiè conlonat, cū ait: Exulta satis filia Sion, iubila filia Hierusalem.

Luc. 2.

Si igitur Ecclesia hodiè in Euangelica lectione, Prophetam inducit nos ad gaudium & lætitiā cohortantem: cur quæso, quod verbis postulat, operibus impugnat? Prophetis enim verbis ad lætitiā, rebus autē ipsis ad mœrorem atq; tristitiā vocat: dum hodiè omnia laudis & lætitiæ adimit instrumenta. Silent iucunditatis organa, silet pulcherrima illa Ambrosij, & Augustini diuinæ laudis acclamatio, silet & illa cœlitus allata cantico, Gloria in excelsis Deo. Mutatus est Ecclesiæ habitus, pullati incedimus omnes, cū ad sacra peragenda procedimus. Quænam igitur in hoc tam fausto atq; lato nūcio, tanta in rebus ipsis mœroris, atq; tristitiæ significatio? Quid hoc nouo riu & habitu inuere nobis Ecclesia voluit? Certè non aliud, quàm prioris sæculi squalorem, tristitiā, & miserabilem humanæ vitæ conditionem. Quemadmodum enim medici ars atq; præstātia, nisi morbi magnitudine perspecta, intelligi non potest: ita nimirum Ecclesia hoc habitu & squalore deformata, antiqui illius morbi vim, & immanitatem repræsentat: atque ita demum, quid huic tanto medico, è cœlis in terram venienti debeamus, ostendit. Quæ autem oratio, miserandum illius tēporis statum pro meritis explicare queat, in quo tam longè lateq; huius mundi princeps imperium suū porrexerat: in quo peccatum, mors, & maledictio in perniciem generis humani, adeo late grassabatur? Sed his omnibus malis, impia superstitio, miseros homines acrius yrgebat. Cū enim homines sint ab ipsa natura ea religione imbuti, vt non credant vitam absq; diuino præsidio sustentari: cū Deum inuestigarent, mentemq; à sensibus auocare non possent, semper illis Deum quærentibus, corporeæ species occurrebant. Itaq; principio, cū toto cœlo diffusa, atq; clarissimo splendore micantia sidera viderent, illis honores diuinos instituerūt, gloriamq; Deo debitam ad opera illius transfulerunt. Deinde cū terreni corporis gravitate depressi, non possent diu fulgorem astrorum cōtemplari, Deosq; sibi in terra quærent, tyrannis adulari, hominesque scelestissimos in Deos reponere cœperunt. Indè etiā multi eò amentitiæ proruperunt, vt amores atq; delicias suas, religione consecrarent. Vnde (quod vel cogitare pudor prohibet) Adrianus imperator, philosophiæ studijs deditus, consecrauit Antinoum amasium in Deum: vt merito Prudentius exclamarit: *Quid loquar Antinoum cœlesti in sede locatum?*

Sic

7. Sic igitur factum est, ut animal illud regium & excelsum, ad imperium & gloriam natum, dum Patris summi salutare imperium repudiat, dum sese per summum scelus ab illius cultu retrahit, atque libidinis & intemperantiæ seruus efficitur: eò tandem deductum fuerit, ut non modò syderum, atque impurorum hominum simulachris, verùm etiam flagitiorum & immanium belluarum signis supplicandum putaret. Sic euenit, ut læta exultaret improbitas, & hostis humani generis erectus, & alacer toto orbe terrarum volitaret, vniuersumque genus hominum, cupiditatis atque scelerum omnium vinculis alligatum, in perpetua seruitute contineret. Quod enim flagitium in mundo deesse poterat, cum vera religione & pietate extincta, pro vero Deo serpentes, & monstra colerentur? Ut enim Sapiens ait: Infandorum idolorum cultura, totius mali causa est, & initium, & finis. Extincta enim veri numinis cognitione, mens humana cœcis quibusdam tenebris offunditur, paulatimque dignitatis suæ obliuiscitur, ita, ut nihil aliud cernat, nihil amet, nihil experat, nisi quod ad corporis vsum & voluptatem referatur. Corporis igitur cupiditati addicta, illi tantum ministrat, illi seruit, & omnia vitæ consilia, ad illius obsequium conferenda putat. Ergo cum religio scelere suscepta, scelus auget & amplificaret, necesse tandem erat exterminari pudorem, leges atque iura perfringi, humanitatem sepeliri, rationem obscurari, omnia tenebris circumfundi, solamque in terris terram & impuram libidinem, cum omnium rerum humanarum vastitate dominari: Quo facto, consequens erat, animum hominis tantis monstris obsessum, molestijs innumerabilibus implicari, curis tristissimis intabescere, vitam in cruciatu consumere, atque tandem in sempiternum exitium, amentia præcipitem ferri.

8. Hic igitur status, hæc conditio illius miserandi temporis extitit, quam nobis hoc nouo ritu, atque habitu, opportunè in præsentī die ob oculos ponit Ecclesia: quò apertè videamus, quid assertori, ac vindici libertatis nostræ Domino Saluatori debeamus. Quis enim non videat, quantum illius temporis consideratio, ad huius tanti medici cognitionem & amorem faciat? Etenim quam necessarius nobis fuit Christi aduentus, tum demum verè intelligimus, cum quam tristis rerum facies sine ipso in mundo fuerit, attentius consideramus. Quid sit libertate frui, nemo melius nouit, quam qui aliquando seruitute pressus est. Captiuitate autè premebamur omnes, dominabanturque nobis quatuor atrocissimi hostes, nepe Dæmon, peccatū, mors, & gehenna. Graui etiā & lethali

Orosius li.
7. de Iustitia.

Sap. 14.

morbo laborabamus: totam enim naturam humanam languor, stu- 10
 por, cœcitas, & debilitas pererrabant. Christus verò Dominus, tan-
 quam novus iustitiæ Sol in mundo oriens, tenebras discussit, morbos
 depulit, sanitatem restituit, iustitiam contulit, impiam superstitionē
 extinxit, principemq; huius mundi foras protrusit. Coruscante enim
 Euangelio, euigilantes à somno vitiorum homines, templa Dæ-
 monum euerterunt, altaria deiecerunt, idola comminuerunt, & ve-
 rum parentem & conditorem suum agnoscentes, vaticinij illius ve-
 ritatem perspexerunt: Perdix fouet quæ non peperit, fecit diuitias
 non in iudicio, in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in no-
 uissimo suo erit insipiens. Quo in loco mira quadam similitudine,
 conuersionem mundi vates sanctus expressit. Vt enim D. Hierony.
 hoc in loco ait (& multi celebres Philosophi tradunt) cum derelictis
 perdicum ouis aliena parens incubat, fetusq; educit, vbi postea ve- 11
 ræ parentis vocem pulli acceperunt, mirabili quodam naturæ in-
 stinctu eam agnoscentes, alienam deserunt, veramque sequuntur.
 Quod planè hominibus contigit, qui à Deo conditi, & eius imagine
 informati, nō tamen verum autorem & parentem suum, sed pro illo
 Dæmonem prioribus illis seculis coluerunt. Qui postea Deo ope-
 rante, & Euangelij voce insonante, veri parentis & principis sui vo-
 cem agnoscentes, à Diaboli principatu, ad illum se transtulerunt: at-
 que ita Dæmon, qui tyrannica potestate alienas opes occupauerat,
 Christi virtute in medio dierum spoliatus est, ipso eodem testan-
 te, qui ait: Nunc iudicium est mundi, nunc princeps mundi huius eij-
 cietur foras: & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me-
 ipsum. Vtramque igitur Ecclesia hoc tempore, & ruinam mundi: & 12
 salutem, atque victoriam Christi nobis spectandam proponit. Cum-
 que illud mœroris, hoc lætitiæ materiam præbeat: nihil mirum si
 tristitia lætis hodie permisceat, dum rebus quidem ad mœstitiam,
 verbis autem ad gaudium & lætitiā inuitat. Hæc igitur pro tempo-
 ris huius ratione præfati, ad ipsius deinde mysterij tractationem ac-
 cingamur.

Ioan. 12.

¶ Cum verò multa sint, quæ de eo tractari commodè possint,
 hodiè de ipsius mirabili ratione & conuenientia dicere institui.
 Qua in re, cum multæ atque mirabiles conuenientiæ à sanctis Pa-
 tribus assignentur, ego tamen pro huius loci ac temporis ratione, il-
 la tantum explicare tentabo, quam frequenter Ecclesia in festis Do-
 mini Saluatoris innuere solet, cum ait: Per incarnati verbi mysteriū,

noua

33 noua mentis nostræ oculis lux tuæ claritatis infulsit. &c. Quæ quidē
 verba, non solum huius beneficij magnitudinem, sed diuini etiā con-
 silij altitudinem insinuant: quorum altero ad gratiarum actionem,
 altero ad huius diuini operis admirationem accendimur.

Principiū igitur illud statuendum est, totam mentis humanæ *Prima pro
positio.*
 perfectionem, in arctissima quadam cum diuina mente cōiunctio-
 ne, atque similitudine sitam esse. Vniuscuiusque enim rei perfectio
 est, principiū suo coniungi, & illius perfectionem (quoad fieri pos-
 sit) imitari. Cū ergo Deus hominis, atque rerum omnium princi-
 piū sit, consequens est, vt quō magis ad illum accedimus, hoc est,
 quō magis illi assimilamur atq; coniungimur, hoc vtiq; perfectiores
 simus. Hæc autem assimilatio atq; cōiunctio, tribus potissimū re-
 bus perficitur: nempe, cognitione, amore, & imitatione; hoc est, co-
 gnitione diuinæ maiestatis, amore bonitatis, & imitatione virtutis.

74 Quæ ita inter se cohærent, vt ex cognitione amor, ex amore autem
 imitatio & similitudo consequatur.

Quia verò in huiusmodi cōiunctioe, tota hominis perfectio *Secunda.*
 sita est, Dei verò opera perfecta sunt (qui cuncta fecit, non modò bo-
 na, sed etiam valde bona) idē cū primum hominem cōdidit, hac
 ipsum perfectione donauit, vt supernaturali virtute & auxilio instru-
 ctus, Deum agnosceret, diligeret, & (quoad fieri posset) imitaretur,
 atque vnum ita cum illo fieret, in quā omnis eius felicitas, atq; per-
 fectio posita erat.

Ab hoc autem statu felicissimo, homo per peccatum decidit. Per *Tertia.*
 illud enim à diuina mente recessit: hoc est, à principio sapientissimo,
 15 potentissimo, & optimo. Quō factū est, vt ab illo deflectens, in igno-
 rantiam, infirmitatem, atque malitiā collaberetur. A sapientia enim
 recedens, in horrendam mentis cæcitatē incidit; à potentia deie-
 ctus, in infirmitatem corruit; à bonitate verò deuians, funestis mali-
 tiæ laqueis implicatus est. Atq; ita consequenter impotens factus est
 ad diuinam sapientiam cognoscendam, ad bonitatem diligendam,
 & virtutem imitandam, in quibus eius vera absolutaq; perfectio si-
 ta erat. Hæc itaq; magna hominis miseria, hæc miseranda ruina; hic
 casus, summaq; calamitas extitit.

16 Vt igitur homo sanaretur, necesse erat in pristinum dignitatis *Quarta.*
 gradum restitui: hoc est, vt ad Dei complexum atque vniōem rursus
 resisteretur, qui in imo atque luto facis iacebat infixus. Hoc enim
 ad veri Seruatoris gloriam & officium pertinebat, vt quem sanans
 dum susceperat, redintegratis iterum viribus, in pristinam, mentis
 17 san-

sanitatem & gratiam restitueret. Hæc verò sanitas, in arctissima illa 16
cum autore suo coniunctione sita est, quam per cognitionem, amo-
rem, & imitationem esse diximus. Hæc est enim summa hominis
perfectio: nec supra hanc sublimius aliquid puro homini in hac vita
contingere potest.

Quinta

Qui igitur fieri poterat, vt lapsus homo & in terra defixus, hoc
est, terrenis rebus per amorem implicatus & immerfus, atque à diui-
nis auersus, ad cœlestia rursus erigeretur? Neesse profectò erat, vt
quando homo in infimis iacens, ad Deum per se venire non pote-
rat, misericors ad illum Deus veniret: hoc est, quia decumbens æger,
ad medicum pergere non valebat, pius ad eum veniret medicus.

Fulgent. de
Nati. Dñi.

Quòd, quantæ charitatis & dignationis fuerit, D. Fulgent. exponit
his verbis: Magnum mysterium, magnum diuinæ dilectionis indi-
cium; homo Deum contemnens, à Deo discessit, Deus hominem di-
ligens, ad hominem venit. Quid hac charitate sublimius? quid mira-
bilius? Non enim erat, cur Dominus maiestatis ad hominem veni-
ret, qui nec bonorum eius indigebat, & ab eo grauer offensus fue-
rat. Erat autem cur homo ad Deum iret, quia & illius leges violaue-
rat, & sine illius ope viuere nullo modo poterat. Et tamen miser hic
diuinæ opis indigus à Deo recessit: Deus autem qui nullius egebat,
hominemq; meritissimo iure deserere poterat, ad eum misericordi-
ter venit. ¶ Sed in qua (oro) forma venit? Nimirum in ea, in qua
æger medicum posset attingere: hoc est, in qua homo carnalis iam
factus, Deum posset cognoscere, diligere, & imitari; vt hoc modo visi-
biliter Deum cognoscens, in inuisibilem amorem raperetur. Hac
igitur ratione Dominus in carne venit, vt carnalis homo ad eius co-
gnitionem assurgere posset. 17

Sed ais: Potuisset quidem homo per opera condita, hoc est, per
mirabile huius mundi opificium Deum cognoscere, cognitumque
diligere, & dilectum imitari. Sic enim clarissimi quidam Philosophi
ad aliquam Dei cognitionem perducti sunt: Verum hoc Philosophis
vtcunq; licuit, qui acri ingenio & summa doctrina præditi, ex diui-
nis operibus Deum aliquo modo cognoscere potuerunt: Sed quid
rudibus & simplicibus facies (quorù maxima turba est) qui hoc mo-
do philosophari nesciunt. Carnalis enim homo, & carnalibus rebus
affuetus, nihil nisi corporeum vel cognoscere, vel diligere nouerat:
ad eò vt non defuerint multi, qui nihil, nisi quod oculis cerni potest,
esse crederent: in qua hæresi Saducæi fuisse memoratur, qui nec
spiritus, nec Angelos esse putabant. ¶ Iam verò ex creaturarum co-
gnitione, 18

19 gnitione, creatoris potentiam, sapientiam, & maiestatem vtrunque
 agnoscere licet: at providentiam, benignitatem, misericordiam, iu-
 stitiam, charitatem, multi quidem Philosophi per ista ipsa opera as-
 sequi non potuerunt; quarum tamen rerum cognitio, ad salutem no-
 stram multò magis necessaria erat. Ex ea enim & Dei amor, & ti-
 mor, & spes in Deum, & religio, hoc est, diuini numinis cultus & ve-
 neratio, cæteræque virtutes oriuntur. At incarnati verbi mysterium,
 velut lucerna quædam diuini pectoris fuit, quæ latentem in eo bo-
 nitatem, & plusquam paternam charitatem apertè monstrauit. Dum
 enim pro nobis mortalitate nostra vestiri, & pro nobis mori voluit;
 bonitatis, charitatis, misericordiæ, & iustitiæ suæ splendorem mor-
 talibus antea minus notum declarauit. Hinc illa Apostoli verba: Ma-
 nifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est
 20 in carne. Quod alij sic verterunt: Deus manifestatus est in carne.
 Quomodò ais manifestatus? Imò verò tectus, & velatus magis sub
 indumēto carnis fuisse videtur: Hac enim de causa Isaias ait. Verè tu
 es Deus absconditus, Deus Israel Saluator. Rursumque alibi: Quasi
 absconditus (inquit) vultus eius, & despectus; vndè nec reputauimus
 eum. Vtrumque planè verum est, quoniam in hoc ineffabili diuinæ
 incarnationis sacramento, & splendor diuinæ maiestatis abscondi-
 tus, & diuinæ bonitatis & misericordiæ candor patefactus est. Quo-
 nam modo patefactus? Quia nimirum sacra eius humanitas, velut
 speculum quoddam fuit, in quo diuina bonitas & charitas, cæteræ-
 que eius laudes, humano generi clarissimè refulserunt. Ea enim Sal-
 uator opera in carne gessit, ea propter salutem nostram pertulit, vt
 nemo illa intuens, apertissimè has tantas bonitatis & misericordiæ
 21 eius laudes, & virtutes nō miretur. Itaq; cū Christus Dominus ma-
 iestatis suæ splendorem velauit, tunc vel maximè bonitatis & miseri-
 cordiæ suæ opes explicuit. Sunt enim quæ illuminari debent, vt vide-
 ri possint: Sunt rursus quæ ad hoc oporteat obscurari. Obscura enim
 illustrari, lucidissima verò vt videantur, obscuranda sunt. Sol enim nu-
 be regitur, vt videatur; qui alioqui, propter excellentem charitatis
 suæ splendorem, in firmis oculis cerni non potest. Hoc ipsum igitur
 lucidissimus ille Sol iustitiæ fecit, qui se carnis nostræ nube conte-
 xit, vt à caliginosis humanæ mentis oculis cerni posset. ¶ Quemiad-
 modum autem propter visus nostri imbecillitatem, diuinus ille splē-
 dor obscuratus est: ita summa illa sapientia, propter ruditatem & in-
 fantiam nostram, non suo, sed nostro more nobiscum agere digna-
 ta est. Sic enim piæ matres facere solent, quæ cum paruulis non suo,

1. Timo. 3.

Isai. 45.

Isai. 53.

simil.

simil.

sed illorum more balbutientes loquuntur. Neque verò dissimili ratione æterna Dei sapientia (quæ plusquam materna erga nos viscera gestat) nostro more nobiscum egit, quò facilius à nobis apprehendi posset. Omniaq; ratione Dominus infirmitati se nostræ aptauit. Carne velatus est, ut à nobis videretur: nostro more loquutus est, ut à nobis intelligeretur: ad ima nostra deiectus est, ut nos, qui in imis prostrati eramus, eleuaret ad summa. Hinc D. Greg. In altitudine (inquit) sua, diuinitas à nobis (vtpotè paruulis) apprehendi non poterat: ideoq; strauit se hominibus Deus, & quasi in iacentem ascendimus: surrexit, & erecti sumus. Qui enim more serpentum, per amorem terrenorum humi reprobamus, ad amorem cælestium huius mysterij beneficio erecti sumus.

Ex ijs quæ diximus, facile liquet, verbum Dei, siue cùm in principio erat apud Deum, siue cùm in fine seculorum caro factum est propter hominem, vtroq; modo imaginem esse Dei. Verbum enim Dei Deus, imago est figuræ diuinæ substantiæ, qua se Pater Angelicis mentibus cognoscendum præbet. Verbum verò Dei carne vestitum, splendor est & imago diuinæ bonitatis, quam hac ratione hominibus cognoscendam exhibet. Vtroq; igitur modo Christus Dominus verbum est & imago Patris, siue in cælo residens, siue in terra cum hominibus agens, siue carne nostra velatus, siue citra carnis velamen inspectus. In cælo enim, imago est Angelis diuinæ substantiæ: in terra verò, imago est hominibus diuinæ clementiæ. Per hoc ergo verbum æternus Pater se vtrobiq; explicat atque declarat, quamuis dissimili forma. Illic enim in forma sua, tanquam dies diei eructat verbum: hinc verò in forma nostra, tanquam nox nocti indicat scientiam: hoc est, nouam bonitatis & misericordiæ suæ cognitionem. ¶ Quod

Ita futurum esse, olim Dominus per Isaiam promiserat dicens: Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum. Quia enim valde exiguum erat, quod homines antea de Deo per eius opera cognouerant, ideo dicit hoc tempore esse cognituros, quod antea minus agnoscebant: quando ipse qui antea per alios loquebatur, per seipsum, quisnam esset, non tam verbis, quam magnificentissimis operibus declarauit. Videtis ergo fratres, quomodo per incarnati verbi mysterium, noua mentis nostræ oculis lux diuinæ claritatis infulsit: ut dum visibiliter &c.

¶ Sed quoniam ea quæ vniuersè dicuntur, subobscura esse solent operæ.

25 operæpretium erit, vt ad praxin à theoricæ, & ad mysticam, à schola-
 stica Theologia transeuntes, hæc ipsa quæ diximus, illustremus. In
 hac enim philosophandi ratione, affectus intellectum, & mystica,
 scholasticam Theologiam per sapientiæ donum erudit. Videmus er-
 go quotidie in Ecclesia religiosas ac simplices mentes, quæ in medi-
 tatione mysteriorum vitæ, atque passionis Domini Saluatoris reli-
 giosè versantur: quæ pio deuotionis studio sequuntur agnum, quo-
 cunque ierit: siue cum profugus pergit in Ægyptum, siue cum ieiun-
 naturus à Spiritu ducitur in desertum, siue cum pernoctat in ora-
 tione Dei, siue cum iter facit à Iudæa in Galilæam, vel à Galilæa re-
 greditur in Iudæam. In his igitur itineribus illum, quocunque ierit
 spiritu comitantur, illius mirifica opera contemplantur, illius sua-
 uissima verba audiunt, illius charitate & lenitate pascuntur, illum
 26 dies noctesque cogitant, illicq; arctissima charitate copulantur. Ne-
 que rudes modò & simplices animæ in hoc studio versantur, sed vi-
 ri etiam grauissimi atque doctissimi. Talis erat Diuus Bernardus, qui *Ber. super*
 fasciculum mirrhæ se collegisse ait ex omnibus laboribus vitæ Do- *Canti.*
 mini Saluatoris: siue quos in infantia, siue quos in virili ætate, si-
 ue quos in morte pertulerat: quem semper (vt ipse ait) intra vi-
 scera sua gestare curabat. Talis erat etiam D. Bonauentura, sancti *Bonauent.*
 tate & doctrina clarus, qui tamen nascentis Domini Saluatoris præ- *in Philome*
 sepio, & obsequio adeò affectus erat, vt cum eius genitrice Maria *na.*
 loquens, se in famulum offerret, & ad omnia domesticæ seruitu-
 tis obsequia promptissimum exhiberet; hac tamen lege, vt ei per
 sacram Virginem, semel tantum in die, infantuli pedes osculari li-
 ceret. Quis autem referre queat, quam iucunditatem, quas lachry-
 27 mas, quos ætus, quem Euangelicæ paupertatis amorem, pia hæc
 consideratio in pectore viri sanctissimi excitaret? ¶ Iam verò D.
 Chrysostomus, extasim se mentis pati confitetur, dum hoc diuinæ *Chrysosto.*
 pietatis opus animo versaret. Vehementer enim admiratur, quod *Hebr. 1.*
 Apostolus ait: nempe supernas illas Virtutes (etiam quæ Deo
 in altissimo dignitatis loco positæ assistunt) in ministerium mit-
 ti, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Vbi verò ipsum
 vnicum Dei filium paternæ gloriæ splendorem, salutis quoque
 nostræ ministrum, & humanæ naturæ, non Angelicæ consortem
 factum esse considerat, excessum se mentis pati ait: hoc est, tanta
 admiratione & stupore affici, vt mens, & cogitatio, & affectus
 omnis in ipso deficeret. Itaque ait: Reuera magnum & admirabi-
 le, & stupore plenum est, carnem nostram sursum sedere, & ado-

rari ab Angelis, & ab Archangelis, & Cherubin, & Seraphin. Hoc er 28
 go sæpius in mente versans, excessum patior, & magna de genere
 humano imaginor, magna quippe video. Hæc ille. Neque minori
 admiratione & amore, cæteri viri sanctissimi afficiebatur, cum hoc
 diuinæ pietatis opus contemplarentur. Quorum plurimos legimus
 in extrasin raptos, vsum quoq; sensuum (dum hæc attentius cogita-
 rent) frequenter amisisse. ¶ Cæterum ab incarnationis beneficio,
 ad crucis mysterium transeuntes, longè magis afficiuntur. Hic enim
 sacratissima Christi vulnera lambunt, sanguinem sugunt, lachrymas
 tergunt, affixos cruci pedes osculantur, à Dominoque (cum tristitiã
 suam prodit) causam tristitiæ amanter & humiliter inquirunt: deniq;
 singulis corporis vulneribus dulcissima oscula figunt. His igitur col-
 loquijs & meditationibus semper intenti, non modò summam Dei
 in genus hominum charitatem & bonitatem contemplantur, sed in 29
 eius etiam amorem mirabiliter exardescunt.

Hac igitur ratione Dominus pijs mentes in sui amorem incen-
 dit, atque ita per humanitatis & benignitatis suæ opera (quæ cogni-
 tu facilia sunt) eas inescare solet, & in diuinitatis amorem allicere: vt
 à carne (quæ cognosci facillè potest) incipientes, paulatim in spiritu
 2. Cor. 5. adolescant, & cum Apostolo dicere possint: Et si cognouimus Chri-
 stum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. ¶ Qua in re,
 summum diuinæ bonitatis & sapientiæ consilium, ac pietatem admi-
 rari licet: quæ sic se deiecit, sic se ruditati nostræ aptauit, sic se carna-
 libus hominibus cognoscibilem, & amabilem præbuit, vt vniuersum
 ad se mundum hac ratione pertraheret. Sic videmus medicos (vbi
 æger fastidio laborans, salutare cibos respuit, & noxios appetit) con- 30
 dire frequenter ea quæ fastidit, ijs quæ appetit: vt ita demum, per id
 quod illi dulce est, accipiat quod salutare est. Hoc autem consilio di-
 uinam sapientiam vsam fuisse D. Bernar. testatur his verbis: Videns
 Ber. super Deus homines carnales esse factos, tantum eis dulcedinis in carne
 Cant. sua exhibuit, vt durissimi cordis sit, quisquis eum toto affectu non
 diligit. Idemque rursus: Propter hoc (inquit) verbum carne vestiri vo-
 luisse, vt homines qui nihil nisi carnalia sapiebant, miras in hac car-
 ne sanctissima delicias inuenirent.

§. III.

¶ Verum quæ hæcenus dicta sunt, ad cognitionem & amorem
 diuinitatis potissimum pertinent. Superest imitatio (quam tertio lo-
 co posuimus) quæ maximè hominem Deo similem efficit, in quo
 summam

- 31 summam eius perfectionem collocauimus. Ad hoc autem, quid quaeso, commodius excogitari poterat, quam vt Deus ipse nō in forma sua, sed in infirmitate nostra se nobis imitandum proponeret? Aliter enim qui fieri poterat, vt homo Deum (quem non videbat, quemque ab omni dolorum & laborum perpessione alienum sciebat) in exemplum sibi virtutis proponere posset, quæ vel tota in laborum perpessione potissimum sita est? Quomodo rursus purum hominem (quem videre poterat) imitari tutò potuisset, quæ vt eiusdem naturæ, ita eiusdem peccati, erroris, & infirmitatis consortem nouerat? Conuenientissimè ergo Deus homo factus est, vt haberet homo & quem posset vt hominem videre, & quem tutò posset vt Deum imitari. Quod D. August. breuissimè & elegantissimè testatur his verbis: Homo sequendus non erat, qui videri poterat: Deus sequendus erat, qui videri non poterat. Vt ergo exhiberetur homini, & qui videretur ab homine, & quem homo sequeretur, Deus homo factus est. Quem locum, quoniam eleganter & copiosè prosequitur Lactantius, eius hoc in loco verba attexere non grauabor. Is igitur hominem, ad perfectum & absolutum virtutum exemplar, minime sufficere posse ait: quod nec omnia quæ ad hoc munus necessaria sunt, plenè consequatur, atque multò minus eadem præstare, atque opere perficere queat. Neque enim mens terrenis visceribus inclusa, & tabe corporis impedita, aut comprehendere per se potest, aut capere veritatem, nisi aliunde doceatur. Et si maximè possit, summam tamen virtutem capere nequeat, & omnibus vitijs resistere, quorum materia in visceribus continetur. Eò fit, vt terrenus doctor perfectus esse non possit. At verò cælestis (cui scientiâ diuinitas, virtutem immortalitas tribuit) in docendo quoque sicut in cæteris perfectus & consummatus sit, necesse est. At id omnino fieri nō potest, nisi mortale corpus assumat. Cur autem fieri nō possit, ratio clara est. Nā si veniat ad homines vt Deus (vt omittā, quod mortales oculi claritè maiestatis eius cōspicere, atque sustinere non poterūt) ipse certè Deus virtutè docere nō poterit: quia expertus corporis, nō faciet quæ docebit, atque per hoc doctrina eius perfecta nō erit. Alioqui, si summa virtus est dolorem patienter pro iustitia, officioque perferre: si virtus est, mortem ipsam & intentatam non metuere, & illatam fortiter sustinere: debet ergo doctor ille perfectus & docere ista præcipiendo, & confirmare faciendo. Exiit enim constans aliquis atque dicit: Tu quidē non peccas, quia liber ab hoc corpore nō concupiscis: quia in mortali nihil est necessarium: mihi verò multis rebus opus est.

August.

Lactan. li.
4. de diuin.
infr.Lactan. li.
4. de diuin.
infr.

vt tuear hanc vitam. Mortem non times, quia valere in te non po-
 test: dolorem contemnis, quia nullam vim pati potes. At ego morta-
 lis vtrumque timeo, quia cruciatus mihi grauissimos inferunt, quos
 tolerare carnis infirmitas non potest. Doctor itaque virtutis, etiam
 hanc excusationem debuit hominibus auferre: ne quis quod pec-
 cat, necessitati potius ascribat, quam culpæ suæ. Ergo vt perfectus es
 se possit, nihil ei debet opponi ab eo qui docendus est: vt si fortè di-
 xerit, impossibilia præcepit, respondeat; Ecce ipse facio. Si rursus
 dixerit: Ego carne indutus sum, cuius est peccare proprium. Et ego
 carnem eandem gero, & tamen peccatum in me non dominatur. Si
 iterum dicat. Non possum pro iniustitia nec dolorem ferre, nec mor-
 tem, qui fragilis sum. Ecce & in me dolor atque mors habet potesta-
 tem, & ea ipsa quæ times, vinco, vt victorem te faciã doloris ac mor-
 tis. Prior vado per ea, quæ sustineri non posse prætendis: si præcipien-
 tem sequi non potes, sequere antecedentem. Sublata est hoc modo
 omnis excusatio: & fateri hominem necesse est, culpa sua iniustum
 esse, qui doctorem virtutis, & eundem ducem non sequatur. Vide-
 tis ergo quantum perfectior sit mortalis doctor, quia dux esse morta-
 li potest, quam immortalis, qui patientiam docere non potest, quia
 subiectus passionibus non est. ¶ Neque hoc tamen eò pertinet, vt
 hominem Deo præferam, sed vt ostendam, nec hominẽ perfectã do-
 ctrinã esse posse, nisi sit idem Deus, vt autoritate cœlesti, necessitatẽ
 parendi hominibus imponat: nec Deũ, nisi mortali corpore indua-
 tur, vt præcepta sua factis adimplendo, cæteros parendi necessitate
 constringat. Hactenus Lactantius. Ex cuius verbis colligimus perfe-
 ctissimum virtutum magistrum, Deum pariter & hominẽ esse oport-
 ere: vt in altero habeas maiestatem quam reuerarissimè in altero exem-
 plum videris quod imiteris, & cuius laboribus ad simile laboris stu-
 dium accendaris.

§. III.

Peroratio.

¶ Vidistis iam fratres, quid ad salutem nostram incarnati verbi
 mysterium contulerit, & quoniam modo superna illa maiestas infir-
 mitati nostræ se attemperauerit, vt per illum ad illum pergeremus;
 dum naturæ nostræ confors factus, ad eò se nobis & cognoscibilem,
 & amabilem, & imitabilem præbuit. Vidistis etiam, quid nobis ad
 hæc summa bona consequenda faciendum sit nempe, vt cum hu-
 manitatis eius mysteria quanto poterimus studio & affectu, assidue
 (ac præsertim hoc sacratissimo tempore) recolamus: vt hac ratione
 ad diuinitatis eius cognitionem, amorem, & imitationem copiamur.

Hic

- 37 Hic est enim ille Ezechieli propositus liber, scriptus intus & foris longè planè alius, quàm liber ille, quem Isaias descripsit; quem nec li- Exec. 7.
Isa. 9.
teratus, nec illiteratus legere poterant: ille, quòd clausus esset; iste, quòd literas ignoraret. Hunc tamen coràm in patibulo crucis erectum, omnes legere iam possumus: & in eo summam Dei bonitatem, misericordiam, iustitiam, & omnia virtutum officia, & quidquid tandem ad salutem nostram pertinet, addiscere. ¶ In hoc libro Apostolus perpetuò legebat: qui nihil se aliud scire profitebatur, quàm Christum, & hunc crucifixum: cuius libri lectione vniuersum mundum erudiuit. Hunc etiam rudium & simplicium, velut supranaturalem quendam mundum, appellare licet. Nam qui per visibilia huius mundi opera, mirabilem opificis Dei sapientiam, philosophorù more contemplari nesciunt, per sacræ huius humanitatis opera, Dei
- 38 misericordiam, & iustitiam, cæterasque eius laudes agnoscere facillè poterunt. Hoc est enim, quod illa Apostoli verba insinuare videntur: I. Cor. I.
Quia in Dei sapientia, non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo, per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Hoc est: quia sapientes huius seculi, per huius mundi opificium (quod sapientissimè perfectum est) Deum non cognouerunt, aut glorificauerunt, placuit Deo aliud opus edere, quòd externa specie stultum hominibus visum fuit (verbum enim crucis pereuntibus stultitia est) per quod Dei cognitionem, & salutem hominès assequerentur. ¶ Huic autem pio studio Sponsa se vacare ostendit, cùm ait: Cant. 2.
Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Desiderauerat antea Sponsa dilectissimum Sponsum videre, non inter lilia pascentem, sed in meridie supra sydera cubantem, cùm diceret: Indica
- 39 mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Quæ quoniam paruitatis suæ oblita, audaciùs hoc postulauerat, meritò à Sponso protinus corripitur dicente: Si ignoras te, ô pulchra inter mulieres, &c. Qua sponsi obiurgatione admonita, iam non supra sydera cubantem, sed inter lilia pascentem videre Sponsum delectatur. Paulisper itaque à diuinitatis contemplatione semota, ad humilitatis infima se transtulit, quemadmodum Bernardus indicat his ver- Bern. super
Cant.
bis: Libentiùs humilia dilecti commemorat; nimirum quia exinde cœpit esse dilectus, ex quo cœpit & pasci. Nec solùm exinde, sed inde. Nam qui in altissimis est Dominus, in imis est dilectus: super sydera regnans, & inter lilia amans. Amabat & supra sydera, quia nusquam, & nunquam potuit non amare, qui amor est: sed donec ad lilia descendit, & pasci inter lilia compertus est, nec amatus est, nec factus

Etus dilectus. Videtis ergo quantum assumpta humilitatis, & humanitatis forma, in nobis Dei amorem accenderit? In hoc igitur studio versetur fratres, in hoc humanitatis Christi libro cū Apostolo semper legamus; vt in eo diuinæ bonitatis, & charitatis magnitudinem agnoscetes, in eius amorem accendamus, & virtutum eius exempla sectantes, in eandem imaginem transformemur: quibus studijs ad illam tandem plenam & absolutam similitudinem, & conjunctionem perueniemus, qua felices Sanctorum animæ, in futura illa atq; sempiterna vita pefruuntur.

DOMINICA SECVNDA IN.

Aduentu Domini Concio prima, in qua lectio
Euangelica explanatur.

THE. Tunc videbunt filium hominis venientem in nube, cum potestate magna & maiestate. LUC. 21.

TA est fratres charissimi, mysteriorum Christianæ fidei dignitas & maiestas, vt illa non humana voce & oratione, sed Angelica potius, aut etiam diuina explicanda essent. Quod cū de omnibus religionis nostræ mysterijs merito dici possit, tum de hoc quod nobis hodierna sancti Euangelij lectio proponit, dici maximè debet. Cuius magnitudinem cum nulla mortalis vox explicare queat, Angelica certè ad hoc necessaria erat, vel alicuius saltem qui ab inferis excitatus, & periculo suo doctus, tantarum rerū nobis rationē pro dignitate aperiret. Talē diues ille epulo inter tormentorū suorū flāmas ab Abraham petebat, cū Lazarum ab inferis ad suos miteri postulareret; vt exposita tormentorum suorum acerbitate, eos perterrefaceret, admoneretq; vt sic vitam instituerent, ne in similem pœnam incidere cogerentur. Cui cū Abraham dixisset, Habent Moysen & Prophetas, audiant illos; ille contra, Non, inquit, Pater Abraham, sed si quis ex mortuis ad eos ierit, pœnitentiam agēt. Itaq; si vnus ex ijs ad nos remearet, qui seueritatem diuinæ iustitiæ, & acerrimorum tormentorum vim atque cruciatum ante oculos poneret, rerumq; magnitudinem (si id quidem fieri posset) verbis exæquaret; fortasse multorum obdurata corda hoc tam horrendo nuncio ac metu stupefacta, ad saniores mentem redirent. Huius igitur veritatis ignorantia fratres, omnium malorum nostrorum causa est. Cui quidem incommodō

Ecclesia (quatenus licet) consulere volens, per ministros suos utrūque efficere conatur, quod non hominum (si rei dignitatem difficultatemque consideres) sed Angelorum ministerio efficiendum esset. Satis tamen ad institutionem nostram esse debet, quod quæ hac de re nos nobis annuntiamus, non Angelorum aut Archangelorū, sed Dei vocibus pronuntiata sunt. Quocirca non hinc ad humanæ vocis organum, sed ad Deum vos per nos admonentem, & extremi iudicii seueritatem, ac reproborum dira supplicia prænuntiantem, præsentia ac deuoto animo attendere debetis. Quippe cuius veritas adeo stabilis & firma est, vt in huius sacræ lectionis fine, idem Dominus dicat: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Lucæ. 21.
 Vt igitur pari religione atque pietatis studio, hæc tanta mysteria in animos vestros insinuare possimus, cœlestem opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

¶ In hodierna sancti Euangelij lectione, postremus articulorum nostræ fidei (qui ad sacram Domini Saluatoris humanitatem pertinet) explicatur. Postquam enim Christum Dominum de Virgine natum, & passum, mortuum, sepultum, resurgentem, & in cœlos ascendentem confitemur, subiungimus protinus, inde venturū esse, vt iudicet viuos & mortuos. Quod ipsi Angeli discipulis ascensionē Domini mirantibus, testati sunt his verbis: Viri Galilæi quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodū vidistis eum ascendentem in cœlum; hoc est, in hac eadem visibili & humana specie, in hunc nostrum orbem rediturus est: in qua videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Conspicuus ergo & manifestus veniet, vt iudicet mūdum, qui manifestus venit, vt redimeret mundum. Ante cuius tribunal omnes nos, hoc est, omnium ætatum & seculorum homines manifestari oportet, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. ¶ Ad hoc autem omnium mortalium corpora, quamuis in puluerem redacta sint, diuina virtute ad vitam reuocabuntur: quod alio fidei articulo testamur, cum carnis resurrectionem confitemur. Dicitur autem carnis, non hominis resurrectionem, ne quis hoc verbo animam comprehendi putet, quæ non resurgit, cum non moriatur. Caro ergo quæ sola moritur, sola resurget. Itaque cadauera omnia, quæ modò in hac æde sacra sub pedibus nostris horrida ac deformia iacent, cæteraque omnia, illo die rediuiua & integra in iudicium resurgent. Deus enim qui ineffabili
 potentia

potentia sua nos ex limo terræ condidit cum non essemus, poterit 6
vtrique postquam fuimus, in quamuis materiam transferimus, reformare, atque renouare.

Quantum verò nostra interfit, iudicij huius conditionem ante oculos habere, declarat Euangelicæ historiæ series, quæ toties nobis eius seueritatem ante oculos ponit. Hoc enim indicat sagena illa missa in mare, quæ omnia piscium genera conclusit: quorum boni, piscatione finita, in vasis conduntur, mali verò foràs eijciuntur. Idem quoque decem virginum parabola insinuat; quarum quinque prudentes, clamore, media nocte (hoc est, hora iudicij) excitato, in cœlestis sponsi thalamo recipiuntur, quinque verò fatuæ foràs projiciuntur. Idem etiam zizaniorum & boni seminis parabola ostendit: quæ cum simul exorta essent, messis tēpore (hoc est, extremi iudicij die) zizania in fasciculos alligata, in ignem conijciuntur: triticum verò 7
in cœlesti horreo conditum est. ¶ Hanc ergo doctrinam Dominus, dum apud nos ageret, frequentissimè hominibus inculcauit, eandemq; Apostolis prædicandam commisit, quemadmodum Petrus Apostolus testatur cum ait: Ipse præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorū & mortuorum. ¶ Simile quiddam in vita beatissimi patris nostri Vincentij legimus, nempe, fuisse illi à Domino hoc officium demādatum, vt instantem iudicij diem, eiusq; distractionem hominibus nunciaret. Quò factum est, vt multa perditorum hominum millia huius mysterij prædicatione, velut horribili quadam tuba ad pœnitentiam excitata sint. ¶ Nec solum in Euangelio, sed in lege etiam, 8
atque adeò in ipso nascentis mūdi exordio ante latam legem, idem voluit humano generi declarari: vt hoc veluti freno à peccatis homines coercerentur: intelligentes videlicet, se iudicem habere, cui de toto vitæ cursu rationē essent reddituri: Id quod Apostolus Iudas in epistola sua testatur his verbis. Prophetavit autem de his septimus ab Adam Enoch, dicens: Ecce venit Dominus cum sanctis millibus suis, facere iudicium, & arguere impios de omnibus operibus impietatis, quibus impiè egerunt. Quæ ex re facillè colligere licet, quale, quantumq; illud sit, quod ab ipso mundi exordio, per omnes ætatū series, tot modis Dominus testatum mundo esse voluit.

In quo etiam mira iudicis nostri benignitas apparet, qui volens periculo liberare reum, iubet illi toties denunciari supplicium. Ea enim Dei benignitas est, vt non minor appareat supplicij denuntiādis, quàm beneficijs conferendis. In quo facillè declarat, quàm alienum

9 num ab eius bonitate sit, mala hominibus irrogare, nisi ad hoc eorum sceleribus adigeretur. Quod Isaias propheta testatur, cum ait. *Isa. 28.* In monte diuisionum stabit Dominus, sicut in valle quæ est in Gabaon: irascetur, ut faciat opus suum: alienum opus eius, peregrinum opus eius ab eo. In monte diuisionum (quod 2. Regum appellatur Baalpharasim) magnam cladem pugnante David, intulit Dominus Philistæis. Nec minorem aduersus Chananæos vindictam exercuit in valle Gabaon, cum lapides grandinis aduersus eos è cælo demisit. Horum verò locorum mentionem fecit Propheta, ut quàm leuere in impios sit animaduertendum, hac præclara allusione demonstraret. Peregrinum autem hoc opus, & alienum ab eo esse ait: quoniam quid hac seueritate magis peregrinum, & alienum ab eo esse potest, qui naturali bonitate studet semper non homines infestari, sed beneficijs afficere? Quod etiam Gentiles Philosophi intellexerunt. Ait enim Seneca: *Seneca.* Dij immortales nec volunt obesse, nec possunt. Natura enim illis mitis & placida est: tam longè remota ab aliena iniuria, quàm à sua. Ita est planè, si naturam diuinæ bonitatis spectes, sceleribus tamen hominum prouocata, non potest summa illa bonitas non odisse malitiam, & illam pro meritis plectere. Hæc quasi præfati, ad Euangelicæ lectionis explanationem veniamus.

§. I.

¶ Quod ergo Dominus antea propositis parabolis exposuerat, in præfenti lectione non iam parabolis, sed apertissima narratione declarat. Et primùm quidem antecedentia iudicium signa commemorat, his verbis. [*Erunt signa in Sole, & Luna, & Stellis, & in terris presura gentium. præ confusione sonitus maris & fluctuam, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient uniuerso orbi. Nam virtutes cælorum mouebuntur.*] Hoc est, in rebus omnibus superis & inferis, cælestibus ac terrestribus, signa erunt admiranda, & horrida portenta. Immutatis enim cælorum virtutibus, consequens est, ut omnia deinceps quæ sub cælo sunt, & à cælesti virtute pendent, immutentur. Hoc enim ferè diuinæ prouidentiae munus est, ut insignes rerum humanarum strages, formidolosæ antea signis, aut Prophetarum vocibus prænuntiet. Sic enim priusquam Antiochus rex horrendam illam cladem Iudæis intulisset, qua octoginta hominum millia Hierosolymis trucidauit, totidemq; captiuos duxit, & sacratissimum templum sacrilego furore temerare, & spoliare ausus est, quadraginta dierum spatio, armati exercitus in aère dimicantes, alia *2. Mach. 5.*

Gregor. in
homil.

que horrenda signa visa sunt: quò factum est, vt ciues omnes metu
perculsi, orarent in bonum monstra conuerti. Similia quoq; pericu-
lorum imminentium signa, Iosephus de bello Iudaico ante postre-
mam vrbis vastationem præcessisse memorat. D. autem Greg. simile
quiddam in Italia contigisse narrat. Priusquã enim, inquit, Italia Gen-
tili gladio ferienda traderetur, igneas in cælo vidimus acies, ipsam,
qui postea effusus est, humanum sanguinem portendentes. Si igitur
hoc diuinæ prouidentie familiare est, consequens profectò erat, vt
ante totius orbis excidium horrenda signa præcederent, quæ cæteris
omnibus tantò essent formidabiliora, quantò grauiora mala porten-
derent. Aliud enim est vnum orbis angulum, aliud totius vniuersi
machinam concidere. Ideo quæ illic priuata quædam indicia, hinc ve-
rò in tota rerum vniuersitate tremenda ostenta præcurrent. Hæc au-
tem signa, dolorum initia esse ait Saluator: quia hinc reproborum
pœnæ capient exordium, quando (vt Sapien. 5. scribitur) Dominus
armabit creaturam in ultionem inimicorum, & pugnabit cum illo
orbis terrarum contra insensatos. Equum enim est, vt creature, qui-
bus in iniuriam creatoris abusi sunt, vertantur in exitium, quæ olim
datæ illis fuerant in ministerium. Quos autem inimicos nuncupa-
uit, eosdem aptissimo nomine insensatos appellat: quæ vox in om-
nes improbos maximè quadrat: qui cum ad mundana omnia aded
acri ingenio sint, vt sæpe pro rebus nihili sæuissimè digladiantur: in
ijs tamen rebus quæ ad animæ salutem spectant, omnis penè spiritua-
lis sensus expertes sunt. Quæ res, vel hoc vno argumento perspici po-
test: quod cum iater mala omnia, quæ vel humana, vel diuina etiam
mente cogitari possunt, lethale peccatum sit infinitis partibus ma-
ius, illi innumera huiusmodi peccata passim committentes, aded
nullo huius tanti mali sensu afficiuntur, vt lætentur etiam cum malè
fecerint, & exultent in rebus pessimis: & in ipsis interim sceleribus,
tanquam in re bene gesta gloriantur. Imo verò quidam eò dementi-
æ processerunt, vt ne patùm improbi cæteris videantur, de his etiã
flagitijs quæ non admiserunt, gloriantur. Num igitur hos micam ce-
rebri aut sensus habere credendum est? Iam verò qui fieri potest vt
mentem habeat, qui pro momentanea voluptate, aut inani lucro,
pœnam negligit sempiternam? Quomodò sensum habet, qui (vt ait
Apostolus) secundum duritiam suam, & impœnitens cor, thesauri-
zat sibi iram in diē iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei? Si enim nihil
aliud Christiani hominis professio exigit, quàm vt sic vitam suam &
actiones omnes instituat, vt in illo iræ die, misericordiam inuenire

Rom. 2.

merea-

15 mereatur: quid esse dementius potest, quàm vt ipse contrà totam vitam in hoc infumat, vt maiorem sibi iræ cumulum ad illum diem (quali irarum inops futurus sit) thesaurizet: quando (vt D. Hieronymus ait) ne Sancti quidem absque formidine (quamuis non pœnalis) præsentiam Dei videbunt? Quomodo igitur sensum habent, qui hac mente, vel potius amentia sunt? Aduersus hos igitur insensatos totus orbis terræ meritò illo die pugnaturus esse dicitur. Quid autè ex his signis ac portentis conlequatur, exponit deinde Saluator, cum ait.

[*Arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superueniet uniuerso orbi.*] Itaq; quamuis acerbissima sint, quæ tunc homines patientur, magis tamen eos futurorum præfagia, quàm præsentia malorum incommoda cruciabunt. Id quod iusto Dei iudicio fiet, vt qui 16 futurorum semper obliti, præsentia semper cogitabant, nunc & præsentibus torqueantur, & futurorum metu multò magis excrucientur. Vehementer enim indignum est, vt cum de re nulla magis gloriemur, quam quòd eam religionem colimus, quæ tota in præsentium bonorum contemptu, & in fide, & spe futurorum posita sit, nos tamen nihil minùs quàm ista cogitemus. Cumq; hoc sacræ literæ perpetuò sonent, hoc semper Ecclesia clamet, hoc Sanctorum omnium voces, mores, & vita prædicent, & ad hoc ipsum Dei filius è cœlo descēderit, vt omnes curas & cogitationes nostras à terrenis rebus abductas, transferamus in cœlum: homo tamen serpentum more, ita toto corpore atq; animo terræ affixus est, vt terrenis atq; præsentibus bonis inhians. cœlestia & futura contemnat: vt re ipsa Socraticū illud (quamuis alia significatione) testari videatur: Quæ supra nos, 17 nihil ad nos. Ob hoc ergo dignum fuit, vt qui futurorum obliti, solam præsentia curabant, modò futurorum metu anxij, arescant, palleant, & contremiscant.

Sed quæretis forsitan, qualis eo tempore piorum animus inter tot plagas & horrida signa futurus sit? Audite quæso fratres, mirabilem piorū felicitatem. [*His (ait Dominus) fieri incipientibus, respicite, & leuate capita vestra: quoniam appropinquat redemptio vestra.*] Itaq; cum Sol conuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, cum Stellæ è cœlo cadere videantur, cum mare rugiat, venti fremant, aer fulguret, terra contremiscat, montes ab imis sedibus concutiantur, totus denique orbis quatiatur, & homines tantarum rerum magnitudine stupefacti arescant: tunc iusti capita leuare, hoc est, exultare, triumphare, & festos dies agere iubentur: quòd propè sit felicissimus ille

dies, in quo ab omnibus malis redimendi, & in cœlestis regni sedes 18
transferendi sint. Quæ improbis igitur trepidationi & horrore, ea-
dem solatio & fiducia electis erunt. Hoc est autem quod Sapiens
Sapient. 16. innuere videtur, cum ait: Creatura tibi factori deseruiens, exardescit
in tormentum aduersus iniustos, & leuior fit ad benefaciendum ijs,
qui in te confidunt. Ad hunc ergo modum, antecedentia iudicium
signa, improbos timore concutient, pios verò mirificè consolabun-
tur; quòd illis exitium, istis felicitatem suam denuntient. Quid igi-
tur hac sorte feliciùs? quid hac felicitate beatiùs? Quis non eo tempo-
re felices lachrymas, felices curas, felices labores, quos propter Chri-
stum pertulit, iudicabit, quibus ad hanc felicitatem peruenire pro-
meruit?

§. II.

¶ Improbis igitur hoc timore & expectatione percussis, mundo- 19
que flammis absumpto, & mortuis terribili tubæ sonitu ad vitam re-
uocatis, iudex è cœlo descendet omnibus patens atq; conspicuus. Se-
quitur enim: [Tunc videbunt filium hominis venientem in nube, cum pote-
state magna & maiestate.] Et si me hætenus, fratres, attentissimis ani-
mis audistis, nunc maiori vobis studio opus est, vt quæ modò dictu-
rus sum, animis vestris mentibusq; mandetis. Expolitis enim præce-
dentibus iudicium signis, ipsum iam iudicij pelagus ingredimur.
Qua in re multa, & ea quidem animaduersione dignissima sese no-
bis offerunt. Ac imprimis venientis iudicis seueritas & maiestas. Si-
cut enim prior ille aduentus in summa paupertate & humilitate; ita
posterior hic in summa gloria & maiestate futurus est. Veniet Do-
minus (vt Iudas Apostolus ait) cum Sãctis millibus suis. Millia enim 20
millium Angelorum ministrabunt ei, & decies centena millia assi-
stent ei. Hæ namq; sunt nubes lucidæ, quibus iudex stipatus veniet,
quæ vniuersum mundum quasi tot Solibus illustrabunt, quot San-
ctorum agmina iudicem comitabuntur. ¶ Iam verò, minantis at-
que terrentis iram perferre quis poterit? Ecce, inquit Propheta, ve-
nit, & quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis stabit ad vi-
dendum eum? Si maiestatem eius (cum ad ferendam legem, in mon-
tem Sinai descendisset) Iudæi ferre nequiuerunt, sed perterriti ac pa-
uore concussi fugientes, dixerunt Moyfi. Loquere tu nobis, & au-
diemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur: qui pote-
runt eius furorem sustinere, cum ad ipsius spretæ & violatæ legis ra-
tionem exigendam veniat? Quis enim turbinem, quis procellam di-
uinæ indignationis super caput impiorum venientem, sine maxima,
tre-

21 *trepidatione videre poterit? Quod pectus illas diuini furoris sagittas excipere poterit, de quibus ipse ait: Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes? Quibus obsecro, atrocioribus verbis, furoris diuini magnitudo potuit designari? Quis vnquã sagittas sanguine ebrias, & gladiũ carnes deuorantẽ audiuit? ¶ Hęc igitur indignatio & ira, in illo die plenissimẽ declaranda seruatur. Constat enim Dominum omnia propter seipsum, hoc est, propter nominis sui gloriam condidisse. Cõstat item diuersis tum ætatibus, tum operibus diuersas laudes & virtutes suas declarasse. Potentiam enim ostendit in rerum creatione, sapientiam in earum gubernatione, misericordiam in hominis reparatione, iustitiam verò in malorum punitione hoc die declarandam reseruauit. Quòd si tantas res, tam varias Dominus effecit, vt potentiam suam manifestaret: tam*

22 *quẽ mirabilem solertiam rebus omnibus indidit, vt sapientiam suam ostenderet: & tam multa rursus ac stupenda & fecit, & pertulit, vt misericordiam suam mortalium oculis conspicuam faceret: quãlia, quæso, editurus est, cùm iustitiæ suæ magnitudinem declarare constituit? Hoc enim argumento D. Bern. huius diei acerbitatem colligit. Sicut enim (ait) in primo aduentu misericordia apparuit supra modum, similem vtique expectare debemus iudicij districti-*

33 *onem. Si enim cum misericordiæ suæ magnitudinem ostendere voluit, ea opera designauit, quæ omni humanæ mentis intelligentiã superant: dum in stabulo omnipotens Dei filius nasci, in præsepio decumbere, cum peccatoribus in hoc mundo conuersari, & pro peccatoribus demùm capi, vinciri, conspui, colaphis & alapis cædi, spinis coronari, purpureis vestibus illudi, crucem humeris baiulare, & in ea tandem inter facinorosos homines crucifigi: si hæc (inquam) omnia Dei filius subire dignatus est (quæ cælum & terram, Angelos & homines in admirationem stuporemq; adduxerunt) quòd misericordiæ suæ magnitudinem declararet, quid quæso faciet, cum iustitiæ suæ magnitudinẽ, ad hanc vsq; diem summa patientia conseruatam, patefacere plenissimẽ velit? Cùm Antiochus rex eam cladẽ quã paulò superius exposuimus, Hebræis intulisset, ac deinde Apolloniũ ducem cũ exercitu misisset, qui nouas strages veteribus adderet, atq; tandẽ Iudæorum genus & nomẽ ad internecionem excinderet: Deũ*

Bernar. in Ser. de aduentu.

2. Mach. 5.

Deut. 32.

nè Iudæorum genus, quod sub ipsius tutela positum erat ad inter-
 cionē vastauerit atq; cæciderit: quid quæso faciet, cum non modi-
 cum, sed sine modo, hoc est, extra omnem solitum modum iratus,
 totum iræ suæ impetum illo die in sceleratos effundet, de quo ipse
 per Prophetam dicit: Ignis accésus est in furore meo, & ardebit vsq;
 ad inferni nouissima, deuorabitq; terra cū germine suo, & mótiū
 fundaméta cōburet? Hoc igitur fratres, quod ego pro dignitate & in-
 credibili rei magnitudine explicare me posse distido, vobis studio-
 sè ac diligèter peruestigandū, & dies noctesq; expédendū relinquo.

Cum igitur impij supernum iudicem, hanc tantam iram aspectu
 & vultu præ se ferentem cernant, quid putas animi gerent? atque ij
 præsertim, qui vel Christū non agnouerunt, vel eius leges & præce-
 pta contempserunt? Quis tunc timor eorū mentes occupabit? quis
 stupor eorum animos ac cogitationes peruadet, cum vniuersum or-
 bem tanta seueritate minantem, & Christū videant tanta maiestate
 fulgentem, quæ toties pro rebus nihili repudiarunt, contépserunt, &
 abiecerunt? ¶ Hoc autem quale sit, vel hoc exēplo vtcunq; poterit-
 is intelligere. Cum Apostolus Paulus Christum ignorans, eius Ec-
 clesiam deuastaret, & in Damascum pergeret, vt fideles vinctos per-
 duceret in Hierusalem: occurrēs illi Dominus, Saule, Saule (inquit)
 quid me persequeris? Et ille: Quis es (inquit) Domine? Ego, ait, sum
 Iesus, quem tu persequeris: Durum est tibi contra stimulum calcitra-
 re. At ille tremens, ac stupens ait; Domine, quid me vis facere? Pau-
 cissimis verbis sanctus Lucas totum nobis Pauli animum exposuit;
 cum dixit: Tremēs, ac stupens. Quæso vos, qualis stupor ille fuit, cū
 ex tam densis tenebris, in tam claram lucem Apostolus emerfit: vt
 quem tanquam flagitiosum hominem persequeretur, Deū omnipo-
 tentem agnosceret? Quid enim aut magis nouum, aut insperatum,
 aut incredibile, aut horrificum illi obijci potuit? Quò enim longius
 ab hac fide aberat, eò maiori admiratione ac stupore percussus fuit.
 Qua ergo animi cōsternatione illa D. Aug. verba dicere potuit: Væ,
 væ tenebris meis, in quibus tam diu iacui? Sed tamen non minor in
 eo tremor, quam stupor fuit. Quomodo enim non vehementissimè
 omnipotentem Deum formidaret, quem tam atrociter veluti parrici-
 dam persequeretur? Hoc ergo timore ac stupore correptus, exclamauit:
 Domine, quid me vis facere? Ecce paratum credere, paratum
 pœnitere, paratum obedire, paratum pro te mori: paratum denique
 huic tantæ iniuriæ à me illatæ, quouis supplicio satisfacere: quia igno-
 rans feci in incredulitate mea. Nunc ad nos redeamus fratres: Si tan-

August.

27 **to stupore ac tremore concussus** Apostolus fuit, cum vindicem ac Dominum agnouit, quem antea contempserat: quo, quæso, timore ac stupore impij concutientur, cum Christum in tanta maiestate & gloria venientem cernant, quem ipsi pro vilissimis rebus contempserunt? cuius seruos irriserunt? cuius minas & promissa nihili fecerunt? cuius serui nuncupari erubuerunt? cuius deniq; consilia & mandata omnia spreuerunt? Sed ô rem stupendam, & admiratione dignam! ô diuinæ seueritatis maximum grauissimumq; argumentum! Quæ illa, quæso, fuit Domini tam horribilis & pertimescenda vox? quis tâ formidabilis aspectus, qui Pauli animû tanto stupore perculsit? Perditum scilicet hominem blandissimè compellauit: Christi gloriæ necem afferenti, vitam obtulit: minas spiranti, salutem promisit: hostem immanissimum clementer excepit. Et tamen cum diuinæ vocis pondus, diuinæque maiestatis amplitudinem ferre non posset, in terram penè exanimis, omnibusque viribus destitutus decidit. Quo igitur illi angore excruciantur? qua solitudine afficientur? quos eadem Dei maiestas, non blanditijs, sed minis, non vita sed interitu, non amoris indicio, sed districto gladio, omniq; ærûnarum genere excipiet? Qui clementem Dominum ferre non possunt, iratum ferent? qui ad pœnitentiam vocantem perhorrescunt, terroribus omnia replentem poterunt sustinere? qui nec scelerum quidem conscientiam ferre potuerunt, scelerum vltorem conspicerè audebunt? **Quantus ergo hic spretæ maiestatis stupor erit? quantus timor admittæ improbitatis?** Planè tantus erit, vt D. Chryso. 16

Chryso.

29 **Quid deinde? Causæ omnium examinabuntur, & libri exigendæ rationis proferentur.** Sic enim Ioannes in Apoc. ait: Iudicium sedit, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est liber vitæ, & iudicati sunt mortui ex ijs, quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. Mirum est, quid sibi sanctus Euangelista voluerit, cum & libros multitudinis numero, ac deinde singulari numero alium vitæ librum commemoret, cum alterutrum eorum ad rei naturam explicandam satis esset. Sed ego tamen quantum coniectura colligere possum, in libro vitæ electos solum descriptos esse arbitror. Sic enim Paulus quosdam ex socijs commendat, quorum ait nomina scripta esse in libro vitæ. In ceteris verò libris reprobos esse scriptos intelligo. Quia verò arcta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui ambulant per eam, ideo vnus liber omnibus describendis sufficit.

Apoc. 20.

Philipp. 4.

Contra verò, cùm infinitus sit numerus stultorum, & lata sit perditionis via, ideo multi libri esse describuntur, qui tam multorum hominum damnationem continent. Nemo tamè credat corporeos ibi libros inueniri, in quibus ad verbum delicta hominũ cõscripta sint. Liber enim ille est Dei sapientia, cuius oculis omnia nuda & aperta sunt, qui propterea cõspector seculorum esse dicitur: de quo etiam in Psal. legimus: Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrum, hoc est, totius vitæ nostræ cursum in illuminatione vultus tui. Nos quippe multos libros euoluere necesse est, vt vnus tantum hominis delicta noscamus: at ille, simplici ac vnico intuitu omnia omnium seculorum scelera, omnia cogitata, dicta, facta velut in prospectu posita, clarissimè intuetur. ¶ Quæ quidem consideratio (vt nihil esset aliud) fratres, nos ab omni maleficio & impura cogitatione auocare deberet: quòd omnia in oculis agimus Dei cuncta cernentis. Hoc enim vno argumento incautum hominem à maleficijs deterrere Sapiens nititur, cùm ait: Renũ illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ eius auditor. Vnde in cogitationibus impij interrogatio erit, & sermonum illius auditio ad Deum veniet. Auris enim zeli audit omnia, & tumultus murmurationum (in quibus vitam omnem insumimus) non abscondetur. Itaq; cùm tu aut inania, aut impura, aut virulenta, aut contumeliosa verba iactas, auris illa diuina ibidem assistens, audit, notat, & recondit omnia, & in futurum (cùm tu nihil minus cogites) discutienda referuat. Hæc igitur diuina mens, liber ille est, in quo omnia mundi scelera ita descripta sunt, ac si eius oculis subiecta essent. Qui enim numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat, numerum etiam singulorum apud se retinet scelerum. ¶ Trecenti & 30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

Eccl. 36.
Psal. 89.

Sapient. 1.

1. Reg. 19.

Num. 24.

Sed non perinde mirum est, quòd is qui continet omnia, scelera cuncta velut ante oculos posita videat: longè enim mirabilius est, quòd

- 33 quòd quicunq̄ue in illo iudicio aderunt, siue impij, siue electi, non modò propria, sed etiam omnia omnium hominum scelera aperitifimè cognoscerent: aliter enim nequaquam æquitas iudicij omnibus conspicua esset: ad quod potissimùm extremum hoc iudicium destinatum est. Cæterum, propiorum criminum contemplatio, maximo tunc pudori improbis futura est: ijs præsertim, qui sine vllò pudoris freno in omnia flagitiorum & sordium genera sese effuderūt. Hinc Chrysof. Grauiissima (inquit) pœnarum, pudor est, quam in iudicio futuram didicimus. Quòd etiam D. Basilius testatur his verbis: Qui malis operibus inquinati fuerint, ad ignominiam & confusionem resurgent, cernentes in seipsis turpitudinem & formas peccatorum. Et fortè grauior quàm tenebræ, & ignis æternus, hic pudor erit, qui semper inhærebit peccatoribus, vt nunquam non ob
- 34 oculos habeant vestigia sceleratæ vitæ, tanquam ineluibilis alicuius tincturæ. Non conuenit autem (vt idem ait) existimare quòd aliqua temporis futura sit mora, vt quisq; seipsum cum actiõibus suis, & iudicem, & quæ sequuntur diuinum iudicium videat: mēs enim inenarrabili quadam vi, vno momento imaginabitur, & omnia sibi veluti picta proponet: imo tãquam in speculo formas actiõnũ, in principe facultate animæ conspiciet.

§. III.

- ¶ Sequitur deinde sententia iudicis, quæ extremam huic operi manum apponit. Ad pios igitur iudex blandissimo vultu conuersus: Venite (inquit) benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Quibus verbis quid blãdius: quid dulcius? quid amantiùs? Felices aures, quæ iucundissima hæc verba percipient: felices oculi, qui placidissimum iudicis vultum aspiciēt: felices animæ, quibus beatissima hæc fors parata est. Contrà verò toruo ad impios vultu conuersus, tremenda illa verba fulminabit: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius. Quid his verbis acerbius? quid formidabiliùs? Perpendite quæso, quò tandem diuina potentia (quæ tam diu tanta benignitate impios tolerauit) eruperit. Ite (ait) maledicti. Electis antea dixerat: Venite benedicti Patris mei, modò verò Patris nomen subtraxit, cùm impijs maledicit: Quod certè non temerè factum est; sed vt hac ratione pij omnes intelligerent, benedictionem quæ illis contigit: immensæ illius atque paternæ bonitatis & misericordiæ esse: maledictionem verò quæ malis obtigit, non tam diuinæ voluntatis, quàm ipsoꝝ malitiæ & prauitatis fuisse. Sic enim in lib. Sap. legi-

mus: Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum: im- 38
 pij verò manibus & verbis illam accersierunt. Quòd igitur pij serue-
 tur, gratia Dei est: quòd verò impij damnètur, culpa ipsorum est: Illi
 non habent cur in se gloriantur, hi verò non habent quod querantur:
 sed habent, cur suam sibi impudent damnationem, qui illam ma-
 nibus & verbis, hoc est, prauè dictis & factis sibi accersierunt. ¶ Re-
 legabuntur ergo impij in ignè æternum, nullo vnquam tempore ex-
 tinguendum. Triumphator namq; in Israel non parcat, nec pœnitenti-
 dine flectetur: neq; enim homo est, vt agat pœnitentiam. ¶ Luge-
 bat Samuel Saulem, eò quòd Dominus proiecisset eum. Cui Domi-
 nus: Vsquequò tu, inquit, luges Saul, cum ego proiecerim eum. Si
 hac igitur tanta seueritate (dum adhuc veniæ tēpus erat) Dominus
 vsus est, vt nullis Sanctorum lachrymis, semel prolatam aduersus im-
 probum regem sententiam reuocauerit, quid illic futurum censes, 39
 vbi non iam pœnitendi, sed patiendi, tempus erit?

Deniq; lata sententia, ibunt hi in supplicium æternum, iusti autè
 in vitam æternam, O infelices illi, ô felices isti, ô millies beati, quibus
 in tanta impiòrum, totiusq; mundi ruina, tam felix & beata sors con-
 tinget! Domine (inquit) Bernard. hîc vre, hîc seca, vt in æternum par-
 cas. O cui nunc scire datum esset, an in hoc tam felici electorum cœ-
 tu esset numerandus? Felices vos Apostoli, quibus ante mortè etiam
 contingit, certissimum huius felicitatis pignus habere, dicente Do-
 mino: Nolite timere pusillus grex: quia complacuit Patri vestro da-
 re vobis regnum. Felix tu quoque Lazare, vlceribus licet plene, qui
 ab Angelis portaris in sinum Abrahæ. Felix etiam tu latro, vel in cru-
 ce appense: cui idem beneficium ab eodem Domino concessum est, 40
 cum oratione tua permotus ait: Hodie mecum eris in paradyso. Scio
 vos fratres, quot quot hîc adestis, nihil magis forsitan desiderare, quàm
 de vestra modò salute simili argumento certiores fieri, similemq; à
 Domino sponsonem accipere. Sed fingamus hoc alicui nostrorum
 esse diuina benignitate concessum: quid ergo tunc faceres, si hoc cer-
 tò scires? Nimirum exultarem in Domino, triumpharem, laudarem,
 gratias illi perpetuò agerem, meq; totum illius obsequio mancipa-
 rem, & in medijs etiam calamitatum fluctibus (quæcunq; me circum-
 sisterent) nunquam animum, nunquam vultum deijcerem: cum cer-
 tò scirem, me breuis æui spatio transacto, inter cœli ciues & Ange-
 lorum cœtus esse collocandum. Quid enim mihi, quamlibet acerba
 calamitas nocere poterit, si momentaneo illo labore transacto, æter-
 na deinde requie fruiturus sim? Hæc omnia quisq; nostrum facile
 pol-

2. Reg. 5.

Bernard.

Luce. 12.

- 41 polliceretur, si hanc sibi felicitatem certò sciret esse paratam. Quid igitur moraris? quid tergiversaris? Hoc fac, & viues: hoc fac (ad quod efficiendum, nunquam tibi diuina gratia defutura est) & non minùs certam felicitatem istam tibi polliceri poteris, quàm si eam tibi Dominus viux vocis oraculo promississet: Is enim ista facientibus, hanc hæreditatem promisit. Quamobrem si ea præstiteris, non minùs certus de futura tua felicitate esse poteris, quàm modò beati ipsi sunt, qui Deo fruuntur. ¶ Sed vobiscum modò, fratres, paucis agere volo. Quæro enim à vobis, an hæc ipsa quæ diximus, vera esse credatis? Vera planè: imò nihil his verius credi potest. Hanc enim veritatem, ipsa Veritas in huius Euangelij fine confirmauit, cum ait: [*Amen dico vobis, non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.*] Hanc eandem veritatem
- 42 omnis Sanctorum vita confirmat. Multi namq; illorum huius diei atq; iudicij metu perculsi, omnes mundi opes & voluptates deserentes, in abdita & inculta deserti loca sese contulerunt: aqua pura, herbarumq; radicibus vitam inter feras sustentantes, ne se vlla mundi contagione polluerent: quò ab omni scelere purgati, lætam superni iudicis faciem videre mererentur, atq; ita non verbis modò, sed vitæ innocentia huius fidei veritatem confelsi sunt. ¶ Hanc eandem veritatem veridica Prophetarum prædictio cõfirmat. Sicut enim in ijs, quæ de priori Domini aduentu prænuntiarunt, fideles inuenti sunt (quando quidem quæ diuinitùs prædixerunt, omnia ad extremum vsq; apicè impleta sunt) ita in ijs, quæ de posteriori aduentu prænuntiarunt, non minus fideles inueniuntur, quando quidem (vt D. Greg. Gregor. ait) sequentiũ rerum certitudo est, præteritarũ exhibitio. Igitur qui
- 43 promissa diuinæ misericordiæ opera impleta iã vidimus, non dubiũ, quin tremendæ iustitiæ tempora inspecturi aliquando simus: ¶ Hoc eodem argumento sanctus Iosue morti proximus, filios Israel in of- Iosue. 23. ficio & religione continere voluit. Principibus enim & senioribus populi ad se vocatis, in hunc modum loquutus est: En ego hodiè ingredior viam vniuersæ terræ, & toto animo cognoscetis, quòd de omnibus verbis, quæ se Dominus præstiturum vobis esse pollicitus est, vnum non præterierit incassum. Sicut ergo impleuit opere quod promissit, & prospera cuncta venerunt: sic adducet super vos quidquid malorum comminatus est, donec vos auferat atq; disperdat de terra hac optima quã tradidit vobis, si eius videlicet præcepta contempleritis. Hactenus ille. Nec minùs quidem vera hæc comminationis verba fuerunt, quàm quæ promissionis antea fuerant. Sicut enim
- Domi-

Dominus præstitit quod promisit: ita quod comminatus fuerat im- 42
pleuit: quando præuaricantes Iudæos è terra illa expulit, & æterno
exilio & captiuitate damnauit. Nos ergo fratres, qui promissam Dei
misericordiam iam suscepimus, certissimè sciamus, iustitiæ seuerita-
tem extremo tempore reseruatam (si ab eius legibus & obedientia
deciscamus) exercendam esse.

BERNAR.

Quid igitur nobis faciendum censes? Paucis ad hoc D. Bernardus
respondet. Demus, inquit, operam fratres, vt iudicati, non iudican-
di ante horrificum illud tribunal listamur. Hæc enim mala (vt idem
ait) qui pauet, cauët: qui negligit, incidit. ¶ Ex quibus verbis conij-
cere vtcunq; licebit, ad vtram piorum, aut impiorum sortem quisq;
pertineat. Nam qui modò harum rerù pauore tremefactus sibi pro-
spicit, vitamq; suã ad diuinæ legis formam effingere conatur, is vtiq;
hoc ingens periculum effugiet. Qui verò contemnit, & negligit, illo 43
ipso die negligentia suæ atrocissimas pœnas dabit. Itaque seipsum
modò quisq; vestrum consideret, & cordis sui penetralia rimetur: si
videlicet ijs, quæ modò dicimus auditis, trepidat, & vitam ac mores
suos ad normam diuinæ legis componere decernit. Hoc enim ma-
gnum sanè diuinæ prædestinationis indicium est. Si verò adhæc
ipsa quæ dicimus, torpet & languet, nihiloque magis afficitur,
quàm si hæc omnia ad illum minimè pertinerent, vehementissimum
hoc internæ cœcitatæ, obdurationis, & reprobationis argumentum
est. Quod quidem vel ex eo perspici potest, quòd modò, dum hæc
ipsa tractamus, religiosæ & piæ mentes, quæ nihil morte dignum
admiserunt, trepidant, stupent, pallent, obmutescunt: perditæ verò
homines, & omni scelere contaminati quorum capitibus hæc tan-
torum malorum tempestas impendet, non modò siccis oculis, sed 44
lapideis etiam cordibus hæc ipsa quæ dicimus, audiunt. Illos igitur,
qui ita trepidè audiunt, benè sperare iubeo: hos verò qui ita stu-
pidi sunt, vehementer de sua salute formidare. Illorum ergo fratres
timorem, sollicitudinem, studium, mores, & vitam imitari studea-
mus, vt ad eorum tandem felicitatem peruenire merea-

mur: Præstante Domino nostro Iesu Chri-
sto, qui est benedictus in secula secu-
lorum. Amen.

1 **IN EADEM SECUNDA DOMI-**
 nica Aduentus Domini Concio secunda; in qua extremi iudi-
 cij seueritas describitur: Quæ quidem, cum ex alijs circumstan-
 tijs, tum præcipuè ex iudicis integritate, deinde ex
 reproborum inexcusabili prauitate, ac po-
 tremò ex sententiæ grauitate
 colligitur.

*THE. Tunc videbunt filium hominis venientem in nu-
 be, cum potestate magna & maiestate. Luc. 21.*

2 **D** Vos potissimum Domini Saluatoris aduentus valde
 inter se dissimiles, hoc tempore celebrat Ecclesia: alte-
 rum quidem præteritum, alterum verò futurum: alte-
 rum ad seruandos homines, alterum ad iudicandos: al-
 terum summæ misericordiæ, alterum summæ iustitiæ:
 alterum in maxima humilitate, alterum in summa maiestate. De illo
 namq; dicitur: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, ipse pauper & se-
 dens super asinam &c. de hoc verò dicitur: Tunc videbunt filiù ho-
 minis venientem in nube, cum potestate magna & maiestate. Illic
 humili vehitur a fello, hinc vehitur in nubibus cœli, choris Angelo-
 rum & Sanctorum millibus stipatus. Huius autem secundi aduentus
 antecedentia signa, & historiam, paucis Euangelista Lucas in hodie-
 na sancti Euangelij lectione comprehendit. Interrogatus enim à di-
 3 scipulis Dominus, quænam essent huius diei signa? his verbis respon-
 dit. [Erunt signa in Sole, Luna, & Stellis, & in terris pressura gētium, præ
 confusione sonitus maris & fluctuum &c.] Ex quibus verbis colligi-
 mus, ante ruinam mundi, omnes eius partes esse prius concutiendas:
 vtpotè, quæ interitum atque ruinam suam instare quodammodò iã
 præsentiant. Itaque cœlum turbabitur, Sol obscurabitur, Luna sangui-
 neo colore rubescet, Stellæ è cœlo cadere videbuntur, aer ignitis ful-
 guribus splendet, nubes tonitrua emittent, mare mugiet, terra con-
 tremiscet, feræ latibulis suis relictis, fremitus horrendos edent, atq;
 homines ipsi præ tantarum rerum metu, horrore consternabuntur.
 Vnde sequitur: [Arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ
 superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes cœlorum mouebuntur. Et tunc
 videbunt filium hominis venientem in nube, cum potestate magna & mai-
 estate.]

state.] Ne tamen pij homines hoc venturi iudicis splendore & maiestate perterrescerent, metum illis Saluator proposita germinantium arborum similitudine adimit, cum protinus subdit. [*His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra: quoniam appropinquat redemptio vestra. Et dixit illis similitudinem; Videte ficulneam &c.*] Quia verò ad eò tremenda & horrida erant, quæ de hoc futuro iudicio dixerat, vt vix hominibus credibilia viderentur, adiecit tandem: [*Amen dico vobis non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.*] Hæc sunt quæ Evangelica huius diei lectio continet: ad quæ pro dignitate tractanda (si quâdo aliàs) nunc potissimum diuina ope indigemus, quam beatissimæ Virginis interuentu suppliciter à Domino petamus.

A V E M A R I A.

¶ Cùm Christiana religio tam multis & magnis rationibus homines à vitijs abducere, & ad pietatis & iustitiæ studium incitare contendat: cum, tam magna pijs præmia, & improbis supplicia constituat, vt ea nulla oratio explicare, nulla mens concipere pro dignitate queat: meritò quæri potest, cur hæc ipsa prædicantibus nobis, & quotidie ante oculos vestros proponentibus, tam pauci sic afficiantur, vt eos scelerum suorum, & anteactæ vitæ pœniteat. Si enim vel minima huius vitæ damna & incommoda, adeò frequenter homines argunt, vt nullum laborem propter ea vitanda recusent: quomodo tantis præmijs supplicijsque propositis, nihil penitus commouentur? Cuius rei cum multæ & variæ sint causæ, illa mihi vel præcipua videtur, quod hæc ipsa, quæ fides & religio Christiana proponit, vix vnquam ad mentem reuocamus. Sunt illa quidem ad permouendos animos potentissima; sed si explicentur, & diligenter executiantur, vt quid in ipsis lateat, introspiciamus. Quid enim inter elementa omnia igne actuosius, & ad agendum vehementius? At si hunc ipsum furtim aliquando, & celeriter contingas, non te aduret, mora enim illi ad agendum opus est. Sic igitur quamuis fidei nostræ mysteria velut spiritalis quidam ignis sint, qui argentia hominum pectora possit incendere, si tamen eis cogitandis non immoreris, sed leuiter ea, ac velut in transcurso percurras, minus planè eorum vim & efficaciam senties. Quamobrem fidei (quam omnes habemus) addere oportet considerationis moram, vt animo concipias, & ante oculos mentis, hoc ipsum quod credis explices, & euoluas. Quod si faceres, non dubito, quin cœlestis hic ignis, argentem animam tuam vehementer incenderet. O vtinam qui tam multas diei

Simile.

7 diei horas in futilibus negotijs insumimus, vel vnã saltem huius tantæ rei considerationi impenderemus: maximam certè ex hoc studio vtilitatem caperemus! ¶ Sic planè quendam ex sanctis illis Patribus facere solitum legimus: qui in quodam trium foliorum libello (vt ipse aiebat) se dies noctesque legere dicebat: quorum aliud quidem rubeum, aliud candidum, aliud nigrum esse aiebat. Et in rubro quidem, Dominicam passionem, in candido, beatorum gloriã, in nigro autem, atrocissimas damnatorum pœnas se legere dicebat; hoc est, assiduè animo versabat. Si igitur in hoc ipso libro nos frequenter legeremus, non dubito quin longè aliter vitam nostram institueremus. Vt ergo huic communi socordix aliqua saltem ratione consulatur, extremi iudicij imaginem, quomodo eam depingere, ac mente tractare deberemus, hodiè vobis ante oculos ponere constitui: si fortè idem apud nos efficiat huius mysterij explicatio, quod eius diligens consideratio efficere potuisset. ¶ Et quoniam hæc res ad concutienda obdurata corda plurimum valet, oro, obtestorque vos fratres, vt quàm attentissimis animis adesse velitis. Si enim hæc tanta res nihil hodie apud vos efficiat, non video quid mihi in futurum spei reliquum sit. Hæc enim velut extremum medicamentum est, quod desperatis morbis adhiberi solet: ac veluti extrema oppugnatione, qua omnes machinas adhibemus, quibus rebelles multorum animos Christo subiiciamus. ¶ Illud tamen hoc in loco dicam, duos quotannis esse dies animarum: quorum alter defunctis hominibus, alter viuis deseruit. Et ille quidem, post festum omnium Sanctorum celebratur, in quo totius Ecclesiæ suffragijs fidelium defunctorum animæ iuuantur, quo ab igne purgatorio emergant: alter vero, hodiè mihi celebrari videtur: quo Ecclesia, proposito peccatorum animabus formidabilis & magni iudicij die, eas non ab igne purgante, sed à peccato ad inferos deprimente, extrahere conatur. Quod si hodiè hoc tanto mysterio vobis ante oculos posito, frustra laboramus, quò me veram prorsus ignoro: nec intelligo, qua ratione deinceps vobiscum agere debeam. Sed de his hæctenus: nunc rem ipsam aggrediamur, & futuri iudicij seueritatem vobis ante oculos proponamus.

§. I.

¶ Sed quia infiniti propemodum operis esset, omnes iudicij huius partes & circumstantias explicare, tria tantum, quæ mihi præcipua esse videntur, quæque eius magnitudinem apertius declarant, *Distinctio* paucis attingam. Primum quidem incorrupti iudicis integritatem, deinde

deinde reproborum hominum inexcusabilem prauitatē, ac postremo ferendæ contra eos sententiæ grauitatem.

*Prima
pars.
Abac. I.*

Iudex igitur primùm ille est, de quo Propheta dicit: Mundi sunt oculi tui ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. Reus autem est homo peccator, qui bibit quasi aquam, iniquitatem. Cùm ergo tanta sit iniquitas eius, qui iudicandus est, tanta verò æquitas iudicantis, quale quæso iudicium illud erit in quo maxima iniustitia, summis iustitiæ & æquitatis ponderibus liberanda est? hoc est, cùm corruptissimus ab incorruptissimo, immundissimo à mundissimo, & pessimus ab optimo iudicandus erit? Hac enim de causa non sine timore Apostolus aiebat: Mihi autem pro nihilo est,

I. Cor. 4.

vt à vobis iudicer, aut ab humano die, sed nec meipsum iudico: Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est. Quòd perinde est, ac si diceret: Quia non ab hominibus, sed à Deo, hoc est, à iustissimo, incorruptissimo, & sapientissimo iudice iudicandus sum (qui longè aliter quàm homo videt) meritò iudicium eius pertimesco. Itaque si peccator peccatorem, si impius impium esset iudicaturus, non erat cur sibi improbus ab improbo nimium timeret: qui non prius alterū, quàm seipsum iudicio suo esset damnaturus. At cùm huius causæ iudicium ad eum spectet, qui est summa æquitas, summa sanctitas, atq; iustitia, summoq; odio impium, & impietatem eius detestetur: contrà verò iudicandus reus omni genere flagitiorum coopertus sit, quando ad tantam æquitatem tanta iniquitas, ad tantam rectitudinem, tanta obliquitas, ad tantam denique iustitiam tanta iniustitia exigenda sit, & pro meritis punienda, quis non merito timore concutitur?

Dissimile.

Basil.

¶ Non solum autem æquitas, sed sincerissima etiam, & certissima iudicis veritas (vt D. Basil. ait) maximum improbis terrorem incutiet. Cùm enim improbi omnes dolis, fraudibus, & simulationibus (dum hinc viuerent) ambitionem suam, auaritiam, impudicitiam, cæterasq; animi labe occultauerint: cùm videant causam suam coram eo iudice agendam esse, apud quem nihil ijs artibus (quibus semper vsi sunt) efficere possint, non potuerunt non vehementer exanimari. Hæc est autem quod Sap. 5. legimus: Deum videlicet illo die pro galea, iudicium certum esse accepturum. In humanis enim iudicijs sæpe veritas occultatur, & reorum crimina vel teguntur, vel dissimulantur, vel certè extenuantur: quãdo aut decipitur iudex, aut mentitur testis, aut reus fallit: at in hoc iudicio nihil horum locum habebit: cùm idem Dominus (in cuius oculis cuncta geruntur) in hac causa & testis,

Dissimile.

13 stis, & iudex sit: qui nullo modo potest aut muneribus corrumpi, aut præstigijs illudi, aut blanditijs deliniri, & à seueritate ad gratiam flecti. Gestat enim in capite pro galea iudicium certum: apud quem nihil doli, nihil fraudes, nihil fallax patroni facundia, nihil testis excogitata malitia valere poterunt.

Hæc eadem incorrupti iudicis veritas & integritas facit, vt in eo iudicio præter vnam pietatem & iustitiam, cætera omnia, quæ pro magnis apud homines habentur, nemini quidquam patrocinari possint. In hominum quippe iudicijs plurimum reorum dignitas, & nobilitas patrocinari solet: multumq; iudices clarorum hominum autoritati & honori deferunt. At in hoc iudicio, nullum prorsus splendidi generis stemmata locum habitura sunt. Iustitia enim & iudicium præparatio, & velut intigne sedis iudicis huius est. Opes igitur, & potentia, & quidquid in hac vita plurimum valet, illic prorsus inania erunt. Hinc Vates regius: Ne timueris (ait) cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius: quoniam cum interierit, non sumet omnia, nec descendet cum eo gloria eius. Hinc etiam in lib. Iob, de impiorum prosperitate & opulentia scriptum est: Sicut tela araneorum fiducia eius. Quid autem aranei tela fragilitus? Huic, potentum huius sæculi opulentia comparatur. De qua rursus ait: Si absorberit eum de loco suo, negabit eum, & dicet, Non noui te: siue (vt alij verterunt) non vidi te. Ad eum enim breuis & momentanea huius mundi felicitas est, præsertim ad æternitatis spatium comparata, vt ipse felicitatis locus, & ipsi etiam qui felices illos in gloria & opulentia sua viderint, dicere tunc merito possint, Non vidi te.

15 Hoc est, non agnoui, non vidi, non memini, non denique fuisti, vel si fuisti, perinde fuisti, ac si prorsus non fuisses. O vanas hominum curas, ô frustra susceptos labores, ô sumptuose magnificeque excitate domos, tapetis aureis & sericis ornatas, ô familias longo ordine ponè sequentes, ô vestibula famulorum, equorumq; strepitu personantia: quàm breuem temporis vsuram, quàm fragilem firmitatem sortita estis! Hæc igitur fortunæ ludibria adeò nihil in hoc iudicio poterunt, vt aduersus ea iudicium ipsum adornatum esse Isaias Propheta testetur, cum ait: Oculi sublimes hominis humiliati sunt, & incuruabitur altitudo virorum: exaltabitur autem Dominus solus in die illa: quia dies Domini exercituum super omnem superbum & excelsum, & super omnes cedros libani sublimes & erectas, & super omnes montes excelsos, & super omnes colles eleuatos, & super omne quod visu pulchrum est.

Psal. 48.

Iob. 8.

Ibidem.

Isai. 2.

*Secunda
pars.*

¶ Sed quoniam iudicis integritatem & veritatem vidimus, iudican-
dorū causas & excusationes expēdamus. Et quidē in extremo illo iu-
dicio omnes homines comparere debent, siue illi fideles, siue infide-
les sint. De infidelibus autē nihil est quod nūc dicere possimus, nisi
quod ipse iudex ante pronūtiavit, dicens: Qui non credit, iam iudica-
tus est. Et Apostol. Qui, inquit, sine lege peccauerunt, sine lege peri-
bunt: qui autē in lege peccauerunt, per legē iudicabūtur. Horū ergo
qui per leges iudicādi sunt, allegationes videamus, quarū nonnullas
Dominus in Euangelicis literis expressit. Sic enim ait: Mult dicent
mihi in illa die, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in
nomine tuo Dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus? Et tunc
confitebor illis, quia nunquam noui vos. *Disceditis à me omnes qui*

Rom. 2.

Matth. 7.

Lucæ. 13.

operamini iniquitatem. ¶ Rursum alios simili confidentia dicturos
ait: Manducauimus corā te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.
hoc est: Te Domine vti sumus semper valde familiariter, tuis fuimus
præceptis imbuti, sacramentis initiati, nec Christiani hominis faciem
vnquam exuimus. At ille, Nescio vos (inquiet) vnde sitis. *Disceditis*
à me operarij iniquitatis. Sunt enim permulti, qui solo Christianæ
fidei nomine, & externis obseruationibus & ceremonijs nimium fi-
identes, hanc suam fidem, & obseruantiam plurimum ibidem profu-
curam putent. Dicent enim, diuinis se frequenter laudibus interfuis-
se, sacras conciones audiuisse, Missarum sacrificijs itatis diebus asti-
tisse, quotannis ex Ecclesiæ præscripto diuina mysteria, & sacramen-
ta (quibus lethalia crimina diluuntur) percepisse, venialia verò & quo-
tidiana, frequenter aqua benedicta expiisse: ac postremò (quod ca-
put est) fide imbutos, Christi gloriam, diuinitatem, maiestatem, &
imperium magnis vocibus prædicasse. Hæc fratres, si charitati, si pie-
tati, si iustitiæ, si diuinorum mandatorum obseruationi adiuncta
sint, non dubium, quin horum causam firmissimè in iudicio aduersus
omnium Dæmonum accusationes tueantur. Si verò his virtuti-
bus destituta sunt, folia, non fructus, imago iustitiæ, non vera & solie-
da iustitia sunt: quæ apud æquissimum illum iudicem (qui non rerū
imaginem, sed integritatem, non vmbra, sed veritatem, non ex-
ternam faciem, sed internam animi pietatem, non verba, sed corda,
non denique folia, sed maturos fructus requirit) nihil valent. Quid
enim aliud idem Dominus insinuauit, cum sicum folijs ornata,
fructibus autem vacua, æterna ariditate mulctauit, cum nondum
fructuum tempus appropinquasset? Dementem enim hominem

Matth. 21.

Matth. 21.

iudicet

- 19 iudicaremus, qui Ianuario mense maturos in ficulnea fructus quæ-
reret, & quòd eo tempore non inuenisset, aduersus innocuam arbo-
rem indignaretur. Ita est planè. Arque hoc argumento insinuare Do-
minus voluit, se non cum arboribus, sed cum hominibus agere.
Qui sunt autem, qui per ficulneam folijs vernantem, & fructibus va-
cuam intelliguntur: nisi qui pietatis speciem verbis, & ceremonijs
externis præferunt, iustitiæ verò & pietatis fructibus vacui sunt?
Talis enim erat populus ille, de quo Dominus per Prøphetam que- *Isai. 29.*
ritur: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à
me. Quicunq; igitur tales sunt, sciant se æterna maledictione ita
plectendos, vt ex illis nullus vnquam iustitiæ fructus in posterum *Eccl. 9.*
expectandus sit. Quoniam (vt Salomon ait) nec opus, nec ratio, nec
sapientia, neque scientia erunt apud inferos, quòd illi properant.
- 20 Hinc ad Iudæos, qui hisce operibus confidebant, per Isaiam Domi- *Isai. 1.*
nus dicit: Ne offeratis vltra sacrificium frustra, incensum abomina-
tio est mihi, sabbathum, & neomenia, & festiuitates alias non feram:
iniqui sunt cœtus vestri, Kalendas vestras odiuit anima mea; facta
sunt mihi molesta. Laboravi sustinens. Videris ergo fratres, quid
ipsa etiam opera, quæ olim Dominus in lege præceperat, sine vera
iustitia & charitate valeant! ¶ Quòd si ita iudicantur, qui pietatis
& iustitiæ fructibus nudati sunt: quid de illis statuendum est, qui
non modò pijs operibus vacui, sed omnibus sceleribus & flagitijs
cooperti sunt? Si hos certa perniciës, & exitium manet, quæ spes
de eorum salute erit, qui non modò ipsi peccauerunt: sed ad pecca-
tum quoque alios induxerunt: quales ij sunt, qui sceminarum pu-
dicitiam prauis artibus expugnare solent? Quo enim precio Chri-
sti sanguinem, quem profuderunt, dum innocentem animam il-
laquearunt, resarcire poterunt? Quid hos igitur expectare, nisi pro-
pheticum illud necesse est: Omnes vos accendentes ignem, accincti *Isai. 50.*
flammis, ambulate ergo in lumine ignis vestri, & in flâmis quas suc-
cendistis vobis.

Præter hos autem aderunt alij, qui ad misericordiam Dei, & san-
guinis Christi merita confugient: quos non rarò audire solemus
hæc verba iactantes: Quid nobis desperandum est, aut timen-
dum? Aduocatus noster, sacerdos, & pontifex, ipse iudex est:
quî pro nobis interpellat apud Patrem, qui semetipsum nobis de-
dit in precium, redemptionem, & sanctificationem. Si ergo
cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem eius,
multò magis reconciliati, salui erimus ab ira in vita ipsius. Quis

accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat, quis est qui con- 22
demnet? Noui fratres, atque vsu compertum habeo, multa huiusce-
modi à nonnullis ex Scriptura quidem sacra, sed à spiritu Diaboli
instructis afferri, quibus hominibus timorem adimant: vt dum pacē
se habere existiment, repentino præoccupentur interitu. Quis enim
dubitatur nihil damnationis esse ijs, qui sunt in Christo Iesu, eodem
Paulo testante: Sed ne quis impiè existimaret illos esse in Christo,
qui eius nomine retento sceleratè viuunt, prudenter addidit: Qui
non secundum carnem ambulant. Qui enim in carne sunt (sicut ali-
bi idem docet Apostolus) Deo placere non possunt. Contra istos au-
tem ego sic vicissim agam. Fateor eos pro quibus aduocatus noster
apud Patrem interpellat, salutem esse consecuturos: sed si idem ex
aduocato iudex factus condemnet, quis pro damnantis intercedet?
Electos quidem Dei nemo accusabit: sed reprobos à Deo quis ex- 23
cusabit? Quos Deus iustificauerit, nemo certè poterit condemnare:
sed quos ille damnauerit, quis à damnatione poterit absolueret? O
imprudentum hominum insaniam: qui non cogitant diuinæ mise-
ricordiæ & veniæ consequendæ tempus ad illum vsque diem perti-
nuisse: instare verò iam iustitiæ tempus, quo reddat vniciq; secun-
dum opera sua iustus iudex. ¶ Cuius rei certissimum, maximeque
formidabile signum eo die apparebit: nempe (vt Matthæus refert) si-
gnum filij hominis in cælo. Quo nomine interpretes hoc in loco,
venerandum atque gloriosum Dominicæ crucis trophæum (quod
tunc in cælo miro splendore fulgebit) intelligunt. In quæ ais vsus?
Nimirum ad maximum piorum solatium & lætitiã, maximumque
contrà reprobos mororem atque tristitiã; quam sanctus Euan- 24
gelista designauit, cum protinus subdidit: Tunc plangent omnes tri-
bus terræ. Itaque vt nubes illa, quæ in fuga ab Ægypto inter filiorum
Israel & Ægyptiorum castra media intercedebat, Ægyptijs quidem
tenebrosa, Israelitis verò fulgida erat, illos quidem tenebris perter-
refaciens & inuoluens, hos autem splendore suo illuminans & læti-
ficans: ita illo die Dominicæ crucis signum pios miris modis exhila-
rabit, quod in ea salutis & iustitiæ suæ causam agnoscent, reprobos
verò maximo angore conficiet: quod in ea vitæ suæ damnationem,
& salutis desperationem intuebuntur. ¶ Quæ quidem res magna
certè admiratione non vacat. In hac enim tanta ruentis mundi tem-
pestate, ad hanc præcipuè anchoram esset hominibus confugiendū,
hac veluti tabula in hoc naufragio salus & vita quærenda: hoc est,
spe diuinæ bonitatis & misericordiæ fulcienda, quam nobis ad viuū
Domini

- A** Dominicæ crucis mysterium repræsentat: in qua omnes miserationes Domini, omnesque spei nostræ causæ plenissimè continentur. Multa quidem sunt fratres, quæ huius diei acerbiter ostendunt: sed inter hæc omnia nihil mihi magis quàm hoc signum formidabile videtur. Quod ut euentius pernoscat, pauca mihi de horren- *Genes. 2.*
di huius signi virtute dicenda sunt. Olim Dominus post primi parentis lapsum, Angelum ad paradyfi ostium collocavit, gladium flammeum atque versatilem in manu gestantem: ut hac ratione hominibus Dominus insinuaret, eos ad perpetuos labores & ærumnas esse damnatos, & à quietis & felicitatis loco exclusos & exules. Et tamen ostium hoc tanta vi, ferro scilicet atque igne munitum, crucis Christi virtus expugnauit, & obserata illa ab exordio mundi claustra ita dirupit, ut non modò iustis, sed latroni etiam aditus pateret in paradysum. Vnde quidam ex Patribus crucem Domini, appellat hebetationem flammeæ illius rhomphææ, ad ostium paradyfi collocatæ, quæ vim omnem, atque aciem illius obtudit: ut iam nihil esset, quod nobis eius loci aditum intercluderet. Fingit itaque custodem illum paradyfi stupefactum fuisse, cum Dominicæ crucis virtutem cerneret: quæ tanta extitit, ut latroni etiam & facinoroso homini cælum aperiret. Itaque tunc arma sua illum è manibus proiecisse, cum homines cerneret Dominicæ crucis baculo sic armatos, ut nihil opis arma sua sibi conferrent. Hæc enim omnia crucis, & passionis, & humanitatis Christi mysterium facile perfregerat. Hinc Diuus Bernardus, illam Sponsæ petitionem de- *Canti. 2.*
clarans, Reuertere, reuertere dilecte mi, similis esto capræ, ait Sponsam futuri iudicij metu pauidam, hoc à Sponso suo poscere, ut eadem lenitatis & humanitatis specie ad eam iudicandam veniat: ne si alia occurrat, trepidationis & desperationis ei occasionem præbeat. Tota enim eius spes in sacra illa humanitate posita erat: qua cum se Dominus propter hominum salutem indutum cerneret, non posset utique continere in ira sua misericordias suas: sed cum iratus esset, seipsum intuens, misericordiæ recordaretur. Hoc *Act. 1.*
idem spei solatium Apostolis in Ascensione Domini Angelos præbuisse ait: cum stupentibus illis, & propter dilectissimi magistri abscessum moerentibus, dicunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, ita veniet: hoc est, hac eadem humanitate indutus veniet ad iudicium, quæ nunc ascendit in cælum. Denique sancti Patres hac vna præcipue ratione nos in præsentis vite consolantur, & in spem erigunt, quod il-

lo die iudex nobis futurus sit, qui nunc aduocatus, qui sacerdos, qui **A**
 redemptor est. ¶ Nunc autem hoc modo philosophari liceat fra-
 tres. Si ea, in quibus hoc tempore sancti Patres præcipuum salu-
 tis nostræ præsidium ponunt, illo die timoris & mæroris nobis ma-
 teriam subministrabunt, quæ nobis spes reliqua salutis futura est?
 Si tanta est virtus crucis & passionis Christi, vt latronibus etiam
 aditum præbeat in paradysum, quid est quòd ea conspecta plan-
 gant omnes tribus terræ (hoc est scelerati & improbi homines) &
 mæroris atque timoris ex ea materiam fumant? In causa certè est,
 quòd in ea (vt dicere cœperam) apertissimè damnationis suæ ra-
 tionem, & salutis desperationem cernent. Quonam modo? Eo
 certè, quo Dauid cœlos ait, ac terram prædicare gloriam Dei: nec
 vllas gentes adeò immanes & barbaras esse, ad quas huius tacitæ
 prædicationis vox non perueniat. Sicut ergo cœlum & terra citra **B**
 humanæ vocis usum, summi artificis sapientiam, potentiam, &
 prouidentiam tacendo prædicant: ita crux Christi infinitam Dei
 bonitatem, benignitatem, misericordiam, & charitatem erga genus
 hominum testatur, rationesque omnes & causas repræsentat, pro-
 pter quas homines mille mortes (si ita opus esset) propter illum per-
 peti deberent, qui in eos adeò benignus, adeoque liberalis, & be-
 neficus extiterit, vt morte sua eos ab æterna morte liberauerit, &
 salutis æternæ compotes effecerit. Præcepit olim Dominus, vt in ar-
 ca fœderis, simul cum legis tabulis, Manna quoque (quo Domi-
 nus quadraginta annis populum suum aluerat in deserto) recon-
 derent: vt huius beneficii recordatione intelligerent homines, qua-
 cura & studio illius Domini legem seruare deberent, qui eos adeò
 mirabili annona tam diu sustentauit. Hoc eodem officio Domini- **C**
 cæ crucis signum illo die fungeretur, per quam Dominus tantò ma-
 ius nobis beneficium contulit, quantò plus est sanguinem è latere
 suo fundere, quàm manna ex aere pluere. Cùm igitur perditii homi-
 nes videant se adeò ingratos tantis beneficijs extitisse, nec vnquam
 huic tantæ Dei bonitati & charitati vicem rependisse, nec legem
 eius, qui eos tantò maioribus beneficijs obstrinxerat, custodisse: an
 non hinc mæroris, & timoris, & desperationis grauissimam causam
 habebunt? Quo enim tunc animo (vt inquit Eusebius) stabit de-
 fertor ante ducem suum, perditus ante precium suum? qua fron-
 te misericordiam petet, primùm de misericordie contemptu iudi-
 candus? Eadem etiam crux, vt paupertatem, nuditatem, mundi
 contemptum, & vitæ asperitatem specie sua repræsentat & com-
 mendat:

- A** mendat : ita contra damnat perditorum hominum auaritiam, superbiam, fastum, luxum, ambitionem, seculi amorem, vitæ voluptates, & delicias, quibus improbi perpetuò seruiunt. Quo argumento vitæ suæ maculas, itineris errores, & mentis suæ cœcitatem intelligent : qui regia crucis via derelicta, per deuios vitiorum calles ingressi sunt. Eadem etiam crux improborum hominum causam vt iniustam, ita etiam inexcusabilem ostendet : quandoquidem humanæ naturæ imbecillitatem causari iam minimè poterunt, cum crucis Christi meritum robur nobis, & cœlestem spiritum, & inuictas vires ad eam confugientibus præberet : quòd facile innumera Sanctorum exempla confirmant, qui simili carnis fragilitate circumdati, per eius virtutem feliciter de Diabolo, & seculo triumpharunt. Hæc igitur omnia, gloriosum illud Domini vexillum tacendo prædicat, cuius illi tunc significationem & voces ad mœroris & timoris sui cumulum intelligent : qui dum viuerent, ad salutem & spem suam intelligere noluerunt : ideo tunc plangent omnes tribus terræ, & tribus ad tribus pectora ferient. ¶ Ita fiet, vt sanguis Christi, qui (vt Apostolus ait) melius clamabat, quàm sanguis Abel (hic enim iustitiam, ille misericordiam postulabat) modò contra, transactio iam misericordiæ tempore, non misericordiam aduersus reos, sed iustitiam & vindictam postulet. Quo tempore, illa eiusdem Domini petitio complebitur. Terra ne operias sanguinem meum, nec inueniat apud te locum latendi clamor meus. Non enim tunc Christi sanguis in terra latebit, sed maximis vocibus iustitiam Domini contra eos implorabit, qui hunc ipsum sanguinem testamenti peccando polluerunt. ¶ Hoc est autem quòd Amos. Pro-
- B** pheta de hac die loquens, insinuare voluit cum ait : Væ desiderantibus diem Domini : Ad quid eam vobis ? Dies Domini, tenebræ, non lux. Quomodo si fugiat homo à facie leonis, & occurrat ei versus : & ingrediatur domum suam & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber. Quia loquendi figura designare voluit, ea improbis peccati & exitio futura, in quibus salutem se inuenturos esse sperabant. Quod planè hac die illis continget, qui, si ad spem diuinæ misericordiæ confugerint, eius misericordiæ signum maiorem eis timoris causam suppeditabit. ¶ Nunc ad vos fratres. Si ipsa Domini crux terret, quis consolabitur ? Si totius diuinæ pietatis & charitatis signum exanimat, quis nobis animum reddet ? Si Christi sanguis contra nos vociferatur : quis, quæso, pro nobis illo die clamabit ? Si in Christi vulneribus, quæ misericordiæ

Iob. 16.

Amos. 5.

Amos. 5.

diaz visceribus affluunt, nec desunt foramina per quæ fluant, misericordiam non inuenimus, ad cuius opem confugiemus? Num beatissimæ Virginis (quæ misericordiæ mater est) aut Sanctorum suffragia postulabimus? Sed illorum tamen voluntas ad eò diuinæ voluntati vnita, & in eam transformata est, vt illo tunc aduersus improbos irato, illi placabiles nullo modo esse queant. Alioquin (quod dictu quoque nefas est) aut Deum, aut Sanctos eius inculpabimus: Si vel illum in misericordem, vel Sanctos illo clementiores iudicabimus. Nulla igitur irato Deo erit in Sanctis erga improbos clementia, sed magis de ipsorum iustissima damnatione, lætitia. Lætabitur enim iustus, cū viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine peccatoris. Imò verò quò ardentius Dei gloriam sitiunt, eò vehementius de illorum supplicio gaudebunt, qui eius gloriam conspurcarunt. Hinc Vates regius, Exultabunt (ait) Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. Exultationes Dei, hoc est, exultationes maximæ, & Deo dignæ in gutture eorum, & gladij ancipites (qui videlicet & corpus & animam ferire possint) in manibus eorum? Ad quid hoc? Ad faciendâ vindictam in nationibus: gloria hæc est omnibus Sanctis eius. Maxima enim Sanctorum gloria erit, de hostibus Domini sui supplicium sumere. Quòd si inter hos liberi patres reperient, eos, vtq; non minori voluntate quàm exteros cadent. Ad eò enim Dei gloriam sitiunt, ad eò vnum cum illo per flagrantissimam charitatem effecti sunt, vt non possint non summo odio persequi, quos ille odio habet, siue patres illi, siue matres, siue liberi sint. Itaque illo die sanctus Petrus martyr, & beatus quoq; Martinus Episcopus, & Barbara virgo, infideles patres à quibus orti, & paterna cura educati sunt, non minori ardore quàm cæteros omnes infideles persequentur. Videtis ergo fratres illo die spem omnem salutis & misericordiæ improbis esse modis omnibus interclusam?

§. III.

Tertia pars.

ROMA

¶ Cùm igitur nihil improbi habeant, quò causam suam tueri possint, iudex protinus sententiam pronuntiabit. Ad pios igitur prius placido vultu conuersus, ad cœlestis patrimonij hæreditatem, velut charissimos filios inuitabit his verbis: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Vos enim estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis: & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum: vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo. O felices, qui in tali tantoque malorum turbine, tam mixtè blandumque iudicem videbunt?

Quibus

A Quibus planè mitissimus agnus erit, què tūc reprobi velut acré & ira-
rū leonē experientur. Quale autē erit eo tēpore exultare & triūpha-
re, cū Sol tenebris obducitur, cœlum mœret, terra tremit, astra lu-
gent, & improbi petrarū scissuras quærent, in quibus delitescant, &
mōtib; dicāt: Cadite super nos, & collibus, operite nos? Vbi quæso
sunt hi ad eò felices & beati, quibus hæc fors felicissima cōtinget, qui
in libro vitæ agni scripti sunt, & cœli ciues decreti? O quàm libenter
me illorū pedibus prosternerē, quàm libētē eorum impressa humi
vestigia deoscularer. Quæ enim maior felicitas, quàm in hoc vitæ li-
bro inter Apostolos, & Prophetas esse conscriptū? Tunc iusti fulge-
būt sicut Sol in regno Patris eorum. Tunc illud impleri videbimus,
quod in lib. Iob scriptum est. Lampas contēpta apud cogitationes
diuitum, præparata ad tempus statutum. Tūc enim derisa à prophā-
nis iusti simplicitas, & lampas contēpta apud cogitationes superbo-
rum (ad hunc tamen triumphalem diem præparata) splendorem,
quem antea celabat, emittet, & in totius orbis conspectu promica-
bit. ¶ Tanta igitur erit piorum felicitas, tanta que rursus improbo-
rum infelicitas, vt non immeritò quidam vir Sanctus mirari se di-
cat, quomodo in hac vita electis omnibus, terra ipsa quam calcant,
& omnes lapides non vertuntur in spinas, vt hoc labore felicitatem,
quæ illos post mortem manet, mercari valeāt. Et mirum itidem esse,
quomodo improbis hæc eadem omnia non vertuntur in rosas, vt
vel in hoc seculo tantisper gaudeant, quando in alio tot pœnis cru-
ciādifunt. ¶ Hæc igitur inuitatio, hæc lætissima sentētia ad electos
pertinet. Causam verò huius tantæ gloriæ, subdit iudex protinus,
cū ait: Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, sitiui, & dedi-
stis mihi bibere: & quæ sequuntur. O felicia opera, ô præclara mu-
nera, quibus hoc ingens præmiū constitutū est? Cur igitur pauperes
fugimus? imo verò, cur non eos terra mariq; cōquirimus, qui tanto-
rum nobis bonorum autores futuri sunt? Hæc igitur ad electos per-
tinet sententia.

Matth. 13.

Aduersus improbos autem, qui à sinistris iudicis erunt, hæc
verba torquebit: Discedite à me maledicti in ignem æternum: qui
paratus est Diabolo & Angelis eius. Discedite (inquit) à me male-
dicti; hoc est, ab æterna benedictione exclusi, & sempiternæ male-
dictioni addicti. Quid quæso miseri sentient, cum felici illa bene-
dictione, quæ eis & sanguine Christi empta, & in baptisate promis-
sa erat, perpetuò se abdicari videant? Quale erit (inquit Euse-
bius) Deum videre, & perdere, & ante precij sui perire conspe-
-

Euseb. E-
misse. in ho-
nill.

Num? Reuocemus in mentem quid Esau acciderit, cum patris be- **A**
 nedictione amisit. Cum is igitur lassus de agro venisset, & coctum
 obsonium à Jacob fratre petiuisset: Ille contra, Vende mihi ait, pri-
 mogenitatu. Tum ille: Ea inquit, morior: quid mihi proderunt
 primogenita mea? Vendidit ergo quod exigebatur: comeditque &
 bibit, & abiit paruipendens quod primogenita vèdidisset. Post mul-
 tos autem dies cum Esau coctos de venatione patri cibos intulisset,
 & ab eo benedictionem primogeniti iure postulasset, seq; ea tunc
 primùm fratre clanculum surripiente, perpetuò abdicatum irreuo-
 cabili sententia intellexisset, irrugijt clamore magno, & consterna-
 tus ait: Benedic etiam & mihi pater. Cùmq; pater illi benedicere
 renueret, rursus ait: Num vnã tantum benedictionem habes pa-
 ter? Mihi quoque obsecro, vt benedicas. Quæ quidem verè a maxi-
 mo eiulatu, & summa quadam animi cõsternatione proferebat. **B**
 Denique à benedictione exclusus, parricidalisq; aduersus fratrem odio
 incensus: Veniet (inquit) dies luctus Patris mei, & occidam Iacob
 fratrem meum. O quàm apertæ cæcitatìs, & stultitiæ nostræ imago
 hoc in loco descripta est. Perpendite (quæso) fratres, quàm vilem
 prophanus Esau primogeniti dignitatem habuerit, quam tam vili
 pretio vendidit, & cui leuissimum edulium antetulit. At quo tempo-
 re ex sententia patris ea se priuatum intellexit, videte quibus lachry-
 mis, quo eiulatu atque rugitu lamentatur, quod tanta ante leuitate
 animi floccifecerat! Tales sumus hodie pleriq; fratres, qui tam facilè
 tot lethalia crimina committimus, quibus nos æterna benedictione
 priuamus, nihili prorsus summam hanc, incomparabilemq; iacturã
 æstimantes. At verò eum tempus illud aduenerit, quo æterni Patris
 decreto amissa benedictio auferenda est, quando ille pro bea- **C**
 nedictione, æternam inducet maledictionem, dicens: Disce-
 dite à me maledicti in ignem æternum: quis verbis consequi pos-
 sit, quo dolore atque rugitu concutiemur, præsertim cum vi-
 deamus, nec vnã tantum benedictionem nobis esse relictã?
 Si enim Esau tam anxie ad patrem clamabat, vt hæreditariam
 illam benedictionem perciperet (quam tamen is tempora-
 riam atque terrenam credebat) quid isti facient, cùm se hære-
 ditatis æternæ benedictione priuatos, æternæque maledictioni ad-
 dictos, sublata in futurum omni spe salutis, intelligent? Qualis
 tunc erit impiorum rabies? quis furor? quis stupor? cùm memi-
 nerint se propter tam vile ferculum voluptatis, tantæ gloriæ iactu-
 ram fecisse?

Gene. 25.

Gene. 27.

Gene. 27.

A ¶ Discedite (inquit) à me . Quò quæso Domine discedent à tuo consortio relegati ? Itè (inquit) in ignem æternum , qui paratus est Diabolo , & Angelis eius . Quàm durum & acerbum erit fratres , toto corpore & anima in illo flammarum pelago cum æternis ignibus colluctari ? Si enim acres huius vitæ dolores (qui futurorum malorum velut vmbre quædam sunt) vix tolerare possumus , quomodo poterimus habitare cum ardoribus sempiternis ? Si adeò delicati sumus , vt in lecto iacentes , nec pulicis morsum , aut culicis strepitum ferre valeamus : quomodo teterrimorum serpentum venenatos morsus , ardentisque flammarum globos perpetuò sustinebimus ? In hunc igitur ignem miseri , in hunc terram carcerem , in has tenebras & flammâs , quæ Diabolo paratæ sunt & Angelis eius , deturbandi sunt . ¶ Diuina quippe

B censura exigit , vt quoniam homo Dæmonum malitiam , inuidiam , odium , & mendacium imitatus est , eorundem etiam pœnas sustineat : vt quorum similis in culpa extitit , in supplicio quoque similis fiat . Sic enim filijs Israel euenisse legimus : qui quoniam ingressi terram à Deo sibi promissam , earum gentium (quas Dominus fuerat demolitus) abominations imitati sunt , idem quoque excidium atque supplicium iustissimo Dei iudicio passi sunt . Quod multo antea Dominus eisdem pronuntiauerat , his verbis : Custodite leges meas atque iudicia , ne & vos euomat terra , quam intraturi estis . Nolite ambulare in legitimis nationum , quas ego expulsurus sum ante vos . Omnia enim hæc fecerunt , & abominatus sum eas . Quod quia ipsi non cauerunt , simile excidium pertulerunt . Eundem enim iudicem , in eadem causa , eandem prolaturum esse sententiam , consentaneum est . Sic enim is per Ezechielem ait : In via sororis tuæ ambulasti , & dabo calicem eius in manu tua . Cælum quidem (ait Chrysostomus) homini paratum erat : sicut ipse Dominus testatur : Accipite regnum , quòd vobis paratum est ab origine mundi : Diabolo verò æternus ignis erat destinatus , quemadmodum hoc in loco Dominus ait . Sed quia neglecto Deo , Diaboli culpam homo imitatus est , iustissimum planè fuit , vt eandem sustineat pœnam , qui similem sectatus est culpam .

Leui. 20.

C Hac igitur lata sententia , quemadmodum Datham & Abiron cum tentorijs suis terra dehiscente vorati sunt , viuique in infernum præcipitati : ita tunc terra subito dehiscet , & viui omnes ad inferos deturbabuntur . Quid illis , quæso , tunc animi erit , cum videant

Ezech. 23.

Chrysosto.

se

Numc. 16.

se miseros, propter momentaneas & inanes voluptates æternis bonis abdicatos, æternisque cruciatibus addictos. O quam amarus tunc erit fructus voluptatis, qui tam suavis olim videbatur. Tunc enim (ait Sanctus quidam) cognoscemus, quam amara sit voluptas, cum re ipsa didicerimus, quantæ nobis fuerit tribulationis ministra. Fauus (inquit Salomon) distillans labia meretricis, nouissima autem illius amara, quasi absynthium, acuta quasi gladius biceps. Meritò planè biceps, quia non corpus modò, sed animam quoq; lethaliter feriet.

Nunc redeo ad vos fratres, & quemadmodum Apostolus magna eura anxius, ad Galatas, qui à synceritate fidei ad Iudaicam superstitionem defecerant ait: Vellem esse apud vos modò, & commutare vocem meã (hoc est, in omnes me dicendi figuras trãformare) quoniam confundor in vobis: ita ego nunc de salute vestra sollicitus, in ipsa cordis vestri penetralia irumpere vellem; vel inde (si fieri posset) vestra corda extrahere, & quid in eis modò agitetur introspicere. Dum hæc igitur nunc auditis, quæ & quales, quæso, cogitationes versantur in animo vestro? An fortè adhuc tradere vos Deo dubitatis? an timore & metu æstuatis? an memoria vos peccatorum vestrorum pungit? an veteris vitæ pœnitentia tangit? an illam mutare decernitis? an stupor vos fortè & quædam mentis insensibilitas corripit? an hæc ipsa quæ diximus, vel vera, vel magna esse dubitatis, vel ad vos minimè pertinere creditis? Certè hæc tam vera sunt, vt nihil possit veriùs excogitari, tam magna & formidabilia, vt non videam quid formidabiliùs esse queat, tam vestra autem, vt nihil magis ad vos pertinere possit. Quid igitur ita torpetis? ita in vtramque aurem dormitis? ita salutis vestræ curam negligitis, ac si nihil ad vos ista pertinerent? Vbi quæso sensus? vbi iudicium? vbi ratio, quæ hominis propria est? Cur ita iacet obruta, atque penè sepulta, vt nihil omnino tam magnis excitata rebus sentiat? nihil tam multis præuenta monitis efficiat? nihil sibi in futurum opportunè prouideat? Ergo dum tempus habemus fratres, dum vita manet, dum facultas suppetit, dum Ecclesiæ voces opportunè nos admonent, dum index ipse & patienter expectat, & assiduè vocat, & manum iacenti porrigit, & veniam petenti tribuit, accurramus: nec hanc temporis opportunitatem villo modo prætermittamus: quæ quidem huius vitæ momento præteruolat, nunquam reditura. Quis igitur tam ferreus, vt ad hæc tanta tonitrua penitus obsurdescat? Cum hæc ipsa

- 49 Ioannes Baptista populo annuntiaret, inter eos, qui timore perculsi ad Dominum reuertebantur, ipsi quoq; milites (genus hominum profligatissimum) suppliciter ab eo quæsierunt: Magister, quid faciemus & nos? Cur ergo non idem vos modò quæeratis, quod flagitiosi homines quæsierunt, cum eadem vobis ira, idemque iudicium impendeat? Si hoc igitur à me nunc quæreretur, ita planè respondere possem. Primum, vt anteaetam vitam diligenter & sollicitè discutiamus: eamq; deinde per sacramentum pœnitentiæ, & veræ contritionis lamenta purgemus. Vita verò rectè constituta, idem sacramentum frequentemus, vt perceptam semel gratiam & iustitiam perpetuò retinere possimus. Est enim hæc medicina (vt verbis vtar Cardinalis Caietani) valde conseruatiua hominis in timore Dei. Ante omnia verò, vsque ad eò firmum non peccandi propositum animo nostro infigere debemus, vt (si ita res ferat) prius & vitæ, & rerù omnium, quàm innocentia iacturam facere parati simus. Vt autem in hac ipsa puritate diutiùs permanere valeamus, quotidianis precibus opus est: ad quod certa diei tempora destinanda sunt, in quibus continuis à Domino clamoribus hoc vel maximè impetrare contendamus, vt extrema omnia priùs perpeti, quàm in lethale aliquod crimè nos incidere patiatur. Vt autem misericordiam Domini nobis conciliare possimus, preces nostras misericordiæ operibus cumulemus: quibus potissimù diuinæ miserationis benedictio (vt ante diximus) in extremo illo iudicio parata est: vt misericordiæ operibus pauperù inopiam subleuant, pro nobis ipsi apud supernum iudicem intercedant, & in æterna tabernacula recipiant. Ea enim elemosynæ vis est, vt mendicis etiam tacentibus, ipsa pro nobis preces ad Deū fundat: causamq; nostram apud clementissimum Patrem continenter agat. Reconde (ait Ecclesiasticus) elemosynam in sinu pauperis, & ipsa orabit pro te, perpetuamq; tibi misericordiam & gratiam, ac postremò sempiternam gloriam impetrabit.

IN EADEM SECUNDA DOMINICA

Aduentus Domini Concio tertia: in qua de magnitudine & seueritate extremi iudicij agitur: quæ ex præcipuis eius partib. & circumstantijs colligitur.

THE. Magnus dies Domini: & quis poterit sustinere? Ioelis. I.

Nterrogatus à discipulis Dominus, quænam essent futuri aduentus sui, & consummationis seculi signa, hæc inter alia commemorauit, quæ in hodierna sancti Euangelij lectione referuntur. [Erunt (inquit) signa in Sole, & Luna, & Stellis, & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris.] & cætera quæ sequuntur.

A V E M A R I A.

¶ Cogitanti mihi fratres, ex altera quidem parte huius diei magnitudinem & acerbiteriam, ex altera verò communem vitæ nostræ corruptelam atque licentiam, diligentiusq; huius tantæ cæcitatæ causam, indaganti, eam mihi vel præcipua visa est, quòd perperam homines (Dæmone id operante) de diuina misericordia, simul & iustitia sentiant. Communis enim generis humani hostis hoc semper agit, hoc curat, vt diuinam peccaturis misericordiã semper ob oculos ponat: non vt eam diligant, sed vt ab ea peccandi ansam arripiant: contra verò, diuinam iustitiam atq; iudicium ita extenuat, & à conspectu eorum ablegat, vt sublato omni diuini timoris freno, in peccata omnia præcipites agat. Scit enim versutus ille hostis, quòd si vel minimam partem acerbiteriam iudicij huius (quod illè iam in se expertus est) intelligeremus, sine dubio ad solam iudicij & peccati appellationem, mente & corpore concuteremur.

¶ Hanc autem hominum cæcitatem, homo quidã vita functus post obitum suum cuidam amico apertè declarauit. Rogatus enim ab amico, quo in statu esset, ille ingenti gemitu respondit: Nemo credit, nemo credit, nemo credit. Cumq; rursus ab eodè quæreret, quidnam illa vox toties repetita significaret, ille rursus: Nemo credit, quã distriçtè iudicet Deus, & quã seuerè puniat. Ex hac ergo perniciosissima ignorance, tâta hæc in hominibus peccãdi licetia manat. Vt igitur perniciosissimũ hũc errorẽ (qui tantorum malorũ causa est) animis vestris aliqua saltè ex parte excutiamus, extremi iudicij seueritatẽ (in qua maximè diuinæ iustitiæ magnitudo elucet) vobis hodiè ante oculos (quatenus tenuitati meæ licuerit) proponere decreui. Ad quod hæc Ioelis Prophete verba, quæ in istio proposito, quæq; diuini iudicij magnitudinẽ breuiter attingunt, explanare constitui. Vestrum autem erit fratres quàm attentissimis auribus, quæ à nobis hodiè de re omnium maximè formidabili dicenda sunt, accipere.

Principiò igitur, vt hæc prophetæ verba excutere incipiamus, sciendum est, Hebræos, cum magnum aliquid significare volunt, id vel Dei, vel Domini appellatione designare. Sic enim mons Dei, exercitus Dei, & misericordia Dei apud eos, pro magnis accipiuntur. Vnde cum Dauid quæreret, an superesset aliquis ex stirpe Ionathæ, vt faceret cum eo misericordiam Dei: misericordiam magnam voluit significare. Quia enim omnia quæ Dei propria sunt, autoris sui naturam & maiestatem referunt, idcò omnia quæ Dei esse perhibentur, magna esse intelliguntur. Cum ergo Propheta diem hunc, diem Domini appellat, magnum planè voluit significare. ¶ Et quidem verè magnus ille dies futurus est, qui in se omnia complectitur tempora, & omnes omnium seculorum dies. Quemadmodù enim qui pecunias supputant, cum ad centenarium numerù peruenerint, calculum ab alijs separatim designant, qui vnus, centum calculorum vices suppleat: ita vnus ille dies, non centum, aut mille, sed omnes in se dies seculi comprehendit. In illo namq; die, omnes homines dièrù omniù anteactorù rationè reddent: qualesq; in eo die fuerint inuenti, tales deinceps in omni æternitate permanfuri sunt: quia (vt D. Gregor. ait) in illo die homo inueniet, quod in æternum mutare nõ poterit. Quò magis enitendum nobis est, vt ad illam diem parati inueniamur. Vt enim Eusebius Emislenus ait, Nunc in potestate vitæ præsentis est, vt beatum sit, quidquid perpetuum erit. Serò tunc clamore improbi dicent collibus, operite nos, & montibus, cadite super nos. Desiderabunt enim mortem, & non inuenient, qui vitam, dum inueniendi tempus fuit, desiderare noluerunt. Hæc ille. ¶ Vocatur etiam alia quoque ratione dies ille, dies Domini: quia videlicet in eo Dominus de hostibus suis, de quæ omnibus iniurijs aduersum se commissis, supplicium sumet. Ad hoc enim certa quædam dies destinata est, de qua ipse in Exodo ait: Ego autem visitabo in die ultionis & hoc peccatum eorum: peccatum videlicet adorati viruli in deserto: cuius perfecta ultio in hoc quidem mundo paucis hominum millibus interfectis cœpta, in illo tandem die complenda est. Et qua ratione eius peccati vindicta in illum diem referuatur, eadem omnium hominum, atque omnium seculorum peccata, in ipso plectenda seruantur. Quàm magnus ergo erit ille dies, in quo tam multa ac varia crimina, discutienda & plectenda sunt?

2. Reg. 9.

Simile.

Gregor.

Exod. 32.

§. I.

¶ Supt tamen multa in sacris literis de hoc die memoriæ prodij-

ta,

ra, per quæ formidabilem eius magnitudinem conijcere vtcunq; li-
 cebit. Inter quæ primum locum obtinet signorum magnitudo, quæ
 hunc diem antecessura sunt, de quibus Dominus latè differit in Eu-
 gelijs. Paulò enim antelectionis huius exordium, varia eius diei si-
 gna commemorat his verbis: Surget gens contra gentem, & regnum
 aduersus regnum, & terræ motus magni erunt per loca, & pestilen-
 tiæ, & fames, terroresque de cælo, & signa magna erunt. Sed ante
 hæc omnia iniicient vobis manus suas, & persequentur, tradentes
 in synagogas, & custodias, &c. Hoc enim tempore apparebit ille ho-
 mo peccati, & filius perditionis, qui exaltatur supra omne quod di-
 citur Deus, & colitur: ita, vt in tēplo Dei sedeat, ostēdens se tanquā
 sit Deus: qui miris modis Ecclesiam vastare conabitur. ¶ Huius au-
 tem truculentissimæ feræ tyrannidem & potentiam, latissimè Ioan-
 nes in Apocalyp. describit, his verbis: Et vidi de mari bestiam ascen-
 dentem, habentem capita septem, & cornua decem, & supra cornua
 eius decem diademata, & supra capita eius nomina blasphemiarum. Et
 bestia, quam vidi, similis erat pardo, & pedes eius sicut vrsi, & os
 eius sicut os leonis: Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem
 magnam, & admirata est vniuersa terra post bestiam, & adora-
 uerunt draconem, qui dedit potestatem bestiarum, & adorauerunt
 bestiam, dicentes. Quis similis bestiarum? & quis poterit pugnare cum
 ea. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam,
 & gentem. Et post pauca subiungit: Et vidi aliam bestiam ascenden-
 tem de terra, habentem cornua duo similia agni, & loquebatur si-
 cut draco, & potestatem prioris bestiarum omnem faciebat in conspe-
 ctu eius, & fecit terram, & habitantes in ea adorare bestiam primam.
 Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cælo descendere in
 terram, & seducere habitantes in terra propter signa, quæ data sunt
 illi facere in conspectu bestiarum. Hoc in loco Sanctus Euangelista, per
 priorem bestiam, quam homines adorauerunt, propter potestatem
 magnam, quæ illi à dracone (id est principe Dæmonum) data est, An-
 tichristum intelligit: cuius feritas & truculentia pardo, vrsi, & leo-
 ni, hoc est, tribus ferocissimis bestijs comparatur. Qui habet septem
 capita, id est innumeras nocendi artes, quibus homines ad blasphemandum
 Deum inducat: propter quod super capita hæc nomina blasphemiarum
 blasphemiarum habere dicitur. Habet verò decem cornua, quibus ho-
 mines impetat & feriat: quæ sunt reges terræ, quos suo subdidit im-
 perio: quorum armis atque potentia Sanctorum regnum inuadet.
 Diademata enim quibus eius cornua insignita erant, regiam potesta-
 tem

10 tem designant. Cæterùm quoniam bestia hæc, non armis solùm & potentia, sed fraudibus etiam ac dolis niti debet, ideò bestiam alteram Euangelista vidit de terra ascendentem (priorem enim è mari ascendisse dixerat) quæ cum mansueti atq; innocentis agni cornua haberet, truculenti tamen draconis vocem edebat: vt hinc appareat, quantum ab aspectu facieq; vox ipsa distaret: vtpotè quæ vultu ipso, mansuetudinem & innocentiam agni, voce tamen & eloquio, draconis feritatem & truculentiam præferebat: vt hoc symbolo intelligamus, Antichristi regnum, non solum armis & potentia, sed etiam fraudibus & simulata pseudoprophetarum sanctitate esse fulciendum. Cuius etiam mores ætatis nostræ hæretici æmulantur: qui dum Euangelicam doctrinam & libertatem præferunt, reuera tamen lethale venenum sacrilegis vocibus vbique diffundunt. Et fortassè isti

11 sunt Antichristi præcursores, qui sub Euangelicæ synceritatis specie aliud Euangelium, aliamq; doctrinam seminant, qua Apostolicam doctrinam temerare & conuellere nituntur.

Post hæc autem signa, alia sequentur formidabiliora, & viciniora iudicio, quæ Dominus in præsentī lectione commemorat his verbis. *[Erunt signa in Sole, & Luna, & Stellis, & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris, & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes cælorum mouebuntur:]* quibus à solito cursu & ordine recedentibus, omnia pariter miscebuntur atque confundentur. Cuius rei causam D. Chryso- *Chryso.* stomus designat his verbis: *Quemadmodum patrefamiliâs moriente, domus turbatur, familia plangit, & pullis se vestibus induit: sic humano genere (propter quod facta sunt cætera) in fine constituto, cæli ministeria lugent, & candore posito, tenebris induuntur. Ex his igitur antecedentibus signis, quibus stupefacti homines arescent præ timore & expectatione eorum, quæ superuenient vniuerso orbi, facillè colligi poterit, cuiusmodi mala erunt, quæ talibus prodigijs portentantur. Cùm ergo (vt Euseb. Emisse. ait) talis futurus sit terror ve-* *Euse. Emis* *sc. in hom.* *dies Domini, & quis poterit sustinere?*

§. II.

¶ Deinde colligitur etiam huius diei magnitudo, ex multitudine eorum, qui eo die iudicandi sunt. Visitabo (inquit Dominus) super *Isa. 13.* orbis mala, & contra impios impietatem ipsorum. Vniuersus ergo *1. Cor. 15.* mundus vocabitur ad iudicium: imò verò omnia quæ præcesserunt secula, quæq; sequentur, omnesq; omnium ordinum homines, qui

ab initio mundi ad finem vsque futuri sunt. Aderunt igitur ibi qui- 13
 canque in cœlo erunt, & qui apud inferos & qui in purgatorio, &
 ipsi etiam infantes, qui fuerint in lymbo. Quod planè D. Thom col-
 legit ex verbis Ioannis in Apocalyp. dicentis: Et vidi mortuos pusil-
 los & magnos, stantes ante thronum. Pusillorum namque nomine,
 infantes isti significari videntur. Omnis igitur hic exercitus quasi
 arena maris innumerabilis, stabit ante tribunal Christi, vbi tandem
 propheticum illud implebitur: Vivo ego (dicit Dominus) quia mi-
 hi curuabitur omne genu, & confitebitur omnis lingua. ¶ Neque
 verò animæ solùm, sed corpora etiam animabus reddita ibidem asta-
 bunt, dicente Apostolo: Nam & ipse Dominus in iussu, & in voce
 Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo, & mortui, qui in Chri-
 sto sunt, resurgent primi. Huius ergo tubæ terrifico sonitu, omnes 14
 homines excitabuntur, simulque vocabuntur, vt in illo iudicio non
 per vicarios, aut procuratores, sed per se ipsos seclusa omni appella-
 tione compareant. De qua voce ita D. Chryso. ait: Verè vox ma-
 gna, vox tubæ terribilis, cui omnia obediunt elementa, quæ petras
 incidit, inferos aperit, portas æreas frangit, vincula mortuorum dis-
 rumpit, & de profundis abyssi ereptas animas, corporibus suis assi-
 gnat. Hæc autem omnia citius consummet in opere, quàm sagitta
 transeat in aère, dicente Apostolo: In momento, in ictu oculi, in no-
 uissima tuba: Cuius tubæ virtute, pontus, terra, aër, flumina, mors,
 inferi, omnia denique quæ cœli complexu continentur, perterre-
 facta, mortuorum cadavera quæ diu custodierant, restituent: atque
 ita illa ipsa corpora, quæ olim vixerant, rediuiua resurgent, siue ab
 auibus, siue à piscibus; siue ab alijs etiam hominibus deuorata, in
 alienam sint permutata substantiam. Vbi & lingua illa impij Nica- 15
 noris Dominum blasphemantis, quæ Machabæi iussu in particulas
 dissecta, auibus proiecta est, eadem ipsa (mirabile dictu) resurget, ia-
 ctatas in Deum blasphemias iterum luitura. ¶ Neque hoc cui-
 quam incredibile videri debet. Deus enim, qui minimo seminis
 grano ad eò mirabilem virtutem contulit, vt ex eo procera & in-
 gens arbor surgeret: is cineribus etiam corporis tui eam virtutem
 tribuet, vt iterum in pristinum corpus reformentur. Hanc Apосто-
 lus ait: Oportet enim corruptibile hoc, induere incorruptiorem
 &c. Habet autem singularem quandam emphasim verbum hoc,
 oportet: significat enim absurdissimum esse, vt qui in hoc aut illo
 corpore deliquisset, aut etiam pietatem coluisset, in alio factorum
 præmium reciperet, aut supplicium. Non ita est: Sed illi ipsi petu-
 lantes

16 lantes oculi, illæ rapaces manus, illa lingua dolosa, ille infatiabilis
 venter, cæteraque membra, quæ seruiertunt iniquitati ad iniquita-
 tem, illa eadem meritas scelerum pœnas dabunt. Simili quoque ra-
 tione Sanctorum corpora, quæ propter Dominum vigilijs, labori-
 bus, & ieiunijs afflictâ sunt, summis atque ineffabilibus delicijs, per-
 petuò recreanda surgent. Vtrumque autem eleganter Euseb. Emis- *Euseb. Emis.*
 senus declarat his verbis. Ipsa caro honoratur præmijs, quæ est pro- *in homil.*
 bata supplicijs: ipsa in muneribus gaudebit, quæ in doloribus trium-
 phauit: quæ idèò tolerabiliter doluit se afflictam, quia fideliter se
 credidit reformandam. Idemque de reproborum corporibus, con- *Idem Euseb.*
 tra quosdam hæreticos, corporum resurrectionem impugnantes, ita *feb.*
 dicit: Si non in ea, qua vixisti carne iudicandus es, non est quòd timeas,
 quicumque ille es vas criminum: aperi campum flagitijs, dimit-
 te frena peccatis, irrue securus ad culpam: non est quòd timeas, alius
 17 pro te supponitur ad pœnam: non expauescas vetusta malitia, noua
 nescio quæ pro te natura damnatur. Si ita est, quantum video, no-
 centibus morte succurritur, cruciatus innocentibus præparatur.
 Caro proprio in puluere dormiens, vltra non sentiet delictum pro-
 prium, & quæ ante non fuerat, subito nascetur ad crimen alienum.
 Sed non ita est, nam de nostris loquitur Apostolica doctrina cor-
 poribus: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem
 hoc est dicere, mortale nostrum in quo nati sumus, ipsum de fauil-
 lis ita reparandum est, ne vltra possit morte dissolui. Hactenus il-
 le. Quare dilectissimi fratres, si corporum vos amor, ad peccan-
 dum inducit, si oculorum voluptas inuitat, si aurium dulcedo allu-
 cit, si totius corporis titillatio in scæda ac tetra flagitia impellit: ea-
 18 dem profectò vos magis à vitijs abducere debuissent, ne tam bre-
 uis voluptatis vsuram, sempiternis cruciatibus luant. Ad carnis er-
 go salutem, carnis amatores inuito. Ne, quæso, in sempiternam mi-
 seriam eadem ipsa corpora spontè conijciatis, quæ diligitis: ne dum
 momentaneis illa voluptatibus delinitis, perpetuis doloribus ad-
 dicatis. Breues enim illæ corporum deliciae, sempiternum vobis
 exitium comparabunt. ¶ Si hoc igitur ita futurum est fratres,
 si omnia omnium corpora in vnum agmen congreganda sunt: qua-
 le (quæso) erit spectaculum illud, in quo tot hominum, atque adèò
 seculorum miriades congregabuntur, examinabuntur, & iudica-
 buntur? Cùm princeps aliquis vir, proditiõis reus, ex decreto Re- *simil.*
 gis capite plectendus est, vndique homines ad tantum spectaculum
 admirabundi confluunt, fortunæ licentiam & potestatem in præpo-

tentes etiam homines spectaturi. Quale ergo spectaculum illud erit, in quo tot principes viri, tot Reges, tot Imperatores, tot Cæsares, tot orbis Monarchæ, trepidi atque nudi, sine vlllo satellitio aut saltu, ante supernum illum iudicem sistentur, non capitali sententia, sed æterna morte damnandi? Quo quid esse potest formidabilius? An nõ ergo meritò Propheta clamat: Magnus dies Domini, & quis poterit sustinere?

§. III.

¶ Tertiò colligitur etiam huius diei magnitudo, ex ipsius diuinæ iræ magnitudine, quæ hoc potissimum die declaranda est. Quæ qualis futura sit omnes omnium seculorum calamitates, pestilentia, bella, fames, inundationes, vastationesq; terrarum (quæ diuersis temporibus propter peccata hominum contigerunt) facile declarant. Hæc enim omnia velut scintillæ quædam suat à furoris igne in diuino pectore latentis, exterius promicantes: Cæterum hoc die non iam exiguæ scintillæ, sed totus diuini furoris ignis disruptis vndiq; claustris, in capita malorum erūpet. Qualis ergo erit ignis ille, cuius tot erunt ligna, quot omnium seculorum scelera atque flagitia? Si igitur omnia hominū peccata ab initio mundi patrata, velut ligna quædam & nutrimenta sunt, quibus ignis diuini furoris magis atque magis auctus est: quando præscriptus hic dies adueniat, in quo tātus hic ignis in vastissimo diuini pectoris sinu delitescens, per hunc mundum effundendus est, quis non pauebit? quis non obstupescet? quis non totus metu atque trepidatione liquecet? Si enim tot sunt, vel vnus tantum facinorosi hominis flagitia, quot erunt tot perditorum hominum, imò tot seculorum scelera: quæ omnia velut ligna quædam sunt, quibus hic diuini furoris ignis nutriendus, & inflammandus est? Quale ergo tunc erit, miserum homuncionem huius tantæ indignationis & furoris velut receptaculum fieri, atque lignum, ad quod omnia diuini furoris tela iaciantur? Dixit Dominus ad Pharaonem: Idcirco posui te, vt ostendam in te fortitudinem meam, & narretur in gentibus nomen meum: Hoc est, vt plagarum magnitudine, quibus te & regnum tuum conteram, cunctis gentibus fortitudinis & potentia meæ magnitudo nota fiat. Huius ergo obstinati regis locum, miserandus homuncio illo diu tenebit, in cuius punitione furoris & iustitiæ suæ magnitudinem Dominus inflictis pœnis declaraturus est. Quæ cum ira sint, an non meritò Propheta clamat: Magnus dies Domini, & quis poterit sustinere?

§. IIII.

¶ Quartò etiam non solum diuinæ iræ, sed etiam patientiæ magnitudo,

- 22 iudo, quæ tamdiu reprobos ad pœnitentiam expectauit, & miris modis ad se trahere tentauit, huius diei magnitudinem ostendit. Alium enim, scelera sceleribus perpetuò cumulantem, quadraginta annis, alium quinquaginta, alium verò sexaginta, ad pœnitentiam mira patientia tolerauit. Cur enim ab autore vitæ hominibus vita data est, nisi vt illa ipsa autori suo militent, atque deseruiant? Neque enim ob hoc, vitam is & omnia vitæ præsidia, hoc est, omnia rerum conditarum obsequia nobis contulit: vt tantorum munerum copia abutentes, largitorem ipsum sceleribus ad iracundiam concitaremus: siue vt gulæ, ventri, crapulæ, cæterisque cupiditatibus frena laxaremus. Neque enim tantarum rerum molimina bonus conditor ad tales vsus destinasset. Si ergo quinquaginta annis malè vixisti, tatum dem temporis te Deus ad pœnitentiam præstolatus est. Quo spatio, quid non tentauit? quid non fecit vt te sanaret, & ad meliorem mentem reuocaret? Quot plagis perculit? quot beneficijs allexit? quot morbis excitauit? quot propinquorum mortibus imaginem tuæ tibi mortalitatis expressit? quot occultis inspirationibus in ipsis etiã criminibus versantem, à malis reuocare curauit? quot Ecclesiæ vocibus admonuit? quot peccata patientissimè tulit, vt te tandem ad se traheret, & ad pœnitendum prouocaret? Quò ergo diutius tolerauit, nihilq; (vt te sanaret) intentatum reliquit: hoc iustius contra te acriusq; desæuiet. Furor enim fit, læsa sæpius patientia. Hinc ipse Dominus per Prophetã dicit: Tacui, semper silui, patiens fui, quasi par-turiens loquar. Dissipabo, & absorbebo simul, desertos faciam montes & colles, & omne gramen eorum exsiccabo. ¶ A iunt Philosophi
- 24 adamantem (qui inter omnes lapillos solidissimus & durissimus est) si arte aliqua dissoluatur, in minutissimas partes ita dissipari, vt cerni vix possint. Tale ergò superni iudicis ingenium, talis natura diuini furoris est. Quod Psalmista videtur expressisse, cum ait: Deus iudex iustus, fortis, & patiens. Nunquid irascitur per singulos dies? Minimè quidem. Altissimus enim est patiens redditor, sicut in Ecclesiast. legimus. Ceterùm vbi patientia eius diu multumq; impietatibus hõminum læsa est: ibi summa illa lenitas & mansuetudo, in maximam soluitur iracundiam: quantò enim in ferenda culpa fuit patientior, tantò in inferenda pcena vehemētior existit, ac tarditatem supplicij grauitate compensat. Qui ergo te à primo vitæ limine, cæteros verò impios ab initio mundi tot scelera admittentes patientissimè tulit, & in hunc diem plectendos distulit: quò, quæso, impetu tamdiu in illos seruatam, & auctam iram effundet? Meritò ergo Propheta cla-

Isa. 42.

Simile.

Psal. 7.

Eccles. 5.

mat: Magnus dies Domini, & quis poterit sustinere?

25

§. V.

¶ Est & aliud quod vehementius adhuc, diei huius magnitudinem declarat: materia videlicet, quæ diuino illo iudicio propofita est; quæ scelera omnia complectitur, tam nostra, quàm eorum, qui nostræ fidei curæque commiffi sunt, siue subditi illi sint, siue famuli, siue filij. Peccata enim, quæ aut nostra negligentia ab illis suscipiuntur, aut nostra prouidentia vitari potuerunt, nostra esse censentur. Itaque si omnes isti fidei religionisque nostræ doctrinam ignorant, si impunè peierant, si blasphemias in Deum voces iactant, si commestrationibus, aut ludis vacant, si impudica consuetudine detinentur, si statis diebus diuinis officijs non interfunt, hæc omnia quæ nos emendare debuimus, nobis imputantur. Quamuis igitur tu innocentissimè vixeris, aliorum tamen tibi crimina hac ratione imputanda sunt, aliorumque tibi somnus exprobrandus, atque dicendum, quòd olim dormienti Petro à Domino dictum est: Simon dormis? qui alios scilicet, ad vigilandum excitare debuisses?

26

Marc. 14.

Neque verò putes vel leuissimam cogitationem, vel verbum otiosum hoc in loco esse prætermittendum: Ad diuinam quippe iustitiam spectat, vt nec calix quidem aquæ frigidæ sine præmio, nec otiosum verbum sine debito supplicio relinquatur. Quòd si otiosa verba hic examinanda sunt, quomodo tot impura, perniciofa, malitiosa, virulentaque verba, tot denique periuria, conuitia, mendacia discutienda, atque iudicanda erunt? ¶ Neque verò existimes, quia tu forsitan scelerum tuorum oblitus es, Deum quoque

Euf. Emiss.
in homil. 5.
ad Mona.

oblitiuioni illa tradidisse. Ab hoc enim errore nos Euseb. Emissenus reuocat, his verbis: Perniciosa nosmetipsos persuasione fallentes, putamus, quòd mala nostra spatio temporis euanuerint: & quia illa nos oblitum sumus, credimus quòd de memoria diuinæ seueritatis lapsa sint. Sed non ita est. Omnia apud illum collecta, omnia apud illum reposita atque signata sunt. Audiamus quòd dicit ille beatus Iob: Signasti quasi in sacco delicta mea. Plus est signasse, quàm seruasse. Quæ enim diligentissimè seruari volumus, non modò in succulo reponimus, sed etiam obfirmamus, ne quicquàm eorum effluat, quæ ibidem reposuimus. Quo verbo innuere vir sanctus voluit, nullum, ne minimum quidem delictum, diuinæ sapientiæ posse villo modò excidere. Vnde idem per Prophetam dicit: Scrutabor Hierusalem in lucernis. Hoc autem modo, adhibita videlicet lucer-

27

Iob. 14.

Sopho. 1.

28 na, quærare solemus, quæ avidissimè desideramus. Quid autem
 est, quod lucernam illam diuinæ sapientiæ omnia illuminantem,
 atque peruidentem, possit effugere? Rursusque alio in loco: Ecce *Isaie. 65.*
 (inquit) scriptum est coram me, non tacebo, sed reddam & retri-
 buam unicuique in sinu eorum. Hoc autem scribendi verbo, duos
 diuinæ sapientiæ libros (de quibus Ioannes in Apocal. mentionem *Apoca. 20.*
 facit) designare voluit: alterum quidem vitæ, in quo omnes electi
 scripti sunt, alterum verò, in quò reproborum opera descripta sunt:
 qui tunc aperietur, vt secundum ea quæ ibidem literis comprehen-
 sa fuerint, improbi iudicentur. O verè miserandam stupiditatem no-
 stram, qui in tanta fœcordia degimus, cum tanta diligentia com-
 missa nostra omnia in libris illis describantur! Et nos quidem hîc
 otiamur, & ludimus, & lætum agimus diem: cum tamen (dum hæc
 29 ita geruntur) omnia quæ hîc delinquimus, in libris illis diligētissimè
 exaratur. Ibi scriptū est quoties peierasti, quoties maledicta in alium
 coniecisti, quoties posuisti in cœlum os tuum, quoties lasciuos ocu-
 los per illicita circumduxisti, quoties alienam famam læsisti, quo-
 ties vxorem proximi violasti, vel concupiuisisti, quoties emendo,
 aut vendendo, siue peierasti, siue fraudasti, quoties ira efferatus,
 vindictam expetisti, ac postremò quoties vel otiosum verbum pro-
 tulisti. ¶ Atque interim dum hæc scribuntur atque signantur, tu
 ridens, ludis, epularis: nihil minus cogitans, quàm quæ contra te
 eo tempore in cœlesti illa cancellaria gerantur. Quod negotium *Simit.*
 perinde agi videtur, atque ea, quæ apud Christianæ fidei iudices
 tractari solent: apud quos dum vel dormit, vel ludit ille, qui in hæ-
 retum lapsus est, testis interim accusat, scriba diligenter exarat, iu-
 30 dices criminis pœnam decernere incipiunt: cum tamen miser ille
 criminis sui oblitus, nihil minus cogitet, quàm quod eo tempore
 aduersus eum geratur. Absoluta verò accusatione pròtinus capi-
 tur, & in carcerem truditur, vel quæstionibus examinandus, vel in
 publicum theatrum proferendus, atque damnandus. Hac ergo
 ratione, nostra quoque causa coram superno iudice semper agi-
 tur: cum interim multi sint, quibus nè per somnium quidem hoc
 in mentem veniat. Quanto aliter beatus Iob? Sic enim vir intro-
 centissimus cum Deo agit: Instauras testes tuos contra me, &
 multiplicas offensiones. Quæ nimirum verba hominis sunt in ter-
 ra quidem degentis, sed quid in diuinâ curia de suis operibus age-
 retur, formidatis. Sciebat enim diuinos oculos perspicacissimos esse
 nostrorum operum spectatores: cum idē ipse Dominus per Prophetam
 dicat:

Eccl. II.

dicat : Ego sum iudex, & testis, dicit Dominus. Quæ cum ita sint, quid superest, nisi vt perditos & voluptuosos homines huiusmodi Salomonis verbis incusemus: Lætare iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scitò quod pro his omnibus adducet te Deus in iudicium: in quo tunc vehementer amarescet, quod nunc tibi dulce esse videtur.

§. VI.

Euf. Emif.
in homil.

¶ Qualis verò post hoc examen sententia secutura est? Instabit enim Dæmon (qui in hac causa locum tenet accusatoris) & his verbis (vt Eusebius Emiffenus ait) ante iudicem perorabit. Iuste rerum arbiter, tuus quidem erat homo per creationem, sed meus cœpit esse per culpam: tuus per naturam, meus per inobedientiam: qui maluit audire seductionem meam, quàm legem tuam. Tibi debetur iure, mihi crimine: tuus est opere, meus voluntate: quia potuit præceptum tuum seruare, sed noluit. Cùm ergo ad obiecta hæc non habeant improbi quid respondeant, iudex protinus sententiam feret. O quis tuba nunc aliqua (cuius horribilis sonitus omnes mundi oras peruaderet) sententiam hanc proferre posset? Cùm igitur ô homo, totum vitæ tempus ad hoc tibi impensum fuerit, vt te ad hanc diem parares, nec parare tamen voluisti: nunc te ad audiendam sententiam paratum exhibe. Discedite (inquit) à me maledicti in ignem æternum: qui paratus est Diabolo & Angelis eius. O discessio, ô maledictio, ô ignis, ô æternitas formidanda! Quid primùm mirer? quid primùm lugeam? quid primùm amplificem? an separationem à Deo? an eius maledictionem? an ignem deuorantem? an malorum omnium, nullo vnquam termino finiendam æternitatem? Itaque cùm miser per centena annorum millia inter ardentis flammæ globos volutati fuerint: partim quidem vi dolorum exagitati, partim verò tam longi cruciatus fastidio lassati, dicere incipient: Quousque tandem in hoc flammæ pelago cruciandi sumus? Iam per tot annorum millia pœnas luimus: quis tandem horum incédiorum finis futurus est? Quibus tamen insultantes Dæmones respondebunt: Citò conqueri incipitis, adhuc multum diei superest: nunc enim primus vestri cruciatus incipiunt. Post multa enim annorum millia, & centena millia iterum ad rediuiua incendia reparandi, & in hac ipsa flammæ rota nobiscum perpetuò volutandi estis. Quibus illi auditis, salutis suæ ac diuinæ misericordiæ desperatione concepta, aduersus Deum fremunt: & sacrilegum os suum in cœlum ponentes, viuentè

Matth. 25.

in

34 in secula seculorum blasphemabunt. Quin & parentes, qui eos genuerunt, & vbera quæ lactauerunt, & natalem diem suum diris omnibus perpetuò execrabuntur.

Quæ cum ita sint, oro obtestorq; vos fratres per communem fidem, per vestram salutem, per Christi sanguinem pro nobis in cruce profusum: vt vestri ipsorum miserti, dū tempus est, vobis opportunè consulatis. Quid igitur (inquis) faciam? Nimirum quod Prophe- *Abac. 2.*
 ta se facturum pollicetur, cum ait: Super custodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem, & considerabo quid dicatur mihi, & quid respondebo ad arguētem me. Hoc igitur agamus fratres, vt vigilantissime deinceps mores nostros atq; sensus custodiamus. Deinde diligenter inquiramus, quid tandem arguenti nos iudici respondere possimus. Arguet enim superbiam & vanitatem nostram, arguet auaritiam & impudicitiam nostram, arguet inueterata odia, lasciuos oculos, rapaces manus, impurum cor, & pedes veloces ad currendum in malum. Si ergo ista arguet, opportunè à nobis ea depellamus, ne in nobis iudex quod arguere possit, inueniat. Malorum deinde occasiones amputemus, iram & vetera odia deponamus, aliena (si fortè sustulimus) dominis suis, quàm celerrimè fieri possit, restituamus. ¶ Sed ais forsitan: Grauiasunt ista, quæ præcipis, & acerbiora. Quid igitur? an non multò grauior & acerbior gehenna fuerit? Magna certè dementia est, vt minora vites, incidere in maiora. Cer- *Simile.*
 nere quotidie licet multos homines adedò delicatos, vt ad bellaria quæq; & opipara obsonia nauseent: qui tamē si grauiori aliquo morbo infestentur, nullam potionem quamlibet amaram (quæ modò salutem illis afferat) recusant, & quod sani nulla ratione facerent, acri
 36 morbo pressi, etiam flagitant, & auro redimunt, quò hoc cruciatu, maiorem diuturnioremq; corporis cruciatum euadant. At fides catholica (cuius veritas cælo & terra firmior est) æternum mihi exitium denunciat, nisi lachrymis & labore pœnitentiæ mala mea redimam: cur ergo non exiguo & momentaneo labore summum & immortale gehennæ redimam laborem? Quis quæso non disrumpitur, cum hæc toties auribus vestris frustra insufurrauit? ¶ Sed rursus ais. Si aliena restituo, mendicus moriar. Quid ergo? An non satius est, mendicum mori, & cum mendico Lazaro ab Angelis in cælum, *Lucæ. 16.*
 deportari: quàm diuitem mori, & cum epulone diuite flammis vtriusq; perpetuò cruciari? Quò enim tibi diuitiæ, si diues moriens, ad inferna descenderis? Quid enim dementius, quàm malè partas diuitias hîc relinquere, & auaritiæ crimen tecum in gehennam crucian-

Matth. 16. das deferre? Imò quò tibi regna, dominia, & vel totius orbis impe- 37
Origenes. rium, si teipsum perdas, & detrimentum tui facias? Quomodò verò
 (inquit Origenes) aliena retinens, electorum sortem recipies, cum
 ab ea excludantur, qui sua non erogarunt? Si enim ab agnorum con-
 fortio repelluntur immisericordes, quomodo in illud recipientur
 alienæ substantiæ direptores? Si in ignem mittitur, qui non dedit re
 propriam, quò putas mittendus erit, qui inuasit alienam? Si cum Dia-
 bolo ardet, qui nudum nõ vestit, quo igne arsurus est, qui etiam spo-
 liauit? Quid merebitur iniustitia illata, si tanta pœna digna est pietas
 non impensa? Hæc igitur sunt fratres mei, à quibus abstinere, & quæ
 potissimū facere debetis: vt clemētē in hoc die mūdi iudicē experia-
 mini, & immortalitatis gloriam inter felices piorum cœtus cōsequi
 mereamini. Præstante Domino Iesu Christo, qui cum Patre, & Spiri-
 tū sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen. 38

DOMINICA TERTIA ADVEN-
tus Concio prima: in qua lectio Euangelica
 explanatur.

THE. Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi,
 mittens duos ex discipulis suis, ait illi: Tu es qui ventu-
 rus es, an alium expectamus? Matth. 11.

Atis profectò prima huius lectionis Euangelicæ pe-
 riodus erat, vt in maximam nos admirationem addu-
 ceret, si mundus adeò felix fuisset, vt nihil tale vnquã
 admisisset, aut hoc certè scelerum suorum postremū
 extitisset. Sed cum tam familiare illi sit, pios insectari,
 ipsa consuetudo delinquendi minuit admirationem delicti. Sic
 enim videmus, eos, qui iuxta rapidissima flumina commorantur,
 auribus vsu obdurescentibus, molestissimum aquarum fragorem
 sine vlla molestia perferre. ¶ Quæ verò in huius Euangelij exor-
 dio continentur, satis certè esse deberent, vt nos ad mundi contem-
 prum inducerent; cuius furorem & insaniam, abundè hoc tam tetro
 & immanifacinoze perspicere possumus. Constat enim inter tres
 atrocissimos salutis & animæ nostræ hostes, mundum præcipuè nu-
 merari. Per mundum autem, non pulcherrimum hoc diuinæ sapien-
 tiæ

tiæ opus, sed eos homines intelligimus, qui Dei Spiritu & gratia destituti, mundi legibus, atque libidini seruiunt. Vbi autem celestis hic spiritus non est, ibi spiritum principis huius mundi esse necesse est. Hos ergo communi vocabulo mundum appellamus.

¶ Qualis autem mundus hic sit, ex operibus eius agnoscere licet. Sicut enim ex fructu arbor, ita ex operibus suis mundus agnoscitur. Cæterum alijs eius operibus omisis, hoc ipsum quod modò proposuimus expendamus. Quid igitur execrabilius, quid truculentius, quàm Ioannem Baptistam, hoc est, maximum inter natos mulierù, in vincula conijcere? idque non ob aliud crimen, quàm quòd impurum Regem à morte peccati, & infami adulterio eripere conabatur? Quid verò indignius, quàm summi atque diuini viri caput, in gratiã saltatriculæ (cui puerili aliquo obsonio satisfieri poterat) amputandum tradere?

¶ Sed aliud huic simile mundi facinus audiamus. Cũ Athalia impijssima, dominandi cupiditate incensa, filios omnes & nepotes suos, hoc est, omne semen regium incredibili immanitate occidisset, Ioas infantulus regis filius cum nutrice sua euasit: quem Ioiadas summus sacerdos, & defuncti regis gener, intra septa templi clam educauit: & opportunitatem nactus, in ipso tēplo Domini, populo conspirante & acclamante, vnxit in Regem, Athalia ibidem iuxta templi fores interfecta. Post mortem verò Ioiadæ, cùm Rex & principes relicto Dei cultu, idola gētium colere cœpissent, & Zacharias Ioiadæ filius & sacerdos diuino spiritu actus, Regem & principes propter hoc nefarium scelus corripuisset: iussu eiusdem Regis à furente populo in eodem loco lapidibus obrutus est, in quo tam ingens ab illius patre beneficium ingratus acceperat. An nò igitur vel

hæc duo exempla satis esse debent, quò lethalem mundi phrenesin agnoscamus, quando phreneticorum more, ijs, qui eum sanare, & à morte reuocare contédunt, ad eò ingratus & infensus est? Hoc enim inter phrenesin & morbos alios interesse constat: quòd qui sana & integra mēte morbo aliquo laborant, nunquam aduersus medicum ira excandescunt, quamuis illis ferrum adhibeat & ignem. Nò enim cruciatum, sed beneficium, non dolorem suum, sed medici animum considerat: qui non ægrotum cruciare, sed sanare cupit. At cùm perturbato rationis iudicio, in phrenesin æger lapsus est, medicamenta ipsa, non beneficia, sed supplicia reputans, aduersus pium medicum insurgit, & pro beneficio maleficium rependit. Quòd cùm ita sit, quis iam dubitet, mundum hoc eodem phrenesis morbo laborare, quando ita aduersus eos debacchatur, qui eum sanare, & ad me-

liorem

4. Reg. II.

Dissimil.

liorem mentem reuocare conantur? Quid enim aliud Prophetæ moliebantur? quid Martyres? quid Apolloli? quid denique ipse Apostolorum Dominus? An non hi omnes mundum à malis omnibus eripere, & summis afficere beneficijs nitebantur? Quòd si mundus saperet, si mentis compos esset, quibus, quæso, beneficijs ornare eos deberet, qui de illo ita bene mereri studebant? Sed tantum abfuit, vt eos flagitiosi homines beneficijs ornarent, vt tanquam lupi in agnos immanissimè sæuientes, omni eos suppliciorum genere vexarint, laniant, & ad extremum acerbissimè cruciatos, necarint.

Luce. 10.

¶ Quòd intelligens Dominus, cum discipulos suos ad prædicandum mitteret, his eos verbis præmuniuit: Ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos. Quod perinde est, ac si diceret: Mitto quidem ego vos, vt mundo salutem, vitam, & immortalitatis gloriam impartiat, eumque ab æterna morte vindicetis: hoc est, mitto vos, vt ijs mundam beneficijs afficiatis, quibus nihil maius, nihil diuinius excogitari possit. Sed mundus hoc idem beneficium aded non agnoscat, vt in vos, tanquam in crudelissimos parricidas, sæuiat & phrenetici more insaniat? Quod quidem quàm vetus & familiare mundo fuerit, Prothomartyr Stephanus declarauit, qui

Act. 7.

furentibus aduersum se Iudæis ait: Dura ceruice, & incircuncisi corde, vos semper Spiritui sancto resististis. Quem Prophetarum non persecuti sunt patres vestri? Quæ cum ita sint, quis hanc mundi dementissimam phrenesim non agnoscat? quis illius deliramentum non videat? quis eius insaniam & mores non perhorrescat?

Quòd si talem constat esse mundum, qualem hæc eius opera declarant, cur illi, fratres, tanto opere fidimus? cur tam insano eius amore tenemur? cur fugientem etiam sequimur? cur eius laude aut vituperatione commouemur? cur præposterum illius iudicium & sententiam formidamus? Quid est autem veræ constantiæ & virtuti magis aduertarium, quàm ex insipientissimi & infidi vulgi temeritate pendere? Si famulo tuo in furto aliquo aut mendacio deprehenso, nihil fidere, in nihil iuranti etiam credere soles: & si quid è domo tua furto sublatum est, illum furrivisse iudicas, quem semel furem agnouisti; quid mundi iudicium & sententiam magnificas, quem scis tot furta atq; flagitia commisisse, totq; mendacia protulisse, tot iniquas sententias contra tot Christi Martyres, tot Prophetas sanctissimos, imò cõtrà ipsum Prophetarum Dominum protulisse? Et tamen cum ita sit, vix quisquam oratione consequi possit, quanti furentis huius bellæ sententiam faciamus: quantû dictis & opinionibus

8 nibus eius commoueamur: ad cò, vt in omnibus penè consilijs, non Dei leges, non Sanctorum placita, non piorum exempla: sed iudiciũ mundi amplectamur, & iuxta eius leges & præscripta vitam institua- mus. Quàm multi enim sunt, qui plurima virtutum officia leui ho- minum opinione perterriti deserunt? qui ex vulgi ore ita pendent, vt illius metu, nec templa frequentare, nec publicè orare, nec sacram Eu- charistiam paulò frequētius sumere audeant? Quid igitur indignius, quàm vt Christianus homo, diuinis oraculis atque Euangelicis do- ctrinis institutus, insanæ multitudinis iudicio (quæ toties furore & libidinis impetu fertur) aliquid tribuendum putet, & ad illius præscri- ptum vitam suam dirigat? Sed iam hac parte omiſſa, ad beatissimum Ioannem in carcere positum redeamus.

§. I.

9 ¶ Cùm ergo vir sanctus finem sibi vitæ imminere iam cerneret, in carcere constitutus, mittit duos ex discipulis suis ad Dominum di- cens: [Tu es qui venturus es, an alium expectamus?] Vbi diligenter obser- uandum est, Græcè hoc in loco articulum apponi, qui hanc reddit orationem: Tu es ille venturus? Quod planè emphasim quandam non vulgarem habet, vt Theophilaetus autor est. Perinde enim est, ac si dicat. Tunè es ille, quem Prophetæ venturum prædixerunt? quæ Sybillæ cecinerunt? quem Patriarchæ figuris adumbrarunt? quæ om- nia secula desiderarunt? & à quo vno sanctorum omnium spes & vo- ta pendebant? Tu es ille qui venturus es ad Deum placādum, ad ho- mines redimendos, ad Angelorum sedes instaurandas, ad Dæmonũ potentiam comprimendam, ad clausas cœli fores referandas, & infe- rorum sedes euertendas? Tu es ille ab ipso mundi nascentis exordio promissus, qui caput serpentis antiqui contereret, & Diaboli poten- tiam & regnum infringeret? Tu es ille cœlestis vitæ doctor, dux in cœlum, aduocatus hominum, medicus & magister, rex simul & sa- cerdos, & sacrificium? Hæc enim omnia sub illo articulo insinuan- tur, cùm dicitur: Tu es ille venturus, an alius nobis expectandus est?

Verùm hoc in loco meritò quæri solet; qua ratione Ioãnes, quasi dubiùs, quærît, quod tantò ante cognouerat, ac toties mundo denun- tiarat? Agnouit enim Christum adhuc inter materni vteri angustias Ioan. 1. constitutus: Agnouit cùm super baptizatum in specie columbæ Spi- ritum sanctum vidit, & paternam vocem audiuit: Ego (inquit ille) nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, dixit mihi: Su- per quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic

hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei. Quis autem oratione consequi possit, qua admiratione, quo amore sanctissimus præcursor æstuauit, cū in hoc mirabili spectaculo spem omnium seculorum agnouit, & vidit, & Patris vocem audiuit, totiusque Trinitatis maiestatem in hoc mysterio per fidem contemplatus est? Si enim sanctus ille Simeon sic in Domino exultauit, cū Christum in vlnis accepit: quid Ioannes, qui tantò maiorem gratiam adeptus erat, cū & Filium, & Patrem, & Spiritum sanctum simul in illo mysterio deprehendit? Quid verò illud? An non Christum agnouit, cū illum digito demonstrans, suauissima illa verba protulit: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi? Quis hinc etiam verbis cōsequi possit, quo affectu sanctus Præcursor hæc aurea verba protulit, cū cæteris Christi nominibus prætermisissis, illum agnum appellauit? Satis enim eo vocabulo significauit, Christum Iesum illam esse hostiam, qua omnipotens Pater hominum sceleribus prouocatus, placandus erat, atque omnia humani generis delicta expianda. Cū verò subdidit: Qui tollit peccata mundi, totam ferè Euangelicam Philosophiam vno verbo complexus est. Nam & humanæ naturæ infirmitatem, & legis imbecillitatem, & gratiæ necessitatem, & sacrificiorum vmbas, & Redemptoris officium (si quis diligenter attendat) apertissimè declarauit: innumerossque hæreticorum errores (qui aut naturam, aut legem attollentes, diuinam gratiam deprimebant) vno gladio confodit, iugulauit, sustulit. Quem ergo toties agnouerat, prædicauerat, ostenderat, & cuius dignitatem ad eò extulerat, vt sese indignum esse clamaret, qui corrigiam calciamenti eius solueret: nunc demum quasi dubius interrogat: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Scio vos omnes frequenter audiuisse, hac interrogatione Ioannem non sibi, sed discipulis in fide Christi nutantibus, consulere voluisse. Erat enim morti iam proximus, quo tempore solent morituri, quæ charissima habent, fidissimis amicis tuenda committere. Ille autem nihil in vita chariùs, aut preciosiùs, quàm discipulos illos habebat, quos Christo lucrificerat, quos cœlesti doctrina imbuerat, quos diligenter & orare, & ieiunare ante docuerat. Hos autem meliori loco relinquere non poterat, quàm si Christi fide munitos, Christo Domino commendasset. Quemadmodum enim (vt Chrysosto. ait) maximam parentibus in fine vitæ cura est, tutorem optimum filiis prouidere, cui committant, quos charissimos habent: ita Ioannes dilectissimis filiis tutorem optimum Christum deligebat: vel (vt

Ioann. I.

Simil.

14 verius loquar) qui filiorum Christi pædagogus fuerat, vbi ees iam doctrinæ suæ lacte nutrierat, & salutaribus præceptis informauerat, legitimo rurtum parenti reddere volebat. ¶ Quo in loco piam sanctissimi viri sollicitudinem contemplari libet: cui neque carceris horror, neque ferrea vincula, nec sicariorum & latronum, inter quos vincus erat, conubernia, neque nominis infamia, neque capita e Herodiadis odium, ac postremò nec ipsa mors, quam sibi impendere intelligebat (quæ totam animi curam & intentionem exhibere potuissent) impedimento fuerunt, quò minùs horum omnium oblitus, de discipulorum salute & fide præcipuè sollicitus esset. Eadem quoque Apostolum in carcere vincum cura sollicitabat. Vnde ait: 2. Timo. 2.

15 Laboro vsque ad vincula, quasi malè operans, sed verbum Dei non est alligatum: ideo omnia iustineo propter electos, vt & ipsi salutem consequantur. Ligatis ergo ferro pedibus, soluta tamen lingua erat, qua homines peccatorum vinculis astrictos, verbi diuini virtute solueret. Simili ergo modo vincus in carcere Ioannes, totam animi sui intentionem in discipulorum suorum salute defixerat. ¶ Huic autem pio magistri consilio, obstabat latens quidam discipulorum eius liuor: quo aduersus Christi scholam pro magistri gloria certabant: quem si populus Messiam credebat, quem discipuli putarent, qui proprius incomparabilem illius sanctimoniam, puritatem, & incredibilem vitæ austeritatem contemplabantur? qui que non tanquam alienam, sed veluti propriam tanti magistri gloriam ducebant? Cùm ergo vir sanctus animaduerneret, discipulos suos Christi gloria subinuidere, cœcitatem eorum vulnus suum existimans, rationem inijt commodissimam, qua discipulis infidelitatis morbo laborantibus medicinam faceret. Mittit ergo illos ad medicum vitæ, vt illius virtute & arte sanarentur: qui omnium est artifex, omnem habens scientiam. Hic videre licet, quam sit sollicita fratres, & ingeniosa charitas: nec solum ingeniosa, sed adeò etiam misericors, vt alienam miseriam suam ducat, & suo illi nomini remedium quærat.

16 Quòd vt euidentius pernoscat, non ab re fuerit, pauca vobis hoc in loco de vi & natura perfectæ charitatis commemorare. Huius igitur charitatis est, aliena omnia siue mala siue bona, propria existimare, atque ita eius est, quod Apostolus ait: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: hoc est, ita alienis bonis gaudere, vt suis: & ita alienis malis & incommodis mœrere, vt suis. Hinc de D. Exuperio Tholosanæ vrbis Episcopo D. Hieron. refert: quòd

Roma. 12.

Hieron. in
pist.

esuriens ipse alios pasceret, atque ore pallente ieiunijs, fame torque- 17
 retur aliena. De D. quoque Hylario scriptum est, quòd vsque aded
 inopum fame & miserijs angeretur, vt (quemadmodum ab Adone
 Episcopo Treuerensi scriptum est) ipse per se, contra vires suas, ho-
 mo genere clarus, & longè aliter educatus, rursus rationem exercue-
 rit, vt haberet quòd pauperibus subueniret. Quo quidem exemplo
 quid dulciùs, quid amantiùs fingi potuit? Verùm hoc perfectæ chari-
 tatis officium, cumulatissimè præstitit ipse Christus, qui nobis idem
 faciendum præcepit, dum omnia peccata nostra (quasi ipse ea admi-
 sisset) in se ipso expianda suscepit. Vnde is in Psal. 26. què totù Apo-
 stolus ad Christum refert, Comprehenderunt me, ait, iniquitates
 meæ, & non potui vt viderem. Hoc est, tam multæ erant, vt vix eas
 numerare, atque videre possem. Has ergo omnes omnium seculorù
 iniquitates, innocentissimus & clementissimus agnus suas appellat, 18
 quia omnes in se diluendas atque expiandas suscepit. ¶ Quid enim
 aliud sibi vult, quòd cum olim Dominus sacrificium illud agni pa-
 schalis populo suo indixisset (quo veri & immaculati agni sacrificiù
 adumbrabatur, cuius meritò non à Pharaonis imperio, sed à Diabo-
 li captiuitate erat credentium populus liberandus) agno deficiente,
 hæc dum immolari præcepit? Quid enim agno cum hæcedis? Agno
 enim innocentia, hæcdo peccatum figuratur. Quid ergo innocentia
 cum peccato? quid iustitiæ cum iniquitate, vt alterù pro altero subro-
 gari debeat? Multum sanè. Innocētissimus quippe Dominus, agnus
 simul & hæcduus est: in se quidem agnus, qui tamen propter nos hæ-
 cduus factus est. Eum enim qui non nouerat peccatum, pro nobis cœ-
 lestis Pater peccatum fecit. In se igitur speculum est puritatis & inno- 19
 centia, quod tamen prauitatis & malitiæ nostræ sordibus fœdatum
 est. Ob eximiam quippe & excellentissimam charitatem suam, vnum
 nobiscum ita factus est, vt delicta nostra, sua esse duceret: pro qui-
 bus non solum satisfecit, sed etiam doluit: & ita doluit, vt nullius vn-
 quam pœnitentis dolor, illius dolorem æquare potuerit. ¶ Quam
 quidem satisfactionem in lege olim Dominus satis apertè adumbra-
 uit, cum præcepit, vt summus sacerdos Sanctuarium ingrediens, por-
 taret iniquitates eorum, quæ obtulerunt & sanctificauerunt filij Is-
 rael in cunctis muneribus & donarijs suis: hoc est, vt omnia eorum,
 qui sacrificant scelera, sacerdos portaret: nec secùs à Deo veniam de-
 precaretur, ac si ipse eorum omnium reus ageretur. Quin & ipsius
 etiam sacrificij maculas expiaret, vt sacrificium Deo esset acceptum
 in remissionem peccatorù. Hac enim imagine Spiritus sanctus sum-
 mum

20. mum quendam sacerdotem venturum designabat, qui omnia peccata mundi, tanquam propria agnosceret, & in ara crucis expiaret. Quid verò Apostolus Paulus? An non eodem spiritu atque affectu aliena mala, ac sua ipsius propria ducebat, cum diceret: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Quid verò beatus Cyprianus, dum lapsorum sui temporis ruinam deflet? An non eodem affectu charitatis hæc verba profudit? Doleo, fratres, doleo, nec mihi ad leniendos dolores meos integritas propria, & sanitas priuata blanditur, quando plus pastor in gregis sui vulnere vulneretur. Cum plangentibus plango, cum desilentibus desleo, cum iacentibus iacere me credo. Iaculis illis grassantis inimici, mea membra simul percussa sunt: sæuientes gladij per mea viscera transierunt: in prostratis fratribus, & me prostrauit affectus. Videris igitur
21. his exemplis fratres, quale sit perfectæ charitatis ingenium? Quis verò in nostris moribus hæc charitatis viscera deprehendat? Quis ita alienis malis perinde ac suis vritur? Quis ita compatitur egentibus, condolet lachrymantibus, deflet ruentes, & adiuuat laborantes? Auolauit ab hoc nostro seculo charitas, dominaturque pro charitate cupiditas, regnat cæcus amor sui, instantque tempora illa periculosa, in quibus homines, sui, rerumque suarum ardētissimo amore flagrant, quò magis sua curāt, eò magis negligūt aliena. Vbi nūc pius erga inopes affectus? vbi erga miseros sollicitudo? vbi erga pupillos & viduas paterna cura & prouidētia? vbi denique illa misericordiæ opera, quæ Dñs in iudicio prolaturus est, vt per ea æternū siue præmiū, siue supplicium hominibus inferat? Quantum nos aliena flagitia & peccata cruciant, quibus tot quotidie animæ Christi sanguine redemptæ pereunt? Hinc illud quod passim vulgò audire solemus: aliena mala ex filo pendere. At longè alia mens & charitas Ioannis erat: qui aliena mala sua reputans, alienamque infidelitatem, propriam calamitatem existimans, nomine suo discipulos rogare Dominum præcipiebat: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

§. I I.

¶ Intelligens verò Dominus legationis consilium, non verbis, sed rebus id de se perhibet testimonium, quod Ioannem expetere sciebat: idque multis ante oculos discipulorum editis miraculis. Vbi diligenter aduertendum est, multis modis à Christo petita olim fuisse miracula. Herodes enim ex curiositate, Pharisei ex incredulitate, Ioannes ex charitate miracula petebant. Quia verò priores illi impie petebant, vtrisque negata sunt. Propter hoc enim Pharisei audierunt:

Mat. II.

Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei. Ex quo apertè colligitur Ioannem nec ex curiositate, nec ex incredulitate signa petiisse (alioqui idem quod illi responsum tulisset) sed ex sola charitate: ideoque libentissimè Dominus & signa edidit, & Ioannem non modò non increpauit, sed etiam miris laudibus in cælum extulit.

Psal. 77.

Zach. 8.

Ani maduertite hîc etiam, quemadmodum Dominus, an esset mundi Saluator interrogatus, non verbis respondit, sed rebus: quod planè tantò firmiter testimonium fuit, quantò res verbis antestare solent. Ita ergo quisquis Christi cultor es, si Christum verè & ex animo Patrem, ac Dominum confiteris, si te illum reuereri, colere, ac diligere super omnia prædicas, rebus ipsis, non verbis tantùm id testari debebis. Sunt enim qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Sunt qui Dominum labijs honorant, cor autem eorum longè est ab eo. Sunt etiam de quibus dicitur: Dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei: cor autem eorum non erat rectum cum eo. Non est hæc seruitus, non hic honor, aut amor, quem Dominus exigit à te: sed ille quem ipse per Zachariam futurum vaticinatur, cùm ait. Ero eis Dominus in iustitia & veritate. Vbi gloss. Non, inquit, in mendacio: quomodo illi re ipsa mentiuntur, qui Dominum vocant, nec illius tamen se seruos exhibent: qui se illum diligere prædicant, & tamen si affulserit nummus, Deum propter nummum deserunt. Sicut ergo Dominus in veritate Dominus est, hoc est, in veritate seruorum suorum curam gerit: ita nos seruorum fidelium officium præstare conuenit. Quod quidem præstant, non qui illum Dominum appellant: sed qui honori, opibus, & vitæ suæ anteferunt, super omnia diligunt, & in eo spem suam, tanquam in summo rerum omnium Domino positam habent.

Ad propositam ergo Ioannis nomine quæstionem, ita Dominus respondit: [Euntes renuntiate Ioanni quæ audistis, & vidistis. Cæci vident, &c.] Signa profert veri Messisæ, quæ olim Isaias futura prædixerat: quæque non modò corporaliter, sed spiritualiter etiam impleta erant. Sed inter hæc signa præcipuè nobis negotium exhibet, quòd pauperes euangelizari dicuntur: hoc est, beatificari, & Euangelicæ gratiæ participes fieri. Valdè autem nostra refert scire, qui nam sint isti pauperes, ad quos maximè Euangelica gratia pertinere dicitur: vt hac ratione intelligamus, quid nobis factò opus sit, quòd huius tantæ gratiæ participes efficiamur. Apparet enim hoc de

pau-

- 26 pauperibus ad verbum intelligendum esse. Nam & discipuli Domini piscatores erant, & ex infima ferè hominum fece delecti: qui tamen Evangelicæ gratiæ primitias ante omnes alios perceperunt. Idemque Apostolus confirmare videtur, cùm ait: Videte vocatio-
nem vestram fratres: quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi, & ignobilia, & contemptibilia &c. At si hoc ita statuas, quid diuitibus facies? An hos ab Evangelica gratia excludendos putas, præsertim si modesti & humiles corde sunt? Nullo modo. Quosnam igitur hos pauperes esse dicemus? Nimirum vtrosque: sed prius quidem humiles, secundo verò loco inopes, non quidem quatenus inopes, sed quatenus inopiæ coniuncta esse plerumque vera cordis humilitas solet:
27 sicut contra diuitijs & opulentia ferè semper superbia insidiatur. Aliàs enim nequaquam Apostolus Timotheo scriberet: Diuitibus huius seculi præcipe, non sublime sapere. Quod nunquam Apostolus præcepisset, nisi hunc morbum diuitijs affinem esse intellexisset. Porro autem Sapiens tria quædam vehementer sibi displicere ait: pauperem superbum, diuitem mendacem, senem fatuum & infensatum. Quibus verbis admonemur, monstro similem esse, vt senectutem fatuam, ita paupertatem superbam: contra verò senectuti prudentiam, paupertati humilitatem esse propinquam. Itaque quod ad præsens attinet negotium, pauperum nomine hoc in loco, humiles corde intelligimus: quos potissimum dignos Dominus iudicauit, quibus Evangelicæ gratiæ opes communicaret. Idè autem pauperum nomine humiles significantur, quia veræ humilitatis radix & fundamentum est; clarissima paupertatis & nuditatis suæ cognitio. Itaque pauper hoc modo est, qui nihil sibi arrogat, nihil tribuit: sed omnia quæ habet, quæcunq; illa sint, siue naturæ, siue gratiæ, siue fortuita bona, aliena, id est, Dei esse cognoscit: atque ita humilis in se permanens, & Deo suo gratus atque deuotus existens, suppliciter illi confitetur. Domine nihil ex me sum, nihil scio, nihil habeo, nihil possum, nisi per te: nec sufficiens sum, aut vel-
le, aut cogitare, aut moliri aliquid ex me, tanquam ex me; sed omnis sufficientia mea ex te est. Pauper est, qui ne vnum quidem capitis sui capillum, nec momentum aliquod temporis, suum omnino esse credit: idèoque ad Dominum clamat: Hoc ipsum quod sum, quod viuo, quod spero, quod cogito, integrè meum non est, alienum est: cum Domine est, à quo est, quidquid in mundo est. Pauper
G 2 est,

est, qui cæcus penè est ad bona sua peruidenda, oculatissimus autem 29
 ad mala dignoscenda: ideoque vt seipsum semper aspiciat, ab omni-
 bus alijs oculos auertit. Pauper est, qui extremam imbecillitatem &
 inopiam suam non modò cognoscens, sed etiam manibus quodam-
 modo contrectans, totus sibi displicet, sibi diffidit, & ad Dominum
 toto corde conuersus, illum solùm intuetur, illum orat, illi accepta
 omnia bona sua refert, illi debitas semper gratias agit, totumq; ab il-
 lo se pendere profitetur. Pauper erat hoc modo Dauid in illa maxi-
 ma sua opulencia, cum diceret: Ego autem mendicus sum & pauper,
 Dominus sollicitus est mei. Pauper item erat hoc modo publicanus
 ille ex Euangelio, qui paupertatem & indignitatem suam agnoscens,
 à longè stans, nolebat nec oculos ad cælum leuare, sed percutiebat
 pectus suum dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Hi certè ve-
 rè pauperes spiritu erant, qui cœlesti lumine illustrati, paupertatem 30
 & nuditatem suam clarissimè peruidebant. ¶ Diues autem erat Pha-
 risæus ille, qui sic orabat. Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut
 cæteri hominum &c. Diues erat & ille, quem in Apocalyp. Dominus
 accusat his verbis: Dicis quia diues sum, & nullius egeo: & nescis quia
 tu es miser, & miserabilis, pauper, & cæcus, & nudus. Tales ergo di-
 uites relinquuntur inanes, quos Euangelica gratia non agnoscit:
 agnoscit autem hos pauperes, & esurientes, quos bonis omnibus di-
 tat. Ab hoc autem superbie spiritu longissimè D. August. aberat, qui
 cum Deo agens, paupertatem & nuditatem suam his verbis deuotif-
 simè confitetur: Scio Domine, & confiteor docente te, quoniam illi
 solùm qui cognoscunt se pauperes, & confitentur tibi paupertatem
 suam, ditabuntur à te: quoniam qui se diuites existimant, cum sint
 pauperes, à tuis diuitijs inueniuntur exclusi. Ego igitur confiteor ti- 31
 bi Domine Deus meus paupertatem meam, & sit tibi tua gloria tota,
 quoniam tuum est omne bonum gestum per me. Confiteor tibi si-
 cut docuisti me: nihil aliud sum, quàm vniuersa vanitas, vmbra mor-
 tis, & abyssus quædam tenebrosa, & terra inanis & vacua, quæ sine
 tua benedictione nihil germinat, nisi confusionem, peccatū, & mor-
 tem. Si quid boni vnquam habui, à te habeo: si quando steti, per te
 steti: sed quando cecidi, per me cecidi: & semper in luto iacuissem,
 nisi tu me erexisses. Postquam me autè erexisti, semper cecidissem,
 nisi tu me sustinuisses. Sic semper Domine gratia tua, & misericor-
 dia tua præuenit me, liberans ab omnibus malis, præidens etiam an-
 te me laqueos peccatorum, tollens occasiones & causas: quia nisi tu
 mihi hoc fecisses, ego omnia peccata mundi fecissem. Hactenus Au-
 gust.

Psal. 39.

Luc. 18.

Apo. 3.

August.
in Medit.

32 gust. qui (vt ex hac confessione colligi potest) verè spiritu pauper erat, ideoque non miràm, si tantam à Domino gratiam sortitus est, *isai. 66.* cum is per Iſaiam dicat: Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & tremètem ad sermones meos? Videtis hìc, eum qui verè humilis est, pauperculum appellari. Reuera enim humilitas, paupertatis suæ verissima cognitione, suiq; ipsius despectu, diffiniri rectè potest.

§. III.

¶ Sequitur deinde. [*Et beatus, qui non fuerit scandalizatus in me :*] hoc est, quem externa hæc infirmitatis & humilitatis meæ species non ita offendit, vt fidei oculis latentem sub hac humilitate maiestatem non agnoscat. Quibus verbis, quanta sit Dei bonitas, quantaque rursum hominis cæcitas & improbitas, facillè intelligi potest. Constat enim verum esse quod D. August. ait, nempe, omnia Dei opera & beneficia, si cum incarnationis beneficio conferantur, obscurari, & splendorè quodammodo suum amittere. Hoc enim beneficio summus ille rerum omnium Dominus se ad infima nostra deiecit, vt nos supra cœlos exaltaret: opprobrijs affectus est, vt summis nos honoribus afficeret: pauper effectus est, vt cœlestibus nos opibus daret: reprobatus est, vt probabiles nos Deo redderet: factus denique *Galat. 3.* est pro nobis maledictum, vt nos à peccato & maledicto legis eriperet. ¶ In quo quidem beneficio, duo præcipuè summa & maxima reperiuntur: alterum, quod nobis Saluator contulit: alterum, quod pro nobis pertulit. Si autem quæras quid contulit? breuiter audi: contulit nobis bona sua: si quid pertulit roges? pertulit vtique mala nostra. Quis igitur tantam rerum permutationem non miretur? Quâuis enim mirum, & omni gratiarum actione dignissimum sit, quòd nobis contulerit bona sua, longè tamen mirabilius est, quòd pertulerit mala nostra. Diuinitatis quippe proprium atque naturale est, de omnibus bene mereri: mala autem perpeti, alienum prorsus ab illa beatissima natura est. Quid igitur hìc hominem facere par erat, tam stupendis à Domino beneficijs gratuito donatum atque præuentum? Parum certè erat extra se rapi, absorberi, & præ amoris magnitudine liquefieri: idque eò magis, quòd magis Dominum propter se deiectum & humiliatum videret. Ait enim Bernard. *Bernar. in Serm. simile.* Quantò minorem se exhibuit in humilitate, tantò maiorem se ostendit in charitate: & quantò pro me vilior, tantò mihi charior. Charior enim Sponsæ suæ Sponsus esse debet, quando propter eius honorem, pudicitiamque ab inuasoribus tuendam, cernit illum vul-

neribus confossum & sauciatum. Vulnera enim illa, quæ ex amore
 Sponsæ suscepta sunt, quò illum deformiorem, eò amabiliorem red- 35
 dunt. Hoc igitur præstare homo in hac causa meritò debuisset. Sed ò
 deplorandam cœcitatem nostram atque dementiam! Adeò multi
 hominum hoc non præstiterunt, vt (quod omnem superat immani-
 tatem) id quod summæ dilectionis atque pietatis in Deū causa erat,
 incredulitatis & perfidiæ materiam fecerint. Vt enim D. Grego. ait,
 Stultum hominibus visum est, vt pro hominibus autor vitæ more-
 retur: atque inde contra eum homo scandalum sumpsit, vnde am-
 pliùs ei debitor fieri debuit. Quò, quid execrabilius dici, aut frigi
 potuit? Rectè planè Euseb. Emissenus: Ferina (inquit) immanitas est,
 Deum æstimare minorem, quia maiora contulit: vt propter hoc mi-
 nus à te accipiat honoris, quia plus contulit dignitatis. Felices igitur,
 qui ab hac tanta immanitate immunes fuerunt: quos planè bea- 36
 tos Dominus appellat, cum ait: Beatus qui non fuerit scandalizatus
 in me.

Gregor. in
 homil.

Eus. Emiss.
 homil.

Sequitur deinde: [*illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad tur-
 bas de Ioanne.*] Quàm pulchrum ab omni specie adulationis abstinere?
 quàm decorum non coràm, sed in absentia amicorum commenda-
 re? Rectè enim D. Chrysoft. Vir (inquit) sapiens cum laudatur in fa-
 cie, flagellatur in corde. Quantò aliter seculi homines facere solent,
 qui coràm blandiuntur, & laudant: cæterum vbi paululùm abscesse-
 ris, vitam, genus, mores, dicta, facta que venenatis dentibus lacerant.
 Quorum multi, cum eiusdem maledicentiæ confortibus, in plateis fre-
 quenter sedere solent, vt de transeuntibus fabulam texant: & dum
 alijs alij succedunt, nouam semper detractionis materiam reperiunt.
 Quid, quæso, aliud viperæ faciunt, si iuxta eas gradiaris? Tales illi pro- 37
 fectò sunt, de quibus Sapiens ait: Sicut mordent serpentes in silentio,
 sic qui fratri suo occultè detrahit. Quod genus hominũ ita sanctus
 Dauid execrabatur, vt in oratione ad Dominum clamaret: Exaudi
 Domine orationem meam dum oro ad te, dum extollo manus meas
 ad templum sanctum tuum. Quid igitur ibi petis, quid postulas? Ne
 inquit, simul tradas me cum peccatoribus, & cum operantibus ini-
 quitatem ne perdas me. Sed quid in ijs potissimum detestaris? Hanc
 certè pestilentem cordis virulentiam, quò loquantur pacem cum
 proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Qua peruersitate,
 quid execrabilius? Hi sunt ergo mores improborum. Proborum au-
 tem est, hanc Domini modestiam imitari, qui præsentibus Ioannis
 discipulis, virtutes eius silentio pressit, abeuntibus verò, magnificis
 cum

Ecc. 10.

Psal. 2.

38 cum laudibus commendauit. Hunc ergo candorem fratres, hanc Domini modestiam erga omnes seruare curemus: nullius famæ detrahentes, nemini maledicentes, nemini male precantes, candidè de omnibus sentientes, & loquentes, vipereos dentes modis omnibus vitare studeamus.

Sed operæpretium est videre, quibus potissimum laudibus Ioannem Dominus exornauerit. [*Quid, inquit, existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? &c.*] Inter has præclaras Ioannis laudes, prima est fortitudinis atque constantiæ; quam is ita præstitit, vt non modò eundem austeritatis & innocentiae tenorem constantissimè in omni vita serua-uerit: sed etiam impurum & adulterum Regem, capitis periculo neglecto, audacter corripuerit. Quæ quidem eius fortitudo atque constantia, arundineam multorum hominum leuitatem & inconstantiam facilè coarguit; quos velut infirmas & mobiles arundines, quæuis cupiditatis, aut laboris, aut formidinis & contumeliæ aura exagitat, & à virtutis & pietatis studio abducit. Nec hoc solum nomine, sed multis etiam alijs (quæ Euseb. Emisse. eleganter enumerat) arundinum similes sumus. Ait enim: Arundini quoque quæ à vento mouetur, peccatrix & infidelis anima comparatur: vtpotè leuis, mobilis, inquieta, infirma, fragilis, inutilium numerositate filiorum fecunda, plena superfluis, vacua necessarijs, inanis gratijs, nodosa peccatis, ad omnia blandientia obnoxia, & facilè cuiuslibet iniuriæ commotione quassanda, foris nitida vanitatibus, intus caua virtutibus: Quam nulla extrinsecus vtilitas vestit, nulla intrinsecus fidei medulla corroborat. Quam sicut carices, quæ fluuios amant, ita mundi huius præterfluentia, & celeri cursu peritura delectant. Hactenus ille. Hæc igitur leuitatem, inaneitatem, & fallacem nitorem speciem, omni ratione fugere studeamus fratres, vt non iam arundines simus, qui cuiuslibet cupiditatis & vanitatis flatu agitemur: sed in Christo fundati atque solidati, lignum illud simus, quod iuxta aquarum decursus, firma radice plantatum, æternæ vitæ fructum & immortalitatis gloriam largiatur.

Euseb. Emis.
in homil.

Psal. 2.

IN EADEM DOMINICA TERTIA

Aduentus Concio secunda. in qua lectio Evangelica explanatur.

*THE. Quid existis in desertum videre? Arundinē ven-
to agitatam? Sed quid existis videre? Hominem molli-
bus vestitum? Matth. 11.*

Odierna sancti Euangelij lectio fratres charissimi, in-
terrogationem quandam Ioannis Baptistæ continet,
eiusque responsionem, nec non eiusdem beatissimi
Ioannis commendationem. Principiò verò Euangeli-
sta Ioannem carcere inclusum narrat, atque pœnam
flagitiosissimis hominibus debitam, vnum cunctorum mortalium
innocentissimum sustinuisse commemorat. Causam verò propter
quam vir sanctus in vincula coniectus fuerit, Lucas Euangelista ex-
ponit his verbis. [*Cum corripere-
tur à Ioanne Herodes de Herodiade, &
de omnibus malis quæ fecit Herodes, adiecit & hoc super omnia, & inclusit
Ioannem in carcerem.*] Ex quo planè intelligimus verum esse, quod
in Ecclesiastico legimus. Peccator adijciet ad peccandum: Frequen-
ter enim causa peccandi, peccatum est: quia peccatum quod per pœ-
nitentiam non diluitur, mox suo veluti pondere alia trahit: quod
non in Herode solùm, sed etiam in Dauide animaduertere licet: vter-
que enim adulterij peccatum, homicidij peccato cumulauit. ¶ Vin-
ctus ergo in carcere Ioannes, vt infidelitati atque inuidiæ discipulo-
rum suorum consuleret, qui parùm prudenti zelo magistri sui gloriæ
studentes, Saluatoris doctrinæ atque miraculis subinuidebant: mit-
tit eos ad morborum omnium medicum Dominum Iesum, qui illū
eius nomine rogarent: [*Tu es qui venturus es, an alium expectamus?*]
Cuius legationis consilium Dominus intelligens, & discipulorum
morbo mederi cupiens, multis ante eos editis miraculis, hoc illis re-
sponsum dedit. [*Euntes, renuntiate Ioanni, quæ audistis & vidistis. Cæci
vident, claudi ambulāt, leprosi mūdantur, &c.*] Signa profert, quæ olim
Isaias de venturo Messia prædixerat: vt signorum argumento se es-
se verum Messiam declararet. ¶ Quo in loco aduertendum est, om-
nia quæ à Christo Domino hîc referuntur, non signa modò, sed etiã
beneficia hominibus exhibita esse: vt per signa quidem verum Mes-
siam, per beneficia verò Deum agnosceremus: cuius præcipuum mu-
nus est, semper de hominibus bene mereri. Qui enim in iuuandis
hominibus, miserisque subleuandis perpetuò intentus est, quis
alius quàm Deus esse potest? Quid enim immensam illius bonita-
tem (qui non modò bonus, sed ipsa etiam bonitas est) magis decet,
quàm

Luce. 3.

Eccles. 3.

4. quàm vt bonitatis suæ radios vbique diffundat, & res omnes, pro sua quamque natura, bonitatis suæ participes efficiat? Hoc enim sensu beati illi Spiritus, quos Isaias ante Dei conspectum vidit, cœlum & terram Dei gloria, hoc est, diuinis muneribus & beneficijs plena esse perpetuò clamitant. Hoc autem potissimū argumento, apud Hieremiam Dominus veram diuinitatis suæ gloriam, & falsorum Deorum inanitatem aperte probat: quòd is, videlicet iniuuandis hominibus, eorumque miserijs subleuandis maximè versetur: ab illis verò nihil horum vel peti, vel sperari possit. Sic enim de illis ait: *Baruch.* Homines quidem à morte non liberant: neque infirmum à potentiore eripiūt: hominem cœcum ad visum non restitunt, neque de necessitate liberabunt. Viduæ non miseribuntur, neque orphanis benefacient. Quomodo ergo æstimandum est illos esse Deos? At verò
5. quantò alia de vero Deo sacra literæ prædicant? Dominus (ait *Propheta*) soluit compeditos, Dominus illuminat cœcos, Dominus erigit elisos, Dominus diligit iustos, Dominus custodit aduenas, pupillum & viduam suscipiet. Hæc diuinitatis officia, hæc immensè illius bonitatis & misericordiæ opera sunt. Denique ipse de se ait, *Isai. 45.* Deus iustus & saluans, non est præter me: Conuertimini ad me, & salui eritis omnes fines terræ. Et regius *Propheta*, Deus, inquit, noster, Deus saluos facienti, & Domini Domini exitus mortis. Hoc est, singulare ac proprium diuinæ mētis officium est, homines à malis omnibus vindicare, & ab ipso inortis aditu liberare. Hæc ergo ratione, his signis & benignitatis officijs vult à nobis Dominus agnosci: quia nimirum huiusmodi cognitio amorem in illum auget, fidem roborat, spem nutrit, cæterosque pios affectus excitat: qui ad pietatis & iustitiæ cultum vehementer adiuuant. Hinc etiam cum se idem Dominus populo suo agnoscendum præberet, hanc primùm benignitatem & charitatē in homines intelligi voluit. Moyse enim quærenti, quo nomine vocaretur, respondit: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob: Hoc nomen meum in sempiternū, *Exod. 3.* & hoc memoriale meum in generatione & generationem. Quid tibi vult hæc appellatio, de qua tantoperè Dominus gloriatur: cum longè gloriosius esse videretur, se cœlorum & angelorum Dominum nuncupare? Sed longè tamen aliter diuina Sapiencia iudicauit, quæ maiorem tibi gloriam hoc nomine peperit. Perinde est enim ac si diceret: Omnibus alijs titulis ac nominibus, quæ maiestatis meæ gloriam decent, prætermisissis, de hoc vno maximè gloriabor, quòd is sum, qui hos electos meos tuendos, iuuandos, erudiendos, amplifi-
- G 5 candos,

caudos, & innumere beneficijs ornandos suscepit: qui illorum Deus 7
 fui: hoc est, qui opes omnes, quas ab optimo atque amatissimo Deo
 sibi polliceri, atque sperare poterant, quotiescunq; opus fuit, in illos
 contuli. Hoc igitur nomine ab omnibus hominibus agnosci, diligi,
 suspici, & obseruari volo: quoniam hæc de me nosse, maximè, tum
 ad nominis mei gloriam, tum ad ipsorum commoditatem & salutem
 interest. Quasi in re perinde se Dominus erga homines gerit, ac si rex
 aliquis virtutum omnium genere cumulatus, nihil diligentius cura-
 ret, quàm vt ab omnibus beneficentissimus & liberalissimus haberetur:
 quò hac ratione popularium suorum erga se animos, & benivolentiam
 excitaret. In hanc igitur diuinæ bonitatis imaginem, fratres,
 oculos conijciamus, vt talem Deum toto affectu colamus, totis vis-
 cceribus diligamus, totam spem nostram in vno eo reponamus, totumq;
 nos ad illius obsequium cõferamus, & vitam amittere potius, 8
 quàm illius leges violare, firmissimè statuamus. Hoc ergo Dominus
 renuncians Iohanni, & in illo nobis omnibus mandauit: vt sciamus il-
 lum esse, qui cæcos illuminat, claudos sanat, leprosos mundat, mor-
 tuos in vitam reuocat, & pauperes spiritu bonis omnibus dat, per-
 petuoq; in iuuantis hominibus intentus est.

Sed cum hæc omnia veri Messia signa miranda sint, non minus
 mirabile est, [quòd pauperes potissimum euangelizant,] hoc est, beati
 prædicant, & Euangelicæ gratiæ participes effici perhibentur. Quid
 enim humano iudicio magis nouum & inauditum, quàm pauperes
 beatos & felices appellari, cum eos mundus maximè miseros & ærū-
 nosos iudicet: solos autem diuites ita beatos putet, vt apud Gramma-
 ticos idem & diuitis, & beati sit nomen? Verùm quamuis ea sit homi- 9
 num existimatio, longè tamen aliter in Christi Rep. se res habet: in
 qua temerariæ mortalium opiniones inuersæ, legesq; ab illis non iu-
 re & æquitate latæ, sed temerè excogitatæ rescinduntur. In illa diui-
 tes ac potentes beati prædicantur, & ad illos potissimum Reip. bo-
 na deferuntur. At in Christi Rep. singularis quidam pauperibus ho-
 nor tribuitur: de quorū amplitudine multa in Psalmo, qui de regno
 Messia potissimum agit, scribuntur. Quale est illud: Parcet pauperi
 & itiopi, & animas pauperum saluas faciet. Ex vsuris & iniquitate re-
 dimet animas eorum, & honorabile nomē eorum coram illo. Quòd
 autem propter hos potissimum venerit Christus, satis Isaias Prophe-
 ta apertè declarat. Pro eo enim quod nos legimus: Ad annunciandū
 mansueris misit me, Septuaginta uerterunt: Euangelizare pauperi-
 bus misit me: quorum uersionem Lucas Euangelista secutus est. Hos
 igitur

Simile.

Psal. 71.

Isai. 61.

10 igitur pauperes euangelizari, hoc est, euangelicæ gratiæ participes
 potissimum fieri, propheticus sermo testatur: Quod si à me, quod nã
 sit huius gratiæ beneficium sequiratis, hoc certè cum primis memo-
 ratur: quod per eam peccati, & nafariæ cupiditatis (quæ peccatorum
 omnium origo est) victoriam consequimur. Vt enim Apostolus ait:
 Vetus homo noster (hoc est cupiditatis immanitas) simul cum Chri-
 sto crucifixus est: vt destruat ur corpus peccati, vt vltra nõ seruiamus
 peccato. Hæc ergo gratia, hoc lætum Euangelij nuntium, non super-
 bis & elatis, sed pauperibus spiritu, hoc est, humilibus, & huius bene-
 ficij magnitudinem diuino lumine agnoscentibus, exhibetur. Neq;
 id sanè mirum videri debet: quando quidem superbi homines, & se-
 culo seruietes, hanc Christi gratiam parui pendunt: vt potè qui cu-
 piditatibus suis obsequi, quàm ab eis liberari malunt. Sic enim pesti-
11 fero cupiditatis morbo oppressi sunt, vt voluptatis illecebra deliniti
 neque morbum suum agnoscant, neq; ab eo sanari velint. Quæ qui-
 dem in re vlcerosi quibusdam mendicis similes mihi esse videntur:
 qui cum ex vlcerum suorum ostentatione stipem colligant, si salutè
 illis pollicearis, & medicamenta offeras, planè respuent: quoniam vl-
 cerum occasione alimentum sibi, & lucrum parant. Hos igitur im-
 probi omnes imitantur: qui terrenis opibus & voluptatibus incubã-
 tes, medicum salutis, qui eos à pestiferis animi morbis sanare cupit,
 reijciunt: Qui quidem duplici nomine deplorandi sunt, & quod mi-
 feri sunt, & quod esse volunt. Miseriam quippe suam ad eò nõ agno-
 scunt, vt etiam esse sub sentibus delicias computent: quando spinis
 curarum variarumq; cupiditatum lacerari malunt, quàm ab ijs tam
 crudelibus dominis liberari, & placidam atq; tranquillam vitã pro-
12 fligata cupiditate degere. Tales autem, quidam ex sanctis Patribus
 velut in suburbio Infernorum habitare ait. Quia videlicet non asse-
 qui ex huius mudi bonis quod cõcupiscas, nec à Deo accipere quod
 ipse volentibus ac petentibus dare paratus est, quid est aliud, quàm
 in suburbio quodammodo inferorum degere? Qui enim apud infe-
 ros cruciantur, vtroq; nomine miseri sunt: vehementer enim ea bo-
 na quæ in mundo reliquerant, amant, atq; desiderant: à quibus ta-
 men, sicut ab omnibus cœlestis gratiæ muneribus iustitiæ diuinæ de-
 creto prohibentur. Horum igitur miserandam sortem improbi ho-
 mines æmulantur: qui & diuina bona vitio suo perdidertunt, & ex
 mundi bonis sæpe nihil nisi solam spẽ & sitim habent: quorũ vtrũq;
 ipsos magnoperè cruciat: cum spes quæ differtur, affligat animam,
 & sitis non extincta, multò magis torqueat illam.

Rom. 6.

Simile.

Quod

Quod si quando illis contingat voti compotes fieri, & id allequi quod concupiscant (si verum fateri velint) nihil minus se quam quod sperabant, affectos esse fatebuntur. Qua enim in re quietem & pacem adepturos esse arbitrabantur, pro quiete curas, pro pace bellum, pro gaudio mœrorem, & multorum dolorum materiam inueniunt. Quoties enim felicitatem & placidam vitam sibi quisque pollicetur, si aut illum magistratum, aut illas opes, aut paternam hereditatem, aut optatas nuptias fuerit affectus: qui tamen ipsidem adeptis, nihil minus quàm quod sperabat se inuenisse, deprehendit. Quam rem eleganter D. Augusti testatur his verbis: Ad quodcumque me conuerto, vilescit mihi adeptum, quod accenderat desideratum: Vnde merito Seneca. Vtinam (inquit) qui diuitias appetunt, cum diuitibus deliberarent. Vtinam honores petunt, cum ambiosis summum adeptis dignitatis statum, profecto vota mirassent: cum interrim illi noua suspiciunt, qui priora damnauerunt. Nemo enim est cui felicitas sua, etiam si cursu venit, satisfaciat. Hæc ille. Huiusmodi autem hominibus illud euenire videtur quod piscibus, qui ficto & simulato cibo inescantur. Cum enim escam se inuadere arbitrentur, in hamum vermiculis circumuestitum incurrunt, qui quidem pro sperata voluptate, amaritudinem illis atque adeo mortem infert. Hoc igitur modo sperata & diu quæ sita felicitas mundi, miseros amatores eludit. Hæc enim pœna digni sunt, qui relicto veræ felicitatis fonte cisternas quærunt dissipatas, quæ continere non valent aquas. Hos igitur Evangelica à se gratia excludit: quæ nimirum pauperibus spiritu exhibentur: qui eam & maximi faciunt, & auidè firiunt, & pro ea impetranda continuis vocibus misericordiam Domini deprecantur.

August.

Seneca.
in epist.

Simile.

¶ Prolatis igitur à Domino veri Messie signis, adiecit protinus: [Beatus qui non fuerit scandalizatus in me.] D. Hieronymus, & Chrysostomus aiunt, his verbis rectè atq; dissimulanter inuidiam discipulorum Ioannis Dominum corripuisse: quæ huic interrogationi occasionem præbuerat: quos videlicet fama & gloria miraculorum Christi mordebant. Hæc igitur de causa ait: Beatus qui non fuerit scandalizatus in me: hoc est, beatus, cui neque gloria miraculorum meorum inuidiæ, nec humanitatis meæ abiectio, incredulitatis occasio sit. Vtrumq; enim quâuis dissimilitatione infirmis hominibus erat offendiculo, & gloria Christi, & humanitatis humilitas. Propter illud enim Pharisei dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa
signa

16 signa facit? Propter hoc populus aiebat: Nonne hic est fabri filius? nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius apud nos sunt? Et scandalizabantur in eo. Beatus ergo est, qui neutro modo fuerit scandalizatus in me. ¶ Quo in loco non negligenter obseruandum est, quod Dominus tanta lenitate discipulorum Ioannis inuidiam, signis tantum editis, non verbis castigauerit, dignitati videlicet atque honori eorum modestissime parcens: vt exemplo suo nos ad similem modestiæ virtutem erudiret, cum occulta proximorum vitia emendare volumus: vt videlicet eorum famam existimationemq; (quam maximè fieri poterit) integram & illibatam conferuare studeamus. ¶ Hinc enim fraternæ correctionis præceptum originem ducit: quod magnam nobis alienæ famæ, & honoris tuendi curam ingerit. Sūt enim quædam homines corripunt, vt illorum vitia prodant; cum eos sanare sine famæ detrimento potuissent. Sunt etiam qui iustitiæ prætextu duci se ad aliorum correctionem prædicent: sub qua tamen specie subdola sæpè ambitionis radix occultè inest: dum aliorum se vituperatione venditant, & iustitiæ atque integritatis famam aliorum dedecore aucupantur. Hæc enim & his similia multa solet excogitare prudentia carnis: quæ non modò alios, sed suos etiam (quod periculosissimum tentationis genus est) interdū fallit autores. A quo quidè morbo hæc Domini castigatio longissimè abfuit: quando & errantium salutem appositissima ratione consuluit, & errantium famæ & honori pepercit.

Sequitur deinde. [*Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne. Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam?*] Non est planè Ioannes mobilis arundo: cuius tanta firmitas atque
 18 constantia extitit, vt ne mortis quidem metu potuerit ab officio & iustitiæ seueritate derereri. Ex quibus verbis liquidò apparet, nihil Ioannem (dum de aduentu Christi rogat) dubitasse: alioquin fuisset arundo: vtpotè qui iam deflecteretur ab eo quod fuerat ante testatus. Inter maximas ergo sancti viri laudes ea in primis memoratur, quòd non fuerit instabilis arundo. Vt enim Salomon ait, iustus in sapientia sua permanet vt Sol, nam stultus vt Luna mutatur. At verò nos infirmi & infirmi velut arundines sumus, qui tam facilè à virtutis proposito deflectimur, & solita vel precationum nostrarum, vel pietatis officia, quauis leuissima occasione intermittimus, & cursum vitæ variamus: neque vllam in rectè constitutis constantiam retinemus, quotidie noua officia proponentes, & protinus quæ proposuimus deserentes. ¶ Arundines etiam sumus, qui circumferimur omni
 ni

Eccles. 27.

2.

ni vento doctrinæ, vtpotè qui ad quorumcunquè verba nutamus, 19
 & rectè cœpta, auræ sæpè popularis metu relinquimus. Quicumque
 enim vel leuis rumusculus increbuerit, quod infano popularis leui-
 tatis iudicio existimationem nostram lædere videatur, quod piè exe-
 quebamus, vel omnino deserimus, vel puerili metu, non humilita-
 tis obtentu abscondimus & occultamus. A qua nos leuitate Sapiens
 reuocare contendit cum ait: Esto firmus in via Domini, & in verita-
 te sensus tui. Et iterum: Noli esse inquit, humilis in sapientia tua, ne
 humiliatus in stultitiam seducaris. Quo in loco vir sanctus non ve-
 ram cordis humilitatem (quæ omni laudè superior est) damnat, sed
 immodicam ac imprudentem, quæ cuiuslibet sententiæ leuiter ce-
 dit, & à recto deducitur, & retrocedit: quæ magis pusillanimitas, &
 animi instabilitas, quàm vera humilitas appellanda est. ¶ Verùm
 hæc fortassè minora sunt. Illud verò longè grauius & acerbius est, 20
 quòd arundinum instabilitatem varia & multiplici cupiditate imi-
 tamur. Quouis enim eius impulsu variè iactamur, & eò ducimur,
 non quòd mens & consilium vocat, sed quocunquè nos temeritas &
 cupiditatum æstus impulerit: non minùs quàm arundines, quæ om-
 ni flatu cedunt, quæ vix vnquam rectè consistunt, sed in assiduo
 motu & agitatione aère impellente agitantur. Hinc Psalmographus
 improbos omnes pulueri similes esse ait, quem proijcit ventus à fa-
 cie terræ. Pro puluere autem, alij glumam, quæ adhuc stipula leuior
 est, transtulerunt. Quo verbo, maxima quædam prauæ mentis leui-
 tas & instabilitas insinuat, quam nulla constantia fulcit: sed va-
 riarum impetus cupiditatum miserè vexat & pungit. Quorum fa-
 teor ita me miseret, atque eorum qui vino ebrij, sui iuris esse desie-
 runt: vtpotè qui non rationis imperio, sed immoderato vini potu 21
 præcipites aguntur. Nec his tantum, sed arreptitijs etiam similes esse
 videntur, qui sopito rationis clauo miserimè à Dæmone agitantur.
 Quibus tamen adhuc isti miserabiliores sunt: quoniam qui à Dæmo-
 ne impelluntur, nequaquam accusandi sunt, quando id vitio suo mi-
 nimè patiuntur: illi tamen iure damnantur, qui cum ratione valeant,
 pecudum tamen more cupiditatibus & libidinibus suis se regendos
 permiserunt. ¶ Iam verò huius seculi diuites ac potentes, qui exte-
 rius quidem arundinum more nitent, dum purpura amicti, vnguen-
 tis delibuti, aureis annulis & monilibus ornati, & longo familiæ atq;
 clientum ordine stipati incedunt: cum tamen interiùs mente & iudi-
 cio vacui, & inani tumore inflati, & infinitis curis atq; molestijs ple-
 ni sint: an non meritò arundinibus comparantur, quæ foris quidem
 tersæ

Eccle. 3.
 Eccle. 13.

Psalm.

Simil.

22 *terfa & nitida, intus tamen inanes & vacuæ sunt? Quocirca non in
elegantè Seneca horum felicitatem bracteata appellat, & parietibus marmorum
cruftis nitentibus similem esse docet. Miramur inquit, parietes tenui marmore
indutos, cum sciamus quale fit quod absconditur: oculis nostris imponimus: & cum auro
tectâ perfundimus, quid aliud quam mendacio gaudemus? Scimus enim sub illo
auro sceda ligna latitare. Nec tantum parietibus aut lacunaribus ornamentum
tenuè prætenditur: omnium istorum, quos incidere alios vides, bracteata
felicitas est. Inspice, & disces sub ista tenui membrana dignitatis, quantum
mali lateat. Hæc ille. Omnes ergo isti novo hypocrisis genere aliud intus
celant, aliud foris ostendunt. Vulgares enim hypocritæ, sanctitatem foris
mentiuntur, qua tamen intus carent: diuites autem & potentes, seculi
splendido apparatu & fastu, felicitatis speciem præ se ferunt, cum
varijs tamen intra se curis & angoribus miserrimè conflictentur. Quid enim
infelicius quam furori & libidini parere, varijsq; cupiditatum pestibus
agitari? Exemplo sit nobis Achab rex Israel, qui cum vineâ Naboth, quam
impotenti cupiditate appetebat, impetrare minimè potuisset, adeo
coster natus animo fuit, vt neq; pedibus consistere, nec cibû capere
valens, in lectum se incenatus coniecerit. Exemplo itè sit Saul rex,
qui adeo inuidiæ atq; ambitionis æstu flagrabat, adeoq; innocentis
Dauidis sanguinem sitiebat, vt quâdiu hoc assequi nõ potuit, quod
optabat, acerbissimam atq; miserrimam vitam duceret. Vnde Ziphæis
illi Dauidis latebras indicantibus, magnum animi sui angorem hac
lamentabili oratione declarauit: Benedicti vos à Domino, quia doluistis
vitam meam, Abite ergo, & diligentius præparatè, & curiosius agite,
& considerate locum vbi sit pes eius, vel quis viderit eum ibi vbi dixistis:
recogitat enim de me quod callidè insidier ei. Considerate & videte
omnia latibula eius in quibus absconditur, & reuertimini ad me ad rem
certam, vt vadam vobiscum. Quòd si etiam in terra se obstruxerit,
perscrutabor eum in cunctis millibus Iuda. Quid quæso hoc homine
miserius? quid hoc animo infelicius? quid o miser amplius diceres,
si captiuus miserrimam inter hostes vitam ageres? Videte quibus malis
vrgeatur interiùs, qui purpura & diadema te fulgebat exteriùs? & quos
tortores sustinebat intus, qui tot raptus adulatoribus foris incedebat?
An non igitur hi arundines erant, externa quidem specie nitorem & felicitatem
promittentes, cum tamen intus vacui essent, imò verò infinitis angoribus &
miserijs anxij? ¶ In huiusmodi autem arundinibus Dæmon, requiescit*

Seneca in
Epist.

Disimil.

4. Reg. 21.

1. Reg. 21.

105. 40.

& la.

& latitat, de quo apud Iob scriptum legimus: Sub umbra dormit in 25
 secreto calami: quia videlicet in his potissimum antiquus hostis sibi
 domicilium eligit, qui arundinum more exterius nitidi atque fulgē-
 tes, intus tamen virtutibus & veris bonis vacui sunt. ¶ Cæterum,
 quam longè putatis ab arundinum instabilitate Ioannem abfuisse,
 quem nulla cupiditas à status sui rectitudine potuit abducere? qui
 non modò vino; sed ne vlllo quidem præcipiti affectu potuit inebria-
 ri? qui non foris nitidus, & intus vacuus: sed contra foris horridus
 & vilis apparens, intus omnibus diuini spiritus ornamentis &
 gratijs mirificè redundabat. ¶ Hinc etiam præcipuum quoddam
 inter bonos malosq; discrimē colligere licet. Omnis enim malorum
 gloria & nitor externus est: eorū verò intima fraudibus, angoribus,
 varijsq; cupiditatibus scatēt. Contra verò bonorum decus & gloria
 ab oculis hominum abscondita, diuinis maximè luminibus conspi- 26
 cua est. Hinc illud ex Psalmo: Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus
 in fimbrijs aureis circumamicta varietate. Hinc in Psal. 82. pro eo
 quod nostra editio habet. Cogitauerunt aduersus Sanctos tuos:
 D. Hieronymus vertit: Cogitauerunt aduersus absconditos tuos.
 Absconditi verò appellantur, non solum quia eos Dominus præsen-
 tia vultus sui à fluctibus & turbinibus seculi protegit & abscondit:
 sed etiam quia illorum felicitas ab oculis carnalium hominū abscon-
 dita est, Apostolo testante, qui ait. Mortui enim estis, & vita vestra
 abscondita est cum Christo in Deo. Qui autem status, quæ cōditio,
 quam beata, quam secunda & tranquilla sit eorum vita, qui pietatem
 colunt, nemo pietatis expers suspicari potest, ne dum intelligere.
 ¶ Sequitur deinde. [Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum?] 27
 Hoc in loco Dominus ex parte totum intelligens, paupertatem &
 austeritatem vitæ commendat, non in vestibus modò, sed in omni-
 bus quæ ad corporis vsum pertinent (hoc est) in cibo, in lecto, in do-
 mo, in vestibus cæterisq; eiusdem generis. Hæc enim omnia in Ioan-
 ne inculta vilia, & horrida erant. Vnde in Luca apertius dicitur:
 Ecce qui in veste pretiosa sunt & in delicijs, in domibus Regū sunt.
 Ab his certè omnibus immunis erat Ioannes, quæ in delicijs haben-
 tur. ¶ Quo in loco inquisitione dignum est, cur beatus Ioannes (qui
 certè à Spiritu sancto agebatur) & cur item omnes ferè Sancti, qui
 eodem Spiritu ducebantur, tantoperè paupertatem & asperitatem
 vitæ sectari sint? Quis enim ad antiquorū Patrū Antonij, Macharij,
 Arsenij, Hilarionis, aliorumq; in eremo degentium Patrum abstine-
 tiam, & carnis macerationem diligenter attendens, non penitus
 obtu-

- 28 obstupefcant? Nec hi solum quos ipsa solitudo necessarijs ad vsum vitæ rebus destituebat, sed multi etiam ex his qui in celebritate & frequentia hominũ degebant, hac virtute plurimum valuerũt. D. enim Gregorius dum in monasterio Romæ ageret, à matre sua beatã Sylvia crudis leguminibus pascebatur. Vnde verisimile est, eum illam ito machi cruditatem (de qua toties queritur) contraxisse. D. etiam Bernardi, & monachorum qui cum eo degebant, eam fuisse abstinentiam legimus, vt non rarò ex fagi folijs pulmenta conficerent. Vnde etiam cõsentaneum est, tam aduersa valetudine virum sanctum tota penè vita laborasse. Quid verò D. Basilium memorem, quem legèdi scribendiq; perpetuum studium, & pastoralis officij cura ab hac carnis maceratione excusare meritò potuisset: qui tamen in huius virtutis laude non inferior Anachoritis extitit? Sic enim de eo legimus.
- 29 Erat autem Basilius in victu cultuq; abstinentissimus: vna tantum tunica se amiciebat, humi cubitabat, totis sæpè noctibus vigilabat. Obijt autem corpore per abstinentiam consumpto, quum ossibus tantum ac pelle superstes esset. Quid verò ille de quo nunc sermo est, quo nemo inter natos mulierum surrexit maior? Quis eo inter omnes victu cultuq; rigidior? locustas enim edebat, à vino & sicera abstinerebat, pellicea zona cingebatur, & cilicio ex camelorum pilis contexto induebatur? Quum ergo omnes ferè Sancti vsq; ad eò virtutis huius sectatores fuerint, meritò quæri potest, quæ res illis huius tanti laboris causa extiterit, cum præsertim Dominus nihil nisi præceptorum suorum obseruationem ab hominibus exigat, quorum vix vllum expressè hanc continet vitæ asperitatem? Ad hæc igitur respondemus, multas esse & quidem grauissimas causas, ob quas sanctissimi quique viri hanc virtutem maxime coluerint, quarum nonnullas breuissimè pro ratione temporis attingemus. Inter quas illa præcipuè numeratur, quòd hac ratione viri sancti hostis immanissimi (nempe carnis suæ) petulantiam comprimere nitebantur, quæ inedia & abstinentia ita frangitur ac debilitatur, vt aduersus spiritum rebellare minus valeat. Quis enim hostem aduersus se instruat & armet, ac non potius si possit armis eum & viribus eneruet & spoliet?
- ¶ Deinde hac eadem ratione cupiditatem (quàm Apostolus malorum omnium radicem esse statuit) extirpare curabant. Qui enim algere, esurire, sitire, & nudus ingredi propter Christum libenter sustinet, quò illi diuitiæ? quò sumptus? quò domesticarum rerum apparatus? quò deniq; auri cupiditas, quod propter solum vitæ luxum & fastum habetur in precio? Excisis enim morborum causis, morbos pariter

riter amputari necesse est. At morbus est cupiditas: huius verò mor- 31
 bi causa superbia & indulgentia carnis existit: quibus è medio sub-
 3. latis: incendij materiam cupiditati subtraxisti. ¶ His etiam adde,
 quòd hæc eadem ratione carnem macerantes, Deo pro admisis in
 vita criminibus satisfacimus. Per ea enim opera quæ carni molesta
 sunt, pro admisis in carne sceleribus Deo maximè satisfacimus, vt
 quoniam (sicut Diuus Gregorius ait) caro nos læta traxit ad culpam,
 eadem afflicta reducat ad veniam. ¶ Præterea, hæc eadem vitæ au-
 4. steritate Sancti omnes ducem & seruatorem suum Christum Domi-
 num imitabantur, cuius tota vita inops, aspera, & innumeris labori-
 bus agitata atque respersa fuit. Eius enim est illa Prophetæ vox: Pau-
 per sum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Cuius rei gratia il-
 lum virum dolorum & scientem infirmitatem appellauit Isaias. Ni-
 hil autem gloriosius, quàm summo cælorum regi in paupertatis 32
 etiam & crucis acerbitate & ignominia similem fieri. ¶ Postre-
 mò, hæc eadem ratione malorum omnium fontem, nempe amorem
 sui, contrarijs actionibus expugnabant. Vt enim hic amor indulgen-
 tia carnis & molli corporis victu atque cultu nutritur: ita contra aspe-
 5. ritate & inedia opprimitur & expugnatur. Actiones enim (vt philo-
 sophi dicunt) similes sibi habitus generare solent: quò fit, vt sicut de-
 litijs amor sui in dies augetur & crescit: ita asperitate cultus & victus
 quotidie minuitur & decrescit. His igitur de causis viri sancti virtu-
 tis studiosissimi sectatores extiterunt. Quo argumento fratres, facilè
 est communem multorum hominum insaniam videre, qui omnia vi-
 tæ studia eò referunt, vt carnem blanditijs præsentium voluptatum
 deliniant atque corrumpant: vt quæ omni deliciarum & cupiditatis
 genere, atrocissimum ac domesticum contra se hostem arment & nu- 33
 triant. Talis erat illius diuitis epulonis vita: quem Dominus nunquã
 ita damnasset, neque Ioannis rursus austeritatem ita commen-
 dasset, nisi maximum illic periculum, & maximum hinc virtutis præ-
 fidium & adiumentum positum esset. Quam ob rem hanc vitæ par-
 simoniam & temperantiam inter præcipuas præcursoris sui laudes
 numerauit.

Hanc igitur omnes imitari contendamus fratres, vt omnes hos
 fructus (quos supra memorauimus) ex ea carpere possimus. Melius enim
 est in hoc breuis æui curriculo, cum Ioanne Baptista inedia corpus
 macerare, quàm cum epulone illo diuite breuissimo temporis spa-
 tio carnem saginare, postmodum verò in gehenna cruciandum,
 guttulam aquæ perpetuò petere, nec impetrare. Neque verò quis-
 quam

Psal. 87.

Simil.

34 quam hoc extenuandæ carnis officium exigui meriti esse putet, cū id inter præcipuas iusti viri laudes à Propheta numeretur. Vnde pro eo quod nos legimus; Qui iurat proximo suo & non decipit, alij verterunt: Qui iurat vt se affligat, & non mutat. Intelligens enim vir iustus quantò rationalis victima irrationali gratior Deo esset, se ipsum illi in sacrificium maectare adeò firmiter statuit, vt etiam voto se ad illud obstringat, & iureiurando firmet, quod summa etiam religione ac fide præstat. Hoc est enim quod ait: Qui iurat vt se affligat, & non mutat. ¶ Adde etiam quòd hoc ipsum opus magnum, veræ charitatis argumentum est. Quò enim quisque magis Deum diligit, hoc magis peccatum odit, dicente Propheta: Qui diligitis Dominum, odite malum. Sicut enim pari affectu homo & vitam diligit, & mortem odit, ita simili ratione vir iustus & Deum diligit, & peccatum detestatur: quando quidem ista duo non minus quàm vita & mors inter se dissentiunt. Quisquis verò peccatum vehementer odit, is etiam carnem suam pari pene odio prosequitur: quoniam ea peccatorum origo & seminarium est. Qui verò tali eam odio infectatur, is vtique abstinentia, nuditate atque omni ratione illam attenuare, & spiritui subijcere conabitur. ¶ Quàm verò sacrificium hoc Deo gratum existat, vel hoc vno argumento perspici potest, quòd hoc sit, summum illud Patriarchæ nostri Abrahamæ sacrificium quodammodo imitari, quo is dilectissimum filium Domino immolare destinauerat. Cuius sacrificij meritum & dignitatem Dominus ostendit: qui hoc magnificentissimo elogio sancti Patriarchæ fidem ac deuotionem commendauit. Nunc ait, cognoui quòd timeas Dominum, vt qui dilectissimo filio tuo non peperceris propter me. At vnusquisque nostrum fratres, suum habet Isaac, nempe corpus suū, quod naturali amore ita diligit, vt non defuerint matres, quæ filijs vitam eriperent, quòd proprij corporis vitam incolumen conseruaret. Vnde liquet, has, corpora sua magis, quàm filios dilexisse. Quòd scripta est, non deest vtique nobis materia, quòd gratissimum hoc sancti Patriarchæ sacrificium imitari quodammodo valeamus, cū simili pietate ac deuotione dilectissimum corpus nostrum rationabili obsequio Domino immolamus. Hoc est autem genus illud sacrificij, quod in præcipuis solennitatibus olim Dominus à filijs Israel exigebat: cū ijs diebus animas suas affligere, hoc est abstinentia & inedia corpora sua macerare, præcipiebat.

Cæterum si hoc sacrificium solennibus potissimum festis celebratur, instat nūc anniuersaria natiuitatis Dñicæ sollemnitas: ad quam

non solum pijs precibus & meditationibus, sed etiam ieiunijs, vigi- 37
 lijs, & afflictione corporis præparari debemus, vt dignum tantæ ma-
 iestati paremus hospitium. Si enim populus Israeliticus in deserto
 tanto se studio præparauit, vt Deum in montem Sinai ad leges illi fe-
 rendas venientem exciperet, quantò nos diligentius atque deuotius
 hoc tempore parare oportet, vt eundem ipsum Dominum excipia-
 mus, qui nunc egreditur in salutem populi sui, in salutem cum Chri-
 sto suo? Quantò enim aduentus iste dignior, atque saluator mûdo
 extitit? Illic enim Deus venit ad ferendam legem, hîc ad conferendâ
 gratiam: illic ad præcepta legis literis deformanda in lapidibus, hîc
 ad ea spiritu suo in cordibus fidelium exaranda: illic ad promitten-
 da cultoribus suis terrena bona, hîc ad conferenda cœlestia: illic vt
 minis atque terroribus ad se homines traheret, hîc vt beneficijs pro-
 uocaret, amore incenderet, donis alliceret, arctissimoque i:bi amoris 38
 vinculo copularet. Illic fulgurans, & perterrefaciens, & procul à se
 homines abigens, & ad montem in quo loquebatur accedere prohi-
 bens; hîc verò omnes ad se clementer inuitans, & voces illas pieratis
 & lenitatis plenissimas fundens: Venite ad me omnes qui laboratis,
 & onerati estis, & ego reficiam vos. Si ergo tanto illi cura se præpara-
 runt, vt Dominum formidabili ad se specie venientem exciperent:
 quanta nos parari debemus, vt vnigenitum Patris filium tam placi-
 do ad nos vultu venientem, summisque diuinæ gratiæ opibus circun-
 fluentem, alacri & deuota mente recipiamus? Hoc autem à nobis fra-
 tres, huius temporis conditio expeit, hoc sincera pietas requirit,
 hoc Ecclesia magnis quotidie vocibus efflagitat, hoc etiam utilitatis
 & salutis nostræ ratio deposcit: quo videlicet reuerenter & piè Domi-
 num recipientes in via, ab eodẽ, cum ex hac luce migrauerimus, mise 39
 ricorditer recipi mereamur in patria.

Matth. 11.

I N E A D E M D O M I N I C A T E R-
 tia Aduentus concio tertia: quæ Euangelicam
 lectionem explanat.

T H E. *Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi,
 mittens duos ex discipulis suis, ait illi: Tu es qui ventu-
 rus es, an alium expectamus?* Matth. 11.

Hæc

- 1 **H**æc prima lectionis Euangelicæ verba, magnam nobis fratres charissimi, admirationis causam afferunt. Quid enim mirabilius, quàm Ioannem Baptistam ab utero matris suæ Spiritu sancto plenum, in vinculis & carcere cum sicarijs, parricidis, & seditiosis hominibus vinciri? Et quidem, si mundi mores & ingenium spectare velis, desinit hoc esse mirabile: nec enim nouum, aut inauditum est, quòd pios mundus persequatur: sed mirabile tamen est, si oculos in cælum tollas, meminerisque ibi sedere, qui orbem terræ iudicat in æquitate: de quo Propheta cecinit: Iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ. Mirum enim est, quòd cum tantus hic humanarum rerum arbiter in cælo resideat, Ioannes quidem Baptista vinciat in carcere, impurissimus autem Herodes in regali throno sedeat. Hæc planè quæstio difficilis olim veteris testamenti Patribus, & frequenter agitata fuit. Hinc illa Abacuc Prophetae ad Dominum quæstio. *Quare non respicis super iniqua agentes, & taces deuorante impio iultio-rem se?* Et Hieremias, iustus (inquit) tu es Domine, si disputem tecum: veruntamen iusta loquar ad te. *Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui præuaricantur, & iniquè agunt?* Iam totus ille Psalmus Asaph, cuius est initium. *Quàm bonus Israel Deus: quid aliud quàm hanc quæstionem tractat?* Ait enim: *Mei autè penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei: quia zelau super iniquos, pacem peccatorum videns: & cætera quæ in hanc sententiam sequuntur: vbi tandem ait: Existimabam vt cognoscerem, hoc labor est ante me, hoc est, difficulter huius rei causam assequar. Possem multa alia loca commemorare, quibus ostenderem difficilem illo tempore hanc quæstionem veteris testamenti hominibus fuisse. Cuius rei causa in promptu est. Cum enim lex illa cultoribus suis corporis incolumitatem, opulentiam, cæteraque terrena bona promitteret, impijs autem & præuaricatoribus legis pestem & exitium minaretur: consequens esse videbatur, vt cum improbos viderent secunda fortuna vt, pios verò aduersa iactari, vehementer hac rerum vicissitudine commouerentur. At vbi nouæ legis gratia (quæ non carnalia sed spiritualia, non terrena sed cælestia bona fidelibus pollicetur) in mundum inuenta est: vbi lator legis Christus Dominus in mundum veniens, in stabulo nasci, in præsepio reclinari, in cruce mori, & vitam inopem, humilem, & acerbam, innumerisque tempestatibus agitatum eligere dignatus est: is planè hac noua & inusitata laborum electione, humilique perpeffione, labores ipsos, do-*
- Psal. 88.*
- Abac. 1.*
- Hiere. 12.*
- Psal. 72.*
- Simil.*

Seneca lib.
de promi.

lores, persecutiones, mortem, cæteraque corporis incommoda in corpore suo cōsecrauit, nobilitauit, & ad summam dignitatis & gloriæ laudem extulit. Sicut enim aqua eorum locorum saporem refert, per quos labitur: ita cūm fons vitæ Christus tam multa corporis mala in se suscepit, salutarem eis vim atque summam dignitatem contulit. Simili penè argumento magnus ille inter morales philosophos Seneca, diuitias & opulentiam non esse inter bona numeranda confirmat: quòd ea pessimis interdum hominibus contingant: contra verò egestatem, labores, & calamitates, cæteraque corporis incommoda, nullo modo esse inter mala collocanda, quòd ea Carro (quem is diuinum hominem existimabat) pertulerit. Quòd si tanta apud hunc insignem Philosophum Catonis autoritas extitit, vt quæ ille perpeffus fuerit in bonorum numero ponenda esse censeat: quantò quæso Seruatoris nostri dignitas, & autoritas apud nos maior esse debeat, vt quæ ille pertulerit, & elegerit, in summo precio habenda sint? Hinc factum est, vt tot deinde martyres existerent, qui immania tormentorum genera adedò non horrerent, vt vehementer etiam appeterent, & alacri animo subirent. Hinc animosa illa Laurentij vox, qua tyranno varia tormentorum genera minaciter ostentanti respondit: Infelix, has epulas ego semper optaui. Hinc eiusdem ordinis & animi Vincentius, assumptus ex equuleo, & ad patibulum raptus, moras carnificum arguendo, ad pœnam alacriter properabat. Nec in viris tantùm, sed in fragili etiam sceminarum sexu hanc eandem lætitiã & animi robur videre licet. Vt enim alias prætermittam, beata Agatha lætissimè & glorianter ibat ad carcerem: & quasi ad epulas inuitata, agonem suum precibus Domino commendabat. Quid quòd in veteri testamento (in quo terrena bona legis cultoribus proposita erant) non defuerunt etiam, qui se magno animo cruciatibus & morti propter Dei gloriam offerrent? Vt enim alios omittam, hanc quoque fortitudinis & constantiæ laudem (quamuis mortis supplicio vacauerit) sacræ literæ tribuunt Azariæ, de quo inter cæteros sacerdotes Domini honorifica mentio fit. Vbi enim in primo libro Paralip. genealogia texitur sacerdotum, post recensita multorum sacerdotum nomina, vbi ad Azariam ventum est, de eo solo subditur: Ipse est qui sacerdotio functus est, in domo quam edificauit Salomon in Hierusalem. Cuius rei rationem hoc in loco interpretes reddunt: quia videlicet forti atque constanti animo restitit Oziæ Regi: qui in superbiam elatus, non contentus regis officio, voluit etiam sa-

1. Paral. 6.

- 7 cerdotis munus iniuadere, & thus Domino more sacerdotum offerre. Ad quem Azarias: Non est (inquit) tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino: sed sacerdotum, qui consecrati sunt. Quam eius fortitudinem atque constantiam adeò Spiritus sanctus (literarum 2. Para. 26 diuinarum autor) gratam habuit, vt huic vni, in hac sacerdotum corona non sine magna laude nomen indiderit sacerdotis: quòd adeò se strenuè in hoc munere gesserit, vt non veritus potentiam regis, pro sacerdotij dignitate & gloria fortiter decertauerit. Quantò verò gloriosior Ioannes Baptista, qui integerrimi præcursoris ac testis grauisissimi officium nactus, priùs vitam amittere, quàm officio suo deesse voluit. Sicut enim Azarias temerario & superbo Regi: ita hic impuro & adultero constanter ait: Non licet tibi habere vxorem Matt. 14. fratris tui. Quo vno verbo & vincula, & carcerem, & mortem, & Regis atq; Reginae odium, & insidias sibi parari intelligebat: potius tamè hæc omnia perpeti, quàm ab officij sui seueritate & integritate deduci voluit. Non ergo æquum erat, vt hac tanta gloria præcursorem suum Dominus fraudaret: sed vt ad cæteras eius laudes, æterna quoque martyrij & fortitudinis palma accederet.

§. I.

- ¶ Iam verò vincula Ioannis quæ in huius lectionis exordio commemorantur, quis pro meritis laudare queat? Quid enim gloriosius, quàm propter Dei laudem & gloriam vinciri, & ferreis in carcere catenis inter sicarios & parricidas constrictum teneri? Hanc nos (qui diuina luce destituti, & corporis obsequio addicti sumus) dignitatem & gloriam adeò non agnoscimus, vt etiam velis remisque fugiamus. Agnoscebat tamen Paulus, qui cum se Christi Apostolum initio Epistolarum suarum nuncuparet, vbi se propter Apostolici muneris functionem in vincula coniectum vidit, suppresso Apostoli nomine, vinctum se Christi Iesu appellare cœpit: gloriosius putans vinctum Christi, quàm Apostolum nominari. Sic enim regnorum proceres facere solent: qui vbi ad altiore dignitatis gradum à Regibus fuerint euecti, inferioris dignitatis nomine suppresso, superioris nomenclaturam vsurpant. Sic ergo Paulus, non iam Apostolum vt antea, sed vinctum se Christi Iesu, ad maiorem veræ gloriæ cumulum deinceps appellauit: cumque is in Epistolis suis Apostolos, primo loco inter ecclesiæ gradus posuerit, modò aliquid inuenit hac dignitate sublimiuscùm se, non iam Apostolum, sed vinctum Christi nuncupauit. ¶ Quia verò prudentia carnis huiusmodi laudem non agnoscat, D. Chryl. hom. 11, qui loq. alia

Philem.

Simil.

10. 3. A

prudentia instructus erat, in medium proferam, hanc ipsam vinculo-
 rum gloriam diuina quadam orationis amplitudine prædicantem. 11
 Chrysoſt. Is igitur, verba illa Pauli enarrans: Obsecro ego vos vincetus in Do-
 ad Eph. 4. mino, sic ait: Vincetus esse propter Christum, illustrius est, quàm si-
 ue Apostolum, siue Doctorem, siue Euangelistam esse. Si quis Chri-
 stum diligit, is nouit quid sit quod dico. Si quis erga Christum amo-
 re (vt ita dicam) insanit, & ardet, is nouit quæ sit vinculorum virtus.
 Hic itaque prius habebit optione data, vincula ferre propter Chri-
 stum, quàm coelos inhabitare. Istud forsan illustrius etiam est, quàm
 sedere ad dexteram ipsius; honestius, quàm sedere super duodecim
 thronos. Etiam si nullam haberet mercedem res ista, hoc tamen so-
 lum magnum est præmium, hæc multa retributio, quòd ista mala
 propter dilectum feruntur. Quòd si quis mihi vel vniuersi cœli, vel
 huius catenæ copiam & optionem largitus esset: catenam hanc ego 12
 planè elegissem. Deinde, si mihi cum Angelis standum fuisset sur-
 sum, aut cum Paulo vinceto in carcere: carcerem vtique peropta-
 sem. Ad hæc, si quis me aut in numerum & ordinem cœlestium Po-
 tentiarum, earum etiam quæ propè Dei thronum sunt, aut talem li-
 gatum fecisset: talis vtique esse maluissem. Nihil hac catena beatius:
 Non ita beatum dico Paulum, quòd in paradysum raptus, atq; quòd
 in carcerem coniectus est: Non ita beatum existimo, quòd verba au-
 diuit ineffabilia, quàm quòd vincula sustinuit. Quòd enim ista re-
 liquis sint maiora, audi ipsum quomodo gloriatur. Non enim dicit,
 Hortor vos ego, qui verba ineffabilia audiui: Sed quid? Hortor (in-
 quit) vos, ego vincetus in Domino. O beata vincula, o beatas manus,
 Acl. 14. quas catena illa exornauit! Non erant ita præclaræ Pauli manus,
 quando claudum illum in Lystris erigebant, atque quando vincu-
 Acl. 28. lis erant circumligatæ. Admiraris Paulum tum potissimum, quando
 nihil illi, quæ manui adhæserat, detrimenti afferebat vipera? Nihil
 mireris: Catenam quippe illam verebatur: imò & vniuersum illam
 mare veneratum fuerat, nam tunc quoque vincetus erat. Quòd si mi-
 hi temporibus illis esse contigisset, vincula illa complexus fuisset,
 inque sinus meos collocassem: neque cessassem exoculari illa, qui-
 bus is pro Domino meo ligatus fuit. Quòd si liberum mihi fuisset
 per curas Ecclesiasticas, & corpus habuissem validum, nihil vtique
 causatus fuisset, quominus tanta suscepta peregrinatione, cate-
 nas dumtaxat illas, & carcerem vbi ligatus fuit, videre perrexis-
 sem. Et paulò post: Honoratus est & Petrus ista catena: erat enim
 Acl. 12. vincetus atque traditus militibus, & dormiebat: ita videlicet erat
 hilarius,

- 14 hilaris, atque nihil prorsus immutatus, ut grauis illum haberet somnus. Venitque ad eum Angelus, atque percusso latere excitauit eum. Hic, si mihi quispiam dixisset: Elige utrum velis: vis esse Angelus Petrum stimulans ac soluens, an Petrus solutus? Petrus utique mallet esse: propter quem & Angelus descendit, ut vinculis illis potiri libuisset. Haecenus Chrysol. Cuius charitatis plenissima verba, utinam in pectore nostro eum ignem accenderent, qui in sacro eius pectore flograbat. Olim gloriae loco ducebatur, quod in laudem Abner protulit Dauid, cum dixit: Nequaquam ut mori solent ignaui, mortuus est Abner. Manus tuæ non sunt ligatæ, & pedes tui non sunt compedibus aggrauati: Modò compedes & vincula non ignominiam afferunt, sed gloria afficiunt: non dedecus pariunt, sed sempiternam dignitatem, egregiaq; ornamenta conciliant. Quæ cum ita sint fratres, facile ad quaestionem paulò antè propositam respondemus: cur videlicet innocentissimus Ioannes ab impio & crudeli parricida in vincula coniectus sit: cum ex his quæ haecenus dicta sunt, liquidò constet, summam dignitatem & gloriam præcursoris nostri fuisse, catenas, vincula, squalorem carceris, & mortis supplicium propter iustitiam pertulisse.

2. Reg. 3.

§. I I.

- ¶ Restat aliud, quod in his verbis præter vincula Ioannis annotare debeamus. Nam & ex eo quod Euangelista dicit, Ioannem auditu intellexisse opera Christi, & ex tota lectionis Evangelicæ serie intelligimus, Ioannem familiari Christi consuetudine usum minime fuisse, nec more discipulorum eius illi adhaerisse. Quæ in re inquisitione dignum est, cur Ioannes, qui ita dignitatem & maiestatem Christi reuerbatur, noluerit Christum sequi, & discipulorum eius numero sociari. Si enim Ioannes amicus Sponsi erat, quid illi iucundius accidere potuisset, quàm lateri eius perpetuò assidentem audire vocem Sponsi, & eius diuina præsentia frui? Certè post beatam illam diuinæ pulchritudinis visionem, nihil homini optabilius accidere poterat, quàm Christi faciem videre, eiusque suauissima consuetudine frui. Quod ne ipse quidem Dominus tacuit, cum ad discipulos dixit: Beati oculi qui vident, quæ vos videtis: Dico enim vobis, quòd multi Reges & Prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. Tanta enim verborum Christi vis atque suauitas erat, ut non sine magno affectu Petrus Apostolus dixerit: Quo ibimus Domine? verba vitæ æternæ habes. Si ergò Ioannes ad eò probè ista tenebat,

Luc. 10.

nebat, adeoque Christum Dominum diligebat, cur hanc eius scho- 17
lam deseruit? cur non se in eius disciplinam tradidit? cur se à tam
iucunda & amabili consuetudine abduxit? Ad hoc igitur responde-
mus: Ioannem in hoc præcipuè à Deo electum fuisse, vt testis esset
atque præcursor Christi. Sic enim ait Euangelista: Hic venit in te-
stimonium, vt testimonium perhiberet de lumine, &c. Vnde idem
Euangelista, vbi ineffabile dominicæ incarnationis mysterium pro-
tulisset, & verbum Dei carnem assumpsisse dixisset: Ioannem pro-
tinus huius admirandi operis testem citat his verbis: Ioannes testi-
monium perhibet de ipso, & clamat dicens: Hic erat, quem dixi:
Qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat.
In quibus verbis duplicem Christi naturam, duplicemque nati-
uitatem apertè declarat: alteram in tempore, alteram in æternita-
te: cum Christum Dominum & ante se, & post se natum testatur. 18

Quia ergo Ioannes testimonium Christo redditurus erat, debuit
planè omni suspicionis nota apud homines carere: qua, iudicio il-
lorum non caruisset, si sectator eius atque discipulus fuisset, & fa-
miliari eius consuetudine vsus esset. Hac ergò de causa sanctus præ-
cursor optatissima Christi consuetudine caruit: satius esset iudi-
cans, ad tempus corpore separari à Christo, quàm officio & mu-
neri suo deesse. Hæc enim prima Sanctorum cura est, vt prius qui-
dem officij sui debito satisfaciant: deinde cætera persequantur,
quæ Deo grata esse intelligunt, quamuis ab eo præcepta non sint.
Prima enim esse debet obedientia præceptorum, proxima consi-
liorum. Prius enim ea quæ à Deo præcipiuntur: deinde cætera deu-
otionis & pietatis nostræ obsequia exequenda sunt. Quod qui-
dem ipsius Domini Saluatoris exemplo discimus, qui in Psalm. ait: 19

Psal. 39.

In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam,
Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei. In cuius rei
typum, olim Dominus in lege præcipiebat, vt nemini voluntarium
sacrificium offerre liceret, nisi post oblatam matutinam atque ve-
spertinam hostiam. (quæ ex legis præscriptione quotidie offerenda
erat) vt hac ratione insinuaret, nullo modo voluntaria sacrificia &
bona opera, necessarijs anteferenda esse: sed ea priori loco, ad quæ
ex iustitiæ debito tenemur: deinde verò ea, quæ voluntariæ deu-
otionis obsequia sunt, offeramus. Hoc autem Hæbraica litera apertè
significare videtur: pro eo enim quod nos legimus: Adolebunt ea
super altare in holocaustum, lignis igne supposito: Hæbraica lectio
habet: Adolebunt ea post holocaustum, quod est super ignem.

Leuit. 3.

Cuius

- 20 Cuius orationis sensus est: Adolebunt sacerdotes voluntaria fidelium sacrificia post holocaustum, quod quotidie de more adoleretur. Ut hoc ipso ordine admoneamur (vt ante dixi) primo loco quæ Deus præcepit, secundo quæ nos piè volumus, exequenda esse.
- ¶ Denique hoc est quod apertè Samuel Propheta significauit cum ait: Melior est obedientia, quam victimæ: obedientia enim præcipitur, victima consulitur: illa necessaria est, ista voluntaria. Prius ergò est, vt voluntatem Dei faciamus, deinde vt nostram exequamur. Hoc animaduertant quicumque vt orationibus, aut eleemosynis, aut pijs alijs operibus vacent, officio suo desunt, & status sui legibus, quibus astricti sunt, minùs plenè satisfaciunt. Hoc enim est iustitiæ ordinem inuertere: hoc est, victimam obediètiæ præferre: hoc est, non Deum, sed seipsum quærere, & voluntatem suam diuinæ voluntati anteferre: quæ res non à spiritu Dei, sed à spiritu amoris proprii, sub charitatis imagine proficiscitur. Neque enim spiritus Dei, sibi ipsi contrarius esse potest. Si ergò ille te ad obedientiam vocat præceptorum, quomodo te eò vocare debeat, vnde hæc obedientia impeditur? Atque vtinam non esset frequentissimus hic inter multos abusus: qui tantò est periculosior, quantò magis specie tegitur pietatis. Hæc enim velut esca esse solet, qua Dæmones pijs hominibus laqueos tendunt. Quos enim aperta iniquitatis esca apprehendere nequeunt, proposita specie pietatis illaqueant. In hanc autem fraudem suadente Diabolo conijciuntur & illi, qui inuitis & reclamantibus siue famulis, siue creditoribus, æs alienum non dissoluunt: cum tamen in pauperes & egenos liberales sint. Quod genus monstri (sic enim liceat appellare) Gentiles etiam Philosophi detestati sunt. Hinc Plutarchus memorat Phocionem Atheniensem quibusdam à se flagitantibus, vt ad sacram rem faciendam, quidpiam etiam ipse tribueret, & diu quasi daturò applaudentibus: Iniurius & impudens (inquit) profectò sim, si ad rem diuinam vobis deposcentibus, aliquid dare animum induxero: huic autem Callicli (digito creditorem ostendens) nihil reddidero. Ab hac autem diuini ordinis perturbatione longissimè Ioannes abfuit, qui se ab optatissima Christi consuetudine subduxit, vt iniunctum sibi à Deo testis & præcursoris officium plenè administraret.

§. III.

¶ Vinctus ergò idem in carcere, mittit duos discipulos ad Christum dicens. [Tu es qui venturus es, an alium expectamus?] Hoc in loco quæri solet, cur Ioannes interrogat, an Christus Dñs sit Messias ille in lege pro-

promissus, quem ipsum esse baptizando, & prædicando clamauerat? 23
 Quomodo enim ignorare poterat, cuius præcursor ac testis à Deo electus erat? Sunt qui hoc in loco dicant, Ioannem ipsius Christi oraculo & voce discere voluisse, quod diuini spiritus ostensione antè didicerat. Quæ enim maxima sunt, quæq; audivissimè desideramus, nõ semel atq; iterum, sed millies audire gaudemus. Sic enim pater vnicum atq; dilectissimum filium mortuum in bello existimans, vbi ab aliquo fide digno teste viuum esse audit & credit, gaudet tamen, & optat alios vitæ nuntios idipsum confirmantes audire. Cũ ergò nulla res esset aut maior, aut optabilior, quàm Domini Saluatoris aduentus, eiusdemq; certa fides & cognitio: quid miramur, si ad eò faustũ atq; lætum nuntium, quod oraculo cœlesti pridem Ioannes didicerat, ab ipsius ore veritatis, iterum atq; iterum audire vellet? Si enim sola huius tanti beneficij recordatio, pias mentes ineffabili gaudio 24 complet: quid faceret tam illustre ab ipso ore veritatis testimoniũ? Neque enim minùs sancti præcursoris animum affecit testimonium Christi, quàm Spiritus sancti. Quòd si Sponsus ille cœlestis, Sponsæ suæ amore captus, vocem eius optat audire, cum ait: *Sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis: quomodo amicus Sponsi Ioannes non optet, gaudeatq; audire vocem atq; testimonium eius, què ardentissimo amore ab ipso matris vtero diligebat? Hanc ergo vocẽ de re omnium gratissima & maxima audire gestiens, mittit discipulos suos, qui ab eo quærant: [Tu es qui venturus es, an aliũ expectamus?]*
 ¶ Hæc igitur illi, & quidem non absurdè (vt mea fert opinio) sed cõmunis ferè Patrum responsio est: Ioannem invidentium atq; dubitãrium discipulorum suorum personam sustinere voluisse, & illorum, non suo nomine quæstionem hanc proposuisse, vt in superiori con- 25 cione à nobis dictum est.

Cæterum, Dominus legationis consilium intelligens, mirabili ac planè diuino artificio, discipulorum Ioannis infirmam fidem ita sanare aggressus est: vt nec eorum vulnus proderet, & salutarem medicinam, maximeque efficacem vulneri adhiberet. Varijs enim corporum morbis in eorum conspectu prostrigatis, infidelitatis morbum ab eorum mentibus depellere volens, ait protinus ad illos: [*Euntes, renuntiate Ioanni quæ vidistis & audistis. Cæci vident, claudi ambulant, &c.*] Signa profert veri Messia: quæ olim Isaias in aduentu eius futura prænuntiarat his verbis: *Tunc aperientur oculi cœcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorũ.* Quibus verbis diuinus

- 16 Vates cœlesti spiritu afflatus signa profert, quibus verus Messias deprehendi posset. Quæ tamen signa, ita sunt veritatis signa, vt sint etiam magna in genus hominum beneficia. Quod quidem miro diuinæ mentis consilio, sic ad salutem nostram institutum fuit. Cum enim omnis Scriptura sacra in hoc præcipuè intenta sit, vt fidem & charitatem pectoribus nostris ingereret, vtrumq; his signis effectum est. Eadem enim quatenus signa sunt, fidem excitant, quatenus verò beneficia sunt, charitatem ergo tam liberalem & munificum benefactorem incendunt. Cum autem beneficia dico, non ægrorum tantum corporum remedia (quæ velimus, nolimus, paulò post peritura, & in puluerem redigenda sunt) sed multò magis animarum sanitates intelligo: ad quas potissimùm seruandas, Christi Domini aduentus destinatus fuit. Constat enim, non minus animas ijs ipsis mor-
- 17 bis, atque multò etiam pluribus quàm corpora laborare: quos nemo nisi magnus ille, qui è cœlo venit medicus sanare potest. Esse autem hanc curationem ad spirituales animorum morbos diuinæ gratiæ beneficio depellendos referendam, non obscure idem Vates insinuat: qui vbi verba illa protulisset; Tunc aperientur oculi cœcorum, & aures surdorum patebunt, &c. salutis huius causam subdit ilico dicens: Quia scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine. Quid hoc ad morborum depulsionem? Num torrentes aquarum cœcis visum, aut claudis gressum præbere possunt? Hac ergo rerum inconcinnitate Prophetam nos ad spirituales sensum excitat: quæ res literis sanctis familiaris admodum est. Aquarum autem nomine, non rarò idem Vates diuinæ gratiæ opes & officia intelligit. Vnde alibi
- 28 quidem ait: Omnes sitientes venite ad aquas, &c. Alibi verò: Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. Quibus in locis certum est, non de corporeo elemento, sed de diuinæ gratiæ beneficio (quæ mentem fœcundat, sitim animæ sedat, cupiditatis ardorem refrigerat) Prophetam loqui. Huius verò gratiæ præcipuum munus est, cœcas hominum mentes diuinæ lucis splendore illuminare, claudos sanare, peccatorum lepram delere, cæterosq; spirituales animorù morbos depellere. Quæ ex re liquidò constat, Prophetam hoc in loco nò de corporum curatione modò, sed multò magis de spiritualium morborum depulsione vaticinatum fuisse: cum causæ redditio quam intulit, ad hos magis, quàm ad illos pertineat. Est ergo sensus, Messiæ tempore diuinæ gratiæ fluenta in desertum, & incuitam solitudinem (hoc est in barbaras & immanes nationes, & à diuino cultu alienas) eius beneficio esse deriuanda: quò fiet, vt qui mente cœci, claudi, leprosi,

pro si, muti, & surdi ad res diuinas erant, nouam essent sanitatem, no- 29
uosq; sensus percepturi.

Psal. 5.

*August. in
medita.*

Sed non ab re hoc in loco fuerit, horum malorum quibus animi nostri afficiuntur, rationem & naturam paucis aperire. A mutis ergo exordium capientes: muti sunt, qui cum sic vitam suam instituerint, vt in eos merito propheticum illud quadrare possit; Sepulchrú patens est guttur eorum: per quod tot intolerandi scetores, hoc est, tot maledicentiæ, scurrilitatis, lasciuia, detractiois, mendaciorum atque periuriorum verba continenter prodeant: nunquam de Deo, de salute animæ suæ, de altera via, de diuinis beneficijs & laudibus vllum vnquam verbum faciunt: imò verò, si quis fortè antè illos de Deo, rebusq; diuinis quicquam locutus fuerit, risu & cachinnis excipiunt. Hos autem D. August. verè mutos appellat, cum ait: Væ tacentibus de te Domine: quoniam ipsi loquaces muti sunt, cum 30 non tuas laudes dicunt. ¶ Surdi autem sunt, qui cum tot annos sacra loca frequentarint, tam multas conciones audierint, nunquam vel vnum salutare verbum, tam longo temporis spatio audierunt: quia nullum aure cordis perceperunt: Si enim percepissent, non dubium, quin aliam viuendi rationem sequuti essent. ¶ Cæci verò sunt, qui cum omnium aliorum mores & vitam perfectissimam habeant, & omnia quæ in Hispania, Gallia, & Italia gerantur nouerint, & omnes acquirendi & nocendi artes probè teneant: & lynceos oculos ad omnia quæ carnis & mundi sunt habeant: in ijs tamen rebus, quæ ad sui ipsorum cognitionem, & animæ salutem pertinent, talpis ipsis cæciores sunt. Quam rem manifestè indicant tot lethaliū criminum præcipitia, in quæ impingunt: quod nequaquam illis eueniret, si mentis oculos haberent. ¶ Sunt inter hos etiam 31 claudi. Quos claudos appellas? eos nimirum, qui quamuis oculos habeant, quibus hæc omnia probè norint, animi tamen imbecillitate impediuntur, quo minus in curriculo pietatis exerceri valeant: qui nec viribus eniti, nec cursu ad virtutum præmia tendere volunt. Atque hoc ipsum sigillatim quale sit, inspiciamus. Claudus hoc modo est, qui intelligit non esse fratri irascendum, impotenti tamen iræ dominatu superatus, non modò irascitur, sed etiam conuitijs, maledictis, & indignis atque contumeliosis nominibus cæteros insectatur, ac dira famulis, cæterisque hominibus imprecatur, quos furijs atq; Dæmonibus passim deuouet. Claudus item hoc modo est, qui scit verum esse quod Ioannes ait: Qui odit fratrem suum, homicida est: qui tamen vulaus odij & maleuolentiæ ad eò altè pectori im-

1. Ioan. 2.

pressum

- 32 preſſum geſtat, vt nullis perſuaſionibus, nullis diuinarum literarum terroribus aut minis, ſemel conceptum maleuolentiæ virus euome-
re velit. Claudus præterea eſt, qui intelligit verum eſſe quod Domi-
nus ait: Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mæ- *Mat. 5.*
chatus eſt in corde ſuo: & quod Apoſtolus ait: Neque fornicarij re-
gni Dei hæreditatem conſequentur: & tamen (vt Petrus Apoſtolus *I. Cor. 6.*
ait) oculos habet plenos adulterij & inceſſabilis delicti. Inceſſabilis *2. Pet. 2.*
inquit, quoniam multos paſſim reperire licet, adeò prauis cupidita-
bus addictos, adeò Dei, ſuiq; oblitos, adeò in omne vitium præcipi-
tes, vt ſi ab illis quæras, an oculorum ſuorum licentiam aliquando
diuini timoris freno cohibuerint, facilè reſpondeant, ſe proſus quid
timor Domini ſit, ignorare: nec ſe vnquam in vita cupiditatem ali-
quam & impetum animi, hoc metu compreſſiſſe. Horum igitur ocu-
33 los plenos eſſe ait adulterij, & inceſſabilis delicti: quia nihil illis
gratum oculis videre contigit, in quod non protinus libidine & cu-
pidoſitate cæca ferantur. Hoc enim ferè huius vitij proprium eſt, vt
quam mentem ſemel obſederit, ad extremam vſque ætatem proſe-
quatur, ſicut in libro Iob ſcriptum eſt: Oſſa eius replebuntur vitijs *Iob. 20.*
adoleſcentiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Eſt enim hic
mobus velut lenta quædam ptificorum febris, quæ intra oſſium *Simil.*
medullas hæret, quæ ſimul cum vita vaſtandi finem accipit. Quod
quidem iuſtiſſimo Dei iudicio euenit, vt qui multorum animas
perdiderunt, quas ad turpitudinis conſenſum excitarunt, ſuarum
quoque iacturam faciant, & animam pro anima reddant. Claudi
etiam ſunt, qui cum ſciant verum eſſe quod Dominus ait: Facite vo- *Luc. 16.*
bis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant
34 vos in æterna tabernacula: tanto tamen mammonæ ſtudio & amo-
re tenentur, vt nihil ex ſuo, quo aliorum inopiam ſubleuent, dimi-
nutum velint. Cumque intelligant miſericordiam tutiſſimam eſſe
defunctorum comitem, ipſi tamen malunt opes ſuas ingratis hæredi-
bus diſſipandas relinquere, quàm in cœleſtes theſauros per manus
pauperum recondere. Claudi præterea ſunt, qui cum ſciant pro-
prium eſſe viri iuſti, cor ſuum tradere ad vigilandum diluculo ad
Deum qui fecit illum, & in conſpectu altiſſimi deprecari, ſcriptum-
que eſt: Si diluculo surrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris
deprecatus ſtatim cuiſigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum
iuſtitiaæ tuæ: inertia tamen ſomnoque demerſi atque ſepulti, longiſi-
mis huius temporis noctibus lucis etiam partem addunt, quam di-
uina laudiſ officio præuenire deberent, & cum Propheta dicere: In
ma-

Psa. 62. matutinis Domine meditabor in te, quia fuisti adiutor meus. Res 35
est profectò miseratione dignissima, quòd cum quatuor & viginti
horas diei, perituri corporis obsequio impendamus, immortali ani-
mæ curandæ, ne vnam quidem tribuamus. Aduersum hos igitur om-
Iacob. 4.
Luc. 12. nes, qui hoc modo claudi sunt, tonat sæpe Dominus & fulminat in
Euangelio cum ait: Scienti bonum, & non facienti: peccatum est
illi: Et, Seruus qui scit voluntatem Domini sui, & nõ facit, vapulabit
multis: Et ad Phariseos: Si cæci, inquit, essetis, non haberetis pecca-
Ioan. 9. tum: nunc autem dicitis, quia videmus, peccatum vestrum manet,
Ex quo loco patet, quantò grauius claudorum, quàm cæcorum pe-
riculum sit: quando illorum peccatum, horum comparatione pecca-
tum non esse dicitur: vsque adeò criminofum ante superni iudicis
conspectum est: bonum scire, & negligere. Quod quidem peri-
culum Christianorum magis, quàm aliorum omnium est: qui fidei 36
lumine institui, quid honestum, quid turpe, & quod vtriusque rei
siue præmium, siue supplicium, constitutum sit, ipsa veritate docete
tenent.

Sed ne quem hæc cogitatio pusillanimum in desperationem
conijciat, sciat sibi paratum in Christo habere contra hæc mortifera
animæ venena, præsentissimum ac salutare antidotum, si modò illú
toto corde requirat. Is enim pretiosi sanguinis sui medicamento
omnes hos morbos sanat. Quòd enim huiusmodi claudos sanitati
Psal. 17. restituat, testatur David cum ait: Qui perfecit pedes meos tanquam
ceruorum, & super excelsa statuens me. Claudus igitur, qui ad iusti-
tiæ opus moliendum & efficiendum, se loco mouere non poterat,
exiliet, & tanquam ceruus summa celeritate virtutis cursum confi- 37
ciet, & ad summum & altissimum pietatis fastigium aspirabit. Idem
etiam cæcorum oculos illuminat, sicut is per Isaiam pollicetur, cum
Isai. 42.
Lucæ. 2. ait: Et educam cæcos in viam quam nesciunt, & in semitis quas igno-
rant, ambulare eos faciam. Ad hoc enim Zacharias illum venisse in
mundum ait: vt eos illuminaret, qui in tenebris & in vmbra mortis
(hoc est in lethali peccato) sedent: quòd adeò æternæ morti propin-
quum est, vt vmbra corpori cuius est vmbra. Similiter mutis & sur-
dis se & eloquium & auditum præbere, arcana quadam & mystica ra-
tione ostendit, cum surdum & mutum in Euangelio sanauit: quem
à turba secretum, digitorum tactu, oris sputo, gemitu & suspectu in
cælum curauit. Ex qua quidem curandi ratione, morbi huius gra-
uitatem intelligere licet. Cum enim constet Dominum aut simplici
verbo, aut simbriæ suæ contactu cæteros morbos sanasse, tot in hoc
curando.

curando ceremonias adhibere voluisse, facile morbi huius periculum & curationis difficultatem declarat. Quod circa ipsius periculi vestri magnitudo vos perterrefaciat & excitet fratres, ut oculos tandem ad lucem veritatis, quæ in die natalis Domini oritura est, aperiatis. Satis haftenus dormitum est, satis carnis & mundi obsequio datum. Iam nunc tempus exigit, ut Christo Domino, imo verò animæ vestræ, quod superest tribuatis. A postolum igitur audiamus omnes dicentem: Nox præcessit, dies autem appropinquavit: abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus: ut hac honesta specie atque habitu ornati, præsepe nascituri infantis inuisere, brachijs illum dilectionis stringere, sacris pedibus oscula figere, & pijs lachrymis rigare, & toto illum dilectionis affectu amplecti, & in visceribus nostris perpetuò condere valeamus. Quod si à me quisquã requirat, quid in hoc faustissimo natalis Domini die ab hoc paruulo petere debeat (quando quidem magni principes in hisce diebus magnifica seruis suis munera largiri solent) illud respondebo, ut ab hoc infante petat, ut vel vnam tantum lachrymulam ex ijs, quas multas illo die vagiens in præsepio fudit, si bi donare dignetur. Hæc enim sola satis superq; erit, ad omnes præteritæ vitæ fordes abluendas: ut sic tandem ablutus atq; mundatus, pura mente & natalem Domini diem in hac vita celebrare, & in futura reuelata facie eundem non in præsepio vagientem, sed sanctorum animas beantem in gloria sua cernere mereatur.

Roman. 13.

DOMINICA QVARTA IN ADVENTU Domini Concio prima: in qua post Euangelicæ lectionis explanationem, de felicissimo Dei, contraq; de infelicissimo Dæmonis aduentu in animam: deinde verò de præparatione ad priorem illum Domini aduentum agitur.

THE. Vox clamantis in deserto. Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.
Esaie 40.

Vigatissima Philosophorum sententia est fratres charissimi, naturalem motum, cū termino appropinquat, esse velociorem. Nos autem hoc tempore ad sacratissimum Natalis Domini diem tendimus. Quò ergo tam eximie solennitati propiores sumus, hòc alacrius currere debemus: eoq̄ue diligentius corda nostra ad nascentis Domini gratiam præparare. Itaque in præsentī concione, de Spirituali Christi aduentu in animam, deq̄ue præparatione ad illum dignè excipiendum, post Euangelicæ lectionis explanationem, pauca dicere constitui. Sed vt hoc præstantissimum argumentum pro dignitate tractare possimus, ad solita beatissimæ Virginis suffragia suppliciter conflagiamus.

A V E M A R I A.

1. Cor. 3.

¶ Lectio sancti Euangelij, legationem quandam Iudæorum ad Ioannem Baptistam in littore Iordanis baptizantem continet. Erit autè operæpretium, legationis huius causam paucis exponere. Constat planè Christianæ religionis fundamentum esse fidem in Christum, Apostolo dicente: Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Quia verò totius spiritualis ædificij summa ex fundamento pendet, diuina prouidentia (cuius perfecta sunt opera, & quæ nihil, quod sit modò ad salutem hominum necessarium, vllò vnquam tempore prætermisit) maxima cura prouidit, ne circa huius fundamenti cognitionem homines aberrarent. Ideoq̄ue Prophetas ante præmisit, qui diligentissimè signa omnia, temporaq̄ue venturi Christi hominibus nuntiarent. Neque Prophetas modò, sed Sibyllas etiam apud Gentiles hæc eadem nuntiantes, destinauit: vt qui ad vtrosq̄ue homines seruandos venturus erat, vtrisque aduentus sui testes ac indices locupletissimos mitteret. Sibyllas autem, hoc est, selectissimas virgines ex gentibus potissimùm delegit, quibus hoc arcanum cœleste committeret: tum propter virginèam puritatem (qua potissimùm Spiritus sanctus delectatur) tum etiam propter testimonij firmitatem & sinceritatem. Hominum enim, ac præcipuè sapientum testimonia, philosophiæ magis, ac humanæ sapientiæ tribuerentur. At rudium & indoctarum virginum elogia, non literis (quibus carebant) sed Spiritui diuino virgineo ore loquenti facile tribuerent. Non tamen satis fuit diuinæ prouidentie, tot Prophetarum Sibyllarumq̄ue testimonia venturum Christum denuntiantia præmississe: sed his omnibus addidit nouum & locupletissimum testem, qui

qui non futurum prædiceret, sed præsentem ostenderet: ne in re tanti momenti fides humana nutaret. Is autem fuit Ioannes Baptista Christi præcursor ac testis: qui in hoc ipsum à Deo potissimum destinatus est, Euangelista dicente: Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. *Ioan. 1.*

Sicut enim Lucifer antè Solem exoriens, Solis proximum aduentum prænuntiat: ita Ioannes velut spiritualis quidam Lucifer, Solis iustitiæ aduentum mundo nuntiauit. ¶ Quia verò testis integritas & innocentia ad testimonij firmitatem plurimum valet: ideo, *Simil.*

quem Dominus tantæ veritatis testem designauerat, eximia quadam & insolita sanctitatis gratia donauit: adeò, ut inter natos mulierum nullus Propheta maior illo surrexerit. Cuius sanctitatis splendor, ita intuentium oculos animosque perstrinxerat, ut non Lucifer antè Solem, sed Sol ipse splendidissimus crederetur. *Matth. 11.*

A quo errore homines Euangelista liberat, cum ait: Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Quibus verbis populi opinionem arguit, qui Ioanni, Christi nomen & dignitatem tribuebât. *Ioan. 1.*

Sic enim Lucas ait: Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in corde suo de Ioanne, ne fortè ipse esset Christus &c. Cum ergo rumor hic per omniū ora volitaret, grauitè hac populi opinione Pharisæi commoti (qui consilium Dei spernentes, Ioannis baptismum non receperant) hanc ad eum legationem destinarunt: qua per sacerdotes & Leuitas impietatis suæ socios à Ioannæ inquirerent. [Tu quis es?] *Luce. 3.*

[Et confessus est (ait Euangelista) & non negauit: & confessus est, quia non sum ego Christus.] Quæ verba non vulgarem emphasim præ-

ferunt. Alioquin simpliciter respondere potuisset: Non sum ego Christus. Sed Euangelista iterum atque iterum repetit: [Et confessus est, & non negauit: & confessus est, &c.] ut hac loquendi figura, sollicitudinem atq; timorem sancti præcursoris haud obscure declararet: cum sibi diuinos honores tribui imprudentis populi opinione cerneret. Nullus enim vir, etiam zelotypiæ ægritudine laborans, vsque adeò de vxoris suæ pudicitia sollicitus est, quàm Sancti omnes fuerunt, ne sibi quicquam diuini honoris arrogarent, aut ab alijs sibi tribui paterentur. Sic Paulus & Barnabas, cum eos Lystrij ciues propter edita miracula adorare vellent, conscissis tunicis, tantæ impietati obstiterunt dicentes: Viri quid facitis? Et nos mortales sumus &c. Neque verò contenti populum ab hac temeritate reuocasse, cursu, voce, vestiumque abscissione, quantus

Actor. 14.

eos tremor inuāsisset, factis indicarunt. ¶ Simili consilio & affectu
 Ioannes à se diuinos honores depulit: vt qui probè teneret, quàm
 immane nefas esset, hominem sibi diuinum aliquid assumere. Quo
 enim alio scelere & primus parens, & summus ille Angelus in bara-
 thrum deiecti sunt: nisi quòd vterque diuinam sibi similitudinem
 vsurpare præsumpsit? Illi enim dictum est: Eritis sicut Dij; hic verò
 ait: Similis ero altissimo. Et tamen cum hoc ita sit, multos passim vi-
 dere licet, qui quamuis nomen Dei sibi sumere non audeant, diui-
 nos tamen honores inuadere non verentur. Non enim dicent, Deus
 ego sum: ita tamen se in vita gerent, ac si Dij essent. Sic enim ad Re-
 gem Tyri per Ezechielè Dominus ait: O Tyre, tu dixisti Deus ego
 sum. Quonam modo? Subdit deinde: Posuisti cor tuum, quasi cor
 Dei. Quia videlicet sic te gessisti, quasi Deus esses, dum tibi, quod
 vni Deo debebatur, tribuisti. Quàm multi autè hac se ratione Deos
 faciunt? Dic enim mihi, an non Deo diuinitatis iure debetur, vt is vl-
 timum rerum omnium finis sit, ac proinde ipse sit super omnia dili-
 gendus, & omnia ad illum, ceu ad vltimum finem referenda: aded,
 vt seipsum quoque homo, vitamque suam ad illius obsequiũ desti-
 nare, & propter illum, si opus fuerit, morti offerre debeat? Si ergò tu,
 teipsum vltimum finem facis, te super omnia diligens, tibi cuncta ser-
 uire volens, te rebus omnibus antefrens, & non humana solùm,
 sed diuina quoque omnia ad te, tuasque commoditates referens: an
 non diuinum tibi honorem, soli Deo debitum arrogas? Quisquis
 igitur hoc facis, quamuis non assumas tibi nomen Dei, assumis cer-
 tè rem & honorem Dei: sicut is faceret, qui in Repub. nomen quidè
 regis non assumeret, officium tamen & dignitatem sibi Regis ven-
 dicaret.

Sunt & aliæ rationes, quibus sibi homines diuinos honores quo-
 dammodo tribuunt. Qui enim inani gloriæ student, quique de ac-
 ceptis à Deo beneficijs impudenter gloriantur, an non illi etiam glo-
 riam, quæ soli Deo debetur suffurantur, & sibi tribuunt, quod diui-
 num est? Quòd si idolatram appellas eum, qui thuris, vel thymiamatis
 suffitum, quod soli Deo litatur, idolo offert: quomodo non saltè
 spiritualem idololatram appellabis eum, qui gloriam, hoc est thy-
 miamam suauissimum, & thus vni Deo debitum sibi sumit? Neque enim
 minus vni Deo gloria, quàm thuris suffimenta debentur.

Ingrati quoque, qui nunquam beneficiorum Dei memores sunt,
 qui nunquam oculos in coelum tollunt, qui ita beneficijs Dei vtun-
 tur, ac si illa non à Deo, sed à seipsis percepissent: atque ita viuunt, ac
 si

10 si seipſos ipſi condidiſſent, nec ab alio penderent: an non iſti quo-
 que ſe quodammodo Deos faciunt, & ſibi quod Dei proprium
 eſt, tribuunt? Hac enim ratione Pharaonem Dominus increpauit, *Ezech. 19.*
 cum ait: ecce ego ad te draco magne, qui cubas in medio fluminum
 tuorum, & dicis: Meus eſt fluuius, & ego feci memetiſum. Hoc pla-
 nè mente & oratione nemo vnquam ſanus dicere potuit. Quis enim
 ſanus dicat, Ego feci memetiſum? Qui enim nondum extat, quo-
 modo facere quicquam poteſt? Re tamen & opere id multi dicunt:
 illi videlicet qui diuinorum beneficiorum memoriam omnem de-
 poſuerunt, qui que ita eis vtuntur, ac ſi ea ipſi ſibi peperiffent. Quò
 quid amenius aut impudentius fingi poteſt? Quis adeò ſtupidus
 eſt, qui neſciat, neminem aut manum, aut pedem, aut quoduis aliud
 membrum, ſine præſenti Dei ope mouere poſſe? Itaque cum loque-
 ris, Dominus ipſe linguam tuam magis, quàm tu ipſe, mouet: cum
 11 ambulas, pedes ipſe tuos magis, quàm tu ipſe, dirigit. Omnis enim
 creatura, instrumentum quoddam Dei eſt, Deus verò in omni actiõ-
 ne principalis cauſa. Vnde ſicut in quouis opificio artifex magis, quàm *Simil.*
 artificis instrumentum cauſa operis eſſe dicitur: ita cuiuſcunq; na-
 turalis actionis noſtræ, Deus magis, quàm nos ipſi, cauſa eſt. Cum
 hoc igitur non ſolum fides doceat, ſed etiam philoſophiæ ratio de-
 monſtret: quanta quæſo cæcitas & inſania eſt, cum hiſ omnibus di-
 uinis beneficijs perſruamur, nunquàm oculos in cælum tollere, nun-
 quam autorem vitæ, conſeruatoreſ ſalutis, & bonorum omnium
 largitoreſ ſuſpicere? nunquam vel cogitatione ſaltem, dicere: Quis
 eſt hic, qui mihi vitam tribuit? qui membra regit? qui lucem oculis,
 12 calorem viſceribus, pedibus motum, & cordi ſpiritum tribuit? Con-
 ſtat enim, verum eſſe, quòd Daniel Propheta dixit: Deum eſſe, qui *Dan. 5.*
 flatum noſtrum habeat in manu ſua, ſine cuius virtute ne ſpirare
 quidem poſſumus. Idemque Iſaias Propheta confirmat hiſ verbis: *Iſa. 42.*
 Hæc dicit Dominus creans cælos, & extendens eos, formàs terram,
 & quæ germinant in ea, dans flatum populo, qui eſt ſuper eam, &
 ſpiritum calcantibus eam. ¶ Præterea cum tu cœnatus alto ſopore
 mergeris, te ignorante & quieſcente, ipſe hauſtum, potum, & cibum
 in ſtomacho tuo concoquit: deinde in epar per mēbra omnia diffun-
 dendum transmittit: tum partem eius in contrahit, vt inde per arte-
 rias in ſpiritus vitales atque calorem ſoluatur: indeque ruruſum ex
 corde ad cerebrum traducit, vt nobiliori adhuc forma ibidem per-
 cepta, ſpiritus generet, quos medici vocant animales, quibus ſen-
 ſum & motum membris tribuit. Quis igitur omnia hæc officia,

quibus salus & vita hominum continetur, dum tu dormis ac stertis, adeo diligenter exequitur, nisi Deus ipse naturæ rector & autor? Curigitur dum lætus & alacer à somno excitaris, qui oneratus cibis accubuisti, non illi gratias agas, non laudibus offeras illum, qui cum tibi nihil debeat, singulis noctibus totum corpus tuum, hoc est, pulcherrimum animæ domicilium perlustrat, & quidquid ad incolumitatem & salutem tuam necessarium est, te ignorante procurat? ¶ Hac enim de causa prudentissima illa septem Machabæorum mater, filios suos ad omnia pro fide & amore in Deum tormenta subeunda hortabatur: quod illos Deus in materno utero ipsa ignorante formasset. Sic enim ad filios ait: Nescio qualiter in utero meo apparuistis. Neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi: sed enim mundi creator, qui formauit hominis natiuitatem, quique omnium inuenit originem. Si ergo sancta hæc femina non vnum aliquem, sed septem filios ad atrocissima supplicia pro fide sustinenda, huius beneficii consideratione inducta hortabatur: quomodo quæso nos, hoc vnum beneficium (vt cætera taceantur) vel ad solam gratiarum actionem non incitabit?

Cum ergo Ioannes (vt ad id, quod initio proposuimus redeamus) procul à se omnem dignitatis Christi suspicionem humili & aperta confessione depulisset, quærun ab eo rursus legati. [Quid igitur? Helias es tu?] Sciebant ex vaticinio Malachiæ Prophetæ, Heliam in mundum esse venturum. Ait enim Dominus: Ecce ego mittam vobis Heliam Prophetam: quem propter hoc igneo curru sublatum alicubi adseruari credebant. Vide autem quantæ apud populum dignitatis erat Ioannes, quem, vel ipsum Christum, vel certe Heliam Prophetam clarissimum esse arbitrabantur. Cumque rursus & hoc quoque negasset (quia quamuis in spiritu & virtute, ritumque viuendi Helias esset, in persona tamen Helias non erat) quærun ab eo rursus. [Quid igitur? Propheta es tu?] Græcè articulus appositus est, quo hic sensus redditur. Es ne tu ille Propheta? Vnde patet, non eos in communi de Prophetæ nomine ac dignitate quæsisse, sed de illo excellenti Propheta, de quo Moyses scriptum reliquerat: Prophetam suscitabit tibi Dominus de fratribus tuis: illum sicut me audietis. Et erit, quicumque non audierit Prophetam illum, ego ultor existam. De hoc igitur singulari & excellenti Propheta inquirunt, quem errore lapsi, alium à Christo esse existimabant. ¶ Cum ergo Ioannes se, nec Christum, nec Heliam, nec Propheta-

77 tam illum esse dixisset, legati consequenter quaerunt. [Quis ergo est
 ut responsum demus ijs, qui miserunt nos? Quid dicis de teipso? Ego, in-
 quit, vox clamantis in deserto. Dirigite &c.] Non est sensus, Ego sum
 vox: sed ego is sum, quem Esaias Propheta in spiritu audiuit, cum *Esaiæ. 40.*
 dixit vocem se audire clamantis in deserto; Parate viam Domini, re-
 stas facite in solitudine semitas Dei nostri. Quæ quidè verba (quo-
 niam instituto nostro maximè quadrant) paulò fusiùs in huius con-
 cionis fine explananda relinquo.

Pergunt igitur illi, & quaerunt. [Quid ergo baptizas, si tu non es Chri-
 stus, nec Helias, nec Propheta? Respondit Ioannes. Ego quidem baptizo vos
 in aqua, medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis:] Vereor fratres,
 ne hæc verba in nos quoq; quadrare possint, quæ aduersus Phariseos
 dicta sunt. Illi enim Christum, quia externa specie & habitu humi-
 18 lem, atq; abiectum viderunt, fabri filium existimantes, non agnoue-
 runt: nos quoq; eundem in pauperibus latentem, simili ratione delu-
 si non agnoscimus. Si enim toties Dominus repetit: Quod vni ex fra-
 tribus meis minimis fecistis, mihi fecistis: an nõ in paupere ipso Chri-
 stus est, quando quicquid in illum beneficij contuleris, in Christum
 confers? Et tamè cum humili specie atq; habitu pauperes cernimus,
 ita deludimur, vt nihil aliud in paupere, quàm pauperem esse creda-
 mus: cum tamè (quòd ad præmij rationem attinet) in illo verè lateat
 Christus. Quod quia modò intelligere nolumus, erit quando intell-
 19 ligamus. Nimirum, cum Domino illa eadem verba in iudicio profe-
 rente, ab eo improbi quaerant: Domine quando te vidimus esurien-
 tem, aut sitientem, aut nudum, aut in carcere positum, & non mini-
 strauimus tibi? Quibus ille respondebit: Amen dico vobis, quamdiu
 vni de his fratribus meis non fecistis, nec mihi fecistis.

Sequitur deinde Ioannis responsio à singulari animi submissio-
 ne profecta. [Cuius, inquit, non sum dignus soluere corrigiam calceamen-
 ti.] Marcus addidit: Procumbens soluere corrigiam calciamentorum *Marc. i.*
 Vide quantus vir, quantum se deijcit ante pedes Christi: nec hoc se
 tanto munere dignum fatetur, vt vel corrigiam calciamentorum
 eius, humi pronus dissoluat! Vt hac ratione intelligamus, sanctif-
 simos quosque viros, quò maiori apud Deum gratia & honore fue-
 rint, eò se modestius, ac submissius gerere: & quò magis eorum
 puritas & dignitas augetur & crescit, eò magis sui æstimationem
 decrescere, crescere autem timorem, humilitatem, & reuerentiam:
 adeò, vt quò se maioribus à Deo beneficijs honestari vidèt, hoc ma-
 iore metu concutiantur, quòd se debitæ gratiæ referendè impares esse

Grego. cognoscant. Hinc D. Greg. Anima, inquit, profectibus suis quatitur, & magis illuminata plus metuit. Sic sanctus Iob: Auditum, inquit, auris audiui te: nunc autem oculus meus videt te, idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere. Quò igitur vir sanctus clarius Dominum agnouit, hoc apertius comparatione tantæ lucis, non modò vilitatem suam, sed etiam indignitatem, & vitæ deformitatem intellexit: ideo quæ tunc maximè se reprehendit, & pœnitentiæ durioris propositum arripuit. Sãcti enim viri (vt idem Greg. ait) quò propiores luci fiunt, hoc magis quidquid impurum in eis latet, agnoscunt. Sic nos in luce Solis positi, minutissimos quosdam atomos in medio aere volitare cernimus, quos sub maligna luce minimè videbamus. Ad hunc modum sancti viri Solis iustitiæ radijs obiecti, minima etiam intra se delicta non modò vident, sed etiam plangunt, eademquæ vitare diligentissimè student. ¶ Hinc de beata Paula Diuus Hieronymus scribit, quò minutissima peccata ita deslebat, vt grauissimorum criminum ream esse putares. Hinc D. Bernardus, Spiritus, inquit, sanctus facit hominem sollicitum ambulare cum Deo, scrutatur profunda pectorum, discretor est cogitationum & intentionum cordis: qui nec minimam paleam intra cordis quòd possidet habitaculum patitur residere: sed statim igne subtilissimæ circumspectionis exurit. Qui verò hac luce destituti sunt, non modò paleas, sed nec trabes etiam, hoc est, grauissima peccata cernunt. Cui rei, vel illud argumento est, quòd cum semel in anno confitentur, vix vnum, aut alterum peccatum proferunt: cætera enim confessario inquirenda, & indaganda relinquunt. Huius autem ignorantie nulla alia causa est, nisi quòd hoc cœlesti lumine destituti, nec seipos, nec turpissima flagitia sua (in quibus fœdissimè iacēt) inuidentur. At Ioannes quò magis hoc cœlesti lumine perfusus erat, hoc sibi magis displicebat, seque magis ante Christi Domini pedes abijciebat.

Cuius exemplo discant etiam sacerdotes, cum ad tremenda altaris mysteria accedunt, quò timore & reuerentia illò adire debeant: quando is, qui ab vtero matris Spiritu sancto plenus erat, indignum se esse fatetur, qui ad pedes Domini procumbens, corrigiam soluat calciamentorum eius. Videant etiam omnes hi, qui in hac proxima solennitate intra se nascentem Dominum in sacra Eucharistia percepturi sunt, qua reuerentia, qua humilitate, qua religione & timore excipere illum debeant, cuius calciamenta, inter natos mulierum maximus attingere non audeat. Hactenus de Euangelica lectione:

23. ctione: nunc ad proposita thematis verba redeamus.

TRACTATIO THEMATIS. §. I.

¶ [Parate. (inquit) viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.] Quoniam his verbis præcursor Domini Ioannes, munire nos viam monet, qua vnigenitus Dei filius ad nos venire, sedemque in nobis constituere dignetur (quæ quidem admonitio ad huius sacri temporis rationem, quo nasciturum illum expectamus, maximè pertinet) duo mihi ad hanc præparationem dicenda esse videntur. Primum, quæ sit eius animæ felicitas, quam Dominus inhabitare dignatur: deinde, quid nobis factu opus sit, quò tanti hospitis præsentia digni habeamur. Quia verò contraria iuxta se posita mutuò se illustrent, quò dignitatem animæ Deum possidentis intelligamus, miseriam eius conditionem, 24. quæ Dei gratia & præsentia destituta est, primo loco explicare debemus.

Cum autem hoc multis rationibus perspici possit, vnâ tamen hoc in loco afferam: quòd huiusmodi videlicet anima, quæ Deo vacua, & à Dæmone obsessa & occupata est, desertum, & solitudo in literis sanctis appellatur. Hoc enim adumbrabat desertum, illud & solitudo, in qua Propheta prædicantem Ioannem in spiritu audierat, cum ait: Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. De quo planè deserto atque solitudine alibi apertius dixerat: Pone desertum eius quasi delicias, & solitudinem eius, quasi horrum Domini. Hoc enim loco Propheta non de vasta aliqua eremi solitudine, sed de spirituali (hoc est, de anima, quæ donis cœlestibus, spiritualique cultura destituta est) loquutus est. Vacua enim Deo pectora & Spiritu sancto arentia, deserto squalentis eremi ac solitudini comparantur. Est autem mira Spiritus sancti philosophia, quòd animam Dei gratia & præsentia destitutam, non modo solam, sed etiam solitudinem appellauit: vt hac ratione extremam eius inopiam, nuditatem, inanitatemque designaret. Quisquis igitur vno Deo vacuus, omnium aliorum bonorum compos est, nihil habet, nihil est, desertum & solitudo est. Hinc D. Augustinus: Omnis, ait copia, quæ Deus meus non est, egestas mihi est. Vt enim D. Bernard. ait: Ad imaginem Dei facta anima rationalis, cæteris omnibus occupari potest, repleti non potest. Capacem enim Dei, quidquid Deo minus est, non implebit. Quam quidem philosophiam probè tenebat sanctus ille Propheta, qui ad Dominum aiebat: Quid mihi est in cœlo, &

à te quid volui super terram? Quod perinde est, ac si diceret: Quid 26
 quid in cœlo & in terra præter te est, vile mihi est: solus tu mihi cha-
 ritis & preciosus es: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternū. Tu
 enim solus finem cordis mei replet, tu solus finem eius sedas, tu solus
 fame in depellis, in te solo, velut in centro suo animus meus acq̄ie-
 scit, in te curarum omnium, atq; malorum medicamentum inuenit:
 in cæteris verò rebus, perturbationis & sollicitudinis assiduè damna
 patitur: eademq; patiuntur, quicūq; extra te beari & felices esse cu-
 piunt. Quæro enim ab istis, qui hoc præsidio destituti viuunt, quem
 habeant in laboribus suis adiutorem? quem in periculis defensorem?
 quem in rebus dubijs consiliarium? quem in doloribus consolatorē?
 quod in tentationibus perfugium? cuius contemplatione pascatur?
 cuius memoria recreentur? cuius doctrina erudiantur? cuius conti-
 tu oblectentur? cuius auspicijs, quæ moliri cupiunt aggrediantur? 27
 cum quo familiaria misceant colloquia? ad quem mentis suæ oculos
 attollant? quis illis adit comedentibus, legentibus, dormientibus,
 excitatis, & vigilantibus? Quid enim est, ad quod non adiuuet, ocu-
 los in Deum tollere? hoc est, ad illum ex quo omnia, per quem om-
 nia, & in quo omnia, mentis aciem eleuare?

Rom. II.

Cæterum in deserto non modò rerum omnium ad vitæ vsum
 pertinentium inopia est, sed magna etiam earum rerum copia, quæ
 nocere possunt: hoc est, ferarum, reptilium, atq; serpentum. Has au-
 tem venenatas & immanes feras in ea mente domicilium habere,
 quæ diuino spiritu vacua sit, nō obscure Isaias sub euerse Babylonis
 imagine exprimit, cum ait: Orietur in domibus eius spinæ, & vrticæ,
 & paliurus in munitionibus eius: & erit cubile draconum, & pascua
 strutionum, & occurrent Dæmonia, onocentaurus, & pilosus clama- 28
 bit alter ad alterum. Ibi cubauit lamia: & inuenit sibi requiem, ibi ha-
 buit foueam hericis, & enutrit catulos, & circumfodit, & fouit in
 vmbra eius: illuc congregati sunt milui alter ad alterum. Vt autem
 harum bestiarum ingenium & naturam cernere valeamus, subijcia-
 mus oculis hominem sceleratum & impium, in cuius pectore nulla
 diuini timoris, aut pietatis scintilla resideat, sed à suis vbiq; cupi-
 ditatibus agatur. Hic iam intra cordis sui penetralia truculentissi-
 mum retinet draconem, nempe fomitem peccati: cuius tot sunt ger-
 mina, tot capita, quot in eo praua desideria vi fomitis excitantur: à
 quibus scelesti homines & aguntur, & anguntur, & varijs modis ad
 peccata extimulantur. Nunc enim ad illecebras carnis, ad ludos, ad
 voluptates, ad superbiam, ad auaritiā rapiuntur? nunc verò diuer-
 sa

- 29 *sa* ratione ad ea quæ carni sunt molesta, incitantur: nempe ad furorem, ad iram, ad odium, ad inuidiam, ad vindictæ cupiditatem, cæterâsq; pestes animum variè pungentes atq; lacerantes. Animaduerte quæso, inter quot ferarum agmina, nuda & inermis anima constituta sit: foris pugnae, & irritamenta malorû, intus verò vitiosi affectus, stimuliq; ad malum prouocantes. Quo animæ statu quid esse miserabilius potest? Miserandum sanè spectaculum, si quis ciuitatem videret à truculentissimis hostibus obsessam, nulloq; aut murorum, aut militum præsidio cinctam. Sed quid esset, si hostes exterius quidem vrgerent, intus verò ciues ipsi inter sese hostilibus odijs dimicaret? Quid igitur hoc spectaculo calamitosius, quid funestius? Hæc igitur est imago animæ, Dei gratia destitutæ, quæ tot stimulis malorum interius, totq; agminibus hostiû exterius circûfessa exagitur, vexatur, & impugnatur. Cùm enim ea neq; Dei gratia, nec charitatis præsidio munita sit, cùm nullus in ea Dei respectus, nulla diuinitatis scintilla, nulla futurorum cogitatio, nullus diuini iudicij metus, nulla sui custodia sit: sed natura infirma, & peccati labe infecta, vna tantùm informi fide ac spe relicta, quid non patiat? cui miseriam non pateat? cui hosti non succumbat? Denique in eo statu est, in quo nauis esset, quæ clauo malo, ac gubernatore sublatis, validissima tempestate iactaretur: quæ fluctibus, ac flatibus cedens, huc & illuc ageretur, donec scopulis illisa frangeretur. Talis ergò est anima illa misera, quæ inter illecebras blandientis seculi, & affectuum suorum status constituta, non semel atq; iterum, sed millies diebus singulis scopulis peccatorum illisa, virtutis & innocentie naufragium facit. Quoties enim qui talis est, aut peierat, aut atrociter irascitur, aut conuitiatur, aut alienæ famæ detrahit, aut inuidet, aut temerè iudicat, aut malè precatur, aut aliena concupiscit, aut impudicis cogitationibus oblectatur, toties animæ suæ nauem frangit. Quod quid esse mirabilius potest? Hic ergo status, hæc conditio est infelicis animæ, quæ Dei gratia & præsentia spoliata est: propter quod desertum atque solitudo meritò nuncupatur.
- ¶ Sed quoniam solitudinem infelicis huius animæ utcunq; descripsimus, operæ prætium erit, vt statum quoque eius, quam Deus inhabitat exponamus. Quod planè idem sanctus Propheta breuissima & aptissima similitudine expressit cùm ait: Ponet desertum eius, quasi delicias, & solitudinem eius, quasi hortum Dñi. Ex quo planè colligimus, quòd quæ differentiam inter squalētis eremi solitudinē, & cul-

Simil.

Simile.

Isa. 51.

& cultissimi horti amoenitatem assignare solemus, eandem inter
 animam quam Deus deserit, & quam inhabitat, constituamus oportet. Nihil enim deformius anima, quam Deus deserit, nihil contra-
 speciosius ea, in qua Spiritus sanctus commoratur. Quibus enim
 virtutum floribus & plantis hunc spiritualem hortum cœlestis Spi-
 ritus conferat, idem pereundem Prophetam explicat, cum ait: Po-
 nam in deserto abietem, vlinum, & buxum. Pro saluicula ascendet
 abies, & pro vitica crescet myrthus. Hoc est, pro spinis ac tribulis vi-
 tiorum (quos maledicta terra olim germinabat) omnia virtutum ger-
 mina pullulabunt: quando membra, quæ seruibant iniquitati ad ini-
 quitatem, modò seruiunt iustitiæ in sanctificationem. Quod quidè
 alio loco idem Propheta expressit cum ait: In cubilibus in quibus
 prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci, & erit ibi se-
 mita, & via sancta vocabitur. Impura enim anima cubile draconum
 est, in qua Demones habitant, in qua iræ, inuidiæ, odia, rixæ, conten-
 tiones, æmulationes, ceteræq; venenatæ pestes (quas antè retulimus)
 commorantur: quæ vbi ad Dominum conuersa est, fit paradyfus de-
 liciarum: in quo viror calami, & iunci, hoc est, virentes variarum vir-
 tutum flores & fructus gratissimi oriuntur: qui sunt (vt Apostolus
 enumerat) charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas,
 benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Sed vn-
 de quæso tanta pulchritudo & vnde tanta virtutum foecunditas? Cau-
 sam paulò ante reddiderat dicens. Quia scissæ sunt in deserto aquæ,
 & torrentes in solitudine, & quæ erat arida in stagnum, & sitiens in
 fontes aquarum. Hoc est, non hoc humanæ naturæ, sed diuinæ gra-
 tiæ munus est: quæ misericorditer in terram sitientem, atq; spiritua-
 le desertum per Christum effusa est. Vt enim quondam vis aquæ ex
 petra profluxit, quæ non solum populi sitim extinxit, sed amoenissi-
 mam viriditatem ex illa vastitate aridæ & incultæ telluris elicuit, to-
 tamque illam terræ superficiem quam alluebat, herbarum atque plā-
 tarum insolito cultu vestiuit: sic diuinæ gratiæ perennis quidā fons,
 è spirituali petra Christo, videlicet salutis nostræ autore manauit:
 qui non modò sitim depellat, verum etiam mentes hominum vitio-
 rum asperitate vastatas, aquis in omnes partes diductis, atque deriva-
 tis, arboribus & herbis latissimis, amoenissimisque virtutum omniū
 viridarijs exornet. Terra solibus exusta, stagnantium aquarum co-
 pia redundabit: in locis aridis atque sitientibus fontes scatebunt:
 vbi prima fuerant serpentium latibula, prata confestim existunt,
 herbarumque nitidissimo cultu vestientur, & calami frequentes
 exur-

35 exurgent, & iunci viriditas eminebit.

Cum igitur tanta sit animæ felicitas quam Deus inhabitat, & tanta rursus eiusdē infelicitas, vbi diuina gratia nudata est, meritò Propheta nos ad Deum intra cordis nostri penetralia recipiendum inuitat, cum ait: Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri.

Sed quomodo (ais) parabo? Primùm quidem cunctis vitiorum sordibus animam purga: Nec enim in maleuolam animam introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sed ais. A quibus potissimùm peccatorum sordibus purgari debeo? Primùm quidem a lutulenta libidine, quæ non modò animam, sed corpus etiam inquinat: cum Spiritus sanctus non habitet in corpore subdito peccatis. Omne autem peccatum (ait Apostolus) quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat,

Sap. 1.

1. Corin. 6.

36 atque ita diuini spiritus domicilium polluit, & contaminat. Is namque inter candida pudicitia lilia pascitur, sicut contrà spiritus nequam in libidinum cœno volutari gaudet: ideoq; facultatem à Domino petijt porcorum gregem inuadendi. Deinde etiam à sordibus auaritia mundari debet: quæ amore terrenorum, ceu puluere quodam, sic mentis aciem hebetat, & animam ita fœdat, vt in ea diuinæ claritatis imago non fulgeat.

Matt. 8.

Sicut enim speculum puluere oblitum atque respersum, non reddit imaginem intuentis: ita anima nostra (quæ imago Dei est) auaritiæ puluere fœdata, puram conditoris sui imaginem minimè refert. Adde etiam quod hæc pestis animam venalem habet, salutemq; & vitam, atq; ipsum rerum omnium Dominum vili pretio commutat. Itaque quisquis alienum retinet, ipse à diabolo constrictus tenetur: atq; ita indignus efficitur, in quo Christus habitare dignetur.

Simil.

37 Ideoq; qui rapinis, qui vsuris, qui fraudibus alterum læsit, curet hoc sacro tempore Domino suo reddere, quod malè subripuit. Postremò à sordibus quoq; odij purganda mens est: Deus enim charitas est: & sicut qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo: ita contrà qui perstat in odio, ipse in diabolo manet, & Diabolus in eo. Quamobrem quisquis in hac sacra solennitate nascentem Christum intra cordis sui hospitium excepturus est, omne ex animo suo odium, & vindictæ cupiditatem pellere debet cum cæteris quas supra diximus pestibus. ¶ Quibus pellendis sacramentalis confessio cum melioris vitæ proposito deferuit, quæ nulli Christianorum hoc tempore prætermittenda est. Sic enim olim summus Pontifex Fabianus constituit, vt fideles omnes in triplici paschate confiterentur, Eucharistiamque perciperent:

rent:

rent: alioqui indignos futuros, qui Christianorum nomine cense- 38
 rentur. ¶ Purgatis autem sordibus vitiorum, protinus virtutum
 officijs domus mentis ornanda est: ijs præfertim, quæ ad hoc munus
 maximè conducunt: quales nimirum illæ sunt, de quibus Salomon
 ait: Misericordia & veritas te non deserant: circumda eas gutturi
 tuo, & scribe in tabulis cordis tui. Ad veritatem autem siue iustitiam
 pertinet, vt reddas vnicuique quod suum est: cui timorem, timo-
 rem: cui honorem, honorem. Ad misericordiam verò, vt frangas esu-
 rienti panem tuum, & egenos inducas in domum tuam, & cum vi-
 deris nudam operias eum. Quod cum omni tempore faciendum
 sit, tum maximè in hac sacra solennitate, in qua Christus in paupe-
 ribus suis nudus alget: quem æquum est, vt hoc hyemis tempore al-
 gentem & nudum vestiamus, & esurientem pascamus. Ipse namque
 ait: Hæc requies mea, reficite lassum, & hoc meum refrigeriũ. ¶ Vbi 39
 verò ijs virtutum floribus mentis tuæ domicilium ornaueris, tum
 ad sacram Eucharistiam accede: ad quam si in hac tanta solennitate
 non accesseris, minùs profectò dignè Natalem Domini celebrasti,
 quando operam minimè dedisti, vt hac saltem ratione in te Christus
 nasceretur. Quocirca oro obtestorque vos fratres, ne vos ipsos hu-
 ius tanti hospitis beneficio fraudare velitis. Vbi enim Christus nasci-
 tur, ibi nouus homo noster renascitur: ibi deponit imaginem homi-
 nis terreni, & assumit imaginem cœlestis: ibi in Dei filium adopta-
 tur, ibi regni cœlestis hæres efficitur, ibi in viuum Dei templum con-
 secratur, ibique simul cum Christo nascente oritur iustitia, & abun-
 dantia pacis: qua pius homo cupiditatis immanitate compressa (quæ
 omnium externorum & internorum bellorum origo, & seminariũ 40
 est) placidam & tranquillam vitam spinosis & turbulentis curarum
 angoribus liberam degens, ex quiete in quiete, ex otio in otium, ex
 gaudio in gaudium Domini sui, ac postremò ex tranquilla pace ad
 æternæ pacis visionem Christo Domino ducente perducitur.

AD LECTOREM.

NE tibi quæso candidè Lector fastidio sit, quòd in sequentibus
 concionibus, quæ Natalem Domini antecedunt, nonnulla de
 præparatione ad hoc festum pro dignitate celebrandum, & nascitu-
 rum Christum in mentibus nostris excipiendum, vbiq; differimus.
 Ratio enim temporis, hanc præcipuè animi præparationem à fide-
 libus exigit. Itaque hac in re, non quid delicatæ aures & fastidio labo-
 rantes,

Ar rantes, sed quid & pietas, & vtilitas, atq; adeò necessitas exigebat, sequi sumus: quippe qui non hominibus, sed Deo solum placere, & fidelibus prodesse cupimus. Cùm verò laudatissimus olim mos fuerit Ecclesiæ, vt Christi fideles ex decreto Fabiani Pontificis, in triplici palchate sacram Eucharistiam sumerent, si inter fideles ceteri velent, ideo in omnibus his concionibus, quæ proximè natalem Domini diem antecedunt, ad penitentiam & sacram Eucharistiam dignè percipiendam fideles adhortamur.

IN EADEM QUARTA DOMINICA
aduentus Concio secunda, in qua de præparatione
ad Natalem diem Domini celebran-
dum agitur.

T H E. Parate viam Domini. Esaia. 40.

DEgimus in lib. Regum Dauidem (cùm singulari certamine cum Goliath Philistæo congregi destinasset) diligenter ab ijs, qui in exercitu Saulis erant, quæsiuisse, quo præmiò afficiendus esset, qui Philistæum illum agminibus Israelis insultantem occidisset. Ea enim humani ingenij natura est, vt non facile ad res arduas aggrediendas, nisi magna spe proposita inducatur. Quàm sententiam initio concionis huius vsurpare volui: quòd intelligam Ecclesiam hodie his quæ proposuimus verbis nos ad Natalem Domini diem celebrandum, eumque intra cordis nostri penetralia excipiendum, inuitare. Quòd si quis tacitus intra se more Dauidis quærat, quem ex hoc fructum referre debeat: ego illi in præsentì concione respondere paro. Ad quod præclarissima diuini huius hospitis munera, quibus, quam mentem inhabitat, ornare solet, paulò mihi latiùs explicanda sunt. Prius tamen quàm rem aggrediar, lectionem sancti Euangelij percurram.

[*Miserunt (ait Ioannes) Iudei ab Hierosolymis sacerdotes & leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum: Tu quis es? & reliqua.*]

A V E M A R I A.

¶ Tres potissimùm Domini aduentus Ecclesia celebrat hoc tempore: præteritum, quo ad seruandos homines venit: futurum, quo vetu-

RUS

rus est ad iudicandos: & præsentem siue quotidianum, quo spiritua-
 liter quotidie piorum mentes inuisere, & in eis sedem sibi collocare
 dignatur. De hoc enim quotidiano aduentu Dominus apud Ioan-
 nem ait: Nô vos relinqvâ orphanos, vado & venio ad vos, & gaude-
 bit cor vestrum. Rursusq; apud eundem: Si quis, inquit, diligit me,
 sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum ve-
 niemus, & mansionem apud eum faciemus. Quibus verbis non mo-
 do spiritualem Domini aduentum, sed mansionem etiam in anima
 iusti designauit. Quam rem non solum diuinis oraculis, sed philo-
 sophicis etiam literis confirmare possumus. Certè non sine magna
 admiratione legi, quæ hac de re Seneca ad Lucilium scribit in hunc
 modum: Propè est à te Deus, tecum est, intus est. Ita dico Lucili, sa-
 cer intra nos Spiritus sedet, malorum bonorumq; nostrorum obser-
 uator & custos. Hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat.
 Bonus vir sine Deo, nemo est. An potest aliquis supra fortunam, nisi
 ab illo adiutus exurgere? Si hominem videris interritum periculis,
 intactum cupiditatibus, inter aduersa felicem, in medijs tempestati-
 bus placidum, ex superiore loco homines videntem: ex equo Deos;
 non subit te veneratio eius? Non dices, ista res maior est altiorq;,
 quam vt credi similis huic, in quo est corpusculo possit? Vis istuc di-
 uina descendit. Animum excellentem, moderatum, omnia tãquam
 minora transeuntem, quidquid timemus optamusq; ridentem, cœ-
 lestis potentia agitat. Non potest res tanta sine adminiculo numi-
 nis stare. Itaq; maiore sui parte illic est vnde descendit. Quemadmo-
 dum radij solis contingunt quidem terram, sed ibi sunt, vnde mit-
 tuntur: sic animus magnus, & sacer, & in hoc demissus, vt propius
 quidem diuina noscemus, conuersatur quidem nobiscum, sed hæret
 origini sue. Hactenus ille: cuius verbis nescio quid ab homine Chri-
 stiano dici potuerit sanctius. De hoc igitur maximo diuini numinis
 beneficio dicturus, duo potissimum in hac concione explicare con-
 stitui: Alterum, quæ sit felicitas eius animæ, quam Deus inhabitat:
 alterum, quid nobis facto opus sit, quò talem intra nos hospitem
 excipere mereamur.

PARS PRIOR. §. I.

¶ Principiò igitur quærendum est, quonam modo in anima iusti
 Deus esse dicatur. Constat enim, non ex fide solum, sed etiam ex phi-
 losophiæ doctrina, Deum omnibus in locis esse. Vt enim Philosophorũ
 more loquamur, necesse est, vniuersales rerum effectus ad causam
 maxime vniuersalem reuocare. At nihil in vniuersis rebus magis cõ-
 mune

6. mune est, quàm ipsum Esse: cuius nulla creatura expers est. Hùc igitur adeò latè patentem effectum, communi vniuersorum causæ (nèpe Deo) tribuere necesse est. Hæc siquidè sola est, quæ immensa atq; infinita virtute sua vniuersa complectitur, omnia sustinet, omnibus esse largitur, atq; omnia in omnibus operatur. Porrò autem causæ & effectus simul esse debent, seq; mutuò contingere. Cuius rei gratia Aristoteles inferiorem hunc mundum, superiori coniunctū esse oportere dixit: vt ita demū causa efficiens (quæ superior mundus est) & materia in quam agit (quam inferiorem hunc mundum esse cōstat) se mutuò contingant: quò alterum agere in alterum contractu suo possit. Cùm ergo Deus totius creati esse causa sit, necesse est, vt rebus omnibus adsit, atq; eas seipso contingat, cùm in eo virtus & essentia minimè distinguatur. Quare necesse est, vbi aliqua
7. Dei portio sit, ibi totam diuinitatis naturam existere, cùm ea in partes distrahi nequeat. Vnde colligitur rebus omnibus Deum adesse, qui illarum existentiam sempiterno illapsu, & præsentī numine contineat atq; conseruet. Quemadmodum enim Solis radij à Sole producuntur & conseruantur, quo sublato protinus interirēt: ita quidquid in hac rerum vniuersitate existit, à Deo ita producitur & conseruatur, vt si se ille rebus subtraheret, omnes profus in nihilū, vnde prodire, redirent. Quo quidem beneficio ingrati sese homines excitare deberent, vt oculos paulisper ad seipsos flecterent, Deumq; intra se latentem, & vitam eis inspirantem & conseruantem agnoscerent. Vehementer enim indignum est, vt cùm Deus interior homini sit, quàm ipse homo sibi, illius semper oblitus vitam agat sine quo viuere omnino nō potest: vt meritò illi exprobrari valeat quod
8. aduersum Iudæos in præsentī Euangelio Ioānes de Christo ait: Medius vestrum stetit quē vos nescitis: quando Deus ipse intra nos existens, & vitā largiens, à nobis ignoratur. ¶ Sed iam ad id quod proposuimus, redeamus. Cùm igitur apertè constet Deum rebus omnibus adesse, imò verò intra omnia esse, quid quæso præcipuum & singulare viro iusto tribuimus, cùm Deum in anima eius esse prædicamus? Huic igitur quæstioni respondemus, Deum singulari quadam ratione in mente iusti esse: quòd singulares quosdam effectus ibidè operetur. Nam vt variè in rebus operatur, ita variè rebus inesse dicitur. Aliter enim est in rebus naturalibus, aliter in animis piorum, aliter in mentibus beatorum: quia videlicet longè dissimiles effectus in ijs omnibus operatur. Rebus siquidè naturalibus confert esse naturæ: iustis verò esse gratiæ, beatis autè mentibus esse gloriæ, in quo

I. Meteor.

Simile.

Ioan. I.

summa puri hominis perfectio sita est.

Quæres rursum, quonam modo Deus huiusmodi esse gratiæ
 piorum animis conferat? Tale namq; opificiū (quo ad tantam felici-
 tatem anima præparatur) dignissimum profectò est, quod summo
 studio indagare debeamus. Sed hoc tamen adeò difficile ad explican-
 dum est, vt idem ipse homo in quo Deus hoc operatur, vix intelli-
 gat. Sic enim in libro Iob scriptum est: Si venerit ad me, non videbo
 eum, & si abierit, non intelligam: Adeò molles tacitiq; illius immen-
 sæ bonitatis omnia collustratis aditus in animam sunt, vix vt agno-
 sci possint. ¶ Fuerunt nōnulli, qui scire studuerunt, quonam modo
 apes intra aluearia fauos cellulis commodissimè distinctos compin-
 gerent, & mel conficerent: quod tamen nemo hætenus assecutus
 est. Si ergo tam exigui animalculi artem atq; opificium oculis penè
 subiectum, mens hominis non assequitur, quonam modo altissimū
 hoc diuinitatis opus (quo infima hominis natura ad diuinæ purita-
 tis similitudinem attollitur) intelligere queat? Licet tamen nobis
 coniecturis quibusdā hac in re philosophari: & aliqua saltem verifi-
 mili-ratione attingere, quonam modo Deus in anima iusti sit, &
 quid ibi operetur.

Ad hoc igitur sciendum est, varios esse modos, quibus variæ res
 alicubi esse dicuntur. Est pastor in grege suo, rex in regno, pater fa-
 milias in domo, magister in schola, gubernator in nauī, anima in cor-
 pore, Sol in mundo: Omnia hæc autem diuersam quandam existen-
 di rationem præferunt, quoniam in ijs singularis aliqua eorum
 operatio potissimum elucet. Cæterum quia Deus in se vno rerum
 omnium perfectiones plenissimè continet, ijs omnibus modis in
 anima iusti esse, & in ea operari appositissimè dicitur. Ipse enim tan-
 quam pastor, rationales oues pascendas, tuendas, & dirigendas sum-
 mo studio & vigilantia curat: Ipse tanquā rex spiritu suo regit, atque
 dirigit nos, & à sempiterno generis humani hoste (qui nos immani
 odio prosequitur) defendit. Ipse tanquam optimus paterfamilias
 curam nostri gerit, & omnia quæ ad vtriusq; vitæ vsum necessaria
 sunt, plenissimè atq; diligentissimè suppeditat. Ipse tanquam sapien-
 tissimus magister erudit nos, & spirituali institutione quæ sunt no-
 bis salutaria docet, sicut ipse per Prophetam dicit: Ego Dominus
 Deus tuus docens te vtilia, gubernans te in via qua ambulas. Et rur-
 sum: Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris,
 firmabo super te oculos meos. Quo magisterio, quid esse dignius
 aut felicius potest? Non enim vulgari aut paruo affectu dictum est:

Beatus

Iob. 9.

Simile.

Isai. 48.

Psal. 31.

12. **Beatus homo**, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum. Ipse etiam velut gubernator navis inter labentis seculi vndas, *Psal. 93.* & immundorum spirituum flatus, nos in hoc mari magno & spatio so dirigit: ne ad variarum scopulos tentationum illisi, virtutis & innocentiae naufragium faciamus. Ipse etiam velut anima in corpore (quavis nullius corporis forma sit) spiritualem nobis vitam, & sensum, & motum, & decorem, & robur, deniq; omnia ad spiritualis vitæ usum necessaria largissimè donat. Postremò ipse tanquam Sol in hoc mundo interiora nostra omnia viuificat, fecundat, accendit, & illuminat: ut potè lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. *Ioan. I.* Hæc igitur omnia in anima iusti vnus Dominus operatur, qui omnium est artifex, omnem habens scientiam, omnia prospiciens. Hinc August. hunc Prophetæ locum enarrans,
13. **Deus meus misericordia mea**, sic ait: Non inuenit impletus bonis Dei, quid appellaret Deum suum, nisi misericordiã suam. O nomen sub quo nemini desperandum est: Deus meus misericordia mea. Quid est misericordia mea? Si dicas salus mea, intelligo quia dat salutem: si dicas refugium meum, intelligo quia confugis ad eũ: si dicas fortitudo mea, intelligo quia dat tibi fortitudinem. Misericordia mea quid est? Totũ quidquid sum, de misericordia tua est. Hæc ille.

Ex his autè quæ breuiter attigimus, & felicitas iustorũ, & improborum infelicitas facilè colligitur. Quid quæso felicius, quàm Deũ intra se habere, tot officia exercentem, tot munera præstantem? Quid verò infelicius, quàm tali hospite & rectore carere? Quale enim sine rege regnum erit? qualis sine patrefamilias domus? qualis sine doctore schola? quale sine anima corpus? qualis deniq; mundus hic, extincta lampade Solis? Talis ergo improborum anima est, quæ ijs omnibus ornamentis & beneficijs destituitur. Quid verò obscurius atq; tristius, quàm sine Solè mundus? At Christus sol iustitiæ in anima iusti est. Quid tetrius atq; deformius, quàm exanime corpus? At Christus animæ nostræ velut anima est: Ideoq; talis est anima sine Christo, quale sine anima corpus. Videtis igitur, quã dispar sit iusti hominis & iniusti conditio: & quale sit animam à Deo vel inhabitari, vel desereri.

§. II.

¶ Sed inter hæc tam apposita & conuenientia Dei officia potissimum ei pastoris nomen & munus (quod primo loco posuimus) conuenit, quodq; illi frequētissimè sacræ literæ tribuunt. Ipse enim de se dicit: Ego sum pastor bonus. Et rursus in *Psal. pro eo quod nos* *Ioan. 10.* legimus:

Psal. 79. legimus: Qui regis Israel intēde. D. Hiero. vertit, Pastor Israel auscul 15
Simile. ta: qui pascis velut ouem Ioseph. In quibus locis apertè videtis, nos
 quidem ouium, Deum verò pastoris nomen & officium retinere. Si
 cut enim vnica boni pastoris cura est, gregem suum pascere, à bestia
 rum incurribus tueri, in viam dirigere, atque in hoc vnum studium
 dies, noctesq; ab omnibus alijs feriatum incumbere: ita planè sum-
 mus ille pastor omnia hæc in pios homines exercet officia, dum eos
 salutari cibo corporis sui pascit, aqua sapientiæ potat, baculo prou-
 dentia dirigit, & ab incurfu atrocissimarum ferarum, hoc est dæmo-
 num tuetur, & per huius vitæ vias difficiles atq; formidolosas vadē-
 tes spiritu suo ita dirigit, vt confidenter quisq; illorū dicere possit: Si
Psal. 22. ambulauero in medio vmbrae mortis, nō timebo mala, quoniam tu
 mecū es. Deniq; ita vni huic rei intētus est, vt quasi ab omnibus alijs
 feriatu, in hoc vnum tantū inuigilare & incumbere videatur. 16

Cæterū quia longum esset hæc omnia pastoris officia singula-
 tim recensere, vnum tamen eorum silentio prætereundum non est.
 Solet frequenter bonus hic pastor oues suas miro cœlestis dulcedi-
 nis pabulo, mirisq; diuini spiritus delicijs ita reficere, vt omnem in
 eis terrenarum opum atque deliciarum sitim extinguat. De his nāq;
Ezech. 34. per Prophetam dicit: In pascuis vberimis pascam oues meas, & in
 montibus excelsis Israel erunt pascua eorum: ibi requiescent in her-
 bis virentibus. Quæ sunt autem hæc vberima pascua, nisi fecundis-
 sima quædam gratiarum, sacramentorum, beneficiorum, donorūq;
 cœlestiū vbertas, quæ nobis per Christi gratiam & aduentum conti-
 gerunt? Quorum contemplatione adeò dulciter & mirabiliter ius-
 torū animus reficitur, inebriatur & pascitur: vt ei quidquid in hoc
 seculo fulget, tatarum rerum comparatione sordeat. Hoc est autem 17
Isaie. 58. quod per Isaïam seruis suis Dominus pollicetur, cū ait: Tunc dele-
 ctaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & ci-
 babor te hæreditate Iacob patris tui. Constat enim per huiusmodi al-
 titudines terræ non apricas rupes, aut excelsa iuga mōtium designa-
 ri, supra quæ homo collocandus sit: sed ea quæ in mundo excelsa &
 summa putātur intelligi: nempe opes, honores, regna, & imperia: su-
 pra quæ omnia ineffabili quodam modo constituitur homo, dum
Cypria. ad ea omnia pro nihilo ducit & contēnit: atque (vt verbis vtar Cypria-
Donat. ni) quidquid apud cæteros in rebus humanis sublime ac magnū vi-
 detur, intra conscientiam suam iacere gloriatur. Quò fit, vt nihil de-
 siderare de seculo debeat qui iam seculo altior factus est. Quod pla-
 nè exemplo beatissimi Anachoritæ Syluani discimus quem ferunt

- 18 à contemplatione rerum diuinarum ad humana redeuntem oculos claudere solitum: quòd videlicet comparatione altissimarum reru quas fuerat contemplatus, ita ei terrena cuncta vilescerent, vt ne cernere quidem illa dignaretur. Hoc est ergo verè attolli super altitudines terræ, hoc cibari hæreditate Iacob: quæ hæreditas nõ alia, quàm ipse Deus est, quo fidelis anima in hoc etiam exilio constituta, miro modo reficitur & satiatur. Qui igitur hoc cibo alitur, quid amplius querat? quid non fastidiat? cuius rei desiderio teneatur, qui iam Deo pascitur? ¶ Ad hanc verò satietatem apertius explicandam, operæ pretium me facturum fratres arbitror, si vobis reconditum aliquid ex Hebræorum literis hoc in loco referam. Sunt apud Hebræos duo celeberrima Dei nomina: alterum Ieoua, alterum Saday. Ieoua significat, qui est: Saday verò, qui sufficit. Et prius quidem illud nomen
- 19 (Qui est) Deo conuenit quatenus rerum omnium quæ sunt, principium existit: alterum verò (Qui sufficit) eidem tribuitur, quatenus rerum omnium finis vltimus est. Ad rationem quippe finis pertinet; vt omnibus ad felicitatem & perfectionem solus sufficiat: quod plenissimè præstat is, in quo bona cuncta quæ desiderari possunt, plenissimè reperiuntur. Vnde consequens est, vt quisquis hoc summum bonum fuerit assequutus, nihil habeat cuius desiderio teneri possit: quia in vno illo bonorum omnium summam complexus est. Quod si ita est; verè hoc vnum bonum habenti sufficit, meritoq; hoc nomen Deo tribuitur, Qui sufficit. O nomen amantissimum, nomen Philosophia & vera sapientia plenissimum, melle dulcius, balsamo suauius, auro splèdidius, gemmis & margaritis pretiosius! In te vno
- 20 enim omnis plenitudo bonorum, omnis vitæ iucunditas & suauitas continetur: vel ipso eodem Domino testante, qui Moyfi faciè eius ardèntissimè cernere cupienti ait: Ego ostendam tibi omne bonum. Exod. 33. Cuius nominis typum gessit Mâna quod Deus pluit Patribus in deserto, in quo omnis saporum suauitas inerat: in hoc autem nomine Num. 11. non modò saporum omnium suauitas, sed etiam gaudiorum atque bonorum omnium plenitudo continetur.

Ex hac quidem Philosophia manifestè liquet, quanto errore teneantur, qui desiderio felicitatis incensi, opes, honores, voluptates, ceteraque bona terrena studiosissimè quærunt: quibus sitim cordis sui explere se posse confidunt, quæque homini ad felicitatem sufficere, inexhausta cupiditate testantur. Constat enim quòd quemadmodum aptitudo ad ridendū, ita est hominis propria affectio, vt nulli prorsus alteri creaturæ cõueniat: sic planè illa Dei proprietates Saday

nomine significata (hoc est, qui sufficit) nulli alteri ; præterquam Deo conuenire potest. Vnde sicut planè stultus esset, qui risum, aut rationem extra hominem quæreret: ita stultus est, qui felicitatem, aut satietatem animi extra Deum requirit. Id adeo verum est, vt si Deus innumerabiles mundos creasset, eorumque omnium imperiũ alicui homini contulisset: ne hæc quidem tantarum rerum opulentia animæ eius sitim explere vilo modo posset. Quod si posset, quidquid illud esset quod illi sufficeret, Deus vtique esset: quia vltimi finis ratio illi haud dubiè conueniret. Esse autem vltimum finem, tam Dei proprium est, quàm esse primum principium. Sic ergo in nullam creaturam primi principij ratio cadere potest: ita nec vltimi finis: cui planè ex natura conuenit, quòd solus habenti sufficiat. ¶ Vnde colligimus deplici nomine errare eos, qui extra Deum beari, felicesque esse nituntur. Primum, quia felicitatem extra Deum quærun, in quo solo quærenda est: deinde quòd illam in creaturis quærun, in quibus esse nullo modo potest. Quæ autem maior insania, quàm ibi felicitatem quære, vbi non est, & ibi nolle quære, vbi verè est? Hos autè D. Augu. admonet his verbis: Quærite quod quæritis, sed ibi non est, vbi quæritis. Beatam vitam quæritis in regione mortis, non est ibi. Quomodo. n. beata vita, vbi nec vita? Qui hoc autem faciunt, duplici ratione peccant: primum, quòd re ipsa creaturis diuinitatem tribuunt: quia illis tribuunt, quod Dei proprium est. Deinde quia Deo adimunt, quod ei propria ac singulari ratione conuenit. Vnde quemadmodum Apostolus grauissimè accusat eos, qui sacrificijs & ceremonijs legis iustitiam quærebant: qui hoc ipso testabantur sacrificium Christi ad iustificationem hominis non sufficere (quod in maximam Christi contumeliam cedebat) ita isti, dum nõ in Deo, sed in creaturis perfectam animi quietem quærun, Deum ipsam dedecore atque ignominia afficiunt, quem beandis hominibus sufficere non posse, ipso opere testantur. ¶ Hæc igitur fratres tanta felicitas proposita nobis est, hæc tam magna dona sunt, quibus Deus animam dicit, quam inhabitat: vt hac ratione appareat, quo studio, quo vè animi ardore ad talè hospitem intra mentis nostræ claustra excipiendum, parari debeamus: quod ego primo loco explicandum suscepèram.

August.

Ad Gal. 2.
Simil.

PARS POSTERIOR. §. III.

Nunc superest vt quæramus, qua ratione talis hospitis munificentiæ perfrui possimus. Quam ad rem illud primò loco quæredum est (quod viam nobis huic quæstioni aperit) cur diuina Sapiëntia ante

Chri-

- 24 Christū præmiserit Ioānē? An nō potuisset sine præcursoris huius officio Christus in mundū venire? Huic quæstioni Zacharias pater eius breuiter respondet cūm ait: Tu puer propheta altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Dñi parare vias eius. Hoc est, ad hoc potissimum electus atq; destinatus es, vt animas hominum fide & pœnitentia præpares, quatenus aduentantē mundi Saluatorem, & clarissima eius dona purgatis prius mentibus excipere valeant. Ad hoc igitur munus præcursor Domini Ioannes missus fuit: ideoque prædicatione eius à pœnitentia & baptisate exordium cœpit: quæ duo ad abluenda & purganda hominum corda conferuntur. Sic enim ad populum Ioannes clamabat: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Quasi diceret: Tempus est, vt lacrymis atque lamentis mentes vestras abluatis, quò eas ad cœlestis regni dona percipienda præparetis. Regnum autem cœlorum (vt Paulus ait) est iustitia, pax, & gaudium in Spiritu sancto, cæteraque diuini spiritus charismata: quæ nouus hic rex è cœlo descendens, hominibus distribuenda secum affert. Mundate ergo vasa pectoris vestri: non enim decet tam magnifica dona in vasa sordida effundi. ¶ Sicut ergo ad hoc præcursor Dñi Ioannes venit, vt homines dignū Deo habitaculū doctrinæ suæ monitis efficeret: ita nunc Ecclesiæ voces (quibus diu noctuq; tēpla personant) eò spectant, vt nos ad natalem Dñi diē pijs animis excipiendū, & celebrandū præpararēt. Hinc ad Deū quotidie clamat Ecclesia: Excita Dñe corda nostra ad præparandas vnigeniti tui vias, vt per eius aduētū &c. Ad nos verò clamat: Adorna thalamū tuū Syon, & suscipe regē gloriæ. Quin & Saluator ipse in Cāt. propositis beneficijs & laboribus quibus nos sibi deuinxit, amātissimis & suauissimis vocibus aditum sibi intra cordis nostri domū præberi postulat his verbis: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea: quia caput meū plenū est rore, & cincinni mei guttis noctium. Hoc quid aliud est, quā quod idē ipse in Apocalyp. ait: Ecce ego sto ad ostiū & pulso: si quis audierit vocē meā, & aperuerit mihi, intrabo ad illū, & cœnabo cū illo, & ipse mecū. O beatū cōuiuū, o expectāda cœna, o cœlestes epulæ, quas nō homo, sed rerū omniū Dñs regio apparatus instruit! O nimīū felices quibus hāc cœnā diuino splēdore atque magnificētia dignā experiri datū est! Cœnabo (inquit) cū illo, & ipse mecū. Quid sibi vult hoc genus cōuiuij? An nō satis erat dicere cœnabo cū illo, quāuis nō adderet, Et ipse mecum? Sed hoc perinde est, ac si dixisset. Vterque cœnā apparabimus, ille mihi de suo, ego illi de meo in cōmune fercula ministrabimus. Ille pœnitentiā exhibe-

Luce. 1.

Matth. 3.

Rom. 14.

Canti. 5.

Apocal. 3.

bit, qua ego pascor: lachrymas, quas ego bibo: deuotionem, qua ego
 delector: ego verò illi tribuam remissionem peccatorum, quam ex-
 petit: pacem, quam desiderat: iustitiam, quam postulat: & gaudium
 in Spiritu sancto, hoc est manna absconditum, quod nemo scit, nisi
 qui accipit. Ad hoc igitur epulum celebrandum amantissimis ver-
 bis aperiri sibi postulat Sponsus cordis nostri ostium, in quod ingre-
 di, in quo habitare, & requiescere quam maximè desiderat: quando-
 quidè in delicijs suis habet filios hominū. Quod verò subdit: Quia
 caput meum plenum est rore, & cincinnati mei guttis noctium: par-
 tim perseuerantiam indicat pulsandi, qui tam diu in hoc perstitit, vt
 nocturno rore & guttis noctium caput eius aspergeretur: partim ve-
 rò causam indicat aperiendi, dum sub his nominibus pœnas indicat
 peccatorum, quas innocentissimus agnus amoris nostri causa pertu-
 lit. Quò minùs mirandum est, si tam ardentè intra nos postulat ad-
 mitti, qui propter hoc ipsum tam multa dignatus est pati. Quis hîc
 igitur non miretur? quis ad has Domini voces nõ obstupescat? Cur
 ô candor lucis æternæ, & splendor paternæ gloriæ, cur, inquam, gut-
 tis noctium, cur his incommodis afficeris, nisi vt tibi intra pectus no-
 strū aditum patefaciamus? Vbi quæso eras antequam mundum con-
 deres? Certè priusquam montes fierent, aut formaretur terra & or-
 bis, tu eras Deus, in te vno habitans, tibi soli sufficiens, & te vno bea-
 tus. Ego sum qui extra te subsistere non valeo, qui nisi intra te viue-
 re non possum, qui (quocunq; me vertam) extra te semper malè ha-
 beo, intra te verò semper mihi bene est, quamuis nihil aliud habeã.
 Cùm ego igitur ad te venire deberem, tu ad nos non solùm venire,
 sed causas etiam cur te intra nos admittere debeamus, nempe dolo-
 res quos nostri causa pertulisti, referre dignaris. Vnde autem digna-
 tio hæc, nisi ex immensa illa bonitate, & plusquàm paterna charita-
 te tua prodire potuit? Sic pia mater, cùm dilectissimo filio graui mor-
 bo laboranti, & omnia ciborum genera fastidienti, alios ipsa cibos
 rursum offert manu sua diligentissimè præparatos, simili orationis
 genere vti solet: Illo enim & hos quoq; iterum cibos repudiante, il-
 la quos in præparatione labores pertulerit, fumum videlicet, & calo-
 rem ignis commemorat: quò illum vel hac ratione ad cibum capien-
 dum alliciat. Sic igitur cœlestis Sponsus animaduertens animæ no-
 stræ salutem ex sua in nobis habitatione pendere, amore plusquàm
 materno, omnibus his blanditijs excitat nos, vt eum tandem intra
 mentis nostræ domicilium excipiamus: ad quod labores, quos salu-
 tis nostræ gratia in passione sua pertulit, cõmemorat: ne frustra tantū
 operæ

Simil.

30 operæ propter nos insumpisse videatur. Quasi dicat: Fastidis fili mi
 cibos animæ tuæ salutares, fastidis veram pœnitentiam, scelerû con-
 fessionem, pietatem, castitatem, obediētiam, iustitiam, cæteraq; vir-
 tutum officia, in quibus salus tua sita est: non vis harû rerum studio
 aperire mihi ianuam vt in te habitem, in te stabilem sedem figā: ideo
 rogo & obsecro, Aperi mihi soror mea, amica mea, colūba mea, quia
 caput meum plenum est rore, & cincinnati mei guttis noctiū: hoc est,
 quia omnes illius tristissimæ noctis iniurias ideo sustinui, vt in ani-
 mo tuo mihi domicilium præparares. ¶ Et quidem hæctenus miran-
 da Sponsi bonitas & charitas, nunc autem desferenda & miseranda tar-
 ditas nostra exponitur, cùm Sponsæ vox protinus subditur: Spolia-
 ui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomo-
 do inquinabo eos? Quibus verbis quid aliud significatur, quàm no-
 31 stra illa tarditas, ac fœcordia nimia, aut (vt ita dicam) morositas: qua
 Christo Domino ad ostium cordis nostri pulsanti, difficiles nos ex-
 hibemus, inutiles trahentes moras, excusationesq; friuolas prætexē-
 tes, quominus facilem illi aditum præbeamus?

§. IIII.

¶ Nunc ad vos fratres, Si nullum quæso aliud præmium à Deo expe-
 ctaremus, nihilq; tot eius beneficijs cômoueremur: an non hæc tan-
 ta diuinæ bonitatis & charitatis immēntas, ad nos ingredi, & in no-
 bis habitare cupientis, excitare deberet, vt illius saltem gratia saluti
 nostræ prospiceremus? Si quis autem hac ratione permotus quærat
 quid sibi ad hoc sit faciendum? Huic ego respondeo: Primùm quidē
 necesse esse, vt impedimenta omnia, quæ cœlesti Spōso aditum ob-
 32 struunt, è medio tollat. Hoc certè Sponsa post illas Sponsi preces &
 clamores, se fecisse testatur, cùm ait: Pessulū ostij mei aperui dilecto *Cant. 5.*
 meo. Pessuli autem nomine non solum peccata omnia, quæ diuinæ
 menti aditum præcludunt: sed etiam omnes turbulenti motus & cu-
 piditates significantur, quarum veluti fons & seminarium inordina-
 tus nostri amor est. Hoc est enim fortissimū pessulum, & veluti fer-
 reus obex, quo pulsanti Sponso aditus intercluditur. Immodicus e-
 nim amor, quo erga carnem hanc mollem, & voluptatum & cōmo-
 dorum suorum amicam nimium afficimur, facit vt à rerum diuina-
 rû studio abducamur, & carnis cupiditatibus tota mente seruiamus.
 Nam spiritus & caro veluti balances quædam sunt, quarum cùm al- *Simil.*
 tera sursum agitur, altera ad imum necessariò deprimitur. Quinetiā
 quæcunq; alia inordinata, & à diuina lege deuians affectio, qua ali-
 quid diligimus, nec propter Deum diligimus, pessulum est, atq; re-

pagulum, quod Sponsi impedit ingressum. Res demum omnis, quæ mentem nostram ad se immoderato amore vocat, à Christo auocatur: quia vbi thesaurus noster est, ibi non solum cor, sed etiam totus homo est. Huius autem rei gratia Saluator ait: Nolite putare, quod veni pacem mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare, &c. Quo in loco ea solum enumerat, quæ iuste diliguntur: quæ tamen si immodicè diligantur, perfectæ charitatis impedimenta sunt. Hoc ergo primò pessulū à corde nostro submouendum.

Quo sublato, domus adornanda est, in quam celestis Sponsus ingredi & commorari debeat. Quæ sint autem hæc ornamenta, eadem Sponsa solitis in uolucris & figuris explicat, cum ait: Ferculum fecit sibi rex Salomon è lignis Lybani: columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum media charitate contravit. Proferculo, hoc est, vehiculo regio, alij verterunt palatium, siue umbraculum. Quod quidem ad piorum animas pertinet: quas templum Dei, siue palatium esse non semel Apostolus testatus est. Hoc autem palatium columnis argenteis, hoc est, candore & puritate vitæ sustentandum est. Frustra enim quisq; de structura aliarum virtutum, absque puritatis & innocentie fundamento sollicitus est. Ideo columnæ sunt argenteæ, quia totius spiritualis ædificij columnæ, vitæ puritas, & immunitas à peccato est. Reclinatorium autem in quo Sponsus requiescit, charitas est: quæ auri nomine significatur. Sic enim dilectus Christo discipulus ait: Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Reclinatorium autem ad quietem captandam, potissimè destinatur. Nec enim vlla in re Deus nisi in sola charitate molliter acquiescit: quia nihil illi gratū, nisi sola charitas est, aut quod charitate conditum est. Quod latè D. Paulus ad Corinthios ostendit, cum ait: Si linguis hominum loquar, & Angelorum, &c. De qua etiam charitate intelligendum est, quod deinde subditur: Media (videlicet feruli huius) charitate contravit: vel ut alij verterunt, intimū eius amore tectū est: hoc est, oīa interiora feruli huius amorē præ se ferūt. Quo significatur, oīa piorum officia Christi amorē spirare. Vnde est illud Augustini. Dilige, & quod vis fac. Siue taces, dilectione tace: siue loqueris, dilectione loquere: siue parcis, dilectione parce: siue castigas, dilectione castiga. Hoc est ergo quod Sponsa ait: Intima huius siue feruli, siue palatij, amore tecta atq; vestita esse. Hæc igitur sunt aulae ecclésiæ Spōso gratissima, quæ mentem nostrā ad illum dignè recipiendum præparant. Et quidē charitas (quæ

36 (quæ præcipuum palatii huius ornamentum est) facilis ac dulcis est. Quid enim amore dulcius? sed ascensus tamen ad illud difficilis quod & ascensus & purpuræ nomen (sanguineum colorem præferens) aperte declarat. Quod enim amor erga Deum in corde nostro principatû obtineat, omnis alius adulterinus amor excludendus est quod circa dolorem fieri non potest. Quare necesse est, ut qui ad exitum illam, atq; diuinum amorem aspirat, adulterinum illû ab amantia sua præcul delectere contemdat: hoc est enim quod ante diximus, pessulum ostij amouendum esse, quod pulsanti Sponso aditum præbeamus. Quia in re illud nobis non parua solatio esse poterit, quod ipsa etiam charitas, ad quam aspiramus, non mediocri adiuuato nobis est, ut illam adipiscamur. Ipsa enim sibi viam aperit, ipsa virtutû ascensum, quoad eam peruenitur, facilem reddit. Omnia quippe suffert, omnia erudit, omnia sperat, omnia sustinet, sicut Apostolus ait: I. Corin. 13

37 Sed quid ego hæc nequicquam diligenter commemoro? Quotus quisq; est, qui ijs audiendis mentis suæ domum nascituro Christo præparare studeat? Quam frequenter hæc ipsa multi audierû, qui tamen ad has vocês penitus obsurduerunt? Diuturna enim consuetudo hæc eadem sine vllò fructû audiendû causa est, ut tot Ecclesiæ voces, tamq; sæpe repetitæ, nihil apud nos hæcenus valuerint. Itaq; fabrorum ferratorû canibus similes esse videmur: qui cõtinuis maleonû actibus audiendis assueti, adeo à fommo non excitantur, ut altius etiam eorum sonitu indormiant. Atq; beatos olim Euangelij prædicatores Isaias pronuntiabat, quibus ea fors contigisset, ut ipsorum prædicatio per Christi gratiam longè fructuosior, quam Prophetarû priorû futura esset. Postquam enim felicitatem huius tẽporis cõmemorasset, dixissetq;: Ecce in iustitia regnabit rex, &c. Et erit

38 opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silerium, & securitas usq; in sempiternum: hoc velut epiphonemate sententiam claudit: Beati qui seminatis super omnes aquas, immittetes pedem bouis, & asini. Quod perinde est, ac si diceret: O vos felices & beati noui testamenti agricolæ: quia non in sterili solo, & in aquoso, sicut nos, sed super omnes aquas, id est, iuxta Euangelicæ gratiæ fontes, diuina verbi semina iacietis: quibus irrigata mortalium corda, velut agri pingues, fructû pietatis & iustitiæ feret cumulatissimum. Quid agis Propheta? quid nobis gratularis? Ecce iam ad pristinam sterilitatẽ redacti sumus: frustra tot quotidie voces spargimus. Quotus enim quisque est, qui vocibus nostris excitatus, mores suos componat, & ad meliorem mentem redeat? Magnopere vereor, ne hunc solum ex prædicationis munere

Lucæ. 21. nère fructum referamus, ne vltimū ante æquissimū illum iudicem 39
excusationis velāmen prætexere valeamus. Sic enim Saluator disci-
pulis ad prædicandum missis ait: Continget autē vobis, in testimo-
nium illis. Vt enim Iudæis olim Dominus Hierosolymorum exci-
dium, propter inhabitantium scelera, denuntiari per Prophetas vo-
luit: quos tamen præsciebat nihil hoc nuntio & prædicatione profe-
cturos (vt hac ratione inexcusabilem eorū causam redderet) sic pla-
nè apparet, simili ratione & consilio verbum quoq; Dei plerisq; ho-
die hominibus annūntiari.

Apoc. 20. Quid igitur? An non hoc tempus gratiæ viget, qua diaboli regnū
euersum est? Est planè. Sed lego tamen in Apoc. Diabolum virtute
crucis Christi ligatum, oportere solui modico tempore. Quis autē
sciat an modò Sathanas solutus iam sit, quando tot mundus hæresis
40
bus, tot monstris vitiorum, tot bellorum cladibus, gentiumq; ruinis
pene atrox & afflicus est? Si ergo Sathanas solutus est, quid mirū
si gratia quodammodo ligata est, & in vincula cōiecta, quemadmo-
dum & Ioannes, qui gratiæ nomen retinet, ab Herode vinctus fuit
Cuius tu mihi tyrannidem imitari quodammodo videris. Ille quip-
pe ne saltatricem in carere afficeret, Ioānem morte damnauit: tu ve-
rō ne carnem tuam modestia afficias, Ioānem, hoc est, gratiam Do-
mini in vincula conijcis, dum gratiæ ipsius adiūmēta repudias. Hoc
verò quid aliud est, quam mysticum Herodem agere: cum ille Ioan-
nem verum, tu mysticum interficias? Hi sunt autem qui natalem do-
mini diem ea tantum de causa præstolantur, vt in eo lautius epulen-
tur: vt gallos, quos toto anno saginauerunt, in explebili auiditate de-
uorent: vt festum diem in glauiei, de decori atque turpitudini dicatū
41
agant: vt licentiū sese delicijs, lusibus, ebrietati, atq; comestationi-
bus dedant. Hæc sunt festa multorum huius temporis Christianorū,
qualia nec carnales quidem Iudæi olim celebrabant: quāuis enim lar-
gius in conuiujs suis epularentur; ex præscripto tamen legis epula-
bantur, dicente Dño: Epulaberis in omnibus bonis quæ dederit tibi
Dñs Deus tuus, tu & filius tuus, & ancilla tua. Nos autem non quidē
ex præscripto Domini, sed ex affectu carnis & voluptatis, spiritualia
festa in obsequium carnis vertimus, & ad hoc ea auidè expectamus,
vt in eis nos plenius & auidius ingurgitemus, nulla prorsus de spiri-
tuali refectioe cura solliciti: quasi toti carnei essemus, hoc est, ex
mera, solaq; carne cōflati, nec vllam spiritus scintillam haberemus.
Itaq; sū serotos homines hisce diebus huius tāti mysterij considera-
tioni addicere deberēt, epulis magis & carnis indulgentiæ seruirent.

- 42 Ne verò me quisquam nimis seuerum & inhumanum iudicet, qui contra receptam ab omnibus penè consuetudinem ista dicam, sanctissimum Bernardum audiat, hæc ipsa fidelibus his verbis improperantem. Quantæ insanix est, vt post tanti regis aduentum, alijs quibuscumque negotijs homines velint, seu audeant occupari, & non magis omisis omnibus, soli eius cultui vacent, nec in eius præsentia cuiuscumque meminerint cæterorū. Sed non omniū est quod ait Propheta: Memoriam abundantix suauitatis tuæ eructabant, siquidem nec omnes hæc memoria pascit. Sanè nemo quod non gustauit, sed neque quod tantum gustauit, eructat. Ructus quippe non nisi de plenitudine & satietate procedit. Propterea quorum secularis est mens & vita, memoriam hanc etsi celebrant, non eructant: sine deuotione & affectione dies istos arida quadam cōsuetudine obseruant.
- 43 Denique quod damnabilius est, ipsa quoque inæstimabilis huius dignationis memoria datur in occasionem carnis: vt videas eos tanta sollicitudine diebus istis vestium gloriam, ciborum parare delicias, ac si hæc & huiusmodi quærat in natiuitate sua Christus, & ibi suscipiatur dignius, vbi hæc accuratius exhibetur. Sed ipsum audi dicentem. Superbo oculo & insatiabili corde, cum hoc nō edebam. Quid tanta ambitione vestes paras in natalem meum? Detestor ego superbiam, non amplector. Quid tanta sollicitudine ciborum copias reponis in tempus illud? Damno ego carnis delicias, non accepto. Planè insatiabilis es corde tanta parans, & ex tam lōgo: nam corpori utiq; & pauciora sufficerent, & quæ possent opportuniùs inueniri. Celebrans ergo aduentum meum, labijs me honoras, sed cor tuum longè est à me. Nō me colis, sed Deus tuus vèter est, & gloria in confusione
- 44 nem tibi. Infelix omnino, qui voluptatem corporis, & secularis colit gloriæ vanitatē. Beatus autem populus, cuius est Dominus Deus eius. Fratres nolite vos æmulari in malignantibus, neque zelaueritis faciētes iniquitatem. Intelligite magis in nouissima eorum, & compatimini eis ex animo, & orate pro eis, qui præoccupati sunt in delicto. Hæc enim faciunt miseri, quia ignorantiam Dei habent. Nam si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ tāta aduersum se insania prouocarent. Hucusque Bernardus. Ex cuius verbis apertè liquet huiusmodi festa dæmonem non modò non reformidare, sed irridere etiam, atque desiderare. De his enim scriptum est: Viderunt eòs hostes, & deriserunt sabbata eius. At Ecclesia non irridet, sed luget, & cum eodem Propheta clamat: Vię Sion lugent, eò quòd non sint qui veniant ad solēnitatem. Carnales enim homines nō Deo, sed diabolo

Bernard.
serm. 3. de
Aduentu.

Ber. ser. 3.
de Aduentu.

Thre. 1.

Ibidem.

festa

45
 festa celebrant. Cum enim hoc ipso natalis Dñi die mensam erigūt,
 & super eam taxillas, aleas, & cartas ponunt, deinde ludentes & iu-
 rant & peierant, & efferuescente vino cōiuiantur, litigant, & inter-
 dum sacrilegum os in cælum ponunt: an nō inflictum sic se in hac sa-
 cra solēnitate gerunt, altare diabolo erexerunt? Hæc est ergo solenni-
 tas ad quam carnales homines confluunt, non ad solennitatem Dei.
 Non ita decet fratres, nō ita hoc festum celebrandum est, sed pia de-
 uotione, sed lachrymis, sed laudibus, sed spirituali lætitia, sed gratia-
 rum actionibus, tantiq; beneficij cōsideratione, sed hostijs spiritua-
 libus, hoc est elemosynis hoc præcipuè tempore pauperibus erogā-
 dis: qui postea cum defeceritis (quemadmodū Saluator ait) in æter-
 na vos tabernacula recipiant: in quibus temporalia festa in sempiter-
 na sunt gaudia transitura.

IN EADEM DOMINICA QVARTA

Aduentus Domini Concio tertia, in qua lectio Euangelica
 explanatur: ubi etiam de spirituali aduentu Dei
 in animam, sicut in præcedentibus agitur.

T H E. *Dirigite viam Domini.* Ioan. 1.

Um Ecclesia hoc sacratissimum tempus in hoc potis-
 simum destinauerit, vt nos ad excipiendum intra mē-
 tes nostras nascentem Dominum Saluatorem, & Na-
 talem eius deuotissimè celebrandum præpararet: di-
 gnū profectò est, vt concionatores, qui Ecclesiæ mi-
 nistri, Deiq; (vt Apostolus ait) adiutores sumus, Ecclesiæ studiū stu-
 dio atq; opera nostra inuenimus: vosq; ipsos ad hoc pietatis officium
 sermonibus nostris cohortemur. Ad quod nos Præcursoris Domini
 verba, quæ in his Euangelicis lectionibus referuntur, maximè inui-
 tant. Cuius Præcursoris officium fuit præire ante Dominum, & pa-
 rare illi plebem perfectā: ad quod illa Isaiæ verba omnium auribus
 inculcabat: Dirigite viam Domini, rectas facite in solitudine semitas
 Dei nostri. Quæ quidem sententia frequenter à nobis hoc sacro tē-
 pore & tractanda, & repetenda est: quandoquidem quidquid Ecce-
 sia à nobis his diebus exigit, breuissimè comprehendit. Quod vt di-
 gnus præstare possimus, cœlestem opem sacratissimæ Virginis in-
 teruentu solita oratione imploremus.

3. Ioan. 1.

Luce. 2.

Isaiæ. 40.

A V E M A R I A .

¶ Audistis fratres charissimi, in superiori præcedētis Dñicæ cōcione
 Ioannem

100 Ioannem Baptistam Angelū illum fuisse, de quo Dñs per Prophetā
 dixit: Ecce ego mitto Angelū meum ante faciem tuam: qui præpara- Malach. 3.
 bit viam tuam ante te. Scitis enim hanc viam, qua Christus in animā
 venit, fide primū sterni atq; parari: quāvis non sola, sed charitate
 etiam, pœnitentia, cæterisq; virtutibus exornari. Fides namq; prima
 radix & initium sanctificationis nostræ est, qua mentis nostræ domi-
 cilium venienti Christo adornamus. Quia verò inter omnia quæ ho-
 minibus credenda proponūtur, maxime arduum & difficile erat, ut
 homines hominem inter homines versantem, & humanæ vitæ pœ-
 nis atq; doloribus obnoxium, verum & omnipotentem Deum esse
 crederent: ideo locupletissimum Dñs huius rei testem Ioannē Bap-
 tistam ante illū præmisit, qui huius tam arduæ veritatis fidele testimo-
 niū perhiberet. Et quoniā Dei opera perfecta sunt (utpote: qui om-
 4 nia in numero, pondere, & mēsurā disponit) ideo tantam vitæ sancti- Sap. II.
 tatem, tantamq; sanctitatis opinionem huic testi & Angelo suo con-
 tulit, ut quidam non solum illi testimonium de Christo perhibenti
 crederēt, sed Christum eum esse multi existimarent: quemadmodū
 in superiori concione dictum est. Hac igitur de causā Iudæi stimula-
 tibus Phariseis (qui religionis & sciētiæ nomine insignes in populo
 habebantur) mittūt ad Ioannē sacerdotes & Leuitas, qui ab eo qua-
 rerent: [Tu quis es?] Quā quidē interrogationē legati qui erāt ex Pha-
 riseis, non discendæ veritatis studio (cū ambitionis magis, & aua-
 ritæ studio addicti essent) proposuerunt: sed partim, ut ipse Ioannes
 vocis suæ testimonio falsam hominū de se opinionem, voceq; com-
 pesceret (quando nulla in eum veri Messia signa cadere sciebāt) par-
 5 tim etiam, ut ipū quoq; honorem illi deferre viderentur, cui tantum
 tribuerent, ut an ipse esset Christus interrogarent. Hac nimirum ra-
 tione honori quoq; suo prospiciebant, dum illum honore prosequerentur,
 quem communi consensu tantopere populus extollebat.
 Quocirca multi eorum quibus studium erat omnia opera sua face-
 re ut honorarentur ab hominibus, baptismū quoq; illius (sicut Mat-
 thæus refert) receperunt, ut hac ratione auram istam popularē more
 suo captarēt. Quod nō obscure Saluator significavit, cū de Ioāne
 loquēs dixit: Ille erat lucerna ardēs & lucēs, & vos voleistis ad horā
 exultare in luce eius. Hoc est, ille ardebat tanquā facula igne charita-
 tis, & lucebat itē splendore & claritate nominis. Hoc est, & verē san-
 ctus erat, & talis ab omnibus habebatur, qualis erat. Cūq; huius dig-
 nitatis & gloriæ participes quodāmodo essent qui illū sequebantur,
 illiq; adhærebant: vos quoq; huius splendoris & gloriæ consortes
 effici

Matth. 3.

Ioan. 3.

effici voluistis, illius doctrinā audientes, & baptismum eius recipien- 6
 tes: quod tamen non perpetuò, sed ad horam fecistis. Hoc est, quan-
 diu gloriæ loco ducebatur illi adhærere, tandiu adhæfistis: vbi verò
 Ioannes in vincula coniectus, & regibus inuisus esse cœpit, tunc ab
 illo desciscistis: vt qui non veram, solidamq; virtutem, sed populare
 tantum auram sectabimini. ¶ Hoc ingenio sunt hodie quoq; mul-
 ti, qui virtutem & iustitiam tantisper colunt, dum illis utilis est: si ve-
 rò eis damnum aliquod, aut detrimentum inferat, protinus eam de-
 ferunt: vt qui non tam virtutem, quàm suam commoditatem capta-
 bant, nec tam Deo, quàm suæ cupiditati seruibant. De his autem Se-
 neca sic ait: *Honesti sequimur, quandiu aliqua illis spes inest: in con-*
trarium transaturi, si plus scelera promitterent. Contra hos autem in
Ecclesiast. scriptum est: Væ duplici corde, & labijs scelestis, & pecca-
tori terram ingredienti duabus vijs. Illi autem hoc modo gradiun-
tur, qui verā animæ simplicitatem ignorantes, duplici corde ad Do-
minum accedunt, duabusq; vijs terram ingrediuntur: dum externa
tantum specie Deum quærere videntur, interna tamen intentione
atque animo seipso, & sua commoda quærunt: quæ vbi non inue-
niunt, protinus à virtute deficiunt: quemadmodum hac in re Phari-
sæos fecisse Saluator docuit: qui quandiu illis honori erat, Ioannis
sanctitatem venerabantur & prædicabant: vbi verò utilitatis & ho-
noris ratio deficere cœpit, illum protinus deseruerunt. Hoc est ergo
quod ait, eos voluisse ad horam exultare in luce eius: hoc est, partici-
pes fieri honoris & gloriæ eius.

Cum ergo legati à Iudæis missi à Ioanne quæsisent: [*Tu quis es?*
 intelligens ille quo animo id rogarent: *Confessus est, & non negauit,*
 & *confessus est, quia non sum ego Christus,*] quem videlicet vulgus com-
 muni errore deceptum arbitratur. Responderunt illi: [*Quid ergo? Elias*
es tu?] Quoniam Ioannes asperitate cultus, & obiurgandi acrimonia,
 morumque seueritate Eliam referebat, an is Elias esset, interrogant.
 Quibus ille respōdit: [*Non sum.*] Hoc in loco quæri solet, quomodo

Matth. II. Ioannes Eliam se esse negauit, eum Dominus interrogantibus disci-
 pulis de eo dixerit: Si vultis scire, ipse est Elias. Sed facilis responsio
 est: Ioannem in persona quidem Eliam non fuisse, in spiritu tamē &

Luce. I. virtute fuisse. Sic enim Angelus Zachariæ patri dixit: Ipse præcedet
 ante illum in spiritu & virtute Eliæ: quia videlicet eam viuendi ra-
 tionem quam Elias, eodem actus spiritu, æmulaturus esset. Vnde fi-

3. Reg. 18. cut Elias in solitudine vitam agebat, asperrimaq; veste tegebatur, ze-
 loq; diuinæ gloriæ flagrans & Prophetas Baal interfecit, & impietate
 suam

suam idololatræ regi exprobat: ita Ioannes eandem vitæ asperitatem sectatus, eodemq; religionis zelo accensus, & Phariseos genimina viperarum appellabat, & adultero regi facinus suum constanter exprobat. Hæc ergo de causa Dominus ipsam esse Eliã dixit, quia spiritu Eliæ donatus, vitam & zelum sectabatur Eliæ. Magis enim quisque id esse dicitur, quod spiritu Dei est, quàm quod spiritu proprio existit: cum longè nobilius illud sit, quod à spiritu diuino, quàm quod ab humano proficiscitur. Denominatio autem à nobiliori fieri solet: ideoq; conuenientius ab ea re nominatur, quam supra naturæ conditionem sumpsit à Deo, quàm ab ea, quam naturæ ordine & conditione traxit à patre.

Matth. 3.

Matth. 14.

Ex quibus illud primò sequitur, talem vnumquemq; esse, taleq; nomen sortiri, qualem spiritum habeat, qualemq; vitam sequatur.

10 Nam quisquis intra se dæmonis spiritum habet, dæmonisq; malitiã & prauitatem sectatur, is plandiu dæmon appellandus est. Quod quidem Dominus testimonio suo confirmat, qui cum discipulis agens: Nonne (inquit) ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Si enim Ioannes à Domino Elias appellatur, quia spiritum habebat Eliæ, eiusq; vitam sectabatur: cur non diabolus appelletur, qui spiritu diaboli in se habitantis agitur, & eius opera imitatur?

Hac consideratione fratres, cuidam penè immediabili morbo (quo homines etiam iusti laborant) mederi poteritis: nempe vehementi cuidam indignationi aduersus tot mala, tot tetra facinora, tot hominum insanias, quas quotidie videmus: quarum conspectu vehementer plerumq; ad superbam quandam iracundiam & indignationem accendimur. Quæ quidem perturbatio hac potissimum ratione sedari poterit: Si intelligamus in omnibus hominibus, in quibus non habiter spiritus Christi, spiritum habitare diaboli: qui quidem spiritus (vt Apostolus ait) operatur in filiis diffidentie. Quod si ita est, quid mirum si is qui tali spiritu agitur, talisq; capitis membrum est, terribilia opera molitur? Quin & illud diligentissimè providendum est, ne à gratia Dei per lethale peccatum excidamus. Hoc enim si fiat, homo protinus à Deo, bonorum omnium auctore, deferitur, & à diabolo occupatur. Vbi enim spiritus Dei non est, ibi nequitie spiritum habitare necesse est, Apostolo testante, qui ait: Si quis non habet spiritum Christi, hic non est eius. Quod si non est eius, cuius quæso, nisi dæmonis erit? Quid autem infelicius, quid calamitosius, quid detestabilius, quàm tali spiritu agitari? talis capitis membrum, & talis hospitis domiciliū esse? Hoc ergo nomine (vt nihil esset

Ioan. 6.

Ephes. 2.

Rom. 8.

L aliud)

aliud lethale peccatum supra omnia detestandum nobis esset: quando quidem illius demerito (quod dictu quoq; horredum est) homo diaboli & spiritū & nomen retinet, & diaboli opera sectatur, & diaboli tandem (nisi oportune illum penituerit) supplicium & consortiū perpetuo sustinebit. Quis ergo, hoc stipendio proposito, audeat lethale crimen committere?

Sed ut ad id, vnde digressi sumus, redeamus, hoc in loco duplex insurgit quæstio: altera, quomodo si pij omnes eandem Christi spiritum habent, non eandem etiam vitæ rationem sequantur: altera, cur Ioannes, qui agnum Dei demonstraturus aduenerat, spiritu Eliæ potissimum donatus fuerit: in quo magis zeli & seueritatis acrimonia, quam agni mansuetudo commendatur. Conuenientius enim videbatur, ut agnus agnum, mansuetus mansuetum, blāsus blandum præcurreret: ut quem verbis demonstrabat, moribus etiam exprimeret. Ad prius illud dicendum est: quod quemadmodum lux vna Solis, quæ stellas omnes, siue fixas, siue inerrantes illuminat, variè quidem, pro varia ipsarum natura eas afficit (quod fit, ut aliæ serenitatis, aliæ tempestatis, aliæ siccitatis, aliæ pluuiarum causæ sint: ac deniq; tam multi, atq; varij sint stellarū effectus, quam ipsæ sunt variæ atq; multiplices) ita planè lux illa diuini spiritus, quæ omnia piorum corda illuminat, variè illa quidem, vel pro naturarum, vel etiam pro gratiarum varietate afficit ac mouet: ut omittam interim, quod ipse spiritus non quidem more Solis vno modo, sed variè seipsum, secundū diuersa charismata, pijs hominibus insinuat: qui propterea & vnicus, & multiplex esse dicitur. Hinc tanta in ipsis electis varietas existit.

4. Reg. 1. Hic spiritus Mosem effecit mansuetissimum super omnes homines
 3. Reg. 18. qui morabantur in terra: idem que Eliam adeo seuerum & acrem, ut
 3. Reg. 17. persecutores suos bis igne cœlesti consumpserit: & Prophetas Baal
 quadringentos super vno lapide iugularit (quodq; omnem superat
 admirationem) tribus annis & sex mensibus oratione sua imbres &
 pluuiam suspendit, ut desertorem religionis populum fame atque
 inedia conficeret: nec tanta quotidie pereuntium multitudine (quā
 vis animo saucitis) à seueritate ad clemētiam tandiu steteretur. Vi-
 detis ergo quanta sit ab vno, eodemq; spiritu varietas.

Cæterum, cur Præcursor Domini Ioannes, qui agnum demon-
 straturus veniebat, non magis spiritu Moſis, quam Eliæ, hoc est, non
 potius mansuetudinis, quam seueritatis spiritu donatus fuerit: hoc
 ab ipso donatore humiliter quærat, quisquis arcenum hoc scire de-
 siderat. Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis ei à consilijs
 fuit?

15 fuit? Fortasse hæc tantam seueritatem corruptissimi illius seculi mo-
 res exigebant. Maiora autem vùlnera acrioribus remedijs curanda
 sunt. Fortasse etiam hoc ad auctoritatem testimonij plurimum con-
 ferebat: seueritas enim magis, quàm mansuetudo veritatis testimo-
 nium commendat: cùm mansueti homines magis se aliorum mori-
 bus & sententijs, quàm acres & seueri ac commodent: qui nullis alio-
 rum affectibus, aut persuasionibus flecti, & à rectò deduci solent.
 ¶ His etiam adde, quòd si lex & Prophetæ vsque ad Ioannem pro-
 phetauerunt: quemadmodum Prophetarum vaticinia in illo, ita ri-
 gor quoq; legis cessare debuit. Videmus autem lucernam, cùm iam *Sima.*
 iam materia deficiente, mori incipit, splendidiorem flammam exci-
 tare, & sic tandem emori. Sic igitur, quoniam veteris legis asperitas
 in Ioãne finem capiebat, commodum erat, vt in ipso potissimùm hæc
 16 virtus emineret, quæ erat in illo finienda. Post hoc autem tempus le-
 nitas & mansuetudo Euangelicæ gratiæ consecuta est. ¶ Hoc autem
 indicare videtur insignis illa visio, quæ Eliæ in monte ostensa est, in *3. Reg. 19.*
 qua Domini aduentum ingens fragor subuertens montes, & conte-
 rens petras, antecessit: post quem tamen sibilus auræ tenuis (in quo
 Dominus erat) secutus est. Per illum ergo ingétem fragorem omnia
 subuertétem, legis asperitas: per sibilum verò auræ tenuis, lenitas &
 mansuetudo Christi (quæ in primo aduérto potissimùm enituit) ap-
 17 tissimè designatur. Is namq; de se ait: Discite à me, quia mitis sum & *Matth. 11.*
 humilis corde. Et in Isaia de illo cœlestis Pater ait: Ecce puer meus, *Isai. 42.*
 electus quem elegi, posui super eum spiritum meum: Non clamabit,
 neq; contendet, nec audietur in plateis vox eius: Calamum quassa-
 tum non conteret, & linù fumigans non extinguet. Quia enim quã-
 diu Dominus metu, seueritate, atque austeritate cū hominibus egit,
 vix quicquam apud illos profecerat: noua modò bella, hoc est, nouã
 bellandi rationem excogitauit, vt lenitate & mäsuetudine vinceret,
 quos terroribus atq; minis nunquam antea subiugauerat. Lex enim
 seueritate, Euangelium lenitate: lex timore, Euangelium amore: lex
 plagis & minis, Euangelium domis, ac beneficijs aduersus homines
 decertarunt. Vicit autem Euangelium: quia nimirum generosus est
 animus hominis, & magis ducitur, quàm trahatur. Quia ergo Domi-
 nus legis & Euangelij differentiam omnibus còspiciam esse voluit,
 ideo vno, eodemq; tempore Ioannem & Christum in múdo simul
 esse voluit, vt diuersa iuxta se posita, se se mutuo illustrarent: dū Ioã-
 nes legis asperitatem, Christus verò Euangelij lenitatem in personis
 quisq; suis exprimerent. Sed ad historiam redeamus.

Cum ergo Ioanes se Eliam esse negasset, instat illi rursus: [*Quid ergo? Propheta es tu?*] Negat ille se esse Prophetam, videlicet illum, quem **Deute. 18.** singularem inter Prophetas omnes Moses veterum promiserat; nempe Christum. Erat Ioannes Propheta, sed non ille, qui singulari privilegio inter Prophetas, tanquam Prophetarum Dominus eminebat. Itaque cum Ioannes se nec Eliam, nec Prophetam esse dixisset, quaerunt illi rursus: [*Quid ergo es: ut responsum demus ijs, qui miserunt nos: quid dicis de te ipso?*] Ego (inquit) vox clamantis in deserto. *Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias propheta.*] Quod perinde est, ac si diceret: **Isaia. 40.** Ego sum praeco & minister illius vocis, quam Isaias Propheta in spiritu audiuit: quae quidem vox hoc praecipue praedicat: *Dirigite viam Domini.* Quia enim promissus olim Dominus, tam diu expectatus atque desideratus, ad vos venire dignatus est, non quidem vacuum, sed caelestibus diuitijs plenus: ideo sternite illi viam, per quam ad vos veniat: ad quod vos prophetica voce invito: [*Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri.*] Quae verba saepius Ecclesia hoc tempore eo consilio repetit, ut quemadmodum Ioannes hac oratione aetatis suae homines ad excipiendum Christum in carne venientem praeparabat: ita nos eadem ad spirituale eius aduentum hoc tempore praepararet. De hoc igitur spirituali aduentu, quando de alijs duobus in superioribus concionibus dictum est, sicut polliciti sumus, dicere incipiamus.

TRACTATIO THEMATIS. §. I.

¶ Tria tamen hac de re potissimum mihi dicenda esse videntur. Primum, quo studio & ardore Dominus in animas nostras venire, & in eis requiescere dignetur. Deinde, quid in eis potissimum operetur. Postremo, quid nobis facto opus sit, quod tali aduentu, taliq; hospite digni habeamur.

¶ Principio vero, nulla oratio explicare, nulla mens promeritis concipere potest, quantum superna illa & infinita bonitas in fidelem animam venire, & stabilem in ea sedem figere desideret. Neque id quidem mirum alicui videri debet, cum anima iusti sit naturalis locus, & veluti centrum, in quo divina mens requiescit. Videmus autem res omnes quae natura constant, vehementissimo impetu in sua propria & naturalia loca, hoc est, in suum centrum (in quo placidissime requiescunt) ferri: Summus autem ille rerum omnium conditor habet etiam suum (vti diximus) centrum, in quo quiescit (si tamen ita loqui de summa illa maiestate licet) nec id quidem simplex, sed etiam duplex: alterum quidem in seipso, in quo plenissime requiescit, omnibusq; diuinitatis suae delicijs fruitur: alterum in anima iusti, quae sedes est sapient-

21. tiam in qua etiam mirificè oblectatur. Vnde vnigenitus ille, qui in sinu Patris, tanquam in centro suo, placidè cubat, suum quoq; habet in terris velut humile & exiguum centrum, in quo delicijs suis fruatur cum filijs hōminum. Sicut enim Salomon post amplissimam domum (quam sibi in Hierusalem ædificauerat) aliam quoq; solatij domum in saltu Lybani (quæ venationi seruebat) extruxit: ita verus Salomon Christus, alteram quidem domum in cœlesti Hierusalē non manu factam habet, alteram verò in hoc inferiori mundo delegit, hoc est, in hac ferarum regione, in qua nobiscum habitare dignatur.

¶ Vtrumq; autem centrum atq; domicilium per Isaiam insinuauit, cum ait: Hæc dicit sublimis & excelsus, habitas æternitatem, & cum humili & cōtrito spiritu: vt viuificet spiritum humilium, & viuificet cor contritorum. Vides ergo quàm disparia sint duo hæc Dei nostri

Isaia. 57.

22. loca, quando alter incomprehensibilem comprehendit æternitatē, alter humani cordis angustijs continetur. Et tamen in hoc habitat Deus, mirisq; in eo delicijs inter candida lilia, candidior ipse Sponsus pascitur, & oblectatur. Sed de supernæ Hierusalem delicijs, nulla mortalis lingua eloqui dignè potest: de hac autē inferiori, hoc est, anima iulli, per Isaiam ipse ait: Non vocaberis vltra derelicta: & ciuitas tua non vocabitur amplius desolata: sed vocaberis voluntas mea in ea: hoc est, ciuitas voluntati meæ gratissima & iucundissima: in qua ad votum meum libentissimè commorabor.

Isaia. 62.

¶ Hæc à me dicta sunt fratres, quò vobis insinuarem puras & castas mentes simplicitatis, & humilitatis, cæterarumq; virtutum gemmis ornatas, esse veluti centrum, in quo diuina mens suauissimè, tanquam in loco sibi simili, & cognato requiescat. Vnde facilè colligere licet, quo studio,

23. quo affectu & ardore, summus ille puritatis & innocentiae amator, ad illas venire, & in illis habitare desideret. Si enim corpora graua tanta velocitate in locum sibi à natura præscriptum feruntur, si aer terris violenter inclusus, ingentes montes à sedibus frequenter suis reuellit, & vastam terræ molem tremefacit & concutit, quò in superas oras euadat, quas sibi ad habitandum naturæ conditor præfixit: si denique ignis sulphureo puluere excitatus, munitissimisque arcibus subiectus, ipsas tanquam leues stipulas volitare per aëra facit, quò sedem sibi in supremo mundi loco positam occupet: qua, quaeso, auiditate, quo desiderio summus ille honestatis, simplicitatis, & humilitatis amator & auctor in eam mentem illabi cōtendat, quam ipse sibi sedem, & veluti centrum fabricauit: propter quam cœlum, terras, maria, naturaq; vniuersam cōdidit & administrat (quodq; mi-

Simile.

rabilius est) propter quam & homo fieri, & in crucē tolli, & sanguinem fundere non erubuit, quò illius pulchritudinem roseo sanguinis sui cruore illustraret, sibiq; hac ratione gloriosam sponsam omnimacula & ruga vacantem exhiberet? Hoc intelligat qui potest: qui non potest, ab illo Patre luminum supplicibus votis petat: vt vel sanctorum hominū gestis, diuinisq; beneficijs perscrutandis, vel (quod esset multò felicius) proprijs id assequi possit experimentis. Tunc enim facillè intelliget, quanta cum ratione iusti viri mentem, diuinæ sapientiæ sedem, & Dei centrum, ac domicilium appellemus.

Quò minùs mirandum est, si immensa illa & infinita bonitas, tanto studio hoc sibi domiciliū parari, & exhiberi cupiat. Hoc enim *Prouer. 23.* illa eius verba apud Salomonem testantur: Fili præbe mihi cor tuū. Ad quid obsecro cor nostrum postulas Domine? Nimirum, vt in te sedem meam constituam, in te habitem, in te quiescam, in te lucis & dilectionis meæ splendidissimos radios effundam. Ego cor tuum feci, ego iterum reficere volo. Imò verò quia ego illud construxi, tu verò destruxisti, nec alius instaurare opificium potest, nisi qui formauit, trade illud formatori, vt quod tu vitio tuo deformasti, ego spiritu & virtute mea reformem. Quia verò infinita Dei bonitas & charitas, in hoc benefaciendi studio velut impatiens moræ est, non lento quidem gradu, sed summa celeritate, ad se nos cõtendere hortatur: dum fidelem animam amantissimis his vocibus in *Cant. 2.* compellat: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Quò, quæso, surgere, quò properare, quò venire præcipis Domine? Nimirum non aliò, quàm ad te fontem aquæ viuæ, vt ex te reficiamur, in te acquiescamus, ex te, & in te plenissimè satiemur. Ad hoc ergo fidelem animam Dominus vocat, tantoq; studio & ardore *26* accersit, vt non semel inuitasse contentus, eisdem protinus blanditias, eademq; amantissima verba repetat, dicens: Surge, propera amica mea, speciosa mea, & veni: columba mea in foraminibus petrae, in cauerna maceriae, hoc est, in vulneribus crucifixi. Qua in re, ineffabilem Dei nostri dignationem & benignitatem contemplari licet: qui cum nostri prorsus non egeat, nostroq; commercio nihil illi possit accedere (qui in statu consistit omnium bonorum aggregatione perfecto) dignatur tamen vtrò ad nos venire, in nobis habitare, ac tot promissis, tot blanditijs, totq; amantissimis vocibus nos ad hoc inuitare. Quæ quidè verba à Spiritu sancto dictata, scripta, & cõsignata, dum in hoc epithalamio, id est, amoris cantico, lego, verè stupeo, & nescio vtrū potius mirari debeā: an summā & inestimabilem Dei nri bonita-

27 bonitatē, qui talis ac tantus ad vilissimos venire dignetur vermiculos: an summam nr̄am socordiā, & incredibilem stupiditatē, qui ad talem, ac tantum Sponsum, sic amantē ac vocantē, venire recusamus.

§. II.

¶ Nunc igitur secūdo loco videamus, quid in ea mente quam Deus inhabitat, operetur: ac præcipuè quibus eam delicijs pascat, qua luce perfundat, qua virtute & robore armet & muniat. Verūm ad hæc explicanda, quæ vis orationis par esse queat? Nō nihil tamē hisce de rebus sanctus David insinuasse videtur, cū ait: Beatus populus qui scit *Psal. 88.* iubilationē: Dñe in lumine vultus tui ambulabūt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur. Quoniam gloria virtutis eorū tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum. Pro iubilatione, alij apertius clangorem verterunt: quo nomine ad-
 28 uētantis Dei præsentia significatur. Hoc enim clangore buccinæ resonante, Deus olim ad ferendas leges Hebræis in Synai venit. Vnde *Exod. 61.* synecdocheōs ex hac insigni circumstantia tota res, hoc est, Dei præsentia, non incommodè significatur. Est ergo sensus (vt quidā huius loci interpret ait) Beatus populus, qui intelligit Deū apud se versari, qui tam potens, tam iustus, tam misericors, tamq̄; verax est: quas virtutes Vates sanctus magnificis verbis antea prædicauerat. Causam verò huius beatitudinis exponit, cū subdit: Dñe, in lumine vultus tui ambulabūt. Hoc est, Felices & verè fortunati, qui te Dñe intra se præsentē habent: semper enim illis per has tenebras, & vias vitæ difficiles ingredientibus, splendor tui spiritus clarissimum lumen ostendit, atq; in animis eorū tam ardentes amores excitat omnium virtutum, vt nihil ijs iucundius, nihil amabilius videatur, quàm piè, iustè, atque
 29 rēperanter viuere. Neq; tamē isti virtutes suas admirantur, aut gaudēt in seipsis: sed omnis eorū admiratio & lætitia in nominis tui cognitione versatur. Et meritò quidē. Nec enim iustitia sua, sed tua gratia extolluntur: tua gratia iacētes & abiectos erigit, atq; ad altissimū gradū dignitatis extollit, oīa illorū peccata delens, mētes & voluntates sanās, cōscientias lætas & trāquillas reddēs, Spiritu sancto, regno cœlesti, & vita sempiterna donās. Itaq; quod cupiditates temerarias coercent, quod timores omnes, & omnes sollicitudines pellūt, quod nec rerum aduersarū ictibus franguntur, nec oppugnationibus humane sapientiæ de gradu pietatis deijciuntur, totū id referunt acceptū misericordiæ tuæ: quæ animos piorū ita corroborat, & cōfirmat, vt eorū virtutem excelsio & illustri loco sitam, quādiu à te proteguntur, nulla nec hominum, nec diaboli labefactare possit improbitas.

Quantum verò dum in hoc mortali corpore degimus, hoc cele- 30
 sti præsidio, ac præsentè Dei ope indigeamus, corruptæ naturæ vi-
 tium, & vis fomitis, hoc est, maxima carnis nostræ procliuitas ad ma-
 lum, satis apertè declarat. Operæpretium autem me facturum puto,
 si vtramq; rem, hoc est, & natiuæ huius corruptelæ magnitudinem,
 & diuinæ virtutis ac præsentia necessitatem, proposito aliquo exē-
 plo, vobis ante oculos proposuero. In quanto, quæso, periculo versa
 retur excellens virginis pulchritudo, quæ inter multorum adolescen-
 tularū greges vitam ageret: cuius etiam lateri indiuulsus semper ad-
 hæreret germanus, supra quàm dici potest, ab ea dilectus, qui tamen
 ad edò malo, prauoq; ingenio esset, vt illam semper prostituere, sem-
 per ad malum importunis adhortationibus & promissis incitaret,
 ac pene impelleret? In simili igitur periculo versatur anima nostra,
 quam non modò externæ rerum species sensibus obiectæ alliciunt, 31
 sed interni etiam motus, ex amica simul & corrupta carne pullulan-
 tes, varijs suggestionibus ad malum sollicitant. Cuius quidem sugge-
 stiones eò sunt vehementiores, quò mutuus vtriusq; partis amor ve-
 hementior est. Amat enim naturali quadã propensione anima cor-
 pus, vtpotè cui suum ipsius esse cõmunicat, per quod ipsum corpus
 i. Reg. 18. existit: ideoque illud perinde ac seipsam amat. Ionathas amanti-
 mo Dauidi vestes suas & arma præ nimio amore contulit: at anima
 corpori (cui eximio naturæ amore deuincta est) nō res externas, sed
 suum esse, & cum eo vitam, pulchritudinem, motum, sensum, cæte-
 raq; vitæ ornamenta tribuit. Hoc ergo corpus cum germana sem-
 per anima graditur, asidueq; importunis cupiditatibus ad malum
 miseram vrget, atque sollicitat. Ad hoc autem duplicibus vtitur in- 32
 strumentis, nimirum sensibus, & affectibus: sensibus enim externa
 illi corporis bona repræsentat: affectibus verò, ad ea quæ sensibus
 obiecta sunt, persequenda, vehementer impellit. Itaq; si quid ei pul-
 chrum obtulerit, ad impurum amorem extimulat: si pretiosum, ad
 cupiditatem: si iucundum & suaue, ad incõcessam voluptatem. Hæc
 igitur prima malorum nostrorum origo est. Quod ergo huic tanto
 incommodo remedium adhibebimus? Certè non aliud commo-
 dius excogitari potest, quàm vt pro illo tetro ac pestifero malorum
 incentore atq; instigatore, alius intra pectus nostrum auctor ad bo-
 num semper exhortās & instigans, de cœlo sufficiatur: qui nos sem-
 per à carnalibus ad spiritualia, à terrenis ad cœlestia, ab impuris volu-
 ptatibus ad pietatis & honestatis cultū reuocet. Hoc autē quis vel di-
 gnior, vel sanctior, vel potētior, quàm diuinus ille Spiritus esse possit:
 qui

- 33 qui maximo cœlestis Patris beneficio, & summo Christi merito fidelium mentibus illapsus, intellectum illuminat, voluntatem accendit, vires inuictas tribuit, quibus cunctis carnis illecebris & voluptatibus superiores esse possumus. Hoc autem esse diuini Spiritus officium, Apostolus testatur cùm ait: Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis. Hoc est, virtus Spiritus sancti (quam is legem spiritus appellat) me à tyrannide carnis & fomitis liberauit, qui lex peccati & mortis appellatur: quòd videlicet à peccato ortus sit, & ad peccatū semper sollicitet. Simili penè cõsilio nature cõditor in animalium fabrica vsus est. Quia em̄ animatiū cor feruētissimo calore æstare oportebat, quò cæteris mēbris vitalē calorē largiretur, periculumque erat, ne nimio sui ipsius calore absumeretur, pulmonis illi flabellum mira prouidentia coniunxit: à quo calor ille
- 34 ita temperaretur, vt qui sine eo lethalis futurus erat, per illum vitalis fiat & salutaris. Idem igitur in piorum animas hunc cœlestem Spiritum effundit: quo noxius concupiscentiæ calor ita temperatur, vt non modò nihil nobis noceat, sed etiam coronarum nobis materiã tribuat, & ipsis affectibus nostris rationis imperio moderatis, ad virtutū officia incitet & acuat. Huius enim rei gratia sub imagine nubis filios Israel in deserto præeuntis, Spiritus sanctus olim adumbratus est: qui sicut nubes Soli obiecta, æstum eius & ardorem temperat: ita in mentibus fidelium habitans, fomitis & carnis nostræ incendia, refrigerantis gratiæ suæ ope moderatur ac temperat: vt nō iam ignis concupiscentiæ, sed diuini amoris (vnde omnis iustitia & sanctitas manat) in anima dominetur. Hic est igitur præcipuus Dei in anima commorantis fructus, omnibus huius mundi regnis & sedibus merito præferendus.
- 35

Romani. 8.

Simil.

Cur Spiritus sanctus in nube figuratur.

§. III.

¶ Cùm igitur his tantis bonis potiantur ij, quorum Deus mentes inhabitat, quid superest fratres, nisi vt omnis nostra opera, omne studium in hoc præcipuè incumbat, vt dignum Deo templum efficiamur, ipsique in mentibus nostris facilem aditum præbeamus? Quod cùm omni tempore faciendum sit, hoc tamen quo Dominicæ natiuitatis sacramentum celebratur, maximè conandum est: vt is videlicet inuisibiliter in anima nostra oriatur, qui visibiliter in mundo nasci dignatus est. Id autem erit, si animam illi nostram præparemus, si pœnitentia purgemus, & bonis eam operibus exornemus. Hoc enim præcipuum præcursoris Domini munus fuit, cuius illa hodie vox auribus nostris insonuit: Dirigite viam Domini, rectas facite se-

mitas Dei nostri. Semitas verò nostras, quæ à virtutis tramite devia- 36
 runt, tunc rectas facimus, cum per veram pœnitentiam ad Dominum
 conuertimur. Id enim est devios calles declinare, & ad iter salutis re-
 gredi. Vnde sanctus præcurfor, qui nos ad has rectas semitas vocatu-
 rus veniebat, à virtute pœnitentiæ prædicationis sumpsit exordium:
 Baptizans & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem pec-
 catorum. Hoc nimirum baptisate suo virtutem pœnitentiæ decla-
 rabat: quæ ita animas à peccatis, sicut aqua corpus à sordibus munda-
 dat. Ad hanc igitur vos pœnitentiam fratres inuitamus, vt confessio-
 nis lauacro animas vestras abluentes, purissimum intra vos nascitu-
 ro Christo palatium exhibeatis: quò omnium diuitiarum, quas secum
 veniens in mundum affert, participes effici mereamini. Vbi rex ter-
 renus peregrè profectus, in regnum suum regreditur, qua omnium
 lætitia, qua populi frequentia, quo apparatu & splendore à cunctis 37
 excipitur! Ecce rex gloriæ venit in mundum, non perituris & terre-
 nis, sed sempiternis & spiritualibus bonis redundans (secum gratiã,
 iustitiam, peccatorum remissionem, spiritum consolatorem, veram
 pacem, animarum salutem, & sempiternam afferens felicitatem) quæ
 omnia ijs liberalissimè impartitur, qui illum intra se deuoto, fidei,
 & puro corde recipiunt: quis ergo regem talia, tantaque secum mu-
 nera ferentem non libentissimus amplectatur? quis hanc salutis suæ
 occasionem vacuam effluere patiatur? Maximum quippe opportu-
 nitas ad res gerendas momentum afferre solet. Sic milites cum op-
 portunitas admonet, incautum hostem ferire: sic agricolæ cum tem-
 pus hortatur messes colligere: sic nautæ cum secunda spirare aura cœ-
 perit, permittere vela ventis solent: quæ verò maior opportunitas ad 38
 diuinam gratiam impetrandam, quàm dies natalis Domini, in quo
 non solum Deo gloria, sed etiam pax hominibus Angelicis vocibus
 nuntiatur? Si enim terreni reges in natalitijs suis solennia conuiuia
 instruere, & magnifica largiri dona cõsueuerunt: si rex Herodes (qui
 infelicissimè natus est) natalis sui diem celebras, dimidium regni sui
 saltanti puellæ pollicetur: quas quæso diuitias, quæ dona rex ille cœ-
 lestis (qui adeò feliciter natus est) natalis sui diem deuotè celebranti-
 bus impartietur? Ne ergo fratres occasionem hanc prætermittite: exi-
 te obuiam Saluatori vestro, celebrate natalem quo renati estis, & ad
 nouam vitam regenerati. Dilatate sinum cordis vestri, vt imperuesti-
 gabiles diuitias, quibus affluens in mundum venit Christus, in eo re-
 condere possitis: quas ille recipit, qui à peccatorum sordibus repurga-
 tus, per sacram Eucharistiã intra mentis suæ claustra recõdit. Et quo
 niam

*Simil.**Simil.**Luc. 2.**Simil.**Matth. 14.*

E niam Dei misericordia misericordibus potissimum exhibetur, esto-
te quæso hoc. brumæ tempore erga pauperes Christi misericordes,
algentes nudosque vestite: vt vobis de agni vellere immortalitatis
vestis in cælo contexta seruetur. Esuriētes alite, & mittite panes ijs,
qui non habent, vt pane Angelorum in cælesti mensa perpetuò refi-
ci mereamini, Præstante eodem Domino nostro Iesu Christo, qui
cum Patre, & Spiritu sancto viuit & regnat per infinita seculorum se-
cula. Amen.

IN EADEM DOMINICA QUARTA
secundum morem Romanum concio prima. in qua de
præcipuis Ioannis virtutibus & officio agitur.

**T H E. Parate viam Domini, rectas facite semitas
eius. Luca. 3.**

Nno quinto decimo, &c. Familiaris rerum gestarum
scriptoribus consuetudo est, cum rem aliquam insi-
gnem narrare volunt, tempus quo ea res contigit, dili-
genter adnotare, & regis nomen, sub cuius imperio ea
res gesta sit, & annum, & mensem, interdum etiam diē
& horam commemorare. At inter omnia quæ in mundo vnquam
contingerunt, nihil aut maius, aut mirabilius animo & cogitatione
fingi potest, quàm quòd Deus humana carne vestitus in terris appa-
rere, & inter homines versari, & vitam cum eis agere dignatus sit.
Hoc illud est inopinatum atque mirabile, quò stupefactus Propheta
(vbi immensam Dei maiestatem & potentiam declarasset, & cælo-
rum ac stellarum illi imperium assignasset) hæc tandem admirandæ
dignationis verba subiecit: Post hæc in terris visus est, & cum homi-
nibus conuersatus est. Quo quid mirabilius dici, aut cogitari po-
tuit? Multi tamen fidelium partim consuetudine (quæ rebus etiam
maximis admirationem detrahare solet) partim malitia Diaboli
mentes hominum excæcante, huius tanti mysterij splendorem, &
ineffabilem magnitudinem æstimare nesciunt. At quantò aliter
æstimabat sanctus ille Euangelista, qui his tam amplis & magni-
ficis verbis arcanum hoc fidelibus initio statim canonicæ Epi-
istolæ suæ credendum, atque omni reuerentia suscipiendum pro-
posuit: Quod fuit (inquit) ab initio, quod audiuius, quod vi-
dimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contre-
ctauerunt de verbo vitæ, & vita manifestata est: & vidimus, &
testamur,

Baruch. 3.

Ioan. 1.

testatur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis. Animaduertite quæso, quot verbis idè pol-
 lentibus, iterum atque sæpe repetitis, eandem protulit sententiam: quasi oculos atque animum ab ea præ amoris & admirationis magnitudine diuellere non posset.

Cum ergo ea sit huius diuini operis excellentia, dignum profecto erat, vt facer historiographus temporis rationem, quo hæc tanta res in mundo gesta est, diligentissimè explicaret. Vnde quis eo tempore mundi imperium teneret, quis eius imperij annus volueretur, qui principes Iudæorum Remp. in qua Christus natus est, administrarent: & qui Pontifices summo sacerdotio fungerentur, initio statim sacræ huius lectionis exponit his verbis. [*Anno quinto decimo imperij Tiberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, etc. quæ sequuntur.*] An non igitur videtis hac tam longa imperatorum, regum, atque pontificum serie proposita, maximum aliquid ac mirabile Euangelistam significare voluisse? Maximum planè. Quid igitur illud est? Nempe factum esse verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto commorantem: vt is ad homines prodiret, denuntiaret quæ impletum esse iam veterum vaticiniorum tempus, appropinquasse regnum cælorum, mundi Saluatorem, & spem omnium seculorum esse iam in foribus: quare pœnitentiam agerent, qua venienti Saluatori viam sternerent atque pararent.

Quia verò legatio hæc tanti ponderis erat, ne indignitate legati tantæ rei dignitas minueretur, legatum Dominus officij magnitudini parem delegit. Is fuit Ioannes Baptista, inter natos mulierû Prophetæ maximus. Quæ autem orationis vis dignitati eius explicandæ par esse possit? Fuit enim is multò antè à Prophetis prædictus, ab Angelis annunciatu, Dei munere atque miraculo conceptus, nec non in ipso matris vtero maiori miraculo Spiritu sancto repletus, denique mirandum in modum & natus, & nominatus, & educatus. Qui quamuis in vita miraculum nullum ediderit, tota tamen eius vita, velut miraculum ingens existimanda est. In qua cum multa fuerint admiratione dignissima, tria tamen in eo maximè mirifica fuisse videntur.

Primum quidem maxima in omnibus quæ ad vsum vitæ pertinent, victus & cultus asperitas. Desertum enim illi domus erat: vestis, cilicium: lectus, humus: mensa, locustæ, & mel syluestre: familia verò solitudo: quæ ipsi & ministra, & comes indiuidua fuit. Quod si quæras,

7 quæras, cur Spiritus sanctus, qui huius sancti viri ductor, atque magister erat, hoc tam rigidum vitæ genus illi indixerit, hoc vel maximè in causa mihi fuisse videtur: quòd illum ad prædicandum hominibus pœnitentiam distinarat (vt eius verba testantur) ideoque cum Dei opera perfecta sint, non mirum, si quem ad persuadendam pœnitentiam delegerat, talè esse voluerit, qui non modò verbis, sed factis etiam atque adeò toto corporis cultu & habitu pœnitentiam prædicaret. Tales enim sũnt, quos Dñs eligit verbi sui ministros, qui seridò hominibus persuadēt, nihilque loqui audēt, nisi quod in eis effecerit Christus. Rectè enim D. Hier. ad Nepotianũ: Delicatus magister est, qui pleno ventre disputat de ieiunijs: Accusare avaritiam & latro potest. Sacerdotis lingua, mens, manusque concordent. Hæc igitur vna huius tantæ asperitatis causa extitit. ¶ Altera verò fuit, vt hac ratione Dominus testi suo auctoritatem, & magnam sanctitatis opinione conciliaret, quæ ad eius testimonij fidem comprobendam maximè faciebant. Sicut enim carnalia vitia maiorè apud homines præse ferunt ignominiam atque infamiæ notam, quàm ea quæ spiritualia nominantur: ita contrà maceratio & mortificatio carnis, hominibus maximè mirabilis est, maioremque sanctitatis famam, quàm cæteræ virtutes internæ conciliant. Homines enim qui corporeis sensibus ducuntur, cum earum virtutum quæ intus in animo latent, splendorem minimè videant, eas maximè mirantur, quæ corpore exercentur: ideoque laboribus & inedia corpus atterere, maximum quiddam esse arbitrantur, cum illi eius obsequio perpetuò addicti sint. His ergo de causis asperrimum vitæ institutum, Spiritu sancto instigante, Ioannes arripuit. ¶ Adde his etiam, quòd hac ratione vir sanctus naturam carnis petulantiam comprimebat. Quòd enim magis caro nostra fuerit inedia & laboribus fracta & debilitata, hoc minora aduersus spiritum bellorum incendia suscitatur. Cuius rei typum ingens ille piscis gerit, de quo in lib. Thobiæ mentio fit: qui intra fluminis alueum positus, aperto ore inhiàs Thobiam deuorare nitebatur: Angeli vero iussu ab aquis in aridam terram extractus, extincto penè robore palpitare cepit. Ad hunc ergo modum caro nostra carnalibus delicijs refrigerata, molliterque fota atque nutrita, spiritum deuorare atque extinguere nititur: quæ tamen ieiunijs & inedia macerata, & veluti in arido loco posita, minora aduersus eundem bella concitat. Caro autem ad hunc modum arefacta, & ab omni noxij humoris succo extenuata tympanum illud est, in quo toties in literis sanctis Dominum laudare iubemur. Nec enim tenuis illa tympani membrana,

Adria.

Hierony. in Epistol.

Tobie. 6.

Psalm. 80.
Psalm. 150.

brana,

brana, sed caro nostra ab omni vitiorum humore & lasciuia defecata, verè Dñm laudat. Atque hac ratione Ioannes non tam vocis prædicatione, quàm carnis castigatione Dominum laudabat. Hæc autem eius virtutem, non postremo loco Angelus posuit, cùm ad Zachariã eius patrem dixit: Erit magnus coram Domino, vinum & sicerã non bibit. Quibus verbis (vt hoc in loco Euseb. Emiss. ait) abstinentiæ merita, & iter arduum militiæ spiritualis humano generi insinuare curauit. Sciuit quòd non sufficeret eligentis gratia, nisi collaboraret etiã vigilantis industria: & nõdum de sola Dei electione securus, nihilominus agonibus ieiuniorum, & laboribus abstinentiæ atq; iustitiæ, diuina in se vota seruare cõtendit. Hæc ille. His igitur de causis, vt ad institutum redeamus, ad eò rigidum vitæ institutum Ioannes arripuit: quamuis ab utero matris sanctus, & cœlesti spiritu plenus fuerit. Quo in loco magna se nobis fratres, cœcitatem, languorem, & socordiã nostrã lamentãdi materia offert: Si enim Ioãnes ab ipso matris utero cœlestibus donis ad omnẽ pietatis cultum instructus, tãta asperitate reluctante spiritui carnem subigebat, qui tamẽ nullũ in vita lethale flagitiũ admiserat: qua quæso fronte nos ante superni iudicis faciem apparebimus, qui tot sceleribus admissis, tot mũdi laqueis irretiti ac impliciti, tot tentationũ male suadæ carnis stimulis agitati, & prauæ cõsuetudinis vinculis astricti, quodq; maius est, cœlesti spiritu vacui, impuræ carnis lasciuia & petulantia molliter nutrire, delicijs fouere, & saginare nunquã intermittimus, & in hoc curas omnes, atq; omnia vitæ studia conferimus? Quid hoc est, nisi oleũ flammæ adijcere? & ardenti corpusculo fomẽta ignium ministrare, ac cœlesti gratiæ obicem ponere? Quo quid esse periculosius potest? Ioannes spiritu sancto plenus, carnis maceratione indiget: & tu spiritu sancto vacuus, & in medio laqueorũ positus carnẽ tuam molliter & blãdè fouens, securitatem tibi polliceris? §. I.

¶ Neque verò Ioannes hoc solo abstinentiæ præsidio contentus, addidit etiam abstinentiæ solitudinem, quæ maximè ad innocentiam tuendam adiuvat. Ad quam non in virili & matura ætate, sed (quod inusitatus & mirabilius est) in ipsa pueritia à Spiritu sancto adductus fuit. Sic enim Lucas Euangelista ait: Puer autem crescebat, & cõfortabatur Spiritu, & erat in desertis vsque ad diem ostensionis suæ in Israel. Cuius incolatus causam versiculus ille exponit qui ait: ea de causa Ioannem sub teneris adhuc annis deserti habitationem ele-gisse: ne leui saltẽ maculare vitã fame posset. Inter omnes enim alias commoditates hoc habet solitudo, quòd innumeras penè præscindit

Homil. de
Ioan. Bap.

Lucæ. 2.

13 scindit occasiones peccandi: quas contra turba atque frequentia ho-
 minū suppeditat. Tales enim ferè homines esse solent, quales ij sunt,
 quibus cum versantur. Vnde scriptum est: Qui cum sapientibus gra- *Prover. 13.*
 ditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur. Rursumque. *Eccl. 13.*
 Qui tangit picem inquinabitur ab ea, & qui communicat superbo,
 induet superbiam. Porro autem, si totus mundus in maligno posi- *I. Ioan. 1.*
 tus esse dicitur, quid ego nisi malitiam ex eius consuetudine excer- *Simil.*
 pere potero? Quid ferro durius, quod omnia domat contunditque
 metalla? At si diu in terra defossum iaceat, deposita & cōsumpta om-
 ni duritia in mollem terram vertitur. Si ergo durissimum & intracta-
 bile ferrum in ea degenerat quibus adiungitur, quid faciet cor car-
 neum, cū inter carnales homines tota vita versetur, nihilque nisi
 14 carnem oculis, carnem auribus, carnem animo & cunctis sensibus cō-
 cipiat? Hæc autem causa fuit D. Francisco in montibus degenti, &
 cœlestium rerum contemplationi vacanti, vt etiam ad docendos ho-
 mines descendere trepidaret: quoniã, inquit, consuetudine Dei fiunt
 homines quodammodo diuini, consuetudine verò hominum vix
 fieri potest, quin aliquid in se humanum atque terrenum contra-
 hant. Quam rem Seneca etiam, quamuis ethnicus philosophus sibi *Seneca in*
 accidisse testatur his verbis: Auarior, ambitiosior, luxuriosior, imò *Epistol.*
 verò crudelior & inhumanior redeo, quia inter homines fui. Itaque
 periculo suo doctus, amicum quem instituendum susceperat, his ver-
 bis admonet: Quid tibi præcipuè vitandum existimè quæris? turbã.
 Nunquam illi tutò te commiseris, nunquam à turba mores quos ex-
 tuli, refero. Aliquid ex eo quod composui, turbatur: aliquid ex his
 quæ fugavi, redit: inimica est multorum conuersatio. Nemo aliquod
 15 vitium nobis non ingerit, aut commodat, aut imprimit: quò maior
 est populus cui miscemur, hinc periculi plus est. Hactenus ille. Quod
 præceptum ab insigni philosopho traditum, fideles omnes, atque ij
 præsertim quorum tenera virtus est, quique paruuli adhuc in Chri-
 sto sunt, in imo pectore condere debent, si innocentiam & integri-
 tatem animi tueri velint: alioquin nisi vel solitudinè amauerint, vel
 perditorum hominum consuetudinem prudenter declinauerint, pe-
 riculum est, ne vel ab illis irrideantur, vel ipsi eorū mores imitentur.
 Quamobrè prudenter se ab eorum cōsuetudine subtrahere debent,
 qui eiusdem instituti ac propositi participes non fuerint, siue illi con-
 sanguinei, siue familiares, siue amici sint. Rerum enim natura (vt D.
 Chrysost. testatur) sic ferè habet, vt quoties bonus malo cōiungi-
 tur, non ex bono malus melior, sed ex malo bonus fiat aliquando *Chrysost.*
 detiner,

Hierony. in
Epistol.

deterior. Diuersitas enim rerum nunquam potest habere concor-
diam, & multos ad malum societas nefanda sollicitat. Qui ergo Deū
super omnia (vt par est) diligere constituit, omnia quæ illum in hoc
charitatis studio remorantur, forti & inuicto animo à se procul able-
gare debet. Neque propter hoc offensam hominum pertimescat, mo-
dò sibi Deum propitium habeat. Melius est enim (vt D. Hieron. in-
quit) Deum habere fautorem, quàm oculos hominum. Hac ergo de
causa paruulum Ioannem Spiritus sanctus in eremum impulit: vt
quam ab ipso gratiam & innocentiam acceperat, non solum abstinē-
tiæ, sed etiam solitudinis beneficio conseruaret.

Psalm. 62.

Quæret fortasse aliquis, quidnam Ioannes in illa solitudine age-
ret, neque enim vir sanctus otia batur. Certè neque terram vt agrico-
la colebat, neque philosophicis disciplinis operam dabat, aut simile
quicquam exercebat: sed totus erat dies noctesque orationis studio,
atque diuinarum rerum contemplationi intentus. Quid enim aliud
vir ille diuinus ac Spiritu Dei plenus, & Dei amore mirabiliter incē-
sus in solitudine faceret, nisi Angelorum officium imitari, qui sem-
per in Dei amore & contemplatione suspensi sunt? Si enim David
(quo tempore in præsidio erat, & militari vitæ seruebat) adeò huic
muneri deditus erat, vt in Psalm. 62. dixerit. In terra deserta, in uia, &
inaquosa, sicut in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam &
gloriā tuam. (Hoc est, perinde ac si in sanctuario tuo tibi assisterem:
ita in hac solitudine versans, gloriā & potentiam tuā contemplor,
quam in meis quotidie periculis experior) si (inquam) David in hoc
statu ita diuinæ maiestatis contemplationi addictus erat, quid de
Ioanne Baptista credere par est, qui plenus Spiritu sancto non tam
homo, quàm Angelus Dei voce appellatus est? ¶ En fratres alteram
solitudinis vtilitatem, quæ non solum animam purgat, sed etiam ele-
uat: hoc est, non solum à terrenis curis & cupiditatibus hominem ex-
plicat, sed etiam ad diuina subleuat. Cum enim homo natura ipsa
animal politicum & sociabile sit, cui natura insitum est alijs conui-
uere, & cum alijs colloqui: vbi homines desunt, quibus cum loqua-
tur, Deum alloquitur, & suauissima illius consuetudine frui contem-
dit. Quæ causa fuit initio nascentis Ecclesiæ, vt tam multa hominū
millia sese à mortalium oculis subducerent, & solitudines montium,
& recondita nemorum persequerentur, vitam herbis & baccis arborum
summa cum voluptate tolerantes: quò possent ab omnibus cu-
ris & molestijs vacui, in sola Dei contéplatione conquescere. Quod
quidem ita præstabant, vt amoris estu in dies singulos crescente, iam
Lucis

19 lucis huius vsuram pertæsi, iam Sponsi videndi desiderio confecti, continenter oculos & puras manus ad cæli sanctissima templa sublatas haberent, & vim lachrymarum maximam profuadentes, his ad illa vocibus aspirarent: Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea desiderio domus tuæ. ¶ Hunc autem esse præcipuum solitudinis fructum, D. Basilius latè explicat his verbis: Mens cùm ad res externas non dissipatur, nec in mūdum per partes (in quibus siti sunt sensus) diffunditur, ad seipsam reuertitur, ac per sese ad Dei notionem ascendit: & cùm summa illa pulchritudine circumlustratur & illuminatur, ipsius quoque naturæ obliuiscitur, non alimenti cura, aut vestimenti animum sollicitat: sed libera ta terrenis curis, omne suum studium ad comparanda bona sempiterna transfert. Idem etiam magnus ille solitudinis & nemorum amator Bernardus docet his verbis: Cum quo Deus est, nunquam minus est solus, quàm cùm solus est. Tunc enim liberè fruitur gaudio suo, tunc ipse suus est ad fruendum Deo in se, & se in Deo: tunc in luce veritatis, & in sereno mundi cordis vltro patet sibi pura consciëntia, & liberè se infundit de Deo memoria, & illuminatur intellectus, & bono suo fruitur affectus, vel liberè seipsum deflet humanæ fragilitatis defectus. Haftenus ille. Videtis ergo quantum ad diuinarum rerum contemplationem, & ad omne virtutis studium solitudo conducatur! Itaque fratres cum Ioanne nos in solitudinem conferamus, vt diuinarum rerum meditatione veræ sapientiæ fructus vberrimos in tempore oportuno producamus. ¶ Quid quòd philosophi animam in quiete sapientem fieri docuerunt? Hæc autem quies in solitudinis otio maximè inuenitur, cuius beneficio terrenarum rerum imagines sensibus & animo subtrahuntur: quarum conspectus, in anima nostra turbulentos & irrequietos motus excitare solet. Vt enim ipsæ quoque truculentæ feræ (quemadmodum D. Basilius ait) fruitiam deponere, & mansue fieri solent, cùm à nemine irritantur, vel ad iram concitantur: sic animi nostri (qui feris ipsis sæpe truculentiores & actiores sunt) quamdiu externis variarum rerum imaginibus non alliciuntur, aut infestantur, quieti & tranquilli manent: quo tempore commodissimè philosophari, & sapientiam hac egregia vacatione addiscere licet. Quod idem D. Bernardus vsu ipso & experientia doctus, confirmat his verbis: Experto crede, aliquid plus inuenies in syluis, quàm in libris. Ligna & lapides te docebunt, quod à magistris audire non possis. ¶ In hac ergo solitudinis schola, tantum Ioannem, non lapidum & lignorum, sed Spiritus sancti magisterio profecisse

Psal. 83.

Basil.

Bernar. ad fratres de monte Dei.

Basil. in Epist.

Simile.

Bernar. in Epist.

Matth. II.

M

fecisse

fecisse constat: vt inter omnes natos mulierum, nullus eo Propheta maior surrexerit. In hac enim schola nullo mortali tradente, omnia Prophetarum oracula, omnia diuinæ legis præcepta atq; mysteria, totamq; Euangelicæ legis philosophiam spiritu docente felicissimè didicit. Cuius magisterio & consuetudine facilè deserti squalorem, sterilitatem, horrorem, solitudinem, rerum omnium penuriam, corporis nuditatem, vitæ asperitatē, æstus & frigora perferre, & omnes seculi delicias contemnere potuit. Quid enim nō perferat, quid mortale & terrenum non facilè contemnat animus his cœlestibus dapibus saginatus, hoc cœlesti lumine illustratus? Quæ res sic animos piorum afficit, sic ebrios, & sancto quodam amore incitatos agit: vt parentes, amicos, opes, honores obliui, solùm Deum cogitent, solùm illum suspirent, solùm precibus & votis continentibus exposcant: & (si ita res ferat) sese pro eius nomine vinculis, & telis, & omnibus cruciatibus animo læto ac præsentis offerant. Hæc igitur omnia solitudinis ac diuinæ contemplationis beneficia (quæ pij omnes pro status sui ratione quisque hauriunt) Ioannes Baptista supra omnes plenissimè, & abundantissimè è purissimo, limpidissimoque diuini spiritus fonte percepit atque hausit: vtpote qui à Spiritu sancto ad summum dignissimumque præcursoris Christi officium delectus erat.

§. II.

¶ Vbi ergo iam triginta annorum spatio cœlestibus donis copiosissimè instructus & cumulatus fuit, missus à Deo est, vt suo munere fungeretur: cuius prima illa vox fuit. [*Parate viam Domini, rectas facite semitas eius.*] Hoc est, aduentanti iam hoc tempore ad salutem vestram Dei filio sternite viam, & omnia de ea offendicula tollite: quod ad vos rectà venire, & opum ac diuitiarum suarum participes efficere dignetur. O quis posset horum verborum emphasim pro dignitate explicare! quis eo spiritu atque affectu hanc vocem proferre posset, quo ille vniuersum ad se traxit mundum, & quo animos etiam profligatorum hominum, hoc est, publicanorum, militum, atque aded Pharisæorum ita concussit, vt omnes omnium ordinum homines ad illum certatim confluerent, & ab eo, quid sibi ad parandam salutem esset agendum, inquirerent. Itaque quantum ego cogitatione consequi possum, sic mihi dicere visus est.

Ego fratres, posteaquam ab ineunte ætate ad hunc vsque diem in desertis locis hoc cultu & habitu quem cernitis, versatus sum, nunc à Deo mittor, vt lætissimum vobis nuntium, supra omnia quæcumque ab origine mundi audita sunt, ipsius nomine afferam: nēpe impletum

- 25 pletum esse promissionum, misericordiarum, beneficiorum, & vaticiniorum tempus, in quo Deus, qui præteritis tēporibus dimisit omnes homines ingredi vias suas, qui solius tantum Iudeæ religione colebatur, reliqua orbis parte à principe huius mundi per vim & fraudem occupata: nunc tandem mundum renouare decreuit, & instaurare omnia quæcumque siue in cœlo sunt, siue in terra, & novos cœlos, ac nouam terram condere, Diaboli regnum euertere, & ab eius tyrannide homines qui eius spiritu aguntur, eripere, & Spiritum suum in eos (à quo regantur) effundere, auferreque ab illis cor lapideum, & præbere cor carneum: vt hoc Spiritu renouati, & in nouam creaturam transformati, è Diaboli mancipijs, Dei filij ac hæredes regni eius instituantur. Vult itaque cœlestem paradysum in hoc inferiori mundo plantare: vult nouam quandam Remp. in terra, quæ cœlestem imitetur, constituere: vult regnum cœlorum, hoc est, cœlestē vitam in terras transfundere: vult denique tabernaculum & magnificentissimum templum ex viuis lapidibus extruere, & in terra cum hominibus habitare. ¶ Ad hoc autem tantum opus efficiendum, non (vt antea solitus erat) aut Angelos aut Prophetas aut sanctissimos Patriarchas destinare constituit: sed (quod omnem superat admirationem) ipse per se venire, non quidem in nebula, fumo, aut igne (quemadmodum ad Patres olim in Sina venit) sed in vera carnis nostræ substantia, ad diuinitatis eius consortium assumpta. Quoniam verò impletum iam tempus est, quo talia ac tanta bona ab origine mundi per omnes ætatum series adumbrata atque promissa vos vtrò ad se vocant: nullo modò committatis, vt hanc tantam salutis opportunitatem vestra socordia ac negligentia vacuam
- 27 abire, imò à vobis eripi patiamini. Ad hæc ergo nuntianda vobis à Deo missus sum, ad hoc ipsum in hac vasta solitudine continenter ad omnes clamo: [*Parate viam Domini, rectas facite semitas eius.*] Agnoscite fratres imperuestigabiles diuinæ largitatis diuitias, quas diues in misericordia Deus super vos effundere dignatur. Querite Dominum dum inueniri potest: inuocate eum dum prope est. Hic est annus remissionis, annus veri iubilæi, annus placabilis Domino, in quo quicquid hæctenus in cœlestibus thesauris reconditum fuerat, hominibus exhibitum & patefactum est. Quòd si harum à me diuitiarum magnitudinem requiritis, nihil habeo quod dicam, nisi quod à veteribus antea Prophætis pronuntiatum fuit: A seculo non audierunt, nec auribus perceperunt: *Isai. 64.* oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te.

Dilatate ergo sinum cordis vestri, vt has tantas opes, imò ipsum diu- 28
tiarum omnium fontem in eo excipere, & recondere possitis.

Hæc fratres, quæ illi tunc populo ab Ioanne dicta sunt, nobis
quoque nunc dicta esse putemus: atque vt eadem nobis exhibetur
promissio, ita eadem exigitur animi præparatio. Quid igitur (ais) fa-
ciam, vt tantorum bonorum particeps fiam? Nimirum præpara te in
occursum Domini tui, & omni studio contende, vt illum intra men-
tis tuæ domum lætus excipias atque retineas, illum pascas, illi omne
genus seruitutis & obsequij deuotissimè offeras. Sed ais: Quomodo
in eius occursum præparabor? Breuiter respondeo: Hoc tibi præsta-
bit sacramentum pœnitentiæ. Quomodo illum intra me excipiam?
Hoc sanè dabit sacramentum Eucharistiæ. Quomodo retineã? hoc
faciet continuum orationis studium. Quomodo autem pascam? Pa- 29
sces vtique misericordiæ, ac pietatis operibus. Itaque dum piè &
veraciter confiteris, præparas domum Christo: cùm deuotè Eucha-
ristiæ sacramētum sumis, recipis intra te Christum: dum studiose &
diligenter oras, retines intra te illum: cùm verò reficis pauperes, illū
etiam in pauperibus suis pascis & reficis.

Sed quàm multi erunt, qui ad has voces obsurdescant, quibus
hæc frustra canitur cantilena? Dic quæso mihi homo, nonne Chri-
stianus es? nonne æquum est, vt qui profiteris Deum tuum sine vilo
suo commodo propter nimiam charitatem suam de cœlis ad terrã,
vt te visitaret, seruaret, illuminaret, & à potestate tenebrarum eri-
peret, descendisse: illum adeas? illum visas? illi gratias agas? &
cum pastoribus dicas: Trãseamus vsque Bethleem, & videamus hoc
verbum quod factum est, quod fecit Dominus pro nobis, & osten- 30
dit nobis? Quid enim iustius, quàm vt videre velis quod tibi ab An-
gelis nuntiatum est, & quod pro te verbum caro factū est? Cæterum
si aliquo scelere alligatus es, quomodo nisi scelus ipsum prius per
pœnitentiam deleas, poteris ante innocentiaẽ autorem peccatis in-
quinatus apparere? quomodo lachrymas infantis miserari? matrem
purissimam intueri? Angelorum voces audire? pastoribus associari?
& cum eis infantem adorare? Nam si in peccato es, Diaboli seruus
es, Diabolumque Dei hostem in animæ penetralibus inclusum
gestas: quomodo ergo tali comitatus socio, ante illud innocentiaẽ
& puritatis præsepium poteris astare, nisi prius à te peccatum expel-
las? ¶ Præterea, si vides tanta largitate Dominum in natalis sui die sa-
cerdotibus seipsum exhibere, vt ter eodem die ad mensam suam eos
accumbere faciat, & Angelorū pane reficiat (quod in nullo alio tēpo-
re, nec

31 re, nec in ipso etiam die cœnæ in quo sacramentum hoc institutum est, (sacerdotibus licet) quomodo huius tantæ dignitatis pia quadam inuidia non morderis & pungeris, vt vel semel tatum hoc die ad cœleste epulum accumbere velis? Quàm multi erunt ex vobis fratres, quibus hoc frustra consulitur? quàm multi qui ad hanc cœnam inuitati, friuolas excusationum causas nectant: quibus vehemèter timeo ne postea illis à Domino dicatur: Amen dico vobis, quòd nullus illorum virorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meâ. Iustè enim hac animaduersione puniuntur, qui à Domino vocati non obaudiunt, vt ipsi quoque interdum cum vocauerint, nō exaudiantur. Sic Spōsa in Canticis, quæ pulsanti sponso aditum præbere noluit, vbi post modum ostium aperuit, aufugisse illum deprehendit. Sic fatuæ illæ virgines, quæ ad præcepta Dominica dum viuerent obsurduerunt, vbi morti iam proximæ, clamare cœperunt, Domine Domine, aperi nobis, audire meruerunt: Amen dico vobis, nescio vos. Scriptum quippe est: Qui obturat aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit exersabilis. Et rursum: Cùm extéderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis: & cùm clamaueritis, nō exaudiam: manus enim vestre sanguine plenæ sunt. Quid igitur nobis præstandum est, quò diuinæ gratiæ & misericordiæ, summi que huius beneficii participes efficiamur? Hoc planè idem Dominus exponit protinus cùm ait: Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruersè, discite benefacere, iudicate pupillo, defendite viduam, & venite & arguite me dicit Dominus. Hæc sunt fratres Christianæ philosophiæ documenta, hæc præclara iustitiæ ornamenta, hæc quæ Deum placant, quæ homines sanctificant, quæ Angelos exhilarant, quæ Diabolum territât, quæ mentem nostram pulcherrimum Dei tabernaculum præparant, eamque ad æternam felicitatem, & immortalitatis gloriam perducunt.

Luc. 14.

Cant. 5.

Matth. 25.

Prov. 28.

Isai. 1.

Ibidem.

IN EADEM DOMINICA QUARTA
 secundum morem Romanum concio secunda. in qua
 verba in Themate proposita paulò fusiùs
 explanantur.

T H E. *Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt praua in directa, & aspera in vias planas: & reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro salutare Dei. Isai. 40.*

Anno quintodecimo imperij Tiberij Cesaris, procurante Pontio Pilato Iudeam: & reliqua.

A V E M A R I A.

Rosteaquam Israeliticus populus à captiuitate Babylo-
nica in antiquam Hierosolymam reuersus est, tem-
plumque in ea pro tenuitate quæ tunc erat fortuna-
rum suarum, longè humilius eo, quod prius fuerat à
Salomone extructum, ædificauit: volens Deus popu-

Aggei.

lo suo declarare, posterius hoc templum gloria & dignitate prius il-
lud longè multumque superaturum, Ageum Prophetam misit,
qui id populo hac ratione nūtiaret. Quis in vobis est derelictus, qui
vidit domum istam in gloria sua prima? & quid vos videtis hanc
nunc? nunquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris? Et nunc
confortare Zorobabel dicit Dominus, & confortare omnis popu-
lus terræ, & facite. Adhuc enim vnum modicum est, & ego commo-
uebo cælum, terram, mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, &
veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam glo-
ria, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius no-
uissimæ, plus quàm primæ. Hæc ideo à me repetita sunt fratres, quo-
niam hoc mihi commodissimum ad hanc cōcionem exordium vi-
sum est. Adhuc enim modicum (in die videlicet qui iam instat nata-
lis Domini) veniet ad nos desideratus cunctis gentibus: & implebit
non vnum aliquod templum, sed omnia Ecclesiæ templa natiuitatis
sue gloria, quam Angelicæ quidem voces in altissimis Deo canent:
nobis autem pacem, hoc est, bonorum omnium plenitudinem (quæ
in terram veniens Dei filius secum attulit) precabuntur. ¶ Quia ve-
rò hic aduentus dignis Deo miraculis & beneficijs illustrandus erat
(quorum alterum ad venientis gloriam, alterum ad salutem nostrâ
pertinebat) ideo non ab re me facturum esse arbitror, si quæ sint ista
Dominici aduentus miracula & beneficia, in præsentī concione
pro ingenio mei tenuitate explicauero: vt hac ratione quantum
clementissimo Seruatori nostro debeamus, agnoscere possimus.

Hæc

4 Hæc autem beneficia Isaias Propheta declarat: cuius verba S. Lucas Evangelista hoc in loco referenda putauit. Sic enim ait.

[*Omnis vallis exaltabitur, & omnis mōs & collis humiliabitur, & erunt prauæ in directæ, & aspera in vias planas: & reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro, quod os Domini locutum est, siue (vt Evangelista retulit) salutare Dei.*] Quibus verbis quatuor maximè miranda opera Messiaë tempore patranda referuntur. Primum, quòd omnis vallis exaltanda, & omnis mons & collis humiliandus sit. Quid igitur hoc est? D. Greg. hoc in loco, per valles, humiles, per montes verò super- **Gregor.** hos intelligit: illi enim tanquam valles in imo sedent, seque libenter omnibus submitunt: isti contrà velut montes se supra omnes efferrunt, omnibus præesse, nullique subesse contendunt. Denique montes sunt, quia iudicio & opinione sua cæteros homines prudentia & virtute longè se putant antecellere. Isti igitur in aduentu Christi deiiciendi, illi verò exaltandi esse perhibentur: quia illi à gratia Evangelij excludendi, isti in eam cooptandi sunt. Hoc autem est, quod ipse Saluator apertissima oratione profiteretur, cùm mysterium Evangelij à prudentibus & sapientibus seculi abscondendum, & parvulis reuelandum esse testatur. Rursumque: In iudicium (inquit) ego veni in hunc mundum, vt qui non vident, videant, & qui vident cæci fiant. Denique cùm beatissima virgo in Cantico illo **Ioan. 9.** præclarissimo potentes de sede deturbandos, & humiles exaltan- **Luce. 2.** dos cecinit: quid aliud, quàm montes humiliandos, & valles exaltandas cum Propheta pronuntiauit? Superbi enim cùm magnam de se opinionem conceperint, cùm se nulla re egere, sibi que sufficere arbitrentur, nec oculos ad Deum tollunt, neque illius opem implorant: ideoque meritò eius ope & gratia (quam non quærunt) indigni fiunt: imò verò ipso tumore & præsumptione procul à se repellunt. Sic enim quondam à se illum Dicitur Augustinus **August.** repellat, sicut ipse ait: Tumore meo separabar abs te, & nimis inflata facies claudebat oculos meos. Cæterum humiles, qui nuditatem & inopiam suam ante oculos positam habent, qui se plenissimè Deo submitunt, qui de se penitus diffidentes, ac de illius sola misericordia præsumentes, eius opem continenter implorant, & ante illius conspectum animam suam velut rudem quandam informemque materiam, ac velut sterilem sine aqua terram (quæ nullum ex se fructum proferat) repræsentant: dignissimi fiunt, in quos Spiritus ille cælestis descendat, & in eis domicilium

August. figens, Euangelicæ gratiæ participes faciat. Vnde idem Augustin. O quàm excelsus es Domine, sed humiles corde sunt sedes tuæ. In his ergo sedibus ille habitat, easque fide, spe, & charitate, cæterisque virtutibus mirabiliter exornat. Quod quidem D. Bern. in Epistola quadam testatur his verbis: Vt castitas, siue charitas detur, humilitas meretur: quoniam humilibus Deus dat gratiam: eandemque seruat acceptam, quia non requiescit spiritus eius, nisi super quietum & humilem: eandemque rursus seruatum consummat: nã virtus in infirmitate, hoc est, in humilitate perficitur, & inimicam gratiæ, omnique initium peccati debellat superbiam. Hactenus ille. Sed cum virtutum omnium regina sit charitas, ad hanc ita humilitas animam præparat, vt quidam ex illis sanctis eremi Patribus dixerit: Quemadmodum Ioannes Christi, ita humilitas charitatis præcursor existit. Vix quisquam plura dixit maiori compendio. Quare vbi non est vera cordis humilitas, ibi neque charitatem quidem habere locum necesse est. ¶ Ex quibus facile colligimus fratres, quantum superbiam detestari, quantumque animi submissionem & humilitatem colere debeamus: quando illa Deum à se procul pellit, hæc verò ad se aduocat: quippe qui superbis resistat, humilibus autem det gratiam. Hoc ergo beneficiorum atque operum Dominici aduētus primum est.

Simpl.

Proximum verò est, quod deinde subditur. [*Erūt praua in directa, & aspera in vias planas.*] Hoc erat certè quo mundus maximè indigebat: nempe vt iter in cœlũ (quod scrobibus & offendiculis impeditũ erat, propter quod à paucissimis terebatur) planum fieret. Hoc enim pacto qui huius asperitatis metu deterriti hanc viã (quæ sola ducit ad vitã) ingredi detrectabant, offendiculis iã è medio sublatis, facile per eã incederēt. Vnde idẽ Isaias: Et hæc erit (inquit) vobis directa via, ita vt stulti non errent per eam. Hoc autem mirabili ratione Christus Dominus aduentu suo perfecit. Duo enim erant quæ viam mandatorum Dei ante Christi aduentum difficillimam reddebāt: alterum diuinæ legis onus, alterum imbecillitas humanæ mētis. Nam & lex præceptorum multitudine onerosa erat (quod quidem manus Moy si adumbrabant, quas graues fuisse scriptum est) & humana quoque mens propter peccati morbum, ad hoc onus ferendum ex se impar & imbecilla erat: cuius imbecillitatem lex non sanabat, quoniam & ipsa quoque imbecilla erat. Legis enim tantũ est præcipere, & quasi digito viam indicare: non vires & animum ad ingrediendum

10 diendum præbere. Vt enim D. August. ait: lex præcipit, sed gratia cõplet: quam illa (tanquam imperfecta) non dabat, Christum tamen expectabat, per quem erat perficienda. Hoc autem idem August. contra Pelagium, tractans illud Prophetarum verbum, Erunt homines docibiles Dei, insinuat his verbis: Qui nouit quid facere debeat, & non facit, nondum à Deo didicit secundum gratiam, sed secundum legem: non secundum spiritum, sed secundum literam.

August. cõtra Pelagium.

Hæc ergo duo onera, nempe legis grauitatem, & hominis infirmitatem, Christus sustulit. Nam (quod ad legis onus attinet) adueniente luce, legalium præceptorum vmbra euanuerunt: atq; ita tandem præceptorum omnium multitudo ad duo dilectionis præcepta reuocata est, & ita legis onus eleuatum est. Si enim nihil est amore suauius, quid ea lege blandius, quæ tota in amore sita est? Hinc Moses ait: Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, nec procul positum, nec in cœlo situm, vt possis dicere: Quis nostrum valet ad cœlum ascendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atq; opere compleamus? Neq; trans mare positum, vt causeris & dicas: Quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos vsque deferre, vt possimus audire, & facere quod præceptum est? Sed iuxta te est sermo valde in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illum. Hac ergo ratione Dominus legis onus suaue, atq; leue fecit. Quod quidẽ ita futurum esse, atq; hac ratione iustitiam esse augendam, Isaias longè antè pronuntiauit, cùm ait: Consummatio abbreviata inundabit iustitiam: consummationem enim & abbreviationẽ Dominus exercituum faciet in medio omnis terræ. ¶ Quod verò ad imbecillitatẽ nostram attinet, is planè eadẽ corroborauit, quando spiritũ suum nobis contulit, & naturam per gratiam sanauit. Gratia enim (præterquam quòd nos Deo gratos efficit, quòd eius præcipiũ munus est) virtutibus etiam quæ ab ea deriuantur, naturam sanat, mentẽ roborat, vires atq; animum addit, à vitijs auocat, ad virtutũ officia stimulat, illuminat intellectum, affectum accendit, terrena fastidire, & cœlestia appetere facit, dulcia in amara, & amara vertit in dulcia: ac deum cœlestibus donis mentem munit, atq; armat: eamq; (nisi sponte sua se hosti subijciat) inexpugnabilem facit. Deniq; sic via quæ an fractibus & offendiculis impedita erat, complanata est: vt idem alibi Propheta dicat: Hæc erit vobis directa via, ita vt stulti non errèt per eam. Quam quidem doctrinam, si vt Christiani homines fide tenèt, ita vsu atque experimento tenerent: nequaquam mandatorum Dei viam, tanquam asperam & difficilem accusarent, & per eam ingredi

Deute. 30.

Isaie. 10.

Isaie. 35.

recusarent. Nec mirū, si non assequantur quod minimè experti sunt. Hoc tamē illis ad faciendam huius rei fidem satis esse deberet: quòd cum ad hoc Dei filius è cœlo descenderit in terram, vt viam, quæ in cœlum ducit, facilem redderet (in quo quidem opere ita desudauit, vt quòd id pleniùs efficeret, sanguinem fuderit) quī fieri potest, vt nō id perfectissimè & commodissimè fecerit? Si enim Dei perfecta sunt opera (quia videlicet imperfectio operis in dedecus redundat opificis) quonam modo hanc notam filio Dei inurere audebimus: vt quam viam ipse voluerit planam facere, hiatibus & præcipitijs plenam reliquisse credamus? Quid enim indignius aduersus summam illam bonitatem, sapientiam, & potentiam dici potest: qui omnia opera sua perfectissima, & numeris omnibus absoluta efficit? Sic enim in Prouerb. scriptum est: Viæ eius, viæ pulchræ, & omnes semitæ eius pacificæ. ¶ Sed ais: Adhunc aspera mihi esse videntur quæ Dominus præcepit: nempe ieiunare, orare, vigilare, linguam silentio premere, carnem spiritui subijcere, cupiditates fræmare, refecare libidines, & turbulentos animi motus rationis imperio coercere. Dura sunt hæc planè: sed duris, sed carnalibus, sed insuetis, sed his qui terrena tantùm sapiunt, sed his qui spiritu Dei destituuntur, & qui nondum quàm suavis sit Dominus, degustarunt. Cæterùm his, qui primitias spiritus acceperunt, & gustauerunt bonū Dei verbum, virtutesq; seculi vëturi: ijs nihil facilius, nihil suauius, nihil dulcius, quàm orare, vigilare: minimùm cum hominibus, plurimùm cū Deo loqui, & in lege eius meditari die atque nocte. Scitum enim est illud: Augustini: Palato non sano pcena est panis, qui sano est suavis: & oculis ægris odiosa est lux, quæ puris est amabilis. Itaque non mirum, si quod hominibus per gratiam sanatis facile, atque ad eò suaue est, ægrotis, & diuina gratia destitutis, amarum sit, atq; difficile. Cæterū pij omnes, verissimum esse quod his verbis prædictum est, quotidie experiuntur: nempe quæ in diuina lege erant aspera, in vias planas per Christum fuisse commutata.

§. I.

¶ Sequitur deinde tertium, quod Propheta commemorat: nempe gloriam Domini in aduentu Christi esse reuelandam. Quid ais Propheta? Annon antea legeras, Cœli enarrant gloriã Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum? An non creaturæ omnes conditoris sui gloriam, tacendo prædicat? Quid enim aliud mare, & plenitudo eius? quid cœlum, & luminaria eius? quid terra, & pulchritudo eius? quid omnium rerū abundantia & copia, nisi artificis sui gloria.

Prouer. 3.

August.

Psalm. 18.

- 16 nam, sapientiam, & potentiam profitentur? Nū igitur hæc omnia nō prædicant gloriam & honorem Dei? Fateor quidem omnia hæc gloriam Dei manifestare. Verū tam varia, multiplex, & magnifica gloria est, quam sibi Dominus hoc summæ pietatis opere comparauit, dum pro hominibus homo fieri, & in crucē agi dignatus est: vt præ huius gloriæ amplitudine, cetera omnia gloriæ nomine indigna esse quodammodo videantur. Nam cum propheta dicat, hoc tēpore gloriam Dñi mundo esse declarandā: perinde est ac si diceret, ad id vsq; temporis nondum eam fuisse propalatum. Quod enim antea declaratum erat (quālibet summum & maximum fuerit) huius tamē gloriæ comparationē, minimum fuisse putandū est. Quod enim minori opera & impensa Deus mundū condidit, quā redemit, hoc minus est condidisse, quā redemisse: vno enim verbo cōdidit, summis vero laboribus redemit. Deniq; hoc opus tantō est illo gloriosius, quā tantō mirabilius. Quid autem mirabilius, quā Deum hominem fieri, inter homines versari, cū hominibus atq; aded cū publicanis & peccatoribus edere, ad columnam ligatum plagis cædi, & inter latrones in ligno suspendi? Quis hanc tantam Dei dignationē & bonitatem sperare potuisset, nisi aut vidisset, aut fidei nūtianti credidisset? **RE** quidem omnium maximē mirabilem esse, meritō sanctus Moses arbitrabatur, quod Deus in mōtem Synai, nebula atq; igne tectus, descēdisset, & vocē quæ humanis auribus excipi posset, emisisset. Itaq; ait: Interroga de diebus antiquis, qui fuerūt ante te, ex die quo creauit Deus hominem super terram, à summo cælo vsq; ad summum eius: si facta est aliquando huiuscemodi res, aut vnquam cognitum est, vt audiret populus vocē Domini Dei loquentis de medio ignis,
- 17 sicut tu audisti, & vidisti? Quod si tantopere hic vir diuinus mirabatur, quod Dominus in igne & fumo supra montem Synai descēdisset, & vocem quæ ab hominibus audire posset, emisisset: quid, quæso, faceret, si Deum ipsum humana carne vestitum, inter homines agentem, cum hominibus versantem, familiariq; oratione homines docentem (quodq; ijs omnibus maius est) pro hominibus in crucē morietem vidisset? quid (inquā) ageret? quid diceret? quo stupore & admiratione cōpleretur? Populus quoq; ipse tantæ rei magnitudine stupefactus, non tam mirabatur, quod infinita illa maiestas humano more cū hominibus loqueretur, quā quod homines spirare & viuere potuissent, cū Deū loquentē audiuissent. Vnde dixerūt: Probauius hodie, quod loquente Deo cū hoīe, vixerit homo. **Crudes** hoīum mētes, & diuinę bonitatis & charitatis ignarę! Si admiramini quod

Deuter. 4.

Ibidem.

quòd immortalem Deum loquentem mortales homines sustineret, 19
 neque morerentur: qua admiratione còcuteremini, si Deum ipsum
 pro hominibus morientem cernere contigisset? Quæ igitur mens ad
 huius tanti spectaculi magnitudinem non obstupescat? Adde etiam
 quòd mundi fabrica (quæ verè mirabilis est) quamuis Dei quoque
 immensam bonitatem & largitatem patefaciat (quæ nulli creaturæ
 quicquã inuidit, sed omnibus benigna manu quicquid ad vitæ vsum
 & iucunditatem opus erat, prouidit) vt verum tamen fateamur, his
 rebus non tam Dei bonitas & misericordia, quàm eius potentia, sa-
 pientia, & pulchritudo patefacta fuit. Quæ omnia quamuis in Deo
 summa laude & gloria digna sint, in hominibus tamen non admo-
 dum gloriosa sunt. Quanta enim est pulchritudinis gloria, quæ in
 parricida Absalone fuit? quanta sapientiæ, quæ in huius fratre Salo-
 mone, idolorum cultore, viguit? quanta potentia, quæ in Iulio Cæ- 20
 sare tyranno, ac patriæ proditore, extitit? Hæc igitur omnia ex natu-
 ra sua minùs gloriosa sunt: vtpote, quibus homines & rectè, & per-
 peram vti possint. Sola autem est ex omnibus rebus virtus, sola bo-
 nitas, qua nemo malè vti potest, quæq; sola veram gloriam atq; lau-
 dem promeretur: quam in hoc redemptionis nostræ opere sic Do-
 minus manifestauit, vt nullo alio modo, nullaque ratione potueris
 euidentius patefieri. ¶ Quin etiam non hæc sola gloria, sed multæ
 quoq; aliæ in hoc aduentu Domini declaratæ sunt. Vt enim omittã
 miraculorum eius splendorem (cuius obsequio mors, vita, cœlum,
 terra, mare, atq; elementa omnia famulata sunt) quantæ quæso glo-
 riæ fuit, duodecim piscatorum opera mūdum instaurasse, tyrannos
 subegisse, aras diaboli euertisse, omnesq; Gentilium deos, quos vni-
 uersus orbis colebat, à mundo expulisse: proq; illis crucifixum inter 21
 latrones hominem, pro solo & vero Deo coli, & adorari fecisse? Ad
 huius enim gloriæ còtemplationem Propheta nos inuitat, cùm post
 subactum Christi imperio terrarum orbẽ, ait: Venite, & videte ope-
 ra Domini, quæ posuit prodigia super terram, auferens bella vsq; ad
 finem terræ. Vacate, & videte quoniam ego sum Deus, exaltabor in
 gentibus, & exaltabor in terra. Quod perinde est, ac si diceret: Con-
 siderate quàm memoranda, & omnem naturæ vim longè superantia
 opera ediderit Deus: dum homines rudes & idiotæ superant Philo-
 sophos: pauci numero, nationes vniuersas: homines infima fortuna,
 summorum principum potentiam: mortales, diabolum, & eius satel-
 lites immortales. ¶ Præterea, quanta, quæso, gloria Christi fuit, tot
 hominum, tot virginum, tot etiam puerorú millia, alacri ac præsentia
 animo.

22 animo vitam profudisse, & omnibus telis & cruciatibus corpora sua laceranda, sulcanda, comburenda, atq; omnibus tormentis afficienda, propter crucifixi laudem & gloriam tradidisse? Postremò, quanta Christi gloria fuit, sic naturam generis humani sanasse, sic humana pectora transformasse: vt qui de immundo semine in peccato cõcepti, diaboli atq; peccati mãcipia erãt, per Christum mundo, peccato, & diabolo superiores effecti, mores innocentissimos induant, & cœlestem vitam in terris degentes meditentur, & in carne viuentes, non secundum carnem militent. Quis enim tantam hanc humanæ vitæ mutationem, nisi diuina potentia, efficere potuisset? Quis, nisi omnipotens Deus, mundum de immundo conceptum semine, effi-

Iob. 14.

23 nitatis vnicus auctor & effector est. Vnde sunt verba illa toties in sacris literis repetita: Ego Dominus, qui sanctifico vos. Quo quidem præclarissimo dono Pater cœlestis nos Christi merito afficit, vt sit ipse videlicet iustus, & iustificas eũ, qui est ex fide Iesu Christi. Sicut enim vnicus Dei filius, nos omnes adoptionis filios: ita iustus ipse nos quoq; iustos effecit. In quo hæreticorũ insipiēs vesania apparet, qui Christi honori aliquid detrahi posse putant, si quisquã alius præter eũ iustus sit: cùm lógè tamen & ad eius bonitatẽ honorificétius, & ad meriti rationẽ gloriosius, & ad gratiam magnificétius sit, quòd nõ modò ipse iustus sit, sed iustos etiam (hoc est, sui similes) quicũq; illi fide & charitate copulantur, efficiat. Quis enim dubitare possit, quin dignitas & excellentia operis, virtutem cõmendat artificis? Videtis ergo quàm multiplex gloria in aduentu Christi reuelata sit!

Exod. 31.

Roman. 3.

24 Deniq; vltimo loco Propheta subdit: [Et videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est.] Hoc est, veritatem & cõstantiam Domini in pactis & promissis seruandis euidenter intelliget: qui quamuis ea pollicitus sit, quæ facilerò omnem humanæ mentis fidem superare videbantur, nihilominus munificentissimè ac fidelissimè præstitit, quod verissimè promisit. Pro quibus tamen verbis Euangelista posuit: [Videbit omnis caro salutare Dei nostri.] Quã sententiam magnificis verbis, & maioribus gaudijs Prophetarum omnium voces vbiq; resonant: summam videlicet Dei nostri bonitatem & liberalitatem prædicantes, qui cùm antea vnum tantum Hebræorum populũ sibi delegisset, nunc ad se sine vllò discrimine omnes aduocat, barbararũ quoq; & immanium gentium nationes. Vnde est illud: Parauit Dñs

Isaie. 40.

brachium suum in oculis omnium gentium, & videbũt omnes fines terræ

terræ salutare Dei nostri. Quo verò studio, quantaq; pietate eas ad 25
 se gentes vocet & inuitet, declarant illa apud eundem Isaiam verba:
Isai. 65. Expādi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur
 in via non bona post cogitationes suas. Quibus verbis quid, quæso,
 dulcius? quid amantius? quid clementius? Si enim amicos tantum, &
 mandatis suis obsequentes hoc modo vocaret, seq; illis fruendū of-
 ferret, non adeò mirū esset: sed quòd inimicos, quòd rebelles, quòd
 libidinibus & cupiditatibus, imò idolorum seruituti addictos, ad se
 #
Isai. 65. vocet, & ita vocet, vt tota die manus suas ad illos expādat, complexu
 suo illos ad se inuitans, & hæc verba continenter repetēs: Ecce ego,
 ecce ego ad gentem, quæ non inuocabat nomen meum: an non hoc
 omnem superat admirationem? Quid enim huius verbi conduplica-
 tio, nisi vehementissimi desiderij significatio est? Quis igitur ad hęc
 vocem obsurdescat? quis non obtemperet? quis non in amorem tan 26
 ti redemptoris exardescat? quis non se totum in eius laudes prædicā-
 das effundat? quis non sinus omnes animi sui expandat, vt hæc tan-
 ta beneficia, hanc tantam salutem, hanc tam splendidam lucem, hos
 ditissimos & incomprehensibiles thesauros intra se recipiat? Hoc est
 ergo salutare Dei, quod quidem videbit omnis caro: non tamen re-
 cipiet, nisi qui subacta carne, fide credat, charitate diligat, spe ample-
 ctatur, obedientia promereatur, oratione petat, & deuoto Sacramen-
 torū vsu intra se recipiat. ¶ Sed quàm multi erunt (proh dolor) qui-
 bus hodie in Ecclesia hæc frustra canitur cantilena? quàm multi qui
 bus hoc admirandæ salutis beneficium frustra impensum est: quan-
 do salutis huius auctorem adeò non verentur & diligunt, vt nouis
 quotidie criminibus indignè vexent, violent, atq; contempnant? Ad-
 uersus quos, illa Moylis verba meritò vsurpare possumus: Genera- 27
 tio praua atq; peruersa, hæccine reddis Domino, popule stulte & in-
 sapiens? Nūquid non ipse est pater tuus, qui possedit, & fecit, & crea-
 uit te? Egregius namq; Vates, vt Israeliticos homines summæ ingra-
 titudinis argueret, Deum sceleribus ab eis lacepsitum, ipsorum paren-
 tem appellat, in cuius essent possessione, & à quo conditi atq; serua-
 ti essent. Quos verò clamores edidisset, quibus ingratos homines
 fuisset ignominij prosecutus, si amplissimis illis beneficijs redem-
 ptionis gratiam addere potuisset? si quem parentē solum appellauit,
 eundem iam liberatorem, redēptoremq; appellare potuisset? si quos
 eius beneficio in lucem editos dixit, eiusdem nece à dæmonis tyran-
 nide liberatos, adiungere potuisset? Qua ex re facillè colligitur, tantò
 esse grauius Christiani hominis, quàm Iudæi crimen, quantò magis
 homo

28 homo Christo pro se morienti, quàm se creanti, debitor est. Quare si nos beneficij magnitudo, fratres, non allicit, periculi magnitudo terreat, nostriq; nos officij admoneat. Quod cum omni tēpore præstandum sit, tum vel maximè Natiuitatis Dominicæ solēnitas hoc à nobis exigit: quò dignè sacra hæc solennia celebrantes in via, eadem perpetuò celebrare mereamur in patria.

IN EADEM DOMINICA QVARTA
in Aduentu Domini, secundum morem Romanum,
Concio tertia.

THE. Vox clamantis in deserto, parate viam Domini.

Lucæ. 4.

1 Videtur, fratres dilectissimi, nos iam velut in foribus esse Natalis Domini. Id autè Ecclesia, potissimùm hoc sacratissimo tempore, diligēter curat: vt quo die Christus Dominus in mundo natus esse celebratur, eodè etiam spiritualiter in cordibus nostris, noui muneris beneficio nascatur: vt hūc diē verè nobis natalē, aut certè salutarem appellare liceat. Frustra enim propter nos in mūdo natus esse videbitur, nisi in nostris etiā mētib⁹, velut quidā Lucifer oriatur: cum prior illa secūdū carnē natiuitas, ad spiritualē hāc ordinata sit. Necessè tñ prius est, vt dignū huic tāto hospiti paremus hospitium: vt in eo puritatis auctōr & nasci, & requiescere, & operari dignetur. Nō enim is otia agit, dū in nobis cōmoratur: sed intus manens, salutem nostram
2 operatur: eò quidē plenius ac perfectius, quò nos ad eius beneficia percipienda, proptiores ac paratiores inuenerit. Hoc enim persuasum nobis esse debet, q̄ quamuis Deus inter naturales causas (quas agētia naturalia Philosophi vocant) computari nullo modo debeat (omnia enim summa libertate facit, quæcūq; facit) ea tamen lege, ordine, & æquitate omnia disponit, vt naturalium causarū modū imitari videatur: quarū proprium est, vim suam, atq; virtutē, pro natura & conditione materiæ, largiri. Puro ergo & vacuo à terrenis cupiditatibus animo, ad illū accedamus: & is protinus vacantē domum spiritu suo replebit, qui nihil vacuum in rerum natura esse permittit. Deus enim fons gratiæ indeficiens est: vnde fit, vt quò maius ad illum vas fidei attuleris, hoc ab eo fonte vberius hauries. Sol iustitiæ est: quò ergo ad illum propius accesseris, eò magis illuminaberis. *Simil.*
Deniq;

Deniq; ignis consumens est: ideoq; quò illi vicinior fueris, eò magis & diuini caloris eius, & puritatis particeps efficiaris. Ad hunc igitur cœlestem ignem, ad hunc iustitiæ Solem, ad hunc gratiarum omniũ fontē, quanta possumus celeritate contēdamus. Hoc enim est, quod instantis solēnitatis dies à nobis requirit. Hoc item, quod nos quotidianæ Ecclesiæ voces admonent: hoc etiam, quod Præcursor Domini Ioannes hoc tempore clamat, cùm vocem illam, tantò antè à Prophetis prænuntiatam, emittit. [*Parate viam Domini.*] Quod perinde est, ac si diceret: Omnia peccatorum impedimenta è medio tollite, quò mundi conditor & redemptor ad vos venire, in vobis habitare, & vos opum atque diuitiarum suarum participes efficere dignetur, Quia verò Ioannes huius felicissimi nuntij prædicator à Deo missus est, commodissimum videtur, omnes huius officij circumstantias, nē pe tempus, personam, locum, & prædicationis huius argumētum in præfenti concione explicare: hæc enim quatuor in sacræ Euangelicæ lectionis historia diligenter S. Lucas Euāgelista describit. Quod quò plenius ad vestram omnium vtilitatem efficere possimus, cœlestem opē, sacratissimæ Virginis interuentu, suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

**Tempus
prædica-
tionis.**

Josephus.

Matth. 2.

[*Anno quintodecimo imperij Tyberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, &c.*] In huius Euangelicæ lectionis exordio diligentissimè S. Lucas tempus descripsit, quo Præcursor Domini Ioannes aduentum eius mundo cœpit annuntiare. Cæterum exacta huius rei cognitio, ex diuisione Iudaici regni, quam Iosephus Antiquitat. lib. 17. describit, petenda est. Ait enim, Herodem cognomēto Antipatrem, Hebræorum regē (qui regni amittendi metu innocentes pueros interemit) testamento suo Iudæorum regnum in quatuor partes (quas retrarchias appellant) distributū quatuor hæredibus reliquisse: quarum Iudæam (quæ præcipua regni portio erat) Archelao filio legauit, impetrato à Tyberio Cæsare Regij nominis titulo & honore. Hic est autem Archelaus ille, cuius metu sanctus Ioseph ab Ægypto rediēs, Iudæam deferere, & Galilæam repetere compulsus est: ne videlicet filius paternæ impietatis hæres, simili ambitionis furore percitus, in puerum desæuiret. Alteram verò regni partem, nempe Galilæam, alteri Herodi, cognomēto Antipatri, reliquit: qui in historijs nunc Herodes, nunc Antipas nominatur. Tertiam verò regni partē, quæ dicitur Traconites, in qua est Bethania, Philippo itidem filio: quartam verò (in qua Azotus) sorori suæ, nomine Salome, testamento legauit. Quæ quidem Salome, testamento suo, Tyberij matrem, hoc

34 hoc est, Cæsaris Augusti vxorem (quam Iosephus Iuliam, Cornelius
 verò Tacitus, cæteri q; historiarum scriptores verò nomine Liuiam
 appellant) hæredem instituit. Quis verò fuerit Lisania iste, de quo
 Euangelista meminit, non satis inter veteres scriptores constat. Ni-
 cephorus namq; Theophilaëtus, & Beda, hunc etiam Herodis esse
 filium arbitrantur. Quod tamen non vsque adeò verisimile est, quan-
 doquidem Egesippus, vicinus Apostolorum tēporibus, & Iosephus,
 qui diligenter huius regni diuisionem, & nomina filiorum Herodis
 retulit, nullam huius Lysaniæ mentionem facit. Vnde consentaneum
 est, Tyberium Cæsarem hanc regni partem, quæ matri per mortem
 Salome testamento obuenerat, huic Lysaniæ, matris nomine, guber-
 nandam commisisse. Cæterum Archelaus ille, cui Iudææ prouinciã
 obtigisse diximus, Regis auctoritate & officio abusus, tot rapinis &
 35 innocentium cædibus ciues suos oppressit (vt quamuis pecunijs, &
 muneribus, quibus plurimorum Romanorum fidem & integritatē
 corruerat, aliquãdiu persistit in principatu) tyrannidē tamē eius
 indies crescente, ipsum Tyberius Cæsar Lugdunum (quæ Galliarum
 est ciuitas) publicatis eius bonis, relegauit: & pro eo Pilatum Genti-
 lem substituit. Hoc est enim quod Euangelista ait: [*Procurante Pon-
 tio Pilato Iudæam.*] Hæc igitur ad cognitionem Regum & Principum,
 qui in hoc Euangelio describuntur, satis sint.

§. I.

¶ Nunc diligenter inuestigandum nobis est, cur hoc potissimū tē-
 pore (quo Iudæorum regnum in tot partes dissectum, & Gentilium
 imperio subditum erat) voluerit Dominus Ioannem Baptistam ad
 pœnitentiam prædicandam mittere. In operibus namq; diuinis, non
 36 solum res ipsæ, sed rerum etiam causæ mysterio non vacant. Ad hu-
 ius autem rei cognitionem, illud primo loco intelligendū est: inter
 multa atq; varia Dei nomina, quæ illius naturam & mores explicāt,
 vnum esse Zelotem. Sic enim Moses illum appellat, cū ait: Dñs Ze- *Exod. 34.*
 lotes nomen eius, Deus æmulator. Zelotes autē appellatur, primū
 quòd impatiens consortis sit, neminemq; patiatur secum vllō modo
 diuinis honoribus affici. Quod facillè indicauit, cū Dagonem Phi- *I. Reg. 5.*
 listinorum Deum, arcæ suæ lateri adhærentem, trūcatis manibus &
 pedibus, exturbauit, & ante se humi deiect, atq; prostrauit. Ipse enim
 est, qui per Prophetam dicit: Ego Dominus, & non est alter: gloriam *Isa. 42.*
 meam alteri non dabo, & laudē meam sculptilibus. Hac ergo de
 causa primū Zelotes dicitur: deinde etiam quòd simili zelo & stu-
 dio curet, vt spem omnem & amorem, ac felicitatē nostram in vno
 N. illo

illo collocemus: nec tria hæc, quæ illi diuinitatis iure debentur, vlli alteri impendamus. Qua enim is ratione, expetendorum omnium extremum atq; vltimum est, hoc illi debetur, vt omnis in vno eo felicitas nostra reponatur. Quatenus autem infinitum, summum, & indeficiens bonum est, omnem summo iure amorem nostrum sibi vendicat. Qua ratione verò fidelis, pius, & omnipotens pater noster est, omnem à nobis spem & fiduciam postulat. Vt omnipotens quippe, nihil non potest: vt pius autem, omnium miseretur, qui ad se supplices confugiunt: vt fidelis autem & verax, plenissimè præstat quod promissit. Promissit autem opem & misericordiam omnibus, qui eius patrociniū deuotis precibus implorarent: vt omnes scripturarū paginæ vbiq; testantur. Quamobrè spes omnis salutis & dignitatis nostræ, non in fluxis atq; fallacibus rebus, sed in vno illo meritò reponenda est. Cùm igitur tria hæc, soli Deo diuinitatis iure debeantur, quisquis hæc ipsa alicui creatæ rei tribuit, is planè diuinitatis gloriam à Deo ablatam, illi nefariè impertit: eamq; quamuis non verbis, re tamen ipsa Deum facit. Sicut enim is qui tyranno sceptrum & coronā regiam imponit, illiq; tanquam legitimo regi obtemperat, re ipsa, & honore exhibito, illum regē esse testatur: ita, qui ea quæ diuinæ mentis propria sunt, rebus conditis exhibet, eas quodāmodo in Dei sede & dignitate constituit, atque ita spiritualis idololatra efficitur. Quod planè facit, quisquis sic terrenæ alicuius rei cupiditate & amore capitur, vt pro ea consequenda diuinum numen, atq; eius leges & præcepta contemnat. Huiusmodi autem idololatri quàm refertus sit mundus, quis non videt? Huius ergo nefarij criminis Deus Zelotes est, quo zelo incensus, clades omnes & calamitates, quibus nunc mundū vrgeri cernitis, immitit.

Simil.

Ex hac autem Philosophia, quæ verissima est, illud primū intelligere possumus, quanta coelestium donorum plenitudine Deus piorum mentes repleat & reficiat: quando omnem ab eis curā, studium, gaudium, amorem & fiduciam in se vno reponi velit. Nisi enim plenissimè humanam mentem satiaret, bonitate sua indignum esset, vt spem omnem, & amorem à creaturis auulsum, ad se vnum aduocaret. Meritò enim queri homo posset, ac dicere: Cur Domine omnem ferè mihi vitæ iucunditatem, & omnia quæ animum voluptate afficere possent, eripis: nisi tu vnus, omnes mihi rerum omnium voluptates, abundè suppedites? Quomodo mihi omnes carnis oblectationes & amores adimis: nisi tu supra omnia mentem meā reficias & oblectes? Hæc certè querela in immensam illam bonitatis & æquitatis abyssum

40 sum cadere nullo modo potest. ¶ Deinde illud etiã sequitur, quod ad rem præsentem maximè facit: nempe, misericorditer nobiscum diuinam prouidentiam agere, cùm in hac vita nos varijs calamitatibus & ærumnis premi, & vrgeri patitur. Cur ita? Hæc enim res communem hominum fidem superat, qui omnia quæ sunt in vita, sibi prosperè fluere cupiunt, & ab ipso etiam Deo summis precibus impetrare contendunt. Huic quæstioni, ea quæ hæctenus diximus, facile respondent. Si enim tantum nefas est, spem, amorem, & felicitatem nostram à Deo auulsam, in fluxis huius mundi rebus collocare: magna Dei gratia & misericordia est, sic res nostras moderari, sic vitæ cursum dirigere, vt nihil in ea subsit, quod nos ad amorem mundi alliciat: sed multa contra sunt, quæ nos ad eius odium & contemptum inducant. Quam rem æsiduæ calamitates, & mundi turbines, 41 & tempestates commodissimè faciunt. Minus enim mundum vexantem, quàm blandientem amabimus: minoremque illius promissis fidem habebimus, quem toties non adiutorem, sed persecutorem, & fallacem experti sumus. Mundus enim cùm blanditur, decipit: cùm flagellat, erudit: illic enim blandiens, ad se homines trahit, & à Deo auocat: hinc verò flagellans, à se abigit, & ad Deum mittit. Hoc enim consilio Dominus filios Israel, quos ab Ægyptiaca seruitute liberare, & in Chananæorum terram perducere decreuerat, durissimo seruitutis iugo in Ægypto premi, passus est: quò non inuiti terram illam desererent, & ad promissam proficisci libenter vellent. Simile quiddam nutrices facere videmus, quæ cùm ab lactare infantes cupiunt, vt à lacte depulsos solidiori cibo nutriant, absynthio vbera intingunt: quò eius amaritudine offensi, vbera relinquunt, & 42 cibus fortioribus alantur. Hac ratione Diuus Augustinus, cùm adhuc amore seculi vincetus detineretur, secum Dominum egisse testatur his verbis: Tu Domine semper aderas misericorditer sauiens, & amarissimis offensionibus aspergens omnes meas illicitas voluptates: vt ita quærerem sine offensione delectari, & vbi hoc inuenirem, non esset, præterquàm in te Domine. Ne verò quæ diximus, pro captu, aut voto nostro ficta esse credatis, proferam vobis Dominum eadem ipsa Prophetico ore populo suo denuntiantem: Ecce, inquit, ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam macceria, & semitas suas non inueniet, & sequetur amatores suos, & non apprehendet, & dicet: Reuertar ad virum meum priorem: quia melius mihi erat tunc, quàm nunc. Hæctenus ille. Quid verò illa Prophetæ vox, quàm aperta oratione hæc quæ

Smit.

August.

Osc. 2.

Psal. 118.
Ibidem.

Idiximus, testatur? Bonum, ait, mihi Domine, quod humiliasti me, ut
discam mandata tua. Et in eandem iterum sententiam: Priusquã, in-
quit, humiliarer, ego deliqui. Cur deliquisti? Certè quia blãdientem
mundum, plusquã par erat, amaui: quem tamen postea insectantẽ
& persequentem, ut par erat, contempsi, & ad vnicum salutis meæ
auctorem & parentem, malis meis eruditus, confugi. Ex quibus ver-
bis apertè colligimus, meliùs nobiscum agi, cum nos mûdus verbe-
rat, quã cum lactat: quia (ut antè diximus) blandiendo in amorem
sui ducit, verberando verò ab amore sui deterret, & ad Deum able-
gat. Idem ferè ijs qui chartarum, aut alearum ludo vitam omnẽ infu-
munt, euenire fre quenter cernimus. Si enim feliciter eis semper alea
cadat, nulla ratione ab eo ludo, quẽ magna sibi lucro, & emolumenta
esse sentiunt, diuelli possuat: at contra, si secus accidat, ipsa sua in-
felicitate eruditi, faciliè adducuntur, ut deserat quod ratione & iudi- 44
cio deserere, atque aspernari debuissent.

His ita constitutis, ad propositam initio quæstionem respondeamus:
cur videlicet Deus, quo tempore Iudæorum res adeò deiectæ
erant, & respublica eorum tam variè dissipata, & in Gentilium pote-
statem redacta, Præcursores suos ad pœnitentiã hominibus præ-
dicandam, destinauerit: Hoc enim eo consilio fecisse videtur, ut nõ
modò viri sancti doctrina, sed rerum etiam publicarum ruina, magi-
stra eis veritatis & pœnitentiæ foret: eademq; spes omnes quibus ni-
tebantur, fallaces & inanes ostenderet: idq; nõ aliunde quæsitis, sed
domesticis & familiaribus exemplis, & argumētis comprobaret. Nõ
enim temerè dictum est: Tãtummodo sola vexatio dabit intellectũ
auditui, quia videlicet quos doctrinæ disciplina non erudit, calamitas
sua, & malorum experimenta docent. ¶ Hoc autem medicamento 45

Isai. 28.

enim temerè dictum est: Tãtummodo sola vexatio dabit intellectũ
auditui, quia videlicet quos doctrinæ disciplina non erudit, calamitas
sua, & malorum experimenta docent. ¶ Hoc autem medicamento
Iudæi maximè indigebant, qui Dei præsidio neglecto, inania mũ-
di præsidia consectabantur. Aliquãdo enim ad Ægypti opes se cõfu-
gere debere dicebant. A qua illos fiducia per Isaiã Dñs deducit, cum
ait: Væ qui descendunt in Ægyptũ ad auxilium, in equis sperãtes, &
habentes fiducia super quadrigis, quia multæ sunt. Et rursum: Erit
vobis, inquit, fortitudo Pharaonis in confusionẽ, & fiducia vmbre
Ægypti in ignominia. Nonnunquã verò magnificētissimo illi tẽplo
fidebãt, quod nullo modo in Barbararum gentium potestatem ven-
turum esse arbitrabantur. A qua inani spe eos Dñs per Hieremiam
reuocat, cum ait: Nolite confidere in verbis mēdacijs dicentes, Tem-
plum Dñi, templũ Dñi, tẽplum Dñi est. Maximè verò in eo glo-
riabantur, quod essent filij Abrahæ, hominis videlicet sanctissimi,
Deoq;

Isai. 31.

Hiere. 7.

46 Deoq; charissimi: cuius sibi ope & auxilio salutem pollicebantur. A qua quidem spe eos Ioannes diuellere, & ad solidam & viuã in Deo spem reuocare nitebatur, cum diceret: Facite fructus dignos pœnitentię, & ne cœperitis dicere, Patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Huius autem fiducia inanitatẽ, res eorum afflicte, & regni calamitates facile declarabãt: quando filij Abraham, & populus Dei electus, in tot partes dissectus ac dissipatus, & tyrannide Gentilium oppressus tenebatur, præcipua eius regni prouincia (nempe Iudæa, in qua templum erat) ab homine Gentili, videlicet Pilato, occupata. Hoc enim argumento facile erat videre, quã vanæ & fallaces spes illæ essent, quibus eorũ salus & gloria nitebatur. Simili olim argumento, spei suæ vanitatem agnouerunt, cum Ægypti, & Æthiopiæ reges, in

47 regis Assyriorum potestatem redactos intellexerunt. Quã de re sic Iaias ait: Et timebunt, & confundentur ab Æthiopia spe sua, & ab Ægypto gloria sua. Et dicet habitator insulæ huius in die illa: Ecce hæc erat spes nostra, ad quos confugimus in auxilium, vt liberarent nos à facie regis Assyriorum. Et quomodo effugere poterimus nos? qui videlicet eorum opibus freti, salutem nobis pollicebamur?

Oportunè igitur in hoc rerũ statu Ioãnes ad prædicandã pœnitentiã à Deo missus est: quoniam initium veræ pœnitentiæ, fuga seculi, & humanarũ rerum contemptio est. Nemo autem eas facilius contemnit, quã qui periculo suo doctus, vanitatem & fallaciam earũ liquidò cõprobauit. Tunc enim deplorare incipit & tempus, & oleũ, & operam, quam in earum rerum obsequio posuit: ex quibus nullũ maius emolumentum, quã dolorem, lachrymas, & iacturam tẽporis reportauit. ¶ Hac eadem ratione Moses populum ad pœnitentiã, ob immanissimum scelus perpetratum, cum aureum vitulum pro Deo coluerunt, excitare voluit: cum præclarum illum deum ante eorum oculos cõtudit, comminuit, & in puluerem redactum, populo potandum exhibuit. Hac enim ratione vir sanctus, inanem populi fiduciam, inãnemq; deum, quem sibi fabricauerant, reipsa voluit indicare. Hoc enim perinde est, ac si diceret: Postulastis vt vobis fabricaretur Deus, qui vos præcederet: cuius videlicet ope, Chanaanorum terras occuparetis: & ad cuius præfidiũ, in rebys asperis & afflictis, confugeretis. Vt ergo reipsa perspiciatis, quã fragilis hæc vestra fiducia fuerit, qualemq; ad hoc Deum elègeritis, ecce illũ coram oculis vestris malleis contundo, contero, & in puluerem verto, illumq; vobis potandum trado: vt hoc argumento, huius vestri dei

inanitatem apertè cognoscatis: qua cognita, proximum est, vt ad verum Deum conuersi, in illo spem omnem, & amorem, & salutis præsidium reponatis. Sicut igitur hæc vituli contritio, fallacem Iudæorum spem arguebat, & ad verum Deum mittebat, ita Iudaicę Reipublicę dissipatio atq; diuisio, vanam eorum confidentiam facilè declarabat, & ad diuinam opem implorandam, vehementer eorum animos acuebat. Ideoq; cōmodissimum fuit, vt hoc ipso tempore Ioannes ad prædicandum populo mitteretur: vt quemadmodum antea dictum est, salutarem eius doctrinam ipsius quoque temporis ratio adiuuaret, confirmaretq;.

§. II.

Luca. 3. ¶ [Hoc ergo tempore factum est (ait Euangelista) *verbum Domini ad Ioannem filium Zacharię.*] Hactenus de tempore prædicationis: nunc de ipso Prædicatore agendum. Quia in re, illud primùm inquirèdum est: cur Ioannes, qui innocentię laude præstabat, ad pœnitentię virtutem prædicandam, potissimùm delectus sit. Nostro enim iudicio insignis aliquis peccator, quem tamen postea scelerum suorum verè pœnituisset, magis oportunos ad hoc munus exequendum videbatur, qui re ipsa & peccati amaritudinem, ac deformitatem, & pœnitentię necessitatem didicisset. Qui enim nauigant mare, narrant pericula eius. David cum post adulterium, & Vrię cædem, veniam & misericordiam à Dño precaretur, inter cętera verè contriti, & demissi animi lamenta, sic ad Dominum ait: Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Quod perinde est, ac si diceret: Si mihi Dñe misericordiam & veniã quam deprecor, tribueris: maximè idoneus ero, qui cęteros flagitiosos, hoc est, mei similes, ad te reuocare, & vias tuas illos docere possim. Vniuersę enim vię tuę sunt misericordia & veritas: misericordia, quam miseris impendis: & veritas, qua fideliter quę pollicitus es, præstas. Pollicitus es autè misericordiam & veniam ijs, qui ad te suppliciter & fidèter confugerent. Quis igitur ad has vias docendas magis idoneus, quàm ille qui vsu ipso & experientia didicit, quàm sis benignus & misericors, quàm lenis & facilis ad ignoscendum, quàm verax & fidelis in promissis persoluendis? Quis verò promptiori animo erranti viam salutis ostendet, quàm qui maximo suo malo didicit, quàm res misera & miseranda sit, ab ea via declinasse, quę ducit in cœlum, quęq; homines à te, hoc est, vero & summo bono, abducit? Talis igitur idoneus videbatur, cui Dñs prædicandę pœnitentię munus committeret. ¶ Sed longè aliter diuinę Sapiëntię visum est: nam cum in Ecclesia sua duos insignes ministros creare

52 creare decreuisset, alterum, qui ad pœnitentiam mortalium animos incitaret, alterum, qui pœnitentibus veniam daret: illū quidem innocentissimum inter omnes homines esse voluit, nempe Ioannem Baptistā, ab ipso matris vtero sanctū: hunc verò inter eos, qui in schola eius versabantur, maximè infirmum, nempe Apostolum Petram, qui Dñm paulò antè negauerat, ac ipsum se ignorare, palàm confessus fuerat. Cur ita? Magno certè consilio. Tantò namq; clariùs intelligerent homines, necessariam esse pœnitentiam, quantò is qui eam prædicabat, purior & innocentior erat: tãtoq; faciliùs veniam (si verè illos pœnituisse) sperarèt, quantò infirmiorè illū esse viderèt, qui eam esset impertiturus: quiq; in seipso didicisset, nulli esse denegandam. Hac ergo ratione Dominus commodissimè ad pœnitentiam viam strauit: dum & eius necessitatem ostendit, & non esse difficile pœnitentibus veniã, ex dissimili ministrorū cõditione monstrauit.

53 Est etiam alia huius rei causa: nempe quòd hoc argumento ostendere Dominus voluit, non solùm peccatoribus, sed iustis etiam, illã pœnitentiã partem, quæ maceratione carnis cõstat, esse maximè utilem ac necessariam. Dum enim in hac carne militamus, non solùm pœnitentia egemus, vt pro quotidianis delictis satisfaciamus: sed etiam, vt exultantem, & lasciuientem carnem inedia conteramus: & ab ea, veluti ab vberi solo, pullulantes cupiditates, molestia, labore, & defatigatione comprimamus. Qua quidem virtute quantū egeãt, qui & in carne, & in seculo degunt (vt multa alia præteream) exẽplo D. Hieronymi discere poterūt: qui cùm asperissimam vitam in deserto ageret, sæpe tamen Romanis se delicijs, inter puellarum choros (quemadmodū ipse ad Eustochium scribit) interesse putabat. Si ergo (inquit) hoc sustinent illi, qui ex esis pene corporibus, & in solitudine vitam perducentes, solis cogitationibus oppugnantur: quid ij patientur, qui delicijs seculi fruuntur? qui nouas quotidie voluptates exquirunt? quorum præcipua cura est ventrem saginare, & estuãti corpusculo fomenta igniū ministrare, & ardenti cupiditatū flammæ ligna & oleum adijcere? Et tamen cùm multorum hominum hoc vnicum penè studium sit, nihil miseri sentiunt, nec periculum suum agnoscunt: cùm tamen in summo discrimine, atque adeò in media morte versentur. Nunquam enim periculosiùs ægotamus, quàm cùm nos ægotare nescimus. Quæ quidem res miserandam huius nostri seculi conditionem mihi maximè declarat: cùm videam omnes aliarum nationum abusus, atque delicijs, in nostros mores inuectas: quæ quidem postrema ante aduentum Antichristi

Hieron. ad
Eustoch.

persecutio esse videtur. Tres enim grauissimas Ecclesiæ persecutio-
 nes D. Bernard. enumerat: primam tyrannorum, secundam hæreti-
 corum, tertiam voluptatum atq; deliciarum. Et primam quidē gra-
 uem fuisse ait: secundam autem multò grauiorem: tertiam verò lon-
 gè grauissimam: vtpote latius grassantem, & per totum pene corpus
 Ecclesiæ permeantem. Vnde hanc modò Ecclesiæ vocem esse dicit:
 Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara enim fuit perfec-
 tio tyrannorum, amarior autem hæreticorum, amarissima verò cu-
 piditatum, ac deliciarum. Quam eius sententiam D. Chryso. con-
 firmat, qui atrociorē deliciarum, quàm tyrannorum persecutionē
 esse testatur, vehementiusq; nos nobis carnis delicijs, quàm carnifi-
 ces olim exquisitis supplicijs nocere. Nam tormēta olim Martyres,
 blandimenta verò faciunt Epicuros: tormentis virtutes (quarū Chri-
 stus Dominus auctor est) firmabantur: delicijs autem omnis generis
 vitia (quæ in mundum diabolus inuexit) nutriuntur. Deniq; mores
 & vita præteriti & præsentis seculi facilè declarāt, quanrò sit delicia-
 rum, quàm tormentorū atrocior persecutio: quod tamen in præsen-
 ti pauci admodum sentiunt, cum hoc persecutionis genus non pun-
 gat animum, sed oblectet. Erit tamen, cum surgat in iudicio Ioānes
 Baptista, & hanc hominum generationem condemnet: qui ab vtero
 matris Spiritu sancto plenus, & in solitudine vitam agens, innocen-
 tissimam carnem suam tantopere affixit: quam tamen isti inter tot
 seculi pericula constituti, omni genere voluptatum fouere non ces-
 sant. Sed iam ad locum, in quo Ioannes huiusmodi vitam agebat, ve-
 niamus. Sequitur enim.

§. III.

¶ [In deserto.] Est etiam hoc in loco inuestigandum, cur Ioannes
 qui tam insigni sanctitate præditus erat, vitam omnem in solitudine
 transegit: cum tamen veræ sanctitatis speculum Christus Dominus,
 in celebritate & frequētia hominum versatus fuerit? Huius rei cum
 multæ sint causæ, quæ à sanctis Patribus afferūtur, hæc præcipua esse
 videtur: quòd solus ille in solitudinem fugere debet, cui hominum
 frequētia nocet: Christus autem Dominus hoc solitudinis perfugio
 non egebat, quia vbicūq; erat, in deserto erat: hoc est, vbicūq; erat,
 innocens erat, cum non à locis ipse sanctitatē acciperet, sed ipse loca
 omnia sanctificaret. At Ioānes, quauis gratiæ plenus, & ab vtero ma-
 tris sanctus, interim tamē à peccati fomite immunis prorsus nō erat:
 quare hoc illi perfugio opus fuit, quò omnē peccati occasionē soli-
 tudinis beneficio imputaret. Sola enim beata Virgo fomitis morbo,
 id est,

58 id est, propensione ad peccandum caruit (quam propter materni nominis dignitatem nec venialiter peccare, nec ad id propensionem habere decebat) cæteri verò Sancti, quamuis in vtero sanctificati, atque adeò in gratia confirmati essent, nec à venialibus peccatis, nec à procliuitate ad ea prorsus immunes erant: quod reuera magnū infirmitatis nostræ solatium est, cum huius nostræ imbecillitatis sanctissimos viros, Deo quæ charissimos consortes habeamus. Quamobrem magno consilio Ioannes infirmitatis suæ conscius, ad eremum in ipso vitæ initio confugit: vt tantò esset ab omni peccato purior, quanto ab omni peccandi occasione, & hominum consuetudine secretior. Quod cum ita sit, quid de his sperare possumus, qui cum vehementissimis cupiditatibus æstuent, in medio quæ laqueorum positi sint, adeò nullam curam vitandis occasionibus adhibent, vt in ipsos

59 veluti armatos hostes, in districtos gladios, in micantes hastas, & nihil nisi nostrum exitium spirantes enses, sese sponte conijciant? Verè enim tanta est humanæ mentis infirmitas, tanta ad peccadum procliuitas, vt vix quisquam immunis esse possit à peccatis, nisi qui tanta cura peccatorum occasiones, quanta ipsa peccata vitare studuerit. Quod qui non faciunt, ipsi maximo suo malo discent, in quanto vitæ periculo versentur. Solet enim Dominus hanc temeritatem maximis & insperatis ruinis sæpè punire: sicut contrà eos potissimum tuendos suscipit, qui infirmitatis suæ conscij, prudenter se ab omnibus periculis subtrahūt. ¶ Sanctus Rogerius vnus ex præcipuis beati Francisci socijs, cum Angelica penè puritate & castitate niteret, diligentissimè tamen omnia fœminarum contubernia fugere curabat. Cum quæ confessarius, qui eius in hac parte puritatē & innocentiam

60 nouerat, ab eo quæsisset, cur tanta cura omnem fœminarum conspectum, & familiaritatem fugeret, cui tam singulare castitatis donum diuino munere contigisset: Hac de causa, inquit, hoc diuino beneficio donatus sum, quia ipse quanta cura possum, omnia impuri amoris irritamenta mihi vitanda proposui: quod si non facerem, fortasse hoc diuino beneficio, iusto Dei iudicio nudarer. ¶ Discamus igitur fratres, discamus horum Patrum exemplo peccatorum occasiones, non minùs quàm ipsa peccata vitare. Ad hoc autem solitudo maximè conducit, quæ omnes penè peccandi occasiones, vno istu amputat: dum nec oculi habent quod cū periculo videant, nec aures quod turpiter audiant, nec lingua cum quo inania & otiosa loquatur, quæ vel sola peccatorum omnium ferè instrumentum est. Quo nomine Iacobus Apostolus, vniuersitatem, siue mundum iniquitatis eam ap-

Iacob. 3.

pellat. Quis enim ita sui compos est, vt dia multumque cum alijs agens, aut in adulationis, aut detractionis, aut iactantiæ, aut scurrilitatis, aut turpiloquij, aut mendacij, aut conuitij, aut vanitatis scopulos loquedo non incurrat? Iam verò per oculos & aures, hoc est, patètes semper animæ fenestras, quoties mors in domos nostras ingressa est? A quibus periculis immunis est, quisquis prudenter se ab hominum frequentia (quantum pro cuiusque status ratione fieri potest) subducit. Qui, si diligenter vni tantum cordi custodiam adhibuerit, omnes alios peccandi aditus solitudinis beneficio interclusit. Videtis igitur quantū ad innocentiam, & vitæ puritatem solitudo adiuuet: Hinc **D. Basilius**: Quies, inquit, initium est purgationis animi, cum neque lingua res humanas loquitur, nec oculi corporum colores circumspectant, nec aures animi intentionem soluūt audiendis canticis ad voluptatem modulatis, aut dictis scurrilibus & ridiculis: quibus rebus animæ intentio languescere maximè solet. ¶ Neque hoc ita à me dictum quisquam arbitretur, quòd homines ad eremū cum Ioanne impellam: sed vt qui puritatem & innocentiam tueri velint, à seculariū hominum consuetudine & frequentia sese, quantum cuiusque status & ordo permiserit, abducant: vt & cōmodius Deo vacare, & hæc omnia incommoda vitare possint, ubique tantò commodius & iucundius viuunt, quantò minus alijs viuunt. Naturalis corporū calor quòd interius reconditur (quòd hyemis tempore accidit) eò plenius seruetur: quòd verò magis æstiuo tempore ad extima corporis mēbra dilabitur, eò magis languescit, atque remittitur. Eadem autem spiritualis caloris, hoc est, diuini amoris ratio est, qui quò minus ad exteriora per incuriam diffluit, eò magis in interioribus feruet.

§. III.

¶ Sed quoniam & tempus, & locum, & personam prædicatoris exposuimus, dignum est, vt eius quoque prædicationē exponamus. Sequitur enim. [*Venit in omnē regionem Iordanis baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ.*] Prædicatio ergo Ioannis pœnitentiæ erat. Pœnitentiæ autē est, præterita mala plangere, & plangenda iterum non committere. Duas igitur complectitur pœnitentiæ partes: alteram, quæ præteritum, alteram quæ futurum tempus respicit. Est enim ea inter cæteras virtutes, quòd inter anni menses Ianus, quem bicipitem veteres pingebant: qui inter initium sequentis, & finem antecedentis anni positus, eodē vultu tempus vtrumque respiciebat. Sic igitur vera pœnitentiæ, & præterita delicta respicit & futura: Præterita enim mala acri dolore purgat, futura verò diligentissimè vitare proponit.

Ex priori

64 Ex priori autem parte sequitur posterior. Cuius enim peccatus acerbissimus commissorum dolor fauciat: is utique diligentissimè curabit, ne iterum committat, quod simili eum dolore pūgat. Quāuis enim multæ sint, & quidē grauissimæ rationes, quæ pios homines à maleficio prohibeant, nō postrema tamē illa est, quā re ipsa experti sunt: nēpe, quā acri, & penē intolerabili cōscientiæ morsu cruciādi sint, si in graue aliquā offensionē prolapsi fuerint. Itaq; veræ & germanæ pœnitentiæ (qua Deus animæ illabitur) radix & fundamentum, vehemēs peccati dolor atq; detestatio est, isq; spiritualem animæ vitā maximè prodit. Sicut enim animatis vitā sensus indicio potissimū iudicamus (si videlicet inflictum vulnus, aut vellicationē sentiat) ita anima nostra viuat Deo nec ne, spiritualis vulneris, hoc est, admissi criminis sensus maximè declarat. Hinc præcipua inter huius seculi & Dei filios

65 differētia esse videtur: quòd illi quidē mortui sunt Deo, viuūt mundo: isti cōtrā mūdo mortui, viuūt Deo. Sicut Apostolus ait: Mortui estis & vita vestra abscondita est cū Christo in Deo. Vnde existit illud maximè notandū vtrorūq; discriminē: quòd impij quidē propter leuissimam etiam externarum rerū iacturam vehementissimè cruciātur, disrumpuntur, & sursum atq; deorsum miscent omnia: qui tamē cū innumera passim peccata cōmittant, quibus mortiferū animæ suæ vulnus infligūt, quibusq; summi boni iacturā faciūt, nullo prorsus doloris sensu commouentur: quippe Deo mortui, mundo verò rebusq; mundanis viui. Contra verò pij, qui Deum intra se habent, graues etiam rerum suarum iacturas patienter & moderatè ferunt: illa beati Iob verba repetentes: Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est. At contrā, si vel in leuia peccata inciderint, acerbissimo dolore conficiuntur: vtpotè, qui diuersa ratione mundo mortui Deo viuant, illum supra omnia diligāt, illum colant, in vno illo spes omnes & opes suas constitutas habeant, ab illo se beari, & bonis omnibus cumulari sperēt: ideoq; nulla in re vel leuissima, maiestatis eius oculos offendere student. Hac coniectura, fratres, cuius filij sitis, conijcere potestis: si videlicet spiritualium rerum iacturas plangitis, cæteras verò omnes aut non plangitis, aut certè leniter & moderatè fertis. Hoc enim maximū diuinæ adoptionis, & spiritualis vitæ indicium est. Hunc autem animi sensum vera pœnitentia præstat, quam Ioannes prædicabat.

simil.

Coloss. 3:

Iob. 1.

Sed cur is hanc potissimū Christianæ philosophiæ partem sibi tractandam delegerit, in promptu ratio est. Quia enim is ad hoc potissimū destinatus erat, vt (quemadmodum pater eius cecinit) præiret

- Luca. 1.** præiret ante Dominum parare vias eius: via autem qua Deus animam 67
repetit quam deseruit, pœnitentia est, quæ Diaboli domicilium in
Dei templum vertit: idè ab hac potissimùm virtute prædicatio eius
initium sumpsit. Hanc autem fuisse prædicationis huius ac doctrinæ
Isai. 40. causam S. Euangelista protinus exponit cū ait: [*Sicut scriptum est in
lib. sermonum Isaie, Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas
facite semitas Dei nostri.*] His profectò verbis, aptissimè Vates sanctus
pœnitentiam quam Ioannes prædicabat, interpretatus est. Idè
enim pœnitentiam ab hominibus exigebat, quia viam Domino præ
parabat. Hæc autem via paratur, cū offendicula ex ea tolluntur:
nulla autem sunt offendicula, nisi peccata, quæ Dei ad nos aduētum
impediunt, & aditū eius in mentes nostras ferreis vectibus obstruūt.
Isai. 59. Peccata enim diuidunt inter nos & Deū. Peccata ipsum à nobis pro-
cul fugant, atque repellunt. Peccata illum ex amantissimo Patre, acer 68
rimùm hostem & inimicū efficiunt. Peccata animam nostram, hoc est,
domicilium ac sedem Dei in specum & cubile Dæmonum mutant.
Peccata opes omnes & ornāmēta, quibus mentis nostræ domus Deo
paratur & instruitur, auferunt. Hæc ergo erant impedimēta, quæ Ioā
nes per pœnitentiæ studium tollere, atque ita Dño viam parare vole
bat, quod sequentia quoque verba declarant. Quia enim reuelanda
Isai. 40. erat gloria Domini, & omnis caro salutare Dei, hoc est, Deum ip-
sum in carne veniētem visura esset: dignum profectò erat, vt ad hoc
tantæ pietatis spectaculum, talemque hospitem intra sinum cordis
excipiendum, viam per pœnitentiam pararet.
- Peroratio.** Quod autem Ioannes illo tempore ab omnibus petebat, hoc à
nobis hodie Ecclesia exigit fratres: vt quoniam idem Dominus in
proximo natalis sui die ad nos venturus describitur, mentes illi no- 69
stras in quibus ipse molliter acquiescat, eadem pœnitentiæ virtute pa
rare studeamus. Hoc autem præstat humilis peccatorum confessio,
quæ omnia huius viæ impedimenta, hoc est, omnia peccata pellit:
quibus è medio sublatis, Deus in centrum suum, hoc est, in animam
nostram (quam ipse sibi sedem constituit) protinus illabitur. ¶ Nec
verò quisquam ab huius temporis ratione alienum putet, quòd mo
dò pœnitentiam (quæ Quadragesimalis temporis propria est) exigim
us & commendamus. Cū enim præcipua pœnitentiæ pars in
odio ac detestatione peccati posita sit, peccatum verò vt mortem, &
extremum exitium, malorumque vltimum tota vita capitali odio
Chryso. prosequi debeamus, consequens est, vt (quemadmodum D. Chry-
sost. ait) tota vita nostra tempus pœnitentiæ sit. Quam singulari ra-
tione

70 tione sacratissimum hoc tempus à nobis exigit, quo sempiternus ille syderum & cœlorum conditor ad nos venire, & in nobis habitare dignetur. Adorna ergo thalamum tuum Syon, & suscipe regem gloriæ ad salutem tuam è cœlo venientem. Is enim te hospitio suo honorabit, opibus locupletabit, luce collustrabit, virtute muniet, spiritu animabit, & gratiæ suæ muneribus filium & hæredem regni sui amantissimè constituet. Quòd si hæc omnia virtus pœnitentiæ humili sociata confessione præstat, procul ab sint à vobis fratres peccata omnia, procul odia atque dissidia, procul omnis impuditiæ labe, procul detractio, execratio & imprecatio à vestris moribus cum omni impuritate pellantur.

Cæterum quòd non solum inuisibiliter, sed etiam visibiliter Dñs mentibus nostris illabatur, proximum est, vt post confessionis sacramentum, Eucharistia consequatur: quòd idem ipse mundi conditor, qui olim in mundum cœlestium bonorum opulentia plenus venit, ad vos etiam simili modo venire, & in vobis requiescere dignetur. Quisquis ergo natalem Dñi diem piè celebrare, quisquis gratissimū illi obsequium præstare cupit, quanta poterit deuotione ipsum intra se excipere studeat. Qua in re admiranda quædam diuinæ mētis benignitas elucet. Cōstat enim post Dominicę incarnationis & passionis beneficium, huius sacramenti institutionem primum & summū inter cætera Dei beneficia locū tenere. Ea tamē Dei benignitas est, vt quod summum est eius erga nos beneficium, sit etiam summum quod nos illi offerre possumus obsequium, cū eius vtimur beneficio. Quis hoc vnquam vel vidit, vel audiuit? Quis hoc pietatis & beneficentiæ genus animo fingere potuit, vt maximi obsequij loco benefactor ducat, quòd eius beneficijs vti beneficiarius velit? Vnde
72 quæso tāta bonitas, tāta largitas, talisq; benemerēdi de hominibus ratio, nisi ab vno illo inexhaustæ bonitatis fonte manare potuit? Quis huius tā immēse bonitatis abyssum nō stupeat? quis in huius tantæ charitatis ardore nō penitus colliquescat? Mirari iam desino, sanctos olim Patres frequenter in extasim rapi solitos, cū in hanc tam vastam diuinæ bonitatis abyssum cogitatione ingrederētur. Itaque fratres, vel hæc vna consideratio (vt nihil esset aliud) vos ad hoc religionis officium excitare, atque adeò impellere deberet: vt hac saltem ratione, tum ei qui tali erga vos charitate affectus est gratificari, tum etiam diuitiarum, quibus ad nōs plenus venit, participes effici valeatis. Hoc enim amantissima illa Domini inuitatio, cū hoc sacramentum institueret, insinuat cū ait: Accipite & manducate, hoc est *Matth. 26.*
enim

enim corpus meum, quod pro vobis tradetur. Perinde enim est, ac si 73
diceret : Et sanguinis, & mortis, & dolorum, ac laborum omnium
quos in hoc corpore vestri causa perferam , participes efficio, dum
vobis illud trado, & ad illius etiam clementer invito. Neq; enim hic
de corporea, sed de sacramentali mādicatione sermo erat, qua Chri
sti Domini corpus manducamus: hoc est, qua Spiritum eius, & sacra
tissimi corporis eius labores nobis applicamus, cū illi incorpora
mur, & meritorum ac dolorum eius consortes efficimur : vt quod il
li doloris acerbitalatem peperit , nobis dulcedinem tribuat : quod illi
mortem intulit, nobis vitam conferat: quod ille denique in lacrymis
sensinauit, nos cū optatus ille felicitatis nostrę dies aduenerit, in cœ
lesti illa ciuitate lacrymarum ac dolorum nescia, cū sempiterna exul
tatione metamus.

IN NATALI DOMINI CONCIO

prima: in qua lectio Euangelica explanatur.

*T H E. Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit
omni populo: quia natus est vobis hodie Saluator, &c.*

Luc. 2.

Agnā nobis, fratres dilectissimi, singula hæc quæ pro
posuimus verba, spiritualis lætitiæ materiam submini
strant. Nam & Euangelizo, & gaudium, & non quale
cunq; gaudium, sed magnum gaudium: nō quidem
vnius aut multorum hominum, sed quod erit omni
populo, id est, vniuerso hominum generi, satis apertè huius gaudij
magnitudinem declarant. De hoc autem gaudio in Isaia legimus:
Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe : sicut exultant vi
ctores capta præda, quando diuidunt spolia. Sed quæ obsecro tantæ
causa lætitiæ? Subdit Propheta: Iugum oneris eius, & virgam
humero eius, & sceptrū exactoris eius superasti, sicut in die Madian.
Hoc est, quemadmodum olim filios Israel à tyrannide potentissi
mi regis Madianitarum duce Gedeone liberaſti : ita nunc homines
in aduentu filij tui à principis huius mundi tyrannide eripuisti, qui
eos pondere seruitutis suæ premebat, virga & stimulis curarum & la
borum seculi cædebat, atque veteris illius delicti grauissima tributa
exigebat. Tributum autem peccati, peccatum est, & pœna peccati:
quæ

Isa. 9.

Iudi. 7.

3. quæ duo mala primum illud peccatum inuexit in mundum. Quanta igitur gaudendi materia est, à tam graui feruitutis iugo manumissum esse, tantique hostis tyrannidem euasisse! Sed non minor lætitiæ causa est, quòd iam venit plenitudo temporis, in quo omnium diuinarum promissionum & gratiarum plenitudo plenissimè nobis hodie exhibita est, cum Deus filium suum misit in mundum. Si enim veteres olim Patres sola huius diuini muneris spe tantoperè gaudebant, si Abraham exultauit, vt videret diem Christi: quantò nos magis exultare debemus, qui quod illi sperabant, iam tenemus, & cum Propheta dicere possumus: Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui: Rectè enim Chrysologus: Dulcis est epistola, sed vsq; dū veniat ipse qui misit. Necessariū chirographū, sed vsq; ad debiti redditionē. Grati flores, sed vsq; dū veniant ad poma. Rūpit solutio cautionem, flores cōsumuntur à pomis. Hæc ille. Quantò ergo sponsi præsentia quàm epistola gratior, & solutio debiti, quam cautio eius, & fructus Spiritus, quàm literæ mortuæ flores: tantò nos veteribus illis Patribus feliciores sumus, tantoq; magis quàm illi exultare in Dño debemus. Iā scatet cœlestis fons in ablutionē peccatoris & menstruata: reddantur origini suæ fluenta gratiæ, vt vberius iterū fluant. Toti autem beatissimæ Trinitati gratiæ immortales agantur: quoniam tota Trinitas huius gaudij materiam nobis exhibuit. Vt enim Leo Papa ait: Diuisit sibi opus nostræ reparationis misericordia Trinitatis, vt Pater propitiaretur, Filius propitiaret, Spiritus sanctus igniret. Hæc igitur nobis fratres causa gaudendi.

Petrus
Rauo.

Leo Papa.

5. Inter communia tamen omnium gaudia, beatissimæ Virginis gaudium multis partibus eminet: vtpotè quæ suo felici puerperio tantam mundo gaudendi materiam contulit. Sarra sterilis & nonagenaria vbi desperatam prolem in senectute concepit, tanto gaudio completa est, vt edito in lucem filio diceret, Risum fecit mihi Dominus: hoc est, magnam mihi Dominus lætandi materiã præstitit: quicumque audierit, corridebit mihi. Qua de causa natum puerum vocauit Haac, quod risum sonat, siue lætitiã: id quod eo consilio fecit, vt cum amantissimi filij nomen in ore semper haberet, huius diuini beneficij memoriam nunquam ex animo deponeret. Hoc exemplo licebit vtcunque fratres, puerperæ Virginis gaudium æstimare. Si enim tantopere Sarra gauisa est, quòd sterilis & nonagenaria filium peperit, quantùm hoc die Maria gauisa est, quæ natura mirante, & Virgo concepit, & sine dolore peperit, & Deum ac mundi Saluatorem generauit. O Virgo benedicta, quantò iustius veriusque tu quoque

Gene. 21.

r

quoque hodie dicere poteris, Risum fecit mihi Dominus : hoc est, 6
summam mihi hoc tam felici puerperio lætitiæ causam attulit. Ne-
que te solum ô beata mater, sed nos quoque omnes eiusdem lætitiæ
participes effecit: quos ista natiuitas prioris natiuitatis vetustate dele-
ta, in Dei filios adoptionis iure & beneficio adoptauit. Hoc enim tan-
tæ humilitatis merito, quo Dei filius ad humana descendit, id nobis
contulit, vt humanitas nostra ad diuina conscenderet. Sed quoniã in
hac communi omnium lætitia primas partes Deiparæ Virginis læti-
tia obtinet, ipsam hodie inducit Ecclesia his verbis in Domino glo-
riantem. Congratulamini mihi omnes qui diligitis Dominum, quia
cùm essem paruula, placui altissimo, & de meis visceribus genui Deum
& hominem. Libenter quidem ô Virgo beata tibi congratulamur, li-
benter tibi in hoc sacro puerperio corridemus: quando non tibi so-
lùm, sed nobis quoque omnibus hanc lætitiæ causam prætulisti. Exul- 7
ta ergo mater salutis humanæ: ecce Domini vniuerso mûdo per tot
retro secula promissum, prima suscipere mereris aduentum, habita-
culum immensæ maiestatis efficeris, spem terrarum, decus seculorû,
commune omnium gaudium peculiari munere nouem mensibus so-
la possides: initiator omnium rerum abs te nascitur, & profundendû
pro mûdi vita sanguinem, de corpore tuo accipit atque de te sumit,
quod etiam pro te soluat. Quia ergo sacra hodie Virgo miris affluit
gaudijs atque delicijs, rectè nos (qui eius ope indigemus) cum David
seruis ad illam dicere possumus: In die bona venimus ad te. Quam-
obrem ex isto gratiarum omniû fonte, qui ex te hodie natus est, riuu-
lum quendam in nos ab ipso fonte deriuatum demitte: quo sterilis
ingenioli nostri vena irrigata, hoc sacrum mysterium Angelicis vo-
cibus prædicandum, pro dignitate tractare possimus. Vt hoc autem 8
præstare valeamus, cœlestem opem eiusdem sacratissimæ Virginis
interuentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

¶ [Exijt edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis.] In-
ter mirabilia quæ natiuitatis Dominicæ tempore contigerunt, non
postremum locum obtinet maxima illa pax, quæ eo tẽpore sub Au-
gusto Romanorum imperatore floruit: qualis fortasse nec antea ex-
stitit, nec postea futura sit. Hæc enim est illa pax, quam multis ante se-
culis Prophetæ sub aduentum Messisæ futuram prædixerant. Meritò
namque eo tempore quo vera pax de cœlo descendit (quæ humana
diuinis, & ima summis æterno amoris vinculo sociauit) tot antea tu-
multibus exagitatus mundus, in summa pace & tranquillitate agere
debut.

Euseb.
Emiff. in
ho. de Nati-
uit.

9. debuit. Quo quidē argumēto insinuare Saluator voluit, quantū esset
 veræ pacis & charitatis amator. Sicut enim cū matrem virginē elegit,
 quantum virginitatis puritatem diligeret explicauit: ita dum tempus
 aded pacatum ad natiuitatem captauit, quantopere pacem & con-
 cordiam diligeret, insinuauit. Hanc nobis hodie pacem Angeli pre-
 cantur, hanc Saluator quamdiu nobiscum egit, magnopere commen-
 dauit, & hanc moriens discipulis suis velut testamento legauit. Va-
 leant igitur hodie dissidia fratres mei, valeāt priuata odia: nemo obi-
 cem Angelicæ paci ponat, dum nascitur pax vera de cælo, procul à
 terra lites ac discordia facestant. ¶ Fuit & alia huius pacis constituen-
 dæ causa: nempè vt Euangelij prædicatio sine vllō impedimento per
 totum orbem volitaret: dum regna omnia tranquilla & pacata sub
 vnius principis imperio continebantur. Si enim priuatis inter se dis-
 10. sidijs orbis discinderetur, præclusa vtique esset Euangelio via: quod
 tamē in omnes terrarum oras longè late que propagandū erat. Ideo-
 que Romani, qui tanto armorum studio mundum imperio suo su-
 bigere nitebantur, non tam sibi, quàm Euangelio Christi nescij ope-
 ram dabant. Neque hoc tamen valde mirandum est, quando quidem
 omnia quæ in mundo fiunt, diuinæ prouidentix seruiunt: nec quic-
 quā in terris, aut inuito mundi Dño, aut sine eius numine & consilio
 fit. Sic olim Nabuchodonosor (vt imperij sui fines dilataret) Iudæam
 vastare constituit: quam tamen Deus hoc insigni supplicio propter
 peccata mulctare decreuerat. Vnde ipse Dñs per Prophetam dicit: *Ve* *Isa. 10.*
 Assur virga Furoris mei & baculus ipse: in manu eorum indignatio
 mea. Ipse aut non sic arbitrabitur, sed ad conterendū erit cor eius, &
 ad interuersionem gentium non paucarum. Itaque nescius quid age-
 11. ret tyrannus, dum suum se negotiū agere credebat, diuinæ volun-
 tati famulabatur. Aliud ergo ipse captabat, aliud qui omnia disponit
 & ordinat Deus. Ille enim priuatam gloriā quærebat, Dominus autē
 hac ratione sceleratis hominibus supplicia irrogare parabat. Deniq;
 propter hoc Propheta clamat. Ordinatione tua perseverat dies: quo-
 niam omnia seruiunt tibi. Omnia, inquit, non solum dies & annus
 varia que anni tempora quæ legibus tuis obtemperant: sed in vniuer-
 sum illa etiam omnia, quæ à voluntate hominum pendent (sive bona
 sive mala sint) omnia (inquam) seruiunt tibi. Quia sicut nihil in mun-
 do fit, nisi te volente, aut permittente: ita nihil est, quod non seruiat
 tibi res humanas administranti. ¶ Non igitur mirum est, si Romani
 dum orbem vniuersum in suam ditionem subiungere nitebantur, di-
 uinæ quoque prouidentix & consilio seruirent. ¶ Ad hunc ergo mo-
 dum.

dum cum in hodierna sancti Euágelij lectione Cæsar Augustus vni-
uersum orbem describi iubet, eidem quoque prouidentiæ diuinæ mi-
litabat. Hac enim occasione beatissima Virgo Bethleem profecta est,
vt in domo panis, panem Angelorum & hominum pareret: quemad-
modum prophetis antea vocibus fuerat prænuntiatum.

- Fuit & alia quoque huius descriptionis causa: nempe quòd
Abacuc. 1. hac ratione nouam hominis dignitatem natiuitatis Christi bene-
 ficio partam, voluit Dominus significari. Deus enim (vt Apосто-
 lus ait) præteritis temporibus dimiserat omnes homines ingredi
 vias suas, adeoque viles habere videbatur, vt Propheta grauius
 hac de re conquestus voces illas iactaret: Et facies hominis quasi pi-
 sces maris, & quasi volatilia non habentia ducem. At hoc tempore
 natiuitatis & humanitatis Dominicæ beneficio, magna dignitatis ac-
 cessio hominibus facta est: quando Deus ipse propter homines ho-
 mo fieri, & inter homines versari dignatus fuerit. Cùm enim is de-
 scendit ad ima, maximè quæ nostra erant euegit ad summa. Hinc Pro-
 pheta Christum alloquens: Tu es (inquit) gloria mea, & exaltans ca-
 put meum: vtpotè, qui per humanitatis meæ assumptionem, diuini-
 tatis & gloriæ tuæ participem me fecisti. Cuius quidem dignitatis cu-
 pida Sponsa, Christi Domini aduentum sitienter appetens clama-
 bat: Quis det te fratrem meum fugentem vbera matris meæ: vt inue-
 niam te foris & deosculer te, & iam nemo me despiciat? Affecuta es
 igitur ô Sponsa quod volebas, exoptatus tibi dies aduenit, habes to-
 ta quod mente petisti. Vides vnigenitum Patris fugentem vbera piæ
 matris. Iam inuenisti eum foris, in nostro videlicet exilio atque sub-
 urbio. Iam suscepisti osculum oris eius per mysterium incarnationis
 eius. Iam te posthac nemo despiciet. Non enim despiciet Pater, 14
 qui suum tibi tradidit Filium: non Filius, qui se tibi dedit in fratrem:
 non denique Spiritus sanctus, qui huius mysterij velut pronubus &
 autor extitit. Multo minus Angeli despicient: quinimò & superio-
 rem te hoc nomine iudicabunt: quia non Angelos Dei filius, sed se-
 men Abrahæ apprehendit. Vnde Angeli, qui olim Dei personam ge-
 rebant, ab hominibus se in lege adorari patiebantur: at posteaquam
 Deus homo factus est, adorari se ab illis recusant. Cùm enim Ioan-
 nes Euangelista Angelum in Apocalypsi adorare vellet, ab ipso his
 verbis prohibitus est: Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum, &
 fratrum tuorum habentium testimonium Iesu: Deum adora. Quia
 ergo ad tantam homines celsitudinem per Christi humanitatem eue-
 cti sunt, meritò nunc sigillatim describuntur, qui antea vt viles & ab-
 iccti

Psal. 3.

Cant. 8.

Heb. 2.

Apo. 9.

25 iecti negligebantur. Quando magna in populo frumenti copia est, *Simil.*
 & precium eius vile: nemo diligentiam adhibet, vt sciat quantum tri-
 tici in cellario suo condiderit: Vbi verò annona cara est, tum demum
 quisque quod habet explorat, diligenterque iterum atque iterum
 frumenta sua computat: quia vbi creuit precium mercium, creuit &
 ipsa mercium cura. Sic igitur homo qui ante incarnationis Domini-
 cæ sacramentum vilis habebatur, vbi Deus homo factus est, dignus
 vtiq̄ue habitus est, qui non in terra solum, sed in cælo quoque descri-
 beretur. Quæ cum ita sint, iustum profectò est, vt homo quoque ip-
 se sic à Deo auctus & ornatus, dignitatis suæ rationem habeat: nec se
 iam ad viles sordidasque carnis curas & cupiditates abijciat. Vt enim
 maiori gloria & honore coronatus est, ita maiori supplicio dignus
 erit, si sponte sua ab hac dignitate degenerauerit. Hoc enim Isaias *Isa. 9.*

16 Propheta insinuare videtur cum ait: Vestimentum mixtum sanguine
 erit in combustionem, & cibus ignis. Quamobrem? subdit cau-
 sam. Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis. Quod
 perinde est, ac si diceret: Post hanc tantam clementissimi Dei nostri
 dignationem, & naturæ humanæ exaltatione, qua magnus ille. Deus
 Deorum Dominus, paruulus inter homines homo factus est, longè
 acerbius erit puniendus, qui perceptam à Deo nobilitatem degeneri
 vita conspurcauerit, & innocentie vestem (quam in sacro baptisma-
 tis fonte eius beneficio suscepti) sanguinolentis operibus cruentaue-
 rit.

Huius igitur descriptionis occasione pergit sacra Virgo à Na-
 zareth in Bethleem: vt ipsa quoque cælorum regina censum cum
 cæteris mortalibus terreno regi penderet. Cæterum, vbi eo ventum
 37 est, tanta erat hospitem vndique confluentium multitudo, vt ditio-
 ribus atque potentioribus domos occupantibus, sacre Virgini de-
 fuerit hospitium. Nullus enim in tanta hominum frequentia exti-
 tit, qui eam quamuis grauidam, & Dei filio grauidam, intra domum
 suam excipere voluerit. Quis quæso vestrum fratres (si tunc fortè
 adesset) non libentissimè Virginem Deo plenam intra domum suam,
 atque adeo intra sinum cordis excepisset, & omnè illi obsequium li-
 benter exhibuisset? Quid igitur? An non in nostra quoque hodie po-
 testate est, idem pietatis & religionis obsequium illi præbere? Quo-
 modo inquires? Dic mihi: nonne sacra illa altaris hostia Deo plena
 est? Nonne eundem intra se Dominum continet, quem Virgo gesta-
 bat, quemque venerabile illud præsepe conclusit? Si ergo Virginè il-
 lam Deo grauidam (modò illam agnosceres) libentissimè intra domum

tua[m] excepisses, cur modò sacram hostiam (in qua idem corpus, & idem Dñs est) non simili intra te deuotione recipias? Quis hoc sacro die nascenti propter se Domino, hac saltem ratione parare nolit hospitium? Neque enim minus ei gratum erit, si hoc modo illum in arcano mentis tuæ cubiculo condas, quàm si intra priuatos parietes olim eum excepisses. Atque hæc est fratres causa, propter quam nõ minus nobis in hoc festo lugendi, quàm gaudendi materia suppetit: quando Christus sponte sua se offerens, & ad nos clementer declinare cupiens, à nobis etiam agnitus repudiatur: vt meritò illud quoque de nobis dici possit: In propria venit, & sui eum non receperunt. Sed iam ad partum Virginis veniamus.

§. I.

¶ Cùm igitur in communi diuersorio, imò & in stabulo cœlorum regina confedisset. [*Impleti sunt dies vt pareret.*] Appropinquauit felicissima illa hora ab æterno præordinata, tot ante seculis expectata, tot Prophetarum vocibus celebrata, in qua nouus Adã in hanc nostram lucem, imò in hanc obscuram noctem, in hoc omnium ærumnarum exilium proditurus erat. [*Impleti sunt ergo (ait Euangelista) dies vt pareret, & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio.*] O summam Dei nostri humilitatem! ô mirandam paupertatem! Quæ vnquam ancilla adeò inops & abiecta fuit, vt præinopiæ magnitudine editum filium in præsepio collocaret? Quid sublimius Deo? quid vilius præsepio? Quis ergo duo hæc adeò inter se distantia in vnũ copulauit? Dñs in templo sancto suo, Dñs in cœlo sedes eius. Quis igitur hanc cœli sedem præsepio commutauit? quis Deũ præsepio conclusit? Stabulum quippe non hominum, sed iumentorum locus est. Quid ergo est Deum in stabulo collocare, nisi ipsis etiã hominibus inferiorem quodammodo fieri? Mirabaris Propheta Deũ paulominus ab Angelis minoratum? mirare nunc in stabulo & præsepio positum, ipsis quodammodo hominibus inferiorem redditum. Dñe audiui auditum tuum, & timui, consideravi opera tua, & expaui. Quis queso te Dñe Iesu, ita defecit? quis in tãtas compulit ærumnas? Quis te ex culmine tantæ maiestatis, in profundum tantę humilitatis abiecit? Nimirum in mensa pietas, & ardentissimus Ecclesię tuę amor: quam hac tanta humilitate erexisti, hac tanta paupertate ditasti, hac tãta infirmitate roborasti, atq; his lachrymis & ærumnis ad cœlestis vitę gaudia extulisti. Quis enim te fortissimum Samsonem totò dit, ligauit, viribus spoliauit, omnibusque inimicorum telis & iniurijs exposuit:

Psalms. 8.

Iud. 16.

21 exposuit: nisi impatiens Valida tux, hoc est, Ecclesie Sponsæ tux
 amor? An non hoc aperte Apostolus insinuavit cum ait: Viri diligite *Ephes. 5.*
 vxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetip-
 sum pro ea: vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem
 maculam, aut rugam. Tanto enim spiritualis huius pulchritudi-
 nis amore captus fuisti, vt non dubitaueris pro ea non modò in præ-
 sepio collocari, sed etiam in patibulo suspendi. Rectissime à quodã
 sapiente dictum est: Amare & sapere, vix Deo conceditur. Non er-
 go mirum est, si insaniat quicumque amat. Deum autem insanire, cū
 sit impossibile, ad hoc tamen eum summa vis amoris impulit, vt ea
 faceret, quæ insaniam stultitiãque mundi sapientes existimarent.
 ¶ Hanc autem fuisse huius tam stupendi operis causam, clamat ipse
 Dominus cū ait: Sic Deus dilexit mundum, vt filiũ suum vnigenitũ *Ioan. 3.*
 22 daret. Clamat item Apostolus dicens: Propter nimiam charitatẽ suam *Ephes. 2.*
 qua dilexit nos Deus, misit filium suum &c. Si ergo tãto nostri amo-
 re flagrauit illa maiestas, cur non ita flagrabit nostra erga illum chari-
 tas? Si amare pigebat, cur pigeat redamare? Quòd si antequã Domi-
 nus hanc tantam suæ dilectionis vim hominibus aperuisset, tantumq;
 in eos beneficium contulisset, tam multos habuit nominis sui cultores
 (quales multi olim Sanctorum, Patriarcharum & Prophetarum
 extiterunt) qui libenter pro eo vitam & sanguinem funderent: quid
 post tantam in aduentu suo exhibitam charitatem nos facere par est?
 Si tantopere æstate media Sol terram calefacit in cælo residens, quo- *Simil.*
 modo eam calefaceret, si vicinior nobis factus, ad terras vsque de-
 scenderet? Si igitur verus iustitiæ Sol Christus, priusquam ad nos ve-
 niret, plurimorum Sanctorum mentes ad eò potenter incendit: quã-
 rum quæ so mentes nostras accendere deberet, posteaquã ad nos
 23 vsque assumpta carne venire, & vicinior nobis fieri dignatus est? Ni-
 si enim vehementius modò mortalium animos inflammaret, nequa-
 quã idem ipse diceret: Ignem veni mittere in terram, & quid volo *Luc. 12.*
 nisi vt accendatur?

Habemus ergo hic fratres, magnum diuinæ charitatis indicium,
 habemus summum humilitatis & paupertatis, imo & totius Euan-
 gelicæ perfectionis exemplum. Ex hoc enim præsepio velut è subli-
 mi cathedra, sapientia Dei tacendo loquitur, & exemplo docet
 quod postea prædicaturus est verbo. Discite ergo hinc fratres humi-
 litatem, discite mansuetudinem, discite charitatem, discite parien-
 tiam, discite labores amplecti, delicias aspernari, ac denique discite
 omnia quæ in hoc mundo bona putantur, contemnere: cum sic ea

videatis à summo orbis doctore despici, atque contemni: Quid enim aliud homines mundi quam diuitias, delicias, & honores inanes querunt? Quod ergo cœlestis hic magister damnat, mūdus probat: quod iste probat, mūdus damnat. Elige cuius velis esse discipulus. Eius certè discipulus es, cuius opera & dogmata sectaris. Obsecro ergo vos fratres, ne tam preciosum exemplar frustra vobis ante oculos proponi patiamini. Si dum itinera omnia plurima niue conspersa sunt, per montana quis atque inuia iter factururus, certissimum viæ ducem nactus esset: illum utique semper aspiceret, illum oculis & animo sequeretur, illius semper vestigijs hæteret: ne ab illo deuians, in præcipitia & aspera loca rueret. At quicumque in hoc seculo degimus, peregrini & viatores sumus: vtpotè qui non habemus hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirimus. Via autem hæc aspera nimium & scrobibus atque præcipitijs plena est: à qua plurimi propter locorum ignorantiam aberrantes, præcipientes in barathrum inciderunt. Habemus autem certissimum huius vitæ ducem, quem sequamur, nempe illum qui de se ait: Ego sum via, veritas, & vita. De quo etiam Propheta dicit: Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient vocem post tergum monentis. Hæc est via, ambulate in ea & non declinetis ad dexteram nec ad sinistram. Hunc ergo ducem ac præceptorem oculis atque animo sequamur, eius vestigijs insistamus, voces eius aure cordis excipiamus, exempla eius nobis ante oculos proponamus, & à candore niuis, hoc est, à fallaci huius seculi splendore oculos deflectamus, ne mentis nostræ acie obtundat, & à recto itinere deducat.

§. II.

¶ Sed iam paulisper oculos à præsepio Domini deflectentes, ab ipsa Virgine quæramus, cur à complexu suo abstractum infantem in duro viliq̄e præsepio reclinarit? An non mollius, non etiam dignius in purissimo matris sinu tener foetus, quam in tali præsepio quiesceret? Sed quis dubitare audeat, hoc ipsum Spiritu sancto ita suggerente factum esse? Nihil enim prudentissima illa Virgo moliebatur, nihil designabat, cuius non haberet autorem eundem illum Spiritum, cuius virtute & obumbratione conceperat. Ipso igitur inspirante, in præsepio posuit panem Angelorum, quem sciebat utique factum esse cibum iumentorum. Nam homo per peccatum comparatus fuit iumentis insipientibus, & similis illis effectus: ideo qui prop-

27 ter huiusmodi iumenta venerat, in loco iumentorum collocari debuit: vt ipse etiam locus vbi collocabatur, eorum conditionem designaret, ad quorum salutem mittebatur. A sinu igitur suo detractum infantem in præsepio collocauit, quia nobis illum, hoc est, iumentis insipientibus peperit, nobis illum nutriuit, atque lactauit: vt pro nobis tandem adultus, sanguinem in cruce funderet. Nihil sanè aliud Propheeta insinuauit, cum dixit: Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Bis eandem vocem repetit: vt prudenter attendas homo totum hoc mysterium tuum esse: tibiq; non Angelis hoc tantum beneficium exhibitum fuisse. Cum qua etiã dignitate ratio quoque nominis eius cõsentit. Vocatur enim Emanuel, id est, nobiscum Deus. *Isa. 9.* Vnde apud Ezechielem ciuitas illa quæ typum tenet Ecclesiæ, appellatur Deus cum illa. Vtrumque autem ad nos omnino pertinet: siue dicas Deus cum illa: siue dicas nobiscum Deus. Ex quo apparet, infantem hunc totum ad nos pertinere, & modis omnibus nosram esse. Audi igitur o homo, si hactenus non potuisti in animum inducere vt Deum diligeres, cur illum iam non diliges noua quadam ratione tuum factum? Si enim quoniam te ipsum amas, eodem quoq; amore quidquid tuum est, & ad te pertinet, prosequeris (amas enim vineam tuam, domum tuam, pecuniam tuam, seruum tuum, imo & canem tuum, & calceum tuum: quia hæc omnia tua sunt) cur non amabis Deum tuum, creatorem tuum, redemptorem tuum, Saluatorem tuum, magistrum tuum, medicum tuum, sacerdotem tuum, aduocatum, mediatorem, pastorem, benefactorem, regem, amicum denique & fratrem, & patrem tuum, ac tandem omne bonum tuum. Vide quæso quo amore illum amare debeas, qui tot à te amores iure suo exigit, quot titulis atq; nominibus tuus est, qui tibi omnia factus est, in quo vno habes quidquid humana mens optare potest. Dic ergo cum Propheeta: Quid enim *Psal. 72.* mihi est in caelo, & à te quid volui super terram? Defecit caro mea, & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

Videamus iam quid infantulus noster in præsepio positus agat. Nimirum id quod in hymno canitur: Vagit infans inter arcta conlitos præsepia. Vnde ipse quoque illa ex libro Sapient. verba protulisse potest: Sum quidem & ego mortalis, ex genere eius qui antequam formatus est. Et ego natus hausi communem aërem, & in similitudinem factam decidi terram: & primam vocem similem omnibus emisi plorans: Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium. Vnus ergo est introitus omnibus ad vitam, & similis exitus: vterque nimis tristis, vterque lamentabilis: cum lacry-

Hierony.

mis quippe nascimur, cum laboribus viuimus, & cum dolore mori-
mur. Ergo & mundi Dominus mortalis quoque nobiscum factus,
sicut cæteri mortales hoc tempore vagit, & lachrymatur. Cuius va-
gitus audire sibi D. Hieronymus videbatur, qui in epistola quadam
ait: Illud præsepe in quo infantulus vagit, silentio magis quàm infi-
mo sermone celebrandum est. Cur ergo Domine Iesu ploras? cur la-
chrymaris? quando & volens, & libens pro nobis hæc incommoda
subijisti? Ploras utique non tua, sed nostra crimina: non tuum, sed no-
strum exilium: non denique tuam, sed nostram infirmitatem. Quis-
quis igitur graui peccatorum sarcina pressus ad ima dei ieris, has an-
te oculos tuos lachrymas pone, & spem veniæ animumq; resumes.
Quæ enim peccata lachrymæ istæ non abluant? Lachrymare igitur
ô homo cum lachrymâ, desle cum fente: si enim his lachrymis la-
chrymas tuas iunxeris, non dubiû quin hæc infantuli lachrymæ pro
te clament, pro te orent, pro te apud communem dominum veniam
impetrent: quæ quamuis iam dudum præterierint, hoc etiam nunc
agunt, quod tunc cum funderentur, egerunt.

§. III.

¶ Sed quoniam Dominicæ natiuitatis humilitatem vidimus, par est,
vt eius iam gloriam contemplemur. Neq; enim sine humilitate ho-
minis filius, nec sine maiestate nascitur Dei filius. [Pastores (inquit)
erant in regione eadem vigilantes, & custodiētes vigilias noctis super gre-
gem suum. Et ecce Angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei cir-
cunfulsit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis Angelus: Noli-
te timere: ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni
populo: quia natus est vobis hodie saluator, qui est Christus Dominus in ci-
uitate David. Et hoc vobis signum: Inuenietis infantem pannis inuolutum,
& positum in præsepio.] Hoc in loco illud primûm inquirēdum est,
quo consilio cœlestis nuntius tantam infantis huius gloriam cû tan-
ta humilitate coniunxerit: vt quem mundi Saluatorem, hoc est, Mes-
siam in lege promissum prædicabat, in præsepio positû diceret? Cum
multa sint, quæ hac in re secum commentari, contemplariq; piæ
mentes possint, illud mihi primûm occurrit quòd prudentissimu
nuntius, qui in hoc pastoribus infantem nuntiabat, vt ab eis primû
adoraretur, & prædicaretur, metum, qui eos ab hoc religionis ofi-
cio facile retardare potuisset, his verbis ademit, atque animi im-
becillitatem autoritate sua sustulit. Poterant enim rudes illi pas-
tores intra se dicere: Quo consilio homines abiecti, rudes, & irul-
ti hoc tam vili habitu & amictu palatium tanti regis (de quædam
aula

33 multa & magnifica Prophete cecinerunt) intrare audebimus: qui palatij splendorem, tanta nobilium, procerumque caterna renidētem, habitus & cultus nostri squalore ac sordibus deformare, atq; dedecore afficere videbimur? Hanc ergo rudem atq; inanem formidinē Angelus Domini sustulit, cū infantem pannis inuolutū, & in præsepio positum nuntiauit. Quis enim ad infantem fascijs ligatum, & in vili iumentorum præsepio iacentem accedere trepidabit? Eodem autem consilio mihi videtur Euangelista Ioannes illa Zachariæ Prophetæ verba sic transtulisse. Noli timere filia Sion, ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, &c. Cū enim regium nomen apud homines formidabile sit, quodq; terrorem magis incutiat, quàm amorem accendat, magisque homines à se arcere, quàm allicere videatur: hic autem nouus rex omnes ad se aduocet, & alis suis, tã-

34 quam gallina pullos suos, fouere & protegere gestiatur: necessariū fuit regij nominis metum ab eis auferre, quò ad illum homines fidenti, atq; alacri animo confugerent.

Est aliud longè abstrusius, quod in hac Angeli legatione inquire debeamus. Erant enim eo tempore reges, & sacerdotes, & leuitæ, & legis doctores, & nobiles, ac principes in Iudæa viri: & ad nullos eorum Angeli, nisi ad pastores missi sunt, hoc est, ad infimæ atque abiectissimæ conditionis homines, qui cum bestijs in syluis vitam agentes, belluinos ferè mores induunt. Et quidem cū princeps aliquis insignis nascitur, nuntij protinus in diuersa loca ad eos potissimum destinantur, ad quos nouæ prolis beneficium pertinet. Si ergo huius noui Principis natiuitas abiectis hominibus nuntiatur: apparet

35 vtique ad hos potissimum natiuitatis eius gratiam pertinere. Quod si ita est, habent igitur diuites atque potentes seculi, vnde meritò erubescere, ac trepidare debeant. Si enim contumeliæ loco Nathan Propheta duxit, quòd Adonias dum epulum regale infruxisset, non fuerit ab eo inuitatus: quantò erit contumeliosius, quòd pastores potissimum Dei consilio deligantur, qui ad huius tanti beneficij communionem inuitētur? Quid igitur hinc dicemus? Nempe nō aliud, quàm quod ipsum Dominum prædicantem audiuiimus; Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Paruuli sanè erant piscatores illi, quos primū Dominus elegit, quibus diuinitatis suæ arcana reuelaret. Quamobre? Nulla redditur causa, nisi illa: Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Hæc nobis sufficiens causa esse debet: quia voluntas illa totius æquitatis, & veritatis prima regula est. ¶ Possumus tamen

Simil.

Mat. II. ✱

alias quoq; huius electionis siue causas, siue cōuenientias assignare. 36
 Videmus enim propheticis vocibus Euāgelicæ lucis gratiam humi-
 libus potissimum exhiberi. Sic enim Saluator ait: In iudiciū ego ve-
 ni in hunc mundum: vt qui non vident, videant: & qui vident (nimi-
 rū qui per superbiā se videre & sapere arbitrantur) cæci fiant. At non
 rarò euenire videmus, vt quò magis homines, aut opibus, aut poten-
 tia præstant, hōc magis animo intumescere soleāt. Quemadmodum
 enim pennarū leuitas aues in sublime tollit: ita diuitiarū gloria, nobi-
 litatis splendor, & potentiæ amplitudo, homines ita nonnunquā effe-
 runt, vt suæ imbecillitatis obliui, ferantur in altum, rarissimāq; sit (vt
 D. Bern. ait) humilitas honorata. Sicut enim inter epulas & diuitias,
 periclitatur sobrietas & castitas: sic inter opes ac potentiā, humilitas.
 In his nāq; rebus sedē sibi frequenter superbia delegit: vt minus mi-
 rum videri debeat, si deserat eos gratia, in quibus domiciliū sibi fixe 37
 rit superbia. Cæterum, qui humiliori fortuna sunt, ipsa vilitatis suæ
 conditione, ad verē humilitatis virtutem quodammodo inuitantur.
 Sicut enim (vt D. Bernard. ait) humiliatio via est ad humilitatem: ita
 planē humilis & infima fortuna ad eandem virtutem viam munit.

Cæterū, si quis exactius huius rei causam indagare velit, hæc præ-
 cipua mihi esse videtur, quòd Euangelicæ vitæ professio ad pauper-
 tatis, asperitatis, & humilitatis amorē maximè horretur. Sicut enim
 prudentia carnis opes, honores, ac delicias potissimum captat: ita cō-
 trā, Christi Philosophia ad paupertatem, sui ipsius contemptū, & car-
 nis macerationē inducit: quæ tria in infimæ sortis hominibus nō qui-
 dem virtutis studio, sed tenuis fortunæ cōditione reperiuntur. Pau-
 pertas enim, quæ illos premit, nec deliciarum, nec gloriosos esse sinit.
 Quò fit, vt facillè isti Euāgelicā Philosophiā amplectantur, cum ipso- 38
 rū vita ab Euāgelicis institutis nō admodum abhorreat. Sicut enim
 in elemētis, quæ symbōla à Philosophis dicuntur (hoc est, quæ in vna
 qualitate cōueniunt) facilius inuicē trāsmutantur: ita planē facilius isti
 Euāgelicæ vitæ institutū, tanquā sibi cognatū & finitimū arripiunt,
 quàm ij, quorū fortuna diuersæ vitæ genus consecratur. Itaq; , sicut
 agricolæ frugiferas arbores facillè syluestribus inferere solēt (si inter
 eas modò cognatio aliqua intercedat) ita planē cum Euangelica pau-
 pertas & asperitas cognationē quandā cū seculi paupertate & asperi-
 tate habeat, non mirū si hæc illi facilius coniungi & copulari, atq; ex
 sterili & infrugifera paupertate, in fructuosam & frugiferam trāsire
 possit. Quæ quidē doctrina quotidianis exēplis cōfirmari facillè po-
 test. Quamuis enim multos viros & fœminas, opibus & nobilitate
 præstan-

Iod. 9.

Simile.

Bernard.
Simil.

Bernard.

Simile.

Simile.

- 39 præstantes, pietatē egregiē colere videamus, longē tamen plures humilioris fortunæ viros ac mulieres, hoc virtutis & pietatis curriculum ingredi videmus. His enim non admodum difficile est omnia relinquere (cū penē nihil habeant quōd relinquunt) ac pauperem, humilem, & laboriosam vitam agere, in qua semper ipsi vixerūt. Quod contrā accidit ijs, qui in excelsa fortuna constituti, delicijs, opibus, & honoribus redundant: quibus omnia relinquere, & inopem vitā persequi, tantō est difficilius, quantō magis arduum est, & assueta relinquere, & ab excelsō & voluptuoso vitæ genere, in humile & asperum transire. Quod diuiti illi adolescenti in Euangelio videmus accidisse: qui cū à Domino audisset, rebus omnibus esse renuntiandū ei, qui ad Euangelicæ vitæ perfectionem aspiraret, tristis hoc Domini consilium excepit, eō quōd multa haberet quæ relinqueret. ¶ Adde
- 40 etiam aliam huius diuini consilij causam. Deus enim humani generis conditor, omnium quæ condidit, diligentissimam curam habet. Pusillum quippe & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus. Si igitur ita hominibus bona sua distribueret, vt quos bonis externis plurimum ditasset, internis etiam & spiritualibus bonis locupletaret: & quos inferiores fortuna fecisset, inferiores fecisset & gratia, videretur planē inæqualis bonorum suorum distributor: nec de eo dici posset, æqualem esse illi curam de omnibus. Ne hæc igitur inæqualitas in illum caderet, bona sua ita distribuit, vt cū diuites quidē ac potentes (modō humiles sint) nullo modo deserat: quos tamen terrenis opibus tenuiores esse voluit, eos frequenter spiritualibus magnificē cumulet. Æquum enim erat, vt aliqua ratione bonorum omnium dispensator ac Dominus, laboribus & inopiæ pauperum consuleret, diuitumq; potentiā extenuaret. Quod si ita est, meritō cū D. Bernardo clamare possumus: Consolamini, consolamini qui in sordibus paupertatis enutrimini, quia vobiscum Deus in paupertate est. Pauperem elegit matrem, pauperes fratres, pauperem donum, pauperes pastores, quibus natiuitatis suæ nuntiaret arcanū, pauperesq; piscatores, quibus Euangelicæ prædicationis ministeriū delegaret. Quid igitur? Omnes ne diuites & potētes ab hac gratia excludēdos putas? Nullo modo. Patet enim illis ad salutē via. Quenā illa est? Si potētes & nobiles sunt, humiliētur vt paruuli, fiāt humiles in oculis suis, vt magni & illustres ante Deū habeantur. Sic enim David hac cœlesti Philosophia eruditus, intelligens qua via illi aditus pateret ad gratiam, submittebat animum suum dicens: Custodiēs paruulos Dñs, humiliatus sum, & liberauit me. Rursumq; si diuites sunt,
- Mat. 19.
Sap. 6.
Bernar. in Serm.
Psal. 114.
vt pau-

Psal. 39.

vt pauperes se gerant, humanæ naturæ infirmitatem, inopiam & fragilitatem considerantes: in qua nihil sublime, nihil magnū, vel diuturnum esse potest. Hunc enim animum idem Rex & Propheta gerebat, cum diceret: Ego autē medicus sum & pauper: Dñs sollicitus est mei. Hac ergo ratione se potēs homo deiciat, ita humilibus consentiat, & ad infimorū hominum sortem se mente & cogitatione demittat. Sic enim amator & custos paruulorū Dominus, qui Achab regē humiliatum placidis oculis aspexit, illum quoq; simili pietate Euāgelicæ gratiæ participem faciet. Sed hæc diuitibus atque nobilibus dicta sint.

Isa. 5.

Isa. 9.

Nunc omnes omnium generum, ætatum, ordinum viros ac mulieres admonitos & rogatos cupio, vt hanc tantam solēnitatem, hanc tantam diuinæ bonitatis & charitatis significationem, hoc incomparabile salutis & redemptionis beneficium, si non quantum debemus, at quantum fragilitas nostra potest, mentis ac animi deuotione celebremus: celebremus, inquam, non in comessationibus & ebrietatibus, non in iocis & ludis: sed in pijs precibus, in diuinis laudibus, in gratiarum actione, in iubilo cordis: quo non solum mens, sed ipsum etiam crassum & ponderosum corpus huius tantæ lætitiæ particeps fiat. Si enim Deus ita se pro nobis hodie exinaniuit ac demisit, vt quodammodo extra se positus videatur: quomodo huius tati beneficij magnitudini pro dignitate responderet, qui non totus extra se prægaudio & admiratione rapitur? Video autem quā longè ab hac officij vicissitudine simus, qui tū vel maximè huic tantæ solēnitati fatifecisse videmur, cum ludis, epulis, carnaliq; lætitiæ omnes intemperatiæ habenas laxamus, vt in nos propheticum illud quadrare meritò possit: Cythara, & lyra, & tympanū, & vinum in conuiujs vestris, & opus Dñi non respicitis, nec opera manū eius consideratis. Hac igi-
tur de causa fratres (vt paulò antè diximus) tanta fortasse nobis hodie plangendi, quāta gaudendi materia est: quia quò maius beneficium, quò sublimius sacramentum, eò execrabilius ingrati ac delidis animi vitium est. Quo nomine Propheta dicit: Multiplicasti gentē, non magnificasti lætitiā. Cum enim multi sint, qui hoc beneficio salutē adepti fuerint: multi tamē erunt, qui oblatā vltro salutem respuētes, non lætitiæ, sed tristiæ materiā Ecclesiæ præbeāt. Demus ergo operam, fratres, vt ea grati animi significatione, ac deuotione & spiritali lætitiā, hanc in præsentī seculo solēnitatem celebremus: vt eandē in futuro cum beatis mentibus perpetuò celebrāre mereamur: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuūt & regnāt per infinita secula seculorum, Amen.

In eodem

1 IN EODEM FESTO NATALIS
 Domini, concio secunda: in qua Lectio Evangelica, ac præ-
 cipuè verba in Themate proposita explanantur.

*THE. Peperit filium suum primogenitum, & pannis
 eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio: quia non
 erat ei locus in diuersorio. Lüc. 2.*

2 **N**ter ea nomina, quibus Isaias Dominum Saluatoré
 appellandum esse ait, omnium primum est, Admira-
 bilis. Meritò autem hoc illi nomen conuenit: quia nõ
 vna tantùm in re, sed in omnibus operibus suis admi-
 rabilis, ac singularis existit. Mirabilis enim fuit eius
 conceptio, mirabilis natiuitas, mirabilis vita, doctrina, mors, resurre-
 ctio, ascensus in cœlum, & ascensionis eius triumphus: cuncta deniq;
 in eo & noua, & excelsa, & mirabilia fuerunt. Sed quod ad præsenté
 attinet solennitatem, maximè mirabile est, quod in his à me propo-
 sitis verbis sanctus Euangelista memorat, dicēs: [*Peperit filium suum
 primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio: quia
 nõ erat ei locus in diuersorio.*] Quid enim mirabilius, quàm quòd vni-
 uersorum Dominus iaceat in præsepio, nec sit alius ei locus in mun-
 do? Quid mirabilius, quàm quòd sese illa maiestas ad iumentorù lo-
 cum deijcere voluerit? Hac enim de causa Angeli hodie gloriã Deo
 canunt in altissimis: quia cœlorum Dominum abiectum contēplan-
 tur in infimis. ¶ Nec minùs tamen salutaris mundo, quàm mirabilis
 3 Dominica natiuitas fuit: vt in altero diuinæ sapientiæ consilium ad-
 mirari, in altero summæ bonitatis opus debeamus collaudare. Vt
 enim D. Maximus ait, adest nobis hodie cœli, terræq; iudex, qui re- *Maximus*
 scisso chirographo delictorum, reatum nostrum miseratus absoluit. *Ser. de Na*
 Adest ille Dominus, qui iugum captiuitatis antiquæ nostris à cerui- *ta.*
 tibus soluens, mœrorem mundi, æterna libertate lætificat. Adest rex
 ille mansuetus, qui per spatia totius orbis, cœlestis iustitiæ gressibus
 incedens, superbientem furentis inimici contriecit tyrannidem. Ho-
 die nãq; (vt idem Maximus ait) refulsit secundus ille Adã, non inco-
 la, sed dñs paradisi: quem interdixtæ arboris pulchritudo non fallat,
 serpens non decipiat, mulier nõ seducat. Hodie exortum est in tene-
 bris lumen, hodie illud quod cœlum & cœli cœlorum se habere gau-
 debant, mundus dum nesciret, accepit. Viderunt quidè venerabiles
 patres

patres nostri innumera, magnaq; mirabilia. Cœlū illis angelicas ro-
 rauit escas, dulcia pocula lapis durissimus ministravit, Iordanis per-
 petem meatum suum retorfit in fontem, validissimi hostium muri
 tubarum strepitu corruerunt: Sol quoq; commoratus in cœlo, lon-
 giorē triumphanti populo præstitit diem. Hoc verò nullis antea
 videre seculis datum est, vt Vnigenitus altissimi, quem tremētes Ar-
 changelorum suspiciūt potestates, hominem se hominibus exhibe-
 ret, & carnem quam assumpsit ab homine, transformaret in Deum.
 Hactenus ille. De hoc igitur non minū mirabili, quā salutarī my-
 sterio, nō quidem lingua mortalis, sed ipsi Angeli, qui hodierna die
 gloriam Deo cecinerūt, accuratè differere debuissent. Sed quoniam
 ita humanæ naturæ conditio fert, vt homines hominibus incompre-
 hensa Dei sacramenta explicare debeant: hoc vnum superest perfu-
 gium, vt cœlestem opem, sacratissimæ Virginis suffragio (quæ diuini
 huius mysterij magna pars fuit) solita oratione imploremus.

A V E M A R I A.

¶ Libet, fratres charissimi, hodierna die Dominicę natiuitatis histo-
 riam, quo ordine ab Euangelista describitur, paulò fusiùs explana-
 re. Cuius exordium ab edicto Cæsaris Augusti sumitur: qui vniuer-
 sum orbem ita describi, & per capita recenseri mandauit, vt nomen
 suum quisq; in patria sua, & natali solo daret. Huius igitur edicti oc-
 casione, sanctissima Virgo fido & castissimo Iosepho sponso comi-
 tata, ab vrbe Nazareth in Bethleem Iudæ proficiscitur, vbi natus fue-
 rat Dauid, à quo genus vterque ducebat. Cuius itineris molestias,
 atq; laborem quisque intelligere facillè poterit, si personas, tempus,
 & exiguum itineris commeatum spectare velit. Primū enim, me-
 dia hyems erat, quo tempore terra aquis obruta lentescit, aut Aquis
 lonibus aspera gelu, ventoq; concrefcit. Sumptus verò & itineris ap-
 paratus non poterat non perexiguus esse illis, qui non modò paupe-
 res, sed veræ paupertatis amatores erant. In tanta ergo rerum penu-
 ria, atque temporis difficultate, puella verecunda, nec domo egredi
 solita, partuiq; vicina, tam aspero se itineri accingit. Appropinquan-
 tibus verò Bethleem, solatio foret domus aliqua decens, taliq; ac tā-
 tæ Virgini, & puerperio apta: sed humilis tamen paupertas, & ipse
 paupertatis amator Dominus, in humili, propter nos, tugurio nasci
 destinauerat. [Factum est ergo (ait Euangelista) cū essent ibi, impleti
 sunt dies vt pareret.] Erat autem nox (si tamen nox sit appellanda)
 quæ Sole ipso splendidior extitit, in qua verus iustitiæ Sol mundo
 illuxit. Illum ego diem, quo similis Deo fieri homo voluit, noctem
 rectius

- 7 rectius appellauerim: noctem verò istā, in qua cœlestis mundo splendor emicuit, diem rectius (qui reliquos omnes dies claritatis suæ luce perfundat) nuncupare meritò debemus. Nox itaque erat intempesta somnos suadens, sed Virgo prudentissima tanta celebratura mysteria, sedula in oratione vigilabat. Sicut enim nec mundi amatores, ita nec Dei cultores totas indormiunt noctes. Illi tamen, vt filij tenebrarum, dæmonē parentem imitati, suas agunt excubias, quibus tanquam catuli leonum rugientes circumeunt, si fortè errantem ouem aliquam reperiant, quam deglutiant. Hæ sunt eorum vigiliæ, hæc antelucana officia, quibus Satanæ regi suo deseruiunt, cum ipso pariter arfuri. At Dei cultores longè alias excubias agunt: semper enim aliquid temporis quieti corporis subtrahunt, non vt ciuitatis angulos scrutentur: sed vt cœli atria percurrant, & conciuēs suos saluent, &
- 8 regem cœli deuotis precibus & laudibus honorent. Hoc apertè sanctus Dauid, quamuis regij muneris occupationibus implicatus, fecisse se ostendit, cum ait: Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Hoc & ipse vt nos faciamus hortatur, cum ait: In noctibus extolite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum. Ad hoc ipsum autem multis nos rationibus D. Chrysostr. hortatur, dicens: Nō propter hoc facta est nox, vt semper dormiamus. Et hoc testantur manuales operarij, ac Dei Ecclesia medijs consurgens noctibus. Surge ergo & tu vide stellarum choream, altum silentium, multam quietē, deniq; tui dispensationem admirare. Anima tunc est purior, leuior, & subtilior, magis sublimis, & agilis. Ipsæ tenebræ, multumque silentium ad compunctionem inducere possunt. Hic mihi sermo & ad viros, & ad mulieres. Flecte genua, genē, Dominum tuum ora tibi fieri proprium. Plus nocturnis placatur orationibus, cum quietis tempus, tu luctuum tempus facis. Regis memento qualia verba dicebat: Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectū meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Deinde ne quis vigiliarum laborem causari posset, exēplum fabrorum ferrariorū adducit, qui maximā noctis partem iuxta fornacem, inter ignē & fumū, cum ferro decertantes absumūt. Tum subdit: Crede mihi, non ita rubiginē ignis excoquere solet, sicut oratio nocturna nostrorū rubiginē peccatorū. Haftenus Chrysostr. Sed vt ad propositū redeamus. Putas ne hanc sanctissimā Virgine totas obdormisse noctes? cū præsertim illo suo felicissimo puerperio adeò se illustradā esse speraret. Certè mēses, dies ac horas, momentaq; omnia diligētissimè supputabat: ad illam semper horā aspirās, qua Deū puerū sinu suo fouere, brachijs stringere,
- vbc-

Isa. 9.

Psal. 118.

Chrysostr.
homil. 42.
ad populū.

Psal. 14.

vberibus lactare, oculosque suos eius admirabili conspectu pascere 10
 posset. Dum ergo medium silentium tenerent omnia, & nox in suo
 cursu medium iter haberet, prodijt in hanc nostram lucem Sol iusti-
 tiæ, tanquam Sponsus de thalamo suo. Prodiit, inquam, spes omniū
 seculorum, gaudium Angelorum, salus gentium, vita mortuorum,
 fons gratiæ, vena vitæ, verbum Patris carne velatū Virginis matris,
 Prodiit autem nudus, vt nos vestiret: pauper, vt ditaret: humilis, vt in
 cælum attolleret: flens denique, aliorum infantium more, vt lacry-
 mis suis æternam nobis lætitiā compararet.

Psal. 110.

Sed quomodo prodijt? Ecclesia id faustis hodie vocibus lætabun- 11
 da canit: sic enim ait: Sicut sydus radium profert, Virgo filium pari
 forma: Neque sydus radio, neq; mater filio fit corrupta. Appositissi-
 ma quidem similitudine, huius diuini partus, atque conceptus purita-
 tem declarat. Sed longè tamen breuius & elegantius Propheta Re-
 gius idē explicauit. Pro eo enim quod septuaginta verterunt: Ex vte-
 ro ante Luciferum genui te, D. Hieronymus, & alij verterunt: De vul-
 ua orietur tibi ros adolescentiæ. Quibus verbis interpres quidam, ca-
 stissimum Christi conceptum atq; ortum ex Virgine, tā aptè, tamq;
 concinnè describi ait, vt nihil fieri potuerit elegantius. Vt enim terre-
 nus vapor vi cœlesti in sublime fertur, ibiq; sub auroram concretus
 cogitur in rorem, qui inde decidens, terram vberem, lætamq; efficit:
 ita purissimus sanguis Mariæ, vi Spiritus sancti vterum influens, si-
 ne vllō virili satū, concreuit in corpus Domini nostri Iesu Christi:
 qui in lucem editus & susceptus, humanum genus mirabiliter exhila-
 rauit, atque omni genere virtutum maxlmè ferax, & fœcundum red-
 didit. ¶ Nec modò sine vllō virginei pudoris damno, sed etiam sine

Simil.

vllō doloris seufu, sacer ille fœtus est in lucem editus. Consuetudo 12
 in multis quidem ciuitatibus hoc habet, vt qui vere nouo nouū fru-
 ctum primus in foro venalem exposuerit, ab omni eius tributo sol-
 uendo liber habeatur. Meritò ergo ab hoc communi tributo atque
 onere difficilis partus, Virgo sacratissima libera fuisti, quæ sola no-
 uum mundo fructum attulisti. Quotquot enim hætenus fœminarū
 partus præcesserant, veterem fructum producebant: videlicet veteris
 Adæ filios, in peccati sordibus conceptos, hominesq; puros, imò im-
 puros: iste verò, quem nobis Virgo beata parit, nouus vtiq; fructus
 est, homo videlicet nouus, de Spiritu sancto conceptus: denique nō
 solū homo, sed Deus pariter & homo. Tu ergo prima suauissimum
 hunc fructum in mundum inuexisti: ideoq; à difficilis partus tribu-
 to, sicut ab omni etiam corruptione, immunis fuisti. Qui enim vene-
 rat vt

- 13 rat vt omnes homines pueros, integrosq; seruaret, nihil vtiq; de matris integritate minuere debuit. Quid igitur hac natiuitate mirabilius? quid hoc partu gloriosius? Obstupescit natura rerū (inquit Eusebius) Virgo procreat sobolem, nullum procreandæ sobolis experta conforsem, & venienti in vitam homini, per vnus confertur ministerium munus duorum. Creator ex creatura sua nascitur, & fructū ventris sui mater in nupta miratur, ac scēmina auctoris sui auctor efficitur. Quid primū mirer? quid ve postremū? quod sine cōceptu est collata fœcunditas, an quod per partum magis est glorificata virginitas? Sed non mirū si ita peperit: talis erat ille cui nupserat. Ait enim Angelus stupenti Mariæ: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ecce præbitura Deo nascenti corporis sui habitaculum, prius mente efficitur Dei templum. Non ergo vsque-
Eusebius Emissen. in homil.
- 14 quaq; miremur, si is qui fidei semine acquiritur, salua materni pudoris fide, inuiolabiliter procreetur. Quid rationē quærimus? quid intellectū fatigamus humanū? Generationē eius quis enarrabit? Quid nouitatem stupemus, vbi cernimus maiestatem. Quæramus in conditione vniuersæ fabricæ, quo seminario vsus sit Deus. Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit: & creata sunt. Itaq; nulla obsequitur materia, substantia operis sola fuit potentia conditoris. Secundum hanc ergo potētiam, credamus Dñm nostrum, absq; vilo sexus initio, ex sola scēmina virū creasse, quem scimus inter ipsa initia generis humani, ex solo viro scēminam cōdidisse. Hactenus Eusebius. ¶ Dic ergo nobis, o beata Virgo, quanta hinc fuerit cordis tui lætitia, cum te matrem simul atq; virginem, absq; vtriusq; dignitatis iactura, deprehēderes? cum te vndiq; tot splendoribus atq; miraculis circumamictā cerneres? O si quis oculos in castissimum pectus tuum immittere: o si quis animi tui sensus & cogitationes quæ in eo versabantur, introspicere posset! Non enim frustra ait sanctus Euangelista: Maria autē conferuabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Hoc est, mysteria omnia & miracula, quæ à principio Dominicæ incarnationis, ad illud vsq; tēpus edita fuerant, deuotissimo ac prudentissimo corde (tanquā mundum animal) ruminabat. Vnūquodque autem horū miraculorum splendidissimum fidei eius lumen magis incendebat, incensa verò fides charitatē amplius inflāmabat: aucta verò charitas admirationē pariter & gaudiū eius miris accessionibus cumulabat. Super omnia verò ipsius paruuli cōspectus, animū illius vehemēter in admirationē rapiebat. Hiccinē aiebat, est mundi conditor, & Angelorū Dñs? Hiccinē in præsepio iacens, astrorū cursus, & cœlorum
Lucæ. 1.
Isai. 53.
Psal. 32.
Luc. 2.

motus, totaq; mundi machinā moderatur? Hoccine paruo corpuscu 16
lo tota latet diuinitatis plenitudo? Quis te, quæso, Dñe tantus amor
in has tenebras, in hoc nostrū exilium misit? Quāta illa bonitas, quā-
ta illa benignitas & misericordia, quæ te impulit vt hac ratione saluti
nostræ prospiceres? hac tanta inopia, nostrā ditares inopiam? hac tan-
ta humilitate, nos ad cœlestia subleuares? hac denique humanitatis
forma suscepta, nos ad diuinitatis tuæ consortiū attollereres? Sed quid
quæso, minus ex immensa tua, & incomprehensa bonitatis abyssō,
sperari potuit? Vnde verò mihi tanta felicitas, vnde tanta gloria, vt
inter omnes omnium seculorum fœminas, vna electa fuerim, quæ ta-
lem mundo parerē salutem: & quæ meum, atq; rerū omnium paren-
tem, filium appellarem? Benedicam ergo te Domine omni tempore:
& omnia ossa mea dicant, Dñe quis similis tui? Hæc ergo erant quæ
in corde suo sacra Virgo incredibili quadam iucunditate versabat. 17

Psal. 4.
Psal. 33.

Quis autē verbis consequi possit, quo timore simul & amore edi-
tum filium complexa sit? Plenissima enim fide, Deū illum esse agno-
scebat, agnoscebat & filium: agnoscebat se matrē, agnoscebat & an-
cillam: ideoq; vt mater amatissima, amantissimum filium amplecti,
& osculari gestiebat: vt ancilla verò, altissimū Deum vix purissimis
suis manibus contingere audebat. Sciebat enim, nec ipsis etiam Sa-
cerdotibus, sine magno suo periculo, arcam Domini contingere li-
cere: quæ sacri huius mysterij vmbra tantū erat. Sciebat item scri-
ptum esse: Mundamini qui fertis vasa Domini. Quòd si enea templi
vasa hanc tantam animi puritatem exigebant, quid ipse exigeret pu-
ritatis auctor & fons? Itaq; prudētissima Virgo, cum tremore simul
& amore, nec sine multis lachrymis (quas amor, atq; deuotionis ar-
dor ab eius purissimis oculis exprimebāt) sacratissimū infantis cor- 18
pus complexa, pannis inuoluit, brachijs strinxit, sinu fouit, & virgi-
nea ori porrigens vbera, purissimo lacte pauit.

Isaie. 52.

Quid deinde? Res profectò quæ omnē humanæ mentis admira-
tionē superat: [*Reclinavit (inquit) eum in præsepio, quia non erat ei locus
in diuersorio.*] Vehementer cuperē fratres, eam mihi nunc dicēdi fa-
cultatē, vestris precibus cōtingere, qua quod ego pro tenuitate mea
in hac parte (ipso donāte) concipio, nō in aures modò, sed in pectus
vestrū transfundere dicendo possem. Cupio enim immēsam Dei no-
stri erga genus hominū dignationem, ex natiuitatis eius loco (nēpe
stabilulo, & præsepi) vobis vtcūq; delineare. Principiò igitur mentis
oculis totum hoc diuersorium collustrate. Videbitis enim, persoluē-
di Romani census gratia, multa atq; varia hominum genera ex di-
uersis

19 uerſis locis in illud confluxiſſe. Videbitis totam illam domũ, propter
 aduentum tantũ multitudinẽ, tumultu, ſtrepitu, varijsq; vocibus & cla-
 moribus per ſtrepere. Videbitis aliorum ſeſe mutuò comprimentium
 querimonias: aliorum, qui iumentis locum ac pabula petebant, con-
 tentiones: aliorum, qui ſibi victũ præberi, vel apparari poſtulabãt, im-
 portunitatẽ. Sed hæc in primo limine & aditu diuerſorij. Si verò pau-
 lò interiùs progrediamini, atq; in abiecta hoſpitij loca ſecedatis: oc-
 curret vobis ſordidũ, putidumq; ſtabulũ, varijs refertum iumentis,
 equis, mulis, aſinis, & camelis (quorum eſt frequens in illa prouincia
 viſus) quos cum ſtabulũ vix capiat, ſeſe propter loci anguſtiã mutuò
 cõprimant. In hũc igitur locum ingreſſus, hinc quidẽ videbis omnia
 hæc iumenta præſepijs incubantia, & iumentorũ dominos eorũ ſtra-
 20 miniftrantes. Inde verò oculos aliò deſlectẽs, ſi angulos omnes ocu-
 lis colluſtraueris, vix tandem, præ iumentorum multitudine, Virgi-
 nem quandam genere nobiliſſimam, forma honeſtiſſimam, dignita-
 te ampliſſimã, fortuna verò abiectiſſimã, conſpicias in angulo ſeden-
 tẽ, fabro tantũ ſponſo comitatam: & quæ niſi abiectiſſimũ locum
 à iumentis fuiſſet mutuata (vt D. Anſelmus ait) tecto caruiſſet. Vide-
 bis & paruulum infantem inter fœnum & paleas in præſepio iacen-
 tem, & inter inhiantes equos, perſtreptentiaq; iumenta vagientem, &
 piam iuxta illum genitricẽ aſidentem, ſouentẽ, vbera porrigentem,
 lacrymaſq; ab ocellis materno ſtudio detergentem. Hæc quidẽ ve-
 lut corporeis oculis intuere. Mox verò fidei oculos adhibe, quibus
 eandẽ illum infantem contempleris in præſepio quidem vagientem,
 21 ſed in nubibus tonantem, & in cœlo ſyderũ curſus moderantẽ, Solẽ
 fulgentiſſimis radijs, & Lunam cornibus implentẽ, cœleſtium orbiũ
 motus dirigentem, & vniuerſam inferioris huius mundi molem, in
 præſepio poſitum, ſarcijsq; ligatum, gubernantem. Cum igitur rem
 omnium (quæ vnquam fuerunt) abiectiſſimam, cum re omnium ma-
 xima & altiſſima, in vnum contuleris: quomodo intra te hæere ſpi-
 ritus, quomodo halitus vllus remanere poſſit? quomodo totus præ-
 ſtuporis, pauoris, & admirationis magnitudine non deficias? Tracũt
 Philoſophi, non eſſe ſapientis hominis admirari: & tamen ſapientiſ-
 ſimus Salomon, vbi ſeptennio templum illud opulentiſſimum (quo
 nullum erat in orbe terrarum magnificentius) extruxiſſet, intelligens
 cœlorũ conditorem & Dominũ, ſedem ibi ac domicilium delegiſſe,
 admirabundus exclamauit: Ergo ne verè credendum eſt, quòd Deus
 habitet ſuper terrã? Si cœlum & cœli cœlorum te capere nõ poſſunt,

quantò magis domus hæc quam ædificauit? Si ergo sapiētissimo illi vi-
 ro adeò mirum & nouum esse videbatur, cœlorū conditorem in tē-
 plo illo, infinitis penè expensis magnificentissimè extructo, habitare
 velle: quid, quæso, diceret, quid faceret, quo stupore afficeretur, si
 hoc stabulum ingressus, illum ipsum cœlorū regem (cuius maiestate
 amplissimā illam domū indignā arbitrabatur) simul cum sanctissima
 genitrice, inter muta animantia, inter scenum & paleas iacentem vi-
 didisset? Si regina Saba nō habebat vltra spiritum, cum splendidā eiuf-
 dem Salomonis domū, & familiæ apparatus vidisset: quanto ergo ma-
 gis idem Salomon, præ admirationis magnitudine defecisset, si sum-
 mi illius omniū rerū Domini, non splendorē & apparatus, sed pau-
 pertatem, inopiam, abiectionemq; contemplatus esset? Hoc sentiri
 vtcunq; potest, verbis explicari nullo modo potest. ¶ Iam verò san-
 ctissimam & prudentissimam Virginem (quæ non modò certissimo
 fidei lumine, sed etiam clarissimo Spiritus sancti magisterio, totq; 23
 signis & miraculis (quæ antè retulimus) erudita, hæc omnia poterat
 debitis momentis ponderare) qua admirationis magnitudine, hoc
 diuinæ benignitatis spectaculo, concussam fuisse, credendum est!
 Certè, nisi cœlesti virtute sustentata fuisset (quamuis illi adamantini-
 num pectus esset) nullo modo tantæ admirationis impetum cum vi-
 ta simul retinet potuisset.

[*Reclinauit* (inquit) *illum in præsepio*.] Si qui censent casu id accidisse,
 vt cum locus in diuersorio non superesset, Virgo natum Deum in
 præsepio collocaret: ij profectò non solū cognomine à Christo acce-
 pto digni non sunt, sed indigni etiam qui inter prudentes Ethnicos
 numerentur: qui asserunt, nihil sine causa in mundo fieri. Quantò er-
 go magis in hac filij Dei cœconomia acceptæ à nobis naturæ, omnia 24
 summa cū ratione ac prouidētia facta fuisse, est credendū? Cur itaq;
 hoc factum est? Duas opinor ob causas. Altera, quòd hac ratione om-
 nium pauperum labores & inopiam magnopere leuabāt: atque eorū
 præfertim, qui Euangelicæ vitæ paupertatē essent sectaturi. Itaq; in-
 fans ille, imò Dei virtus & sapientia, omnes omnium ætatū anacho-
 ritas & monachos, qui in desertis Ægypti & Syriæ, caterisq; locis vi-
 tā perducturi erāt (quorum futurus erat ingens, ac penè infinitus nu-
 merus) ac omnes deniq; Euāgelicę paupertatis professores, qui vel in
 antris & specubus, vel in paruulis tuguriolis & cœnobijs habitaturi
 erant: quiq; vilissimo cultu, habituq; contenti, terrena bona contem-
 nere debebant, ante oculos habuit: quibus singulare huius pietatis
 exēplum maximo solatio futurū esse, non sine summo cordis sui gau-
 dio

- 25 dio & lætitia præuidebat. Sicut ergo libentissimè crucis patibulo affigi voluit, quòd intelligeret hoc supplicium innumerabilium Martyrum futurum esse seminarium atq; solatium: ita nunc libentissimè præsepis angustias, stabuli sordes, iniuriam loci, hyemis asperitatem, & natiuitatis suæ paupertatem sustinet: quòd hæc omnia Euangelicæ paupertatis & humilitatis sectatoribus, maximo laborum & inopix suæ leuamèto futura essent. Altera verò causa fuit, quòd hoc exèplo ambitionem, superbiam, delicias & fastum diuitum, atq; potentum huius seculi deijcere voluit: quando quidquid huiusmodi delictijs, & seculari pompæ aduersum erat, sapientissimus infans amplexus est. Ad vos igitur vix dū natus infans loquitur, vos appellat, vobiscum non verbis quidem, sed grauissimis exemplis agens, auaritiã, superbiam, & delicias, quibus tanto studio estis addicti, dānat. Quo
- 26 pacto, Christianã pietatem profitentes, tam contraria ipsius Christi, cuius Philosophiam profitemini, factis agitis? Quid sibi volūt immania vestra palatia, & insanæ fabricæ quas construistis, idq; neglecto, & cōtempo Christo: quē in fratribus suis, ob profusos vestros sumptus atq; pompas, summa confici inopia, quotidie cernitis? Hoc cine est Christianum esse, nunquam Christi facta ante oculos ponere, & eius monitis atque institutis omnia contraria facere? Intuemini hoc præsepe, contemplantini & vos mulieres vbi Rex omnium sit collocatus. Vos, inquã, quæ nullis sumptibus parcitis cūm filios generatis, & eis in ipsis cunis vnã cū lacte, vanitatem, pōpasq; , instillatis. Quomodo cūm hoc facitis, diuinū iudicium non formidatis? Quid enim illud est, quod Saluator ait: Cūm venerit Paracletus, arguet, siue dam
- 27 nabit mundum de iudicio: quia videlicet princeps huius mundi iam iudicatus est? Quomodo, aut quando iudicatus? Nimirū, quia Christi opera quandam veluti sententiam præ se ferunt contra illas viuendi rationes lata, quas mundi princeps Satan, hominum mentibus ingressit. Quid enim Christi abiectio, nisi mortalium ambitionē damnat? quid præsepis illius paupertas, nisi hominum auaritiã conscindit? quid lacrymæ, humilitas, inedia, patientiaque Christi, nisi vana hominū gaudia, risus, dementiã, superbiã, fastum, ingluuiē, insaniam, vindictæq; cupiditatē condēnat? Ex hoc igitur præsepio, fratres, sententiã Christus cōtra insana hominum studia ferre iam incipit, quã quidem in die iudicij pronuntiabit: sed illã tamen præsepio, cruce, lacrymis, omnibusque vitæ suæ institutis, viuens multò antea tulit.
- ¶ Quòd si nec viri, nec mulieres, ad tantū spectaculum commouemini, quod ipsum quoq; cœlum obstupescit, nec tanta humanitas atq;

Ioan. 16.

benignitas Dei corda vestra permulcet : terreat saltem vos illius dici 28
 memoria, cum in gloria Patris sui, exercitibus vallatus Angelorum,
 iudex omnium veniens, vestram vobis obijciat ingratitude. Quid
 enim illi tunc eritis responsuri, cum hæc humilia, ad quæ vestri cau-
 sa se demisit, ad memoriam reuocabit: pro quibus solam arrogantiam,
 ac tumida facta rependitis? Nunc nunc horum cogitandorum tem-
 pus est, nisi velitis vt diuina hæc, & mentem omnem superantia be-
 neficia (quæ salutis vestræ causam continent) vitio vestro maiorem
 damnationis cumulum vobis inferant.

[Nō erat (inquit) ei locus in diuersorio.] Cur, quæso, mundi Dñs in
 diuersorio nasci voluit? Diuersoriū quidem hospitium est, & habita-
 tio eorū, qui iter faciētes, ad publica loca diuertūt. Hic est cunctorū
 mortaliū status atq; conditio. Hospites enim sumus, & commorandi
 nobis natura diuersorium, non habitandi dedit. Ad hospites ergo ve 29
 nit, vt iam nō simus hospites & aduenæ: sed ciues Sanctorū, & dome-
 stici Dei. Hunc verò tanti muneris fructū nemo assequitur, nisi qui
 hoc ingreditur diuersoriū, seq; peregrinū esse super terrā, intelligit.
 Quicūq; verò ita viuunt, vt se semper victuros vel putēt, vel deside-
 rent: ij sanè parū Christianè viuunt, dum exilium pro patria haben-
 tes, patriam non quærunt: sed cum filijs Ruben & Gad locum ante
 Iordanem eligentes, sortem in promissa sibi à Deo terra, repudiarūt.

His autē omnibus accedit adhuc humilitas humilitati, & pauper-
 tas paupertati: qua hoc tantum mysterium vndiq; septum est. Addit
 enim S. Euangelista: [Et pastores erant in regione eadem, &c.] Omnia
 hīc abiecta videmus, & humilia. Humilem domum, humiles pānos,
 humile stratum, humile diuersorium, humilem matrem, & humiles
 deniq; eos, quibus ipsa natiuitas Domini nuntiatur. Si ergo vis vt ti- 30
 bi nascatur Christus, tibiq; Angelicis vocibus nuntietur, esto humi-
 lis corde, esto spiritu pauper: talibus enim euāgelizat Christus, ideoq;
 talibus potissimū nuntiatur. ¶ Non tamen satis est, vt humilis sis,
 tibiq; prorsus diffidens, & spem omnem salutis in Deo collocās: sed
 necesse est, vt vigilantiam cū spe simul & humilitate coniungas: hoc
 est, vt cum eisdem pastoribus vigiles super gregem tuum. Grex au-
 tem tuus, corpus tuum, anima tua, sensus & affectus tui, tam externi,
 quàm interni sūt: quos diligēter custodire oportet, ne ad bona ter-
 rena, & mundi voluptates dilabantur, neve aditum per fenestras suas
 morti sempiternæ aperiant: nec mentem nostram à cœlestium rerū
 studio auulsam, ad vilissimæ carnis obsequium trahant. Has enim
 excubias & vigilias agentibus, libenter Angeli apparent, & Domi-
 nice

31 nice natiuitatis gaudia nuntiant.

Sequitur deinde: [*Et subito facta est cum Angelo multitudo militiae caelestis, laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo.*] Quis est iste tam paruus, tam magnus? tam humilis, tam sublimis, vt iacēs quidem in praesepio, Angelicis vocibus celebretur in caelo? Quid enim abiectius, quam in stabulo nasci, & reclinari in praesepio? quae duo non hominum sunt loca, sed iumentorū. Quid verò sublimius, quam quòd in hac ipsa natiuitate clarissimo lumine terra splendeat, caelestis militiae multitudo pfallat, iubilent Angelorum chori, laudes Deo in altissimis concinnes, & suauissimis vocibus & modis aëra complentes? Quando enim ab origine mundi, in hominis alicuius natalitio, Angelorum voces & cantus inter homines auditi sunt? Itaque si haec humilis Christi natiuitas indigna tibi superna

32 maiestate videtur, audi beatum Maximum, istum tibi scrupulū his *Max. Ser. de Nat.* verbis adimentem: Si tibi, sensuum tuorum fragilitate, minus dignū videtur, filium Dei natum de scemina credere, virginem cogita peperisse. Si tibi panni, quibus obuolutus est, fortasse vilescunt, Angelos collaudantes, & multitudinem caelestis exercitus admirare. Si praesepi, in quo infans iacuit, despicias, erige paulisper oculos, & nouam in caelo stellam protestantem mundo natiuitatem Dominicā, cōtueri. Si credis vilia, crede mirifica. Si de his quae humilitatis sunt, disputas, quae alta sunt & caelestia, venerare. Iisdem enim referentibus, iisdemq; auctoribus, de Dño Salvatore quae humilia & quae gloriosa sunt, didicisti. Haecenus ille. Quis igitur in hac sublimitatis gloria cū tāta humilitate coniuncta, duplicē in hoc paruulo naturā non agnoscat? In quarū quidē altera dignitas maiestatis, in altera verò dignatio bonitatis manifestè patefacta est. Vtrūq; autem insinuasse videtur Propheta Isaias, cū ait: Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Quòd enim paruulū natū memorat, humilitatē indicat humanitatis: quòd verò datū filium ait, sublimitatē ostēdit maiestatis.

33 Quod quidē Euseb. Emiff. elegāter explicauit his verbis: Natus est nobis, qui sibi erat. Datus est ergo ex diuinitate, natus ex Virgine. Natus, qui sentiret occasum: datus, qui nesciret exordiū. Natus, qui & matre esset iunior: datus, quo nec Patēr esset antiquior. Natus, qui morerēt: datus, ex quo vita nasceretur. Atq; sic qui erat, dat' est: qui nō erat, natus est. Illīc dñatur, hīc humiliatur. Sibi regnat, & mihi militat. Haecenus ille. Nemo tñ putet assumptione humanitatis aliquid maiestati fuisse detractū. Vt enim Beo Papa ait: Exinanitio illa, qua

Isai. 9.
Euseb. Emiff. Homil. de Nati. Dñi.

Leo Papa. se inuisibilis Dñs visibilem praebuit, inclinatio fuit miserationis, non

defectio potestatis. Sed in his tamen Prophetæ verbis non est parti- 34
 cula illa negligenda, quam is non temerè bis in eadem oratione po-
 suit, cum ait: Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Qua
 quidem repetitione Dei filium non sibi, non Angelis, sed nobis na-
 tum esse, apertissimè designat. Nò enim sibi natus est (ait Guerricus
 Abbas) vt scilicet hac natiuitate aut esse, aut meliùs esse inciperet,
 qui antequàm nasceretur, ab æterno beatus erat. Nec Angelis natus
 est, quia Angelus ille qui in veritate stabat, reparatione non indige-
 bat: nec illius qui ceciderat casus, reparabilis erat. Nobis ergo tantus
 hic Dominus datus, nobis vtiq; natus est. Itaq; si multù te, ò homo,
 debere Deo fatebaris, quòd is hanc tantam mundi molem non sibi
 (qui antequàm montes fierent, aut formaretur terra & orbis, idè erat
 qui modò est) neq; Angelis (qui cum mentes sint corporis expertes,
 neq; corporeo loco egèt in quo sint, neq; corporeis alimētis quibus 35
 pascantur) sed in tuâ solius gratiam condiderit: intellige nunc te tan-
 tò maioris beneficij debitorè esse, quantò plus est Deum propter te
 hominè fieri, quàm mundum ex nihilo propter te creasse. Tantùm
 enim hoc beneficium illi præstat, quãtò Deus mundo suo maior est.
 Illo nãq; beneficio corporeũ tibi mundũ dedit: in hoc verò seipsum
 tibi donauit. Vbi verò se tibi donauit, quid nò donauit? Nũquid (ait
 Guerricus) enarrari potest, quæ & quanta sint data nobis, cum ille fi-
 lius datus est nobis? Nonne omne datũ optimũ, & omne donũ perfe-
 ctũ ab ipso, & cū ipso pariter ad nos descēdit? Nonne vniuersas opes
 cœli, omnes thesauros Dei secum nobis aduexit? qui licet adhuc in
 ipso contineantur absconditi, multa tamē iam & magna, & quasi do-
 natuum pugnaturis erogauit: sed nihil omnia, ad ea quæ victoribus
 reseruauit. Quis enumeret tot munera charismatum, tot genera vir- 36
 tutum, nostrorum scilicet varietatem armorum, subsidia sacramen-
 torum, fercula scripturarum, gradus & ordines ministrorũ: in omni
 ætate, sexu, conditione, natione, & lingua, tot Martyrũ trophæa, Cõ-
 fessorum insignia, virginũ coronas? Si miraris (inquit Ecclesia) vnde
 repenti mihi pauperulæ hæc multitudo diuitiarum, & magnitudo
 gloriæ: inde nimirũ, quia filius Dei datus est nobis, Deus gratiæ, Do-
 minus virtutum, & rex gloriæ. Inò magis mirũ esset, si non sequeretur
 Dominum bona sua: cum etiam ipse sit omnia bona. Inquirètes,
 inquit, Dominum, non minuentur omni bono: quantò magis susci-
 pientes? Si enim miraris ista nobis per filiũ data, ego (vt plus mireris)
 adijciã, omnia omnino nobis cum illo esse donata. Cùm enim filiũ,
 per quẽ, & in quo omnia subsistunt, Pater nobis donauit: quomodo
 non

Guerricus
 ser. de Na-
 tali.

Guerricus
 vbi supra.

37 non omnia nobis cum illo donauit? Omnia nostra sunt, ait Aposto-
 lus, quia noster est autor omnium & dominus. Quare autem hoc ita
 inculco fratres mei? Quare? nisi vt discere gloriam, quia filius datus
 est nobis: & quicquid mundus potest dare, aut promittere vobis, nō
 modò vile & indignum ad illum, sed etiam detrimentum propter il-
 lum deputetis. Hactenus Guericus. Cùm ergo tam multa & miran-
 da dona in hoc vno dono contineantur, nihil mirum, si non vnus
 aut alter Angelus, sed (quòd nunquam antea in terris visum est) mul-
 tudo militiæ cœlestis è cœlis in hunc nostrum orbem delapsa, Dei
 gloriam prædicat, dicēs: [*Gloria in altissimis Deo.*] Quid vobis o beati
 Spiritus cum hoc sacro puerperio? Nonne infans hic posteris Abra-
 hæ promissus est? Num vos ex Abrahæ semine propagati estis, vt tan-
 toperè in eius natiuitate gaudeatis, & pro alieno beneficio gratias
 38 agatis? Noster est hic paruulus, noster est: vtpotè qui naturæ nostræ
 consors effectus, totus ad salutem nostram desunatus est. Est ita pla-
 nè: veruntamen quia nullo vestro merito tantum hoc beneficiū vo-
 bis collatum est, sed totum ex infinita Dei bonitate profectum: ideò
 tantam hanc communis Domini bonitatem non possumus non su-
 spicere, & admirari: quæ nobis hoc tam stupendo opere noua qua-
 dam ratione declarata est. Pro nostra ergo fratres Angeli gaudent sa-
 lute: fraterna quippe charitate incensi, pro suis, bona nostra ducunt:
 ideoque non mirum, si ad laudes & gloriam Dei prædicandam se no-
 bis comites adiungant. Hoc enim ad veræ charitatis ingenium spe-
 ctat, alienam felicitatem pro sua ducere, & pro ea quoque veluti pro-
 pria gratias agere. Quo exemplo videre licet quantum ab hac germa-
 39 na charitate abhorreant, qui alienis bonis vruntur, qui aliena felici-
 tate torquentur, qui alienis commodis intabescunt, & in animi sui
 cruciatum aliorum bona conuertunt: quod à Christiana charitate
 alienissimum est. ¶ Sed redeo ad Angelorum voces & laudes. Si An-
 geli pro hoc tanto nos collato beneficio laudes & gloriam Deo can-
 nunt, cùm nec illos Christus Dominus à Diaboli captiuitate redeme-
 rit, nec Assumptione Angelicæ naturæ nobilitarit: quis quæso ferat
 nos homines qui tanto donati sumus beneficio, qui sic exaltati, no-
 bilitati, redempti, bonis omnibus aucti, & ornati, qui sic à potestate
 tenebrarum erepti, sic diuinæ naturæ consortes effecti sumus: quiq;
 nisi ab illo redimerentur, ad inferos detruderemur (hoc enim est,
 quod Angelus tacitè insinuauit cùm ad pastores ait: [*Natus est vobis ho-
 die Saluator:*] vobis videlicet magis quàm nobis) quis inquam, ferat, vt
 nec pro tam inenarrabili beneficio Deo gratias agamus, nec laudes

illius prædicemus: imò vix mente cogitemus, quale, quàmque mag- 40
 nificum sit munus hoc, quod à Deo percepimus? Ecquis enim vestrū
 est, qui vel vnam diei horam se ponat, vt otium agens à terrenis occu-
 pationibus (quæ ad hanc vitæ scenam ac vmbra[m] pertinent) ista ani-
 mo tractare curet: quibus & incomprehensa intelligitur Dei erga in-
 gratissimum nostrum genus charitas, & salus paratur æterna ijs, qui
 in tam pulchris ac verè cœlestibus mysterijs occupantur? Non pudet
 homines, qui se credere profitentur Iesum filium Dei de Virgine na-
 tum, in præsepi loco humillimo atque abiectissimo nostri gratia re-
 clinatum, non se totos in rerum tam admirandarum contemplatio-
 nem dare, de ijs cogitare, de ijs domi, foris, nocte, ac die, secum, cum
 suis, cum externis loqui? Audebit vir qui Christum profitetur, sal-
 tem per hos feriatos dies aliud è suo ore proferre, quàm Iesum Chri-
 stum filium Dei, in Bethleem Iudæ de Virgine natum, fascijs inuolu- 41
 tum, & reclinatum in præsepi? O stoliditas! ô stupiditatem! ô verè iu-
 menta insipientia! Cognouit bos possessorem suum, & asinus præse-
 pe Domini sui, & Christiani dedignatur assidua meditatione Domi-
 num suum in præsepi positum inuisere! Adeò enim huius beneficij
 immemores sumus, vt ne hoc ipso tempore, quo ab Ecclesia eius re-
 colitur memoria, quidnam hoc sit quod colimus, mente & cogitatio-
 ne tractemus. O ingratitudinem! ô stuporem! ô plusquàm ferrea ho-
 minum præcordia! Quid enim magis ferreum, quàm eo gratitudinis
 affectu carere, quo ne feræ ipsæ truculèté carent, quæ beneficiū agno-
 scunt, & qua ratione possunt, gratiam referunt? Quid igitur hoc in lo-
 co dicam, prorsus ignoro: nisi quòd vehementer timeo, ne fortè non
 pertineat ad eos fructus redemptionis, qui beneficium nō æstimant
 redemptoris. Illis enim videtur Christus, nec natus, nec passus fuisse, 42
 qui nihilo magis his adeò stupendis mysterijs afficiuntur, quàm si ni-
 hil ad eos pertineret. Cui rei vel illud certè argumento est, quòd non
 talibus (hoc est non ingratibus & improbis) sed hominibus bonæ volū-
 tatis Angeli pacem hodie precantur: pacem inquam, non illam quā
 mundus dare potest: sed illam quæ exuperat omnem sensum, quam
 Rex pacificus è cœlo secum traxit ad terram. Ne quæso tam ingra-
 ti, tam quæ stupidi posthac simus, nec in tractandis & contemplandis
 tantæ maiestatis negotijs tam diu indormiamus: sed quam hætenus
 exhibuimus, corrigamus tarditatem. Demus operam vt ex iumentis
 insipientibus euadamus iumenta sapientia: in quorum numero Da-
 uid Rex positum se esse prædicabat cùm diceret: Vt iumentum factus
 sum apud te, & ego semper tecum. Quod fiet, si adorandum hoc præ-
 sepe

x sepe sedulo inuisamus, & cibum qui in eo nobis propositus est assidue ruminemus: vt in eo crescamus in salutem, ac tandem in virum perfectum adulti, ad immortalitatis gloriam perducamur.

IN EADEM NATIUITATE DOMINI, concio tertia: quæ tribus præcipuis humanæ naturæ morbis Natiuitatem Domini remedium attulisse declarat.

T H E. Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Luc. 2.

2 Vanquam Angeli hodierna die gaudium magnum de noua Saluatoris natiuitate vniuerso mundo nütia uerint: in hac tamen communi omniũ lætitia beatissimæ Virginis eminet gaudium: quia quãuis collata mundo salus illi nobiscum communis sit, maternę tamen dignitatis & incorruptæ virginitatis gloria propria ac singularis eius est. Gaudet enim cum omnibus de communi omnium salute: gaudet que rursus de propria & singulari sua dignitate. Quam ingens verò fuerit eius gaudium, ex illis Domini nostri Saluatoris verbis colligi potest: Mulier cum parit tristitiam habet, quia venit hora eius: sed vbi peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Si ergo tantum puerpera letatur, quòd hominem in iniquitatibus conceptum cum maximo etiam dolore parit, vt præ magnitudine gaudij acerbissimi doloris, quem pariendo pertulit obliuiscatur: quantum quæso hodie Virginis beatæ fuit gaudium, quæ verum Deum atque hominem non in peccato conceptum, sed peccatorum omnium peremptorem sine dolore enixa est? Certè quòd fructus virginalis vteri est nobilior, & partus mirabilior: eò maius atque sublimius eius gaudium extitit. Exultate ergo hodie cum sacra Virgine omnes qui diligitis eam, vt satiemini ab vberibus consolationis eius: & salutis vestræ beneficium recolentes, de eius propria & singulari dignitate lætamini.

Ioan. 16.

3 Sed qua lætitia? Ea nimirum, quæ hoc tanto mysterio digna sit: hoc est, non carnali atque terrena, sed spirituali atque cœlesti. Neque enim Iudæorum more carnali gaudio spiritualia festa celebrare decet: quandoquidem noua lex quæ spiritualis est, non carnale, sed spirituale à nobis gaudium requirit. Quod contrà
ple

pleri que hisce diebus licenter faciunt: qui tunc dignè celebrasse natale Domini sibi videntur: cum se totos ludis, commestationibus, & ebrietati tradiderint. Quo quid esse potest absurdius? Quid enim magis præposterum, quàm Christi fletus, vagitus, frigus, atque horridum præsepis cubile, extremam que natiuitatis inopiam ijs rebus vel le celebrare, quas ipse tantis illis æruminis abolere voluit, & ob quas tot in corpore suo cruces & labores pertulit? Hoc planè principis huius mundi Sathanæ inuentum fuit: qui quando tantorum mysteriorum dies festos è medio tollere non potuit, sic tamen hoc negotium inuertit, vt his diebus magis ventri, quàm Christo, magis seculari lætitiæ, quàm huius mysterij dignitati seruire faciat. Sicut enim olim Philistæi, puteos quos Abrahamæ serui fodiebant, inuidia exagitati ruderibus & terra opplebant: ita planè truculenti generis humani hostes, spiritualia Christi festa ab Ecclesia in eius laudem instituta, terrenarum voluptatum puluere scædare, & spiritualia in carnalia conuertere conantur. Vt igitur longè alia ratione, alio que gaudio huius solennitatis mysterium celebremus, ab ipso Domino (cuius festa colimus) sacratissimæ Virginis patrocinio sancti Spiritus gratiam suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

¶ Cùm multa sint fratres charissimi, quæ in hodiernæ solennitatis mysterio tractanda sese nobis offerant: hæc potissimùm quæ proposui verba delegi, quæ in præsentī concione excuterem: quòd ea mihi præcipuam huius mysterij partem cõplecti videantur. Mira enim sunt signa hæc, quæ pastoribus cęlestis nütius ad paruulũ Iesum inueniendũ proposuit: [*Inuenietis, inquit, infantẽ pannis inuolutũ, & positum in præsepio.*] Quidnam sibi vult hæc tam dissimilium rerum coniunctio? Parum enim signa hæc tanti Saluatoris dignitati conuenire videntur, siue diuinam in eo maiestatem, siue regiam potestatem spectare velis. Quomodo enim infantem appellas, cuius nomen Evangelista Verbum Dei esse prædicat dicens: In principio erat Verbum &c. Quomodo verò pannis inuolutum narras, qui per Prophetam dicit se esse amictum lumine sicut vestimento? Quomodo in præsepio positum denuntias, qui apud Isaiam ait: Cœlum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum. Clamat de hoc puero Isaias: Ecce Deus noster. Vbi quæso? In præsepio, inquit. Infantulum quidem ibi inuenio: Hunc cene tu dicis illum esse, qui cœlum & terram implet? imò cuius maiestati angusta est omnis cœli latitudo? Pannis inuolutum video. Hunc cene tu dicis illum esse, qui gloriam & decorẽ induit

Gene. 26.

Ioan. 1.
Psal. 103.
Isa. 66.

7. induit lucis inaccessibilis? Vagientem audio. Hic cine est qui in cœlis tonat, sub cuius vocis tonitruo Potestates angelicæ submitunt alas suas? Hæc quidē humano iudicio superna illa maiestate indigna esse videtur. Verūm si paulisper oculos ab hoc diuinæ maiestatis splendore deflectentes, causam propter quam Dominus hanc humilitatis speciem suscepit, propius contemplemur: inueniemus planè nullo conuenientiori habitu eum ad nos venire potuisse. Ex finis enim natura, rationem & conuenientiam eorum quæ ad finem consequendum destinata sunt, iudicare solemus. Nemo enim Regem purpura atque auro indui solitum reprehendit, si cū venatum pergat, rustico habitu induatur: quandoquidem venatoribus hic amictus conuenientior, quàm regius est. Quocirca huius Dominici aduentus scopum atque finem paulò diligentius perquiramus. Quid tibi Domine Iesu cum hoc inferiori mūdo? quid in eo moliri potissimū destinasti? quis tibi tam longinquæ peregrinationis finis extitit? Nimirum (vt innumera alia bona præteream) ad hoc venisti, vt tanquam verus generis humani medicus vulnera nostra sanares. Magnū enim (inquit August.) de cœlo venit medicus, quia magnus in mundo iacebat ægrotus. Et quamuis multi essent ac varij morbi, quibus genus hominum infestabatur, tribus tamen grauissimis morbis potissimū laborabat: nempe tumore superbiæ, infirmitate spei, & languore charitatis: quibus curandis, nulla certè potuit excogitari medicina salubrior.

Simil.

August.

§. I.

- ¶ Atque vt à tumore superbiæ exordium capiamus, grauissimè quidem hoc morbo mundus ægrotabat. Nam quia generis nostri parēs
9. superbiæ elatus, è summæ dignitatis fastigio corruit, hunc ipsum morbum velut hæreditario iure ad posteros transmisit: quo factum est, vt inter omnes omnium hominum cupiditates, vehementissima sit honoris cupiditas, propter quem infinitis se periculis & laboribus obijciunt: nullumq; facinus tetrum & immane recusant, modò per illud viam sibi ad inanes seculi honores & gloriam sternant. Cum autem varia sint morbi huius medicamenta, primum inter ea locum humilitatis exempla obtinent: illa præcipuè quæ clarissimorum ac summorum hominum sunt. Si hoc igitur ita est, quod quæso aliud vel efficacius, vel illustrius exemplum mundo exhiberi potuit, quàm stupenda Dominicæ natiuitatis humilitas? Neque enim adeò mirum est, si vel Reges, vel Imperatores, vel Pōtiffices maximi sese ad ima demittant: cū omnes ex nihilo creati, ad nihilum naturæ lege ferantur.

Apo. 19.
I. Tim. 6.
Psal. 103.

tur. Verùm illud omnem superat admirationem, quòd altissimus re-
rum omnium conditor, qui (vt Ioannes ait) habet in veste & scemo-
re suo scriptum, Rex regum, & Dominus dominantium: qui lucem
habitat inaccessibilem, qui sedet super Cherubim, qui ambulat super
pennas ventorum, quem laudant astra matutina, ad cuius conspectũ
terra magnis fragoribus quassata contremiscit, ad cuius nutum colũ-
næ cœli pauent, cui denique cætera omnia comparata, quàmlibet ma-
xima sint, nihil sunt: ille inquam rerum omnium Dominus, tot se gra-
dibus ad infimum vsque mundi locum deiecerit. Primùm enim ad
iumentorum se demisit stabulum: deinde ad crucis supplicium: mox
(ac si mortis debitor esset) ad tumulum: ac postremò ad inferorũ vs-
que locum descendit. Quo certè exemplo nullum vel maius, vel illu-
strius ad humilitatis commendationem fingi potuit. ¶ Denique quis
quis vitam eius ab incunabulis ad crucem vsque fuerit cõtemplatus,
inueniet planè omnia Christi tum dicta, tum facta humilitatem spira-
re, humilitatem commendare, humilitatem humanis mentibus infi-
gere. Quemadmodum enim qui munitissimam arcem summa vi ex-
pugnare contendunt, diu noctuque muros arietibus, omniq; tora-
torum genere quatunt: ita hic cœlestis imperator ab ipsis incunabu-
lis, ad extremum vsque vitæ actum, tot humilitatis documentis &
exemplis, quasi arietibus quibusdam superbiam nostram oppugnare
non destitit. Hinc D. Grego. Ad hoc, inquit, vnigenitus Dei formam
humilitatis nostræ suscepit: ad hoc inuisibilis, non solum visibilis, sed
etiam despectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionũ
opprobria, passionum tormenta tolerauit, vt superbum hominem
doceret humilis Deus. Quis igitur hoc exemplo non superbię tumo-
rem deponat, non ceruices deprimat, non sanctæ humilitatis iugo
colla submittat? ¶ Cùm Dauid (propter admissum scelus in Vriam)
diuina perurgente vindicta à facie Absalonis profugus in desertum
fugeret, & flehs, nudis pedibus, operto capite per clium montis oli-
uarum ascenderet, familia omnis quæ illum sequebatur, operto simi-
liter capite ascendebat plorans. Si igitur, rege sic gradiẽte, quisquam
è familia eius phalerato equo veheretur: an non meritò in magnũ su-
perbiæ atque immodestiæ crimẽ incideret? Si ergo Angelorũ & homi-
num Rex, non quidem propter sua, sed propter nostra omnium sce-
lera ad eò se ad ima deiecit, vt (quemadmodum Isaias ait) nouissimus
virorum reputaretur: quomodo vilis homuncio & omni vitiorum
genere coopertus, apponit magnificare se super terram & ambulare
in magnis & mirabilibus super se? ¶ Itaq; si medicamento huius virtu-
tem

Simil.

Gregor.

3. Reg. 15.

Isa. 53.

tem spectes, nullum certè huic morbo efficacius potuit adhiberi. Cuius rei præscius idem Propheta, Saluatoris aduentum vehementissimè desiderans. Vtinam (inquit) disrumperes cœlos & descenderes: à facie tua montes defluerent. Montium autem nomine superbos & elatos homines designauit: quos huius tam stupendæ humilitatis exemplo humiliandos præuidebat.

Isa. 64.

Vnde tria mihi hoc in loco adeò miranda videntur, vt quid prius mirari debeam profus ignorem: an quòd immensa & infinita illa maiestas adeò sese nostri causa exinanierit: an quòd tanta fuerit vilissimi hominis superbia, vt hoc singulari medicamento curari debuerit: an quòd post tam potens efficaxque remedium, adhuc tamen ceruix nostra flecti & humiliari recuset? Videmus enim passim Christianos homines, adeò inanissimi honoris cupiditate flagrantes, vt si vel leuicula in re eos offenderis, si vel minimum honori detraxeris (bone Deus) quas non turbas atq; tragœdias excitabunt? Quas enim contentiones, quàm acerba odia atque dissidia passim inter principes viros, inter nobiles familias, atque demum inter omnes omnium ordinum, etiam Ecclesiasticorum homines, primatus alicuius aut dignioris loci gratia, concitari quotidie cernimus? Quid ergo miraris homo immensam illam maiestatem ita sese ad curandam elationem tuam deiecisse: cum tu ne hoc quidem exemplo animi elationem depresseris? Cur medici potionem plurimum absynthij habere queris? cum tu noxio adhuc humore & bili plenus inardescas? Quo animo ferre potes Angelorum Dominum sic se elationis tuæ comprimendæ gratia demisisse: cum tu puluis & cinis, saccus stercoreum, & esca vermium, vel tua te vmbra metiri nolis? Interrogatus Aristoteles quid homo esset? Imbecillitatis, inquit, exemplum, temporis spoliolum, fortunæ lusus, inconstantiae imago, calamitatis trutina, reliquum verò pituita & bilis. Quid ergo mirabilius, quàm quòd hoc vilissimum & olidum sterquilinum, ne tantæ quidem humilitatis exemplo tumorem animi deponat? Verè intolerabilis est (inquit Bernard.) superbia, vt vbi se exinaniuit maiestas, infletur vermiculus & intumescat.

Simil.

Inter A =
pophtheg =
mata refer
tur.

Bernard.

§. I I.

¶ Hac ratione fratres, cœlestis hic medicus, superbix nostræ morbum, natiuitatis, imò & totiùs vitæ suæ humilitate curauit. Nunc videmus qua ratione eodem humilitatis habitu spei nostræ infirmitatem corroborauerit. Et quidè satis periculosè mūdus hoc morbo

bo aegrotabat. Cuius rei vel illud argumentum est, quòd frequenter 16
 Dominus promissa sua iuramento firmauerit: Iuravit, inquit, Domi-
 nus, & non poenitebit eum. Et, Per memetipsum iuravi dicit Domi-
 nus. Quid agis Domine? Quorsum attinet, vt iuramèto firmes quod
 polliceris, cum ipsa eadem veritas sis, quæ nec fallere, nec falli vllò
 modo potes? Verum id quidem est: sed ea humanæ mentis imbecil-
 litas est ad fidendum diuinis promissis, vt quamuis ad eam roboran-
 dam incommutabilis Dei veritas satis superque esse debuisset, eius
 tamen infirmitatis gratia adiunxerit iusiurandù: vt (que madmodum
 Hebræ. 9. Apostolus ait) per duas res immobiles, quibus impossibile est menti
 ri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenē-
 dam propositam spem. Necessarium quippe nobis erat fortissimum
 solatium, quia maximè imbecillum erat spei nostræ firmamentum.
 Homo enim qui natura rationale animal est (hoc est enim illi maxi- 17
 mè proprium & naturale) nullo modo ad ea quæ supra naturæ facul-
 tatem siue credenda, siue facienda sunt assurgit, nisi supernaturali
 quoque auxilio iuuetur. Ideoque ad retinendam earum rerum quæ
 non videntur spem, hoc efficacissimo diffidentia antidoto primùm
 indigebat. Ad hanc igitur infirmitatem roborandam quod maius
 medicamentum, quàm humilis infantis huius apparatus & habitus?
 Quid enim à Domino propter me hanc pueri speciem & formam in-
 duente sperare non audeam? Nec enim (quod ad mansuetudinem &
 misericordiam attinet) alius est intus, alius foris: sed eam ipsam man-
 suetudinem quam ostendit in specie, retinet in mente. Qualis enim
 sacra eius humanitas apparet foris, talis immentia eius diuinitas latet
 intus. Neque enim diuersum facit Dominus, ab eo quod iubet. Ipse
 autem sic in Ecclesiastico præcipit: Ne, inquit, accipias faciem aduer- 18
 sus faciē tuam: Hoc est, ne duplex animo & bifrons sis: aliud animo
 gerens, aliud verò callidè foris ostendens: pacem cum proximo lo-
 quens, bellum autem & odium in pectore gestans. Vult igitur Do-
 minus vt simplicitatem colamus, animumque ipsum in fronte geste-
 mus: nec dissimiles nobis, sed iidem intus & foris simus. Si hanc igi-
 tur à nobis simplicitatem, qui natura simplicissimus est exigit: quo-
 nammodo ipse diuersum ab eo quod præcipit, ager? Quomodo agni
 mansuetudinem ostendet foris, & leonis ferociam celabit intus? quo-
 modo innocētis pueri speciem exhibebit, & paratum ad vindictam
 gigantem intus abscondet? Nemini ergo dubitandum est, quin ean-
 dem faciem quā exterius præsefert sacra humanitas, interius retineat
 infinita maiestas: nempe placabilem, benignam, blandam, & lenita-
 tis

19 tis atque misericordiae plenissimam. Illum namque seuerissimum iudicē, inclementissimum patrem, incarnationis Christi meritum commutauit, & Deum vltionum, misericordiarum parentem effecit. Sed hoc tamen simplicitatis & humilitatis eius sectatoribus & verè poenitentibus, atque huius beneficij magnitudinem agnoscentibus: non ingratis, non in scelere obfirmatis, non stertentibus, non hac tanta Dei gratia ad socordiam & peccandi licentiam abutentibus. In quem sensum D. Emisse. illa Dauidis verba interpretatur: Posui adiutorium in potente: hoc est, eos potissimum iuuare soleo, qui adiuuanti manum porrigunt, & antecedentem pro virili sua sequi contendunt: Qui enim habet, dabitur ei & abundabit. Videtis ergo fratres, quem admodum hoc habitu & imagine innocentis pueri, Saluator spei nostrae infirmitatem curauerit?

Euseb.

Emiss.

Mat. 15.

20 Quid verò ipsius pueri vagitus & lacryma? An non hæ quoque ipsæ spei nostræ medicamenta sunt? Quas enim peccatorum sordes lacrymæ istæ non abluant? quis non spem veniæ concipiat, cum huius paruuli lacrymas certissimos amoris & pietatis eius erga nos indices contemplatur? ¶ Cum filij Iacob fratrem Ioseph (quem antea in mani scelere vendiderant) Deo ita præter omnium expectationē disponente, Ægypti Dominum agnouissent, & insperatam illam eius vocem audiuisent: Ego sum Ioseph frater vester, quem vendidistis in Ægyptum: ad eò consternati animo fuerunt, vt præ stuporis magnitudine obriguerint, & velut emortua lingua nullum edere sermonem potuerint. At sanctus Patriarcha, quò terrorem conceptum ab eorum animis excuteret, clementi & blanda eos oratione compellans, & in amplexus & oscula ruens, plorasse dicitur super singulos: post quæ tandem ausi sunt loqui ad eum. Fidem enim placibilitatis & fraternæ charitatis, quam lenitatis verba facere nequuerant, lacrymæ fecerunt. Hęc historia fratres, animæ nostræ causam appositissima ratione adumbrat. Scitis enim sanctum Patriarcham Ioseph typum Domini Saluatoris gessisse: nos autem fratres eius sumus, qui ipsum vili precio vendidimus? Sed quando illum, inquis, & quo precio vendidimus? Certè vbi quisque nostrum alicuius voluptatis aut commoditatis acquirendæ gratia, maiestatis Dominum offendere, leges eius violare, amicitiam & gratiam eius amittere non erubuit, verum Ioseph cum fratribus eius vili precio vendidit, & a se abalienauit. Quid est autem horribilius, quàm cum tibi ex altera quædam parte summus ille rerum omnium conditor, ex altera verò turpis voluptas, aut vilis commoditas ante oculos proposita fuisset, tu deliberatio-

Gen. 45.

Q

ne.

ne & consilio habito, hanc intra te sententiam ferres? Hæc voluptas aut utilitas nunc Deo anteferenda est: ideoque non dubito Deum ipsum præ illa à me alienare, expellere, & pro illa mihi comparanda, diuendere. Quid igitur hoc iudicio & sententia fingi potest execrabilius? Quamuis enim improbus homo tantum hoc nefas conceptis verbis non proferat, re tamen ipsa, ac prauo opere hoc testatur, quando turpem voluptatem diuinæ gratiæ atque amicitiae anteponit. Cùm vero homo in peccato manens, & oculis captus, & omni spiritali sensu priuatus sit, hanc tantam deformitatem minimè videt: Vbi vero præuenientis gratiæ lumine irradiatus, hoc tantum nefas contemplatur, & terram peccati faciem (qualis ea sit) animaduertit: tanto plerumque timore concutitur, vt penè in desperationis barathrum prolabatur: dum nihil inuenit, quod aduersus tantum nefas quærenti iudici respondere queat. Quisquis verò hoc metu & trepidatione ita consternaris, accede ad salutare hoc præsepe, & contemplare amantissimi fratris tui Ioseph, quem vili precio vendidisti, lacrymas: quibus piè contemplandis, animum certè resumere poteris. Hæc namque infantis Iesu lacrymæ pro te funduntur, pro te supplicant, tibi patrocinantur, ac tua crimina lauant. Itaque, si oculos in pectus eius immittere posses, ibi scriptum legeres: Has pro te modò lacrymas peccator fundo, postea ipsum quoque sanguinem fufurus. Ex quibus planè lacrymis precioso immaculati agni sanguine tinctis, cœlestis ille fons scaturit, de quo Propheta dicit: Erit fons patens domui David, & omnibus habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Huic enim puero omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius. Hinc Isaias Propheta labantem populi fiduciam his blandissimis verbis confirmat: Consolamini, consolamini popule meus, dicit Deus vester: Loquimini ad cor Hierusalem, & aduocate eam, quoniam completa est malitia eius: dimissa est iniquitas illius. Lætare igitur quisquis peccatorum pondere premeris, lætare simul & lacrymare: labores tuos laboribus Christi, & lacrymis lacrymas iunge: vt hac ratione meritorum & lacrymarum eius particeps effici merearis. Nec enim piæ ac sanctissimæ illæ lacrymæ impios homines, maleque ridentes, sed sua scelera detestantes ac lamentantes, omni que ratione ea vitare studentes, abluunt.

Zach. 13.

Isa. 40.

25 ¶ Hac ergo ratione fratres spei nostræ infirmitatem cœlestis me-
 dicus roborauit. Nunc expendamus qua ratione charitatis languo-
 rem curauerit. Et quidem hoc morbo grauissimè mundus la-
 borabat, nec facilè sanari poterat: quia multa erant, quæ no-
 stram erga Deum charitatem impedirent. Tradunt enim Phi-
 losophi, amabile quidem esse bonum, vnicuique tamen proprium:
 quia nimirum suo quisque potissimùm trahitur & mouetur, ma-
 gis quàm communi bono. Et quidem Philosophorum multi
 Deum esse summum bonum agnouerunt: sed eorum tamen pluri-
 mi nequaquam suum ipsorum bonum arbitrati sunt. Miranda pla-
 nè sunt quæ de Deo, de quæ eius immensa maiestate scribit Plinius:
 perperàm tamen deinde colligit, geri non posse, vt tam sublimis ex-
 cellensquæ natura fordibus se rerum humanarum immisceat, & ea-
 26 rum curam gerat: ratus videlicet multum de Dei dignitate & maie-
 state detrahi, si humanarum actionum, hoc est, vilissimarum rer-
 rum (vt ille arbitrabatur.) cura tangeretur. Atque hoc modo Philo- I.
 sophi Deum quidem per se bonum credebant, non tamen homi-
 nibus propitium & salutarem: vtpote qui res humanas negli-
 geret. Quis verò hac persuasione imbutus, Deum diligeret? quis
 illius amore flagraret, à quo nihil esse sperandum existimaret:
 cum vix quisquam nisi bonum sibi profuturum & salutare dili-
 gat? ¶ Obstabant præterea & alia multa: ac in primis locus ipse II.
 infimus, in quo homines degimus: qui tam longè à cœlesti
 illa regione distat, in qua singulari ratione Deus habitare di-
 citur. Locorum enim distantia, animorum coniunctioni im-
 27 pedimentum præstat. Vnde sicut mortuorum, ita quoque ab-
 sentium longèquæ distantium memoriam simul cum amore de-
 ponere homines plerunquæ solent. ¶ Obstabat etiam dignita- III.
 tis inæqualitas, atque naturarum tanta dissimilitudo atque dis-
 iunctio. Non enim (vt quidam ait) benè conueniunt, nec in vna
 sede morantur maiestas & amor. ¶ Obstabat super omnia, ver- IIII.
 sari nos in summa diuinæ charitatis, benignitatis, & misericor-
 diæ (quæ nos præcipuè ad eius amorem incendere deberent)
 ignoratione. Hæc igitur & multa alia (quæ longum esset re-
 censere) maxima nostri erga Deum amoris impedimenta
 erant. Percurramus ergo breui oratione, quo nam modo tantis
 his incommodis medicus noster consuluerit: & inueniemus,
 nullum prorsus nec aptius, nec conuenientius remedium ad
 mortales Dei amore inflammandos excogitari potuisse: etiamsi

omnes non modò homines, sed Angeli etiam hac de re in vnum 28
consilia inirent.

- I. Principiò igitur cum beneficijs ad amandum homines incitari soleant: quæ obsecro maiora beneficia, quàm quæ in nos per Christi Domini aduentum, & incarnationis eius sacramentum collata sunt? Ipse quippe nos Patri suo reconciliauit, veniam peccatorum impetrauit, amissam gratiam restituit, Spiritum sanctum contulit, diuinitatis suæ consortes effecit, in Dei filios adoptauit, hæredes regni instituit, ac tandem gloria & honore coronauit. ¶ Iam verò, si amorem naturarum similitudo conciliat, ecce vnigenitus Dei filius omnibus in rebus (extra culpam) similis nobis effectus est: ecce inquam, secundus Adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum. ¶ Rursum, si propinquitatis consanguinitatis amoris causa existit, ecce summus ille rerum conditor Deus naturæ scedere nobis coniunctus, frater & caro nostra effectus est: vt meritò illi iam dicere possimus: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. ¶ Si eximiae item virtuti & bonitati amor ita debetur (vt frequenter eorum virtutibus auditis quos nunquam vidimus, in eorum amorem incitemur) quæ bonitas cum immensa hac Christi bonitate comparanda est? Maximè autem bonitatis proprium est, seipsam vbiq̃ue diffundere, omnesq̃ue suæ bonitatis participes reddere: hoc est, omnes bonos suiq̃ue similes efficere: quoq̃ue plus operæ atque laboris in hoc posuerit, hoc maiorem eximiae bonitatis significationem dat. Quisquis autem & labores quos Christus Dominus pertulit, & laborum causam intelligere cupit, Apostolum audiat dicentem: Tradidit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Quod ergo maius diuinæ bonitatis argumentum, quàm tot cruciatus pertulisse, ac seipsum ad mortem tradidisse, vt homines bonos ac beatos, hoc est, sui similes efficeret? ¶ Inter has autem amoris causas præcipua quidem ipse amor est. Quemadmodum enim nihil magis ignem, quàm ignis: ita nulla res magis amorem, quàm amor incendit. Rectè enim dictum est: Ardet amore pari, qui scit se amari. Itaque alijs quidem quæ nostra sunt largimur: ijs verò quos diligimus, non res nostras modò, sed nos ipsos quoque donamus: ideoq̃ue multò magis amandi contentione, quàm donandi officijs dilectæ rei amor accenditur. Cum autem amor in corde latens externis operibus

31 peribus declaratur, vellem plane vt mihi modò nò homines solùm,
 sed ipsæ etiam beatę mentes exponerent, quoralio opere summus il-
 le parens suam erga genus hominum charitatem euidentius declara-
 re potuerit, quàm humanitatis nostræ assumptione, & supplicio cru-
 cis. Altero enim me sibi copulauit, altero se mihi cõtulit. Quid enim
 aliud amor, nisi animorum vnio est? At hic non animorum modò,
 sed naturarum quoque vnio facta est. ¶ Jam verò si lenitas & man- VI.
 suetudo sic amorem conciliant, vt etiam domestica animalia quò
 mansuetiora sunt, eò magis diligamus: quàmnam obsecro lenitas &
 mansuetudo cum ea quam hodie in puero Iesu cernimus comparari
 potest? ¶ Quin ipse quoque habitus & figura corporis frequenter VII.
 magnum amoris incitamentum est: id quod Deo deesse videbatur.
 Nam cum homines Deum oculis vsurpare non possent, minus vide-
 32 bantur posse diligere, quem non poterant videre: ij præsertim qui
 sensu magis, quàm intellectu omnia metiuntur. Sed ne vel hoc nobis
 in hac parte deesset, figura quoque Deus humana in qua videri pos-
 set, indutus est. Cumque repentè hominibus in ætate iam matura,
 (sicut Angeli cum hominibus apparent) ipse quoque apparere po-
 tuisset: nohuit nisi in ea potissimum specie, & ætate, quæ maximè no-
 stros animos in amorem eius accenderet. Ideoque non modò paru-
 lus, sed etiam pauper, nudus, fascijs ligatus, in præsepio positus, &
 omni humana ope delitutus se nostris conspectibus obtulit: vt hac
 ratione attraheret charitas, alliceret benignitas, miseratio flecteret,
 quos fugarat metus, seueritas terruerat, & fecerat regni cœlestis ex-
 torres. Huius enim ætatis & paupertatis imago, Pharaonis olim filia: Exod. 2.
 animum ita permouit, vt infantulum Mosem (quem pannis inuolu-
 tum, mortiq; in flumine expositum viderat) sic diligere cœperit, vt
 33 in filium adoptaret: cum nulla alia vel propinquitatis, vel vtilitatis,
 vel amicitie causa intercessisset. Sit ergo benedictum in secula nomē
 tuum Domine, qui talem propter nos habitum & figuram suscipere
 dignatus es: vt si nulla nos alia ad te amandum causa inuitaret, hæc
 pro nobis misericorditer suscepta forma ad hoc satis abúdeque suf-
 ficeret. ¶ Hinc est, quòd piorum hominum plurimi, atque ij præser-
 tim qui assidua vitæ Domini Saluatoris contemplatione velut spiri-
 tuali quodam lacte pascuntur, in hæc sacro præsepi, & in his infantili-
 bus membris & lachrymis contēplandis, miras quotidie delicias ex-
 periantur. Hinc de beata Margarita (cui cognomen est à Castello Ita-
 liæ vrbe, vbi nata atque sepulta fuit) hoc quoque inter miranda vir-
 tutum eius insignia memoratur: quòd frequentissimè in huius my-
 sterij

sterij contemplatione versaretur, maximisque in eo delicijs fruere-³⁴
 tur. Cum verò post mortem intestina ab eius corpore extraheretur
 (quò cadaver aromatibus conditum propter fidelium deuotionem
 incorruptum adseruaretur) vbi cor eius ab ea qua pende-
 bat intesti-
 norù parte abscissum fuit, vnio quædam insigni magnitudine & pul-
 chritudine, non sine ingenti miraculo, inde erupit: in qua velut in ta-
 bula quadam **Dominicæ** natiuitatis imago sculpta erat, eademque
 virgo genibus flexis ibidem ante **Dominicum** præsepe collocata.
 Quæ quidem vnio ad hunc vsque diem in sacratio domus **B. Domi-**
nici (cuius illa tertium ordinem professa erat) seruat. Hoc enim in-
 signi miraculo voluit Dominus, quàm gratum sibi fuisset huius vir-
 ginis obsequium, mortalibus cunctis esse testatum. Quod idè à me
 dictum est fratres, vt venerandi huius mysterij imaginem, non tam
 margaritis, vel tabulis, quàm animis vestris insculperem: quæ vos ad ³⁵
 speciosissimi huius infantis amorem incendat.

§. IIII.

¶ Ex ijs ergo omnibus animaduertere licet, quàm efficax humani-
 tas Christi medicamentum fuerit, vt charitatis languorem ab animis
 nostris excuteret, nosque amore sui vehementius inflammaret. Nec
 enim hic vna solùm amoris causa intercessit: sed omnes quotquot
 animo concipi, & cogitari possunt: ex quibus omnibus cataplasma
 quoddam, seu potius efficacissimum medicamentum charitatis no-
 stræ languori curando, à diuina sapientia excogitatum est. Cuius me-
 dicamenti vim Saluator ostendit cum ait: Ignem veni mittere in ter-
 ram, & quid volo nisi vt accendatur? Quid enim aliud est igne mun-³⁶
 do immittere, quàm tot tantaq; beneficia in vnus hominis salutem
 congerere: vt secundum ligna syluæ (hoc est beneficiorù & donorù
 multitudinem) sic amoris eius ignis exardesceret? Quod quia futu-
 rum olim in spiritu Propheta præuidebat, amoris huius desiderio
 incensus, posteaquam dixisset: Vtinam dirumperes cœlos & descen-
 deres, à facie tua montes deflueret, adiecit etiã: Aquæ arderet igne.
 Hoc enim descensu Saluator duplici morbo nostro medicinã adhi-
 buit: nam & mōtes, hoc est, superbos homines humilitatis suæ exem-
 plo (vt paulò ante dicebamus) ad humilitatē compulit: & aquas, hoc
 est, algentia diuino amore pectora, tot impensis beneficijs in redem-
 ptoris sui amorem accendit. ¶ Extat autem in sacris literis elegantis-
 sima huius rei figura, quam hoc in loco proponere non grauabor:

Obijt

- 17 Obijt filius mulieris illius quæ hospitio Helifæum excipere solebat. Ad quem vir Dei à defuncti pueri matre rogatus, seruum suum misit, vt super defuncti corpus baculum suum poneret: quo tamen mortuus ad vitam reuocari non potuit. Venit ergo serui Dominus, vt mortuo vitam redderet, quam seruus baculo reddere non potuit. Sed quonam modo reddidit? O mirandum diuinæ sapientiæ consilium. Incubuit super mortuum puerum Propheta, & quia puer exigua statura erat, necesse fuit vt is qui erat procerior, corpus suum contraheret, vt se ad pusilli corporis mēsuram accommodaret. Quo facto, dum Propheta puero incubat, pueri caro calefacta est: & sic tandem vitali calore resumpto, oculos mortuus aperuit, & vitæ redditus est. Hactenus historia rei gestæ: nunc ad mysterium veniamus. Quis enim adeò stupidus erit, vt hanc rem mysterio vacare credat?
- 38 Cum enim constet, vel ex ipsius operis excellentia (quæ omnem naturæ vim superat) hoc opus solius Dei esse, nihil hic frustra aut temerè factum fuisse fatendum est, sed omnia non minus diuino consilio, quàm virtute gesta. Quid verò hic conuenientius, quàm salutis & resurrectionis nostræ mysterium adumbrari potest? Hic enim mortuus humani generis imaginem exhibet: quod gustato arboris interdictæ cibo, non corporis solum, sed etiam animæ mortem incurrit. Ad quod tamen ab hac spiritali morte suscitandum, seruum suum Moysen Dominus misit legis baculum ferentem: quo videlicet diuinæ seueritatis virga ante oculos hominum posita, metu saltem diuinæ iustitiæ à peccati morte (qua detinebantur) coercerentur. Hoc tamen remedium homini effrenata mente in vitia ruenti satis non fuit: quia neminem ad perfectum adduxit lex: *Heb. 7.*
- 39 quæ cum spiritum non haberet viuificantem, sed literam occidentem: vitam quàm non habebat, mortuo reddere non poterat. Quid igitur? An in perpetua morte homo detinendus erat? Nullo modo. Venit enim ipse Moyses Dominus ad mortuum. Et quid tandem fecit? qua ratione vitam mortuo contulit? Incubuit super puerum: & qui grandior erat, ad defuncti se formam arctauit: quando qui Deus magnus erat, & rex magnus super omnes Deos, paruulus (vt *Isaias* ait) ac nobis similis fieri dignatus est: quando stabulo capitur, qui continet mundum: iacet in præsepio, quem amplissimi cœlorum orbis continere non possunt. Altissimus igitur ille Deus (vt *Diui Bernardi* verbis utar) inclinatur iacenti, æquatur paruulo, cæco applicat lumen oculorum suorum, osculo soluit os mutum, & manus emortuas roborat contactu suarum,

Sua uiscerum intro, replenturque viscera mea. Haec tenus Bernardus. Hoc igitur tanto beneficio excitatus homo, oculos quos ipsa mors clauferat, primum aperuit. Vbi igitur apertis oculis tantam erga se conditoris sui bonitatem, benignitatem, charitatem, & misericordiam agnouit: ubi altissimum illum Deum propter se in humanitatis assumptæ specie contractum, & in præsepi inclusum animaduertit: miro modo in clemētissimi redemptoris sui amorem exarsit: quoad ardore incensus, vitam (quæ à Deo recedens amiserat) simul cū charitate percepit. Ita factum est, ut quod nec Moses, nec lex, nec propositæ à lege minæ impetrarunt, huius beneficii magnitudine nobis donatum sit. Hoc est autem quod in Cant. Sponsa repræsentat, dum Sponsum inducit ad ianuas suas noctu pulsantem, plurimisque propositis querelis aditum deprecantem. Cumque nihil ad hoc verba precesque proficerent, misisse is dicitur manum suam per foramen: quo factum est, ut hoc eius tactu Sponsa tremefacta, surgens protinus clau-
 41
 fas illi fores aperuerit. Itaque toto illo tempore quo Sponsus verba solum fundebat, obsurdit Sponsa, nec aperire ostium voluit: at cū tactus ille diuinus uerbis additus est, quo uidelicet natura diuina & humana in vnā coiere personam: non potuerunt se humana pectora continere, quin tantam erga se Dei charitatem, ac bonitatem admirarentur, diligerent, & obstupescerent. Hinc tota mundi facies immutari, hinc extincta religio reuiuiscere, hinc fugata iustitia redire, hinc misericordia & ueritas sibi inuicem obuiare, hinc tot uitorum monstra & truculentæ feræ è mundo eliminari, & pro feris innocentes & mansueti agni (sicut Isaias olim uaticinatus fuerat) emergere, ac postremò hinc noui homines in mundo existere cœperunt.

Quæ cum ita sint fratres, qui fieri potest, ut qui tam multis ad amorem Dei, & uirtutis studium stimulis excitamur, ad eò in hac parte torpeamus: cum aliàs effrenato impetu ad terrena celeriterque interitura bona feramur? Ad hæc proni alacresque sumus: ad ea uerò quæ Dei sunt, uelut plumbeos gestamus pedes? Si igitur medicina hæc ad eò efficax est, quomodo huic communi generis humani morbo non medetur? Sed non est difficile huius rei causam diuinare. Quid enim iuuare medicamenta poterunt, quamlibet salutaria sint, si in apotheca seruata nunquam curando uulneri admoueantur? Exponam hoc apertius: Vultus hoc in animo nostro situm est, qui amore sui faucius, Deo neglecto, ad se ipsum omnia referenda putat. Huius autem uulneris medicamentum, Christus nobis ex diuina & hu-
 42
 mana

43 *mana natura confectum in mundum attulit illud verò cordibus nostris tunc admouemus, cum pio quodam affectu tantà erga nos Dei bonitatem, charitatem & misericordiam sedulo cogitamus, particulamq; diei, vel noctis in hac pia meditatione insumimus. Tunc enim res ipsa declarat, quantos pia hæc exercitatio amoris ignes in pectore nostro accendat. Quod quidem illuminatione cæci nati Saluator adumbravit: cuius tenebras, luto ex terra & salua oris sui confecto, oculisq; cæci admoto, repulit. Quid autem est saluæ, terræque admixtio, nisi verbi quod processit ab ore Dei, cum mortalitatis nostræ puluere coniunctio? Hoc igitur fratres collyrium mentis vestræ oculis assidua cogitatione admouete: sic enim fiet, vt tantæ salutis autorem diuino lumine agnoscentes, ardentissimo illum amore diligatis.*

Ioh. 9.

Ioh. 9. 6.

44 *Ex ijs ergo quæ hæctenus dicta sunt, colligere licet fratres, quonâ modo natiuitatis Dominicæ humilitas efficacissimum fuerit medicamentum ad superbiam nostram comprimendam, charitatem inflammandam, & spem in Deum corroborandam. Cæterum, quamuis hæc ipsa ad has tres præstantissimas virtutes (quas modò cõmemorauimus) plurimùm adiuventi afferant (quod aperte res ipsa indicat) non minùs tamen nobis timoris, quàm amoris & spei materiã præbent. Maximè enim proprium diuinæ providentiæ est, perfectissima nobis ad virtutem adiuuenta conferre, rursusq; districtam valde à nobis eorundem rationem exigere. Prius autem illud, cum ex multis alijs, tum præcipuè hodierno beati Stephani Protomartyris exemplo discimus: quem Dominus admiranda quadam ratione ad passionis tolerantiam roborauit. Cælos enim illi aperuit, gloriam suam, & filium ad Patris dextram sedentem ostendit.*

45 *Quis ergo cælos apertos, & Dei gloriam cernens, non libenter ictus lapidum sustineret: imò verò, quis inter mortales, etiam si cunctorum hominũ vitas vnus haberet, non eas propter Deum, hoc proposito spectaculo, promptissimè morti offerret: quando non iam post mortem, sed ante mortem, cælum sibi patefactum, ac paratam coronã & gloriam oculis vsurparet? Quominus mirandum est, si Martyr inuictus, possitis genibus, pro se lapidatibus Dominum orauerit: cum animaduertet, illorum rabie ac furore tantam sibi gloriam parari. Nunquam enim nec patentes cælos, nec Dei gloriã cerneret, nisi improborum hominum furor aduersus illum incanduisset. Hoc igitur argumento intelligere licet fratres, quibus nos diuina providentia munimentis aduersus hostium impetum sepiat, & quibus adiuuentis ad pietatis &*

Ioh. 9. 6.

iustitiæ studium instruat. Quò autem maiora sunt adiumenta quæ 46
 præbet, eò districtius à nobis rationem exiget, si tanquam inertes ser-
 ui, talenta nobis credita malè collocauimus. Quæ ex re apertè videtis,
 hæc diuina beneficia quæ hactenus commemorauimus, vt pijs ac di-
 ligentibus spei & charitatis materiam subministrant, ita contrà, ster-
 tentibus ac negligentibus non parua timoris causam præbent: cum
 tales nihil in supremo illo iudicio habeant, quo negligentiam & fla-
 gitia sua tueri ac defendere possint. Hinc Leo Papa hodierna die nõ
 ad lætitiã modò, sed ad salutarem quoq; metum, proposita huius
 beneficij magnitudine, vnumquemq; fidelium hortatur, dicens: Pre-
 tium tuum, ô Christiane, Christus est, qui veritate te iudicabit, qui
 misericordia te redemit. Itaque habenda semper antè oculos illa Do-
 mini Saluatoris sententia est: Cui multum tributum est, plus exigent
 ab eo. Quocirca enitendum nobis est fratres, ne in vacuum gratiam
 Dei, hoc est, tot salutis nostræ adiumenta & medicamenta recipia-
 mus: sed illorum opè adiuti, in huius vitæ curriculo strenuè labore-
 mus: vt post illud tandem æternæ gloriæ coronam, Domino traden-
 te, percipere mereamur.

Leo Papa.

Luc. 12.

IN EODEM FESTO NATALIS DO-
 mini, concio quarta: quæ rationem explicat, propter quam Dei
 filius in tanta ad nos humilitate venire, & in tanta pau-
 pertate nasci dignatus fuerit.

*T. H. E. Peperit filium suum primogenitum, & pannis
 eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non
 erat ei locus in diuersorio. Luc. 2.*

Vam ingens hodie mundo salus, nascētis Christi be-
 neficio fuerit allata, non obscure cœlestis nūtijs mi-
 rantibus ac trepidantibus pastoribus declarauit, cum
 ait: [Annuntio vobis gaudium magnum, quod erit omni po-
 pulo: quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus
 Dominus, in ciuitate Dauid.] Magnum enim gaudium de Salvatore na-
 to, magnam vtq; salutem, singularem gratiam, summum beneficiū,
 & copiosissimam indicat redemptionem. Vnde meritò sacris hisce
 diebus Ecclesia frequenter illum Dauidis versiculum repetit: Apud

Psal. 129.

Domi-

Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Hanc autem salutis & redemptionis abundantiam idem Vates alibi explicat, *Pfal. 64.* cum de Domino Salvatore loquens ait: Visitasti terram, & inebriasti eam: multiplicasti locupletare eam. Totus denique hic psalmus sub ebrietatis, pinguedinis, & fluuioꝝ nominibus, hanc diuinæ gratiæ vbertatem magnifica oratione describit. Quis autem multiplices, & imperuestigabiles diuitias, quis tot salutis medicamenta & remedia, quis tot eius in nos collata beneficia, tot sacramenta, tot mysteria, tot salutaria Euangelicæ Philosophiæ documenta, tot clarissimarum virtutum exempla, tot diuini amoris igniculos, tot ad pietatem & iustitiam incitamenta, tot deniq; ad immortalem vitam consequendam adiumenta, non dico explicando consequi, sed enumerando percensere queat?

4 Sed obijciat fortasse aliquis: Si tam copiosa hæc Christi redemptio est, cur inter ipsos Christiani nominis professores, tam multi sunt, qui pereunt: hoc est, tam multi, ad quos huius beneficii gratia non permeat? Nō erit difficile huic quæstioni respondere, si ea repetam, quæ in superioribus concionibus attigi. Quid enim me pudebit res admodum necessarias sæpius inculcare: si vos non pudet, easdem frustra sæpius audire? Nam cum animarum salus nobis sit, qui docendi munus sustinemus, imprimis proposita: tunc easdem res frequenter & assiduè repetendi finem faciam, cum vos præstandi quæ à me dicuntur, initiū feceritis. Quod etiam in causa esse, D. Chrysostomus *Chrysoſt.* dixit, ut quantum sit in periurijs flagitij, nunquā cesset oratione amplificare, quia se homines à praua iurandi consuetudine nolent continere. Ut igitur ad causam accedamus: quonammodo summa hæc Christi beneficia atq; mysteria (quæ carbones ignis congerūt super caput nostrum) cor nostrum igni diuini amoris incendunt: si nos ad hunc ignem non accedimus, si diuina hæc mysteria meditari negligimus: ut hac ratione aliquis diuini amoris in meditatione nostra exardefcat ignis? Nec enim ignis longè distantes, sed propè accedentes calefacere solet. Quis autem tam ferreus erit, qui si ad sacrū hoc præsepe accedens, ex altera quidem parte celsitudinem tantæ maiestatis, ex altera verò deiectionem tantæ humilitatis fuerit contemplatus: non rotus, præ amoris & admirationis magnitudine, stupefiat? Vtrumq; enim sanctus Euangelista Ioannes initio statim Euangelij sui nobis ante oculos ponere voluit: cum verbum caro factum inter nos habitasse dixit. Posteaquàm enim mira de hoc verbo præfatus esset, quòd videlicet in principio erat, quòd apud Deum erat, quòd

quod Deus erat, quod vita simul & lux hominum erat, quod omnia
 per ipsam facta essent: ab hoc velut altissimo rerū cardine se demit-
 tens, apposito, more Græcæ lingue, articulo, subdidit: Et illud verbū
 (de quo videlicet hactenus tam multa & magna dicta sunt) caro factum
 est: illud, inquam, verbum ad carnis sese humilitatem, inaudita
 quadam & stupenda charitate, deiecit, & habitavit in nobis. Itaque
 magnus ille Dominus, qui tanquam vñigenitus Dei habitat in sinu
 Patris, qui candor, est lucis æternæ, & speculum sine macula maiesta-
 tis Dei, qui lucem habitat inaccessibilem, qui sedet ad dexteram ma-
 iestatis in excelsis, qui inter choros graditur Angelorum, qui ambulat
 super pennas ventorum: hic, inquam, tantus Dominus inter nos
 habitare dignatus est: in hoc videlicet exilio, in hac ærumnarū val-
 le, in hac mortuorum animantium regione: quodque mirabilius est, cum
 ethnicis & publicanis, & impuris hominibus habitare, versari, & ve-
 sci non erubuerit. Vide quàm simplicibus verbis tantum hoc myste-
 rium Euangelista sit complexus: quod nemo tamen dignè æstimare
 poterit, nisi qui illius diuini verbi maiestatem, & celsitudinem, Spi-
 ritus sancti illustratione cognouerit.

Sed dicetis forsitan: Cum multa in hoc sacro mysterio sese nobis
 cogitanda offerant, quid præcipuè tractandum censes? Non video
 quid possit pro huius temporis ratione commodiùs animo volui,
 quàm quod D. Bernard. Virgini sanctissimæ tribuit his verbis: Stat
 perterrita tantis miraculis Regina cœlorum, & miratur quomodo
 qui sic potuit venire, sic voluerit subuenire. Cum igitur nihil in hoc
 tanto mysterio sit non mirabile, hoc tamen maximè mirabile esse vi-
 detur, quod in hac tanta humilitate & paupertate, Dominus maie-
 statis ad nos venire dignatus sit. Hoc igitur deuotissimo pectore sa-
 cra Virgo, cum incredibili suauitate & admiratione, tanquam mun-
 dissimum animal ruminabat. Hoc idem à nobis huius diei sacramen-
 tum exigit: quod vt nos etiam pio deuotionis affectu præstare valemus,
 cœlestem opem, eiusdem sacrae Virginis interuētu, suppliciter
 imploremus.

A V E M A R I A.

¶ [Peperit filium suum primogenitum, & pannis, &c.] Tanta est, fra-
 tres mei, huius mysterij, atque horum verborū celsitudo, tantus splen-
 dor, vt quod magis in illud oculos figimus, eò magis animus deficiat,
 lingua hæreat, & mens stupeat. Antequàm Sol oriatur, vt D. Chry-
 sologus ait, facile quisque potest oculos in Orientem conijcere: sed
 vbi Sol ortus est, adeò splendore suo oculorum aciem perstringit,

vt ab

Bernard.

simile.

9 vt ab infirmis oculis videri minimè patiatur. Hoc idem in huius nomi Solis ortu nobis euenisse video: qui immensæ bonitatis suæ splendore (quæ nobis hoc opere declarauit) ita mentis nostræ aciem hebetat, vt ad tantæ lucis radios incipiat caligare. Quòd si mens ipsa & cogitatio caligat, quomodo illud balbutiens lingua poterit explicare? Sicut enim mens deficit mysterio, ita lingua menti deficit. Rectè *simil.* enim à D. Bernardo dictum est: Quidquid de indicibili dicitur, eo *Bernar.* ipso quo dici potuit, minùs sapit: hoc est, minùs suauiter explicatur quod animus deuotè concipit. Quod planè non ad solam diuinitatis celsitudinem, sed ad ipsam quoq; sacræ humanitatis humilitatè, referri meritò potest: quæ magnitudine sua omnem dicendi facultatem superat. Neq; ideo tamen Dominus elingues nos & muros hodierna die esse patitur, qui Prophetico ore dicit: *Isai. 12.* *Notas facite in populis adinventiones eius: hoc est, admiranda cõsilia & rationes, quibus nos à sempiterni generis humani hoste, & à morte perpetua vindicauit. Quæ non modò in finitimis locis, sed in insulis etiam quæ procù sunt, & in omnibus terrarum finibus euulgari præcepit. Propter hoc enim in die Pentecostes omnes gentiũ linguas in vna Apostolorum lingua voluit copulari: vt in omnibus gentibus & linguis hoc summum salutis humanæ mysterium nuntiaretur. Sicut enim (vt Cyprianus ait) dum Babylonica turris fabricaretur, linguas diuisit, vt insolentes homines à temeritatis & superbiæ inani opere reuocaret: ita contrà, ad hoc salutis mysterium vniuerso orbi prædicandum, omnesq; gentes in vnitatem fidei copulandas, omnes earũ linguas in Apostolis vniuit. Quia igitur linguæ nostræ obsequium à nobis hodie Dominus requirit, hæc saltem Euangelistæ verba quæ proposuimus, pro tenuitate ingenij nostri explanare incipiamus.*

11 [Peperit (inquit) filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum, &c.] Quid hîc primùm mirer? quid primùm dicã? An quòd Dominus maiestatis tantus ad tantillos venerit: an quòd in tanta humilitate venire dignatus sit? Sed omittamus nunc quòd ad nos talis, tantusq; Dominus venerit (de hoc enim in alijs huius sacri temporis concionibus dictum est) expendamus nunc, quodammodo ad nos venire voluerit. Hoc enim est quod S. Euangelista in his quæ proposuimus verbis insinuat. Cur, quæso, Domine in hac tanta humilitate & paupertate ad nos venire decreuisti? Cur, qui sedes super Cherubim, & intueris abyssos, in infimo mundi loco, hoc est, in stabulo & præsepio nasci voluisti? Quis hoc sine summo diuinitatis consilio factũ esse credat? Huius ergo diuini cõsiliij causas excutere

cutere incipiamus. Principiò illud statuendū est, hoc præcipuè summo illi hono in omnibus operibus suis propositum esse: vt primū quidem gloriam suam illustrare, deinde verò salutem nostram promouere & amplificare velit. Hæc enim velut duo omnium diuinorum operum signacula sunt: nempe gloria Dei, nō quidem sola, sed cum vtilitate nostra coniuncta. Ad vtrumq; autem parandum, nihil planè diuinius, nihil conuenientius, quàm huius loci humilitas poterat excogitari.

Ad eius enim gloriam (vt hinc exordiamur) hoc maximè expediebat, vt hac ratione declararet, se non loci, aut externarum rerum apparatu & dignitate illustrem reddi, qui natiuo virtutum, magnaliumq; suorum splendore, omnia poterat loca, quamlibet humilia, nobilitare. Sic enim posterius Hierosolymæ templū (quod structura & opibus priore longè inferius erat) sola maiestatis suæ præsentia sic honorauit, vt per Prophetā dicat: Maior erit gloria domus istius nouissimæ, quàm primæ. Sola enim dignitatis eius præsentia, omnibus Salomonis opibus, structurisq; mirandis, infinitis partibus superior erat. Idem videmus opifices argentarios in operibus suis efficere. Aurum enim quod splendore suo fulget, nunquam auro tegunt: at inferiora metalla, quem ex se nitorem non habent, ab ipso mutantur auro. Sic igitur cum Rex noster clarissimus per se & splendidissimus esset (vtpote qui est cādor lucis æternæ, & splendor paternæ gloriæ) non magis egebat externo mundi apparatu, vt talis appareret: quàm meridianus Sol lucerna aliqua, vt conspici possit. ¶ Reges quidem terræ, cum nihil cæteris hominibus natura præstent, famulorū atq; satellitum apparatu, externisq; opibus maiestatem quam in se non habent, ostentant: at, qui non fortuna, sed natura Rex Regū est, & dominus dominantium, hoc cultu & nitore exteriùs quæsito non egebat: cum ipse rebus omnibus nitorem atque decorem sua virtute largiatur. Quia igitur tanti huius Regis maiestate nullus in terra dignus locus inueniri posset, infimus illi certè maximè conueniebat: quò apertè demonstraret, se nequaquam à locis honorem, sed loca potiùs ab ipso gloriam & honorem percipere.

Hæc quidem vna causa loci huius eligendi fuit, sed non summa. Præcipua enim huius abiectiois causa, salutis nostræ procuratio & amplificatio extitit. Nihil enim is (ob eximiam in nos charitatē) maiestate sua putabat indignum: quod modò ad salutem nostram esset commodissimum, quàm libet ei difficile esset & abiectum. Perfectus enim amor nō accipit de difficultate solatium, nec de impossibilitate reme-

15 te remedium. Nam qui leuiter amant, facile quavis laboris occasione, à cœpto amicitiae opere desistunt. At, qui vehementer amant, tantum abest vt laboribus & rerum asperitate frangantur, vt hac occasione magis ac magis ad omnia hæc impedimenta superanda roborentur: nec sibi vlla in re parcant, modò illum iuuent, quem ardentè amant. Quod Isaias Propheta apertè insinuauit: qui vbi Dominum maiestatis paruulum propter nos effectum esse prædicauit, cum intelligeret, omnes protinus huius tantæ dignationis causam quæsituros, illam protinus subiecit, dicens: *Zelus Domini exercituum faciet hæc.* *Zelus* autem, præcipuus amoris effectus est: non cuiuscunq;, sed vehementissimi & flagrantissimi: qui hoc potissimum captat, ne quisquã ei in amoris ardore præferatur. Hac ergo de causa se totum homini dedit, vt se totum illi homo vicissim traderet: quemadmodù se to-

Isa. 9.

Simil.

16 tum vir tradit vxori, ne se illa alteri tradere velit. Hoc autem amoris summi opus fuisse, declarat D. Dionys. his verbis: Audendū est & hoc pro veritate dicere, quòd Deus ex vi charitatis extra seipsum fit. An nõ ergo extra seipsum quodãmodo factus est, qui cum in forma Dei esset, peregrinã hominis naturam assumpsit, & in hoc inferiori mundo inter homines peregrinari, & in præsepio collocari voluit: vt qui in cœlo cibus est Angelorum, in terra pabulum fieret iumentorum?

Dionys.

Hæc item ardentissima eius charitas fecit, vt non modò alienam sibi hominis naturam copularet: sed etiam vt aliena delicta in se expianda susciperet. Simul enim cum humana natura, humanæ quoque naturæ debita pius pro nobis fideiussor accepit. Quid enim aliud ille ventus vrens, qui infinitam locustarum multitudinem Ægypti terram deuastantem, impetu suo abripiens, suffocandam proiecit in mare rubrum: nisi ardentissimam Christi charitatem significat, quæ illum impulit, vt omnia omnium seculorum scelera in se susciperet, & ea in mare rubrum projiceret: hoc est, pretiosi sanguinis sui vnda, perpetua obliuione sepeliret? Hoc enim Propheta indicauit, cum ait:

Exod. 10.

17 Deponet omnes iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Quod igitur ætate proeclior facturus erat sanguine, nunc infantilibus laboribus feliciter auspicator. Huius ergo rei gratia, vixdum natus, nuditatem, paupertatem, frigus, lacrymas, hospitij vilitatem, & lectuli asperitatem experitur: vt pro nostris se sceleribus affligens, inopia sua luxum nostrum, humilitate sua superbiam nostram, lacrymis suis vana gaudia nostra, & frigoris atque laborum suorum asperitate, delicias nostras inciperet expiare. Disce igitur homo (inquit Bernardus) quanti Christus fecit te, ex his quæ factus

Mich. 7.

factus est propter te: quia quanto pro te vilior, tanto tibi debet esse
 chrior: quando vilitas ista nobilitandi tui causa suscepta est. Disce
 etiam tu quoque pro te, hoc est, propter flagitia tua animum demit-
 tere, labores suscipere, lacrymas fundere, delicias fugere, & asperio-
 ris vitæ propositum minimè formidare. Si enim hoc pro te paruulus
 adhuc facit, quid te propter te facere par est? Ille Deus omnipotès, tu
 vilis homuncio: ille ab omni peccato immunis, tu omnibus flagitijs
 coopertus; ille bonis tuis non indiget, tu citra illius præsentem opem
 ne spirare quidem vales. Si ergo qui sceleribus tuis prouocatus te fla-
 gellis cõficere debuisset, in seipsum flagella tibi debita retor sit: quo-
 modo tu cuius sunt crimina, cuius criminum pœna, cuius pœniten-
 tiæ lucra, cuius deniq; tota hæc salus & causa est, rides, ac deliciaris?
 Certè vix vlla res est, quæ apertius mihi maximam Dei nostri boni-
 tatem, maximamq; hominis malitiam & amentiam explicare possit.
 Si quis enim oculos suos aliquantisper in illius supernæ celsitudinis
 contemplatione defigat: deinde acerbiter dolum atq; laborum,
 quos pro nobis Dominus maiestatis pertulit, simili modo cõsideret:
 ac deinde causam huius tanti laboris inquirens, non vllam eius lu-
 crum, aut emolumentum, sed solam ipsius bonitatem & misericor-
 diam esse deprehenderet: deinde verò eosdem oculos ad mores ho-
 minum flecteret, eorumq; ingratum animum, socordiam, atque per-
 uicaciam animaduerneret: quomodo non totus in admirationem, ex-
 tasiq; raperetur, tantam in Deo bonitatem, tantamque in homine
 peruersitatem considerans? Rectè planè D. Bernard. Fratres, lacry-
 mæ Christi mihi & pudorem pariunt, & dolorem. Ludebam ego fo-
 ris in platea, & in secreto regalis cubiculi super me ferebatur iudicium
 mortis. Audiuit hoc vnigenitus eius, exijt posito diademate, sacco
 vestitus, aspersus cinere caput, nudus pedes, flēs & eiulās quòd mor-
 te damnatus esset seruulus eius. Intueor illum subito procedentem,
 stupeo nouitatem, causam percunctor, & audio. Quid facturus sum?
 Ludam ac deludam lacrymas eius? In hoc ergo temporis articulo
 quid aliud est ludere, quàm Christi lacrymas deludere? Compari-
 tur filius Dei, & dolet: homo patitur, & ridebit? Insipiens planè sim,
 si hoc egero. Hætenus Bernardus. Hæc igitur præcipua lacryma-
 rum Christi: hæc tantæ humilitatis, paupertatis, & abiectionis causa
 extitit.

Bernard. in
 Serm. Na-
 tal. Dñi.

Est & alia non inferior, quòd videlicet hac ratione ad spiritua-
 lem ac coelestem vitam, exemplo suo, traducere carnales homines
 volebat. Ad hoc autem commodius intelligendum, paulò attentiores

- 21 aures mihi vos, fratres charissimi, exhibete modò vellè. Illud igitur primum meminisse oportet, hominem ex carne & spiritu, altera videlicet parte cœlesti, altera terrestri cōstare: atq; illum proinde vtrâlibet maluerit vitam, siue carnalē, siue spiritualem viuere posse. Spiritualem verò vitam tantò esse carnali præstantiorem, quantò cœlestia terrenis, & spiritualia carnalibus anteferūtur. Quæ cū ita sint, liquet planè, humanæ vitæ perfectionem in co sitam esse, si quis infima animæ suæ parte compressa, & in seruitutem spiritus redacta, diuinam illam mentis suæ portionem excolere, & virtutibus ornare nunquam intermittat. In hoc enim præcipuè Euangelicæ doctrinæ perfectio posita est: per quam fideles, terreni hominis vetustate deposita, nouum induunt, qui secundum Deum creatus est, & in terris positi, cœlestium vitam & mores imitantur. Id aded verū est, vt si quis
- 22 quod sit præcipuum inter perditos & sanctos viros discrimen, à me requireret, hoc planè assignarē: nempe sanctorum virorum propriū esse, infima animæ portione subacta, supremam illam atq; planè diuinam diligentissimè curare, illiq; honestandæ atq; ornandæ perpetuò iacumbere. Contrà verò, perditorum hominum, vel solum, vel maximè proprium munus esse, nobiliori sui parte neglecta, patrimonium, censum, familiam augere, ac deniq; curas omnes, & omnia vitæ studia in fœdæ carnis, & ventris obsequium destinare: vt non immeritò hanc aded indignam curam Seneca demiratus, dixerit: *Dij Seneca.* boni, quantum hominum vnus venter exercet! Itaq; isti tanquā bruta animantia ita viuunt, quasi corpus tantum, nō etiam mentem haberent: illi contrà, instar beatarum mentium sic vitam instituunt, vt (quemadmodum D. Hieronymus ait) in carne degentes, non secun- *Hierony.*
- 23 dum carnem viuant: quoniam in carne ambulantes, non secundum carnem militant. Hoc igitur (vt cætera omittam) præcipuum inter perditissimos & sanctissimos viros mihi discrimē esse videtur: quod quidem non penitus absimile est ab eo, quod D. August. designauit, *August.* cum amorem sui vsque ad contemptum Dei, Babylonis: amorē verò Dei vsq; ad contemptum sui, Hierusalem ciues constituere prudentissimè dixit. Sed, heu, nunquam satis deplorandam miseriam: quòd cū hæc ita sint, humana tamen natura ob communem peccati morbum sic inuersa fuit, vt homo sibi ipsi relictus, & diuina ope destitutus, nihil aliud quàm carnis suæ, atq; terrenarum rerum curâ meditari gestiat. Sic enim illum affecit, imò infecit primus ille homo de terra terrenus, vt nihil ex se, nisi terrena solum captare possēt. Venit ergo secundus homo de cœlo cœlestis, qui nos spiritu & exem-

plo suo à terrenis abductos, ad cœlestem vitam erigeret: quam qui- 24
 dem homo secundum meliorem sui partem, Deo tamen illi opẽ fe-
 rente, viuere potest. Ad hoc ergo Saluator è cœlo venit in mūdum,
 vt ad cœlestem vitam secum homines subleuaret. Ad hoc hominẽ
 assumpsit, vt homines diuinę naturę consortes efficeret. Ad hoc de-
 niq; verbum Dei carne vestitum est, vt nos qui carnales eramus, di-
 uini spiritus beneficio, ad spiritualem ac diuinam vitam attolleret.
 Cæterum, quoniã ad hoc necesse erat (vt antè diximus) terrena atq;
 carnalia contemnere, & cœlestia atque diuina (quantũ homini fas
 est) meditari: ideo Saluator omnibus his rebus destitutus, in summa
 paupertate, humilitate atq; asperitate natus est: vt suo nos exemplo
 à terrenis abstractos, ad cœlestia atq; diuina traduceret: nec enim ad
 huius tantę dignitatis fastigium, sine terrenarum rerum cõtemptu,
 peruenire cuique licet. Vt hoc autẽ vitę genus mortalibus in diuer- 25
 sum propensis persuaderet, à paupertate, & terrenarum rerum con-
 temptione vitã auspicatus est: vt in summo pretio haberemus, quod
 is mundum ingrediens, primo quoq; tempore docere voluit. Sicut
 enim è mundo per mortem decedens, inter cętera virtutum suarum
 insignia, dolorum atque laborum patientiam exemplo suo commẽ-
 dauit: ita mūdum ingrediens, paupertatem spiritus, hoc est, terrena-
 rum rerum contemptum (quam inter octo Christianę vitę beatitu-
 dines, primo loco recensuit) mortalibus imitãdum proposuit. Itaq;
 cœlestis ille magister, qui ad homines docendos è cœlo descendit,
 duas sibi ad hoc delegit cathedras: alteram in præsepio, alteram in
 cruce: in quibus duas hominibus lectiones mendo legeret. Prior
 enim lectio paupertatẽ spiritus, posterior verò laborum (vt dixi) pa-
 tientiam docet. Cũ autem post Apostolos & Prophetas duo sint 26
 præcipua Ecclesię ornamenta: alterũ, innumerabilis exercitus Mar-
 tyrum: alterum, miriades anachoritarum & monachorum (quibus
 præcipuè Ægypti & Syrię deserta completa fuerũt) ex hac quidem
 posteriori schola Martyres: ex illa anachoritę & monachi prodie-
 runt. Neq; ij solũ, sed innumerabiles quoq; alij, qui deinceps in se-
 quentibus ætatibus vitam inopem & asperam propter Christũ ele-
 gerunt. Quis enim iam corporis incommoda horrere possit, qui Do-
 minum maiestatis videat ea ipsa non solũ elegisse, sed etiã electio-
 ne sua nobilitasse? Quis sacco indui vereatur, si Regem ac Principẽ
 suum eodem humilitatis habitu indutum cernat? ¶ Memoriz pro-
 ditum est, Cyrum Persarũ Regem (qui populo suo gratissimus exti-
 tit) adũco fuisse naso: quod inter illius gentis homines, propter sum-
 mam

Simile.

27 mam erga Principem charitatem, pulchrum esse iudicabatur. Aristotelem verò gibbo depressum fuisse tradunt: quam corporis deformitatem discipuli (quibus ille vnicè charus erat) pulchritudinis loco ducebant: quoniam in vehementer adamato corpore, ipsi quoq; navi amantibus nonnunquam decori sunt. Si ergo Cyri & Aristotelis autoritas tantum potuit, vt quæ natura deformia erant, pulchra iudicarentur: cur non apud nos tantum autoritas Christi Domini ac Seruatoris nostri valeat, vt quæ seculi homines errore delusi, in malorum numero ponunt, nos vel ob hoc ipsum præclara existimemus, quòd ea summa Dei sapientia & in se suscepit, & autoritate sua comprobauit? Hoc autem ad institutionem nostram factum esse, D. August. exponit his verbis: Omnia bona terrena contempsit homo factus Dominus Iesus, vt contemnenda monstraret: & omnia mala sustinuit, quæ & sustinenda præcepit: vt nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis infelicitas timeretur.

Simil.

Simil.

August.

Hoc ergo Domini exemplo ita mundi facies immutata est, vt multi mortales qui terrenis bonis perpetuò inhiabât, subitò mutata mente, sprete opibus ac delicijs, contempta seculi vanitate, pietatem & iustitiam colerent, & cœlestem in terris vitam meditentur. Quorum innocentiam plerisque in locis Isaias in spiritu vaticinatur, vt cum ait: In die illa cantabitur canticum istud. Aperite portas, & ingredietur gens iusta, custodiens veritatem: siue vt alij vertunt, seruans pactum. Quibus verbis Propheta innuit, iustitiæ portas (quas Dauid modo iam Christo ad nos veniente apertas fuisse, per quas gens iusta ingredi deberet. Daniel verò in aduentu Christi peccatum eliminandum, & iniquitatem profligandam, & sempiternam iustitiam adducendam vaticinatur. Quæ quidem vaticinia vbi attentius considero, & cum nostrorum hominum moribus confero, intelligo planè, antiquis fuisse vaticinia, nobis autem opprobria: & his certè rebus declarari non quales simus, sed quales exemplo & beneficio Christi esse deberemus. ¶ Isaias rursus, nullos in hoc tempore futuros in mûdo lupos, nullos vrsos, leones, atq; serpentes vaticinatur: sed omnes agnorum mansuetudinem imitaturos. Quod quidem olim initio nascantis Ecclesiæ, impletum fuisse non dubito: at nûc quàm multos videmus lupos, qui aliena rapiunt? quàm multos leones, qui sanguine pauperû alantur? quàm multos vrsos, qui se totos voracitati dedant? quàm multos serpentes, qui inuidiæ, atq; odij lethali veneno infecti, aliorum felicitate torqueantur, aliorum vitæ insidientur, aliorum

Isa. 26.

Psal. 117.

Isa. 11. &
65.

Ecclef. 10. famam & vitam lacerent: de quibus scriptum est: Sicut mordent serpentes in silentio, sic qui fratri suo occultè detrahit. 30

§. I I.

Simil.

¶ Nunc iam commodum erit, fratres, ex ijs quæ hæcenus dicta sunt, philosophari: & quid à nobis hæc mysteria exigant, diligenter inspicere. Principiò igitur, illud ex ijs præcipuè sequitur, eos omnes qui obfirmatis animis in sceleribus & carnali vita persistant, nequaquam aduentus & redemptionis Christi participes effectos esse. Constat enim (vt latè differuimus) præcipuà humilitatis & paupertatis Christi, atq; adè aduentus eius causam extitisse: vt carnalè vitam, & carnis vitia è mundo eliminaret, & coelestem atq; spiritualem in terris vitam institueret. Si igitur ad hoc omnes Christi Domini labores, ad hoc humilitas & paupertas, ad hoc eius conceptio, natiuitas, vita, & mors instituta fuerunt: ad eos certè nondū venisse putandus est, qui scelerum suorum vinculis astricti, in luto carnis, sordiumq; suarum infixi iacent. Quemadmodum enim (vt D. Basil. ait) cum Sol omnibus oriatur, omnibusque in commune lucis suæ radios proferat, cæcis tamen & dormientibus oriri non dicitur, quia non magis lucis eius beneficio fruuntur, quàm si ortus non esset: ita cum verus iustitiæ Sol Christus Dominus ad omnium salutem venerit, ad illos tamen nondum venisse putandus est, qui obcæcatis atque obfirmatis animis, in scelerum suorum tenebris perdurant. Imò verò isti in naturam quodammodo dæmonum degenerasse videntur, quibus aduentus Christi nihil profuit, profuturus planè, si ipsi etiam ab illa prima superbia & contumacia sua resipiscere voluissent.

Sed ais: An non Paulus ait, Christum venisse in hunc mundum, vt peccatores saluos faceret? Venit planè. Sed hoc nullo modo sic accipiendum est, vt homo in sceleribus suis persistens, salutem assequatur. Hoc enim existimare, quid aliud est, quàm ineffabili redemptionis Christi beneficio, summam ignominia notam inurere? Quisquis enim hoc in animum induxerit, eo ipso profitetur, ad hoc illum in mundum venisse, vt peccata honoraret, peccandiq; licentiam hominibus præberet, si certa salus in peccato perseuerantibus constituta esset. Quomodo ergo peccatores saluos fecit? Nimirum, quia cum peccator ijs virtutum meritis destitutus esset, quibus diuinam à se irā auertere posset, ipse merita sua interposuit (quæ vniciq; per veram pœnitentiam applicantur) quibus peccatorum veniam consequatur. Præterea, cum tu non modò meritis ad satisfaciendum pro peccatis, sed viribus etiam ad expugnanda peccata indigeres: ipse quoque non modo

33 modò meritorum, sed etiam Sacramentorum virtute, cœlestem tibi opem contulit, qua mendo, carni, atq; diabolo resistere, & peccata omnia facilè propulsare posses. Hac ergo ratione Christus Dñs peccatores saluos fecit: dum nobis & peccatorū veniam promeruit, & arma aduersus peccati vim atq; tyrannidem contulit. Vtrūq; autem beneficium, planissimis ac suauissimis vocibus Isaïas annuntiarī hominibus præcipit his verbis: Loquimini ad cor Hierusalem, & aduocate eam, quoniam completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius. Pro malitia autem, alij non incommodè militiam legunt. Militabat enim caro nostra, diuina gratia destituta, aduersus legem spiritus: & ita dimicabat, vt eam ad terram deijceret, ac prosterneret: Vbi verò cœlestis gratiæ virtus per Christum inuecta in mundum est, vires spiritus auctæ, & carnis potentia in sanctis viris debilitata & fracta est: ac sic tandem antiqua illa militia ita completa & finita est, vt nō iam caro impetu suo spiritum prosternat: sed ab eo viribus aucto & confirmato, proteratur. Id quod olim Dominus Abrahæ atq; Saræ, nominibus immutatis, non incōmodè significauit. Abrahæ nāq; nomen, quod erat contractius, auxit: Saræ verò, quod erat lōgius, astrinxit. Idem igitur per gratiā suam in vno homine perfecit Christus, cuius debilem & infirmum spiritum gratiæ virtute roborauit. Quo factō, carnis superbiam atq; petulantiam imminuit atq; compressit: vt diuersa iam ratione caro debilitata seruiret, spiritus verò cœlesti ope confirmatus, imperium sibi delatum teneret. Sed vt ad Prophetam redeam, his duobus verbis duo maxima Christi beneficia complexus est. Quòd enim ait iniquitatem dimissam, præterita peccata designat, quæ Christi sanguine deleta sunt: quòd verò subdit, militiam esse completam, futura delicta respicit, quæ pij homines, spiritu & ope Christi nixi, à se repellunt: dum cupiditatem, quæ peccatorum omnium seminarium est, virtute eius elidunt. Quòd si tu cœlestibus his armis vti per socordiā negligis, adeò nihil tibi hoc beneficium proderit, vt etiam vehementer causam tuam premar, cum Dominus dicat: Cui multum commendauerunt, plus exigent. Luc. 12.

35 Sed rursus instas: An nō pro omnibus plenissimè satisfecit Christus? Satisfecit planè: si tu tamen adhibita quoq; opera dignus efficiaris, cui hoc salutis beneficiū ad te quoq; pertineat. Hoc enim nobis illa Ioannis verba innunt: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Nō ergo protinus Dei filios nos effecit: sed facultatem contulit, qua Dei filij, opitulante eius gratia, &

cooperante hominis industria, effici possemus. Qui sint autem filiorum Dei mores, non opus est diuinando assequi, nam & hoc perspicuè protinus explicuit, cum subdit: Qui non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri: sed ex Deo nati sunt. Hoc est, qui omnia studia & conatus suos eò comparant, vt cupiditatibus & voluptatibus (quæ à natura carnis & sanguinis proficiscuntur) abdicatis, tanquam filij Dei vitam instituant, cœlestisq; Patris puritatem & innocentiam, tanquam germani filij, moribus & vita (quoad homini fas est) imitentur.

Quòd si dignitatis & innocentiae huius amore captus, à me requiras, qua ratione illam assequi valeas? ad hoc tibi facile respondebo: neminem ad hanc tantam vitæ puritatem & dignitatem peruenire posse, nisi qui perpetuū bellum cupiditatibus carnis indixerit. Hoc autem præcipuum Christianæ Philosophiæ munus esse, declarat D.

Aug. lib. 9. contra Iulianum disputans: vbi inter tria præcipua Christiani hominis officia (quæ vniciq; nostrum ante oculos semper habenda sunt) hanc spiritualem pugnam tertio loco numerat. Ait igitur, triplici potissimum opere homines veram iustitiam adipisci. Primum, assidue orationis studio, quo ad Dominum suppliciter clamamus, Dimitte nobis debita nostra: Deinde, Sacramentorum perceptione, quæ dignè ad illa accedentibus debita remittunt, & gratiam ad euitanda cõferunt: postremò, assidua & incessabili pugna aduersus peccati radices & seminaria (nempe varias cupiditates) quæ in anima nostra resident, etiam vbi peccata condonata atq; deleta sunt.

Sed ne quis, dum bellum, & plusquam ciuile bellum, cum affectibus & cupiditatibus suis gerendū audit, animo concidat, oculos in hoc sacrum præsepe, hoc est, in puerum in eo collocatum conijciat. Is enim gladium spiritus nobis merito suo consulit, quo in hac spirituali militia dimicare, & cupiditatis immanitatem abscindere possemus. Cuius rei typum tenet circumcisio illa, quæ lapideis cultris ex imperio Domini à Iosue facta est. Qua ritè peracta, Hodie, inquit Dominus, abstuli à vobis opprobrium Ægypti. Iosue autem qui populum illum in promissam à Deo terram intulit, typum gessisse Domini Saluatoris, qui ad cœlestem hereditatem, hoc est, ad terram venturum, pijs omnibus promissam, aditum patefecerit, aperte constat. Is ergo est, qui spirituali circumcissione circumcidit nos: cum gratiam cõtulit, per quam cupiditates omnes, diuini timoris gladio excindere possemus. Hoc autem est, Ægypti opprobrium à nobis auferre. Quid enim aliud opprobrium Ægypti, nisi præputium carnis erat?

39 erat? Quid verò per præputium, hoc est, partis illius in qua maxime concupiscentia viget pelliculam, nisi cupiditatis immanitas designatur? Hoc est autem verum Ægypti, hoc est, humanæ naturæ opprobrium, quod verus Iesus à nobis abstulit, dum mentem nostram per spiritum suum ita corroboravit, ut carnem sibi coniunctâ subijcere, & in servitutem redigere, & omnes eius cupiditates frangere & amputare posset. Quod etiam lapideus culter indicat. Satis enim cõstat, lapidis nomine lapidem illum probatum, angularem, summum in fundamento positum (quem Isaias prædicat) nempe Christum Dominum verum Ecclesiæ fundamentum significari. Huius igitur lapidis cultri virtute & gratia, verum Ægypti opprobrium, hoc est, carnis cupiditas, quæ spiritui bellum infert, abscinditur.

40 Quæ omnia eò pertinent, fratres, ut quando clementissimus Salvator noster plenissimè quod suum erat, præstitit, nos quoq; quod nostrum est, præstare studeamus: si ille lapsis manum porrigit, nos quoq; manum ad illum erigamus: si ille dormiētes è somno excitat, nos voluptatis & inertiae cubile deseramus: si ille pugnaturis arma suggerit, nos illis armati aduersus communem generis humani hostem decertemus: si ille animæ nostræ morbis salutis medicamenta tribuit, nos ea vulneribus nostris applicare curemus. Postremò si ille lapideum cultrum exhibet, quo cupiditatum nostrarum præputia abscindere valeamus, nos illo strenuè atq; fortiter cõtendamus, ne in nos prophetica illa maledictio cõgeratur: Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine. Quæ sint autè huiusmodi cupiditates, Apostolus ad Galatas enumerat his verbis: Manifesta sunt opera carnis: quæ sunt fornicatio, impudicitia, immunditia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, &c. Hi sunt rami qui continenter ex lethali cupiditatis radice pullulant: quos quotiescūq; subpullulare senserimus, cõfestim sine vlla mora abscindere curemus, antequam fructū mortis, & peccati virus germinent. Hoc est enim quod idem Apostolus monet, cum ait: Mortificate mēbra vestra quæ sunt super terrā, fornicationē, immunditiam, libidinē, cõcupiscentiam malā, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus. Hæc quidē Apostolus. Quod si quis duriora Apostoli præcepta putat, audiat ethnicum hominem hæc eadem præcipientem: Discamus, inquit, continentiam augere, luxuriam coërcere, gulam temperare, iracūdiam lenire, paupertatem æquis oculis aspicere, frugalitatem colere, desiderijs naturalibus paruo parata remedia adhibere, spes effrænatas, & animum in futura eminentem, velut sub vinculis habere, id agere, ut

Hier. 8.

Coloss. 3.

Senec. r.
Episto.

diuitias à nobis potius, quàm à fortuna petamus. Hactenus ille. Si hoc igitur ethnicus homo ab ethnicis exigit, quid mirum est, si idè à Christianis hominibus Christianus homo requirat? His igitur vitijs abdicatis, iustitia protinus, & pax iustitiæ comes in animo dominatur: per quam tandem ad regnum perfectæ pacis, & securitatis feliciter peruenitur: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum Amen.

AD LECTOREM.

NE, quæso, mihi succenseas, amice lector, quòd hæc carmina de natali die Dñi (quæ nouitij huius nostri cœnobij Vlyssipon. in Virginei partus laudem eo ipso die composuere) hoc in loco attexere voluerim. Hoc enim orationis genus ad pios affectus excitandos plurimum valere, satis apertè Dauidis carmina ostendunt, quæ hoc orationis genere à Spiritu sancto dictata, & instituta sunt. Quòd si parùm auctoris & operis nostri grauitati hoc tibi conuenire videbitur, dabis, puto, veniam: quando cum puero Iesu puer quodammodo effectus, senectutis & grauitatis meæ fuerim paulisper oblitus.

In die Natalis Domini, Carmen.

CVR petis humanas, puer ò bellissime, sedes,
 A superis factus sedibus exul? amo.
 Cur tua panniculos molles, quibus implicet artus,
 Non habet in tali tempore mater? amo.
 Cur geminas inter pecudes decumbis, & vdas
 Lachrymulas madido lumine fundis? amo.
 Cur rigida stimulis palcæ mordacibus vrunt,
 Et tenerum ledunt frigora corpus? amo.
 Cur stabulis sacris durissima robora membris,
 Et lapis, heu, capiti sternitur asper? amo.
 Pauca modò hæc patior, sed postquàm adoleuerit ætas,
 Verbera, vincla, vepres, roboraq; alta feram.

ALIVD.

OMnipotens sedes linqvit radiantis Olympi,
 Diligit & vilis vilia tecta case.
 Qui volucres pennis vestit, qui floribus agros,
 Illius hyberno frigore membra rigent.

Hinc Notus, atque Auster furialia praelia miscens:

Hinc Boreas mittit frigora sæua ferox:

Sydera qui fecit nitidi radiantia cœli,

Nascitur in paleis crimina nostra luens.

Quis tamen æterni cœli gemmantia Christe

Atria te cogit linquere? magnus amor.

Quem chorus Angelicus laudat, quem turbat beatum,

Cogit amor liquidi linquere tecta poli.

O amor! ô bonitas! ô gratia summa Tonantis?

Iam tibi nos seruos fecerat ante sator.

At tu terrarum vastum descendis in orbem,

Et genus humanum tollis ad astra poli,

Atque Erebi regem furiali Marte profundi

Vincis, & infernas victus adiuit aquas.

A L I V D.

Sim licet immeritus, serui nec dignus honore,
Sic mihi fas Dominum pauca rogare meum.

Quomodo si Deus es, mortali sanguine cretus?

Quomodo si genitor, Virgine matre satus?

Quomodo si puer es, terram, pontum, astra creasti?

Quomodo si senior, nasceris ecce puer?

Quomodo si nudus, pietas tegit ecce volucres?

Quomodo si tectus, te fera lædit hyems?

Quomodo si rex tu sæui fugis arma tyranni?

Quomodo si non, nos ad tua regna vocas?

Quomodo si cibus es, ieiunia tanta tulisti?

Quomodo si potus, morte premente sitis?

Quomodo si pius es, vincis terrore leones?

Quomodo si fortis, mitis vt agnus obis?

Quomodo si pastor, patrias mactaris ad aras?

Quomodo si non es, per iuga queris oues?

Quomodo si victus, victa de morte triumphas?

Quomodo si victor, tartara regna petis?

Quomodo te toties possim tibi dicere Christe?

Nescio quo dicam carmine quòue meo.

A L I V D.

EN iacet æthereus pecudes puer inter agrestes:
Nec non vile capit cœlestia pectora tegmen.

Proq; throno capiunt præsepia dura iacentem

Quem non totius capit ardua machina mundi.
 En puer in paleis nudus iacet, ecce tonantis
 Aeterni magno pia frigore membra tremiscunt.
 Stat comes huic taurus vili comitatus asello.
 Si mare, si terras moderatur, & imperat astris,
 Cur iacet in paleis, lectaq; paludibus herbas.
 Ne mirare: Deum tristis delectat egestas.
 O fortunatæ felicia viscera matris,
 Cui tam diuino licuit sobolescere partu.
 O pietas nostri decus immemorabile nunquam.
 O ouium pastor non vnquam oblite tuarum.
 O puer æterni pignus memorabile amoris.
 Nascere magne puer: venientis gloria seculi.
 Te duce quos hostes, quas non superabimus arces;
 Atque duces? quoniam per te iam panditur æther.
 Tu tamen inuictus super abis castra nocentum:
 Et commune lues proprio sine crimine crimen.
 Nascere iam decus superum, superiq; voluptas.
 Nascere spes hominum, supremæ gaudia vitæ,
 Stellantis regni patrias remeabis ad arces.

IN CIRCUNCISIONE DOMINI CON-
 cio prima, in qua post circuncisionis legem expositam,
 primùm de circuncisione Domini Saluatoris, mox
 de salutifero eius nomine agitur.

T H E. Postquam consummati sunt dies octo, vt circun-
 cideretur puer, vocatum est nomē eius Iesus. Luc. 2.

Antam venerandamq; huius diei solennitatem pau-
 cis sanctus Euangelista Lucas comprehendit dicens:
 [Postquā cōsummati sunt dies octo, vt circūcideretur puer,
 vocatum est nomē eius Iesus &c.] His verbis duo clarissi-
 ma mysteria complexus est: nam & circuncisionem
 Domini, & gloriosum eius nomen breuissima oratione descripsit:
 de quibus sermo nobis hodie habendus est. Sed vnde orationis ini-
 tium, vnde dicendi copiam mutuare poterō, nisi æterni Patris Spiri-
 tus dicenda suggerat, mentem regat, linguam agitet, vt circuncisio-
 nis.

- 2 nis mysterium, & magnificum Iesu nomen ab eterno inditum exponere valeam? Eius igitur omnes opem sacratissimę Virginis interuentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

- ¶ Quamuis omnia quę amplissimo cęli complexu continetur Dei sint propria, sicut sanctus ille Mardocheus in oratione sua proficitur dicens: Dñe in ditioe tua cuncta sunt posita, Dñs vniuersorum *Esth. 13.* tu es: nihilominus tamen voluit is priuatum quendam populum in hoc mundo sibi deligere, à quo singulari quadam religione & pietate coleretur, cuiusque ille paternam curam & prouidentiam gereret. Hic autem Israeliticus populus fuit, quemadmodum illa Moysis verba indicant: Te elegit Dñs Deus tuus, vt sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super terram. Quia verò summam pacem *Deut. 7.* & vnitatem in hoc populo vigere cupiebat, statuit vt totus hic populus ab vno stipite prodiret: vt se omnes mutuò tanquam fratres germana charitate prosequerentur, atque religionis vnitatem, & pacem communis necessitudinis & naturę vinculum astringeret. Hic autē communis omnium parens fuit Abraham: quem Dñs in hoc elegit, vt cum eo fœdus atque amicitiam perpetuam copularet. Quamuis enim alios ante hūc amicos habuerit, vt Abelem, Enoch, Noë, ceterosq; similes Patres, cum nemine tamen eorum pari solēnitate & religione qua cū Abrahā fœdus percussit: qui propterea omnium credentium Pater appellatur: quia primus omnium hac singulari ratione ad vnius veri Dei cultū vocatus est: cuius fidem & religionem ceteri deinde fideles eiusdem vestigijs insistentes secuti sunt. Huius verò noui fœderis signum, ac veluti monumentum sempiternum voluit esse circuncisionē: quod cū in filiorum Abrahę carne extaret, ad Dei populum eos pertinere, & à cæteris gentibus segregatos esse declararet. Itaque circūcisio, nec fœdus ipsum, nec pactū erat (quamuis scriptum sit: Et erit pactum meum in carne vestra) sed pacti huius cum Deo initi symbolum, vt latè Apostolus ad Rom. differit. *Rom. 4.*

Pactum porrò erat, vt populus ille nullum alium præter Abrahę Deum coleret: illi vni crederet, illi fideret, illi obtemperaret, illum toto corde & tota mēte diligeret, & bona sua omnia in illo collocaret. Contra verò Deus illum benignè protegeret, regeret, tueretur ac foueret, & multis diuinę gratiæ opibus & ornamenti auctū & amplificatum ad vitam perduceret beatam & immortalē. Hoc igitur erat pactum siue fœdus, quod pepigit cū Abrahā. Vt autē pacti huius vim & naturam intelligamus, sciendum est, duplici potissimum

nomine in scripturis sanctis ipsum designari. Appellatur enim testamentum Dei: appellatur & pactum. Testamentum quidem nuncupatur, quia quemadmodum et oritur in testamento quædam legare, quædam verò à legatarijs exigere solent: ita planè testamentum Dei duo ista complectitur. Exigit enim ab hominibus numinis sui cultum & reuerentiã: pollicetur autem illis paternam curam & providentiam. Hac etiam de causa pactum appellatur, quòd sit velut quidam inter legitimas personas contractus, qualis inter virum & uxorem esse solet: in quo vxor se & sua omnia viro tradit, vir autem uxori idem præstat. Ad hunc ergo modum velut contractus quidam inter Deum hominemque celebratur: in quo se, suaque omnia homo offert in obsequium Dei: Deus autem tanquam vir animæ seipsum, & gratiæ suæ opes ad eius salutem offert. ¶ Vtrumque autem Deus Abraham significauit. Cùm enim ad illum dixit: Ambula coram me, & esto perfectus: officij sui illum admonuit: cùm verò rursus ait: Noli timere Abraham, ego protector tuus, & merces tua magna nimis: indicauit planè, quid ab eo vicissim Abraham sperare deberet. Hoc est item quod frequentissimè Dominus in literis sanctis insinuat cùm ait: Ego ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populù. Hoc est, ego vos in fidem ac tutelam meam recipiam: ego vos diuinitatis & gratiæ meæ muneribus ditabo: ego vobis Deus, hoc est, omne bonù quod diuinitatis meæ nomine cõtinetur, ero. Vos verò fidelis populi officium præstabitis, me vnicum vestræ salutis autorem agnolcentes, præceptis meis obtemperantes, & in me vno spem omnè salutis vestræ collocantes. Vtrumque autem Sponsa in Cant. sibi contigisse gloriatur cùm ait: Dilectus meus mihi, & ego illi. Quod perindè est, ac si diceret: Ille totus in meam salutem intentus est, & ego vicissim me totam in eius amorem & obsequium contuli: ille quamuis omnia curet, ad eò salutem meam rebusque meis consulit, quasi ab alijs omnibus ferjatus, mei vnus curam gerere videatur: ego verò ita illius obsequio addicta sum, vt omnibus alijs penè mortua, illi vni viuam, illi vigilem, illi dormiam, in illius amore dies noctesque suspensa sim: ac postremò omnes curas, cogitationes, vota, atque desideria mea ad illius gloriam conferam. Felix planè anima & nimium felix, quæ hunc animum & affectum erga Deum gestat. Talem enim se illi Deus præstabit, qualem se illa exhibet Deo.

I I.

Sai. 45.

Quæ cùm ita sint, nemo legem Dei onus tantum esse & iugum queratur: nemo gratis se Deo seruire arbitretur: cùm idem Dominus per Prophetam dicat: Non dixi Iacob, frustra quærite me: quasi

vos

8 vos ad cultum & venerationem numinis mei adigens, meque vestrae salutis vestrisque commoditatibus subtrahens: sed mutuam nobis operam prestabimus, dum vos fidelium seruatorum atque filiorum, ego vero Domini ac parentis optimi officium exhibebo. ¶ Quisquis ergo ex animo se totum Dei obsequio mancipauerit, fidenter credat, nunquam ei diuinam opem vlla in re aut calamitate defuturam. Cum enim hoc pactum sit inter Deum & hominem, quamuis Deus nemini debitor esse queat, vbi tamen is se veritatis suae vinculis astringere hominibus dignatus est, nulla ratione fieri potest, vt ipse datam fidem violet. Quod planè magnum spei nostrae praesidium & firmitermentum est. Hic enim est ille aduersus omnia munni tela clypeus, de quo Propheta cecinit: Scuto circundabit te veritas eius: hoc est, fides & veritas promissionum eius, quibus fauorem, gratiam, & misericordiam cultoribus suis pollicitus est. Hoc etiam illa Ecclesiastici verba insinuauit: Homo sensatus credit legi Dei, & lex illi fidelis. Lex enim non solum exigit ab homine obedientiam, sed Dei etiam fauorem, pollicetur & gratiam. Homo vero sensatus obtemperat legi praecipienti, & credit legi promittenti: & quemadmodum ipse fidelis est in obediendo, ita illa fidelis est in eo quod pollicetur exhibendo. Impossibile ergo est Deum homini deesse, si ipse officio suo non desit. Si enim fidelis est homo in obediendo, quomodo non erit fidelis Deus in eo quod promisit implendo? Huc vero spectat, quod de quodam Rege Scotiae, aetate, forma, opibus caeterisque naturae ornamentis praestanti, memoriae proditum est. Qui cum beatæ vitæ studio incensus, domui, patriæ, fortunis, regioque splendori cessisset, & in abstrusum se monasterium abdidisset, atque opes quibus abundauerat, cum monasticæ vitæ austeritate commutasset: morti iam proximus, & aduentantis iudicij terrore perculsus, in eam tandem vocem firmissimæ spei & consolationis plenissimam prorupit: Feci Domine quod iussisti, fac tu quod promisisti. Hoc est, quid me finitimi iudicij horror conturbat? quid mortis timor deijcit, & miserè distorquet? Illi qui dixit, Vade & vende omnia quæ habes, & sequere me, obtemperaui: & suis me ille promissionibus veracissimus & clementissimus poterit fraudare?

9
10

III.
ROM. II.

Ex ijs autem quæ dicta sunt fratres, facile quisque nostrum probabili saltem coniectura colligere poterit, quo loco apud Deum sit. Multi enim dicunt solent: Quis intelligentia consequi valeat, quid in illo diuino pectore de nobis agatur? Quis enim cognouit sensum Domini, aut cogitationes eius intellexit? Quis eorum qui in carne degunt

Isa. 45.

Psal. 90.

Eccle. 27.

Mat. 19.

degunt à secretis illi & consilijs extitit : nisi fortè Paulus , qui in ter-
 2. Cor. 12. tium vsque cœlum raptus, audiuit arcana verba, quæ non licet homi-
 ni loqui? Non tibi ô homo ad arcanum hoc penetrandum opus est
 vt in cœlum ascendas, sed vt in teipsum ingrediaris, ibique apud te
 perquiras quem erga Deum animum geras : qualis enim erga Deum
 animus tuus fuerit, talem erga te diuinam mœtem esse existimare piè
 poteris. Si tibi nihil est charius, nihil prius, nihil antiquius quàm di-
 uinis parere præceptis; si hæc vel tota vel prima curarum tuarum est,
 qua videlicet ratione illi seruias, illius mandata custodias, & ab om-
 ni offensionis eius labe immunis sis, atque hæc te semper cura sollici-
 tat. tu quoque hoc inditio piè poteris atque probabiliter existimare,
 Deum quoque pro te sollicitum esse, & paternam tuæ salutis curam
 gerere. Ita fiet, vt quemadmodum qui deliquium Solis, in Sole ipso
 propter oculorum imbecillitatem cernere nequeunt, in perlucido 12
 fonte, aut vase aqua pleno cernant (atque ita in terris positi, cœle-
 stia contueantur) : sic nos ex affectu & propensione animi nostri
 quid in diuino pectore geratur conijcere possimus. Qualem quip-
 pe tu animum erga Deum gestas, talem erga te Deum gerere piè po-
 teris existimare. Quod quidem illa Prophetæ verba quibus Deum
 Psal. 17. alloquitur insinuant: Cum Sancto sanctus eris, & cum viro innocen-
 te innocens eris: & cum electo electus eris, & cum peruerso peruerte-
 ris. Verè enim æquissimus ille iudex erga Sanctos Sanctus, erga pios
 pius, erga innocentes innocens, & erga se gerentes vt filios, ipse tan-
 quam optimus & clementissimus Pater se gerit: qui tamen erga per-
 uersos & rebelles, pro eo ac eorum impietas meretur districtus atque
 seuerus iudex est. Quòd quidem apertius idem Propheta morti iam
 I. Para. 28. proximus, Salomoni filio inter nouissima verba significauit. Tu (in- 13
 quiens) Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & serui ei corde per-
 fecto. Omnia enim corda scrutatur Dominus, & vniuersas mentium
 cogitationes intelligit. Si quæsieris Dominum inuenies eum: si au-
 tem dereliqueris eum, projiciet te in æternum. Quod perinde est, ac
 si diceret: Qualis tu erga Deum fueris, talem erga te Deum experie-
 ris. Constat igitur ex his, qua potissimum in re lex, & pactum hoc
 Domini consistat: & cur item pactum, & testamentum appelletur.
 Nunc ad circuncisionem, quæ huius pacti signaculum est veniamus.

§. I.

¶ Omissa verò spirituali circuncisione nostra (de qua alibi ser-
 mo

14 mo nobis habendus est) de circuncisione Domini agamus: & ab eo quæramus, qua de causa voluerit circuncidi. Quid igitur in causa est Domine Iesu, cur circuncidi octauo die aliorum more infantum volueris? An vt hoc te signo Pater agnosceret? Imò verò (vt Diuus Bernardus ait) si qua fieri posset, vt cœlestis Pater filium ignoraret, hoc vel maximè signo nesciuisset. Cùm enim circuncisio peccatoris signum sit, quomodo tali signo deprehendi possetis, qui ab omni peccati labe, siue quod origine contrahimus, siue quod opere perpetramus, immunis semper extitit? Quamuis enim esset paruulus, paruulus tamen erat plenus sapientia: qui sciebat utique reprobare malum, & eligere bonum. Quod planè in hoc incarnationis suæ opere maximè declarauit. Cùm enim naturam nostram assumere decreuisset, eamque peccati sordibus infectam deprehendisset (alterum quod Deus fecit, alterum quod Diabolus infecit) tanquam sapiens puer alterum ab altero secreuit, naturam videlicet à culpa: vt ita demum à communi generis humani parente carnem traheret, qua homo esset: culpam non traheret, qua peccator esset. Si ergo innocentissimus Dominus non egebat hoc peccati siue cauterio, siue remedio, cur remedium accipit peccatoris? Ad hoc igitur respondemus, tres potissimum fuisse causas, propter quas paruulus noster circuncidi passus est. Primum quidem (vt Apostolus ait) propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones Patrum, Promissus fuerat Patribus ex eorum semine Redemptor, cùm Abrahæ ac eius posteritati dictum fuit: In semine tuo benedicentur omnes cognationes terræ. Vt igitur aperte liqueret, Christum ex Abrahæ semine propagatum esse, debuit utique circuncidi (quod posteritatis eius symbolum erat) vt ita tandem diuinæ promissionis veritas aperte constaret. Qua Dei promissione impleta, non est cur nos iam circuncisionis legi astricti simus. Cùm enim ea in diuinæ promissionis signum fuerit instituta, debuit utique impleta promissione cessare: quemadmodum videmus restitui pignora, & scripturam cautionis aboleri, vbi æs alienum (quod scriptura ea continebatur) dissolutum est. Hæc igitur prima circuncisionis Dominicæ causa extitit.

Fuit & altera: quod videlicet Saluator noster vix dum natus Seruatoris officium feliciter auspiciari dignatus est: quod quidem sanguinis effusione perficiendum erat. Quemadmodum enim mercatores preciosas merces empturi, priusquam totam precij summam

Bernard.

Isa. 7.

Rom. 15.

Gene. 22.

Simil.

Simil.

summam exoluant, aliquam eius partem offerunt, & in partem pre- 17
 tij, & in signum futuræ solutionis: ita planè cœlestis hic mercator
 (qui ad hoc in mundum venerat, vt animas nostras à Diaboli capti-
 uitate redimeret) hodiè recens natus, sanguinem fundens, & pretiũ
 salutis nostræ obtulit, & futuræ solutionis symbolum dedit. Qualis
 enim in posterum futurus esset, infans declarauit. Quæ hæc tanta ce-
 leritas Domine Iesu? Cur tam citò sanguinem fundere properas? An
 non tantisper expectares, vt & maior tibi superesset copia sanguinis
 quam offerres: & robur corporis firmitus quo labores nostri causa
 perferres? Tam citò eligis & præsepe durum, & humile stabulum, &
 acerbum corporis vulnus, & Herodis odium, & fugam in Ægyptũ;
 & inter exteros & alienigenas exilium & incolatum? Quàm aptè illa
 tibi Prophetæ verba conueniunt: Pauper sum ego, & in laboribus à
 iuuentute mea: imò & ab infantia mea. Quid facies etate, viribusque 18
 prouectior, quando vix dum natus tot eligis sponte labores? ¶ Ani-
 maduertant hoc qui conuersionem suam in vltima vitæ spatia diffe-
 runt, adolescentiamque totam iuuenilibus desiderijs & inanibus stu-
 dijs destinantes, extremam vitæ partem Deo seruant. Te nunc allo-
 quor, quisquis has tecum rationes inire soles. Dic mihi obsecro, quis
 tibi dierum ac temporum potestatem dedit, vt posses certa vitæ spa-
 tia nunc in hos, nunc in illos vsus destinare? An non vereris, ne dum
 hoc animo versas, dicatur tibi, quòd illi simili modo deliranti, & vi-
 tæ curricula computanti dictum est: Stulte, hac nocte repetent à te
 animã tuam: ea ergo quæ parasti, cuius erũt? Quid verò illud? Quòd
 si dixerit malus ille seruus in corde suo, morã facit Dominus meus,
 & cœperit percutere conseruos, & comedere & bibere cum ebri- 19
 sis: veniet Dominus serui illius in die quam nescit, & hora quã igno-
 rat, & diuidet eum: partemque eius pōnet cum hypocritis. Quisquis
 ergo temeraria hæc consilia in animo voluis, an nõ ineluctabilis hu-
 ius veritatis sententiam contra te latam formidabis? An non illa quo-
 que Sapientis verba tibi in mentem venient: Nescit homo finem
 suum: sed sicut aues laqueo, & pisces hamo, sic homines capiuntur
 tempore malo? Quòd si fides tuã adeò infirma est, vt magis ratione
 quàm fidei lumine ducaris, ausculta insignem Philosophum sic tecũ
 ratione agentem: Audies plerosque dicentes, à quinquagesimo in-
 otium secedam: sexagesimus annus ob officijs me dimittet. Et quẽ
 tandem longioris vitæ vadem accipis? Quis ista sicuti disponis ire pa-
 tietur? Non pudet te ad reliquias vitæ te tibi seruare: & id solum tem-
 pus bonæ m̄nti destinare, quòd in nullam rem conferri possit? Quã
 serò

Psalm. 87.

Luce. 12.

Matt. 24.

Eccle. 6.

Senec. in
Epist.

20 serò est, tunc viuere incipere, cum desinendum est? Quæ tam stulta mortalitatis obliuio, in quinquagesimum & sexagesimum annum differre sana consilia: & inde velle vitam inchoare, quò pauci perduxerunt? Hæc ille. ¶ Sed rationibus vobiscum agere nolo. Satis enim mihi erit hoc Seruatoris nostri exemplum vobis ante oculos ponere. Si infans hic cœlorum & Angelorum Dominus, qui neque cœlo, neque terra, nec Angelorum, nec hominum indigebat obsequio, cuique nihil huius tanti operis labore accedere poterat: propter eximiam tamen erga genus nostrum charitatem, ab ipsis cunis & lacte incipit salutis nostræ negotium agere, & scelera nostra expiare, atque pro ipsis abluendis & sanguinem fundere, & omnis generis laboribus infantilia membra fatigare, & quas non meruit pœnas exoluere: quomodo nos, quorum causa agitur, quorum peccata diluuntur, & ad quos tanti huius operis vtilitas manat: quomodo inquam, 21 adeò perditè & negligenter vitam agimus, adeò diuina beneficia contemnimus, adeò ad hæc tanta mysteria & sacramenta intelligenda caligamus, adeò in Deum rebelles & ingrati, in nos ipsos crudeles & infesti sumus: quando salutem nostram tanto Christi labore partam vltro que oblatam prodimus, & negligimus? Quo quid esse vel dementius, vel derestabilius potest? Cur vel hoc vno argumento non colligis miser, quale illud negotium sit, pro quo tantum, ac tam diu ipsa Dei virtus & sapientia laborat & sudat? Hanc igitur iustissimi timoris materiam nobis secunda hæc Dominicæ circuncisionis causa præbet.

His vero duobus tertia additur: quòd videlicet hac ratione Dominus altissimæ humilitatis suæ voluit nobis locupletissimum exemplum præbere. Quamuis enim tota eius vita absolutissimum quoddam fuerit humilitatis exemplar: fortasse tamen nunquam ita se maiestas illa exinaniuit, atque deiecit. Nam in incarnatione sua ita se demisit, vt susciperet imaginem hominis: hic autem peccati cauterio insignitus, suscepit imaginem peccatoris. Et quamuis in baptismo eandem peccatoris imaginem præferulerit (quando cum peccatoribus abluui vt impurus voluit) tamen eo tempore super eum aperti sunt cœli, & vox Patris intonuit, & Spiritus sanctus in columbæ specie super eum descendens, columbinam eius innocentiam atque puritatem declarauit. In passione quoque sua, quamuis peccatoris & flagitiosi speciem gesserit (quando inter facinorosos & latrones innocentissimus agnus pendeat) dum tamen ita penderet, cœlum tenebris horrendis obducitur, terra tremit, petra scinduntur, ele

Mat. 3.

Luc. 25.

menta que omnia mœroris & tristitiæ luctuosa signa edunt. Quo factum est, ut eo sic moriente, non defuerint qui dicerent: Verè hic homo iustus erat: hoc est, longissimè ab ea quam gestat peccatoris imagine alienus. Itaque nusquam ferè ita se Dominus in vita deiecit, quin protinus cœlestia signa gloriam & innocentiam eius magnificè prædicarent. At circuncisio, quæ peccati signum est, nullis miraculis illustratur. Perpendite ergo fratres, quò se nostri gratia summa illa celsitudo demiserit! summum quidem in mundo Deus est, qui est supra omnia: infimum verò peccatum, quod infra omnia est. Quia ergo impossibile erat Deum ad peccatum vsque se demittere, proximè tamen ad illud descendit: quando qui peccator esse non poterat, suscepit imaginem peccatoris. Sicut enim abscisio aurium latronem prodit, & vestis hæreticis imponi solita, perfidiæ lapsum declarat: ita planè circuncisio peccatorem & reum clamat. Quò ergo se amplius summa illa maiestas inclinare potuit, quàm ut peccatoris habitum & signa gestaret, qui tam procul aberat ab omni peccato? Quia enim generis humani morbus à superbia initiū cœperat: medicina eius debuit ab humilitate proficisci.

Simil.

Secunda pars, de impositione nominis Iesu.

§. I I.

¶ Quãuis autem circuncisio Domini miraculis, (sicut ante diximus) illustrata non fuerit, debito tamen huius tantæ humilitatis præmio non caruit. Præmium verò declarat gloriosum nomen, quod illi hodiè diuina auctoritate impositum fuit: quod Salvatore significat. Cuius nominis & officij gloriam Apostolus ad Philip. declarat cum ait: Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine IESU omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum. Is igitur qui se infra omnia humiliavit, seque nouissimum virorum fecit, debuit utique omnium princeps & caput fieri, & supra omnia exaltari: ut quicumque siue in cœlo, siue in terra sunt, illius gloriam confiteantur, illius laudes prædicent, illique acceptam salutem suam ferant. Nam qui in cœlo sunt, propter illum beati sunt: & qui in terra iusti sunt, propter illius præcipuè gratiam & merita iusti sunt: & qui in purgatorio existentes, vitam & requiem præstolantur, propter illius utique merita præstolantur. Sicut enim nulla in cœlo stella fulget, quæ fulgorem suum à Sole non mutuat: ita

Phil. 2.

Simil.

- 26 ita nullus nec in cœlo, nec in terra iustus est, qui ab hoc iustitiæ Sole, iustitiæ & sanctitatis suæ claritatem non accipiat. De plenitudine siquidem eius nos omnes; velut ab inexhausto quodam omnium gratiarum fonte, hausimus. Quocirca iustum profectò est, vt quotquot, siue in cœlo, siue in terra per illum sanctificati, ditati, nobilitati, & ad æternam salutem cooptati sunt, salutare hoc nomen laudent, prædicent, exosculentur, ei que non solum corporis, sed cordis etiam genua flectant. ¶ Sunt apud Hispanos insignia quædam studiosorù hominum collegia, à principibus viris in communem Reipub. utilitatem extructa, vnde præstantes doctrina viri prodeunt: quibus Reipub. gubernacula committi frequenter solent. His autem de more est, cum patroni, ac fundatoris collegij nomen audiunt, in grati animi significationem caput illicò aperire: quòd videlicet eius beneficio
- 27 eruditionem cum dignitate coniunctam se adepturos sperant. Si hæc igitur reuerentia principibus viris beneficij huius nomine exhibetur: quid, quæso, nos tantæ salutis auctori, & libertatis nostræ vindicæ exhibere par est? Quid enim per te Domine Iesu nacti, quàm dignitatem adepti sumus? Nimirum (vt breuiter dicam) fecisti nos nõ quidem vrbium præfectos: sed fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes, & regnabimus super terram, imò super cœlum. Per te enim Domine regnum, per te sacerdotium, per te Dei amicitiam & pacem, per te Spiritum sanctum, per te dignitatem adoptionis, hereditatè que filiorum Dei, per te veniam peccatorum, per te Angelorum contubernium, per te tandem immortalem gloriam, & confessum ad dexteram Patris adepti sumus: quando immeritos nos in bonorum tuorum societatem vocasti, & tui participes effecisti. An non ergo omni
- 28 obseruantia atque veneratione largitori tantorum bonorum, vt corporis membra, sic & animi sensus omnes suppliciter inclinabimus? An non cum Propheta ex toto corde clamabimus: Nomen tuum & memoriale tuum in desiderio animæ? Hoc est, nihil Domine magis anima mea desiderat, nulla re magis afficitur & incalescit, quàm dulcissima gloriosi nominis tui memoria & appellatio-
ne.

Commemorat Sanctus Iob, pauperum, quos ipse vestiebat, Iob. 31. gratum erga se animum his verbis: Si despexi prætereuntem, eò quòd non haberet indumentum, & absque operimento pauperem? Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est? Itaque ipsa latera & corpora pauperum, dum se vestibus sancti viri tecta & calefacta sentirent, gratias illi age-

re non tam verbis, quàm ipsorum laterum sensu & calore videban-
 rur. Libet fratres paulò fufius hæc sancti viri verba huic salutis no-
 stræ beneficio accomodare. Video enim nos quoque spiritualiter
 nudos esse progenitos: vtpotè quos primi generis nostri parentes
 originalis iustitiæ & diuinæ gratiæ indumento nudati, quales ipsi
 relictæ sunt, tales nos quoque genuerunt: nudi videlicet nudos, hoc
 est, omnium virtutum & iustitiæ ornamentis spoliatos. At necesse

2. Corin. 5.

est, vt ante Deum non nudi, sed vestiti appareamus (sicut Apostolus
 ait) ea nimirum veste, quæ peccatorum nostrorum multitudinem
 tegat, ne appareat nuditas nostra. Cæterùm pauperum vestes ex vel-
 leribus ouium suarum sanctus Iob conficiebat: vestis autem quæ ani-
 mæ nostræ nuditatem contegat, nisi ex illius innocentissimi agni
 vellere qui propter nos vestiendos in cruce attonsus est, confici non
 potest. Si enim primus ipse parens nudus relictus est, & nudi quoq;
 nascuntur quotquot ab eo propagati sunt: quis quæso inter omnes
 Adæ filios vestitus reperiri poterit, nisi solus ille, qui ab Adam pro-
 pagatus, nequaquam ab illo nuditatem & culpam traxit, sed natu-
 ram? Ille igitur iustitia indutus nascitur, ille ex uijs suis nuditatem

Rom. 13.

nostram tegere potest. Quapropter ad illum nos vestiendos mittit
 Apostolus cum ait: Induimini Dominum Iesum Christum. Iesum

Ruth. 3.

igitur ad eam, illique suppliciter cum Ruth Moabitide dicamus:
 Extende quæso Domine pallium tuum quo operiris, quia propin-
 quus es: frater enim, & caro, & sanguis noster per humanitatis no-
 stræ assumptionem effectus es: nemo autem carnem suam odit, sed

Ephes. 5.

nutrit atque fouet eam. Extende ergo Domine pallium tuum, & nu-
 ditatis nostræ inopiam tege. Periculi nostri magnitudinem clemen-

Matth. 22.

tissime redemptor attende. Si enim Pater tuus in conuiuio suo sine
 veste nuptiali deprehenderit nos, ligatis manibus & pedibus in tene-
 bras exteriores proijci iubebit. Tege ergo Domine nuditatem no-
 stram, ne nudi à cælestis mensæ conuiuio in tartara detrudamur.

Galat. 3.

¶ Bono animo estote fratres: Non est enim difficilis ad exorandum
 clementissimus Saluator. Hanc enim fidelibus cunctis vestem in sa-
 cro baptismatis fonte concessit, Apostolo testante qui ait: Omnes
 quotquot baptizati estis, Christum induistis: quia videlicet merito-
 rum eius & gratiæ participes ibidem effecti estis. Nec solum hoc præ-
 stat in baptismi, sed in pœnitentiæ quoque sacramento. Vnde pœni-
 tenti prodigo filio iubet prius Pater adduci stolam primam: præcla-
 ra videlicet iustitiæ & gratiæ ornamenta: quæ animæ nuditatem, &
 peccatorum multitudinem operiunt.

32 Nunc iam fratres, cum homine huiusmodi veste induto agere volo. Is igitur qui ante hoc susceptum diuinæ gratiæ beneficium nudus incedebat, cuius viscera amore Dei frangebant, qui virtutibus & cœlestibus donis nudatus erat: vbi se interni spiritus testimonio cœlesti gratia indutum conijcit, vbi præcordia sua amore Dei æstuarerent (ita vt iam dicere cum Augustino possit: Quis est iste ignis qui calefecit cor meum?) vbi denique antiquam vitiorum suorum turpitudinem iustitiæ & virtutum vestibus suspicatur esse contactam: vbi hæc, inquam, omnia intra se probabili saltem cōiectura cognoscit: an non tuac latera eius sic induta, sic honestata, sic calefacta benedicet illi, qui propter nos in cruce attōsus, passionis suæ merito iustitiæ & immortalitatis vestem nobis comparauit? An non lætus & gratulabundus cum Propheta clamabit: Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimento salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me: quasi Sponsam decoratam corona, & quasi Sponsam ornatam monilibus suis. O felicem illum, qui concipere animo posset, quo affectu Propheta Spiritu Dei plenus hæc verba profudit: Gaudens (inquit) gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo! Cur quæso Propheta tanto exultas gaudio? Nimirum quia induit me Dominus vestimento salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me. Nihil hic ad plenam felicitatem deesse videtur: quando & salus æterna nobis, & iustitia quæ ad hanc salutem via est per Christum donatur: quorum alterum in præsentī vita confertur, alterum ad futuram reseruatur. Sed cur induendi verbo vtitur? Vt intelligas vtriusque beneficii magnitudinem: sicut enim indumentum totum hominis corpus & omnia eius membra tegit: ita salus illa & iustitia totam hominis regionem peruagatur, & omnes animæ sinus copiose implet, vt neque in ea salute vlla miseria, neque in ea iustitia vlla veteris vitæ culpa resideat. Verum non contentus vestem hanc tradidisse, addit etiam monilia dicens: Tanquam sponsam ornatam monilibus suis. Sponsæ enim quo die ad thalamum prodeunt, quidquid ornamentorum præstantissimum habent, secum afferunt. O si quis eos haberet oculos, quibus sanctissimi alicuius viri animam posset intueri, quàm admirandis monilibus exornatam, quàm præclaris ornamentis excultam, quàm magnificis diuini spiritus gemmis illustratam cerneret! Omnia enim Spiritus sancti Charismata, omnes fructus spiritus, omnes denique cœlestes habitus (qui tam multi à Theologis numerantur) quid sunt nisi spiritualia quædam moni-

August.

Isa. 61.

lia, quibus Spiritus ille cœlestis quam sibi desponsat animam mirifi- 35
cè ornare, decorare, & honestare solet? Cuius decore adeò ipse capi-
tur qui eâ decorauit, vt in Cant. dicat: Quàm pulchra es amica mea,
quàm pulchra es? oculi tui columbarum.

Cant. 1.

Hoc igitur affectu, hoc animo pij omnes propter impensum
in hac vita iustitiæ beneficium Christum laudant: quid autem pro
salute in altera præstanda (cùm eius compotes facti fuerint) effecturo-
ros credimus? Si enim hoc affectu & pietate sunt propter percepta
in hac vita bona gratiæ, quo affectu erunt cùm perceperint bona
gloriæ? Quo tunc mentis ardore gloriosum illud nomen prædica-
bunt, per quod tantam bonorum omnium copiam adepti sunt? Hoc
est enim quod Apostolus ait: In nomine Iesu omne genu flecti de-
bere, non modò terrestrium & infernorum: sed etiam cœlestium,
hoc est, omnium beatorum. Quò enim isti maiora bona per illud 36
consecuti sunt, hoc se magis illi submittent, magisque in illius amo-
rem & laudes se totos effundent. Hoc autem dabit aliquando Domi-
nus vt experiamur. Sed vt affectus huius indicium aliquod habeamus:
alicuius beatæ mentis animam nobis ante oculos proponamus.

Coloss. 3.

Isa. ult.

Cùm hæc igitur felix anima in cœlo residens, eos videat qui in gehē-
na torquentur, qui (vt Isaias ait) erunt ad visionem omni carni: cùm
inquam, videat exteriores illas tenebras, stridorem dentium, & fle-
tum, & fremitum, & ignem, & vermem, & malleos, & serpentes, &
clamores torquentium, simulatque tortorum, cæteraque omnia pe-
narum genera quæ ibidem miseri patiuntur: videatque contrà, se
Christi meritis & sanguine non modò à tantis malis ereptam: sed
æterna etiam gloria & immortalitate donatam, in tanta degere feli-
citate, quantum nulla neque hominum, nec Angelorum lingua va- 37
leat explicare: quid quæso faciet? quibus Salvatoreem oculis (quem
præsentem cernit) intuebitur? quomodo illius sacra vulnera per quæ
tantam salutem adepta est, exosculabitur? quo affectu sanctissimis il-
lis pedibus prouoluetur, quas illi gratias ager, cùm se per illum tâto-
rum bonorum compotem effectam cernat? ¶ Tres illi pueri quos
Nabuchodonosor in fornacem ignis propter confessionem Domi-
ni proiecit, dum ab incendio crepantium flammarum Dominica
se protectione illæsos viderent: adeò in amorem sui liberatoris ex-
arserunt, vt omnes animi fibras in laudem eius atque ora laxantes,
nullam nec in cœlo, nec in terra, nec in mari creaturam relin-
querent, quam non ad communis Domini laudes inuitarent.
Quòd si illi à momentaneo corporis incendio erepti, ita se totos

Dan. 3.

38 in præconia diuini numinis effuderunt : quid quæso illi facient, qui non modò ab incendijs æternis per Christi nomen se liberatos vident, sed etiam cœlestis & æterni regni possessione donatos ? Subijciamus aliquod huius rei exemplum, quo res fiat dilucidior. Fingamus extitisse virginem aliquam honestissima forma, & egregia virtute præstantem, pauperem tamen, & parentum præsidio destitutam, quam rex aliquis potentissimus virtutis eius fama permotus ita adamaret, vt coniugio sibi eam copularet, consortemque regni faceret: quod Hester reginæ contigisse sacræ literæ testantur. Vbi igitur insignis hæc fœmina videret se nobilissimi regis beneuolentia ex infimo loco in tantam dignitatem euectam, omnesque regni proceres venerabundos coram se genua flectere, animaduerneretque totum illud decus à regis beneuolentia & eximio amore profectum: quibus, quæso, illum oculis aspiceret, & amantissimum Sponsum, & huius tantæ dignitatis autorem ? Hoc exemplum fratres alicui ex beatis illis mentibus accomodemus. Cum ergo beati alicuius viri anima videat se non modò ab incendio gehennæ ereptam, sed etiam cum Deo in æterna felicitate locatam, inenarrabilibus delicijs affluentem: intelligatque tantum hoc ei bonum Christi meritis & gratia contigisse, per quem ad tantam celsitudinem sit euecta, sine qua perpetuis tenebris & incendijs torqueretur: cum videat se ex tam infima sorte ad tantam dignitatem sublatam, vt regis æterni atque omnium rerum Domini Sponsa sit: quibus, quæso, oculis tantæ felicitatis autorem intuebitur? quo erga illum amore flagrabit? quo affectu rosea illa vulnera exosculabitur, per quæ scit aditum sibi ad immortalitatis gloriam patuisse? quas denique laudes & gratias illi pro tanto beneficio aget? ¶ Legimus in Vitis sanctorum Patrum, quendam ex senioribus illis mortuum iam proximum, adolescentiorem quendam monachum ex ijs qui morienti astabant, ad se vocasse, prehensasque eius manus suppliciter exosculatum, dixisse: Benedictæ sint hæc manus, quoniam adiutrices mihi ad æternam salutem extiterunt. Hoc autem dixit, quoniam adolescens ille sæpe è cella senis, multa quæ ad victum illi necessaria erant, furabatur: quod senex patienter ferens, intellexit illa hora, quantum sibi diuturna illa patientia ad cœleste regnum promerendum contulisset. Si ergo sanctus hic senior adhuc in terris positus, adeò salutare & gratas manus illas ha-

Simil.

S. 4.

bebat,

bebat, quæ non aliter illi quàm nocendo profuerunt: quo amore Sanctorum in cælo regnantium animæ Christi manus exosculabuntur, quibusque eas benedictionibus & laudibus prosequuntur, quæ non rapiendo, sed exoluendo quæ non rapuerunt, cæleste illis regnum contulerunt? Qua pietate & affectu quisque eorum dicet: Perpetuis laudibus misericordiam & benignitatem tuam celebrabo amantissime rex meus & Deus meus, quia per te ab æterna morte liberatus sum: per te Angelorum ciuiumque supernorum choris ascriptus sum, & per te regnabo in secula seculorum. Benedicant ergo tibi latera mea, & viscera mea: quia per te tam magnificis donis ac muneribus ditata sunt. Videtis ergo fratres, quo pietatis & dilectionis ardore genua cælestium & supernorum ciuium huic glorioso nomini flectuntur!

Sed quæret fortasse aliquis, cur ad hoc solum nomen Iesu genua flectamus, non etiam ad alia ipsius nomina quæ multa & magnifica sunt? Nam & Christus, & Dei filius appellatur: & Ioannes in Apoc. ait, nomen illius esse verbum Dei. Cur ergo ad hæc tam præclara nomina genua non flectimus, sed ad solum nomen Iesu? Ad hoc igitur quidam Theologus respondet: hoc honoris signum non solum in reuerentiæ, sed etiam in grati animi officium Christo Domino propter redemptiois & salutis nostræ beneficium exhiberi. At in alijs nominibus sola Christi gloria, non etiam salus nostra designatur. Nam esse Dei verbum, & Dei filium, & regem vinctum, ad eius præcipuè gloriam pertinet. At nomen Iesus Salvatorem sonat: quo nomine & illius gloria & salus nostra continetur: ideoque meritò ad hoc salutare nomen & assurgimus, & genua flectimus, diuini numinis maiestatem reuerentes, & pro salute nobis per sacrum illud nomen impensa gratias agentes. Præfert itaque nomen hoc & salutem, & medelam, & peccatorum veniam, & gratiam: ideoque nominis huius dulcedine illecta Sponsa in Cantico aiebat: Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te. Cur dilexerunt? Quia sub hoc salutari olei nomine iustitiam, gratiam, gloriam, æternamque salutem, & felicitatem à Christo Domino, sibi præstitam agnouerunt. Quo in loco D. Ber. cum multa alia, tum illud præcipuè animaduertendum esse ait: quòd cum duplicia sint Dei nomina, quædam maiestatem, quædam misericordiæ significatiua, Christus Dominus maiestatis nomina dissimulans, nomina sibi misericordiæ vendicat: cum se non modò Iesum, sed etiam Emanuelé, hoc est, nobiscum Deus vocari vult. Olim is frequenter hæc verba

Apoc. 19.
Alexan.
Hales.

Cant. I.

Y

Bernar.

- 44 in lege repetebat: Ego Dominus, Ego Dominus, quæ timorem hominibus incuterent. Modò Patris appellatione gaudet: & sic nos Patrem suum in oratione compellare præcipit. Sed quid est quod ait, hoc nomen esse oleum effusum? Quid mirum, ait idem Bernardus, si nomen sit effusum, cum ipse etiam sit effusus? Quàm carum oleum, quàm vile? Vile, sed salubre. Itaque vt vile effunditur, sed vt salubre sanat. Sed expendamus, cur hoc nomen oleo comparetur. Nimirum, quia est inter oleum, & nomen Iesu similitudo in quibusdam olei qualitatibus: quòd videlicet lucet, quòd pascit, quòd vngit. Fouet enim lucem, nutrit carnem, lenit dolorem. Est igitur lux, cibus, medicina. An non igitur hæc omnia præstat nobis Iesus? An non ipse se lucem mundi, panem viuum, & ægrotantium medicum appellat? Quid igitur hoc nomine salutaris? quid amabilius? quid suauius?
- 45 Hanc porrò suauitatem idem Bernardus expertus esse videbatur, cum diceret: Quid est Iesus, nisi mel in ore? melos in aure? iubilus in corde?

Bernardus.

†

Si ergo tanta religione & pietate salutare hoc nomen colendum est, quo supplicio digni sunt, qui tam impudèter huius nominis maiestate abutuntur: dum passim pro rebus nihili & iurant, & peierant: non viri modò, sed etiam fœminæ, atq; adeò pueri & infantes: qui cum vixdum ad plenum verba formare sciant, iurare iam & peierare norunt, quod à parentibus suis didicerunt. Quos planè verèdum est, ne habeant pœnæ consortes, quos habuerunt magistros erroris. Olim quidem in lege nomen Dei quatuor literarum nemo vsurpare audebat, nisi summus sacerdos, idq; in templo, & in die solèni, & sacris vestibus indutus: modò autem non pudet pueros, & puellas,

46 passim venerandum hoc nomen, per quod salus mundo reddita est, proterere & conspurcare. ¶ Beatus Franciscus ante mortem testamentum condidit, in quo familiaria quædam mandata filijs suis seruanda reliquit: inter quæ hoc præcipuè numeratur. Sanctissima verò nomina, & verba Dei, vbicūq; reperta fuerint, volo colligi, & in loco honesto collocari. Videte, quæso, quæ cura sanctissimi viri pectus in morte sollicitabat! Sui enim quodammodo oblitus, de reuerentiâ huic sacro nomini exhibèda, sollicitus erat. At nos miseri nihil minus curamus: fortasse quia nondum salutem eam, quæ per hoc nomen in mundum allata est, percepimus. Rogo vos fratres (quando hodie & primus redeūtis anni, & huius sacri nominis dies festus est) vt ob eius reuerentiâ apud se vnusquisq; firmiter statuatur, tum à se, tum à liberis & familia sua hanc diuini nominis iniuriam procùl pellere:

August.

vt hoc videlicet nomine, ad miseriarum nostrarū commune præsi- 47
dium, non ad mendacia nostra confirmanda abutamur. Qua autem
ratione hoc nomen inuocare debeamus, D. August. exēplo suo do-
cet his verbis: Quid est Iesus, nisi saluator? Ergo propter temetipsum
esto mihi Iesus. Noli Domine, noli sic attendere malum meum, vt
obliuiscaris bonum tuū. O bone Domine, etsi ego admisi vnde me
damnare possis, tu non amisisti vnde me saluare soles. Sic igitur fiet,
vt huius nominis præsidio, non ad iurandi abusum, sed ad petendi
suffragium religiose vtentes, æternam tandem salutem, & immorta-
litate gloriam per illud consequi mereamur.

IN EODEM FESTO CIRCUNCISIO-
nis Domini, concio secunda: in qua primū de duabus præci-
pue Dominicę circuncisionis causis agitur: vbi vehemēter eo- 1
rum peruicacia dānatur, qui cor habent incircūcisum, hoc est,
omnibus impuris cogitationibus & cupiditatibus peruium. Se-
cundò verò loco de salutari & glorioso Iesu nomine, ac vera
per eū salute in mundum allata differitur: & illi gra-
uiter accusantur, qui temerē hoc venerabili no-
mine, iurantes & peierātes abutuntur.

*THE. Postquam consummati sunt dies octo, vt circun-
cideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus. Luc. 2.*

Genes. 17.

Psal. 1.

Nter eas leges, quas olim Dominus filijs Israel tulerat, non infimum tenet locum circuncisio, quæ lege 2
ipsa fuit antiquior: vtpote quæ non Moysi, sed Abrahę
quadringentis ante latam legem annis, data est. Quia
verò beati viri officium est, in lege Domini meditari
die ac nocte: eosq; Propheta beatos pronuntiat, qui testimonia eius,
hoc est, leges Dei perscrutantur: operæpretium erit, in hac sacra Do-
minicę circuncisionis solēnitate, huius diuinę legis mysterium in-
dagare. Circuncisio enim, si ipsam rei faciem spectes, nihil habere vi-
detur, quod diuinę maiestatis oculis gratū esse queat: cū summo
illi spiritū Patri, nihil, nisi quod spirituale sit, aut à spiritu proficisca-
tur, esse gratum possit. Verū cū huius rei multæ à sanctis Patri-
bus causę afferantur, duas potissimū in præsentī concione refere-
mus. Quarum altera est, vt peccatum originale hoc sacramento tol-
leretur; altera, vt hoc veluti signo, Dei populus à cæteris gentibus di-
stinguere.

3 tingeretur: & quantum inter utrosque esset discriminis, non modò dissimilis vitæ & religionis cultus: sed peculiare etiam ipsius corporis signum demonstraret.

4 Vt verò de originis peccato, quod hominem vnà cum natura ipsa inuadit, principiò differamus: satis constat, omnes Adæ posteros ex debito veteris illius culpæ (sicut Apostolus ait) nasci inimicos Dei, & iræ filios. Quia verò Deus sempiternum amicitiae fœdus cum hominibus inire volebat: necesse fuit aboleri culpam illam, quæ inimicitiarum inter Deum & hominem causa erat. Ad hanc ergo originis culpam abolendam, Circumcisionis sacramentum in veteri lege, sicut in noua, Baptisma institutum est: vt cum parentes fide, pietate que erga Deum incitati, filiorum sanguinem funderent, antiqua vitiatæ naturæ labes elueretur. Qua ex re intelligere licet, quid potissimum facere debeat, quisquis ad amorem Dei vehemèter aspirat. Multi enim sunt, qui importunè rogent, quid eos agere, quid moliri, & in quæ maximè studia incumbere oporteat, quo Deum toto corde diligant? Quibus respondendum est, vt ab omnibus vitiorum atque cupiditatum sordibus animam purgent, quò in ipsis per charitatem requiescere charitatis autor dignetur: In animam enim maleuolam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Quomodo enim in tali domo habitabit ille, de quo toties scriptum est: Iustitia & iudicium (hoc est æquitas & sanctitas) præparatio sedis eius? Quare, quisquis Deum per amorem in animam suam introducere cupit, expellat priùs quidquid illi aduersum est. Quæ enim conuètio luci, ad tenebras? aut quæ communio Christi, ad Belial? Rectè enim D. Augustin. Exinani (inquit) quod implendum est. Bono implendus es, funde malum. Puta, quia melle te vult implere Deus: si aceto plenus es, vbi mel pones? ¶ Quamobrem, sicut qui oleastrum, siue quâuis infrugiferam arborem inferere parat, syluestres priùs ramos abscindit, ac deinde frugiferæ arboris furculos inserit: ita quisquis Dei amorem cordi suo cupit inferere, peccatum priùs, & immoderatum seculi amorem à se depellat: alioqui non magis vtrumque intra se, quàm eodem loco lucem & tenebras retinere poterit. Hinc illa Prophetæ vox: Qui diligitis Dominam, odite malum. ¶ Hæc itaque fratres, prima huius amicitiae lex esto. Quare si fraterno odio teneris, si vindictam expetis, si alienum detines, si impudico amore flagras, si peccandi occasionem intra domesticos parietes retines: hæc omnia procul à te pellenda sunt, si verè Deū diligere cupis. Nō enim minus sibi amor Dei, & lethale peccatū: quàm vita, & mors aduersan-

Sap. i.

Psal. 88.

August.

Simil.

Psal. 96.

tur.

tur. Hacigitur de causa Deus, quos in amicitiam suam recipere voluit, à peccati prius labe per circuncisionis sacramentum purgandos curauit. Hæc prior circuncisionis causa extitit.

Simil.

Altera verò (quemadmodum paulò antè dixi) est, vt populus Dei à cæteris nationibus, non diuersis solum legibus & institutis: sed corporeo etiam signo distingueretur. Quemadmodum enim solemus seruos emptitios inusta aliqua in fronte nota (quæ eorum seruitutè profiteatur) designare: ita decebat seruos Dei corporeo aliquo signo à seruis diaboli (inter quos versabantur) discriminari. Quod quidem signum his solum qui in terra degunt, maximè conueniebat. Qui enim cælestes sedes habitant (cùm omnes Deo chari sint) discrimine nullo egent: quando in vna omnes diuinæ dilectionis communionem conueniunt. Qui verò apud inferos sunt, cùm omnes item Sathanæ sint sempiterno seruitutis iure deuincti: non est cur inter eos discriminis nota vlla esse debeat. At, qui in medio huius mundi globo versantur, ita malis permixti sunt, quomodo in sarena boni pisces, & mali: in area paleæ simul & triticum: & in horto flores pariter & spinæ. Vnde in Cant. de Sponsa dicitur: Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias. Quare necesse fuit, vt singulari aliquo signo à malis boni, & à filijs diaboli, filij Dei discernentur. Id autem (vt paulò antè dicebamus) circuncisio fuit.

Simil.

Gene. 19.

Sed fortè dices: Quid opus erat hoc signo, vt oues suas Deus inter hædos etiam versantes agnosceret? An non Lot iustum inter tot impurissimos Sodomorum ciues agnouit, & à communi incendio liberauit? An non ipse vnum in toto orbe Noe iustum cognouit, ad quem dixit: Te enim inueni iustum coram me, in generatione hac?

Gene. 7.

Eccles. 23.

An non in Ecclesiast. legimus: Oculi Domini multò plus lucidiores sunt Sole, circumspectantes in omnibus vijs hominum, & profundum abyssi, & corda hominum intuentes in absconditas partes? Si ergo omnia ita Dei oculis conspicua sunt: si in omni loco eius oculi contemplantur bonos & malos: quid necesse erat signum excogitari, quo à malis boni internoscerentur? Rectè sanè. Verùm hoc signum non in hoc institutū fuit, vt fideles Deus, sed vt seipfos, hoc est, professionis suæ dignitatem fideles agnoscerent. Hoc est, vt cùm se hoc peculiari signo ab omnibus alijs hominibus discretos cernerent, hoc admoniti symbolo, intelligerent, se, sicut in carne ab alijs distabant, ita spiritu, moribus, & ratione vitæ ab alijs debere distingui. Erat igitur illis circuncisio velut perpetuus quidam monitor, qui eos ad religionis memoriã continèter excitaret. Nec hoc solo signo Dominus conten-

9 cōtentus: alia deinde processu temporis in vestibus, moribus, victu, atq; adeò in agrorum etiam cultu, alijsq; similibus adiecit. Quorsum hæc? quæ in ijs religio? quæ pietas, si hoc, aut illo modo induaris? si aliter agros colas? si his, aut illis cibis vtaris? Nèpe in his omnibus hoc præcipuè Dominus captabat, hoc volebat: vt dum in omnibus penè rebus, quæ ad corporis cultum pertinent, hic populus ab omnibus alijs distingueretur: hæc corporea distinctio ad interiorem, nobilio- remq; vitæ differentiam eos incitaret. Hoc autem declarant illa Do- mini verba, *Leuit. 20.* Ego Dominus Deus vester, qui separavi vos à cæteris populis. Separate ergo vos iumentum mundum ab immundo, & auem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pe- core, & auibus, & cunctis quæ mouentur in terra, quæ ostendi vobis esse polluta. Eritis mihi Sancti, quia Sanctus sum ego Dominus: & 10 separavi vos à cæteris populis, vt essetis mei. En quò totus hic cibo- rum delectus, totq; rituum & ceremoniarum differentia tendebat, vt videlicet sanctitatem, & puritatem Domini imitarentur, eiq; simi- les, & cæterarum gentium (quæ Deum ignorabant) dissimiles fieret. Quæ quidem dissimilitudo à corpore primùm incipiens, in spiritum terminanda erat. Huius enim potissimùm cultu & ornatu, homo Deo suo similis fit, qui spiritus purissimus, atque sanctissimus est. ¶ Vnde, quemadmodum baptismus Ioannis, qui corpora tantùm abluebat, ad baptismum Christi, qui animas lauat, mentes homi- num præparabat: ita omnis hæc externarum rerum differentia, ad internam spiritus differentiam homines vocabat. Hoc est enim quod ait: Separavi vos à cæteris populis, vt essetis mei. Separavi, inquam, *Leuit. 11.* hoc est, non modò varijs locorum, aut regionum finibus: sed multò magis morum, atque animorum mutatione discreui.

§. I.

¶ Cæterùm, vt ad nos veniamus fratres (nostra enim magis, quàm aliena curare iubemur) si hoc olim Iudæis, qui sub lege erant, præ- ceptum fuit: quid nos, qui sub Euangelij gratia degimus, facere par- est? Ait enim Apostolus: Peccatum vobis non dominabitur, non enim estis sub lege, sed sub gratia: *Ad Gal. 5.* Quam obrem? Quia vt idem paulò inferiùs docet, Cum essemus in carne, passiones peccatorum quæ per legem erant, vigeabant in membris nostris, ad fructificandù mor- ti. Itaque lex illa, quæ peccata prohibebat, nec tamen spiritum dona- bat, prohibitione ipsa peccandi appetitum acuebat, non sedabat. Quod tamen facit Euangelij gratia, quæ peccati vim cœlesti virtute comprimit & frangit: ideoque Apostolus ait non debere in eos pec- catum

August.

catum dominari qui sub gratia sunt. Hinc D. August. lethalia peccata non Christianorum, sed ethnicorum esse ait. Qua sententia vir sanctus, non quid sit, sed quid esse deberet (si nouæ legis virtutem & dignitatem attendas) præscribit. Si ergo Iudæos propter acceptum legis beneficium (quæ tamen peccati morbum ostendebat, non sanabat) ad eò à cæteris hominibus distare, & à peccatorum contagione immunes esse, Dominus volebat: quid à nobis requiret, qui sub Euangelica gratia degimus? ¶ Iam verò si ethnicorum quoque Philosophia eò vsque processit, vt hanc ipsam dissimilitudinem à sectatoribus suis peteret, quid Christi Philosophia requiret?

Seneca in Epist.

Ait enim Seneca: Frons nostra populo conueniat, intus omnia dissimilia sint. Si hoc humana Philosophia, quid cœlestis à nobis exiget? Exiget profectò longè aliam mentem, alios mores, alia vota atque consilia, alia de rebus iudicia, alias opes & voluptates, alias curas & studia, aliam denique in omnibus moderationem atque constantiam. Vbi enim tantam inter vtramque professionem discriminis est: tantumdem etiam inter illa, quæ vtramque professionem sequuntur, dissimilitudinis esse oportet. Tanta namque causarum diuersitas, similem effectuum diuersitatem requirit. Quis verò satis explicare queat, quanta hîc causarum dissimilitudo sit? Nos quippe alias viuendi leges habemus, alium spiritum, alia beneficia, alia exempla, alia Sacramenta, alia nobis proposita præmia, aliam denique Philosophiam & lucem, quæ nos in vitam dirigant, atque ad longè aliam viuendi rationem adigant. Lex enim Domini, quæ immaculata est, immaculatos efficere nititur professores suos. Spiritus quoque Dei in nos è cœlo demissus, cœlestem quoque à nobis, & spiritualem vitam exigat. Spes verò mercedis æternæ nos ad strenuè laborandum, propter eam adipiscendam inuitat. Ratio verò reddenda sollicitos nos in periculoso huius vitæ stadio incedere monet: cum Apostolus dicat: Vnusquisque videat quomodo superædificet: dies enim Domini declarabit, qui in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Innumera autem beneficia quæ in nos Dominus contulit, gratum animum & ingenuam seruitutem à nobis exigunt: cum videamus ipsas etiam immanes belluas in benefactores suos gratas & obsequentes esse. Exempla verò Sanctorum, vehementer ignauiam atque torporem nostrum accusant: quando nec parua quidem præstamus, cum tam magna, & omnem admirationem superantia, in fragili carne illi præstitierint. Sacramenta autem nouæ legis, quæ gratiam conferunt,

I. Corin. 3.

15 runt, & robur nobis contra tyrannidem & vim peccati addunt, inexcusabilem improborum causam faciunt: vitio enim suo ægrotare cognoscitur, qui oblata à Medico salutis medicamenta repellit. Philosophia denique nostra, hoc est, lux è cælo mortalibus allata, id à nobis postulat: vt quoniam filij lucis sumus (qui aliquando noctis & tenebrarum eramus) abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis: & sicut in die honestè ambulemus. Sic enim Apostolus ait: *Rom. 13.*
 Omnes vos filij lucis estis, & filij Dei. Non sumus noctis & tenebrarum, igitur non dormiamus sicut cæteri, sed vigilemus, & sobrij simus. Qui enim ebrij sunt, nocte ebrij sunt. Quod perinde est, ac si diceret: Infideles, qui sunt noctis filij, qui ambulant in tenebris, qui in regione vmbre mortis sedent, qui inter vera mala, bonaque vix distinguere sciunt, qui omnia finiri morte credunt, nihilq; à tumulo *Isai. 9.*
16 superesse putant: ij inquã (quos sine Deo esse in hoc mundo Apostolus ait) nihil mirum si totas noctes indormiant, & vino terrenarum voluptatum ebrij sint, cùm in tenebris degant, nec alia bonam quam præsentia norint. At vos qui aliquando tenebræ fuistis, nunc autem lux in Domino, sicut longè aliam lucem, & sapientiam, & Philosophiam, ita longè aliam viuendi rationem sequi debetis. ¶ Natura quibus rebus peculiarem quandam cõtulit formam ab alijs distinctam, cætera quoque dissimilia ingenerauit: aliam videlicet figuram, alium motum, alias vires, alias deniq; ad agendum propensiones. Formæ enim dissimilitudinem, aliarum rerum dissimilitudo sequitur. Quare cùm nos tam multos habeamus siue habitus, siue cœlitus inditas virtutum formas, quæ nos ab infidelibus discriminent: quantam inter vtrosq; putatis esse debere morum dissimilitudinẽ, *Ephes. 5.*
17 cùm tam dissimiles vtrobq; formæ sint? Hoc est autem quod vehementer à nobis Apostolus exigit, cùm ait: Hoc itaque dico fratres, atq; testificor in Domino, vt iam nõ ambuletis sicut gentes quæ ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, propter ignoratiam quæ est in ipsis, propter cæcitatem cordis eorum: qui desperantes semetipsos tradiderunt in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam. Hoc est, qui fidei luce, & cœlestium bonorum spe destituti, cùm nihil post hanc vitam superesse crederet, quod vel sperare, vel timere deberent: se totos libidinibus & cupiditatibus suis addixerunt, subsidium ab avaritia mutuantes: quæ illis ad cõparanda omnia voluptatum genera, aurum & argentũ suppeditaret: cùm ad nihil aliud, quàm ad ludũ & otium se natos esse arbitrantur: tantũq; se ex vsu vitæ perdidisse crederent, quantũ voluptatibus *Ephef. 4.*
 detra-

Ibidem.

detraxissent. Vos autem (ait Apostolus) non ita didicistis Christum. 18
 Hoc est, vos aliam Philosophiam longè dissimilem professi estis, ad
 alium mundi polum respicitis, aliamque nauigandi rationem sequi-
 mini: hoc est, alia fide, alia spe, alioque spiritu ducimini: quare lon-
 gè aliud iter ingredi, longè aliter vitam instituire, longè aliam reli-
 gionem colere debetis, quibus tot ad rectè viuendum adiumenta da-
 ta sunt.

*Sermocina**tio.**Simil.*

Rectè sanè Apostolus colligit, sapientissimeque philosophatur: si
 apud nos tamen quicquã hæc eius diuina Philosophia valeret. Perine-
 de enim hoc est, ac si his nobiscum rationibus ageret: Quæso vos fra-
 tres, si terra aliqua diligenter procisa & repurgata, sœcundum semen
 exciperet, & frequentibus aquis irrigata, diligentissimè coleretur:
 an non æquum esset, plus aliquid ab ea expectare, quàm ab illa, quæ
 inftar squalentis deserti, sterilis & inculta maneret? Quis hoc audeat 19
 negare? Rursum, si adolescens aliquis viginti annos in gymnasio
 Parisiensi, sub clarissimis præceptoribus, literis operam dedisset: an
 non is plus aliquid post tam longum tempus, in disciplinarum stu-
 dio proficere debuisset, quàm qui intra priuatos parietes tota vita
 delituit? Iam verò si quis mercator aureorum centum millia ad
 mercimonia exercenda adhiberet: an non hic plus aliquid, quàm is
 qui solùm centum aureis negotiaretur, lucrari debuisset? Tantam
 enim auri vim plus aliquid, quàm exiguam illam portionem para-
 re debere, consentaneum est. Hæc exempla modò ad nostrum insti-
 tutum accomodemus. Quid, quæso, aliud ethnicus homo habet,
 quo ad virtutis officium niti possit, quàm exiguum naturalis lumi-
 nis radium, idque originali peccato, praua consuetudine, & corru-
 ptis hominum iudicijs, nò modò obscuratum, sed penè extinctum? 20
 At quàm multa & maxima ad virtutis studium præsidia & adiuven-
 ta, Christianus homo Christi beneficio nactus est? Et tamen cùm
 hæc ita sint, videmus passim (quod sine summo dolore videre non
 possumus) innumeros penè Christianos, qui ad has opes inuitati, &
 his omnibus adiumentis instructi, nihilo meliores Gentilibus ipsis
 euadunt. Ita enim vt illi peierant, ita blasphemias in Deum voces ia-
 ctant: ita præcepta omnia & leges eius violant: ita omnes eius mi-
 nas & promissa contemnunt: ita se totos libidinibus & cupidita-
 tibus dederunt: ita noxijs affectibus obsequuntur: ita falsos, &
 adumbratos honores seculi ambiunt: ita manus, oculos, aures,
 linguam, & cætera corporis membra, velut arma quædam, & in-
 strumenta iniquitati præbent: ac denique ita viuunt, quasi nullam
 essent

21. essent scelerum rationem reddituri: ita in stratis suis lasciuunt, quasi nullus esset in cœlo spectator: ita pauperes spoliant, quasi nullus esset futurus iniuriarum vindex: ita spem omnem suam in terra fixerunt, quasi nullam in mundo prouidentiam, nullamq; rerum humanarum curam esse crederent: ita denique in omne nefas proruant, ac si omnia quæ catholica fides profiteretur, mera essent somnia, ac deliramenta. Quamuis enim ea vera esse credant, nihil tamen minùs faciunt, quàm si fabulas esse arbitrarentur. ¶ Neque verò illud miror quòd tam multa nefariè committant (agnosco enim humanæ naturæ imbecillitatem & morbū) sed illud miror, quòd tam facilè, tamq; sine vlllo doloris sensu delinquant, & iniquitatem quasi aquã bibant; cùm ex ipsa tamen fide sciant, Deum tanto odio prosequi peccatum, quanto nulla nec hominum, nec Angelorum oratio, verbis, aut cogitatione consequi possit.

22. Quin & illud maximè desendū est, quòd qui sic affecti sunt, non pudorè modò, sed etiam rationis lumen penè mortuum, & extinctum habere videntur, cùm iam transferint in affectum cordis: cùm omne quod libet, sibi licere putent: cùm ratione ipsa ad hoc solùm vtantur, vt nouas carnis delicias, nouum luxū, & noua quotidie cupiditatum irritamenta excogitent. Vnde extrema illa dementia, & peruersio, atq; diuinorum abusus beneficiorum sequitur: vt rationis quidè lumine, avaritiæ, vanitati, & corporis delicijs seruiant: affectibus autem vitam dirigant & moderentur? Quo quid esse monstruosius, quid magis præposterum potest? In hanc autem mentis peruersitatem & cæcitatem inciderunt: quoniã qui concessis à Deo gratuitis fidei beneficijs abusi sunt, æquum erat, vt clarissimis etiam naturæ dotibus magna ex parte spoliarentur, dicente

23. Domino: Qui habet, dabitur ei, & abundabit: ab eo autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Hoc est, qui frustra percepit dona gratiæ, iusto Dei iudicio nudatur etiam bonis naturæ. Hinc multi eorum eò cæcitatibus & amentitiæ deuenerunt, vt ipsis etiã infidelibus penè sint deteriores, & ijs virtutibus destituantur, quas in Gentilibus passim reperimus. Cuius rei vnum dumtaxat exemplum cõmemorare hoc in loco volo. Refert Plutarchus Themistoclem pro concione Atheniensibus dixisse, se consilium deprehendisse, quod summoperè ad dignitatem Atheniensium pertineret: sed id eius esse generis, vt proferre in publicum non expediret. Populus cõsultuit vt vni Aristidi rem indicaret: si is probaret, probaturos omnes. Cùm igitur Themistocles indicasset Aristidi se de incendienda Græcorū nauali statione cogitare: sc enim fore, vt Athenienses toti Græ

ciæ dominarentur. Aristides ad populum prodiens dixit: Themistocles 24
 clis consilio nihil esse vtilius, sed eodem nihil iniustius. Hac audita
 voce populus veruit, ne super ea re in posterum verba faceret The-
 mistocles. Quis hanc iustitiam inter homines Christianos hoc tem-
 pore facile reperiat? Quotusquisque inuenitur ad eò innocentia
 studiosus, vt oblatam iniignem vtilitatem cum iniustitia coniu-
 ctam, solo diuini numinis metu negligat: ac non potius quæuis pec-
 cata committat, modò id assequatur quod vehementer exoptat?
 Quot quotidie crimina mercatores, opifices, & causarum aduocati
 committunt, vt exiguum lucellum vsuris, periurijs, & innocentum
 cruore augeant? At summam vtilitatem Atheniensium Respublica
 vniuersa (nullis fidei & religionis ornamentis exculta) cum iniustitia
 coniunctam nullo modo captandam censuit. An non hic apertè vi-
 detis multos ex nostris non modò gratuita Dei dona (fidem & spem 25
 semper excipio) sed etiam naturalia penè perdidisse: quando ratio-
 nis lumine & synderesi conscientia penè sepulta, solis affectibus &
 cupiditate pecudum more ducuntur? ¶ Tales autem beatus Ste-
 phanus dura ceruice & incircuncisos corde appositissimè appella-
 uit. Quid autem per incircuncisum cor intelligere debeamus, ex illis
 Domini verbis colligere possumus: De corde prodeunt cogitatio-
 nes malæ, &c. Cor ergo circuncisum gestat, qui diuini timoris gladio
 malarum cogitationum & cupiditatum omnium intemperantiam
 abscindit. Contrà verò ille cor incircuncisum gestat, qui sopito ra-
 tionis iudicio, varijs se cupiditatibus & affectibus noxijs regendum
 permittit. Itaque tantùm abest, vt noxias à corde suo cogitationes
 & cupiditates abscindat, vt illis vitæ clauum atque regimen tradat.
 Tales ergo (vt Stephanus ait) & diuino spiritui resistunt, & cor in- 26
 circuncisum habere dicuntur: quales non modò Gentiles, sed mul-
 tos etiam hodie inter fideles reperire est, qui post cogitationes suas
 præcipites eunt, qui ambulant in vijs cordis sui, & in intuitu oculorù
 suorù. Itaq; votis omnibus expetùt quæcùq; placet, cogitât quæcùq;
 volût, loquuntur quidquid eis in buccâ venit, faciunt quidquid eis colli-
 bitum est, modò illud facere tutò possint: Nullum apud illos bono-
 rum aut malorum discrimen est, nullus rerum delectus, nullus diuini
 timoris respectus, nullus mortis imminentis metus, nulla salutis
 animæ suæ cura, nullus diuini iudicij timor, ac nulla denique futuræ
 vitæ cogitatio. Quia enim fidem (pulcherrimum Dei munus) fru-
 stra perceperunt, quando eam otiosam esse patiuntur, iusto Dei iu-
 dicio hac pœna puniti sunt, vt rationis quoque lumen frustra reci-
 piant.

27 piant, quando illo ad vitam moderandam non vtuntur. Hi sunt autem quos Propheta dicit accepisse in vano animam suam: quãdo quidem rationalis anima, quæ ad hoc hominibus data est, vt rationis ductu vitam dirigeret, ab hoc officio exclusa, hoc vel maximè præstare homini videtur, quod sal mortuorũ animantiũ carnibus, quas à ver- *Psal. 23.*
 mibus & corruptione seruat illæsas. Hoc tam exiguum beneficiũ ab anima Dei imagine insignita, Christi sanguine redempta, & fidei lumine illustrata recipiunt: qui rationem habentes, sine ratione viuunt: quod infidelium & Barbarorum propriũ est. ¶ Hoc autè mysticè nobis designat illa Hierosolymitani templi ruina, quæ in lib. Machab. *Simil.*
 memoratur. In cuius atrijs (põst vastatam ab Antiocho impijsimo Hierosolymam) Iudas Machab. inuenisse dicitur virgulta nata sicut in saltu. Res planè miseratione dignissima: quòd locus ille sacer Deo *I. Mach. 4.*
 28 dicatus, & in toto terrarum orbe celeberrimus eò tandem deuenisset, vt hominum frequentia destitutus, in asperas ac densas syluas redactus, vepres & tribulos germinaret! Quod autem aliud verum & viuum Dei templum est, nisi anima fidelis, quæ in sacramento baptismatis Dæmone expulso in Dei templum consecrata est? Quis autem saltus, in quo vepres & spinæ nullo prohibente nascuntur, nisi anima diuino lumine destituta: in qua omnia spinarum, hoc est, vitiorum germina nullo Dei metu prohibente nascuntur? Quid autem calami tosius, quàm diuinum hoc templum, & sempiterni numinis domiciliũ spinis & sentibus confertum intueri? hoc est, mores Ethnicorum in mentibus & vita Christianorum cernere? ¶ Hoc est etiam *Isa. 63.*
 quod ætate quoque sua Isaias Propheta lamentabatur cum ad dominũ diceret: Facti sumus velut à principio, cũ nõ dominareris nostri, 29 nec inuocaretur nomẽ tuũ super nos. Nõ potuit breuius illorũ tẽporũ atq; hominum deprauationẽ, quàm hac ratione designare: quòd essent sicut à principio, quãdo videlicet sine Dei lege viuebãt, & nec Deus paternã eorum curã gerebat, nec vllò ipsi Dei metu ac religione à maleficio continebantur. ¶ Hoc item est, quòd sanctus ille legis doctor Esdras tam multis lacrymis post reditũ è Babylone deslebat: *I. Esdr. 9.*
 quòd videlicet filij Israel alienigenas duxissent vxores, & semen sanctum cũ semine terrarũ cõmiscuissent. Flebat autè vir diuinus huiusmodi connubia, nõ quòd multũ apud Deũ referre putaret, quo genere ortus sis (cũ is ad imaginẽ suam oēs homines cõdiderit) sed quòd huiusmodi coniugia id efficiebãt, vt viri Israelitæ simul cũ affinitate Ethnicorũ, mores etiam induerent Ethnicorum: quod malorũ omnium extremum erat. ¶ Cũ ergo Dñs veniens, rationẽ ponere cum *Mat. 25.*

Soph. I.

feruis suis incipiat, & talenta fidei, baptismatis, cæterorumq; Sacra- 30
 mentorum & gratiarum (quibus vita nostra erat instituenda) cū vsu
 ris reposcat: quid, quælo, faciet, cū non legitimos domesticorum
 & filiorum Dei, sed Gentilium in nobis mores & vitam deprehende
 rit? Quid, inquam, faciet, nisi quod ipse per Prophetam minatus est,
 cū ait: Visitabo super omnē qui indutus est veste peregrina? Quid
 est vestis peregrina? An tantū mali est peregrinæ gentis habitu vesti
 ri? At non hīc Dominus peregrinas vestes, sed peregrinos & Barba-
 ros mores notare voluit. Mores autem peregrini Gentiles sunt, Dei
 obliuio, religionis contemptus, intestina odia, ventris cura, inuidia,
 libido, auaritia, ambitio, periuria, blasphemia, præsentium amor, fu-
 turorum neglectus, pedes veloces ad currendum in malum, & cor
 (vt ante diximus) cogitationū licētia incircuncisum. Hi sunt mores
 peregrini, cæteri que quos paulò antè commemorauī: quos Domi- 31
 nus visitaturum se minatur, quosque induerant illi de quibus in lib.

2. Mach. 4

Machab. scriptum est, quòd patrios honores (qui in religione & cul-
 tu Dei positi erant) pro nihilo habentes, Græcas glorias, hoc est pe-
 regrinos Gentilium ritus, qui apud eos in honore erant, magis se-
 ctabantur.

August.

Vbi ergo rationis reddendæ tempus appetat, quid isti faciēt cū
 tali habitu ante tremendum iudicem appareant? Qua frōte præmia
 exigēt Christianorum, cū vitam vixerint Ethnicorum? Nemo ve-
 rò rationem hanc ad extremum iudicij diem relegatam esse credat:
 vt enim D. August. ait: Si hīc dies seculo longè est, vnicuique homi-
 ni suæ vitæ vltimus propè est: imparatum enim inueniet ille dies, quē
 imparatum inuenierit suus vltimus dies. Hīc autē dies in huius adeò 32
 breuis æui curriculo procūl abesse nō potest, cū tota ipsa vita bre-
 uissima sit. A quo breuissimo spatio vnus tibi hodierna die annus
 subtractus est: ac ita paulatim cæteri subducentur, quemadmodum
 priores accelerauerunt, & sensim quodammodo elapsi sunt. Nec
 enim longiores erunt qui mox sequentur, quàm qui antè præcesse-
 runt. Prudentissimè enim D. Gregorius: Repentè (inquit) transacta
 finiuntur, quæ ventura longa putabantur. Ita que in foribus tibi iam
 hoc tam tremendum iudicium adest: vt omittam interim, quod de
 morte nostra nihil aliud certum scimus, nisi quòd hora eius incerta
 est. Omnes qui hoc superiori anno vita functi sunt, fortasse ad no-
 uum hunc se peruenturos arbitrabantur, qui tamen spe sua fraudati
 sunt. Quare meritò timédū est, ne simili ratione nos quoq; spes no-
 stra fallat, qui nobis subintrātis hodie anni spatiū forsità pollicemur.

Gregor. in
Mor.

§. I I.

33

¶ Quando ergo in tanto, fratres, discrimine versamur, & extremus ille dies de summa salutis nostræ, imò de tota æternitate sententiam ferre debet: quid superest, nisi vt more prudentum virginum, opportunè nobis cōsulamur? Si quis autem verè & ex animo salutem optat, habet hodie Salvatorem Dominum Iesum. Nec enim frustra hoc illi salutare nomē impositum est: sed vt eius admonitu, & causam aduentus eius, & munus atq; officium eius, & viscera pietatis & misericordix eius agnosceremus. Verissimè enim à Propheta dictum est: *Psal. 129.*

34

Apud te propitiatio est, & propter legem tuam sustinui te Domine. Pro quo alij verterunt: Quia apud te Dñe propitiatio est, propterea timeris. Quod quidem perinde est, ac si diceret: Propterea quòd homines norunt clementiam, & infinitam misericordiam tuam, idcirco facilè conuertuntur ad te. Quòd si in cōdonandis peccatis inexorabilis esses, quis ad te reuerteretur? Trahat ergo vos, fratres, quicūq; perditè hætenus vixistis, hæc in promptu parata salus & misericordia. Hodie enim salus mundo perditò annuntiatur, quando dulcissimum I E S V nomen puero nato imponitur. Quæ sit autem huius nominis virtus, declarauit Angelus beato Iosepho Virginem desiderare cupienti, cum ait: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum. Quamobrem? Subdit causam: Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorū. O nouum nomen, nouam salutem, & nouam diuinæ pietatis gratiã!

Mat. 1.

35

Verè nemo est in cognatione nostra, qui vocetur hoc nomine. Hanc enim salutem, hanc gratiam, hunc deniq; Salvatorem hætenus non agnouit mundus. Quinque libros Moses de lege Domini scriptos reliquit: in qua quidem lege vix aliud cultoribus suis, quàm vineas, oliueta, ficeta, domos, rura, pecora, sospitatem, opes, atq; diuitias pollicitus est. Consona verò legi Prophetarum quoq; vox ait: Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Quia enim carnalis ille populus spiritualium bonorum dignitatem aut ignorabat, aut parui pēdebat, aut certè negligebat, terrenorum verò bonorum amore magis capiebatur: ideo hæc ipsa maximè pro illius temporis ratione, diuina lex promittebat. ¶ Qualis autem erat salus, quam lex eo tēpore cultoribus suis pollicebatur, tales & Saluatores erant, quos quandoq; Deus ad illorum salutem destinabat, nempe carnales: qui videlicet non spiritualem, sed carnalem salutē periclitātibus darēt: quales olim fuere Gedeō, Iepte, Barach, Aioth, Sāgar, Sāson, ceteriq; similes.

Luc. 1.

Isa. 1.

Non erant autem ij veri & perfecti Saluatores: quia non veram, soli- 36
dam, æternamq; salutem: sed fragilem, caducam, & cum ipso corpo-
re interituram præstabant. Quorsum autem hanc ego salutem magni-
ficare debeam? Quò mihi salus corporis, quæ tãdiu durat, quàm diu
corpus, cuius vita æternitati comparata, momentum est? Quò mihi
salus corporis, quod habeo commune cum brutis, neglecta salute
animæ, quæ mihi cõmunis est cum Angelis? Quorsum attinet vt de-
tur mihi longa vita, nisi detur laudabilis, honesta, & immortalis vi-
ta? Quorsum mihi ingentes opes atq; diuitiæ, quæ sunt incitamenta
malorum, fomenta curarum, nutrimenta voluptatũ, irritamenta su-
perbiæ, arrogantia, ambitionisq; materia? Opes enim atq; diuitias
multi Philosophorum ne in honorum quidẽ numero ponendas esse
censuerunt, & multietiam vt grauem & inutilem sarcinam contem-
pserunt, & à se repulerunt. Quod fecit Crates ille Thebanus, quem 37
D. Hieron. refert, cùm ingentem auri copiam in mare proiecisset, di-
xisse: Abite in profundum malę cupiditates: ego vos mergam, ne ipse
mergar à vobis. Quale ergo præmium virtutis est, quod vir sapiens
contemnere meritò debeat? Quomodo beatus Franciscus, Hilarion,
Antonius, alijq; sanctissimi Patres, ad diuinorum mandatorum cu-
stodiam hoc præmio inuitari potuissent, qui ita aurum, vt incendium
fugiebant? ¶ Iam verò sicut perfectus Medicus non est, qui causas
non amputat morborum: ita perfectus liberator non est, qui malo-
rum causas non excindit. Scimus autem paupertatem, orbitatem,
ægritudines, exilia, luctus, ac deniq; omnia quæ pro malis apud ho-
mines habentur, ex malo culpæ originem ducere. Quisquis ergo ve-
rus hominum Saluator futurus est, hanc malorũ causam abscindere
debet. Si ergo me Domine seruare vis, hoc modo, quæso, me serua & 38
libera. Libera me à peccatis meis, & à peccatorum meorum incento-
ribus, qui sunt dæmones crudelissimi hostes animæ meæ. Libera me
ab irâ tua, quæ sola me in perpetuas tenebras, & incendia detrudere
potest. Libera me à cupiditatibus meis, hoc est, à crudelissimis carni-
ficibus, qui me in omnia flagitiorum genera præcipitem agūt: quiq;
animum meum miris modis pungunt, torquent, lacerant, & varijs
curis viscera mea exedunt. Ab ijs me Domine tortoribus internis vin-
dica, qui mihi veram animæ pacem, libertatem, tranquillitatem, & in-
nocentiã adimunt: & ita verè Saluator & liberator meus eris. ¶ Hanc
autem salutem nemo nisi tu solus donare potest. Non enim hanc da-
re potest natura, quæ peccati morbo corrupta est: non humana Phi-
losophia, quæ hominum inuentum est, & supra hominem attollere
se nescit:

Hierony. in
Epist.

39 se nescit: non deniq; ipsa legis tuæ doctrina, cum non habeat spiritum
 viuificantem, sed literam occidentem: nec item veteris legis sacramen-
 ta, quæ vacua & egena elementa sunt. Tu solus Domine Iesu, qui na-
 turæ conditor es, collapsam potes reformare naturam: tu solus qui ve-
 lut innocentissimus agnus ab omni peccati labe immunis es, pecca-
 ta potes condonare, nosq; à tyrannide peccatorum eripere. Hanc
 Domine à te salutem expeto, hanc requiro, hanc votis omnibus ex-
 posco. Nolo salutem rudis illius populi, quam vbi adeptus est, incrassa-
 tus, impugnatus, & dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & re-
 cessit à Deo salutari suo. Nolo salutem & opes Salomonis: quas vbi
 percepit, sua ipsius felicitate prostratus, sacrilegas dijs alienis aras &
 templa constituit. Nolo deniq; aliorum Regum, aut etiam Impera-
 torum salutem: qui cæteris hominibus imperantes, cupiditatibus suis
 40 turpissimè seruiuerunt. Huiusmodi ego salutes nolo. Volo autem sa-
 lutem illam, quam sanctus Iob in sterquilinio vermibus exesus reti-
 nuit: qui rebus omnibus amissis, innocentiam & iustitiam conserua-
 uit. Volo salutem quam Hieremias promeruit: qui à furente popu-
 lo propter Dei gloriam lapidatus est: quam etiam assecutus est Isaias, qui
 ob eandem causam per medium sectus est: quam habuit Ioannes Ba-
 ptista, qui capite propter iustitiam truncatus est: quam item innume-
 rabiles alij Sancti adepti sunt, qui vitam in tormentis abijcientes, fi-
 dem & pietatem constanter animo retinuerunt. Hanc Domine salutem
 volo, quæ cum fide & iustitia coniuncta est: talemq; Saluatorem vo-
 tis omnibus expeto, cum Propheta clamans: Rorate cœli desuper,
 & nubes pluant iustum: aperiatur terra, & germinet Saluatorem, &
 iustitia oriatur simul. Hi erant Sæctorum omnium clamores, hæc Pro-
 phetarum consonæ voces, hæc eorum vota atque suspiria. Si quis
 41 igitur horum beatissimorum Patrum, hæc quæ retulimus, cœlestis
 nuntij verba audiuisset: nempe, Vocatis nomen eius I E S V M, ipse
 enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum: quid ageret?
 quid diceret? qua læticia persultaret? quas tantæ salutis auctori gra-
 tias ageret? quibus vocibus & sibi ipsi gratularetur, & laudes Domi-
 ni prædicaret? Sit igitur felix, faustusq;, Domine Iesu, aduentus tuus,
 felix natiuitas, felix circuncisio, felix salutaris tui nominis impositio.
 Iam nunc cum pueris Hebræorum meritò cantare possumus: Bene-
 dictus qui venit in nomine Dñi, Osanna in excelsis. Abs te namque
 Dñe, tanquam à vero & summo Saluatore, salutem non terrenam, sed
 cœlestem: non temporalem, sed æternam: non corporum, sed animo-
 rum expetimus: qualem optabat sanctus ille Patriarcha, qui in extremo

Gal. 4.

Deut. 32.

Isa. 45.

Mat. 1.

Mat. 21.

Genes. 40 vitæ halitu cōstitutus, desperata iam corporis salute, aliam salutem exoptabat dicens: Salutare tuum expectabo Domine. 42

Quibus felix hic dies & nomen Iesu sit. Verūtamen hoc tam felix nuntium, hanc tantam salutem nemo sentit, nisi qui periculo suo doctus, peccati acerbiter expertus est: qui frequenter ita leuia peccata desset, quasi grauissimorum criminum reus esset: cuiq; admissa crimina velut clauis quidā sunt in imo corde defixi, qui ei lætitiā omnem, qui cibum frequēter & somnū eripiunt. Quicūq; ergo sic affecti sunt, qui sic Deū diligunt, sic peccatum detestantur: ij planè quale sit hoc nuntium intelligunt, & pro eo dignas auctori tantæ salutis gratias agunt. Qui verò bibunt quasi aquam, iniquitatem, qui exultant in rebus pessimis, qui non dormiunt, nisi malefecerint: nec capitur somnus ab eis, nisi supplantauerint: ij non habent cur lætari debeant Saluatorem aduenisse, qui saluum faciat populum suum à peccatis eorum. Qui enim exultant in rebus pessimis, quomodo gaudiorum suorū sibi materiam subtrahi 43

Contra iurandi consuetudinē. Tales autem vt beneficio salutis ingrati, ita in gloriosum Saluatoris nomen cōtumeliosi sunt: dum illo partim in mendacijs suis, partim in rebus nihili confirmandis, passim abutuntur. Sunt autem duo in hoc scelere maximè indigna, quæ illud inter communia nominum flagitia grauissimum efficiunt: alterum, quòd crimen hoc non aduersus homines, sed aduersus sacrosanctam Dei maiestatem suscipitur: quod peccati genus tantò grauius esse Theologi definiunt, quantò læsa maiestas dignior est: alterū verò, quòd scelus hoc nec errore, nec infirmitate, nec alicuius rei cupiditate excusari potest: quando quidem qui iurandi consuetudinem habent, nihil horum in criminis sui excusationem, nisi prauam hanc consuetudinē, Deiq; contemptum prætexere queunt. Quantò autem peccandi occasio minor est, tantò grauius peccatum est, quod tam leui occasione 44

Matth. 26. committitur. Petrus quidem amore vitæ Dominum negauit: Iudas verò pecuniæ cupiditate eundem prodidit: tu verò qui passim Dei nomen sacrilego ore commaculas, quem ex hoc fructum, aut voluptatem capis? Inter illatas hominibus iniurias, illa maxima censetur, in qua maior personæ contemptus est. Sic inuenies seruum (vt Seneca ait) qui flagellis, quàm colaphis cædi malit: & qui mortem atque verbera tolerabiliora credat, quàm cōtumeliosa verba. Cuius rei nō alia causa est, quàm quòd in verberibus, aut colaphis maior sit quàm in morte contemptio. Hinc etiam grauiorē se homines iniuriā accepisse putant, si vel leuiter ab inimicis fuisse, quàm lethaliter gladio peccatur: ac multò etiam grauissimè, si pro fuisse, muliebri colo feriatur: quòd

Simil.

Simil.

45 quòd ea res summum personæ contemptum præferat. Vt igitur in iniurijs inferendis, sic in omni peccato quò maior fuerit Dei còtemptus, eò est læsæ maiestatis crimen grauius. Vbi autem maior potest esse còtemptus, quàm vbi nullus ex peccato sequitur fructus? Quid enim emolumentum alicuius occasione oblata non committeret, qui gratis, hoc est, sine vllò fructu Dominum maiestatis offendit? Itaque scelus hoc, præterquàm quod ex natura sua grauissimum est, declarat etiam animum in omnia scelera præcipitem atque promptissimum: quando qui huic sceleri addictus est, non solù & vtilitate aliqua inductus, sed gratis, & nullo commodo impellente, diuinum nomen contemnere, & violare paratus est. Extremæ calamitatis & miseræ loco Vates sanctus esse dicebat, quod in Psalmo queritur: *Vēdidisti* *Psal. 43.* *populum tuum sine pretio, & non fuit multitudo in commutationibus eorum.* Hoc est, non factus es Domine populi tui venditione locupletior, propterea quod gratis illum hostibus vendidisti. Quo significare voluit, Dominum ad eò vilem populum suum habuisse, vt gratis illum, ceu rem vilissimam diripientibus tradiderit. Si ergo hoc tantopere deplendum est, quale, quæso, erit ipsum maiestatis Dominum tam vilem habere, vt gratis tu quoque illum vendas? quod faciunt, qui nullius spe vtilitatis inducti peccant? Quomodo vero de ijs sperandù est, vt vel oculus eruant, vel pedes & manus (cū eis offendiculo fuerint) propter Deum abscindant, vt seipso abnegent, & crucem suam tollant: quando nec solùm loquendi vsus propter eū castigare dignatur? Sciant igitur hi quàm diu ita viuunt, se à Dei gratia & regno eius excidisse: quia regnum cœlorum non vecordes, aut rebelles, aut diuinæ maiestatis contemptores: sed solliciti, sed sobrii, 47 sed diligentes, sed ad Dei verbum tremantes, rapere dicuntur. Quales nos efficere dignetur, qui hodie Saluatoris nomen accepit, & Saluatoris officium pretiosissimi sanguinis sui effusione inchoauit. Qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

IN EODEM FESTO CIRCUNCISIONIS Domini concio tertia: in qua primùm de circuncisione Domini Saluatoris, & salutari eius nomine, quod illi hodie impostum est, agitur. Secundo verò loco de spiritali circuncisione nostra disseritur (quã alij sui abnegationem atq; victoriam sui, alij mortificatione appellant) qua videlicet mortificamus membra nostra quæ sunt super terram, hoc est, omnium cupiditatũ

III.

intemperantiam, quam carnalis illa circuncisio adumbrabat; Vbi etiam ostenditur, huiusmodi circuncisionem certissimam ad dilectionem Dei viam esse, in qua noui & æterni fœderis summa consistit.

THE. Circuncidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui, vt diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota animatua, vt possis viuere. Deut. 30.

N his quæ proposuimus verbis, fratres charissimi, totius Christianæ philosophiæ summa breuissimè continetur. Duo enim in hac cœlesti disciplina, atq; ad eò in omni alia re, quæ ratione & consilio administratur, considerari solent: nempe rei finis, & ea quæ ad finem consequendum ordinantur. Finis Christianæ vitæ, charitas est: ad hunc autem finem consequendum, opus est vt omnia quæ huc charitatis affectum impediunt excindamus: inter quæ immoderatus amor sui, & cupiditatum omnium intemperantia quæ ab eo proficiscitur, præcipuus numeratur. His duobus tota Christianæ philosophiæ doctrina continetur: quæ sanctus Moses his paucissimis verbis quæ audistis complexus est cum ait. [*Circuncidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui, vt diligas Dominum Deum tuum.*] In altero enim, cupiditatum omnium abdicationem (quæ dilectionem hanc impediunt) in altero verò ipsam dilectionem, tanquam finem ad quem hæc spiritualis cordium circuncisio ordinatur, designauit, vt paulò post indicabimus: si prius tamen breuem Euangelicæ lectionis historiam explanauerimus. Vt autem vtrumq; pro dignitate tractare possimus, cœlestem opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

C Vm in præsentī concione antiq̄e circuncisionis lex quæ Patribus à Domino lata est, explicanda nobis sit, vt ordine rem omnem persequamur: primo loco de circuncisione Domini Saluatoris, & salutari eius nomine (quod illi hodie impositum est) secundo verò de spirituali circuncisione nostra, quæ abrogata illa veteri, hodie quoque à nobis retinenda est, paulò fusiùs disseremus.

Cum autem circuncisio, & in originalis peccati remedium, & in spiritualis circuncisionis symbolum, instituta olim à Domino fuerit: merito queri potest, qua de causa innocentissimus infans hodie

4 diè circumcificus sit, qui nec ullius peccati macula infectus erat, nec hoc symbolo indigebat: vt qui nihil haberet quod in eo circumciden- dum & amputandum esset. Quod enim de Spiritu sancto conceptū est, quid habere poterat legi circumcisionis obnoxium? Nihil planè. Sunt tamen aliæ causæ propter quas Dominus circumcidi passus est: Primū enim sicut carnem suscepit vt nos à tyrannide carnis libera- ret: ita legi subditus esse voluit, vt nos à legis Moysaicæ iugo eriperet. Sic enim Apostolus ait: Misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Deinde, qui ad hoc venerat vt purissimo san- guine suo peccata nostra dilueret, & à potestate Diaboli eriperet: Gal. 4. vbi primū natus est, voluit protinus has pretiosi sanguinis sui gut- tas velut futuræ redemptionis obsoles Patri suo offerre. Postremò, sicut toties dum vixit, & ieiunauit, & vigilauit, & orauit, & aqua bap- tismatis tinctus est: non quòd hisce rebus ipse indigeret, sed vt exem- plis suis nos ad cœlestis vitæ disciplinam informaret: ita modò cir- cuncidi voluit, vt exemplo suo nos ad spiritualem circumcisionem (ex qua tota salus nostra pendebat) incitaret. Nisi enim spiritualiter hodie quoque circumcidamur, salutem consequi nequaquam possu- mus.

Quia verò in originalis peccati remedium circumcisio tunc, sicut modò baptismus instituta erat: vt modò in baptisate cum homo in nouam vitam renascitur, nomen baptisato imponitur: ita tunc in circumcisione imponebatur. Nostro igitur infanti imponitur saluta- re & gloriosum nomen Iesus: quod vocatum antea & pronunciatum erat ab Angelo priusquam in vtero conciperetur. Quærit autem D. Bern. cur cum tam multa sint in Scripturis Saluatoris nomina, hoc il- li præcipuè impositum sit? Ad quod idem respondet: omnia ea no- mina ad hoc potissimū fuisse instituta, vt partim ad amorem, par- tim ad spem, partim ad obsequendi studium & obedientiam, par- tim etiam ad spirituale gaudium & lætitiā homines incitarent. At cuncta hæc commoda & officia cumulatisimè in hoc suauissi- mo Iesus (id est) Saluatoris nomine continentur. Nam quod ad amorem attinet, quis adeò ferreus est, qui Saluatorem non diligit, adeò potentem, vt in ditione eius cuncta sint posita: adeò di- uitem, vt ipse sit vniuersorum Dominus: adeò verò pium & clementem, vt ipse vtrò seruandi homines curam suscepit, idque tanto stu- dio & affectu, vt cum vnico verbo eos seruare posset, noluerit ta- men nisi fuso sanguine redimere? Cumque solus circumcisionis ho- diernæ

Quid præ-
 seferat no-
 men Iesus.

diernæ sanguis ad hoc sufficere potuisset: noluit nisi totum sanguinè
 in cruce moriens effundere. Et cum adhuc nonnihil sanguinis in
 mortuo corpore resideret, ipsum perfosso crudeli cuspide latere fun-
 di voluit: ne vel vna sanguinis gutta in corpore suo reliqua esset, quæ
 non in redemptionis nostræ pretium offerretur. Quis igitur adeo sa-
 lutis suæ negligens erit, qui non hunc salutis suæ vindicem & auto-
 rem toto corde ac tota mente diligit? Quod verò ad spem attinet, in
 quo alio spem meam tutius collocem, quam in eo, cui hodie Iesus, id
 est Saluatoris nomen inditum est? Quæ in re non segniter adnotan-
 dum est, aliud esse ex imminente aliqua occasione, aliud ex officio
 quicquam facere. Nam qui oblata occasione præclarum aliquid fa-
 ciunt, tunc solum id faciunt, cum occasio vrget: qui autem ex officio,
 ij planè ita suo muneri intenti sunt, vt cum benefaciendi occasio
 deest, ipsi eam vndeunque arripiant. Sic enim medici, pictores, scri-
 ptores, ceteriq; opifices in officijs suis perpetuò versantur: & ita ver-
 santur, vt si aliquando eis operum suorum materia desit, illi eam vn-
 de quaque conquirant, ne ab officio suo cessare cogantur. Quod si
 puero nostro hodiè nomen & officium Saluatoris imponitur, quid
 aliud colligere hinc licet, nisi quòd quemadmodum pictores & scri-
 ptores officijs suis perpetuò incumbunt: ita Seruator noster Christus
 in hominum salute procuranda, omnem operam atque studium con-
 tinerenter impendat: atque ita impendat, vt si quando illi vitio nostro
 huius officij materia desit, ipse illam quærat. Nec enim minori modo
 salutis nostræ cura tangitur, quam cum apud nos in hoc seculo versa-
 retur: quo tempore per vicos & castella cursitabat, vt impartendæ sa-
 lutis occasionem semper inueniret. Cum enim verè caput Ecclesiæ
 sit, capitis semper officio fungitur, membra omnia spiritu suo regens
 atque dirigens. Idemque instar Solis gyrat per meridiem, & reuertit-
 tur ad aquilonem, pios illuminans, & impios visitans: vt nemo sit qui
 se abscondat à calore eius. Vidit enim sapientia Patris esse in mundo
 tentatorem, qui tanquam leo rugiens semper circuit quærens quem
 deuoret: qua de re decuit ex aduerso esse etiam Seruatorem, qui tan-
 quam protector & clypeus noster circumeat quærens quos seruet, &
 ab infatigabili generis humani persecutore defendat. Quæ cum ita
 sint, vbi quæso spem meam tutius collocare potero, quam in eo, cuius
 immensæ sunt opes? cuius infinita potentia? cuius ineluctabilis ve-
 ritas? cuius immensa & infinita benignitas? cuius denique & nomen
 & officium est Seruatoris? Quid enim in his est, quòd spem meam
 non fulciat atque confirmet? ¶ Iam verò (quod ad obedientiam &
 stu-

Simil.

1. Pet. 5.

- 10 studium obsequendi attinet) cui obsecro totum meum studium & obsequium iustius debeo, quàm ei à quo vita, salus, omnis & felicitas mea pendet: vt totum videlicet illi militet, à quo totum custoditur atque seruator? Hoc enim potissimum nomine Darius Rex colendum esse Danielis Deum iudicauit, idque in latissimo regno suo lata lege præcepit, quia suorum ille esset protector atque seruator: Paueant, inquit, omnes Deum Danielis, quia ipse est liberator atque Saluator, qui liberauit Daniele[m] de lacu leonum. Hunc igitur hodie Saluatorem celebremus, hunc colamus: imò verò nostras in illo opes & gloriam cum Propheta prædicemus dicentes: Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo. Quod perinde est, ac si diceret: Lætentur alij in fallacibus & celeriter interituris bonis, iactent opes & potentiam suam, victorias ingenteis memorent atque triumphos, auorum atque atauorum & stemmata longo ordine numerent: ego certè hæc infana bonorum simulachra pro nihilo ducens, in Deo Iesu meo lætabor & gloriabor. Quamobrem? Quia ipse est fortitudo mea, qua aduersus tenebrarum principes decertabo, & ipse item ponet pedes meos quasi ceruorum: vt alacriter sine vlla offensione viam mandatorum eius curram (per quam ad beatam & immortalem vitam, optatæ felicitatis portum peruenitur) quò me tandem ipse perducet in Psalmis canentem: hoc est, misericordiam & salutem eius perpetuis hymnis celebrantem. Quid igitur est in quo magis Christianus homo, quàm in hoc salutari nomine meritò debeat gloriari? Itaque ad omnia nobis fratres virtutum officia, hoc sacratissimum I E S V nomen ita manum porrigit, vt verissimè dictū sit, hoc nomen cunctarum misericordiarum Domini, ac totius Christianæ philosophiæ esse compendium.
- 11
- 12

Dan. 6.

Haba. 3.

Gene. 12.

Gene. 27.

Quid ergo superest, nisi vt nos ipsos, totamque vitam nostram in laudes huius sacratissimi nominis impendamus? Quod tamen non frustra faciemus. Sunt enim sua laudatoribus proposita præmia. Hunc enim Saluatorem aspiciebat ille qui dicebat: Benedicam benedicientibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi. Hunc item sanctus Patriarcha (cum filio beneprecaretur) oculis animi intuebatur, cum diceret: Qui benedixerit tibi, sit ille benedictus: & qui maledixerit tibi, maledictionibus repleatur. ¶ Quòd si has tantas laudes diuinum hoc nomen promeretur, quid de illis sperandum est, qui hoc venerabile nomen conculcant: cum passim pro rebus nihili per illud non modò impudenter iurant, sed etiam peierant?

Contra

Pfal. 138.

Contrà quos tanta indignatione Vates sanctus excandefcebat, vt 13
 eos à comuni hominum cœtu exterminari à Domino peteret.
 Pro eo enim quod nos legimus: Si occideris Deus peccatores, &c.
 alij verterunt, Si occideres Deus peccatores, viri sanguinum declina
 te à me: Qui loquuntur contra te sceleratè, assumunt nomen tuum
 frustrà. Cùm enim vir sanctus intelligeret, quanta pietate ac religio-
 ne Deus propter admirabilem sapientiam & prouidentiam suã (de
 qua in toto hoc Psalmo differuerat) esset colendus: meritò excande-
 fcit in impios, qui illum contemnunt, & pro nihilo ducunt. Itaque
 ait: O si perdas impios & sanguinarios Deus: facefite, inquam, im-
 pij à me: non enim ferre possum qui de te Domine impiè loquun-
 tur: quiq; nomen tuum cum contemptione vsurpant. Quòd si
 communium beneficiorum consideratione vir sanctus ita aduer-
 sus illos indignabatur, qui nomen Domini proculcabant: quid fa- 14
 ceret cùm salutis huius beneficium consideraret, quod infinitis par-
 tibus cœtera diuina beneficia superat? Non ita conuenit fratres, sed
 qui huius nominis virtute à Diaboli potestate erepti sumus, illud
 omnibus in rebus reuereamur, exosculemur, & adoremus: vt per il-
 lud tandem æternam salutem consequi mereamur. Hactenus de
 Euangelica lectione: nunc ad id quod initio proposuimus venia-
 mus.

§. I.

¶ Inter res memoratu dignissimas quæ in veteri Testamento literis
 mandatæ sunt, non infimum tenet locum fœdus illud quod Do-
 minus percussit cum Abraham: hoc enim velut fundamentum est
 omnium quæ in veteri Testamento traduntur. Cùm autem fœdus 15
 omne siue pactum inter duos pacifcentes versetur, quorum alter al-
 teri se certa lege obnoxium facit, in hoc pacto Deus quidem ab ho-
 mine synceram religionem, & sui numinis cultum exigebat: ipse ve-
 rò se illi Deum futurum, & Chananæorum terram daturum pollice-
 batur. In cuius rei signum circuncisionis legem sanxit: qua populus
 ille Deo fœderatus, à cæteris terræ populis distingueretur. Nunc au-
 tem res ipsa exigere videtur, vt de hac diuina promissione, deq;ue
 circuncisionis eius signo pauca disseramus.

Principiò igitur inquirendum est, quid nam illud sit quod
 Deus Abrahamæ promittit, cùm Deum se illi, ac semini eius futurum
 promittit. Quid? An non ipse aliorum quoque omnium Deus erat?
 Erat profectò: nec bonorum tantùm, sed etiam malorum, & eorum
 quoq; qui illius imperio parere nolunt. Ita enim ad quosdam rebel-
 les,

16 les, & imperium eius detrectantes per Prophetam dicit. Viuo ego dicit Dominus, quia in brachio extento, & furore effuso regnabo super vos. Denique (vt D. August. ait) etiam si perfidus homo imperium Dei recusaret, & ab eo recedere niteretur, quò magis ab eo fugeret, eò magis ad illum accederet: quoniam si à Deo fugeret placato, in Deum vellet nollet, incurreret iratum. Perinde enim se gereret, ac si quis in medio terræ positus, à cœlo fugere contenderet: quò enim magis ab altera cœli parte secederet, eò magis ad alteram declinaret. Est igitur summus ille cœlitum imperator, omnium Deus, siue bonorum, siue malorum, siue imperio eius obsequentium, siue repugnantium. Sed aliter tamen istis, aliter illis Deus est. Deus enim tum maximè Dei officio fungitur, cum diuinitatis suæ potentiam diuinis operibus ostendit. Hanc autem potentiam aliter malis, aliter bonis declarat. Malis enim declarat, eos potenter puniendo: quomodo olim tenebrarum principem ad Dei similitudinem nefario ausu aspirantem puniuit, cum illum à summo cœli cardine ad imum vsque barathrum præcipitem exturbauit. Similique ratione potentiam suam ostendit, cum Herodem (qui simili spiritu superbix elatus diuinos honores insana blandientis populi voce oblatos sibi arrogauit) insanabili plaga ita percussit, vt protinus à vermibus exesus impuram animam efflaret. Sic eandem in subigendo Pharaone demonstrauit, quemadmodum ipse Dominus testatur: Idcirco, in-
 17 quiens, posui te, vt ostendam in te fortitudinem meam, & narretur in gentibus nomen meum. Videtis ergo qua ratione Dominus diuinitatis suæ potentiam, conterendo funestum Draconis atque mortiferum caput, voluit mundo esse testatam! Caterum pijs hominibus longè aliter diuinitatis suæ gloriam se manifestaturum pollicetur. Vbi enim eis miras cœlestis gratiæ opes atque delicias amantissimis his verbis promississet: Ad vbera portabimini, & super genua
 18 blandientur vobis: Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, &c. subdit protinus: Et cognoscetur manus Domini seruis suis: hoc est, tanta cœlestium donorum opulentia suos cumulabit, vt hoc argumento diuinarum opum affluentiam, & immensas diuitias facillè cognoscant. O verè felices & fortunati, qui hac ratione, hoc est, maximo suo bono omnipotentem Domini manum tanta in eos beneficiorum largitate protensam cognituri sint! Quæ sint autem hæc beneficia, omnes sanctarum literarum paginæ ubique testantur: pro quibus regius Propheta deuotissimè gratias agit, in eo Psalmo cuius initium est: Benedic anima mea Domino, & omnia quæ
 intra

Ezec. 20.

Simil.

Act. 11.

Exod. 9.

Isa. 66.

Psal. 102.

intra me sunt nomini sancto eius. Deinde beneficia incipit numerare his verbis: Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas: qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus. Quia verò non poterat singularim omnia eius beneficia recensere, hac vna oratione omnia complexus est: Qui coronat te in misericordia & miserationibus. Videtis ergo quàm dissimili ratione pijs & improbis Dominus diuinitatis suæ potentiam ostendat: quàmque dissimili ratione vtrisque Deus sit!

Nunc contrà expendamus, quid homo vicissim præstare Deo debeat. Hoc autem facilè ex ijs quæ Deus homini se daturum promittit, colligi potest: Si enim Deus seipsum exhibet homini: consequens est, vt seipsum quoque homo, & omnia sua illi tradat. Cum enim se Deus homini Deum futurum promittat, Dei autem nomine infinitam quandam bonitatis & maiestatis abyssum (quæ omnes eum diligendi, obsequendi, & sperandi causas in se continet) intelligamus: quis iam dubitare possit, quin is vicissim ab homine exigat, quæ Deo, quatenus Deus est, summo iure debentur? Deo autem hac ratione debemus, vt spem omnem, amorem, felicitatem & gloriam in vno eo reponamus, eiusque obsequio & voluntati nos ipsos, & nostra omnia præsentissimo animo dedamus. Sicut enim qui se alicui tradit in patrem, filij animum ab eo iure deposcit: ita cum se Deus homini Deum futurum pollicetur, eum ab eo cultum & pietatem exigit, quæ sibi diuinitatis suæ iure debentur. Scitum est (inquit Hieronymus) illud Domitij. Cur ego te habeam vt principem, cum tu me non habeas vt Seruatorem? Qua ex re illud contrà sequitur, vt si te princeps habeat vt Senatorem, tu illum habere debeas vt principem. Quæ ratio in hac quoque causa nostra maxime locum habet, vt ipsi Deum tanquam Deum habeamus, quando ille singulari bonitate & paterna prouidentia se nobis Deum, protectorem, atque parentem exhibet. ¶ Sed fortè dices. Ego verò illum vt Deum & habeo, & me illi totum humiliter subdo. Rectè sanè, si id non verbis solùm, sed etiam animo & voluntate fiat. Præclare enim D. Augustin. hominem magis eius esse ait, cui cor, quàm cui linguam & verba obtulit. Cuius rei gratia Apostolus quosdam ventrem suum pro Deo habere dixit: quia quamuis Deum verbis iactarent, corde tamen magis ventri, quàm Deo placere satagebant. Hunc igitur turpem Deum colunt, qui carni magis obsequi & placere, quàm Deo volunt: cuiusmodi sunt (vt cæteros interim omit-

Hierony.
ad Nepoti.

August.
ad Parme.

tam)

22. tam) qui carnem suam omni studio saginare & fouere contendunt, quiq̄ue ob id ieiunia ab Ecclesia instituta sine causa violât. Hi enim ventrem præferunt Deo: quando more Esau propter vile ferculum, aut ientaculum non verentur lethaliter offendere Deum. Tales ergo Deo verba solum offerunt, dum illum labijs honorant, cor autem ventri, crapula, libidiniq̄ue, & intemperantiæ addictum est.

§. I I.

¶ Cæterum qui non verbotenus, sed corde & animo seruire Deo cupit, seq̄; totum illius obsequio mancipare (quod huius pacti ratio exigit) hoc imprimis curare debet, vt illum tota mente, & totis viribus diligit. Qui enim cor suum per synceræ charitatis affectû Deo tradidit, seipsum, & omnia sua illi tradidit: cum inter omnia dona & primum, & maximum, & omnium aliorum donorum origo amor sit: quem qui dedit, seipsum & omnia dedit. Quod cum ita sit, aptissimum planè & appositissimum huius pacti signum circuncisio extitit: quæ maximè huic amori deseruit. Ea namq̄ue spiritualiter accepta, cupiditatum omnium & carnalium voluptatum abscissionem designat: quibus sublatis, charitas protinus in anima nostra efflorescit & viget. Vt enim corpora grauiasubmotis fulcris, quæ illa in sublimi loco violenter detinent, sponte sua in locum sibi à natura destinatum summa celeritate contendunt: sic mens nostra quæ ad spiritualia & æterna bona propensa est, sublatis diuino munere cupiditatibus quæ illam ad terram deprimunt, libera & absoluta ad diuinæ mentis complexum & amore in ipso Deo trahente rapitur & eleuatur. Quam rem non obscure verba illa quæ initio proposuimus declarant: quibus Moses ait: Circumcidet dominus cor tuum, & cor feminis tui, vt diligas dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, vt possis viuere. Hac enim circuncisione mysticè celebrata, confestim Dei dilectio in mente nostra, nemine aduersante dominatur. Quisquis ergo se Deum diligere profiteretur, diligenter aduertat, an ea quæ huic dilectioni aduersantur, à se procul repellat. Quod si negligit, frustra sibi de hac dilectionis gratia blanditur, cum hoc ad illam potissimum requiratur. Quod si se viribus imparem ad hoc cernit, supplex ad misericordiam domini confugiat, qui inter cætera pietatis suæ beneficia, hoc etiam se fidelibus daturum pollicitus est. Quod apertè quæ modò citauimus verba testantur: Circumcidet dominus cor tuum, & cor feminis tui, vt diligas dominum Deum tuum, &c. Quo in loco non erit alienum Chaldaeam paraphrasim adducere, quæ hæc verba sic interpretatur. Circū

Simile.

cidet Dominus stultitiam cordis tui, & stultitiam cordis filiorum tuorum, ut diligas Dominum Deum tuum, &c. Merito autem ea quæ amorem Dei impediunt, stultitiam appellauit: nulla enim stultitia maior excogitari potest, quàm Deum contemnere propterea, quæ in finitis partibus Deo inferiora sunt. Liquet igitur ex hoc loco, quæ sit hæc cordis circuncisio (quam spiritualis vitæ magistri mortificatione, siue sui abnegationem vilitatis nominibus appellant) ad charitatem necessaria. Id adeò verum est ut D. August. hac potissimum de causa dicat, dilectionem nostram erga Deum in hac vita perfectam esse non posse: quia nemo possit in ea plenè atq; perfectè cor suum circuncidere, hoc est, cupiditates omnes cum Dei amore pugnantes, earumque fontem & seminarium, nempe immodicum sui amorem perfectè extinguere, & à se penitus abdicare.

August.

Sed hoc in loco inquit fortasse aliquis, quonam modo hæc ipsa quæ diximus inter se cohæreant. Diximus enim diuinæ dilectionis proprium munus & effectum esse, cor ab omni cupiditate circuncidere: nunc autem diuersa ratione Moses insinuare videtur, circuncidendum prius esse cor, quò Deum diligere valeamus. Quibus verbis spiritualem hanc circuncisionem, tanquam dilectionis diuinæ causam antegredi oportere ait. Quo pacto igitur res eadè, & effectus simul eiusdem rei, & causa esse potest? Facile est huic quæstioni respondere. Vtrūque enim verum est. Quia enim altera res ab altera iuuatur, nihil mirum si altera alterius causa simul & effectus dicitur. Quò enim quis à terrenis curis & cupiditatibus expeditior est, eò facilius ad celestium rerum amorem sine vlla remora aut impedimento rapitur: quoque ardentius diuinarum rerum amore flagrat, eò facilius terrena omnia (quæ celestium rerum comparatione vilissima reputat) tanquam lutum despicit, atque contemnit. Ita fit, ut dilectio ipsa spiritualia circuncisione parta, miro modo ad eandem circuncisionem vires atque animum præbeat, quò seipsam tueri, & conseruare, suisque delitijs frui plenius valeat. Sic videmus eos, qui concentu & suauitate musices vehementer oblectantur, cum suauiter canentium voces magna cum suauitate audiunt, molestè ferre, si quis eos hoc tempore interpellat: si quis aut strepitu, aut colloquio dulcedinem illam intercipiat, quamuis id aliàs gratum esset atque necessarium. Ad hunc ergo modum qui vehementer Dei amore flagrant, illiusque suauissima consuetudine fruuntur, omnia quæ huic dilectioni inimica sunt, diligentissimè à se ablegant: ne quæ fiat, ut amoris huius deliciae negligentia sua impediatur. Mutuò itaque se ista iuuant, &

Simile.

sibi

- 18 sibi inuicem causę sunt. Quod etiã in naturalibus causis passim videre licet. Nam & lux surgentis aurorę tenebras pellit aëris: & quò aër ipsa à tenebris nebulisq̃ purior existit, eò perfectiùs lucis in se candorē percipit. Sic etiam cùm humentia ligna in ignem conijcimus, ignis quidē vis ea arefacit & exsiccat: quę vbi ad hunc modum arefacta fuerunt, facilius ignem & flammam concipiunt. Ariditas igitur illa priori modo effectus ignis, posteriori verò efficiens incrementi ignis causa est. Ariditas enim ea in causa est, vt facilius ligna comburantur, & in ignis materiam versa, ignem augeant. Ex qua quidem philosophia apertè colligimus, duo hæc virtutum officia nullo modò à se inuicē separanda esse, sed alteram alteri copulandã: quandoquidem altera sine altera constare nullo modo potest: videlicet nec sine spirituali circuncisione amor, nec sine amore spiritualis hæc circuncisio.
- 19 Ex ijs autem quę hæctenus dicta sunt, illorū error coarguitur, qui nō sine periculo ijs solūm studijs incumbūt, quibus charitas in Deū incendi solet: nempe orationi, diuinarumq̃ rerum cōtemplationi: qui tamen spiritualis huius circūcisionis, hoc est, mortificationis studium non admodum curant. Sunt rursus qui diuersa ratione sine his diuini amoris incitamentis, cupiditatum suarū mortificationem assecuturos se arbitrantur. Vtriq; autem errore labuntur. Sciant igitur se assequi minimè posse quod cupiūt, prætermisso eo quod negligunt. Ad eò enim vitiata & sui amore inflammata natura, mortificationis labori atque acerbitati resistit: vt nisi diuini amoris facibus inflammetur, immodicum sui amorē superare, & cupiditates quę ab eo proficiscuntur, abscindere, & rationis imperio cōprimere nequaquã possit. Sine hac enim ardētī in Deū dilectione quis sibi repugnare? quis aduersum se arma capere? quis necem cupiditatibus asferre? quis se amāter odisse? seq̃e ipsum, hoc est naturā ipsam vincere posse confidat? Cæterum quemadmodum is qui pecunię studio flagrat, nō dubitat se maris fluctibus committere, & ad extremos vsque Indici maris sinus aurum persequi (quod nullo modo faceret, nisi prius vehementer auri amore captus esset) ita necesse est, vt prius homo amoris atque dulcedinis diuinę prægustatione quadam alliciat, vt alacri & constanti animo ad circuncisionis huius, hoc est, mortificationis laborem accendatur. Non enim ex odio amor, sed ex amore potius sanctum sui odium, & cupiditatum cohibitio proficiscitur. Hoc autem Euangelicus ille mercator expressit, qui vbi diuini amoris thesaurum inuenit, eius desiderio incensus, non dubitauit omnia sua diuendere, vt illo potiretur. Vtriusque autem virtutis hu-

Simil.

ius studium in Cant. Sponsus commendat, non modò cum thus & 31
 myrrham inter suauissimos virtutum odores nominat (quorum al-
 terum orationis, alterum mortificationis officium designat) sed
 etiam cum putationis tempus, & vocem turturis simul iungit. Vox
 enim turturis, vocem orationis, & castissimæ animæ suspiria & ge-
 mitus, Sponsi sui conspectum avidissimè desiderantis designat: tem-
 pus verò putationis (quo superuacui vitis palmites in inania folia
 luxuriantes abscinduntur, quò frugiferi coalescant, & vberiore
 fructum ferant) spiritualis circuncisionis & mortificationis officium
 significat: quæ duo virtutum officia separari à se nulla ratione de-
 bent. ¶ Illud tamen hoc in loco admonitione dignum duxi, quò
 ad hunc Dei amorem aspirantibus viam muniam: quòd cum omnis
 disciplina à facilioribus rudimentis initium capere debeat, danda
 opera est, vt incipientes & in hac cœlesti militia tyrones, lacte prius, 32
 hoc est, piarum precum, & sanctarum meditationum studio nutrian-
 tur (quæ faciliora sunt) sic enim fiet, vt vbi primùm diuinæ suauita-
 tis atque deuotionis dulcedinem prægustauerint, facilius Dei amo-
 re inescant, aduersum se arma capere, & crucem domini, hoc est, car-
 nis mortificationem amplecti valeant. Quamuis enim duo hæc vi-
 tæ spiritualis officia (vt ante diximus) omni tempore colenda sint,
 initio tamen huius disciplinæ maius studium in eo quod facilius,
 quàm quod difficilius est, ponendum esse, cœlestis ille magister in-
 dicauit: cum vinum nouum in vtres novos, non in veteres funden-
 dum esse docuit. Qua similitudine insinuare voluit, difficiliora vir-
 tutum officia prouectioribus: faciliora verò, incipientibus & adhuc
 infirmis committenda esse. Hæc enim sunt duo illa fercula vini & la-
 ctis, ad quæ nos Dominus per Isaiam absq; argento, absq; vlla cõmu- 33
 tatione inuitat: quorù alterũ videlicet lactis, ad paruulos in Christo:
 alterum autem, hoc est vini, ad robustiores & adultos pertinet.

§. III.

Descendit
 ad singula-
 ria.

¶ Cæterum quoniam ea quæ hæcenus de spirituali circuncisione
 disseruimus, vniuersè dicta sunt, non ab re fuerit, sigillatim ea explo-
 rare quæ in moribus nostris circũcidere debeamus, quò ad dilectio-
 nem in Deum (in quo huius pacti summa consistit) peruenire valea-
 mus. Quatuor ergo mihi potissimùm circũcidenda esse videntur.
 Primùm quidem (vt ab his quæ extra nos sunt exordiar) externa bo-
 na, ita ressecanda sunt, vt intra suam se quisque mensuram contineat,
 & ad ea quæ vires suas & facultatem superant, extendere se non au-
 deat. Sic enim se sanctus ille Rex continèbat cum diceret: Domine
 non

Psal. 130.

- 34 non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Neque ambulavi in magnis, nec in mirabilibus super me. Sic etiam se Apostolus continebat cum diceret: Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. Hæc namque sunt naturales diuitiæ, hæc usus vitæ, hæc ratio, hæc virtus, hæc natura postulat: quibus olim homines contenti erant, qui iuxta naturæ præscriptum vitam instituebant. Cætera verò quæ postea in mundum inuecta sunt, partim quidem hominum intemperantia, partim verò terrena prudentia excogitavit. Natura enim ea præcipue quærit, quæ sanctus ille Patriarcha optabat cum diceret: Si dederit mihi Dñs panem ad vescendum, & vestimentum quo operiar. &c. His duabus simplicissimis rebus necessaria vitæ circumscripsit. Quod si hac regula usum vitæ metiamur (bone Deus) quanta in domibus diuitem & nobilium quæ refecare oporteat inueniemus? Quot genera indumentorum, quibus corpora ornantur: quot peristromatum & aulæorum formas, quibus parietes vestiuntur: quot ciborum, cupediarum, deliciarum atque odoramentorum species, quas Deus non corporum indulgentiæ atque libidini, sed ægritudini atque infirmitati nostræ prouidit? Quam multis esurientibus reficiendis, quam multis nudis ac frigore hac hybernali glacie constrictis vestiendis illa sufficerent, quæ tu cum inaniter profundis, in pauperum tuguria inuadere, illosque rebus ad vitam necessarijs spoliare videris? Scitum enim illud est, quod quidam ex sanctis Patribus ait. Pasce fame morientem: si non paueris, occidisti. In huiusmodi verò hominum mores D. Basil. sic inuehitur. Panis est famelici, quem tu tenes: nudi tunica, quam tu in conclauis seruas: discalceati calceus, qui penes te marcescit: indigetis aurum, quod possides: quo circa tot labefactas, quot seruare potuisses. ¶ Neque verò in pauperes solum, sed in te ipsum valde immanis es & crudelis: quia dum vanitatibus atque voluptatibus seruiens, immodicis sumptibus fortunas tuas atque facultatem superas, in miserrimum te cupiditatis atque necessitatis barathrum præcipitas: è quo vix summa cum difficultate possis emergere.

Quod quidem vitium corruptissimo hoc seculo potissimum regnare videtur: quando vanitas, voluptas, luxus, & fastus, atque omnis generis deliciae prioribus forsitan seculis incognitæ, usque adeo inundarunt, ut omnem penè vitam corrupisse videantur. Quibus rebus homines (ut diximus) in hos duos cupiditatis simul & necessitatis scopulos se præcipites agunt. in quos cum inciderent, nulli rei nec sacræ, nec profanæ parcunt, nullum ius, nullumque humanæ societatis

atque naturalis necessitudinis foedus sanctum habent. Si enim toties 37
 in historijs legimus matres ipsas vrgēte famis necessitate filios suos,
 hoc est, viscera sua in ventrem, vnde primūm prōdierant, miserabili
 necessitate condidisse: cui rei parcat homo dira necessitatis lege, aut
 cupiditatis immanitate constrictus? Hæc igitur omnia quæ hominū
 intemperantia adinuenit, gladio diuini timoris rescanda sunt: par-
 tim vt habeamus quo Christi pauperes reficiamus, partim ne huius-
 modi necessitate vel cupiditate (quæ malorum omnium radix est)
 impulsī, contra debitū charitatis, pactumq; dilectionis cum Deo ini-
 tum, aliquid committamus. Intra suā se quisque fratres mensuram
 contineat, & sua sorte contentus supra se, hoc est, supra facultatem
 suam assurgere nolit. Hinc Salomon: Ne inquit, erigas oculos tuos
 ad opes quas habere non potes: quia facient sibi alas, & volabunt in
 cœlum. Quod sapientissimi viri consilium qui non sequuntur, ipsi 38
 præcipientes in magna se incommoda exturbant. In quo vitio Moabi-
 tæ fuisse memorantur: contra quos insensus Dominus, per Hiere-
 miam comminatur dicens: Propterea cor meum ad Moab quasi æris
 tibia personabit, vel (vt alij vertunt) perinde ac tibia triste mussitans
 resonabit: quia plus fecit quàm potuit, idcirco perierunt. Hoc est er-
 go primum spiritualis circuncisionis genus.

Iere. 48.

Est & aliud, quo non tam res externas, quàm membra corporis
 nostri & sensus circuncidimus. Adeò enim humana natura peccati
 morbo infecta est, vt vix quicquam in ea sit, quod spirituali hæc cir-
 cuncisione non egeat, qua noxia subtrahantur, & salutaria relinqua-
 tur. Circuncidendi ergo primūm oculi sunt, quorum circuncisionē
 Vates sanctus à Domino petebat cūm diceret: Auerte oculos meos 39
 ne videant vanitatem. Circuncidendæ aures, ne fabulis, ne detractio-
 nibus, ne impuris verbis, & adulationibus, aut prauorum hominum
 consilijs aditum præbeant. Ad quod nos Salomon inducit cūm ait:
 Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequā. Gustatus quo-
 que ipse circuncidendus est, vt simplici victu contentus, exquisitos
 sapes, cupedias, atque varia deliciarum genera, tanquam carnaliū
 hominum inuenta, superbix & elationis fomenta, libidinumque ir-
 ritamenta detestetur. Hoc enim nos Apostolus monet, cūm præci-
 pit ne carnis curam faciamus in desiderijs. Circuncidendæ quoque
 manus, ne aliena diripiant, ne pauperum iniurijs ditescant, ne seruos
 & mercenarios operis sui mercede spoliēt. Sed super omnia lin-
 gua circuncidenda est, quæ constituta in membris nostris maculat
 totum corpus nostrum, & inflamat rotam natiuitatis nostræ. Con-

Psal. 118.

Eccles. 28.

40 tra quam auxilium de cœlo cum Propheta petendum est, atque oran-
 dum: Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ la-
 bijs meis. Quod planè vir sanctus à Deo petebat, quoniam intelligen-
 bat quam difficile sit linguam coercere, ne famæ detrahas absentis,
 ne per iram contumeliam inferas, ne ad alterius voluntatem aliter
 loquaris atque sentias, ne plurima inutilia, leuia, turpia, inania teme-
 rè effutias, quorum omnium redditurus sis in extremo iudicio ra-
 tionem. Quocirca semper orandus est Deus, vt linguam nostram mo-
 deretur, ne quid vnquam loquamur, quod non ipsi quidem glorio-
 sum, hominibus, vtile, nobis verò salutare existat. Scitum enim est il-
 lud Salomonis: Hominis est animam præparare, Domini autem gu-
 bernare linguam.

Psal. 114.

41 Est & alia adhuc interior affectuum atque desideriorum no- III.
 xiorum circuncisio. Latet enim in corde nostro concupiscendi ap-
 petitus, qui carnalium affectuum & cupiditatum omnium origo
 est: à quibus (nisi rationis imperio subigantur) omnes scelerum fa-
 sces oriuntur. Ab his enim ambitio, ab his libido, auaritia, ira, inui-
 dia, contentiones, lites, factiones, inimicitia, vindictæ appetitus, &
 malorum omnium fons, nempe immodicus sui amor, cæteræque
 perturbationes animi deriuantur: quæ nos à cœlestibus rebus ab-
 ductos, ad terrena deiciunt. Hæ namque animorum pestes ex cor-
 de nostro oriuntur, dicente Domino: De corde exeunt cogitatio-
 nes malæ, homicidia, adulteria, stupra, furta, falsa testimonia, con-
 uitia, &c. Cùm ergo hæc omnia mala ex corde nostro, velut ex te-
 terrimo fonte scaturiant: necesse est, vt ad lethalis huius arboris

42 radicem securis apponatur, vt radice quatenus licuerit abscissa, ma-
 lorum quoque germina extirpentur. Hoc est enim quod in veteri
 testamento Moses populo præcepit cùm ait: Circuncidite præ- Deut. 10.
 putium cordis vestri, & ceruicem vestram ne induretis amplius. 2. Cor. 4.

Quod quidem diuinæ legis præceptum Apostolus explicuit &
 impleuit, cùm se occulta dedecoris abdicare testatus est. Hoc
 autem efficit quisquis omnia peccati germina ex corde pullulan-
 tia (quæ hominem ante Deum teste conscientia pudefaciunt) gladio
 diuini timoris abscindit. Hæc enim est spiritualis circun-
 cisio, quam non modo humanæ carnis: sed etiam ipsarum quoque
 recentium arborum circuncisio in lege præscripta figurabat: adeò
 modis omnibus Dominus spiritualem hanc circuncisionem voluit
 commendari. Leuit. 19.

Superest adhuc quartum circuncisionis genus (quod potissimum IIII.

ad spirituales viros pertinet) quo alia præstâtior animæ nostræ pars, 43
 nempe cognoscendi vis, ab imaginibus terrenarum rerum purgan-
 da est, ne orationis tempore sese illis obijciant, & orationis puritatem
 impediunt: quæ nisi ab hisce imaginibus libera, & veluti à sentibus
 & spinis perpurgata sit, pura omnino dici non potest. Cùm enim in-
 tellectus noster adeò angustus sit, vt eodem temporis momêto plu-
 ra simul intelligere rectè nequeat: necesse est, vt cû interiùs his ima-
 ginibus depingitur, à Dei splendore & pulchritudine mentis oculo-
 los auertat. Quamobrem quisquis puram Deo orationē offerre de-
 siderat, ab ijs omnibus curis & cogitationibus mentem suam (quan-
 tum cuique pro ratione status & officij sui licet) diligenter auertat: ne
 illi hoc tempore molestiam inferant. Ad quod magna & assidua di-
 ligentia opus est, quando mens nostra adeò inquieta & volubilis est,
 vt in vna aliqua cogitatione permanere diu nequeat. Nulla tamē ad 44
 hoc diligentia sufficiet, nisi huius mali radices amputaueris. Radices
 autem imaginum, cupiditates terrenarum rerum sunt: vix enim in-
 tellectus ab affectu diuelli potest. Quare vbi affectus cordis est, ibi
 quoque intellectus noster hæere solet dicente Domino: Vbi est the-
 saurus tuus, ibi est & cor tuum. Quamobrem nemo naturam accu-
 set, nemo dum orat de imaginum multiplicitate queratur. Non potius
 accusandi sumus, qui amoris vinculo terrenis curis alligati, frustra si-
 ne imaginibus earum rerum esse volumus quas amamus. Quomo-
 do enim ab his diuelli poterit intellectus, quibus per amorem inhæ-
 ret affectus?

Mat. 6.

Hæc est igitur fratres, spiritualis & vera circumcisio, quam à nobis
 Dominus requirit, vt amoris pactum: quem potissimùm exigit, in uio-
 latû firmumq; retineamus. Agnoscit enim naturæ nostræ ingenium 45
 conditor noster, intelligitque sublato rerum terrenarum amore, cœ-
 lestium protinus amorem excitari & coalescere. Id quod aptissima si-
 militudine D. Gregor. explicat his verbis: Si carni quod licet abscin-
 dimus, mox in spiritu quod delectat inuenimus. Intentioni quippe
 animæ, si exterior euagatio clauditur, interior accessus aperitur: nam
 cùm extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eò super se
 intendere per profectum potest: quia & in altum crescere arbor cogi-
 tur, quæ per ramos diffundi prohibetur: & cum riuos fontis obstrui-
 mus, fluentia surgere ad superiora prouocamus. Hactenus ille. Si his
 igitur rationibus circumcisionis legem, quæ octaua die in lege perfic-
 iebatur, implere studeamus fratres: non dubiû, quin ad alteram mul-
 tò diuiniorem peruerturi simus, quæ octaua die in futura vita post hu-
 ius

Gregor.

Simil.

1. ius seculi hebdomada celebranda est. In qua non solum omnis cupiditatum nostrarum intemperantia, sed omnis etiam laborum, dolorum, lacrymarum, & arumnarum molestia, non ferreo aut lapideo cultro, sed plenissima felicitatis gaudio refecanda est: cum vocem illam iucunditatis plenissimam audire a Domino mereamur: Euge serue bone & fidelis: quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Quod nobis concedere dignetur Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu sancto est benedictus in secula seculorum. Amen.

IN EPIPHANIA DOMINI CONCIO
prima, quae lectionem Euangelicam explanat.

2. *THE. Vidimus stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Matth. 2.*

B

Eatus est (ait Saluator) qui non fuerit scandalizatus in me: hoc est, qui eam Dei munere fide consecutus fuerit, ut externa humanitatis & paupertatis meae specie nihil commoueat, quominus credat diuinitatis maiestatem sub hoc tam humili habitu & externa specie late

Mat. II.

re. Adeo enim sese caelorum Dominus propter peccata nostra diluenda, & superbia comprimendam deiecit: ut illorum multi, propter quorum salutem se ita demisit, nullo modo Deum crederent, quae sic abiectum cernerent.

¶ Ut hanc igitur infidelitatis occasionem infirmis adimeret, sic maiestatem & celsitudinem suam propter nos depressit, ut humilitas ipsa esset cum maxima sua dignitate, clarissimisque miraculis coniuncta: ut

3. quisquis perspicaces oculos haberet, non obscure in illa humilitate latentem diuinam maiestatis gloriam perspicere potuisset. Hoc autem facile intelliget, quisquis exordium Euangelicae historiae quam beatus Lucas descripsit, attentem perlegerit. Quot enim ibidem miraculis atque caelestibus signis infantia Domini Saluatoris illustratur? Ut enim antiqua Prophetarum oracula praeteream, prius etiam quam in lucem Christus Dominus ederetur, Zacharias sacerdos Gabrielem Angelum ad aram territus videt, vocem subito amittit, eandemque post nouem menses diuino munere recipit, & Spiritu sancto repletus laudes Domini canit. Sterilis quoque uxor eius supra naturae leges nouo partu fecundatur: & nomen nato puero caelesti oraculo vicinis mirantibus imponitur. Quid referam Christi conceptionem, illustrioribus nobilitatam miraculis? Quale enim miraculum fuit, sine virili

Luc. I.

opera de Spiritu sancti concipi, scemineis que visceribus Deum omnia circumplectentem includi? Quale miraculum fuit, Ioannem Baptistam in utero matris clausum exultare, Spiritu sancto repleti, & Redemptorem suum illis adhuc materni uteri claustris inclusum ad eum mirabili obsequio reuereri? Quale miraculum fuit, piam praecursoris genitricem Spiritu sancto repleti, matrem Domini agnoscere, & summum Euangelicæ gratiæ mysterium ab eodem Spiritu edoceri? Iam verò ipsam Domini natiuitatē, quæ miracula illustrarunt? Intacta Virgo sine ullo pudoris detrimento & doloris sensu filium generat, Virgo parit, Virgo nutrit, Virgo lactat: Angelus pastoribus cœlesti lumine coruscans, nouum Virginis partum nuntiat. Angelorum voces & cantus in terra ab hominibus audiuntur. Noua verò stella insigni claritate fulgens, splendore suo Magos ab extremis terræ finibus ad nati pueri cunabula vocat. Quid hic Simeonis testimonium, gaudium, & canticum? quid sanctissimæ Annæ voces & laudes? quid tot Angelorum responsa, sponsum Virginis quocunq; esset Saluator iturus & rediturus admonentia referam? Itaq; si quis eam mentem à Domino percepisset, qua tantarum rerum splendorem & maiestatem pro dignitate conciperet, facile aduertere posset, sub illa humilitatis & utilitatis specie mirabilem diuinæ celsitudinis splendorem delitescere. Quæ enim nullus vnquam principum mundi, eorum etiam qui se pro Dijs coli voluerunt, usurpare ausus est, quæque nulla hætenus humana superbia potuit excogitare: nunquam Euangelistarum simplicitas fingere potuisset, nisi rei gestæ veritas illos ad ea scribenda impulisset. Diuinæ quippe prouidentiae opus fuit, ut quæ Dei filius ad illustrandam humanitatis suæ gloriam, & fidem nostram confirmandam instituerat: nulla mentis elatio usurpare, nulla malitia fingere potuisset. Itaque quisquis magnalia hæc, inter humilia Christi opera animaduertit, miris splendoribus illustratur: illustratusque & in fide roboratur, & in tanti Redemptoris amorem mirabiliter accenditur.

Inter hæc igitur miraculorum insignia nouum hodie miraculum celebramus: quo cœlestis fideris splendore omnes ad fidem gentes in tribus Magis vocatæ sumus. Mirum namque est (vt beatus Maximus ait) quod Christus processit ex Virgine, nec minus magnificum quod ostensus è cœlo. Mirum quod nouum hominem terra suscepit: stupendum nihilominus, quod nouum hunc hominem noua de cœlo stella prodiderit. Apud Iudæam Christus in praesepio pastoribus vagiebat, & in Chaldæa Magorum oculis inter sidera coruscabat. In Bethlehè lactabatur à matre, in Chaldæa adoraba-

Maxim. in
scr.

7. rabatur à Magis. Apud Iudæos sordebat in pannis, apud Gentiles fulgebat in gloria. Et quidem necesse erat, vt cœlorum Dominum cœleste signum præcederet: & autorem luminis, signum luminis reuelaret. Itaque humilis quidem Dominus in carne venit, sed ita humilis vt mirabilis: vt pariter in eo assumptæ carnis veritas, & ineffabilis diuinitatis natura fulgeret: & quanquam nascentem illum cunabula terrena susceperint, non tamen esse terrenum cœleste signaculum testaretur. Hactenus Maximus. De hoc igitur hodie mysterio dicturi, cœlestem opem beatissimæ Virginis interuentû suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

¶ Celebris D. Augustini sententia est: Deum ad se homines miris *August.* modis adducere: nec miris modò, sed etiam multis ac maximè varijs. Quosdam enim beneficijs, quosdam plagis, quosdam amore, quosdam metu, quosdam præmiorum, quosdam verò suppliciorum proposita magnitudine, quosdam ferètis inspirationibus, quosdam publicis Ecclesiæ vocibus, quosdam potenti virtute sacramentorum, quosdam etiã (quorû ego nò paucos vidi) piorum lectione librorum ad se trahit. Vidi alios, quos peccatorum suorum atrocitas & multitudo ita perterrefecit, vt ad vitæ suæ detestationem, ac pœnitentiam impelleret: & quæ res improborum mentibus tenebras offundere solet, eadem diuina operante gratia (quæ ex malis elicere bona solet) lucis eis ministra fieret, & ad salutarem luctum & errorem incitaret. Itaque sicut piscandi artifices varias atque multiplices artes, variaque escarum & retium genera excogitarunt, quibus in casses suos pisces includerent: ita cœlestis ille animarum piscator innumeras quotidie rationes inuenit, quibus electorum suorum animas à mundanæ vitæ pelago extractas, in Euangelij sagemâ condèret. Nihil enim est tam abditum, nihil tam abiectum, & à conspectu hominum remotum, quod ille non videat, & quod non misericordiæ & prouidentia suæ lumine pertingat. Hinc illud Prophetæ: Vocans ab *Isa. 46.* Oriente auem, & ex terra longinqua virum voluntatis meæ. Hoc est, omnia sapientia meæ oculis collustro, ad omnia virtutis meæ potentia pertingo, nullaque locorum distàtia, nullis tenebris aut impedimentis prohibeor, quò minus remotissimas gètes & à cultu & cognitione mei numinis alienas, ad me trahã. Consiliû quippe meû stabit, & omnis voluntas mea fiet, nec quicquam mihi obisset, quò minus à terra longinqua virum trahã voluntatis meæ: id est, quem ego secûdum beneplacitum voluntatis meæ seruare decreui. Quã rem in hac *Magor*

Magorum uocatione spectare licet: quādo eos Dominus (cūm prædicatores deessent) tam nouo & inaudito miraculo ab extremis mundi finibus ad se perduxit. Sed quoniam ij primitiæ gentium fideique nostræ duces & parentes extiterunt, dignum profectò est, ut eorum iter, interrogationem, & gesta omnia diligēter excutiamus: ut quid nobis ex eorum imitatione faciendum sit, hoc tam illustri exemplo intelligamus.

§. I.

¶ Igitur ab Oriente profecti, & Hierosolymam (quæ regia ciuitas erat) ingressi, de noui regis natiuitate inquirunt: [Vbi est (inquiunt) qui natus est Rex Iudeorum? Vidimus enim stellam natiuitatis eius nuntiam, in finibus Orientis, & uenimus adorare eum. Turbatur hoc nuntio Herodes & omnis Hierosolyma cum illo.] Varias turbationis huius causas fuisse credendum est. Aliter enim boni, aliter mali, aliter qui Herodis amicitiam colerent, aliter qui eum sibi infensum crederent turbarentur. Quibus enim Herodis imperium inuisum erat, quique inopia & egestate premebantur, mutari omnia cupiebant: si qua eis forsitan minoris fortunæ aura hac rerum commutatione aspiraret. Quibus verò imperium tyranni gratum erat, hi contra nihil de Herodis dignitate detrahi volebant: atque ita cum ipso Herode fortunis suis timentes, noui Regis aduentum non aliter quàm Herodes ipse molestè ferebant. Hoc enim serè impiorum studium & ingeniū est, sic vitam suam instituere, ut sibi tantū consulant, sibi prospiciāt, sibiq; solum nati esse videātur: saluisque rebus suis nihil ad eos pertinere putent, si vel cælum ruat, vel terra incendio deflagret.

His igitur auditis uocibus cōgregat Rex impius omnes principes sacerdotū, & scribas populi, & sciscitatur ab eis ubi Christus nasceretur. [At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudæ. Sic enim scriptum est per Prophetam: Et tu Bethlehē, &c.] Hoc autē callida vulpes non ea mente faciebat, ut nouū Regē supplex adoraret: sed ut deprehensum crudeliter occideret, atq; ita in pace regnū solus obtineret. Contemplare quæso summā Tyrāni huius amentiam, qui tantū suæ calliditati tribuebat, ut æterna Dei consilia atq; decreta eludere se posse confideret. Interrogatus Philosophus quidā, an Deū lateret homo malè agens: Sed nec malè cogitans ait. Si hoc fateatur Philosophus, quid te sentire par est, qui fidē & legē Domini profiteris? An non in Isaia perfide legeras: Auferte malum cogitationum uestrarum ab oculis meis? An non legeras in Dauide: Dñs nouit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt? Et illud item: Ipse enim nouit abscondita cordis?

Isai. 1.

Psal. 93.

Psal. 48.

13 dis? quomodo ergo latentes cogitationes tuas à Domino ignorari posse putas? Prætereà, dic mihi, stellæ nuntianti, & vaticinio Prophetarum fidem habes, an non habes? Si non habes, ride igitur hæc insana hominum commenta & somnia: nihil enim habes cur timere illa debeas, quæ minimè futura credis. Si verò credis, vt ostēdis, ideoque & oracula Prophetarum consulis, & tempus stellæ diligenter inquiris, & hac de causa tot paruulos iugulasti: quæ insania est, te vilissimum puluerem, & vermem aduersus omnipotentem Deum aliquid conari: & arte atque potentia tua omnipotentis Dei sapientiam atque potentiam euertere niti? Quid enim potentiùs aut sapientiùs Deo? quid verò aut insipientiùs, aut imbecilliùs homine? Quæ igitur tanta insania est, vt credas infinitam potentiam, atque sapientiam à summa ignorantia & stulticia posse superari? ¶ Fuerunt olim mentisissimi quidam Reges, qui eò vesaniæ processerunt, vt se vel Deos, vel Deorum filios haberi voluerint. Alexander quippe se Iouis filium appellari præcepit. Nabuchodonosor autem Holoferni militiæ suæ principi mandauit, vt terrarum (quas in ditionem suam rede-gisset) Deos aboleret, vt ipse pro eis Deus haberetur. Dæmonum quoque princeps incredibili superbia elatus, diuinitatis similitudinem affectauit, nec aliò aut perditorum hominum, aut etiam Dæmonum vesania atque superbia (quamlibet maxima) procedere ausa est. At hoc monstrum intolerandum, cunctorum siue hominum, siue Dæmonum superbiam & sacrilegam temeritatem superare tentauit: qui non se modò altissimo Deo parem, sed superiorem etiam efficere conatus est: quando ipsum tum sapientiæ, tum potentiæ magnitudine vincere se posse confidit. Si enim affectus esset quod

15 volebat, non modò aduersus Deum gloriari: sed eius quoque diuinitatem irridere meritò poruisset: quando sapientiam eius sua calliditate, & potentiam virtute superasset. Qua temeritate & audacia quid vesaniùs? quid execrabiliùs: Videtis ergo fratres, in quod barathrum humana natura à Deo destituta ruat! Videtis quò ambitionis furor & insania perueniat!

Hoc autem exemplo colligere potestis, quantum veneni sub ambitionis peste lateat: quam non modò sectantur plurimi, sed vehementer etiam commendant, & ad res magnas gerendas necessariam prædicant: adeò vt Cicero hoc nomine eloquentiæ studia commendauerit, quòd per ea animi hominum ad gloriæ cupiditatem alerentur. Qua quidem in re fateor moderatum honoris desiderium, sicut & verecundiam, salutarem atque vtilem esse. Hæc enim dede-
coris

coris timore à malis reuocat, illud verò ad ea bona quæ laudem me- 16
rentur accendit. Multi enim sunt, qui non tam virtutis amore, quam
dedecoris atque ignominie metu à grauissimis flagitijs abstinent.
At vbi hic affectus prætermisso rationis moderamine vehementius
inualuit, nocentissimus est. Quemadmodum enim dum intra aluei
ripas fluuius graditur, nec fata lædit, nec vlli rei nocet: si verò alluio-
ne aliqua inundauerit, arua subruit, & finitima quæque impetu suo
deuastata: ita planè moderata honoris cupido, noxia non est: immo-
derata, verò innumerabilium penè malorum lerna existit. Quid
enim vniuersum genus hominum magis, quàm quorundam temeri-
tas & ambitio pessumdedit? Alexander Macedo dum hoc captauit,
vt solus mundi imperium obtineret, mundum penè à sedibus
imbris euertit. Iulius Cæsar qui ab adolescentia sua imperium populi
Romani occupare moliebatur, in varijs, quæ gessit prælijs, innume- 17
rabilium penè hominum se cæde cruentauit. Impijssimus verò
Rex Herodes inaudita immanitate pueros omnes qui erant non
modò in Bethlehem, sed in omnibus quoque finibus eius à bimatu
& infra incredibili regnandi libidine percitus interemit. Videtis er-
go quanta mala furens ambitio pariat: vt ex prole matrem, & ex fru-
ctibus arborem agnoscatis! Qualis enim arbor illa est, quæ tales ex
se fructus profert? Quòd si ita est, quæ reliqua spes de illorum salu-
te esse possit, qui honorem tanquam Deum, imò supra Deum co-
lunt, dum illum Deo, rebusque omnibus diuinis anteponunt? Hac
vna ratione sanctus quidam vir aiebat: Dæmones hoc tempore ve-
lut in ocio securos degere, & in vtramque aurem dormire: satis esse
ad generis humani perniciem huius cupiditatis impotentiam arbitra-
tes: quæ hominum pectora tam altè obsedit, vt diuina & humana om- 18
nia funditus euertat. Sed ad historiam redeamus.

§. I I.

¶ Cum ergo Magi Dominicæ natiuitatis locum didicissent, eò iter
instituunt: & (quòd valde mirabile est) nullus ex tanta populi multi-
tudine, nec Phariseorum, nec sacerdotum, nec aliorum ciuium hoc
tam illustri exemplo commotus, illorum vestigia secutus est. Quæ
res magnam planè mihi admirationem incutit. Nam huic populo
potissimum cœlestis ille Rex promissus erat: solusque legis & Pro-
phetarum scientiam tenebat: vnde facile animaduertere potuisset,
Messiæ tempus instare, præsertim alienigena Herode Regno occu-
pante: quod præcipuè eius aduentus signum erat. Debuerunt etiam
alienigenarum exemplo commoueri, qui ab extremis mundi finibus

19 eò confluxissent: idque cœlesti luce & oraculo præmoniti. Si ergo alienigenæ ab oriente veniunt, cur tu qui populus Dei es, qui domesticus es, cui potissimum Messias promissus est, qui oracula de ipso tenes, & alijs ex scripturis sanctis locum natiuitatis eius denūtiās: cur, inquam, vel ab alijs excitatus non quidem ab Oriente, sed ab ipsa Hierosolyma (quæ finitima loco natiuitatis erat) iter non arripis in Bethlehem, vt optatissimum & nobilissimum Regem tuum tibi cernere liceat? Quomodo qui tam multa de illo ex Scripturis nosti, ante oculos positum non agnoscis? Appositè sanè (vt D. Gregor. ait) cæcus Isaac cùm filio benediceret, huius populi cæcitatem designauit. Qui caligantibus oculis & Prophetans in præsentem filium non vidit, cui tamen multa in posterum præuidit. Quia nimirum Iudaicus ille populus, prophetiæ spiritu plenus & cæcus, eum de quo multa in futurum

20 prædixit, in præsentem positum non agnouit. Hinc apparet fratres, quantopere summum hoc salutis nostræ negotium ex diuina gratia pendeat: quamque parum ad hoc cætera omnia sine Dei ope valeant: siue sit sanctarum scripturarum scientia, siue monasticæ vitæ professio, siue status perfectioris conditio, siue generis nobilitas, siue naturæ præstantia, siue educationis diligentia, cæteraque his similia, quæ ab hominibus magna putantur. Hæc enim quæ alioqui plurimum valent, vbi Spiritus ille cœlestis abest, incredibile dictu est, quam parum ad veram salutem & iustitiam consequendam adiuuent. Cuius rei cognitionem adeò altè pectoribus nostris infixam esse Dominus vult, vt inter præcipua obsequia, quibus illum demereri possumus, humilis sui cognitio in primis numeretur. Vt mihi quidem videatur, sic se Dominum in hac vna re cum hominibus gerere, vt

21 Thales ille Milesius (qui fuit vnus eorum quos Græcia iactat sapientiæ studiosos) cum philosopho quodam gessit. Nam cùm senex admodum admirandam quandam rationem de cœlo cõmentus esset, eandem Mandritam philosophum Sirenensem edocuit. Quæ quidem noua inuentione ille delectatus, cùm prius gratias egisset, optare iussit, quam mercedem pro tanto documento rependi vellet? Cui Thales. Satis (inquit) mihi fuerit ô Mandrita, si id quod à me didicisti, cùm proferre volueris, tibi non ascripseris: sed eius rei me potius repertorem prædicaueris. Quod ergo magister hic à discipulo pro doctrinæ mercede exigebat: hoc inexhaustus ille honorum omnium fons (cui omnis honor & gloria summo iure debetur) à nobis potissimum exigit: quo videlicet nullo modo illius donis efferamur, sed omnia illi à quo manant, accepta feramus:

Gregor.
Gen. 27.

f

mus: quò is quidem à nobis honorem & gloriam, nos verò ab illo 22
 immensas opes & diuitias comparemus. Quam rem tanto studio
 diuina illa æquitas & sapientia curat, vt interdum (quò huius verita-
 tis cognitio, qua eius potissimùm gloria continetur illustrior fiat)
 clarissima gratiarum suarum dona ijs deneget, quibus humano iu-
 dicio magis impartienda videbantur: contrà verò ijs ea largiatur,
 qui eodem iudicio minùs digni, minùsque ad ea percipienda ido-
 nei existimabantur. Pharisæi enim, hoc est, viri religiosi, & sacerdo-
 tes, & legis doctores erant, quibus dominus dixit: Publicani & me-
 retrices præcedent vos in regno mei. Populus quoque Dei electus
 erat, cui idem dominus ait: Multi ab Oriente & Occidente venient,
 & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum: fi-
 lij autem regni (quibus hoc maximè deberi videbatur) eiciuntur in
 tenebras exteriores. Hinc videre frequenter licet, pauperes homi- 23
 nes qui manu victuam quæritant, deuotissimè ad altaris sacramen-
 tum accedere: plures autem sacerdotes indignè sacra tractare. Vi-
 deas rursum mulierculam mariti, filiorumque & rei familiaris serui-
 tio addictam, inter tot vndique circumstrepentes curas miro quo-
 dam studio & affectu diuinarum rerum considerationi & oratio-
 nis officio statis horis atque temporibus vacare: contrà verò videas
 monialem, quæ ab his omnibus impedimentis libera, vni tantùm
 Christo Sponso suo obsequi debuisset, longè dissimili studio tene-
 ri. Contingit etiam frequenter in villulis quæ ab humano cultu, &
 auditione verbi Dei longissimè absunt, reperiri viros & fœminas re-
 ligione ac virtute præstantes: qui tamen vix vnquam concionato-
 ris vllam vocem, nisi alicuius fortè perditum aut fugitiuum audiêrunt.
 A quibus tamen si roges, quis eos sic instituerit, quis docuerit, nul- 24
 lum omnino autorem, nisi solum Deum proferent. Et inuenies rur-
 sum, qui in hac sacra æde viginti & eo amplius annos verbum domi-
 ni à summis concionatoribus audiêrunt: qui tamen nullos omnino
 progressus in virtute fecerunt: sed plantati iuxta fluentia diuinorum
 eloquiorum, tanquam steriles salices, & myricæ in deserto nullum
 prorsus pietatis fructum protulerunt? Quid igitur agemus fratres,
 ne hoc modo nos quoque à diuina gratia deseramus? Illud certè, vt
 ad pedes domini prouoluti, hoc salutis nostræ negotium ab eius
 potissimùm gratia pendere fateamur: ideoque tota animi intentio-
 ne illi dicamus, domine in manibus tuis sortes meæ. Sicut enim lu-
 tum in manu figuli, sic nos in manu tua. Tu es enim solus potens,
 solus bonus, solus vena vitæ, fons lucis, Sol iustitiæ, & sanctitatis au-
 tor:

Matth. 8.

Jerem. 18.

tor: te ergo præsentē læta omnia & fortunata sunt: te verò absente, in tenebris & media morte versamur.

Cæterum nemo hac oratione permotus, Deo imputet damnationem suam. Deus enim sicut bonitate sua vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: ita omnibus salutis adiumenta largè ministrat. Quod vel huius diei mysterio apertissimè declaratur. Hanc enim inauditam Herodis in pueris trucidãdis carnificinam idem Dominus permisit (quemadmodum Leo Papa in sermone ait) vt Gentiles populi, atq; adeò Romani ipsi hoc tam nouo crudelitatis genere permoti, dum causam huius sceleris inquirent, noui regis nati sacramentum audiant: atque ita qui doctiores paulò essent (quorum exemplum rudiores sequi debebant) Sybillarum vaticinia ad memoriam reuocarent: quæ partum Virginis, & nouam de cælo progeniem, mundi que instaurationem, ætatemque auream, hoc est, religiosissimum hominum genus apertissima oratione prædixerunt. ¶ Atque hac etiam ratione Dominus stellam natiuitatis suæ nuntiam ad tempus delitescere voluit: vt hac occasione Magi Hierosolymam ingressi, hoc nouo nuntio cœlestique iudicio, & prolato Prophetæ vaticinio, ad promissum sibi Regem quærendum Iudæos prouocarent: quod certè maximè consentaneum erat. Quò enim acriori stimulo tam grauis eorum sopor excitari potuisset? Magis verò aliquid ampliùs donatum est, quos Dominus & stellæ coruscantis iudicio, & secreto Spiritus sancti magisterio ad nouum Regem quærendum inuitauit. Pastoribus verò Bethlemitica rura colentibus non muta stellarum iudicia, sed aperta Angelorum oracula & natum Saluatorem nuntiant, & nati signa declarant, atque ita eos ad illum inquirendum prouocant. Videtis ergo quomodo qui vult omnes homines saluos fieri, omnibus viam aperiat ad salutem! Dissimili tamen ratione: quod ex hoc loco manifestè etiam colligitur, cum alijs maiora, alijs minora ad fidem adiumenta & incitamenta pro rectissimo voluntatis suæ iudicio Dominus dederit. Sic enim Sol iste visibilis, qui lucis & caloris fons est, quamuis totum illuminet mundum (nec sit qui se abscondat à calore eius) alijs tamen plus, alijs minus & lucis & caloris impertitur. Nemo igitur diuinam prouidentiam accuset fratres, nemo auxilium sibi ad salutem deesse queratur. Nos nostræ perditionis causa sumus. Verissimè enim à D. Bernar. dictum est, magis diuinam gratiam de hominibus, quam homines de illa queri posse. ¶ Ex quibus omnibus manifestè colligimus, Magorum in urbem Hierosolymam aduen-

I. Timo. 2.

✓

Simil.

cum diuina prouidentia ad Iudæorum socordiam excitandam institutum fuisse. Quod aliquando futurum esse, idem Dominus prophetis oraculis prænuntiavit cum ait: Ego ad æmulationem prouocabo vos in gente quæ non est gens. Hoc est, quæ propter ferinos mores hominis appellatione indigna est. Quomodo enim homo appellari potest, qui ligna & lapides colit, cum is qui colitur minor sit eo qui colit? Hæc ergo gens quæ magis pecudum, quam hominis nomen merebatur, Iudæos prouocauit ad æmulationem: cum Gentiliû fides exemplo suo perfidiam damnauit Iudæorum. Quod mirificè in asina Balaam (vt D. Ambros. annotauit) expressum fuit: quæ humano more loquens, Prophetæ insipientiam corripuit. Quod ego miraculi genus vehementer admirari solebam, præsertim cum nullum huic simile prodigium in literis sanctis inueniamus. Sed hac tamen imagine Dominus designare voluit, futurum aliquando vt belluæ Prophetas erudirent. Belluæ enim Gentiles erant, qui belluarum ritu uiuebant: Prophetæ verò Iudæi, qui Prophetarum libris ac disciplinis instructi erant. Eò tamen res deuenit, vt bestię Prophetas erudirent: quando Gentiles ipsi fidei lumine illustrati, infidelitatem corripere Iudæorum, eosque exemplo suo ad viam salutis reuocarent. Ex quibus omnibus apertè colligimus, nihil habere improbos cur de Deo querantur: & pios habere, cur de salute sibi ab eo præstita gratias agant: atque ita illorum damnatio suo ipsorum vitio, horum verò salus diuinæ gratiæ tribuenda sit, quæ hominis quidem industriam requirit: sic tamen vt ab eadem diuina gratia & iuuetur, & præueniatur. Sed ad historiam redeamus.

§. III.

¶ Egressis igitur ab Hierusalem Magis. [*Ecce stella quam viderant in Oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra ubi erat puer.*] Itaque dux ille cœlestis sic se iter facientibus aptabat, vt cum stantibus staret, cum euntibus iret, cum dormientibus in aere fixus maneret: atque in hunc modum illos diu noctuque dirigeret, comitaretur, illuminaret, & de via sua, & Rege quem quærebant securos faceret. Quid quæso hac Dei bonitate & prouidentia aut mirabilius, aut magnificētius, aut indulgentius? Hinc fratres discere licet, qualis sit illa paterna cura quam idem Dñs gerit illorū, qui ex toto corde illum quærunt: quiq; cum Propheta verè dicere possunt: Quæsiui vultum tuum Domine, vultum tuum Dñe requiram. Vt enim hos Magos qui illum studiosè quærebant, stella præcedēte ad cunabula sua perduxit: ita omnes qui illum quærunt, cœlesti luce atq; ope iuare

31 non desistit. Hoc autem nobis idem Dominus insinuauit, cum in columna nubis per diem, & ignis per noctem populo quem ab Aegypto eduxerat, ducem se utroque tempore præbuit. Typum verò id fuisse singularis prouidentia, qua Deus à spirituali Aegypto egreffos homines in terram viuétium deducit, apertissima oratione Isaias *Isai. 4.* expressit cum ait: Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion, & ubi inuocatus est, nubem per diem, & splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloria protectio. Quibus verbis apertè Propheta declarat, omnia illa quæ filijs Israel ad promissam terram pergentibus diuino beneficio contigerunt, ad illos spiritualiter pertinere, quos pius Dominus per huius vitæ vias difficiles vadentes, in cœlestem hæreditatem dirigit. In igne enim ignis ille designatur, quem Dominus Iesus missurus venit in terram: quo argentia in amore Dei pectora accenduntur. Sub imagine verò columnæ, fortitudo exprimitur: quæ imbecillitatem nostram inuicta virtute fulcit & roborat. Sub typo verò nubis, quæ à Solis æstu & ardore defendit, refrigerium nobis indicat diuinæ gratiæ: quæ cœlesti rore cupiditatis nostræ incendia mirabili ratione temperat. Quod verò hæc ipsa columna siue nubis, siue ignis, viam populo qua pergeret ostendebat, internam lucem sancti Spiritus insinuauit: qua per huius seculi tenebras dirigimur, instruimur, & illuminamur, ne ab ea via quæ in cœlum ducit, aberremus. Ex quo apparet, omnes animæ nostræ vires his diuinæ gratiæ muneribus perfectissime communiri: quando videlicet intellectus cœlesti luce completur: voluntas charitatis igne accenditur: vis irascendi columnæ fortitudine roboratur: concupiscendi verò, diuinæ suauitatis gustu refectæ & satiata, facillè omnes carnis illecebras & voluptates contemnit. Omnia enim hæc beneficia nobis diuina gratia præstat, quæ in hoc itinere utroque tēpore dux nobis est: utroque, inquam, hoc est, ne vel in secundis rebus insolenter efferamur, vel in calamitatum nocte, impatientia victi de gradu virtutis & constantiæ depellamur. *Ibidem.* Quid igitur his diuinis muneribus sublimius, aut magnificentius? Quo circà verissimum profectò est, quod deinde subdit Propheta: Super omnem enim gloriam protectio. Quem locus *Rupertus.* Rupertus Abbas sic interpretatur: ut hanc diuinam protectionem, paternamque piorum prouidentiam omni gloria, omnibusque terrenis bonis illustriorem esse fateatur. Quæ enim diuinæ, quæ regna aut imperia cum his cœlestibus præfidijs conferenda sunt? Hoc planè fratres satis esse deberet ad reuincendos eos, qui cum

de moribus & vita sua rectè instituenda deliberant, laboris magni- 34
tudine deterriti, in has voces languoris atque desidiæ plenas prorū-
punt. Quī potero me à solitis voluptatibus continere? aut carnem
inedia macerare? aut in precibus diu persistere? aut cupiditates & li-
bidines meas refecare? aut his vel illis delicijs quibus tamdiu affueui,
crucem affigere? Fateor planè hanc vitæ commutationem difficilem
esse, si vires solùm tuas expendas: facilem autem & iucundam, si Dei
gratiam, & diuini Spiritus mirabilem vim atque virtutem attende-
ris. Itaque in hoc miser falleris, quòd virium tuarum solummodò ra-
tionem, non etiam diuini auxiliij habes. An tu adeò malè prouidum
fingis Deum, adeoque humanæ imbecillitatis ignarum, vt hominī
solis vitiatæ naturæ viribus fulto præcipiat, vt sese vitæ puritate &
sanctinonia supra naturam ipsam attollat? An te Deus in Ægypto,
hoc est, in densissimis huius seculi tenebris agentem, & mortalitatis 35
legibus obnoxium, & communis peccati vinculis affricatum, inter-
nam viuentium transferre mortalem velit, nec ad hoc tam arduum
iter necessarias opes & auxilia subministret? Commodum autē mi-
hi videtur, hanc tuam siue ignorantiam, siue fracti animi debilitatē
ac diffidentiam proposito aliquo exemplo arguere. Animaduerte
quæso, quàm magnæ olim difficultates filios Israel (ne ab Ægypto
egressi iter in terram promissam instituerent) remorabantur: & quā
mirabili prouidentia omnibus illis Dominus occurrerit. Causari
enim poterant: Mare nos circumstat, & in manus hostium tradet? At
mare tamen diuinæ virtuti celsit, & fugienti populo iter tutum per
liquidum præbuit. Sed instabunt à tergo hostes insequentes? At co-
lumna nubis se mediam obtulit, tutaque fecit terga præcedentium.
Sed in arido squalētique deserto quid edemus? Terra enim nec ara- 36
ri potest, nec fructu. At pro pane terreno, Dominus panem cæli dedit
eis, panem Angelorum manducauit homo. Sed itane in pane &
aqua perpetuò nobis victitandum est? At tamen propter hoc, pluit
Dominus super eos sicut puluerem carnes, & sicut arenam maris vo-
latilia pennata. Sed dux (inquent) nobis deerit in terra inuia, quam
nullum vnquam hominis vestigium pressit? At ipse Dominus miro
modo in columna nubis per diem, & ignis per noctem viam pergen-
tibus ostendebat. Denique sic deduxit Dominus populum suum, vt
Deutero. i. ductor eorum Moses dixerit: Portauit te Dominus Deus tuus in om-
ni via per quam ambulasti, sicut portare solet pater filium paruulum.
Non enim satis fuit ei dixisse filium, nisi & paruulum addidisset, cu-
ius solent parentes maiori sollicitudine curam gerere. Si ergo tā mul-

Psal. 77.

Deutero. i.

37 *Domini* auxilia contulit populo, quem in terram Chanaanorum adducebat, qualia conferet eis, quos ad cœleste regnum perducere nititur, ad quod eos pretioso sanguine suo redemit: præsertim cum hoc iter in cœlum nemo sine ope singulari Dei vllō modo conficere possit? Præterea, si hæc Deus beneficia contulit populo, qui tot vndique diuinis muneribus circumfluens, vitulum fabricauit & coluit: cui & accepta retulit clarissima illa beneficia, quibus à Deo donatus fuerat: quid quæso faciet ijs qui fidem piè colunt, qui que spem suam opesque omnes in vno illo posuerunt? Hunc ergo ducatum atque cœleste præsidium quo fideles instructi, iter in cœlum dirigunt, clarissima hæc Magorum stella mirificè adumbravit: quæ splendore suo sancti Spiritus lucem designat: quæ ita nos in hoc itinere gradientes deducit, comitatur, & illuminat, quemadmodum

38 *stella* Magos ad præsepe Domini perduxit. Et stella quidem non ex aërea vel ignea materia cōstita, sed illa nimirum de qua regius Prophetæ dixit: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Hæc *Psal. 142.* enim vna stella cuncta nobis officia præstat, quæ ad hoc iter cœleste necessaria sunt. Faceat ergo, fratres, omnis dubitatio, pusillanimitas, atque diffidentia: hæc enim omnia facillè superat huius diuini Spiritus virtus atque præsentia.

[Et ecce inquit, stella quam viderāt in Oriente antecedebat eos vsq; &c.]

39 *Vix* possum oculos ab hac stella diuellerè. Apparet ex his verbis stellam quidem primò in Oriente apparuisse, deinde ad tempus delituisse: postremò egressis Hierosolymam, rursus se illis itineris ducem & comitem præbuisse. Quo in loco quæri potest, cur stella eos tam diu Dño ita disponente deseruerit? An ipsi fortassè in culpa fuerūt, propter quam cœlestem illum ducem amiserint? Minimè gentium. Cur igitur ab ea destituti sunt? Nimirum vt eadem rursus apparente, maiori lætitia complerentur. Sequitur enim. [Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno valde.] Itaque stellæ destitutio non eorum incommodis, sed vtilitati seruiēbat: quæ & præteritū miraculum confirmabat, & nouum addens, nouo eos, & quidem maximo gaudio cumulabat. Quo exemplo docemur, vt si quādo nos stella cœlestis, hoc est, internæ consolationis lux ad horam sine vitio nostro destituerit, non hoc ad perniciem nostram, sed ad salutem euenisse credamus. Nouit enim Dñs hac donorum suorum vicissitudine salutem nostram abiens & rediens operari. Docemur item vt quemadmodū Magi lucis huius beneficio destituti, nec cceptū iter deseruerunt, nec minus aliquid egerunt, quàm si stellam præsentem cerne-

restituta nos eam hac internæ consolationis luce destituimur, nihil
 - prorsus eorum omittamus, quæ religiose antea facere cōsueuimus:
 sed eundem animum, idem studium, eandemque incepto virtutis
 - curriculo ac soliti pietatis operibus, perseverantiam constanter re-
 tineamus. Sunt enim qui vbi à spiritualibus consolationibus deseru-
 - tur, protinus sese ad carnales conferunt: quod planè infidi & incon-
 - stantis animi indicium est. At nos hoc tempore attentius ad custo-
 - diam nostri vigilare debemus: vt præstet nobis per diuinam gratiam
 - cura ac diligentia, quod lux illa cœlestis lætitiæ erit præbitura: patie-
 - terque & humiliter reditum illius expectemus: quemadmodum illi
 - Magi fecerunt, quos & si stella ad tempus destituit, postmodum ta-
 - - men eisdem reuifens, incredibili lætitiæ & voluptate cumulauit: ac
 - tandem ad nati Regis cunabula feliciter perduxit.

[Entrantes ergo domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, et
 - - - - -] *41*
 - - - - -] Mira profectò & summis laudibus præ-
 - - - - -] dicanda sanctorum hominum fides, quæ perfecit, vt cum oculis car-
 - - - - -] nis nihil splendidum aut magnificum in diuerso illo cernerent:
 - - - - -] sed tamen oculis viderent, quem humi procidentes adorarent.

Chryso. Quorum fidem meritò D. Chryso. amplificat his verbis: Nūquid
 inuenerunt palatium marmoribus splendidum? nunquid aulam re-
 - - - - -] giam diuersis populis personantem? nunquid hastatas siue clypea-
 - - - - -] tas militum cateruas? nunquid equos regalibus phaleris insignes? nū-
 - - - - -] quid currus auro, ostroque fulgentes? nunquid matrem eius diade-
 - - - - -] mate redimitam, aut in lecto eburneo cubantem? nunquid puerum
 - - - - -] bysso & purpura inuolutum? Minimè quidem: sed potius angustum
 - - - - -] & humile tugurium, vile squalidumque præsepium, & magis anima-
 - - - - -] libus quàm hominibus aptum: puerum vilibus pannis inuolutum, *42*
 - - - - -] matrem vix tunicam habentem vnā, nō ad ornatum corporis, sed
 - - - - -] ad tegumentum nuditatis: & tamen parvulum humi procidentes ado-
 - - - - -] rant. Hactenus ille. Verè ergo magna, verè prædicanda fides: qua il-

Leo Papa. Luminati (vt Leo Papa dicit) adorant in carne verbum, in infantia sa-
 - - - - -] pientiam, in infirmitate virtutem, & in hominis veritate Dominum
 - - - - -] manifestatis: & vt sacramenta fidei suæ intelligentiæque manifestent,
 - - - - -] quod cordibus credunt, a muneribus protestantur: Thus pōtiffici, mī-
 - - - - -] rham illi homini, autem Deo offerentes. Hæc ille.

Ceterum ne nos hodierna die vacui ante præsepe Domini appa-
 - - - - -] reamus, demus operam fratres, vt hæc eadem tria munera spiritua-
 - - - - -] liter illi offeramus. Hac enim oblatione pro perceptis à Domino be-
 - - - - -] neficijs, vtrūque satisfacere poterimus. Præstantissima enim obla-

43 tio, quæ iure creationis & redæptionis Deo debetur, ipse homo est. Totum enim se Deo debet, à quo totus & conditus, & redemptus est. Cùm verò tria potissimum homini insint, nēpe corpus, anima, & spiritus, hæc tria offerre Domino pura & immaculata studeamus: vt (quemadmodum Apostolus ait) integer spiritus, & anima, & corpus nostrum in die Domini reperiatur. Corpus autē illi offerimus, si ieiunijs & moderato labore ipsum exercemus: illud Salomonis ante oculos habentes: Qui delicate à pueritia nutrit seruum suū, postea inueniet illū contumacem. Animā autē (in qua affectuū & cupiditātū nostrarum sedes sunt) Deo offerimus, cū omnes eius cupiditates, & incōpositos motus (quantū homini fas est) diuini timoris gladio abscindimus, & à nobis abdicamus. Hoc est enim seipsum abnegare, & crucē suā tollere. Spiritū autē offerimus, cū mentē nostrā, hoc
 44 est, intellectum, & voluntatē ad rerum cœlestium cōtemplationem & amorē eleuamus: ad quod munus priora hæc duo instituta sunt. Hæc igitur ratione quod à Deo accepimus, in autorem refundimus: quò fiet, vt qui modò has tres hominis partes diuinæ gratiæ beneficio integras illibatasque conseruamus, huius integritatis & pietatis præmium in cœlesti gloria percipere mereamur.

1. Thef. 5.

Pro. 6.

IN EPIPHANIA DOMINI CON-
 cio secunda, in quâ lectio Euangelica explanatur.

T H E. Vidimus stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Matth. 2.

Vamuis certum sit fratres charissimi, nihil esse in rebus conditis, quod diuinæ bonitatis naturam adumbrare perfectè possit: nulla tamē inter corporeas creaturas est, quæ ita eam repræsentet, vt Sol hic qui oculis nostris obijcitur. Nam si vnliuersa ea quæ condita sunt, oculis atque animo sustrauerimus, intuemus planè omnium rerum quæ aspectu sentiuntur, nihil esse tam præclarum, tamque diuinum, quodque homines tantā admiratione afficiat, quā si dushoc: quod quidem dux est & gubernator siderum reliquorum, & omnium rerum caducarum salus & conseruatio. Quæ verò species aut iucundior, aut visu pulchrior sese oculis offerre possit, quā Solis ex orientis aspectus: qui splendore suo tenebras fugat, rebus colore affert, cælo,

maria, terras exhilarat, & ingenti quadam letitia, & voluptate om- 3
 nium animantium oculos atque animos complet! In hoc autem po-
 tissimum diuinæ bonitatis naturam imitatur, quod liberalissimè ra-
 dios suos in omnes terrarum oras longè lateque diffundit: ita vt ni-
 hil sit quod se à lucis & caloris eius communione fecernat. Nec verò
 terras solùm, & hunc inferiorem mundum, sed totam etiam celo-
 rum regionem, quæ vastissima ac penè immensa est, splendore suo
 illustrat: vnde omnis earum rerum quæ terra marique nascitur, fec-
 unditas & vita manat. Talis igitur (si creatori creaturam comparare
 licet) diuinæ bonitatis natura est: quæ sese in ea omnia quæ condita
 sunt ita diffundit, vt nihil sit in hac tanta rerum vniuersitate, quod
 non bonitatis eius participatione potiatur: adè vt ad inferos quoq;
 manes, eius bonitas pertingat: dum eos citra condignum punit, mi- 4
 nora illis irrogans supplicia, quàm ipsorum scelera promerentur. Id
 adè verum est, vt Christus ipse diuinæ bonitatis magno inter alia
 dignitatis suæ nomina Sol iustitiæ appelletur: quod quidem præsen-
 tis diei mysterium facile declarat. Sol quippe vbi primùm emicat in
 Oriente, lucis suæ radios ad extremos vsque mundi fines porrigit:
 quod planè hodierno die factum est: dum Sol iustitiæ Christus, vbi
 primùm natus est, protinus gratiæ suæ splendore mundi fines illu-
 strauit. Noluit enim (vt inquit Leo Papa) intra maternæ habitationis
 angustias ortus suilatare primordia: sed mox ab omnibus voluit
 agnosci, qui dignatus est pro omnibus nasci. Stellæ igitur coruscan-
 tis ministerio, simul & interni luminis instinctu Magos ab Oriente
 nihil minùs forsitan aut sperantes, aut cogitantes sola benignitatis
 suæ gratia ad se trahere dignatus est. Felices profectò qui primitias
 spiritus singulari Dei dono perceperunt. Felices qui primi ex omni- 5
 bus gentibus lucem mundi luminis ductu viderunt: Felices qui ante
 Apostolos stellæ ministerio (quæ apostolico munere functa est)
 Euangelij fidem receperunt.

Simil.

Leo Papa.

Isai. 65.

Cum verò hæc summa Dei nostri bonitas & gratia non ad Ma-
 gos solum, sed ad omnes: quàm latissimè pateat, dubitare merito
 possumus, quid magis mirari debeamus: an illius tam late paten-
 tem bonitatem & charitatem, quæ omnes omnium ordinum ho-
 mines ad se vocare nunquam intermittit. (sicut ipse per Prophe-
 tam dicit: Tota die expandi manus meas ad populum incredulum)
 an torporem & foecordiam nostram, qui tanta Dei bonitate ad in-
 ertiam atque foecordiam abutimur? Nam vt omittam communia
 beneficia in quibus diuina bonitas ad procurandam salutem no-
 stram

6. stram nihil intentatum reliquit: & priuata quoque singulorum beneficia (quibus nos quotidie ornat, & ab innumeris & corporis & animæ periculis clementer liberat) illud maximè (vt D. August. ait) *August.* bonitatis & misericordiæ eius magnitudinem declarat: quòd non solum sceleratos & impios ad se vocat: sed quosdam etiam dum ipsam improbitatem exercent, iudicij sui metu perterrefacere, & mentes eorum pulsare non desinit: & quò tempore illi gehennæ supplicium promerentur, ipse eos ad cœlestem hæreditatem vocare dignatur: cumque illi Deum indignis contumelijs afficiant, ipse contumelijs affectus de eorum salute sollicitudinem gerit. ¶ Hoc est autem quòd beatus Lucas in Actis Apostolorum significare voluit, *Act. 9.* quando Pauli conuersionem descripturus, hæc verba præmisit: Saulus adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, &c. Itaque quò tempore ille Christi Ecclesiam vastabat, Christus illum arcanorum cœlestium participem efficiebat: cum ille nomen Christi extinguere moliebatur, electus ab eo est vt nomen eius per totum mundum celebraret: cum ille denique Euangelij fidem euertere nitetur, eiusdem fidei præco destinatus est. Quid agis Domine? An non maiestatis tuæ oculos, hæc tanta scelerum immanitas offendit? offendit planè. Sed non hoc solum attendo, quòd peccata maiestatem meam violant: sed etiam quòd peccantis animam miserè perdunt & lacerant.

8. Sunt autem non pauci qui hac tanta diuinæ bonitatis patientia & misericordia freti, quò clementius à Deo expectantur, eò licentius & flagitiosius se impunè posse viuere arbitrantur. Hæc autem tanta hominum peruersitas fratres, me iam dudum in hanc opinionem adducit: vt in eum statum nos deuenisse credam, vt maximum nobis debeat timorem incutere, quòd spem nostram magis alere debuisset. Quòd enim maius spei nostræ fundamentum, quàm misericordia Dei? Qua tamen ita multi abutuntur, vt inde sibi licentius viuendi materiam sumant, vnde charitatis & religionis sumere debuissent: Quo planè fit, vt eò ipso indigni misericordia fiant, quò eam scelerum & flagitiorum suorum ministram quodammodo faciunt. Si ergo misericordiam (cuius vel solum nomen per se dulce est) infensam nobis & formidabilem facimus, quid gratum, quid iucundum perditis erit & sceleratis? Quæ ægroto spes salutis reliqua erit, qui & salutis medicamenta proiecit, & pium à se medicum abalienauit? Videtis ergo fratres in quàm magno periculo versentur, qui diuina misericordia & patientia abutuntur! Rectè enim

Euf. Emiss. Euseb. Emiss. Qua (inquit) fronte improbus misericordiam petet, **in Homil.** priusum de misericordie contemptu iudicandus? Sed iam periculo nostro paulisper omisso, mentem nostram ad Magorum pietatem & studium conuertamus.

§. I.

Maximus
in serm.

¶ Hierosolymā igitur ingressi, quærunt: [Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in Oriente, &c.] Béné eius (inquit D. Maximus) quæ specialiter eius designabat aduentum. Cæteræ quidē stellæ factæ sunt, ut mundi tempora cursusq; distinguerent: hæc vero prodire iussa est, ut ipsum mundi Dñm, & regni cœlestis adesse tempus ostenderet. Et mirabatur quidem terra, quòd nouam stellā videret in cœlo: sed plus mirabatur cœlum, quòd nouum Solem videbat in terra. Verùm hac noui Regis inquisitione turbatur Herodes, & omnis Hierosolyma cum illo. Nihil mirum (ait hoc in loco

Bernar. in
serm.

D. Bern.) si turbatur Herodes, qui audito Regis nomine successorē suspicatus expauit. Sed quòd Hierusalē ciuitas Dei (quæ visio pacis est) turbeatur cum Herode, quis non miretur? Videtis fratres, quantum noceat iniqua potestas! quomodo caput impium subiectos quoque suæ cõformat impietati! Misera planè ciuitas, in qua regnat Herodes: quoniā Herodianæ sine dubio particeps erit malitiæ. Ideò

I. Tim. 2.

Apostolus orare nos iubet pro Regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt: ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Intelligebat enim vir diuinus, quantum Regum atque maiorum exempla siue ad probitatem, siue ad improbitatem proficerent. Meminerat enim scriptum esse: Qualis rector ciuitatis, tales & inhabitantes eam. Et illud: Rex qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios. Ideò quæ moneo vos

Eccl. 10.

quicumque patres familias estis, ut memineritis facta vestra, vitæ quæ exempla seruis, filijsque vestris viuendi formam atque rationem esse: vosque ipsos cum delinquitis plus exemplo, quàm peccato nocere: atque illud etiam ad memoriam reuocate, vos non modò scelerum vestrorum, sed eorum etiam qui vestra exempla sequuti sunt, rationem superno iudicij esse reddituros.

Prou. 29.

Verùm hoc in loco grauisissima insurgit quæstio: qui fieri potuerit, ut Iudæi qui Messie aduentum ad eò sollicitè expectabant: qui quæ erectos semper ac suspensos in eum mentis oculos habebant (ut potè quorum omnis salus, dignitas, felicitas, & libertatis spes ab yno illo pendebat, ita turbati fuerint cum eius aduentum audierunt? Huius quidē turbationis causam, in Regis impietatem coniecimus.

12 iecimus. Verum vt alius atque penitius hoc ipsum excutiamus, insignem quandam differentiam inter spiritualia bona & mala, hoc est, inter virtutes & vitia vobis explicabo. Vitia siquidem in commune spectata atq; proposita, acerbo odio prosequi & detestari solemus; vbi vero ad singulares actiones ventum est, adeo illa non detestamur, vt vehemeter etiam amplectamur. Quod quidem diuerso modo in spiritualibus bonis contingit. Vtramque autem exemplis propositis facile indicabo. Quid quæso est superbia, auaritia, impudicitia, intemperantia, atq; ebrietate omnium mortalium opinione turpius atque deformius? Multos tamen videmus, qui cum hæc ipsa generatim proposita detestentur, ita sunt horum vitiorum inhonestis actibus addicti, vt omnis eorum vita impurissimis voluptatibus, pecuniæ studio, omniq; intemperantia sit infecta. Quo quid esse monstruosius potest? Quomodo quæso te, quod in comune positum tanto pere detestaberis, dum singulariter offertur, tam auidè concupiscis? Qui enim fieri potest, vt eadem res tibi & amabilis & detestabilis sit?

Hoc autem ipsum diuerso modo (quamuis non dissimili ratione) in virtutibus contingit: quæ si in comune proponantur, nemo non miris eas laudibus prædicat & commendat. Quis enim humilitatè, charitatè, castitatè, patientiâ, obedientiam, & sobrietatè non summis laudibus in cælum tollat? & Sanctos qui cum Deo regnant, propter hæc virtutum merita non summa religione veneretur, & eorum ossa & cineres exosculetur? Atqui cum ista tantopere laudes, si quis tibi sigillatim aut humilitatis, aut charitatis, aut patientiæ, aut obedientiæ exequendæ materiam tribuat, & ad virtutum harum officia inuitet, subterfugis, exhorres, inclamas, & hæc ipsa interim non laudis & decoris, sed ignominie materiam esse testaris: nec minus ea quam serpentis, aut scorpionis ictum fugis. Quid agis o homo, quomodo tibi aduersaris? qua ratione quod paulò ante laudabas, modo refugis atque horres? Qui enim fieri potest, vt singulares res à suis generibus & speciebus vsque adeo degenerent, vt sint quidem virtutes ipsæ per se amabiles & pulchræ, virtutum verò actiones deformes & pertimescendæ? Itaque fratres (vt ingenuè quod sentio dicam) video nos non ipsas quidem virtutes, sed ideas virtutum, hoc est, Platonicas tantum virtutes commendare: ipsas autem singulares virtutum actiones (in quibus Christiani hominis pietas sita est) omnino respuere. ¶ Simile quiddam filiis Israel legimus contigisse, qui cum summa olim contentione à Samuele Regem flagitassent, atque ab eo studio nullis neque verbis, neq; signis atq; terroribus cælesti

virtute editis reuocari à Propheta potuissent: vbi Regē cœlitus desi- 15
gnatum viderunt, & formæ elegantia, atque corporis proceritate re-
giam maiestatem præferentem: eundem multi eorum qui Regem
antea flagitauerant, contempserunt, nec ei mûnera attulerunt, quin
1. Reg. 10. potius exprobrantes dixerunt: Num saluare nos poterit iste? Quid
agitis insani? Nonne paulò ante Regem aduersante etiam Deo im-
portunissima oratione flagitastis? Quomodo ergo nunc contemni-
tis quod tanto studio paulò ante quæstistis? Apparet ergo vos non
singularem aliquem Regem, sed Platonicum (vt ita dixerim) Regem
postulasse: Videtis ergo fratres, quomodo in bonarum atque mala-
rum rerum æstimatione nobis ipsis repugnemus: dum aliud de re-
rû generibus, aliud de rebus sub genere cõtentis iudicium facimus?
cùm tamē fieri nō possit, vt ratio generis in specie & speciei in singu-
laribus rebus non inueniatur: cū iuxta Philosophorum sententiam 16
superiora ita de inferioribus prædicentur, vt per ea quoq; definiantur.
Quæ cùm ita sint, non iam incredibile vobis erit, si Iudæi fise
erga nouissimum Regem suum Messiam gesserint, quemadmodum
2. Reg. 23. erga primum Saulem sibi cœlitus designatum gesserunt: quem præ-
sentem contempserunt, cùm illum antea ardentissimis votis expetie-
rint. ¶ Quod quidem aqua illa è Bethlemitica cisterna hausta desi-
gnat, quam cùm Dauid sitienter expetisset, postea tamen trium for-
tissimorum virorum periculo per medias hostium acies irrumpen-
tium, allatam bibere noluit, sed in terram effudit. Ad hunc modum
Iudæi Bethlemiticum infantem quem tanto pere venturum deside-
rauerant, cùm præsentem cernerent, obcæcatis animis repudiarunt.
Sed ad historiæ seriem redeamus.

§. II.

¶ Turbatus igitur hoc nuntio Herodes, conuocatis principibus sa-
cerdotum & scribis, [*Sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur. At illi
dixerunt ei, in Bethlehem Iudæ, &c. Qui cùm audissent Regem, abierunt.*]
Quis hoc in loco non miretur, quod alienigenis ad externum Regē
adorandum profectis, filij regni quos tot promissa cœlestia, tot san-
ctorum Patrum desideria, tot Prophetarum oracula ad quærendum
Regem apud se natum excitabant, loco moti non sint: cùm præ-
sertim vnus stellæ radius alienigenas ab extremis terræ sinibus ad
17
illum traxerit. Quænam est (inquit beatus Maximus) ista permuta-
tio fratres? quæ ista conuersio? Apud Iudæos Propheta loquitur,
nec auditur: apud Gentiles stella tacet, & suadet. Verè sicut scri-
ptum est: Quibus non est annuntiatum de eo, viderunt: & qui non
audi-

Maxim. in
ser.

Isai. 52.

18 audierunt, contemplati sunt. Et factum est inter Iudæos atque Gen-
 tiles quoddam perfidiæ fideique certamé. Nato enim Christo exul-
 tabat Chaldæa, & tota cum principibus suis Hierosolyma torque-
 batur. Insectabatur Iudæus, Magus adorabat: Herodes acuebat gla-
 dium, Magus munera præparabat. Hæc ille. Est quidem res hæc ad-
 miratione dignissima, quæque Iudæos vehementer accusat. Verum
 nescio an nos quoque grauius accusandi simus. Quantò enim ma-
 iora ad pietatem incitamenta nos, quàm Magi & Iudæi habemus?
 Magi nihil nisi stellæ radium exterius, & interius lumen habuerunt:
 Iudæi verò & lege & scripturis eruditi erant, quæ illos ad pietatis &
 fidei cultum incitarent. At nos qui non iam sub lege, sed sub gratia
 constituti sumus, quantò maiora ad pietatem incitamenta vrgent?
 Nos enim admiranda redemptionis nostræ mysteria, nos efficacissi-
 19 ma nouæ legis sacramenta, nos innumera Dei nostri beneficia, nos
 tot martyrum gloriosa exempla, tot saluberrima sanctorum Patrum
 scripta, tot quotidianæ Ecclesiæ voces & clamores ad pietatem &
 virtutem incessanter vocant, & officij atque periculi nostri admo-
 nent: quibus tamen nihilo magis multi permouentur, quàm si sur-
 dis fabula caneretur. Qua ex re diiudicare licebit, quantò maior no-
 bis quàm illis subsit causa timendi: qui tot (vt ita dixerim) stellis à Deo
 excitati adhuc torpemus, nec ab hoc velut lethargico somno exci-
 tamur. Omnia enim hæc ad virtutem adiumenta quid aliud quàm
 stellæ sunt, quæ radios in nos diuinæ bonitatis emittunt, quibus nos
 ad se vocare non cessat? cum nos tamen nec tot stellarum fulgori-
 bus circumfusi: oculos ad diuinam lucem aperiamus. Itaque cum ex
 altera parte considero, quàm profundo somno depressi iaceamus,
 20 ex altera verò qua auiditate cœlestem gloriam desideremus, existi-
 mo sanè nos quidem magis Deum iniustum, quàm misericordem
 nobis adesse velle. Si quis enim in intimos cordis nostri recessus
 oculos conijcere posset, huc multorum vota aspirare, huc tendere
 intelligeret: vt Deus quidem, sic eorum flagitijs veniam concede-
 ret, vt de eorum tamen cupiditatibus nihil detraheret, nec eos cœ-
 lesti hæreditate priuaret. Hoc verò quid aliud est, quàm Deum
 iniustum potius, quam misericordem optare? Peccatis enim ve-
 niam sine pœnitentia dare, iniustitia est: cum misericordia sit pœni-
 tentibus ignoscere, & multis modis ad pœnitendum mentes homi-
 num inducere. Quò fit, vt qui hac mente sunt, non iam Deum mise-
 ricordem, sed iniustum expetant. Sed iam ad Magorum iter: quod
intermilimus, redeamus.

Hierosolymam igitur egressis: [ecce (ait Euangelista) *Stella quam* 21
viderant in Oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra vbi
erat puer. *Videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno valde.*] Non
potuit paucioribus verbis Euangelista huius gaudij magnitudi-
nem apertius describere. Quatuor enim verba posuit eius magnitu-
dinem exprimentia: quæ omnia epitafim & incrementum habent.
Arbitror tamen eam fuisse huius gaudij magnitudinem, vt nullis
verbis potuerit explicari. Quomodo enim non vehementer gaude-
rent, qui tantam erga se Dei bonitatem, benignitatem, & misericor-
diam experti essent: qui talem itineris sui comitem nacti essent: qui
tam mirabili testimonio dignitatem huius noui Regis intelligerēt,
ad cuius cunabula tam magnifica famularentur obsequia? ¶ *Stella*
igitur quæ illos diuino consilio aliquandiu deseruerat, modò iterum
apparens, se illis itineris ducem & comitem exhibuit: donec paula- 22
tim procedens, staret supra vbi erat puer: radijsque suis quasi proten-
sis digitis, dominicæ natiuitatis locum indicaret. Dum enim in eodē
loco fixa maneret, nonne dicere videbatur: Hic est puer, quem natū
testabar è cælo? O felix stella, ô sydus aureum, quæ iustitiæ Solem
humili delitescentem tugurio, & atra humanitatis nube tectum pro-
dere meruisti! quæ Apostolorum sancta munere, prima omniū Gen-
tibus Euangelium prædicasti, & obscurum adhuc Christi nomen in
fines mundi splendore tuo propagasti.

Hæc stella, fratres, ita fidei nostræ munus & officium adumbrat,
vt nulla re potuerit magis ad viuum exprimi. Sicut enim stella hæc
Magos rectà ad Christum perduxit: ita nos fides per has vitæ huius
vias difficiles & periculosas vadentes, ad Christum: hoc est, ad ve-
ram felicitatem (ad quam conditi & facti sumus) sine vlllo errore 23
perducit. Qua de re nunc paucis vobiscum agere volo: quò stellæ
huius mysterium & officium pernoscat. Omnes (vt scitis) natura
ipsa instigante ad felicitatis amorem incitamus: omnesque eam viam
ingredi cupimus, quæ nos ad ipsam sine vlla offensione perducatur.
Hanc autem viam (quæ natura facilis & simplex est) cupiditas & a-
mentia nostra variam, multiplicem, atque flexuosam effecerunt. In
tantis enim tenebris & caligine versamur, vt nemo per se vitæ cur-
sum instituere rectè possit. Aut enim tenebris impediti, quem por-
tum petere conueniat non videmus: aut si id quasi per caliginem
videmus, ingentis cuiusdam perturbationis æstus, variæque terrena-
rum rerum cupiditates nos à cursu longissimè diuersos abducunt.
Quid hic referam Dæmonum insidias, qui tot nobis in hac vita
pergentia

24 pergentibus laqueos tendunt. Hinc regius Propheta: In via (inquit) Psal. 139.
 hac qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi &c. Pe-
 rijt fuga à me: hoc est, ita ab hostibus vudiq̃ circumfedeor, vt vix
 vllus pateat euadendi, aut effugiendi locus. In hoc ergo tam diffici-
 li itinere, splendida fidei stella fulgore suo pericula omnia detegit,
 Dæmonum insidias, præcipitia, & loca lubrica ostendit: quò inof-
 fenso pede, saluisq̃ rebus portum petere valeamus. Fides itaque
 instar stellæ nobis est, fides itineris nostri dux, fides lucerna pedibus
 nostris, fides postremò doctor & magister est: quem (omnibus alijs
 qui se huius itineris duces esse profitentur repudiatis) irrevocabili
 gressu sequi debemus. Hoc enim Christianæ philosophiæ vel primũ
 vel solũ munus est. Cùm enim multa sint inter fideles, infidelesq; di-
 scrimina, hoc certè summum atque aliorum fundamentum existit:
 25 quòd fideles fidei splendore veluti stella quadam ad sempiternæ fe-
 licitatis viam diriguntur: infideles autem varias habent velut iner-
 rantes stellas, quarũ ductum sequantur: si tamen stellarum nomen
 cupiditati atque dementiæ est tribuèdum. Hinc Micheas Propheta: *Miche. 4*
 Omnes, inquit, populi ambulabunt, vnusquisq; in nomine Dei sui:
 nos autem ambulabimus in nomine Dei nostri, ex hoc nunc & vs-
 que in perpetuum. Itaq; fidelibus dux itineris Deus est, qui per stel-
 lã fidei eos ad se, hoc est, ad veram felicitatem dirigit: infidelibus au-
 tem non vnus, sed multi Dij sunt: qui eos varijs erroribus ad fictã,
 & falsam ducunt felicitatem. Itaque alijs ambitio, alijs libido, atque
 voluptas stellæ sunt: quæ amatores suos & ad se vocant, & ab omni-
 bus alijs auocant: quocunq; enim illos vel libidinis, vel ambitionis
 æstus impulerit, eò miseri præcipites ruunt. Ita enim se his rebus ad
 26 dixerunt, quasi ad ea sola fruèda nati essent: nec spes aliqua dignior
 eos post hanc vitam maneret. Sunt verò alij quibus humana ratio,
 eaq; multis tenebris obducta, vitæ dux est: quemadmodum plerisq;
 philosophorum extitit, qui ea duce in varios & inexplicabiles erro-
 rum laqueos inciderunt. Quid enim aliud ab humana ratione tene-
 bris humani corporis immersa, & fidei lumine destituta sperari pote-
 rat? Sunt rursus alijs his etiam deteriores quibus vulgi iudiciũ, mun-
 diq; vox velut stella quædã est, qua vitam suã moderatur, qua agèda
 fugiendaq; metiuntur. Sic enim ab inani mundi iudicio pendent,
 vt quæ ille metuenda iudicauerit, metuant: quæ expetenda, expe-
 rant: illa verò in precio habeant, quæ apud vulgares homines ma-
 gna æstimantur, quamuis turpia sint: atque illa rursus eis for-
 deant, quæ imperita multitudo sordida censuerit, quamuis sint ho-
 nestissimæ.

nestissima. ¶ Quæ cum ita sint, Christiani hominis officium est, si- 17
cut Deos gentium, ita & stellas eorum, hoc est, viuendi rationes om-
nino repudiare, solumque verum Deum, splendidamque fidei eius
stellam sequi, nec à via quam illa monstrat, vlla hominum authorita-
te diuerrere. Sicut enim Magi isti, cum stellam itineris sui duce[m] na-
sti essent, nulla persuasione adducerentur, vt aliud ad Christum
iter, quàm quod stellæ fulgor indicabat sequerentur: ita veri fideles
ab eo quod fides præscribit, nulla hominum autoritate flecti debent.

Galat. 1.

Quid hominum dico? Imò si (vt Apostolus ait) Angeli de cælo
aliud euangelizarent, quàm quod fides prædicat, anathema sit. Præ-

Aristotel.

clare enim Aristoteles dixit, eos qui diuino ductu ad aliquid agen-
dum impelluntur, nullo modo humanæ rationis iudicio acquiesce-
re debere.

Hæc autem omnia quæ diximus, breui sermone Apostolus ad 18

Rom. 12.

Rom. complexus est cum ait: Nolite conformari huic seculo, sed re-
formamini in nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit volūtas Dei.
Hoc est, nolite his moribus vitam instituire, quibus homines secu-
li vitam dirigunt, quorum alij ad pecuniam, alij ad honores, alij ad
voluptates omnia referunt: sed reformamini in nouitate sensus ve-
stri, hoc est, veteri vestro more atque iudicio (quo decepti ad simu-
lacrata muta, & res nefarias more pecudum ducebamini) relicto, no-
uo fidei sensu (quem modò velut stellam quandam vitæ vestræ du-
cem nacti estis) mores vestros ad eius normam componite: quo di-
uinæ voluntati, quæ certissima iustitiæ regula est, conformes efficia-
mini. Ad hoc ipsum nos Petrus etiam Apostolus vocat cum ait: Non

1. Pet. 1.

configurati prioribus ignorantia vestrae desiderijs: sed secundum
eum qui vocauit vos sanctum: vt & ipsi in omni conuersatione san- 19
cti sitis. ¶ Quid verò aliud nos tota Euangelica philosophia docet?
Quid enim ibidem frequentius à Domino, quàm fidem exigere & cō-
mēdari videmus? quid contrà magis quàm perfidiam accusari? Hoc
autem cœlestis magister toties discipulis inculcabat: non eo consilia-
lio, vt solam fidem ad salutem sufficere putaret (quemadmodum
infani ætatis nostræ hæretici delirant) sed vt ductu fidei vitam nostrā
instituire doceret. Hoc est enim quod à Christiana professione po-
tissimùm requiritur: vt nec sensus nostros consulamus (à quibus rā
sepe delusi sumus) nec vitam insanae multitudinis opinione confor-
memus (quam videmus præcipitem amētia ferri) nec affectuum no-
strorum impetum sequamur (quod pecudum & ferarum est pro-
prium) nec postremò humana solum ratione atque consilio duca-
mur

20 mur (quod frequentissimè labitur) sed Deum semper intuentes illius vestigijs insiltamus, ab eius ore & iudicio suspensi sumus : atque ita huius splendidissimæ stellæ ductu, iter nostrum instituamus, vt nullis aut persuasionibus, aut exemplis ab eo vsquam declinemus, omnesque qui alia via ingrediuntur, insanos, cæcos, & miseros iudicemus.

Sed vt hæc ipsa quæ diximus, proposito aliquo insigni exemplo demonstramus, in illum omnium credentium patrem Abrahamum oculos conijciamus : cui à Domino dictum est, Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo Patris tui, &c. Huius enim fidem nobis imitandam proponit Apostolus his verbis: Fide, qui vocatur Abraham, obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem: & exiit nesciens, quò iret. Quid igitur? An temerè sine vlllo consilio iter agebat? Minimè quidem: sed humanæ rationis consilio neglecto, solo dirigentis Dei ductu iter hoc adornabat. Itaque patriam, cognatos, amicos, opes, & possessiones, & omnia denique quæ sunt in vita chara confestim reliquit: vt illum sequeretur, qui omnibus ijs, qui cunctas humanas opes illius causa neglexerint, vitæ sempiternæ præmium proposuit. Huius igitur amplissimi promissi fide Christi discipulus effectus est: & animo soluto & expedito omnia quæ videbat repentè contempsit: vt spem earum rerum quas minimè videbat incredibili mentis altitudine sequeretur. A suis ergo, à complexu patriæ, atque (vt ita dicam) à se ipso diuisus, sibi que diffidens, omne vitæ gubernaculum Deo tradidit, illique soli salutem suam commisit. Nunquam igitur aut iter suscepit, aut tentoria collocauit, aut sedem commutauit, aut locum quieti delegit, aut aliquid denique designauit, in quo non semper in diuinam mentem respiceret: omnemque viuendi rationem ad voluntatem illius dirigeret. Erat itaque semper illius mens erecta ad audiendum, animus alacer & expeditus ad exequendum quidquid sibi fuisset à Deo imperatum. In hoc igitur viro voluit olim Spiritus sanctus singularem fidei formam depingere, & diuinis illustrare luminibus: vt in eam intuentes, vitamque nostram ad illius imaginem effingentes, in eius sobole censeremur, atque tandem eiusdem gloriæ sempiternique patrimonij hæreditatem cerneremus. Hoc igitur fidei, fidelisque hominis officium appositissimè hodie stella Magorum repræsentat: quæ certissimo ducatu illos ad veram felicitatis æternæ portum Dominum Iesum perduxit. Hanc igitur nos quoque stellam fratres, assiduis votis à Domino cum Propheta petamus.

tamus dicentes : Emitte lucem tuam , & veritatem tuam : ipsa enim me deduxerunt , & adduxerunt in montem sanctum tuum , & in tabernacula tua. 23

§. III.

¶ Hac ergo stella ducente , ad natiuitatis Dominicæ locū Magi peruenientes, [inuenerunt puerum cum Maria matre eius, &c.] Quo autem gaudio exultauerūt, cum ad eū exoptatum Regem , & matrem eius, hoc est, duo illa mundi luminaria Solem & Lunam, in tam humili loco abdita inuenerunt: quæ vis orationis explicare queat, quando ne ipse quidē facer Euangelista hoc attingere ausus est? Cū enim paulò antè ob conspectam denuò stellam eosdem gauisos fuisse gaudio magno valdè dixisset, quibus deinde verbis inuenti iam thesauri lætitiā explicare potuisset? Si enim sola inueniendi spes eos tantopere exhilarauit, quid ipsa inuentio? quid visio? quid possessio? 24

Psal. 104.

Bernard.

Prou. 13.

Gene. 24.

¶ Lætetur (ait Propheta) cor quærentium Dominum. Si lætitia magna est Dominum quærere, quid inuenire? Si ita absentis solus odor afficit, quid præsentis gustus atque suauitas efficiet? Præclare D. Bernard. in hymno. Iesu, inquit, spes pœnitentibus, quàm pius es petentibus, quàm dulcis te quærentibus, sed quid inuenientibus? Quis hoc iam explicare possit, nisi qui inuenit? Porrò si (vt Salomon ait) lignum vitæ est desiderium veniens: qua isti lætitia completi sunt, quando oculis vsurpârunt, & manibus contrectârunt, quod tantopere desiderârunt? quod tam ardentè dilexerunt? quod tanto studio, tot laboribus, tot impensis, tot periculis, tot itineribus quæsiêrunt? ¶ Quo rursus pietatis & grati animi affectu incensi fuerunt, cū animaduertent se primū ex vniuersis gentibus inuitatos à Deo fuisse, qui huius tanti mysterij inspectores, participes, testes, atque præcones essent? Si vbi seruus Abrahæ prospero itinere in Mesopotamiam deueniens, vxorem Domini sui filio dignam inuenit, in illa grati animi & laudis verba prorupit: Benedictus Deus Domini mei Abrahæ, qui non abstulit misericordiam & veritatem suam à Domino meo: & recto itinere perduxit me in domum fratris Domini mei: quanto ardentiori affectu beati isti viri dicere potuerunt: Sit nomen tuum in sempiterna secula benedictum Domine, & laus tua in cunctis terrarum finibus prædicetur: qui tam magna nos gratia prosequutus es, vt quamuis alienigenas, quamuis à religione tua exteros & alienos, nominisq̃ tui ignaros, & in vltimis terrarum oris constitutos, ibi tamen nos stella tua deprehendit: ibi lux tua affulsit: ibi in vmbra mortis sedentes visitare, & ad cunabula tua adduce-

26 adducere dignatus es. Ad quod non dubios aut terrenos duces, sed
 cœlestes demisisti: qui nos in hoc tam longo ac difficili, sed tamen
 tam felici itinere dirigerent, comitarentur, & insatiabili lætitia oculos,
 animosque nostros complerent. ¶ Sed inter hunc pietatis atque
 deuotionis affectum, quanta illos huius tam noui spectaculi admiratio
 tenebat, cum cœlorum Regem, cui astra cœli famularentur, sub tam
 humili habitu specieque latentem cernerent? Quo affectu intra se
 obtupescere ac dicere potuerunt: Quis est hic nouus Iudæorum Rex
 adeò magnus & paruus? adeò pauper & diues? adeò humilis & sublimis?
 Quis est iste Rex, qui portatur vt paruulus, & adoratur vt Deus?
 paruus in præsepio, immensus in cœlo: vilis in pannis, pretiosus in
 stellis? Hæc autem admiratio quàm ingenti animi gaudio & lætitia
 cumulata erat? Admirationi enim adiunctum esse gaudium Aristoteles
 docet. His ergo tantis muneribus fratres, illos Dominus recreat & reficit,
 qui ipsum diligenter & sollicitè quærunt: nec vllum laborem recusant,
 quo illum tandem inuenire mereantur. Magnis enim laboribus, magna
 præmia atque solatia proposita sunt.

In tanta ergo, fratres, Magorum lætitia, nunquid nos huius tanti
 gaudij expertes esse debemus? Minimè quidem: sed magis in hac die
 (quæ lucis & salutis nostræ primitias continet) exultare, laudare, &
 Seruatori nostro gratias agere par est: qui nobis in tenebris atque
 umbra mortis habitantibus lucem prætulit: qui Propheticum illud
 impleuit: Educam cæcos in viam quam nesciunt, & in semitis quas
 ignorant, ambulare eos faciam: qui denique diuturnum illud atque
 longissimum (vt ita dixerim) interdictum (quo nationes Gentium
 28 fide & gratia sua præteritis temporibus interdixerat) iustulit. Non
 igitur nos ab huius alacritatis communione secernere: sed Magis
 ipsius fidei nostræ parentibus congaudere, congratulari, eosque benigne
 excipere, & salutem multam impartiri, & cum eis eadem munera
 mysticè offerre decet: aurum summo Regi, thus Deo vero, & mirram
 morti atque sepulturæ eius. Hæc enim tria fides nostræ profiteatur,
 qua Deum velatum agnoscentes in via, reuelata tandem facie illum
 agnoscere, adorare, laudare, & videre mereamur in patria.

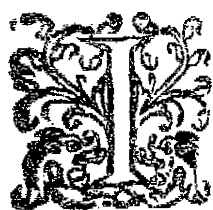
Isai. 42.

IN EPIPHANIA DOMINI CONCIO

tertia, in qua primùm de huius diei beneficio agitur,
 ac deinceps lectio Euangelica explanatur.

THE. Vbi est qui natus est rex Iudeorum? Matth. 2.

Simil.

Nter omnia beneficia quæ in genus humanum im-
mensa Dei benignitas contulit, primum in ordine lo-
cum tenet, quod salutarem illi sui numinis cogniti-
onem largiri dignatus est: sine cuius lumine salubriter
illum cognoscere nullus hominū posset. Sicut enim
nemo Solem, sine ipsius Solis lumine cernere valet: ita nemo Deum
sine ipsius Dei ope agnoscere piè potest. Ipse enim est ad quē imus,
ipse per quem imus, ipse veritas quæ docet, ipse via quæ ducit, ipse
vita ad quam perducit. Quia ergo hoc omnium diuinorum benefi-
ciorum initium est, idèd tanta hodiè lætitia diem hunc Ecclesia ce-
lebrat, quo se diuina bonitas hominibus manifestare dignata est, in
quo propter salutis nostræ primitias immortales illi gratias agit. De
hoc igitur clarissimo beneficio dicturi, cœlestem opem sacratissimę
Virginis interuentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

¶ Principiò illud ante omnia admonitos vos velim fratres, hunc mo-
rem quem Ecclesia retinet, alia atque alia subinde festa celebrandi,
non ab humana tantum autoritate, sed à diuina institutione ortum
habuisse. Videmus enim in veteri lege Dominum (quoties insigni
aliquo beneficio populum suum affecisset) diem aliquem festum
quotannis celebrandum instituisse: quo eius beneficij memoriam
perpetuò retineret. Sic enim cum populum suum tot editis miracu-
lis atque prodigijs ab Ægyptiaca seruitute liberasset, diem festum
singulis annis agitari voluit: in quo omnia illa quæ tunc facta fue-
rant, sacris ceremonijs ré gestam exprimentibus agerentur. ¶ Egres-
sis deinde ab Ægypto quinquagesimo die in monte Sinay legem
dedit: qua seruata, non ad terram illam promissam modò: sed ad re-
gnum tandem cœleste perueniret. In cuius beneficij memoriam fe-
stum pentecostes indixit: quod quinquagesimo deinceps die cele-
brabatur. ¶ Cæterū in noua lege multò plura & maiora beneficia ef-
se in homines conferenda, apertè Dominus cum sæpe aliàs, tum a-
pud Ezechielem apertissimè docet. Enumeratis enim ibidem mul-
tis & maximis futuræ gratiæ beneficijs, tandem ait: Bonis ditabo
maioribus, quàm vnquam habuistis ab initio: & scietis quia ego Do-
minus. Maxima certè fuerunt beneficia, quæ is in populum suum
olim contulit: præfertim cum eum cœlestibus præceptis & doctrinis
imbuit. Sed quantum hoc est, si ad nouæ legis gratiam conferatur, in
qua

4 qua non in tabulis lapideis : sed in ipsis hominum visceribus legem suam describendam esse per Hieremiam testatus est? Magnum item beneficium fuit, populum suum primogenitorum interitu ab Ægyptiaca seruitute, & durissimo Pharaonis imperio liberare : sed quando maius exitit, à diaboli potestate, & peccati seruitute pretioso vni-
 geniti sui sanguine & morte homines eripere? Longum esset, si cætera ad hunc modum beneficia conferre inter se vellem. Quæ cum ita sint, nihil mirum si plura etiam festa ab Ecclesia instituta sunt, quibus immortales pro his tantis muneribus communi Dño gratias ageremus: & tantorum donorum commemoratione ad eius amoré incitaremur. Ferreum enim cor sit necesse est, quod tantis diuinæ charitatis & beneficentiæ muneribus ad amorem non emollitur.

Hierem. 31.

5 Sed vt ad huius diei festum veniamus. Quæretis meritò, quod nobis hodierno die beneficium collatum sit? Priusquam hoc expediam, à vobis itidem quæram, quis nam fuerit Sanctis omnibus felicissimus & faustissimus in omni vita dies? Non dubiù autem quin facile responsuri sitis, illum exitisse, non quo in hac vita mortali nati sunt: sed quo eos in perpetuas æternitates præsens hæc vita parturijt: quo, in regno cælorum recepti, ciues Sanctorum & domestici Dei effecti sunt: & in quo ab his densissimis Ægypti tenebris emergentes, ad illam inaccessibilem lucem peruenerunt, in qua & beata Dei visione fruuntur, & vbertim fonte vitæ potantur. Hunc ergo diem meritò felicissimum esse credimus, quod quidem Ecclesiæ autoritas confirmat: quæ cæteris diebus omiſsis, hunc vnum in natalitijs Sanctorum celebrat. Est quidem fateor dies hic celeberrimus: sed celeberrimus ille quoque iudicandus est, quo peccator homo (qui in tenebris & cæca peccati nocte degebat) discussis diuino munere his tenebris, ad splendorem iustitiæ, & claritatem diuinæ gratiæ translatus est. Hac enim luce collustratus, & periculi sui magnitudinem, & status sui miseriam, & peccati (in quo degebat) sceditatem, & Dei quem ignorabat, bonitatem ita cognouit: vt & peccatū super omnia detestaretur, & mundi vanitatem sperneret, & Deum quem antea contemnebat, super omnia diligere inciperet. Quo munere factum est, vt & amicitiam Dei assequeretur, & ipsum etiam æternæ felicitatis diem (de quo antè diximus) promereretur. Itaque dies hic (si rectè inspicias) duplicatam, hoc est, suam ipsius, & alterius quoque diei velut in semine continet felicitatem. Quod quidem Apostolus insinuauit, cum ad Romanos ait: Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in

Rom. 6.

sanctificationem, finem verò vitam æternam. ¶ Adde etiam quòd maius diuinæ misericordiæ opus est, hominem à peccato ad gratiam, quàm à gratia ad gloriæ felicitatem prouehere. Multò enim longius à peccato gratia, quàm à gratia gloria distat. Imò verò infinitis partibus distat à peccato gratia, à gratia verò gloria solo fragilis huius vitæ interstitio secernitur. Hoc enim luteo corporis pariete disrupto, nihil deest, quò minus ille qui plenè purgatus est, felix proximus & beatus sit. Ius enim ad cœlestem hanc hæreditatem firmum & legitimum habet, solaque ei tantum possessio deest. Vnde eorù vitam qui sunt fidei & charitatis ornamentis ex culti, vitam æternam Christus Dominus appellauit. Hæc est, inquit, vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti lesam Christum. Et rursus: Qui manducauerit (inquit) ex hoc pane, non morietur in æternum: hoc est, nunquam morietur. Tunc enim æternam vitam ingredimur, cum scelerum sceditate abiecta, iustitiæ opibus abundare incipimus, & splendida charitatis luce tetram peccatorum noctem discutimus. Charitas enim certissimus salutis nostræ obses est. ¶ Hic igitur conuersionis nostræ dies, totam (vt ita dixerim) continet æternitatem: ideoque non minùs interim Ecclesia hunc diem, quàm illum alterum celebrat. Quod in Apostoli Pauli gloriosa conuersione fecit: quo die is sublati ab oculis animæ tenebrarum lquamis, lucem recepit, qua salutis autorem (quem antea ignorabat) agnouit. Hoc igitur illi velut Epiphaniæ, hoc est, apparitionis festum extitit: quo se illi Deus antea ignotus, cognoscendum & diligendum præbuit. ¶ Sic etiam dies ille quo quisque diuino munere à peccati tenebris ad splendorem iustitiæ vocatus est, Epiphaniæ quoque suæ festum est: quo illum Deus non stellæ fulgentis indicio, sed præpotenti diuini spiritus auxilio ad se traxit, & in Sanctorum sortem ascripsit, & diuinorum donorum consortem effecit. Quid autem hoc beneficio gloriosius? quid illustrius? Quid enim cogitari potest auius, aut magnificentius, quàm præpotentem illum rerum omnium conditorem & Dominum, parentem agnoscere, & eius regni hæredem institui? Pro hoc autem beneficio monet nos Petrus Apostolus Dominum collaudare cum ait, Gratias agentes ei, qui vos de tenebris vocauit in admirabile lumen suum: qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non consequuti misericordiam, nunc autem misericordiam consequuti. Sic D. August. gratias agens: Cæcus (inquit) eram, & cæcitatem amabam: & ad tenebras per tenebras ambulabam. Gratias tibi lux mea, quoniam illuminasti me, & cognoui te.

Ioan. 17.
Ioan. 6.

Actor. 9.

1. Pet. 2.

August.

10 ¶ Vbi sanctus ille Tobias Angeli ministerio amissum oculorum lumen recepit, mira exhilaratus lætitia in hanc laudis vocem prorupit. Benedico te Domine Deus Israel, quia tu calligasti me, & tu sanasti me: & ecce ego video Tobiam filium meum. Si tanti fecit pius hic vir redditam sibi lucem, qua filium senectutis suæ baculum cerne-
 ret: quanti quæso vir iustus lumen illud faciet, quo perennem bonorum omnium fontem agnouit, & pulcherrimam illam diuinæ bonitatis speciem (quamuis per speculum & in ænigmate) amanter & suauiter contemplatus est? Quantò ergo iustius totum sese in diuinas laudes effundens dicere poterit: Benedic̃ta sit Domine pietas & misericordia tua, quæ me in regione vmbrae mortis sedentem, & in terra obliuionis sepultum, lucis tuæ radijs illustrasti, & collirio tuo oculos meos vnixisti, vt peccati deformitatem agnoscerem, & ferreū
 11 eius à me iugum excuterem, & ad misericordiam tuam supplex confugerem, & in te vno spes omnes opesque meas collocarem.

Hoc igitur exemplo fratres, huius dici dignitatem vtcunq̃ue æstimate poteritis. Si enim felicissimus ille dies vnicuique piorum est, quo se illi Dominus cognoscendum præbuit: cuius felicitatis erit ille dies, quo se non vni homini solùm, sed vniuerso mundo manifestare voluit? Huius ergo beneficij memoriam hodierno die celebramus. Hodie namque summus ille rerum omnium Dominus, qui à *1. Tim. 6.* nemine nisi à seipso perfecte cognosci potest: ille qui lucem habitat. *Psal. 17.* inaccessible, ille qui posuit tenebras latibulum suum, quod à nulla creata mente sine eius luce videri potest: ille inquam (cuius cognitio bonorum omnium initium, visio autem consummatio felicitatis est) discussis tenebris latibuli sui, & tenebrarum nostrarum caliginē absterfa, seipsum & agnoscendum, & diligendum, & venerandum mortalibus præbuit. Quis igitur pro dignitate hanc tantam Dei nostri bonitatem amplificare queat? Quid nobis alia eius beneficia contulissent, nisi hoc prius beneficium præcelsisset? Quid nobis Christi conceptio, quid natiuitas, quid vita, quid mors, quid resurrectio, & ascensus in cœlum profuissent: si hæc ipsa mysteria ignota nobis essent? Sapientia abscondita, & thesaurus inuisus, *Eccle. 26.* quæ utilitas in vtrisque? At sapientia nostra sicut & iustitia Christus est: quid ergo tantus hic thesaurus profuisset, si incognitus latuisset? Hodie igitur nobis clauēs eius datæ sunt, hodie omnium diuitiarum cœlestium opes ante oculos propositæ sunt. Qua ergo alacritate, quibus laudibus hoc tantum festum celebrandum est? Quo quæso studio regius ille Vates hunc diem excepisset, qui

Psal. 66.

tanto eius desiderio flagrabat? Hoc enim affectu concitatus, totum illum Psalmum edidit: Deus miseretur nostri & benedicat nobis &c. Vt cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum. Iam verò quis consequi possit, quo mentis ardore quæ deinde sequuntur verba protulerit? Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes. Deinde non contentus bis eandem sententiam protulisse, in sequenti versiculo eandem iterum atque iterum repetit: Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes. Quid verò illud huic non dissimile? quo affectu, quo desiderio pronuntiatum est? Afferte Domino patriæ gentium, afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius. Tollite hostias & introite in atria eius, adorete Dominum in aula sancta eius. Qua quidem verborum repetitione immensum quoddam desiderium diuinæ gloriæ, & salutis humanæ non obscure declarauit. Hodierno igitur die hoc sancti Prophetæ desiderium impleri cœptum est: quem festis gaudijs celebrare nos iubet Ecclesia: sic tamen vt intelligamus priuatum cuiusque Epiphaniæ diem, toto vitæ spatio, atque ad eò omnibus horis & momentis esse celebrandum. Sciat ergo pius quisque duplex esse Epiphaniæ festum, alterum quidem commune, quo generi humano: alterum singulare, quo se Deus pio cuique cognoscendum & amandum præbuit. Et illud quidem hodierna die ab hominibus, hoc verò ab vnoquoque piorum tota vita (vt diximus) celebrandum est. Quisquis enim veteribus flagitijs abdicatis, nouam vitam Christi munere inchoauit, sciat se huius perpetuæ solennitatis debitorem esse, quamuis nemo certa fide scire possit, se diuinam gratiam consequutum. Hæc igitur de huius diei beneficio præfati, Euangelicæ lectionis explanationem aggrediamur.

§. I.

Isai. 49.

¶ Inter eximia diuinæ virtutis opera quæ Saluator in hunc mundum veniens editurus erat, illud præcipuè omnium Prophetarum oracula pronuntiarunt: quòd eius beneficio veri Dei cultus per totum orbem esset propagandus. Sic enim (vt cætera testimonia quæ penè infinita sunt prætermittam) Isaias Patrem ad filium loquentem inducit. Parum est, vt sis mihi dux ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Israel conuertendas. Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Hoc igitur tantum opus hodiè Messias noster felicissimè exorsus est. Ardentissima quippe eius charitas noluit maturioris ætatis tempus expectare: sed vix dum natus, infantibus

16 libus adhuc fascijs ligatus, & præsepj angustijs inclusus in extremos Orientis Solis fines oculos porrigit, & ignaras veri Dei gentes ad cunabula sua noui syderis indicio perducit. Quia enim ipse venerat annuntiaturus pacem ijs qui propè, & pacem ijs qui longè: idè pastores à Iudæa, & Magos à Chaldæa ad cunabula sua traxit: sed illos tamen Angelico testimonio: hos autem noui syderis indicio, simul & interno diuini Spiritus instinctu. Vt enim Leo Papa inquit: Dedit aspicientibus intellectū, qui præstitit signū: & quod fecit intelligi, fecit inquiri: & seipsum obtulit requisitus. Itaque si rem exactè perspicimus, omnia illis à Deo præstita intelligemus. Ille namque eis signum dedit, ille signi mysterium declarauit, ille ipsorum animos ad nouum Regem adorandum excitauit, ille se eis itineris comitem præbuit, ille se stellæ ministerio ad locum vsque natiuitatis ducem exhibuit: atque ille tandem se piè quærentibus obtulit. Itaque iure ipsi peracto itineris sui cursu dicere cum Propheta potuerunt: Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine. ¶ Cæterum quod Magis istis diuina pietas & prouidentia tribuit, idem omnibus Dominus se piè quærentibus largitur. Ipse namque omnia illis ad bene viuendum necessaria adiumenta præbet, vt nemo pietatis & salutis suæ munus sibi audeat arrogare: sed omnia illi debeat accepta referre, & vnum illum salutis suæ autorem agnoscere, sine quo ne ipsius quidem nomen sanctissimum inuocare dignè posset. Vnde rectè monet Apollolus, vt cum metu & tremore salutem nostram operemur: quoniam Domini est, & velle nos bonum, & perficere pro suæ voluntatis beneplacito. Cum ergo nos quoque consummato peregrinationis nostræ cursu Dei filium videamus, non in complexu matris, sed in sinu Patris: non in præsepio vagientem, sed in cælo Angelos beantem, non Virginis vbera sugentem, sed charitatis suæ vbera beatis mentibus propinantem: tunc illum & amabimus, & laudabimus, & gratias agentes eadem Prophætæ verba vsurpabimus: Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine. Hoc est autem quod Ioannes ait: nos de plenitudine Christi recipere gratiam pro gratia. Pro gratia enim per quam bona opera edidimus, consummatam æternæ felicitatis gratiam percipiemus. Vnde est illud D. Augustin. Cum Deus præmiat opera nostra, coronat dona sua.

Leo Papa.

Isai. 29.

Phillip. 2.

Ioan. 1.

August.

Sed ad Magos redeuntes: accepto hoc cœlesti signo & diuino responso, ad nouum Regem quærendum ab Oriente proficiscuntur. Tanto enim videndi Regis huius desiderio incensi erant, vt nulla

interposita mora, arduum & difficile iter arripuerint. Non eos magna locorum interualla, non itineris labor, non hyemis asperitas, non expensarum magnitudo, non denique periculum in alieno regno Regem alterum nominandi retardauit. Omnia hæc deuotionis ardor, & charitatis feruor facile superarunt: & ideo inuenire meruerunt, quod tanto studio tantoque labore quæsierunt. Hoc enim præmium Dñs sollicitè se quærentibus promisit cum ait: Quæretis me & inuenietis, cum in toto corde uestro quæseritis. Quid enim in causa esse putemus, fratres, cur tam multi Deum quærentes non inueniant, nisi quia cunctanter & negligenter quærent? At indignū putat ille donorum cœlestium distributor, quòd cœlestes & immortales opes minori cura & studio, quàm terrenas quæramus. Vilescere enim solent ea quæ facile parantur, ideoque studium à nobis, curam, diligentiamque requirit. Si quæseris (inquit) sapientiam quasi pecuniam, & quasi thesauros effoderis illam, hoc est, ea cura & auiditate qua thesauros homines defodere solent, non dubium quin inuenias eam. Idem etiam piè quærentibus Sapientia pollicetur cum ait: Qui manè uigilauerint ad me, inuenient me. Quid enim aliud est manè uigilare, nisi diligenter, studio sè, & ardentè quærere? Illa enim quæ auidè cupimus, ubi primùm à somno excitamur, uelut ad ostium mentis posita ilico sese nobis obijciunt, & ita mentem occupant, ut uix quicquàm aliud cogitare sinant. Hac ergo cura, hoc studio, summum illud bonum quærendum est, ut cum thesauri dignitate labor quoque inquisitionis certet.

Psal. 63.

¶ Hoc autem modo Dauid cum feris in deserto agēs, se Dominum quærere fatebatur cum ait: Deus Deus meus, ad te de luce uigilo. Hoc est, Cum primùm Domine à somno excitor, tu qui mea maxima cura es, mihi primus occurris. Amor enim quo te diligo facit, ne à te mens mea amoris glutino copulata diuellatur. Itaque cum accubo, cum à somno excitor, cum dormio atque uigilo, tu mihi semper ades, te coràm intueor, te uelut præsentem oculis animæ cerno. Sed unde quæso hic mentis ardor? unde hæc continua meditatio? Subdit causam: Quia nimirum sitiuit te anima mea, desiderauit te caro mea. Hoc est, anima mea, sic pulchritudinis tuæ amore incensa est, ut cæteris rebus spretis, te solum cupiat, te solum ardeat, in te vno delectetur: & ita delectetur, ut ipsa etiam caro quæ animæ coniuncta est, spiritualis huius lætitiæ magnitudine perfusa, te quoque simili ardore desideret: & quæ spiritui aduersaria esse solet, cum eo pariter in hoc desiderio conspiret. Inde adeò fit, ut in terra deserta, in uia, & in aquo-

- 22 in aquosa, sicut in sancto appaream tibi: hoc est, ut in huius squalentis eremi inculca solitudine, in qua nulli patent hominum accessus, nulli fontes aut flumina decurrunt, nullæ virent arborum frondes, nullæ resonant sacerdotum aut organorum laudes tuas decantantium voce: nihilque apparet, cuius sensu mentis acies ad pulchritudinis tuæ speciem contemplandam excitari possit: nihilominus tamen deuotionis ardor mihi pro his omnibus est: quò fit, ut me tibi hoc in loco sic exhibeam, ac si in templo & sanctuario tuo vocibus & citharis te laudantium interesset. Hoc ergo studio fratres, Deum querere debet, quisquis illum seriò quærit, & seriò inuenire cupit. Eos autem qui ita quærent D. Bonauétura plus breui temporis spatio, quàm alios longissimo proficere solere ait. Cuius sententiæ omnis Theologorù schola subscribit: quæ generolis virtutum actionibus has ipsas virtutes quotidiana incrementa capere proficetur. Remissis verò atque inertibus, & veluti languentibus, ad eò non augeri, ut ijs interdum ad interitum sui disponatur. Quid enim tepor nisi teporem generare potest? At tepidos ab ore suo Dominus euomendos in Apoc. comminatur.

Bonauent.
in stimulo
amoris.

Apocal. 3.

- Quid autem hoc in loco respondere poterunt, qui tam longè ab hoc ardore & studio proficiendi absunt, ut nunquam manum miserint ad aratrum, nullis Domini vocibus multipliciter eos ad se quotidie vocantis acquieuerint: sed in aliud atque aliud tempus conversionis suæ officium procrastinent? Quibus meritò timendum est, ne lassata tam longa expectatione diuina patientia, pœnitendi spatia, quæ tu tibi quotidie procrastinando longissima polliceris, subito abscindat. Quod quidem non rarò facere solet, quemadmodum ante diluuium fecisse D. Hieronym. testatur. Sic enim is locù illum
- 24 Genes. explanat. Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: eruntque dies eius centum & viginti annorum. Hoc est, quoniam omnis caro, id est, omnis homo corrumpit viam suam, nec in lege à Deo sibi naturali lumine præfixa manet, & ita viuit, ut frustra conditus esse videatur: ideò vniuersum genus humanum, atque omnia quæ illius gratia in terra condita sunt, delere constituit: solumque centum & viginti annorum spatium illis ad pœnitentiam tribuo: quo tempore nisi eos malorum suorum pœnituerit, spiritum illis & vitam, qua in conditoris sui contumeliam abutuntur, eripiam. Atque hoc ipso tempore miræ magnitudinis arcam fabricari iussit, quæ diuinæ iustitiæ, atque futuræ vindictæ mortalium mentes admoneret. Hac enim de causa Petrus Apollolus iustitia præconem

Genes. 6.

2. Pet. 2.

Noë

Noë appellauit: quòd illius arcæ fabrica imminentem mundo vasti- 25
tatem, & diuini numinis vindictam nuntiabat. Sed cùm ne hoc qui-
dem diuinæ iustitiæ præconio homines ad meliorem mentem redi-
rent, ex tota illa summa viginti annos Dominum subtraxisse Diuus
Hieronymus testatur: transactisq; centum annis vniuersum mun-
dum aquarum inundatione deleuisse. Videant ergo quicunq; ad
quotidianas vocantis Dñi voces obsurduerunt, qui conuersionē suā
quotidiè differunt: ne diuina patientia diu abutentes, & iudicis iram
sibi longa peccandi mora thesaurizantes, pœnitentiæ tempora longè
breuiora faciant: eosq; ante diem immatura mors abripiat, quod sæ-
pissimè fieri credendum est. Sed ad iter Magorum redeamus.

§. II.

Isai. 9.

¶ Ingressi ergo Hierosolymam quærunt. [Vbi est qui natus est Rex In- 26
deorum.] Multis nominibus Christus Dominus in literis sanctis ap-
pellatur. Tot enim Christi beneficia in nos collata sunt, vt quoniam
ea omnia nullo singulari nomine designari poterant, multa sint ex-
cogitata, quæ illa insinuarêt. Inter hæc autem nomina, quæ singula-
rem quandam à nobis beneuolentiam & pietatem exigunt, Regis
nomen minus blandum, minusq; amabile quibusdam fortassè vi-
debitur. Verùm ij ob hoc decipiuntur, quoniam Regis nomine non
id intelligunt, quod vera huius nominis ratio exigit: sed quod cor-
rupti temporum mores, & communis regum vita præsefert. At lon-
gè magnum discrimen inter vtrumq; munus est: multùm quippe
inter se distant, quod natura rerum exigit, & quod hominũ licentia
vsurpauit. Non enim Christiana tantùm, sed humana quoq; philo-
sophia hoc discrimen inter Regē & Tyrannum esse ait: quod Tyrá- 27
nus sit, qui regni moderationem & opes omnes ad suam ipsius vtili-
tatem referat: Rex verò qui se, & sua omnia in regni sui stabilimen-
tum & vtilitatem conferat. Itaq; Tyrannus velut supus quidam est,
oues deglutiens: Rex verò velut fidelis & diligens pastor, qui diu
noctuq; æstu vritur & gelu, excubatq; insomnis semper, vt cura atq;
labore suo citra curam & metũ grex accubare possit. Tale ergo Chri-
sti Domini regnum est fratres. Is namque ea lege regnum suum mo-
deratur, vt seipsum, opes, labores omnes ac merita sua in subditorũ
vtilitatem conferat, omnemq; curam & sollicitudinem in eis iuuan-
dis, regendis, tuendis, locupletandis, & ad veram felicitatem perdu-
cendis impendat. Talis ergo Rex Christus est: cuius principatum
Propheta dicit esse super humerum eius: quoniam totum regni sui
pondus humeris suis ferendum imposuit. O felix potestas, ô faustũ
regnum,

Simil.

Isai. 9.

28 regnum, & verè amandus & colendus rex, qui ita regendis alijs præpositus est, vt cum rebus nostris non egeat, vitæ suæ dispendio det nobis vitam æternam: Rex videlicet qui nos reges efficiat, qui ad cæleste regnum perducatur, qui secum in cælestibus confedere, & perpetuè regnare faciat. Hunc ergo non carnalem aut terrestrem, sed cælestem regem cum Magis hodiè quæramus, hunc cū illis adoremus, hunc colamus, qui veram nobis libertatem, veram pacem, veramq; de animæ nostræ hostibus victoriam largitur.

Erant enim reges alijs qui nos opprefferant: de quorum crudeli dominatu Propheta queritur dicens: Domine inuenerunt nos domini absque te, tantum in te recordemur nominis tui. Quod si à me requiras, qui nam isti domini sint qui nos ita imperio suo premant, facile tibi respondere poterò: in alijs quidem impuram carnis cupiditatem regnare: quorum videlicet omnis cura & cogitatio in delictijs corporis posita est. In alijs verò mundum sibi regnum vendicare: qui videlicet diuinis legibus & oraculis neglectis, iuxta mundi placita vitam instituunt: qui non Deo, sed oculis hominum placere cupiunt: qui in omnibus factis atque consilijs suis non quid oracula diuina doceant, sed quid humana iudicia præscribant attendere solent. Hi enim non Deum, sed mundum regem agnoscunt & venerantur. In alijs verò dira ambitionis pestis tyrannidem ita exercet, vt omnia diuina & humana iura propter immensam popularis gloriæ cupiditatem violare non vereantur. In alijs porro insatiabilis avaritia ita regnat, vt nihil aliud agant, nihil moliantur, nihil cogitent, quam quomodo patrimonium augeant. Itaque modis omnibus pecuniã quærunt, pecuniam sitiunt, pecuniæ obediunt, pecuniam adorant, atque denique quidquid vni Deo diuinitatis iure debebatur, hoc illi pecuniæ tribuunt. Quo nomine Apostolus avaritiam Idolorum seruitutem esse dixit. Iam verò sunt alijs, qui turpiorem ijs omnibus tyrannum, nempe ventrem sibi non modò in regem, sed in Deum etiam delegerint: ad cuius voluptates explendas censum omnem, & patrimonium, seque ipsos dediderunt. Quàm verò miserandi, vel potiùs execrandi sunt, qui non aliquem istorum, sed omnes istos miserabili atque dura seruitute sibi in reges elegerunt? In hos namque illa Domini verba fulminantur: Hæc dicit Dominus ad contemptibilem animam, ad abominatam gentem, ad seruum dominorum. Hæc autem seruitus adeò miseranda est, vt eam Dominus in crimum pœnam comminetur cùm ait. Tradam Aegyptum in manus dominorum crudelium. Ab hoc ergo crudeli dominatu nos cælestis

Isai. 26.

Isai. 49.

Isai. 19.

Isai. 2.

Ioan. 12.

Actor. 9.

stis hic & nouus rex liberat: dum ab his tetrīs cupiditatibus man-
missos, Dei legibus atque diuino spiritu regit & gubernat. Cuius re-
gni pulchritudinem & clarissima dona demiratus Propheta dice-
bat; Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium
bona dicētis Syon, Regnabit Deus tuus. Quod quidem perinde est,
ac si diceret: Hactenus in mundo regnauit mundi princeps, sed ade-
rit tamen tempus, quo princeps mundi huius eijciatur forās, & verus
rex Christus omnia trahat ad seipsum. Quam pulchra autem mens
illa est, quæ Regis huius spiritu ducitur, quæ nihil agit, nihil loqui-
tur, nihil vel extra vel intra se molitur, nisi quod rex ille præscribit:
quæ denique eius imperio ita subdita est, vt oculis in eum semper
intentis, cum Apostolo iugiter dicat: Dñe quid me vis facere? Talis
enim anima, quid aliud quam diuinæ puritatis & pulchritudinis spe-
culum & imago est? Huc ergo Regem Magi hodie Hierosolymam
ingressi, quærunt dicentes. [Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?]

§. III.

¶ [Audiens autem hæc Herodes Rex, turbatus est, & omnis Hierosolyma
cum illo.] Quid turbaris? quid formidas? Nouus hic rex, noua regnã
di ratione munus suum obire debet. Non est ei animus eripere reg-
na, sed dare: non reges destituere, sed constituere: non terrena bona
hominibus eripere, sed cœlestia largiri. Non enim vulgari regum
more, sed noua ratione regnaturus venit: ideoque non à mundo
honores accipere, sed iniurias perpeti debet. Quod si regijs insigni-
bus ornandus est, non ea esse debent, quæ fastus & ambitio tua con-
cupiscit: sed quæ eius charitas ad salutem hominũ excogitauit. Non
enim purpura, sed sanguine suo vestiendus est: non aurea corona
Smaragdis distincta, sed crudelibus spinis intexta coronandus est:
non in eburneo throno sedere, sed in dura cruce clauis confixus pen-
dere debet. Hic thronus eius, hæc sedes regia ex qua regnaturus est.
Non est ergo cur inuidia contabescas: sed cur magis miseratione in
eum commouearis.

Immensa tamen regnandi libidine excæcatus impius, nihil horum
attendere voluit: Itaque congregat principes sacerdotum, & scribas
populi, vt quis esset Dominicæ natiuitatis locus agnosceret. Osten-
so igitur loco, Magos eò mittit, vt nouum regem adorent: se post-
modum eò profecturum, vt eum simili religione veneretur. Quod
quidem perfidus non ea mente dicebat, vt paruulum adoraret: sed
vt antequam adolesceret, & vires in populo colligeret, vitam illi eripe-
ret. Quod quoniam delusus à Magis diuino oraculo monitis conse-

qui

34 qui non potuit, tam immani furoris rabie exagitatus fuit, vt pueros omnes qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus eius à bimatu & infra iusserit trucidari. Quo facinore quid tetrius aut immanius cogitari potuit? Sed illis quidem nefarius carnifex necem intulit: diuina tamen pietas cœlestem coronam & martyrij palmam contulit. Qua in re multa quidem sese nobis de huius tyrāni incredibili stultitia & ambitione dicenda offerebant: sed omiſſa eius impietate, in Magorum fidem & pietatem oculos conijciamus.

Stella igitur quam in oriente viderant, ducatum illis præbente, ad optatum tandem Dominicæ natiuitatis locum peruenerunt. [Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius: & procidentes adorauerunt eum.] Miratur hic D. Fulgent. Quòd cùm Magi regiã *Fulgen.* ciuitatem ingressi, Iudæorum regem Herodem in aula regia armatis militibus stipatum, in throno regio sedentem, & regijs opibus affluentem viderent, non tamen hunc adorant, non inquirunt: sed in villulam vlteriùs progressi, vagientem puerum, vilibus pannis oblitum, nullo fastu, nullisq̃ue humanis opibus fulgentem, humi procumbentes adorant, & muneribus venerantur. Nonne periculum erat, ne hac tanta paupertate & solitudine offensi, illusos se esse crederent, cùm tam indigna regio stemmate cernerent? Sed intuemini quæso quantum fides penetret, quàm lynceos oculos habeat! Non illis sordet stabulum, non pannis offenduntur, non illos ab officio & pietate retardat lactentis infantia, vagientisq̃ue infirmitas: paruulum vident, & omnipotentem credunt: in præsepio iacentem contemplantur, & sydera in cœlo moderantem confitentur: denique procidunt, venerantur, adorant. Is enim qui illos adduxit, instruxit: 36 & qui per stellam foris admonuit, in occulto etiã cordis edocuit. ¶ Horum ergo fidem & religionem imitari conemur fratres, cùm in templis ante altare Domini, & sacrum corpus eius assistimus. Sicut enim hos Magos nihil impediuit paruuli nostri habitus, & curta domus supellex, quòd minùs syderum regem crederent, quem in stabulo iacentem videbant (non enim in externa specie oculos figebant: sed interna mentis acie abditam maiestatem contemplantur) ita nos cùm ante diuinum hoc sacramentum astamus, lynceis fidei oculis diuinitatis plenitudinem ibidem latentem contemplemur, adoremus, trementesq̃ue reuereamur: nec minùs hanc maiestatem velatam formidemus, quàm si apertam atque patentem in gloria sua cerneremus.

Et quidem si non humana prudentia, sed fidei oculis humilem hunc

hunc Dominicæ natiuitatis apparatus intueamur, inueniemus plañe, nullum esse in terris tam egregium & insignem locum, nullum tam splendidum apparatus, qui regis huius bonitati & officio magis conueniat. Præclatè enim D. Bernard. ait, omnia Christi opera tantò magis eius bonitate digna esse, quantò eius celsitudine indigniora iudicantur: tanto que magis ad misericordiæ suæ laudè pertinere, quantò minus maiestatis suæ gloriam decere videntur. Et ratio in promptu est. Dei siquidem potentia rerum creatione: sapientia verò prudentissimam earum gubernatione facillè declaratur: bonitas autem & misericordia (quam is omnibus spectatissimam esse cupit) quibus alijs iudicijs, quàm hoc humilitatis habitu declaranda fuit? Quid enim bonitatis, & misericordiæ eius laudes indicare magis poterat, quàm quòd summus ille rerum omnium Dominus propter humani generis salutem in stabulo nasci, panis inuolui, in præsepio reclinari, discipulorum pedibus se submittere, & in crucem agi uoluerit, ut nos à gehennæ cruciatibus liberaret? Itaque (ut idem Bernard. ait) quantò minorè se fecit in humilitate, tantò se maiorè exhibuit in charitate: & quantò pro me vilior, tantò mihi charior. Quocirca Atticus Constantinopolitanus Episcopus vir eruditione præstanti non magis putat esse diuina maiestate digna ea opera quibus hominem condidit, quàm hæc quibus hominem redemit. Nam si in diuinæ maiestatis amplitudinem mentis oculos defigamus, quid à Dei Opt. Max. dignitate fingi potest alienius, quàm sese ad abiectissimas res, nempe culices, muscas, formicas procreandas, sustentandas, procurandas, atque alendas deijcere? Quò factum est, ut plurimi Deo & prouidentie, & creationis officium denegarint. Verùm cum ad ea ipsa opera animum aduertimus, quæ Dei infinitam potentiam satis præferunt, & quidquid in illis inest virium perpendimus: ea non modò abiecta non putamus, sed quanta Dei sit maiestas & amplitudo ex illis discimus. Ita etiam quamuis illa quæ magnam Christi infirmitatem præsegerunt, ab eius dignitate esse videantur aliena: ij tamen bonitatis & misericordiæ thesauri in illis delitescunt, ut non minus hæc redemptionis opera Dei bonitatem, quàm creationis opus eius potentiam declarare videatur. His ergo fidei oculis hoc tantum mysterium fratres intueamur, ut autorem salutis nostræ simili deuotionis affectu cum Magis adoremus, ut ad tantæ bonitatis & pietatis eius amorem excitemur.

Cum igitur tam magnificè Dominus nobiscum egerit, tantaque humilitate bonitatis & charitatis suæ magnitudinem declarauerit,

40 an non æquum est, vt omnes cùm Propheta clamemus: Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Quid autem illi dignius, quàm quod Magi isti à Spiritu sancto docti obtulerunt offerre poterimus, nempe aurum, thus, & mirrham? Sed dicetis: Ego tenuis & pauper sum, non est apud me huius oblationis facultas. Non sunt hæc externa munera, quæ abs te præcipuè Dominus exigit. Sunt alia intra te multò potiora, quæ regius Propheta insinuat cùm ait: In me sunt Deus vota tua. Intra te enim & thus, & mirrham, & aurum deprehendes, quæ Domino offerre possis. Scitis enim fratres, thure orationem, mirrha carnis mortificationem, auro charitatem, quæ inter virtutes omnes præstantissima est, designari. Quisquis igitur harum trium virtutum officijs operam dederit, intelligat planè gratissima se Domino munera obtulisse. Thus igitur orationis illi primùm offeramus: quod quàm sit illi gratum ipse in Psalmo. 49. latè declarat: in quo omnibus penè sacrificijs enumeratis, eisdemque repudiatis, quod sibi gratissimum sacrificium esset exponit his verbis: Immola Deo sacrificium laudis: & inuoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me. Itaque laudes suas orationis studio coniunctas, velut suauissimum sacrificium offerri sibi optat. Quod quidem regius Propheta se offerre Domino testatur cùm ait: Laudas inuocabo Dominum & ab inimicis meis saluus ero. Hæc sunt duo officia in quibus præcipuè omnis oratio versatur: ideoque sanctus Propheta laudat simul & inuocat Dominum: laudat ob beneficia præterita: inuocat, vt impetrare mereatur futura. Et prius quidè quàm noua petat, pro veteribus gratias agit, quoniam gratus animus erga præterita, accipere meretur futura. Libenter enim in eos beneficia conferimus, quos gratos & beneficij memores experimur. Danda tamen est opera, vt quo tempore hoc illi sacrificium offerimus, illud Apostoli verè dicere possimus: Orabo Spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente. Sunt enim nonnulli qui ore tantùm, non etiam mente orant: quorum oratio quomodo in cælum ascendet, quæ nondum ad ipsam orantis mentem assurgit? Hæc autem oratio thuris nomine indigna est: cum thuris suffitus superiora semper loca petat, quod huic orationi minime conuenit. Externæ igitur voci, interna mentis attentio atque deuotio iungenda est: vt cùm Propheta dicere Domino valeamus: *Psal. 65.* Holocausta medullata offeram tibi. Huiusmodi enim holocausta offert, quisquis voci orationis medullam, studiumque piæ deuotionis adiungit. Quod qui non faciunt, non pingua & medullata: sed

ieiuna & arida sacrificia offerunt.

41

Vbi verò thus Deo obtuleris, da operam, vt mirram quoque hoc est carnis & cupiditatum mortificationem offeras: quæ quavis offerenti amara, Deo tamen suauissima est. Sunt autem hac potissimum aetate nostra (in qua non parum vera pietas atque religio deminuta est) nonnulli, qui thus quidem (quod bene olens & suauescit) libenter & assidue Deo offerant, in mirra tamen offerenda (quoniam amara est) non adeò faciles & prompti sint. Vis enim amoris proprii ita eos afficit & instituit, vt ex virtutum officijs ea potissimum eligant, quæ dulcia sint: quæ verò acerbæ & insuauia, aut prorsus non attingant, aut difficulter & ægrè in ea ferantur. Quod quæ faciunt, sciant sese à Christi philosophia & Euangelicæ vitæ perfectione plurimum abesse. Vt enim D. Maximus ait: Tota Christiani hominis vita, si ad normam Euangelij exigatur, crux est. Quod 44 quidem Sponsa in Cantico expressit, quæ vbi de Sponsi sui laudibus multa dixisset, tandem ait: Labia eius lilia distillantia mirram primam. Quid enim aliud Euangelica doctrina quàm mirram, hoc est crucem, mortificationem, odium sui, voluptatum abdicationem, carnis macerationem, paupertatem spiritus, laborum patientiam, & mundi contemptum sonat? Vides ergo labia Sponsi in Euangelica doctrina vbique distillare mirram primam: cum tamen labia meretricis, hoc est carnis & mundi, fauam distillare Salomon dicat! Hoc enim carnalis à Spirituali vita potissimum distat, quòd illa semper dulcia concupiscit: hæc verò amara propter Deum libenter amplectitur. Quisquis ergo mirræ amaritudinem detrectat, is se longius ab Euangelica philosophia subducit, & meretricis illius obsequio tradere incipit. Quocirca vir pius id præcipue curat, vt cum ea 45 dem Sponsa verè dicere possit: Manus meæ distillauerunt mirram, & digiti mei pleni sunt mirra probatissima: quia videlicet Christi monitis instituta, ad ea potissimum opera aspirabat, quæ laboris & amaritudinis plenissima erant: quòd hæc Sponso sciret esse gratissima. Hanc igitur mirram cum Sponsa offert, qui carnem suam macerare, cupiditates frenare, turbulentos animi motus cohibere, linguam moderari, sensibus custodiam adhibere, cupiditatibus bellum indicere, & propriæ voluntati, inlicitis etiam & concessis interdum repugnare studet: qui iam cum Apostolo dicere potest: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Hoc est autem suauissimam nascenti Christo mirram offerre.

Maximus.

Prover. 5.

Cant. 5.

Vbi

46 Vbi verò thus & mirram obtuleris, memento etiam charita-
tis quoque aurum offerendum esse. Sunt enim multi, qui nihil reli-
giosum aut sanctū putant, nisi quod inter altaria Deo litatur. Quos
tamen cœlestis magister velut Pharisæos olim admonet, vt euntes *Osee. 6.*
discant, quid illud sit, quod per Oseam Dñs dicit. Misericordiam vo-
lo, & nō sacrificium. Itaque non in templis solū, sed in prophanis
etiam domibus, in plateis, in carceribus, in iudicum tribunalibus (in
quibus pauperes, infirmi, pusilli, & orphani, ab omnibus destituti ia-
cent) pie Dominus colitur: quando videlicet eos opera nostra, consi-
lio, labore, opibusq; iuuamus. His enim rebus gratissimum illi mu- *Matth. 25.*
nus offerimus, qui in Euangelio ait: Quod vni ex minimis meis feci-
stis, mihi fecistis. Quibus autem hoc Dominus dicturus est, illud e-
tiam adiunger: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod
47 vobis paratum est a constitutione mundi. Quod nobis Christus
Dominus concedere dignetur, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit
& regnat in secula seculorum. Amen.

E X H Y M N O

prudentij in Epipha- nia Domini.

48 **Q** Vicinū; Christum queritis,
Oculos in altum tollite,
Illic licebit visere
Signum perennis gloriæ.
Hec stella, quæ Solis rotam
Vincit decore, ac lumine,
Venisse terris nunciat
Cum carne terrestri Deum.
Non illa seruit noctibus,
Sequuta lunam menstruam,
Sed sola cœlum possidens,

Cursum dierum temperat.
Arctoa quamuis sydera
In se retortis motibus
Obire nolint, at tamen
Plerunq; sub nimbis latent.
Hoc sydus æternum manet,
Hec stella nunquam mergitur.
Nec nubis occurſu abdita
Obumbrat obductam faciem.
En Persici ex orbis sinu,

Sol unde sumit ianuam,
 Cernunt periti interpretes
 Regale vexillum Magi.
 Quod ut refulsit, ceteri
 Cessere signorum globi,
 Nec pulcher est ausus suam
 Conferre flammam Lucifer.
 Quis iste tantus, inquit,
 Regnator, astris imperans,
 Quem sic tremunt coelestia,
 Cui lux, & aethra inseruiunt?
 Illustre quiddam cernimus,
 Quod nesciat finem pati,
 Sublime, celsum, interminum,
 Antiquius caelo, & Chao.
 Exin sequuntur perciti
 Fixis in altum vultibus,
 Quae stella sulcum traxerat,
 Claramq; signabat viam.
 Sed verticem pueri supra
 Signum pependit imminens,
 Pronaq; submissum face
 Caput sacratum prodidit.
 Videre quod postquam Magi,
 Eoa promunt munera,
 Stratiq; votis offerunt
 Thus, myrrham, & aurum regiū,
 Agnosce clara insignia
 Virtutis ac regni tui
 Puer o, cui trinam pater
 Praedestinavit indolem.
 Regem, Deumq; annunciant,
 Thesaurus, & fragrans odor
 Thuris Sabaei, ac myrrheus
 Pulvis sepulchrum praedocet.
 O sola magnarum urbium
 Maior Bethlem, cui contigit
 Ducem salutis coelitis
 Incorporatum gignere.

Audit tyrannus anxius
 Adesse regum principem,
 Qui nomen Israel regat,
 Teneatq; David regiam.
 Exclamat amens nuncio,
 Successor instat, pellimur,
 Satelles i, ferrum rape,
 Perfunde cunas sanguine.
 Mas omnis infans occidat,
 Scrutare nutricum sinus,
 Interq; materna vbera
 Ensem cruentet pusio.
 Suspecta per Bethlem mihi
 Puerperarum est omnium
 Fraus, ne qua furtim subtrahat
 Prolem virilis indolis.
 Transfigit ergo carnifex
 Mucrone districto furens
 Effusa nuper corpora,
 Animasq; rimatur nouas.
 Locum minutis artibus
 Vix interemptor inuenit,
 Quo glaga descendat patens,
 Iuguloq; maior pugio est.
 O barbarum spectaculum,
 Illisa ceruix cautibus
 Spargit cerebrum lacteum,
 Oculosq; per vulnus vomit:
 Aut in profundum palpitans,
 Mersatur infans gurgitem,
 Cui subter arctis faucibus,
 Singultat vnda & halitus.
 Saluete flores martyrum,
 Quos lucis ipso in limine
 Christi insecutor sustulit,
 Ceu turbo nascentes rosas.
 Vos prima Christi victima,
 Grex immolatorum tener,
 Aram ante ipsam simplices

32 *Palma, & coronis luditis.*
 Quid proficit tantum nefas?
 Quid crimen Herodem iuuat?
 Vnus tot inter funera
 Impuè Christus tollitur.
 Inter coetum sanguinis
 Fluens, solus integer
 Ferrum, quod orbabat nurus,
 Partus fefellit virginis.
 Sic stulta Pharaonis mali
 Edicta quondam fugerat,

HYMNVS IACOBI MONTANI IN CIR-
 cuncisione Domini, qui errore positus est hoc in loco: cum
 statim post conciones de Circuncisione Domini
 collocari debuisset.

33 **F**lget octaua noua lux diei
 Quo puer dius roseum cruorem
 Carne præcisa mariti pudoris
 Fundit abundè.
 Gaudeat totus sine fine mundus,
 Cuius æternam Deus ob salutem
 Testus humana specie madere
 Sanguine amauit.
 Qui caret næuo subit expiamen,
 Et rarus senit vigor archiatri
 34 **V**ulneris curam, licet omnis expers
 Vulneris esset.
 Læsa vagitum caro promit acrem,
 Nec genæ possunt lachrymas tenere,
 Dū quatit crebro gemitus verèdum.
 Verbere pectus.
 Sanguis humane præmium salutis
 Quo nihil totum melius per orbem
 Hac die primum datur affluent
 Munere nobis.
 Abluit tantus rea corda flatus
 Labe depulsa gemina mæphitis,
 Et cruor vasti diuturna mundi
 Vincula soluit.

Christi figuram præferens
 Moses, receptor ciuium.
 Gaudete quicquid gentium est,
 Iudæa, Roma, & Græcia,
 Ægypte, Thrax, Persa, & Scythæ
 Rex vnus omnes possidet.
 Laudate vestrum principem,
 Omnes beati, ac perditæ,
 Viui, imbecilli, ac mortui,
 Iam nemo post hac mortuus.

Nomen è caelis oriens Iesus
 Maxima paruo ratione regi
 Inditur, soter qui erat redempta
 Plebe futurus.
 Nomen hoc clausis iter expeditum
 Auribus confert, mala vincla lingue
 Solut, & crude metuenda febris
 Caumata pellit.
 Nomen hoc curuos regit, arefactis
 Artibus promptum tribuit vigore,
 Et lacertoso spoliata motu
 Membra reformat.
 Nomen hydropis fugat hoc tumore
 Spiritus arcet refugos, & omne
 Vi sua morbigenus à misella
 Carne repellit.
 Nomen hoc vires animo refundit,
 Cum grauis mentè citat hora pugne
 Et cauernosus truculenta Pluto
 Spicula torquet.
 Nomen hoc cōfert veniam scelestis,
 Gaudium iustis patriam fugatis,
 Naas fragis porum, pugiliq; amico
 Robur optatum.

Hoc nouis nomen replet ora linguis,
 Dipsadum viuax superat venenum,
 Et famem dicto citius retundit,
 Vimq; ferarum.

Nomen hoc vires olei salubris
 Continet, mundū quibus vniuersum
 Illitu sanet placido, & dolorem
 Mitiget omnem.

Nomen hoc castum melos indit auri
 Gustui nectar, viuidis aroma
 Naribus, puroq; canora adauget
 Iubila cordi.

Laus sit eterne pia trinitati,
 Quae suam tanti facit vsque plebem
 Nomine vt dio fuget omne Leuum
 Det bona cuncta.

DOMINICA INFRA OCTA. EPIPHAN-
 niae concio prima: in qua post explanationem lectionis Euāge-
 licæ, lex illa Domini explicatur qua ter in anno omne masculi-
 num coram se apparere præcipiebat: vnde præsentis Euan-
 gelij historia occasionem sumpsit.

*T^o HE. Cū factus esset Iesus annorum duodecim, ascen-
 dentibus parentibus eius Hierosolymam, secundum con-
 suetudinem diei festi, consummatisque diebus cū redi-
 rent, remansit puer Iesus in Hierusalem. Lucæ. 2.*

B infantia Domini Saluatoris ad trigesimum vsque
 ætatis annum, nihil ferè nobis Euangelistæ præter sa-
 cram hodiernæ lectionis historiam tradiderunt. To-
 to enim hoc tam longo spatio Saluator humilitatem
 exemplo suo docere, & loquacitatem nostram tam
 diuturno silètio frenare voluit. Sciebat enim scriptum esse: Mors &
 vita in manibus linguæ. ¶ Quod eius exemplum quāuis ad omnes
 in commune pertineat, singulariter tamen ad eos spectat, qui scien-
 tiam suam intempestiuè ostentare volunt, & magistri fieri cupiunt,
 priusquam idoneos se pietatis discipulos exhibuerint. Quos quidē
 D. Bernard. castigat his verbis: O humilitas Christi, quantum vani-
 tatis nostræ superbiam arguis? Parum aliquid scio, vel magis scire mi-
 hi videor, & iam silere non possum: impudenter me & imprudenter
 ingerēs & ostentans: próptulus ad loquendum, velox ad docendū,
 tardus ad audiendū. Et Christus cū tãto tēpore sileret, cū seipsum
 absconderet, nunquid inanem gloriam metuebat? Quid timeret ab
 inani gloria, qui est vera Patris gloria? Vtiq; timebat, sed nō sibi. No-
 bis timebat ab illa, quibus nouerat esse timendū, nobis cauebat, nos
 instruebat. Tacebat ore, sed instruebat opere: & quod postea docuit
 verbo,

Proh. 18.

Bernard.

Matt. 11.

4 verbo, iam clamabat exemplo: *Discedite à me quia mitis sum & humilis corde.* Haëtenus ille. ¶ Sed vt ad præsentē historiam veniamus, quid hodie Dñs relictis parentibus designauerit, diligēter intuēdum est. Solent enim pij patres liberorū mores & ingenia in tenera ætate prudenter explorare: vt dum messis adhuc in herba est, quæ sit futuræ fertilitatis spes intelligere queant. Ætas quippe illa artis & fingendi nescia, facilè hominis ingeniū & indolē prodit. Cùm ergo hoc primū Dñi Saluatoris opus sit, inspiciamus diligenter, quid hisce præludijs maximè designarit, quamq; indolis suæ spem nobis præbuerit: idem enim iudiciū, eademq; sententia de tota eius vita ferenda erit. ma
simil.

Ait igitur Euangelista. [*Cùm factus esset Iesus annorū duodecim ascendentibus parentibus eius Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi, consummatisq; diebus cum redirent, remansit puer Iesus in Hierusalem, & non cognouerunt parentes eius.*] Hoc primū Saluatoris opus totius futuræ vitæ absolutissimā imaginem nobis spectandam proponit. Remāsit enim in Hierusalem vt in templo sedens, in medio doctorum eos doceret, instrueret, illuminaret, ac scripturarū sanctarum mysteria panderet: vt hac cœlesti doctrina & Patris sui gloriā illustraret, & errantes homines in viam salutis reduceret. Hoc enim is apertè parētib; significauit cum ait: [*Quid est quòd me quærebatis? Nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse.*] Quid verò aliud in omni vita molitus est? quando sibi vni tantū hominū cura neglecta vacauit? quando comedit buccellam suam solus? quando aut iter aliquod instituit, aut opus insigne edidit, aut laborem vllum subiit, quem nō ad salutē hominum destinarit? Eius enim illa verba sunt: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suā in redemptionē pro multis. Et illa item: Descendi de cœlo, nō vt faciam voluntatem meā, sed eius qui misit me. Hoc enim vel maximè Christi sanctitas ab omniū aliorum sanctitate distat: quòd illi quidē cum pietatem colerēt, sibi ipsis præcipuè laborabant, sibi meritorum opes congregabant, thesaurumq; sibi indeficiētem in cœlo cōparabant. At Christus Dominus qui gratiarum atque bonorum omnium compos erat, mihi vtiq; laborauit, mihi vigilauit, mihi vigilijs & inedia confectus est, mihi vni denique sudauit, & alsit. Itaque cùm in quouis pietatis opere duo sint, meritum virtutis, & labor operis: ea fuit benignissimi Saluatoris charitas, vt laborem quidē sibi assumeret (qui torcular calcavit solus) laboris verò fructum mihi piē conferret, vt eius ego meritis & gratia ciues essem. Matth. 20.
Ioan. 6.
Dissimil.
Isai. 63.

[*Remansit ergo puer Iesus in Hierusalem, & non cognouerunt parentes eius.*]

etus. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non inuenientes, regressi sunt in Hierusalem requirentes eum.] In quo quidem labore tridui tempus exactura est. Hoc verò tempore quo cruciatu tenerrimū pijsimæ Virginis pectus sauciatū fuerit, nulla vis orationis explicare queat. Quid autem hoc doloris iaculo percussa fecerit, nō est difficile diuinare. Quid enim aliud faceret, quā ad nota sibi & familiaria orationis per fugia, hoc est, ad cōmunem afflictōrū portum confugere? Ad hunc enim portū Sancti omnes cū in huius vitæ salo iactantur, fidenter confugere soliti sunt. Sic David: Quare, inquit, tristis es anima mea, & quare cōturbas me? Spera in Deo quoniam adhuc &c. Sic Ionas: Cū angustia retur (inquit) in me anima mea, Dñi recordatus sum. Sic Hieremias: Non sis (inquit) tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis. Ad hoc ergo certissimum salutis humanæ præfidiū confugiens sanctissima Virgo, sic cum illo egisse piè credenda est. Tu solus clementissime Pater solitudinē, mœrorem, & acerbissimum cordis mei cruciatum agnoscis: quoniam tu solus dilectionis meæ magnitudinem, dilectiq; filij dignitatem perspectam habes. Vnum quidem bonum amisi, in quo omnes thesauri sapientiæ tuæ, omnia vitæ præfidia, omnia spei solatia constituta erant. Si David Absalonis filij, quamuis sceleratissimi morte vsq; adeò percussus fuit: si Iacob tot filijs vallatus vnus Iosephi (quem extinctum putabat) mortem adeò acerbè tulit: quid faciet hæc noui filij, hoc est, vnigeniti filij tui noua mater, tanto viduata thesauro? Si qua ego in re diuinæ maiestatis tuæ oculos læsi, si quid deliqui, en corpus hoc ad omnia iustitiæ tuæ tela excipienda paratum, modò me à dilectissimo filio tuo separari non sinas. Misisti olim clementissime Pater, splendidam stel- lam quæ felices Magos ab extremis terræ finibus ad filij tui cunabula perduceret: emitte nunc quæso lucem tuam, quæ me recto cursu ad eiusdem filij complexum ducat: quæ mihi monstret vbi sit dilectus meus, vbi pascat, vbi cubet in meridie. Quis verò his lachrymis & querelis non flecteretur? quomodo viscera illa diuina tam pijs votis non responderent?

His igitur pijs lachrymis, his precibus promeruit, vt exacto triduo desideratum filium inueniret: [sedentem in medio doctorum audientem illos, & interrogantem eos. Ad quem mater: Fili quid fecisti nobis sic? Ecce Pater tuus & ego dolentes querebamus te. Quibus ille. Quid est (inquit) quod me querebatis? Nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt oportet me esse?] Ad quid enim aliud in hunc mundum veni, cur car-

10 nem suscepi, cur humanam formam indui, nisi vt Patris mei gloriam
amplificarem, & perditos homines ad pastorem, & episcopum ani-
marum suarum reducerē? ¶ Quamuis enim docendi munus Chri-
stus Dñs ad maturiorem ætatem distulisset (qua tempore doctrinæ
suæ lucem mortalium oculis præferendam destinarat) quemadmo-
dum tamē Sol prius etiam quàm oriatur, seseque hominibus totum *simil.*
ostendat, tenebras paulatim discutere, & vicinæ lucis splendore mun-
dum illuminare incipit: ita Sol iustitiæ Christus, qui trigesimo fe-
rè ætatis suæ anno mundum erat illuminaturus, duodecimo cœpit
fulgore suo eius tenebras & caliginem dispellere.

Quid autem gaudij pia Virgo cœperit, cum filium tanto quæ-
situm dolore inuenit, nulla sanè dicendi vis poterit exprimere.
Illius verò tam mœrorem, quàm gaudium Sanazarius Poëta ele-
gantē explicat: cuius suauissima carmina propter legentium vo-
luptatem hoc in loco attexere libuit. Is igitur Dauidem in Lybbo
Patrum his verbis vaticinantem, & cum pia Virgine loquentem in-
ducit.

*Verum ubi bis senas hyemes, bis senaq; nati
Solstitia, & tantos superaueris anxia casus,
Ingenteis imo duces de pectore questus,
Aureaq; assiduis pulsabis sydera votis.
Nam puerum quamuis per compita sæpè vocatum,
Sæpè expectatum consuetæ ad gaudia mensæ,
Perquires nequicquam amens: nec chara petentem
Oscula: nec sera redeuntem nocte videbis.
Treis illum totos mœrenti pectore Soles,
Et totidem trepidas somni sine munere nocteis,
Omnia lustrantes, questu omnia confundentes,
Flebitis indigno percussi corda dolore
Tuq; senexq; tuus. Quarto scd Lucifer ortu
Purpureos tremulo cum tollet ab æquore vultus,
Inuentum dabit, & querentibus offeret vlrò.
O quas tunc lachrymas, o quæ tunc oscula mater
Quos dabis amplexus, mixto inter gaudia fletu?
Cum natum ante aras Patris, & delubra sedentem,
Mulcentemq; senes dictis, animosq; trahentem
Adspicies gauisa, ipso admirante Senatu
Primitias pueri ingenteis, nec inane sagacis
Pectoris indicium, natæq; ad grandia mentis.*

Hactenus de Euangelica lectione : nunc ea quæ proposuimus ver- 13
ba excutere incipiamus.

TRACTATIO THEMATIS. §. I.

¶ Sacra huius lectionis historia ex antiqua lege ortum habuit : quæ
Israëlitico populo præcipiebat, vt ter in anno omne masculinum ap-
pareret coram Domino : in eo videlicet loco, in quo nominis eius
memoria celebraretur. Quia verò hac lege, pia quædam religionis
actio imperabatur, pauca mihi hoc in loco de huius virtutis ratione
& dignitate dicenda sunt. Est ergo religio virtus, qua Deo tanquam
rerum omnium principio, cultum quendam & honorem exhibe-
mus. Omnis enim effectus naturæ instinctu cultum quendam & ho-
norem exhibet suæ causæ. Sic enim filius patrem à quo genitus est,
sic discipulus magistrum à quo eruditus est, sic ciuis Regem, seruus
Dominum à quo alitur & gubernatur, singulari quodam obsequio 14
reueretur & colit. Cùm igitur hæc ipsa, & multa præterea beneficia
conditori nostro debeamus, cumque ipse & principium fit à quo
omnia, & finis ad quem omnia referuntur, perspicuum est illi potis-
simùm hunc cultum ac honorè summo iure deberi. ¶ Ad quod nos
D. Thom. (vt D. Thom. ait) non modò gratia, sed ipsius quoque naturæ vis &
impulsus incitat. Eadem enim natura, quæ interno quodam motu
ad parentum dilectionem filios excitat, ad Dei quoque summi parē-
tis & conditoris nostri amorem & reuerentiam extimulat : cùm ipsi
quoque parentes nostri non à se, sed à Deo habeant quod parentes
nostri fuerint. Vt enim D. Basil. ait, quid magis secundum naturam,
Basil. quàm illos diligere à quibus orti sumus, & quos in nos valdè benefi-
cos esse perspeximus? Ergo cùm Deus fit generis humani parens &
conditor, cùm illius munere & beneficio non modò conditi & con- 15
seruati, verùm etiam innumeris donis & muneribus ornati & in-
structi simus: quid magis est humanæ naturæ consentaneum, quàm
ardenti studio & amore illum colere & venerari? Vnde nulla hæc-
tenus natio tam effera & immanis in mundo extitit, nec tam ab omni
disciplina & cultu vitæ remota: quæ natura ipsa instigante, non ali-
quem cultum huius tantæ molis gubernatori exhibendum cense-
ret. Quid enim iustius, quid natura ipsa magis debitum, quàm id
desiderare quod in oratione Dominica nos quotidie Dominus vo-
luit ab eo exigere, nempe: Fiat voluntas tua; sicut in cælo, & in
Matth. 6. terra? Si enim mentes illæ beatæ ita voluntatem Domini sui exe-
quuntur, vt ex quo die conditæ sunt, nunquam vel ad punctum
temporis se à voluntatis eius imperio subduxerint, quòd se vi-
deant,

16 deant in beata illa cœli regione à Deo conditas vitam agere felicissimam: cùm non minus idem Dominus terram condiderit, quàm cœlum, hoc est, tam visibilia, quàm inuisibilia: cùm nos quoq; tot eius beneficijs terra mariq; potiamur: cur non illum simili modo veneremus? cur non voluntatem eius simili studio, atque beatæ illæ mentes exequamur? Si Manichæorum errore (quod Deus auertat) teneremur, qui terram hanc, cæteraq; visibilia omnia ab ipso condita esse negant: minimè mirum, si illum non coleremus, à quo nihil horum nos percepisse confiteremur. Sed cùm hanc illorum amentiam & perfidiam detestemur, cùm omnia hæc ab illo nostri gratia condita esse, indubitata fide credamus: consequens profecto est, ut quomodo illius voluntati Angeli obsequuntur in cœlo, quod in illorum habitaculum conditum est: ita nos idem faciamus in terra quæ in vsus nostros ab illo facta est: & quomodo illum semper Angeli venerantur & laudant, & præsentem contemplantur: ita nos & veneremus & laudemus, & ante mentis oculos præsentem semper habeamus. Verè namque prius homines sui, quam conditoris obliuiscimur (vt Greg. Theologus ait) non toties respirare, quam Dei *Theolog.* meminisse deberent.

Videris ergo fratres, quo iure teneamur, summum illum vitæ nostræ parentem & conditorem colere & venerari? Hoc autem præstare religionis est, quæ virtus est inter omnes morales præstantissima, theologisq; dignitate proxima. Theologarû enim virtutum materia, circa quâ versantur, Deus est: religionis verò, cultus & veneratio Dei. Quæ duo tenui admodum limite diuiduntur. Hanc autem religionis virtutem, ad eò humanæ naturæ propriam esse *Lactant.* Lactantius Firmianus definit, vt ea potissimùm hominem à cæteris animantibus differre statuatur: quòd videlicet solus homo Deum colere possit, quòd nulli cæterorum animantium datum est. Et quidem Philosophi ratione eius à cæteris animantibus separant: Cicero verò, & Quintilianus loquendi facultate. Hæc utcunq; se habeant non disputo: illud certè constat, aliquam rationis imitationem in brutis deprehèdi. Nam (vt idem Fabius ait) nidos struere, & mollire cubilia, & in alterum *Fabius.* diem reponere (quod multa animantia faciunt) nonnullius fortasse, inquit, rationis est. Plitacos autem & picas nostra verba conari quotidie videmus. At nullam profus religionis imitationem vel tenuè in brutis videre licet. Vnde liquet eam esse maximè hominis propriam, quando ea ita in solo homine reperitur, vt nulli animantium vel eius vmbra imitari liceat. Ex quo facilè colligitur eos homines, qui

qui in perpetua Dei obliuione vitam degunt, qui nunquam oculos in cœlum tollunt, qui nullo futuri iudicij metu tanguntur, qui diuinorum beneficiorum immemores sunt, qui nullo deniq; aut orationis, aut pietatis cultu Deum veneratur (quorum inter Christianos, quod sine dolore proferre non possum, non modica turba est) hos inquam omnes adeo à virtute & officio defecisse, ut vix perfectam integramque hominis naturam retineant: quæ homines ad diuini numinis venerationem occulto quodam instinctu & appulsu instigat, & ipsis etiam Barbaris hominibus stupidiores sint.

§. II.

¶ Cum verò Moisaica lex multis ac maximis religionis officijs abundaret, nescio an vllum præstantius esset eo, quo filij Israel longissimis etiam locorum interuallis ab Hierusalém distantibus quotannis ciuitatem sanctam adire iuebantur: ut in sacra illa æde ante Dei conspectum positi, sempiternum eius numen adorarent, sacrificia immolarent, nuncupata vota persoluerent, ac debitas pro acceptis beneficijs gratias agerent. ¶ Sed quæretis forsitan, quid necesse erat certum ad hoc locum tam longo præsertim itineris labore quærendum designare, cum ubique locorum Deus coli & adorari posset? An non Spiritus est Deus, & tales quærit qui eum adorent in spiritu scilicet & veritate? An non extra locum huc orabat, & reuerabatur Deum regius Propheta cum diceret: Ad me ipsum anima mea turbata est: propterea memor ero tui de terra Iordanis & Heremonij à monte modico: siue ut alij vertunt à monte Mizaar? Hoc est (ut interpres quidam hoc in loco ait) cum me vis doloris anxij premit, ad te unum confugio vnica spes & salus mea. Quamquam enim paterna sum fugatus à domo, vastasque solitudines Iordanis, auisq; saltus Heremonij & inhospitalè Mizarum exul peragro rerum egenus omnium: te tamen Pater intueor, te in animo meo præsentem habeo, te in hoc squalentè eremo, perinde ac in templo tuo veneror & adoro. Quid verò D. Hieron. Is enim de se cum in vasta atque horrenda eremi solitudine ageret, ita dicit: Sicubi aspera montium, concaua vallium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus: Et ut mihi testis est Dominus, post multas lachrymas, post cœlo inherentes oculos, sæpè mihi videbar agminibus interesse Angelorum. Si ergo ubique locorum potest pius homo Deum adorare & laudare: quid necesse fuit tam longi itineris laborem iniungere? Quid quod in ventre certi locum inuenit orandi fugitiuus & naufragus Propheta? Sic enim legimus: Et orauit Ionas ad Dominum de ventre piscis, & dixit: Clamaui de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me. Si ergo hic & orare licuit, & exorare: quid necesse

Ioan. 4.

Psalm. 41.

Hieron. ad
Eustoch.

Ione. 1.

erat locum amplissimum & splendidissimum ad orationem decer-
 ni? ¶ Fateor nullum esse locum, qui non sit ad orandum idoneus,
 cum ad hoc nihil magis egeat homo, quàm seipso, & clauso cordis
 sui cubiculo. Sed sunt tamen in Ecclesia infirmi & imperfecti mul-
 ti, quorum tenera & imbecilla deuotio his externarum rerum ad-
 miniculis iuuanda fuit. Hoc enim inter perfectos & imperfectos fi-
 deles discrimen est: quod illi tanquam spirituales intellectu magis
 quàm sensu: isti verò tanquam adhuc carnales sensu magis, quàm
 intellectu ducuntur. Quo fit, vt qui imperfectiores sunt, sacrarum
 rerum dignitatem, non tam pro ipsarum natura, quàm pro externa
 specie, quæ sensibus percipitur dijudicent. Quare ad horum ani-
 mos permouendos, omnis rerum diuinarum apparatus & splendor
 maximè necessarius est, vt magnificè de illis sentiant, easque pro di-
 gnitate venerentur. Hos igitur conuenit sacra loca frequentare, di-
 uinisque officijs interesse: nam & ipse locus sacer, & sacræ ceremo-
 niæ, & Ecclesiæ suaue sonantis voces, & altarium splendor, & cere-
 moniæ sacerdotum, & sacrarum vestium ornatus, & eorum etiam
 exempla, qui ad Ecclesiam adoraturi Dominum confluunt: cætera-
 que id genus, & imperfectorum quidem velut emortuam deuotio-
 nem excitant, & perfectorum etiam augent. Si enim apparatus splen-
 dorque Regis Salomonis, vestesque, & ordines seruorum, & sacri-
 ficia quæ quotidie offerebat in templo, adeò sapientissimam illam
 Sabæorum Reginam in admirationem impulerunt: quid mirum si
 Ecclesiarum Christi ornatus & splendor, ordinesque & officia mi-
 nistrorum mentem nostram ad cultum & venerationem diuini nu-
 minis potenter acuant? Vnde cum Arriani in vrbe Constantinopo-
 litana hymnos peruersi dogmatis sui sabbato & die Dominica no-
 ctu per urbem incedentes decantarent: Ioannes Chrysostr. me-
 tuens ne simplices huiusmodi cantibus traherentur, instituit suum
 populum, vt & ipsi nocturnis occuparentur hymnis, vt & illorum
 obscuraretur opus, & fidelium professio firmaretur. Fecerat etiam
 cruces argenteas, quæ cum argenteis cereis portabantur, expensas
 ad hæc Eudoxia Augusta præbente. Hæc Socrates in Ecclesiastica
 historia: quæ communem Ecclesiæ catholicæ consuetudinem pro-
 bant atque commendant.

Reg. 10.

Verum ad legem Domini redeuntes, si is eo tempore tantum la-
 boris suscipere in anno præcipiebat, vt templum illud homines adi-
 rent, in quo arca testamenti, & legis tabulæ, cæteraque quæ Apосто-
 lus commemorat adseruabantur: quo nunc studio ad sacra loca
 pro-

Apoc. 2.

pperare debemus, in quibus in æstimalibi redemptoris nri beneficio, 21
 sacrū ipsius corpus, imò & idē ipse torus verè adseruat? O mira Dei
 nostri charitas, mira bonitas, & prouidētia, quæ in hoc venerabili sa-
 cramento apud nos esse, & nobiscū in hoc exilio commorari voluit: vt
 hoc symbolo admoneremur, in medio quoq; nostri presentē esse, no-
 biscū agere, & in medio cædelaborū aurorū, hoc est, in medio Ec-
 clesiarū suarū ambulare, vt nos dirigat, vt erudiat, vt protegat, vt tuea-
 tur, vt paternā salutis nræ curā & prouidētiā gerat. Quid enim attine-
 bat in summo illo sacramento apud nos manere, nisi hoc etiā modo
 manere vellent? Quo ergo studio locū hūc adire debemus, vt presen-
 tē Dñm cōueniamus, illūq; votis, precibusq; nostris, & presentē, &
 attētū esse, vera & incōuulsa fide credamus? ¶ Pergunt pij homines
 Hierosolymā, sacrū illū tumulū adoraturi, qui triduo Dñicū corpus
 retinuit (quod quidē sanctissimè & religiosissimè faciūt) sed vtrum 26
 quæso maius est, Dñi sepulchrū, an ipsum corpus quod iacuit in se-
 pulchro? Similē enim Pharisæis Saluator quæstionē proposuit: vtrū
 videlicet maius esset donū quod ponebatur in altari: an altare quod san-
 ctificabat donū? Si ergo maius atq; diuinius est altare quod sanctifi-
 cat donū: ergo maius atq; sublimius corpus Dñi est, quo nobilitatur
 eius sepulchrū. Quod si dignissimū est, vt tā lōgo itinere atq; labore
 sacrū Dñi tumulū pij homines inuisant: cur tā diu multi à sacrorū lo-
 corū ingressū abstinēt, in quibus nō sepulchrū Dñi, sed ipsum Dñm
 adorare, & orare possint, & ab eo salutis suę p̄sidia impetrare? ¶ Si bea-
 ti illi Magi ab extremis mūdi finibus iter arripuerūt, vt p̄sentē Dñm
 adorarēt, quē in spiritu adorare in patria sua potuerunt: cur nos eorū
 exēplo prouocati, vicinū domibus nostris nō quærim⁹, vt adorem⁹? 27

Quid verò de illis referā, qui ne statutis quidem ab Ecclesia die-
 bus templa adeunt, vt missam audiant, quam Ecclesiastici præcepti
 vinculo astricti audire tenētur? Quid autē hoc in loco de seruis em-
 pitijs referam, quos nec doctrina Christianæ fidei imbuunt, nec sta-
 tis diebus ad sacra loca ire compellitis? Quid autem ex hac incuria
 consequi necesse est: nisi vt ij non minus vitiorum omnium, quàm
 dominorū suorū sint m̄cipia? Quid enim aliud esse possunt, quos
 nullus religionis cultus, nullus Deitumor, nulla rerū diuinarū insti-
 tutio à tenebris & rudi seruitute, ad filiorum Dei dignitatē vindica-
 uit? Quid verò hīc quasdā infelices viduas cōmemorē? quę vbi viros
 amiserūt aduersus Deū & sacra loca cōiurasse vidētur: cū tñ vnicū
 miserādi illius status leuamētū & præsiidiū in oratione positum esse
 Paulus asseueret cū ait: Vidua quæ verè vidua est, & desolata, speret
 in Domi-

- 28 in Dño & instet orationibus & obsecrationibus die ac nocte. Itaque *1. Tim. 5.*
 Apóst. viduæ pro vico Christi exhibet, & pro humana fiducia cele-
 ste opẽ assiduis precibus quærẽdã monet: quæ tamẽ quò tẽpore hoc
 celesti præsidio magis indiget, eò magis orationis locum, vbi illud
 erat petẽdũ refugit. Quãtò aliter Anna illa vidua in Euangelio, quæ *Luc. 2.*
 nõ discedebat de tẽplo, ieiunijs & obsecrationibus seruiẽs die ac no-
 cte? Nec ego tamẽ nimã sacrorũ locorũ frequẽtationẽ à sc̃eminis re-
 quiro: sed perpetuũ tñ abscessum vehementer improbo. Iã verò vt à
 viduis ad virgines veniã, quid faciet tenera puella sola domi, semotis
 omnibus arbitris relicta: cũ pater materq; Dñicis diebus sacris my-
 sterijs interfunt? Quam de Deo rebusq; diuinis opinionẽ tenera illa
 ætas imbibere poterit: quæ viginti ferè annis nec verbũ Dei audiuit,
 nec sacra altaria vidit, nec diuinis officijs interfuit, nec vlla vnquã sa-
 lutari doctrina imbuta fuit? Qualis verò illa senectus erit, cuius talis
 fuit adolescẽtia, cũ scriptũ sit: Adolescẽs iuxta viã suã, etiã cũ senue-
 rit nõ recedet ab ea? Cõstat enim desuetudine ac obliuione rerũ di-
 uinarũ, homines quodãmodo syluascere, & in paganismũ quendam
 paulatim degenerare. Nã sicut pomaria & vineta quæ diu inculta ia-
 cuerũt, in dumeta & syluas euadere solẽt: ita mēs quæ religionis stu-
 dio nõ excolitur, vitã & mores ethnicorũ propter rerũ diuinarũ ig-
 norationẽ induere solet. Hoc enim illa Prophetæ verba designãt: Nũ
 quid cognoscẽtur in tenebris miracula tua, & iustitia tua in terra obli-
 uionis? Qui sunt autem qui in hac miserãda terra degunt: nisi qui ab
 omni sacrorũ locorũ, rerũq; diuinarũ cõmunionẽ alieni sunt? In ijs
 namq; intellectus acies velut rubigine quadam tegitur & obscura-
 tur: quò fit vt cũ mirabilium operum Domini cognitione careãt,
 30 qua cupiditates suas frenare debuerant, in omnia scelera præcipiti fu-
 rore & amentia rapiantur. Amisso enim diuinæ cognitionis & reli-
 gionis clauo (quo inter vitæ huius turbines ac procellas vita nostra
 dirigitur) quid superest, nisi vt ad cæcos vitiorum scopulos, innocen-
 tiæ nauis allidatur, ac salutis tandem & æternæ vitæ naufragiũ faciat?

Vt ergo ad id vnde digressi sumus redeamus: hac de causa Do-
 minus ter saltem in anno omne masculinum coram se apparere in
 lege olim præcipiebat. ¶ Sed quæretis forsitan, cur tantũ viri, non
 etiã sc̃eminæ ad hoc iter adigebantur: cũ idem sit virobique reli-
 gionis debitum, eademq; frequentandi sacra loca necessitas? Sed
 animaduertite legislatoris prudentiam. In homine multæ quidem
 præclaræ artes & officia sunt, quorum causa in pretio haberi possit:
 mulier verò his artibus destituta, vix quicquam præstantius ha-
 bet quã honestatem, & honestatis indiuiduam comitem castita-
 tem

tem: quia amissa, nemo eam vlla reuerétia dignam existimabit. Hinc 31
Eccle. 9. illud Ecclesiast. Omnis mulier fornicaria, quasi stercus in via ab omnibus prætereuntibus conculcatur. Vnde non immeritò illa Lucretiæ vox à scriptoribus commendatur. Cùm enim Tarquinius illi per vim stuprum intulisset, & Collatinus vir eius è foro rediens, eam pro more salutasset, dixisset que, Satin saluæ? illa contrà: Quid (inquit) salui esse mulieri amissa pudicitia potest? Vestigia alieni viri Collatine, in lectulo tuo sunt, corpus tantùm vitiatum est, animus integer manet: mors testis erit: & mucrone pectori adactò, ipsa sibi mortem viro præsentè consciuit. Quocircà quamuis omnes bonum nomen, quod pretiosis vnguentis Salomon prætulit, vigilantia cura & studio tueri debeant: à scæminis tamen hoc imprimis curandum est, quorum tora laus, imò & dos ipsa, & patrimonium pudicitia integritas & fama est. Quæ tamen fama, dictum mirum est, quàm exigua nubecula, hoc est, quàm facili rumore obscurari soleat. 32
Hierony. in Epist. Præclare enim D. Hierony. Tenera inquit, res in scæminis pudicitia est, quæ quasi flos pulcherrimus citò ad leuem marcescit auram, leuique flatu corrumpitur, maximè cùm ætas consentit ad vitium, & maritalis deest autoritas, cuius vmbra tutamen vxoris est. ¶ Cùm ergo prudentissimus legislator hæc ipsa penitus cognita & explorata haberet: instar sapientissimi medici, ita laboranti alicui menbro consulere voluit, ne alteri noceret: ideoque prudentissimè cauit ne pudicitia noceret, quod erat religioni profuturum: quandoquidem cum virtutis huius detrimento nulla potest ei placere religio. Meritò ergo ab huius legis vinculo mulieres eximuntur, ne videlicet tam longi itineris occasione, tenera earum pudicitia, teneriorque fama hominum conspectu atque congressu periclitaretur. 33
Simil. Hæc autem sanctissimi legislatoris cautio scæminas admonet, vt publicum fugiant, vt secretum diligant, vt quietis sint patientes, vt venenatos hominum oculos (qui ipsis etiam reguli oculis nocentiores sunt) vitare studeant: si irrecuperabilem amissi semel pudoris thesaurum saluum & integrum retinere velint. Exemplum sibi Dinæ ante oculos ponant: quæ videndi curiositate illecta, in publicum prodiens, pudori suo, atque infelici Sichimorum vrbi perniciem attulit. Qua de re sic D. Bernar. ait: Dina dum ad pascendos hædos egreditur, ipsa patri, & sua sibi virginitas rapitur. O Dina quid necesse est vt videas mulieres alienigenas? Qua necessitate? qua vtilitate? An sola curiositate? Et si tu otiosè vides, sed non otiosè videris. Tu curiosè spectas, sed curiosius spectaris. Quis crederet tunc illam tuam curiosam otiositatem,

34 firatē, vel otioſam curioſitatē, fore poſt ſic non otioſam, ſed tibi, tuis, hoſtibusque tam pernicioſam? Hæc ille.

§. III.

¶ Eſt & aliud quod in hac ipſa lege perquirendum eſt. Si enim viri omnes relictis ſine milite urbibus, Hieroſolymam peterent: quis à finitimis hoſtibus deſertas deſenſore ciuitates tueri poſſet? Adiacent enim finitimæ regiones Moabitarum, Amonitarum, Idumæorum, Philiſtinorum, Iebuſæorum, & Madianitarum, qui omnes Iſraelis capitales, & iurati hoſtes erant: qui hanc vel expugnandi, vel populandi Iudaici populi occaſionem, nullo modo prætermittendam putabunt. Sed mira tamen legiſlator prouidentia huic incommodo, tali promiſſione conſuluit. Cùm dilatauerit, inquit, Dñs terminos tuos, nullus inſidiabitur terræ tuæ, aſcendente te ter in anno coram me. Itaque Deus ipſe qui legem tulit, in ſuam fidem ac tutelam regnum eo tempore recepit, quo lex adimplenda erat. Quo quidem præſidio, nullum firmius excogitari poterat. Quod quidem ipſe appoſitiſſima ſimilitudine per Iſaiam exponit his verbis: Quo modo ſi rugiat leo, & catulus leonis ſuper prædam ſuam, cùm occurrerit ei multitudo paſtorum, à voce eorum non formidabit, & à multitudine eorum non pauebit: ſic deſcendet Dominus exercituum, vt prælietur ſuper montem Sion, & ſuper collem eius. Hic enim ſummi imperatoris & legiſlatoris noſtri mos eſt, vt cùm aliquid præceperit, ex quo humano iudicio incommoda aliqua ſequi videantur: hanc ipſe curam ſuſcipiat, vt ea omnia de medio tollat, & virtute ſua propulſet: quò ab omni metu liberi, præceptis eius parere valeamus. Sic enim aliàs eidem populo præcepit, vt ſeptimo quo-

35 que anno terra ſabbathum ageret: quo videlicet omnia quæ per id temporis terra germinaret, pauperum inopiæ deſeruirent: quibus diuina pietas & prouidentia hac ratione conſultum volebat: cùm nihil negligat eorū quæ fecit. Quòd ſi quis aduerſus hæc ceſſationē obijceret. Quid igitur hoc tempore comedemus? quid bibemus? ſi non leuerimus, aut collegerimus fruges noſtras? Ad hoc ipſe Dominus qui legem tulit, continuo reſpondet. Dabo, inquit, benedictionem meam vobis anno ſexto, & faciet fructus trium annorum, ſerretique anno octauo, & comedetis veteres fruges uſque ad nonum annum: donec noua naſcantur, edetis vetera.

Exod. 34.

Iſai. 31.

Leuit. 25.

Leuit. 25.

His autem duabus legibus duo potiffimùm inſinuare nobis Dominus voluit: Alterum, vt cùm ex obedientia mandatorum eius incommoda aliqua ſequuntur, non ideo ab ea deterreamur: ſed cer-

tissimè cœlestem opem affuturam credamus, quæ fideles seruos vel
 ab omnibus incommodis liberet, vel ea certè præsentibus & futuris
 bonis cumulatisimè penset. Hoc enim pollicentur illa Prophetæ
 verba. Reuela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. Et
 educet quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tanquam me-
 ridiem: hoc est, splendore numinis sui opera tua illustrabit, & felicè
 tandem illis exitum largietur. Itaque si iudex, si testis, si aduocatus,
 dum officio suo rectè fungitur, graues sibi multorum inimicitias
 intelligit subeundas, & domestica damna sequutura, oculos per fidè
 in cœlum tollat, speretque fidissimum illum parentem (cuius man-
 datis obtemperare studet, cuius causam agit, cuius numen & maie-
 statem veretur) nunquam illi in hac rerum angustia defuturum.
 Quin & concinator si intelligat multos moleste laturos, quòd pu-
 blica hominum vitia palàm traducat & arguat: nihilominus tamen
 constanter & fideliter munus suum obeat, similiq̃e diuini numi-
 nis fiducia pectus suam roboret, atque confirmet. Quòd si quid
 forsitan aliquando propter iustitiam patiat, sciat se hoc nomine
 inter Prophetas & Apostolos numerandum: quos similia passos Do-
 minus in Euangelio testatur cum ait: Sic enim persecuti sunt Pro-
 phetas qui fuerunt ante vos.

Psal. 36.

Matth. 5.

Psal. 118.

Alterum verò quod ex harum legum præscriptione colligimus
 est: vt intelligamus voluisse Dominum his legibus homines ad fi-
 dei disciplinam assuefacere, vt hinc discerent non tam humana ra-
 tione, quàm fidei lumine atque doctrina vitam suam moderari. Tria
 enim sunt in mundo hominum genera. Primum eorum, qui more
 pecudum sensu magis & affectibus, quàm ratione ducuntur: quique
 omnia quæ moliuntur atque designant, vtilitate & voluptate cor-
 poris metiuntur. Secundum eorum, qui humana ratione, sed ea ta-
 men obscurata, magis quàm sensu vitam moderantur: qui ferè hu-
 manam laudem & nominis claritatem sibi modis omnibus sequen-
 dam statuunt: cui omnem vtilitatis & voluptatis rationem cedere
 volunt. Tertium est eorum, qui fidei lumine atque doctrina quæ-
 cunq̃e agere cupiunt, moderantur, nec ab eius præscriptione vel
 latum vnguem discedere volunt: propheticam illam vocem vsur-
 pantes: Nam & testimonia tua meditatio mea est, & cõsiliium meum
 iustificationes tuæ. Primum ergo illud genus est pecudum, secun-
 dum hominum, tertium Christianorum. Maximè enim proprium
 huius professionis est, fide vitam dirigere, & ea, rationem à fide nõ-
 nunquam deuiantem corrigere. Sicut enim ratio corrigit sensum
 dum

40 dum Solem vnus palmi mensuram continere iudicat: cum is magnitudine sua terræ marisque globum longè superet: ita fides, quæ cœleste lumen est, rationis humanæ lumen, quod in multis deficit, dirigit & emendat. *simil.*

His ergo legibus, quas humana quidem ratio non ad eò probaret, voluit olim Dñs fideles in hoc assuefacere, vt non sola ratione: sed fide vitam suam instituerent: quod hoc videlicet fidelis hominis proprium sit, si professionis suæ numeros implere velit. Est enim viua fides, in Dei leges semper intenta, has intuetur, has vitæ regulam habet, has singulari studio, & mira animi contentione & alacritate persequitur. Quicumque igitur Christianæ philosophiæ se totos plenissimè dederunt, sic vitam suam fide moderantur, vt nihil audeant solo rationis iudicio: nisi fidei simul lumine conspirante moliri. Itaque semper seipos excitant ad diuina eloquia mente concipienda, nec aliud in vita meditantur, quàm vt ductum & imperium futuri illius ducis & moderatoris alacres & expediti sequantur: vsque ad eò vt ne licita quidem, & communi more ac lege concessa, aggredi velint, nisi prius in Dei numen inspiciant, ipsumque autorem & moderatorem habeant: absque ductu enim illius vix se loco mouere tutum arbitrantur. Vt igitur ad hunc modum homines ex Deo pendere, illique se totos credere discerent, non huiusmodi legibus solum, sed varijs olim eos premebat angustijs: quibus tamen in summa rerum omnium desperatione, mirabili prouidentia consulebat: vt his exemplis atque experimentis eruditi, fide semper & spe in Deum niterentur, quoties in similes casus incidissent. Huc spectant illa Mosis verba: Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum

42 manna, quod ignorauerunt Patres tui: vt ostenderet tibi, quod non in solo pane viuit homo: sed in omni verbo, quod egreditur de ore Dñi. *Deuter. 8.*

Hoc est, hac mirabili cura & prouidentia, qua tibi in summa rerum penuria constituto consuluit, erudire voluit: vt quotiescunq; quauis alia siue egestate, siue calamitate premereris, ad illius operam certa fiducia confugeris, quæ in simili angustia constitutus, propitium atque benignum expertus es. ¶ Hæc autem disciplina multis modis confirmanda fuit; quãdoquidem nihil est rationali creaturæ difficilius, quàm seposito rationis iudicio, fide, quæ supra omnem rationem est, vitam moderari. Cũ enim ratio imminetia ex obedientia diuinæ legis pericula homini proponat (quæ vix humano consilio vitari possint) fides verò cõtrà Dei præsidio nixa, nihil in eo euentum verèdũ esse decernat: in hac tanta fidei, & rationis cõtentione, spreto rationis & sensuum iudicio, fidem

sequi, an non supra omnem naturæ facultatem positum est? Et quidem cæteræ virtutes, quæ veræ & Christianæ virtutes sunt, quamuis à supernaturali gratia proficiantur, aliquod tamen habent cum natura bene instituta commercium: fides tamen hæc, tota cœlestis & supernaturalis, supra omnem naturæ conditionem posita est. Cæteræ item virtutes omnes circa ardua, & difficilia opera versantur: nulla tamen huiusmodi fide (quæ inter ipsa pericula Deo fidens, tuta est) difficilior: non castitas, non obedientia, non patientia, non humilitas, non ieiunia, non affectuum cohibitio. Has enim virtutes Philosophi, quamuis non omnino perfectè, ratione duce consequuti sunt: hanc autem viuam atque inflammata[m] fidem præsentium incommodorum contemptricem, & inuisibilium spectatricem, quam pauci inter ipsos etiam fideles habeant, apertè Saluator docuit cum ait: Filius hominis veniens: putas ne inueniet fidem in terra? Quid quod etiam magnus ille Dei amicus Moses, ad aquas contradictionis non nihil in huiusmodi fide vacillauit, propter quod ab ingressu promissæ terræ prohibitus à Domino fuit? Quamobrem orandus nobis a si duè ipse fidei nostræ autor est, vt hoc nobis clarissimum fidei donum adaugeat: quò per fidem modò dignè Deo ambulantes, & ipsius præscriptis vitam nostram fideliter dirigètes, omniaque peruersa mundi iudicia excelso & erecto animo contemnentes: ad illam tandem infinitæ pulchritudinis speciem reuelata facie contemplandam, ipso donante peruenire mereamur: qui est benedictus in secula seculorum Amen.

Luca. 17.

Deutero. 1.

IN EADEM DOMINICA INFRA OCTA-
uam Epiphaniæ Concio secunda, in qua lectio Euan-
gelica explanatur.

THE. Ecce pater tuus & ego dolentes querebamus te. Luca. 2.

Quoniam multa sint & quidem maxima, inter summum illum conditorem, & res ab eo conditas discrimina fratres charissimi: illud vnum inter cætera præcipuum esse dicitur, quod solus ille immutabilis, & in omni æternitate cõstantissimus est: cætera verò omnia siue supera, siue infera, varijs mutationibus obnoxia sunt: ea tamen lege

vt

- 2 vt quò Deo sunt propiora, minùs sint mutabilia : quò verò longiùs ab eo distant, eò pluribus mutationum generibus subijciantur. Hoc primum in orbibus cœlorum animaduertere licet, qui omnes præter communem quotidianæ circumuolutionis motum, proprijs quifque motibus in obliquam cœli partem feruntur : quorum qui propiores nobis sunt, breuiori téporis (spatio circumuoluuntur: quemadmodum orbis lunæ, qui vno mense absoluit cursum suum; superiores verò quò magis à nobis distant, longiori spatio conficiunt orbem suum, adeò vt stelliferum cœlum, quod his omnibus supereminet, ac Deo propius est, ea tarditate moueatur, vt triginta & octo annorum millibus (si Mathematicis fides adhibenda est) cursum conficiat: quod est penè immobile esse. Supremus verò omnium orbis quem Empyreum appellamus, & Dei sedem Isaias vocat, vt sessori suo pro-
- 3 pinquissimus, ita immobilitatis eius particeps est: qui quamuis immobilis sit, mutatus tamen aliquando fuit, quando à non esse, prodijt in esse. Omnia igitur quæ extra Deum sunt, quàmlibet sublimia & perfecta sint, mutationis tamen legibus obnoxia sunt. At inferiora hæc, quæ longissimè ab illa excelsa & immutabili Dei sede distât, maximis & continuis motibus agitantur. Quia enim omnia à cœlesti virtute pendent, sicut cœlum perenni motu circumagitur, nec eandem faciem, eundemque syderum aspectum terris ostendit: ita omnia volubilitate sua versat & voluit. Hinc tam variæ temporum, rerumque omnium qualitates & affectiones, quas enumerare longum ac penè infinitum esset. ¶ Iam verò homo ipse, bone Deus, quàm multis mutationibus & corporis, & animæ obiectus est! Non enim temerè sanctus Iob multis eius miserijs enumeratis, hanc po-
- 4 stremò addidit: nunquam illum in eodem statu permanere. Quid hic ætatum mutationes referam? in quibus vsque adeò ipse à se homo dissidet, vt quem modò certa corporis specie atque vultu cernas, si post quindecim illum annos obuium habeas, vix eundem esse cognoscas. Quid varios eius morbos, sanitates, affectiones, fortunas, spes, metus, lætities, mœrores, curas, cæterasque eius mutationes cômemorem? Semper enim tristitia lætis vbique ita miscentur, vt extrema gaudij luctus occupet: & vnus laboris atq; mœroris exitus, alterius sæpe initium sit. ¶ Quæ cum ita sint, quantùm illi quæso insaniunt, qui in rebus adeò fluxis & instabilibus spem, amorem, felicitatem, voluptatem, & omnia deniq; vitæ præsidia ponunt: quæ decurrentibus aquis magis fluida, fluctibus & mari magis infida, vêtis omnibus & arborû folijs instabiliora sunt? Quantò verò his dementio-

Isai. 66.

Iob. 14.

res, qui propter res adedò futes & inanes, æterna & incommutabilia bona, quæ pijs hominibus diuina largitas pollicita est, contemnant? Quid enim amentes isti sperare certò possunt, nisi vt cum illis pereant, in quibus felicitatem suam posuerunt, illorumque ruina opprimantur?

Sed quorsum, inquires, hoc tam longè repetitum exordium? Nimirum vt intelligatis fratres, ne ipsum quidem supremum cælum, in quo Dei filius habitauit (pectus dico beatissimæ Virginis) harum mutationum expers omnino fuisse. Vidistis hactenus in superioribus festis, quibus gaudijs cœleste hoc atque diuinum pectus fuerit exhilaratum! Quale enim illud gaudium fuit, cum Virgo Dei verbum Angelo nuntiante concepit, cum cognatam Elisabeth visitauit, cum clausi in vtero infantis exultationem intellexit, cum Dei filium sine vilo aut doloris sensu, aut pudoris detrimento peperit, cum Angelos canentes audiuit, cum pastores adorantes, & Magos munera offerentes vidit? Hactenus quidem ô beata Virgo, omnia tibi læta & secunda cesserunt: iam tempus est, vt huius vitæ, in qua degis mutationes, atque vicissitudines experiâre. Hæc enim vita, non tam vita, quàm exilium, quàm mare procellosum & infidum, quàm lachrymarum, ærumnarum, & miseriarum vallis est: in qua nulla diuturna serenitas, nulla constantia est: in qua eandem cœli faciem diu videre non licet, in qua tot turbines ac procellæ, tot insperati casus miseros mortales exagitant: in qua à manè vsque ad vesperam tempora commutantur, in qua nunquam eodem cursu respondent vltima primis: in qua denique ipse mundi huius conditor & moderator visitat hominem diluculò, & subitò probat illum. Post hæc igitur prima nascētis Christi gaudia, quadragesimo deinceps à natiuitate eius die, Simeon futuram illius passionem, & gladium matris viscera penetratum vaticinatur. Herodes natum puerum quærit vt interimat, infinitamque propter illum puerorum stragem edit. Virgo cum filio in Ægyptum intempesta nocte fugam arripit: septem annorum exiliū inter idolorum cultores patitur, qui castissimum eius pectus nefanda idolorum superstitione, execrandis que operibus, incredibili dolore cruciabant. Septennio verò in eo exilio consumpto, Iudæam repetens, Archelaum paternæ impietatis hæredem metuens, Iudæa relicta in Galilæam secedit, ac tandem hodierna die amisso dilectissimo filio, trium dierum acerbissimum cordis martyrium sustinet: quod quidem ea quæ initio proposuimus verba testantur. [Ecce Pater tuus & ego dolentes quærebamus te.]

Luca. 2.

Matth. 2.

Ibidem.

§. I.

¶ Huius autem spiritualis martyrij occasionem sanctus Euangeli-
 sta in præfenti lectione exponit his verbis: [*Cùm factus esset Iesus an-
 norum duodecim, ascendentibus parentibus eius Hierosolymam secun-
 dum consuetudinem diei festi, consummatifq; diebus cùm redirent, reman-
 sit puer Iesus in Hierusalem, & non cognouerunt parentes eius. Existiman-
 tes autem illum esse in comitatu, venerunt iter dici, & requirebant eum in-
 ter cognatos, & notos, & non inuenientes, regressi sunt in Hierusalem re-
 quirentes eum.*] Nihil autem mirum Christum Dominum inter cog-
 natos inuentum minimè fuisse, cùm apud illos interdum etiam
 amittatur. Hinc Abrahæ vt Deum inueniret dictum est: Egrede de terra tua,
 & de cognatione tua, & de domo patris tui &c. Ad Sponsam quoque Regis æterni dicitur: Audi filia & vide, & inclina
 aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, &c. Parentes enim &
 cognati carnis id præcipuè amant, quod ad eos pertinet, quod è vi-
 sceribus eorum delibatum est, nempe carnem ipsam. Hanc enim &
 nutrire, & fouere, & molliter etiam cum iniuria spiritus educare stu-
 dent, quod cùm faciunt, hostem acerrimum aduersus Spiritum ar-
 mant. Scriptum est enim: Qui delicatè à pueritia nutrit seruù suum
 postea sentiet eum contumacem. Quamobrem nihil mirum si to-
 ties huiusmodi cognatorum affectus fugere ad nos eamur: vt omit-
 tam interim curas, sollicitudines, variaque negotia, quibus nos ipsa
 carnis & sanguinis communitio implicare solet. Communis quippe
 amor, communia quoque omnia siue bona siue mala, siue secunda
 siue aduersa facit. Nemo autem vt Apostolus ait, militans Deo, im-
 plicat se negotijs secularibus, vt ei placeat, cui se probauit. Hinc sal-
 uator in Euangelio adolescenti, quem ad se vocabat dicenti se priùs
 paternæ senectutis ac sepulturæ curam agere velle, ait: Deline mor-
 tuos sepelire mortuos suos. Sicq; illum à parentum complexu auo-
 cans, ad regnum Dei euangelizandum destinauit. Quæ nihil mi-
 rum, si inter cognatos, & notos Christus minimè inueniatur, quos
 ipse toties fugere suadet.

Redeunt igitur parentes Hierosolymam, omniaq; ciuitatis loca
 diligentissimè lastrant, & signis quibus puer agnosceretur prolatis,
 illum studiosissimè requirunt. In quo quidem studio, tridui spatium
 insumptum est. Quo autè doloris iaculo tenerimū Virginis pectus
 hoc triduo sauciaturum fuerit, quæ vis orationis exprimere queat
 Quod si quæras, cur Christus Dñs matrem dilectissimam tā acerbo
 dolore cruciari passus sit, quæ nec pro sceleribus, quæ non admiserat

expiandis quicquam pati merebatur: nec ad illam mundi redemptio pertinebat, cum Christus Dominus peccatorum omnium torcular solus esset calcaturus? Ad hoc respondemus, partim quidem ad maius sanctissimæ Virginis meritum, partim verò ad afflictorù omnium solatium, hoc Deo ita disponente contigisse. Sicut enim Christus Dñs laboribus suis suorum labores lenit & consolatur: ita laborum atq; dolorum innocentissimæ matris exemplo, piorù omnium dolores leuare voluit. Hoc enim vel præcipuè pios interdum homines torquere solet, quòd calamitatum suarum argumento colligunt se à Deo derelictos, fortunæque temeritati & ludibrio permisos: vtpote ab eius gratia & amicitia alienos. Si enim certò sibi persuaderent, ea mala quæ patiuntur, non à Deo irato, sed propitio & beneuolo immitti: non alio sanè vultu atque animo hæc incommoda, quàm ægrotantes salutaria medicorù pharmaca, quamuis amara exciperent: At, quo firmiori argumento Dominus hunc ab animis eorum errorem euellere poterat, quàm tot angustijs atque mœroribus, quibus innocentissimam matrem, partim in infantia, partim in virili ætate, partim in acerbissima morte sua cruciari passus est? Itaque ad quadragesimum vsque post natiuitatis eius diem, purum atque syncerum gaudium cœpit: ab hoc autem die quo ex Simeonis vaticinio futura Christi certamina & agones intellexit, nunquam adeò purum & solidum gaudium cœpit, quod non huius vaticinij recordatione, doloris amaritudine aspergeretur.

Cur autem Dominus varijs calamitatibus homines exagitari permittat, ratio in promptu est: quòd videlicet non raro ad diuinam opem implorandam his malis agitati excitentur. Hac enim de causa Dominum Propheta orabat: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Calamitates enim dormientes excitant, torpentes extimulant, iacentes erigunt, insolentiam comprimunt, mortalitatisque nostræ nos admonent, & ad Deum tandem ire compellunt. Quid enim aliud superbissimum illum Assyriorum Regem ad Dominum conuertit, nisi quòd à regno suo eiectus, inter feras agri ferarum ritu toto septênio versatus est? Post finem namque dierum ad cœlum oculos leuauit, & altissimo benedixit, & ab eo regum omnium potestatem pendere professus est. Quid Antiochum religionis hostem, & fidelis populi euerforem, & ciuitatis sanctæ & templi Dei populatorem, nisi grauissimus quidam morbus humiliavit, & in hæc verba compulit: Bonum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. Quid verò Manassem

(qui

Psal. 82.

Daniel. 4.

1. Mach. 9.

- 14 (qui Prophetarum sanguine Hierosolymam replevit) nisi captiuitas sua ad meliorem mentem reuocauit? Iam verò Naaman Sirus morbo lepræ correptus, dum corporalis morbi medicamentum à Propheta quærit, animæ salutem inuenit. Regulus verò in Euangelio, dum morienti filio salutem à Domino petit, fidem sibi & toti familiæ pepetit: qua vtrique caruisset, nisi filij morbus huic tanto bono occasionem dedisset. Itaque quod longa oratione frequentissimisque concionibus docere vix possumus, vnus aliquando morbus aut calamitas cumulatissimè præstat, atque vt Propheta dicit: Sola vexatio intellectum dat. Si enim aut charissimus filius, aut vir, aut vxor immatura morte sublata fuerint, tunc omnis domestici ornatus pompa conuiescit, tunc epulæ, conuiuia, risus, iocique procul pelluntur: & ipsa etiam communis lux inuisa est. Cuius rei gratia fores ac fenestras, quæ luci aditus patere possit, obstruuntur. Tunc rectius quàm Philosophi omnes de huius vitæ fallacia, inconstantia, breuitate, & fragilitate varijsque miserijs philosophamur, & ad rerum humanarum contemptum excitamur. ¶ Quod si quidam secus facere videantur, hoc non calamitatibus, sed suæ ipsorum imbecillitati imputandum est. Rectè enim D. Chrysolto. calamitates amaræ potioni similes esse dicit: quæ noxios à corpore humores pellit, & sanitatem restituit. Veruntamen sicut quidam stomacho ad eò infirmo sunt, vt potionem quam ebiberunt, lacessente stomacho protinus euomant (quibus medicina non fructum, sed cruciatum affert) ita sunt quidam quibus tribulationis potio non vtilitati, sed acerbitati est. Quod quidem non tribulationi (vt diximus) sed ipsorum vitio & imbecillitati tribuendum est. ¶ Duas Dominus in Euangelio describit: quarum altera supra firmam petram, altera super fluxam arenam extructa esset: ventis autem & imbribus irruentibus, alteram immobilem perstitisse, alteram corruisse ait. Cuius ruinæ causa non tam ventis & imbribus, quàm infirmitati fundamentorum ascribenda est. Tribulatio namque auro quod per ignem probatur, puriores ac nitidiores efficit: quod beati Iob, Tobix, cæterorumque Sanctorum exemplo discimus: qui quamuis probatissimi semper fuerint, multò tamen probatiores pressuris & laboribus effecti sunt. Aromata pretiosa quò magis conteruntur, aut in ignem conijciuntur, hòc maiorem ex sese suauitatis fragrantiam emittunt. Quod in sanctis martyribus apertè liquet: qui passionum ictibus contriti, & in flammis laborum coniecti, suauissimum ex se patientiæ odorem emisserunt. Cùm autem omnes qui in vera pietate adoleuerunt,

Isai. 18.

Chrysolto.

Simile.

Matth. 7.

Simile.

leuerunt, bonus Christi odor sint: consequens est, vt varijs tribulationibus pressi atque contriti, simili quoque odore fragrent. Vnde **Bernar. Simil.** meritò D. Bernard. virum iustum cælo comparat, quod quamuis semper niteat, & fulgeat, noctu tamen tot syderibus distinctum, pulchrius ac nitidius fulget. Sic enim ante diuinæ maiestatis conspectum fulgebat ille qui dicebat: Probasti Domine cor meum, & visitasti nocte, igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Quid igitur huius animæ conspectus pulchrius? quid virtute sublimius? quid in Dei oculis ornatus? Quis ergo tribulationes audeat improbare, quæ huius tantæ dignitatis ministræ sunt?

§. II.

Psal. 10. ¶ Sed ad historiam redeunt, cum pijs matris lachrymis finem Dominus imponere voluisset, post triduum se quærenti obtulit. Relictis enim pia Virgo cognatis, templum repetit, & quem inter carnis affines inuenire non potuit, docentem in templo reperit. Suo enim quæque res in loco querenda est. At Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius. In cælo igitur quærant eum beati cælitæ, nos verò qui in terra degimus, qui humi vermiculorum more strati sumus, in templo suo, hoc est, in orationis loco illum orantes quæramus. Nec enim fallere vilo modo potest ille qui ait: Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. O quoties homo, qui sibi Deum amisisse videbatur, vbi ad orationis locum & officium confugit, & in eo suppliciter & ardentè Dominum orauit, & seipsum quem penè perdiderat, & Deum quem amissum putabat inuenit? ¶ Sed quibus quæso signis conijcere poterò, me tandem illum inuenisse? Mirè hoc D. Bernard. explicat his verbis: Ex motu, ait, cordis intellexi præsentiam eius, & ex fuga vitiorum, carnaliumque affectuum compressione aduertit potentiam virtutis eius: & ex discussione siue redargutione occultorum meorum admiratus sum profunditatem sapientiæ eius: & ex quantulacumque emendatione morum meorum expertus sum bonitatem mansuetudinis eius: & ex renouatione ac reformatione spiritus, id est, interioris hominis mei, percepi utcumque speciem decoris eius: & ex contuitu horum omnium simul, expaui multitudinem magnitudinis eius. Hactenus ille. His ergo quisque signis se Dominum inuenisse, conijcere poterit. Hos autem internos animi motus ij potissimum sentiunt, qui se totos precandi studio dediderunt: qui Dominum in templo suo, hoc est, in orationis officio & loco

20 loco diligenter & studiose quærunt.

Sed forte dices, quo tempore ad orandum accedo, variaë imagines atque rerum etiam gerendarum curæ me vndique circumstrepunt, quæ mentem meam ad terram deprimunt, & à diuinarum rerum contemplatione auocant. Quid igitur faciam? Hoc fratres nonnunquam imbecillitate naturæ, nonnunquam vitio nostro contingere solet: qui non ita vitam nostram instituimus, vt sabbathum illud delicatum, quod à nobis Dominus per Isaiam *Isai. 58.* exigit, deuotè celebrare possimus. Quid est autem sabbathum hoc modo celebrare, nisi ab omnibus curis, terrenisque negotijs feriatum cum Deo requiescere, illi conuiuere, eius aspectu & pulchritudine pasci, & festum cum eo diem agere? ¶ Sed quid est quòd sabbathum hoc Propheta spiritu Dei plenus delicatum appellat? Non enim frustra vocem hanc vsurpasse credendum est. Hoc autem nomine in ijs potissimum rebus vti solemus, quæ tenera admodum & fragilia sunt. Ideò vasa vitrea delicatè tractamus, quoniam facillimè quouis leui ictu franguntur. Credite mihi fratres, credite nihil deuotionis spiritu delicatius, nihil magis vitreum, nihil magis cuiuslibet iniuriæ obnoxium. Christe sanctè! quàm leuibus de causis feruor ille & calor diuini spiritus refrigerare solet! Leui risu, verbulo otioso, incomposito corporis motu, buccella paulò auidius sumpta, oculis aliquantò liberius ad videndum porrectis, ijsque similibus rebus diuinus ille motus velut ex oculis euanescit. Est itaque tanquam spiritus vadens, & non rediens, quia facillè quidem abscedit, difficulter autem redire solet. Quisquis ergo affectum hunc cœlestem atque diuinum conseruare diu
 21 vult, ab his omnibus, quàmlibet leuissimis impedimentis, purum se atque integrum conseruare studeat: quæ quamuis non adèd mentem inquinant, cœlestem tamen illum rorem & spiritum deuotionis exhauriunt, & tristem, leuem, imbecillum, aridum, fragilem, & quodammodo inanem hominem reddunt. Foribus quoque sensuum, atque præcipuè linguæ diligens adhibenda custodia est: alioqui & aures, & oculi varias rerum imagines, quæ mētem postea perturbant, & ab intuitu rerum cœlestium deiiciunt, admittere solent. Lingua verò si quid intra nos caloris aut feruoris latet, loquēdo exhaurit, & quodammodò foràs emittit, atque ita vtroque modo deuotionis feruorem extinguit. ¶ Quis autem verbis consequi possit, quàm delicatè Sancti omnes hoc sabbathum Domini celebrabant, quanta cura, quidquid internam mentis quietem, & tranquillita-

tem

Athanas.

tem vel leuiter interturbare poterat, vitare curabant? De beato Antonio Athanasius in vita eius memorat: quod cum illi in deserto agenti, semel aut bis in anno minister quidam panem (quo solo vesceretur) afferret: ne simplici quidem verbo vltro citroque dato, quietem suam vir sanctus interrumpere volebat: ne hac occasione internum illud animæ suæ silentium, & sabbatum violaret. D. vero Franciscus in solitudine montis Aluerniæ cum Deo vitam agens, socium admonebat, vt cum media nocte ad illum pergeret nocturnos cum eo hymnos recitaturus, nullum verbum proferret: sed statim versiculum inchoaret: Domine labia mea aperies. Quod si is sequentem versiculi partem non redderet, abiret protinus. Videte fratres, quàm delicatè sanctus hic pater sabbatum Domini celebrabat, qui ne vno quidem verbo quietem illam placidissimam turbari patiebatur. Cæterum nos, qui ad summam hanc sabbathi religionem varijs impediti negotijs peruenire non possumus, hoc saltem curemus: vt quàm maximè fieri possit, hanc Sanctorum prouidentiam imitari studeamus. Quod enim ad illos propius accesserimus, hoc perfectiùs sabbatum hoc delicatum, quod tantopere à nobis Deus expetit, tantisque muneribus apud eundem Prophetam cumulatim offeremus. Hæc autem ideò à me dicta sunt fratres, vt eos qui Christum inuenire desiderant, exemplo sanctissimæ Virginis in templo, hoc est, in orationis loco quærendum atque inueniendum esse admonerem.

Non solum autem locus: sed tempus etiam quo eum reperit, nobis aliquid innuit. [*Post triduum quippe inuenit illum sedentem in medio doctorum, &c*] Cum autem triduum hoc variè liceat interpretari, ego tamen maioribus subtiliora relinquens, & plana ac simplici via gradiens, tria pœnitentiæ munera intelligenda esse puto. Hoc enim triu dierum itinere transacto, non dubium, quin amissus per peccatum Christus inueniatur. Multi autem primo die illum quærere videntur, qui admissa scelera vtcumque plangunt. Quidam verò primo sequentem addunt, dum eadem confitentur: pauci tamè ad tertium perueniunt, qui videlicet plena satisfactione Dominum placare studeant. Satisfactionis autem nomine, non eam solum accipio, quæ tertia pœnitentiæ pars est: sed eam etiam quæ ad iustitiam pertinet, qua vnicuique reddimus quod iniuste aut sustulimus, aut retinemus. Itaque aliquando proximi honor illata contumelia sublatus: aliquando fama detractio læsa: aliquando opes iniquè auersæ resarciendæ sunt, si iustitiæ integritatem retinere volumus. Hoc autem

26 autem quotus quisque implet? Aliena eripi quotidie videmus, contumelijs honorem proximorum frequenter lædimus, detractionibus eorūdem famam passim laceramus. Harum autem rerum damna, vix vnquam refarciri videmus. Quò fit, vt biduo solū Dominum quærentes, nec ad tertiam hunc diem peruenientes, minimè illum inueniamus, qui post triduum inuenitur.

§. III.

¶ Verūm hoc tridui spatio transacto, cū ad templum Domini Virgo peruenisset, filium tandem inuenit [*sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem.*] Qua autem lætitia virgineum pectus tunc fuerit exhilaratum, non est facultatis nostrę explicare posse. Itaque nihil cunctata mater, per medias astantium atque mirantium turbas, ad filium vsque irrumpens, mærorisq̃ue lachrymis in lætitiæ lachrymas commutatis, in hæc verba prorupit: [*Fili quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ille. Quid est, inquit, quòd me quærebatis? Nesciebatis quia in ijs quæ Patris mei sunt, oportet me esse?*] Hoc est, Nescitis ea mihi negotia semper esse tractanda, quæ Patris mei sunt? Quæ sunt Domine Patris tui negotia? Imò verò quid in hac tanta rerum vniuersitate est, quòd ille non administret, qui omnia in omnibus operatur? Huius enim rei gratia, à sanctis Patribus totus oculus, totus manus, totus pes esse dicitur: oculus quidem, quòd omnia videat: manus, quòd omnia operetur: pes, quòd omnia sustineat atque peruadat. Verūm in hac tanta rerum varietate, sola Patris summi gloria, & salutis nostrę cura opus eius esse dicitur: quoniam ad hoc vnum cætera omnia diriguntur, atque vnus huius operis comparatione, cuncta alia pro nihilo reputantur. Quid enim aliud illa verba Domini significant: Pater meus vsque modò operatur, & ego operor? Quid autem huius operis nomine, nisi salutis nostrę negotia designantur? ¶ Sed ais, aliquid salute nostra prius Domino & charius est, nempe nominis sui gloria, quam illustrare contendit, vtpote qui omnia propter semetipsum operari dicitur. Sed animaduertite quæso mirabilem Dei nostri bonitatem, qui gloriam suam ita cum salute nostra copulauit, vt eam ipsam in salute nostra procuranda collocarit. Quid enim eius gloriam magis illustrat, quàm quòd miseros homines tot beneficijs subleuat, tot muneribus ornat, tot sceleribus ignoscit, tot eorum contumelias patientissimè sustinet, ac denique tot modis eos diuinitatis & felicitatis suæ consortes efficere contendit? Hoc igitur perpetuum Christi studium est, hic eius cibus, hic potus, hoc mu-

nus & officium, nempe vitam omnem in hominibus iuuandis insu- 29
mere: adeò vt nullum in vita sua temporis punctum studio salutis
nostræ vacuum abire permitteret: vt ipse qui non tam sibi, quàm
mihi & natus, & passus, & mortuus sit. Non sibi igitur pepercit, vt
mihi parceret: non sibi quietem indulgit, vt mihi eam donaret: non
denique salutis & vitæ suæ rationem habuit, vt saluti & vitæ meæ
consuleret. Quod quidem officium maturiori ætate administran-
dum, hodiè feliciter inchoatum est.

Hæc igitur fratres, prima Christi institutio, hæc prima eius, imò
perpetua admonitio. Quid enim aliud euangelicæ vitæ professio,
nisi charitatis institutio est? Quicumque ergo cœlestis huius philo-
sophiæ discipuli sumus, quicumque de Christi fide & nomine glo-
riamur, eiusque vestigijs insistentes, eò peruenire cupimus, quò ille
peruenit: hoc imprimis curemus, vt omnem animi nostri conatum 30
ad hominum salutem cõferamus, vt aliorum malis commoueamur,
vt aliorum incommoda nostra ducamus, vt in subleuandis inopum
miserijs opes nostras & opera nostra insumamus, vt cum detrimen-
to etiam nostro alijs profuisse lucrum putemus: vt illud deniq; Apo-
stoli impleamus: Non quæ sua sunt singuli cogitantes, sed quæ alio-
rum. Quod quidè præceptum exemplo suo confirmat cum ait: Sine
offensione estote Iudæis & Græcis, & Ecclesiæ Dei: sicut ego per
omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quod
multis, vt salui fiant. Potentior enim apud pios charitas, quàm apud
improbos cupiditas: & amor Dei apud illos, quàm apud hosce amor
sui existit. Quocirca quisquis in charitate est, diligētius aliena cura-
re debet, quod charitatis est, quàm sua ipsius, quod amoris proprii est.

Ad huiusmodi verò charitatē discipulos Dominus hortatur, cum 31
eos salem terræ, & lucernam super candelabrum positam esse debe-
re ait: Lucerna quippe dum alios illuminat, seipsam consumit: & sal
item dum carnes integras & incorruptas seruat, seipsum corrūpit. Si
enim post dies aliquot carnes eas inspexeris quas sale salisti, carnes
quidè integras, salè verò euanuisse deprehendes. Hoc ergo Christia-
ni hominis propriū est, non solū alijs prodesse: sed cum suo etiam in-
cõmodo prodesse. Illud enim secundū naturā, hoc supra naturā est:
supra quā diuina gratia mortales cõstituit. Scitum enim illud est. Ni-
hil tam esse secundū naturā, quàm iuuare consortē naturæ. Hoc ergo
naturæ, illud verò Christianæ gratiæ singulare opus est. ¶ Quoties
in literis sanctis fideles membris humani corporis cõparantur? At in
ter corporis mēbra, quod membrū est, quod vni tantū sibi, non alijs
desera

I. Cor. 13.

I. Cor. 10.

Matth. 5.

Simil.

Simil.

32. deseruiat? Mutuò enim sese velut fraterna charitate iuuant, & quod ab alijs beneficiù accipiunt, alijs præstât: dū simul & alia membra iuuât, & ab alijs iuuâtur. An nō igitur hoc Christiani hominis officiù vel maximū est? An non Apostolus hoc ipsum confitetur cū ait: *Galat. 6.* Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legē Christi? Quid autem est alterum alterius onera portare, nisi mutuis sese officijs iuuare? Sed audiamus simul & erubescamus Gentilem Philosophum: *Seneca. Epist. 96.* hanc eandem Apostoli doctrinā his verbis præscribentem: Omne hoc quod vides, quo diuina ac humana conclusa sunt, vnū est: membra sumus corporis magni. Natura nos cognatos edidit, cū ex iisdē, & in eadē gigneret. Hæc nobis amorē indidit mutuū, & sociabiles fecit: illa æquū, iustumq; cōposuit. Ex illius constitutione miserius est nocere, quā lædi. Ex illius imperio paratæ sunt iuuantis manus. Ille versus & in pectore & ore sit. Homo sum: humani nihil à me alienū puto. Coëamus: in cōmune nati sumus. Societas nostra lapidū fornicati simillima est, quæ casura, nisi inuicē obstarent, hoc ipso sustinentur. Hactenus ille. Ex cuius verbis alia quoq; cōmodissima similitudo colligitur, qua homines inter se nō modò tanquā vnus corporis membra, sed tanquā lapides etiam in edificiij structura dispositi comparantur. Vt enim hi mutuò sese iuuant, dū alios sustinent, & ab alijs vicissim sustinentur: sustentant enim superiores, & ab inferioribus sustentantur: ita planè fideles in Ecclesiastica structura, in qua tanquā lapides viui ædificantur, mutuas sibi maiores minoribus, & minores maioribus operas præstare debet: ea tamen lege, vt maiores lapides, qui in operis fundamento collocantur, quò maiores sunt, hoc maiora proximorū onera sustineant. Quod planè Apostolus faciebat cū *2. Cor. 12.* diceret. Ego autē libentissimè impendar, & superimpendar ipse pro animabus vestris, licet plus vos diligēs, minus diligar à vobis. *Rom. 13.* Quod quidē officium à nobis exigit cū ait: Debemus nos qui firmiores sumus, imbecillitates infirmorū portare, & non nobis placere. Quid est autem non nobis placere? Nimirum vt cū infirmiores labi quandoq; videmus, nullo modo nobis illorum comparatione de nostra firmitate blandiamur: quòd illis iacentibus nos stare videamur: hoc enim insolētis est: sed magis ex illorū infirmitate imbecillitatem nostrā agnoscamus, atq; metuamus ne simili nos modo deseramur, illosq; iuuare si possumus studeamus, si nō possumus, feramus. ¶ Hæc igitur prima religionis nostræ institutio fratres, quam nobis hodie celestis magister exemplo suo ob oculos ponit, ad quā totius vitæ nostræ ratio exigēda est: Vt quemadmodū salutis nostræ autor, nulla sua

la sua aut vtilitate, aut necessitate inductus, imò cum suo maximo labore malis nostris consulere, & salutis nostræ opus exequi dignatus est: ita nos hoc tantæ charitatis exemplo commoti, sine vlla terreni lucri spe gratis benefacere studeamus: easque benefaciendi occasiones captare curemus, in quibus præter ipsum boni operis meritum & dignitatem, nihil aliud requiramus. Si enim Cicero dicitur reliquit, præmia rectè factorum esse ipsa rectè facta: quid hominem Christianum fidei lumine instructum facere par est, qui ad vnam charitatem omnia vitæ officia conferre iubetur? ¶ Quod quidem documentum si quando aliàs, hoc maximè tempore necessarium est: in quo vt abundauit iniquitas, ita multorū refrixit charitas: qua frigescente, vix homines pedem, aut manum sine aliqua lucri spe, aut commodi ratione mouent: in quo officia cuncta venalia sunt: in quo virtus, non tam virtus, quàm mercimoniū est: in quo si quid ipsa specie honestum est, quæstui magis, quàm pietati seruit, in quo denique omnes quæ sua sunt quærunt, nõ quæ Iesu Christi. Hæc igitur philosophiam Saluator nos hodiè docet cum ait. [*Quid est quòd me quærebatis? Nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt oportet me esse?*] [*Et ipsi non intellexerunt verbum quod loquutus est ad eos.*] Patris quippe nomine illum fortasse intellexerunt, de quo antea Virgo dixerat: Ecce Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. ¶ Sequitur deinde. [*Descendit quæ cum illis, & erat subditus illis.*] Quis? quibus? Deus hominibus: Deus inquam, cui subduntur Angeli, cui Principatus & Potestates obediunt, subditus erat Mariæ: nec tantum Mariæ, sed etiam Ioseph propter Mariam. Mirare ergo vt Bernardus ait, vtrumlibet, & elige quid amplius mireris, siue filij benignissimam dignationem, siue matris excellentissimam dignitatem. Vtrinque stupor, vtrinque miraculum. Et quòd Deus fœminæ obtemperet, humilitas absque exemplo: & quòd Deo fœmina principetur, sublimitas sine socio. In laudibus virginum singulariter canitur, quòd sequuntur agnum quocunq̃ ierit. Quibus ergo laudibus iudicas dignã, quæ etiam præit? Disce homo obedire, disce terra subdi, disce puluis obtemperare. De autore tuo loquens Euangelista. [*Et erat, inquit, subditus illis.*] Erubescere superbire cinis, Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis autori? Vtinam mihi aliquando tale aliquid cogitanti, Deus respondere dignetur, quod & suo increpando respondit Apostolo: Vade, inquit, post me Sathana, quia non sapias ea quæ Dei sunt. Quoties enim hominibus præesse desidero, toties Deum

38 Deum meum præire contendo, & tunc verè non sapio ea quæ Dei sunt. De ipso namque dictum est: [Et erat subditus illis.] Si hominis ô homo imitari dedignaris exemplum, certè non erit tibi indignum sequi autorem tuum. Si non potes forsitan sequi eum, quò ascendit, dignare vel sequi quò tibi condescendit. Hactenus Bernardus. Huius autèm imitationis præmium erit, vt si hanc Domini Saluatoris humilitatem pio deuotionis studio sectati fuerimus, eiusdem celsitudinis & gloriæ ipso donante participes efficiemur: quâdoquidem fixa manet illa eiusdem sententia dicentis: Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.

DOMINICA PRIMA POST OCTA.

Epiphaniæ concio prima, in qua Euangelica lectio explanatur.

T H E. Omnis homo primùm bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est: tu autem seruasti vinum bonum vsque adhuc. Ioan. 2.

*I*N illo tempore nuptiæ factæ sunt in Cana Galilee, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem Iesus & discipuli eius ad nuptias, & deficiente vino, dixit mater Iesu ad eum. Vinum non habent, &c. quæ sequuntur.

A V E M A R I A.

Rima se nobis in hac sacra Euangelij lectione quæstio offert, cur beatissima Virgo, & ipse quoque mundi Saluator ac Dominus his nuptijs & conuiuio secularium hominum interesse voluerint, à quibus se religiosi & sancti viri subtrahere consueuerunt: ne alienæ intemperantiæ (quæ in huiusmodi conuiujs accidere solet) testes atque participes existant? Cui quæstioni D. Augustin. responderet: Dominum hoc egisse, vt nuptias præsentis suæ testimonio sanctas esse declararet: vtpote qui sciret futuros esse (vt Apostolus ait) *1. Tim. 4.* qui eas damnarent, qui quæ in hypocrisi loquentes mendacium, nubere prohiberent. Reuera enim (vt idem ait) honorabile cœnubium est, & thorus immaculatus. Inter insignes verò status huius laudes, illa præcipuè numeratur: quòd in Deo institutus, & celebratus sit.

Et cæteri quidem status post peccatum, & in peccati remedium: hic autem ante peccatum in statu naturæ integræ, & in paradyso, non in peccati remedium, quod non erat, sed ad humani generis propagationem institutus est: quamuis in hoc statu non ad propagationem modò, sed ad remedium quoque peccati deseruiat. Sic enim

2. Corin. 7. Apostolus ait: Propter fornicationem tamen vnusquisque suam uxorem habeat, & vnaquæq; suum virum. Quia enim in hac parte acrius sæuit concupiscentia, idèd inter sacramenta, quæ in peccatorum remediũ instituta sunt, singulare aliquod institui debuit, quo huic tanto malo honesta aliqua ratione consuleretur. Id autem est matrimonij sacramentum. ¶ Ex quo apertè liquet, seruis quoque emptitijs liberum aditum ad hoc sacramentum patere: quemadmodum ad cætera omnia, quæ in peccati & infirmitatis humanæ remedium instituta sunt. Neque enim par erat vt his medicamentis & beneficijs (quibus læsa natura iuuada erat) serui emptitij pretioso Christi sanguine redempti, & in libertatem filiorum Dei adoptati destituerentur. Sicut ergo liberum est eis & baptisma, & confessionem, & Eucharistiam, extremamque vnctionem percipere: ita etiam matrimonio copulari. Solo enim ordinis sacramento interdicuntur, quia per hoc dominos debito seruitutis officio fraudarent: quod æquitatis & iustitiæ ratio non patitur. Quamòbrem sicut lethalis criminis reus esset, quisquis alijs sacramentis seruo violenter interdiceret: ita planè quisquis aut minis, aut plagis, aut alijs iniquis rationibus serui coniugium impedit, grauissimo se crimine alligat: & flagitiorum omniũ, quæ ille hoc remedio destitutus admiserit, reus efficitur. ¶ Quòd si causeris duram esse conditionem dominorum, qui dato non vulgari pretio seruos suos emerunt, hoc à me non requiras: sed ab eo, qui & liberorum & seruorum communis Dominus & redemptor est: qui hac lege homines hominibus in seruitutem addici voluit, vt libertas tamen eis ad salutem, & salutis medicamenta integra maneret. Quòd si hoc tibi durum esse videtur, durius planè fuit quod olim Dominus in lege præceperat, vt seruus videlicet Hebræus post septennium liber euaderet. Quod quia populus sub Sedechia Rege minimè seruauit, iussit Dominus per Hieremiam prædicari contra seruorum dominos libertatem ad gladium, & famem, & pestem, quibus ab exercitu Chaldæorum vastati sunt. Si hanc ergo Dei legem nemo miratur, multò minùs mirari debes, si Deus homini ad imaginem suam condito, & sanguine suo redempto, æternæ salutis instrumenta adimi non patiatur.

Cæterum

Cæterùm vt hic status à Deo institutus sanctitatem suam vitio nostro non amittat, illud ante omnia curandum, vt coniunctionem corporum, coniunctio quoque sequatur animorum: alia enim hominum, alia cæterorum animantium connubia sunt. In his enim sola est corporis cõmixtio, in hominibus autem prima debet esse animorum, ad quam corporum communio ordinatur. Frustra enim corpora vniantur, si animæ per discordiam separantur. Hac autem de causa Petrus Apostolus viros qui ratione & cõsilio plusvalent, solummodo licitè admonet: vt vxoribus tanquam infirmioribus vasculis honorem impendant. Sic enim solemus vasa vitrea quæ maximè fragilia sunt, cautè circumferre, ne ad solidiora corpora illisa frangantur. Ad hunc ergo modum vxores tractandæ sunt, quarum tenera mollisque natura facilè quauis vel leui occasione perstringitur. ¶ Quod si quæras, cur Dominus muliebrem naturam, quæ sub eadem hominis specie continetur, adeò fragilem & imbecillam finxerit, adeoque affectibus obnoxiam, & minus consilio atq; ratione valentem: hoc in causa fuisse videtur, quòd si ratione ac robore animi par viris extitisset, vterque protinus de domestico principatu contenderet, & vtrius consilio & autoritate res familiaris gubernanda esset, disceptaret, & quis in domo imperandi, quis parèdi munus obire deberet, ignoraret: atq; ita demum perpetuum inter eos dissidiũ existeret: quale inter duos fratres, qui urbem Romã cõdiderunt, fuisse legimus: quorum alter alterum libidine dominandi è medio sustulit. Quamobrem maximo Dei beneficio & prouidentia factum est, vt alterius natura mollis & imbecilla, alterius verò firmior esset, & consilio præstantior: vt hæc ad imperandum, illa ad obtèperandum magis idonea esset. ¶ Quemadmodũ enim vasa vitrea, quæ cedere & flecti nequeunt, mollibus integumentis circumuæstita seruantur & circumferuntur (durioribus enim circũsepta, vbi se mutuo contingerent, frangerentur) ita planè diuina Sapiëntia (quæ summo cuncta consilio moderatur) rigidã hominis naturã muliebri teneritudini copulauit, vt dũ alter alteri cedit, neuter alterũ lædere possit. ¶ Ex quo facilè liquet, vxoris mãsuetudinem ac silentium, dum vir aliquãdo ira incandescit, hanc mutuã inter ipsos pacem maximè alere atque fouere. Qua potissimũ virtute D. Augustin. in Confessio. matrem suam beatam Monicam plurimũ excelluisse confirmat: quæ viro frequenter ira & furore percito, summam quandam lenitatem vultu atque animo præferebat. Sed ad Euangelicam historiam propiùs accedamus.

1. Petr. 3.

Simil.

Simile.

August.

¶ In his ergo nuptijs deficiente vino, misericordiae mater ad filium ait: [*Vinum non habent.*] Necessitatem dilectissimo filio proponit, quem sciebat non minus promptum atque paratum, quam potentem ad inopes iuuandos existere. Ex qua quidem Virginis petitione facile colligimus, plura alia Dominum Salvatorem priuata miracula edidisse, quamuis hoc esse primum miraculorum eius Euangelista dicat. Si enim totos triginta annos sine vllō edito miraculo, ætatem Dominus transegisset, non apparet cur beatissima Virgo tanta fiducia nouum in hac re miraculum exegisset, in re præsertim quæ nec ad animæ, nec ad corporis salutem pertinebat. ¶ Deinde etiam ex hoc loco discimus, in quavis inopia aut calamitate, quæcunq̄ue illa fuerit, ad Dominum nos beatissimæ Virginis exemplo debere conuerti. Sic regius Propheta: Effundo, inquit, in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuntio, in deficiendo ex me spiritum meum. Quemadmodum enim pueri infantes, quæcunq̄ue se illis res siue tristis, siue læta offerat, protinus ad sinum matris confugiunt: ita pij omnes in omni fortuna ad materna diuinæ pietatis viscera, tanquam paruuli & imbecilli aduolare debent. Quod idem Rex se facere testabatur cum ait: Sicut ab lactatus super matrem suam: ita retributio in anima mea. Pro quo alius vertit. Qualis ab lactatus super matrē suam: talis in me anima mea. Hoc est: Sicut infantulus in materna charitate totus cōquiescit, propterea quod per ætatem nec corpus curare, nec pedibus insistere potest: ita vir pius humanæ naturæ infirmitatem agnoscens, ad Deum in omni pressura confugit, cuius materna viscera in suis semper necessitatibus expertus est. Quod cum in omni calamitate, tum præcipue in desperatissimis rebus faciendum est. Hinc D. Chryso. Cum nulla vsquam humani auxilij spes nobis, affulget, ne desperemus, nec despondeamus animum: sed fidei anchoram arripiamus, & instrumentum spei iaciamus: non quidem in mare, sed in cœlum, & tempestatum procellis agitata nauis ab omni periculo liberabitur. Quod contra plerique faciunt, qui tunc potissimum orationis & spei arma proijciunt, cum ea maximè capere deberent. Celebratur autem hac in re Philonis disertissimi viri sententia: qui cum Imperatorem Caium (ad quem legatus à Iudæis missus erat) contra suos acriter iratum & infensum inuenisset, ad socios conuersus: Bono inquit, animo estote socij, quibus Caius iratus est: quia necesse est adesse diuinum, vbi humanum cessat auxilium. In hoc autem turbulento rerum statu, sanctus David contra humanas opes & potetiam,

Psal. 141.

Simile.

Psal. 130.

Chryso.

Philon.

12 diuinas opes & vires opponebat. Vnde in Psalmo 58. pro eo quod nos legimus: Fortitudinem meam ad te custodiam: D. Hiero. vertit; Fortitudinem eius ad te seruabo. Quod perinde est ac si diceret. Nō possum ego potētīæ Saulis regis obsistere: itaq; imbecillitatis meæ conscius, certamen hoc tibi seruabo, & viribus illius vires tuas obijciam. Quemadmodum enim pictores, cæteri que artifices difficillima quæque operum suorum sibi reseruant, cū cætera discipulis facienda committant: ita diuina prouidentia difficiles casus, & humana virtute superiores sibi vni seruauit: cætera verò omnia inferioribus causis à seipso tamen adiutis prouidenda permittit. Non est autem cur quisquam humano more de se Deum æstimans, credat illi clamorū nostrorum assidua importunitate grauari. Sicut enim non grauat puerperā distenta lacte vbera gestantē infantulus, qui ea fugit, sed potius alleuat, ita cū immensa illa pietas tot bonis, quæ audissimè cōmunicare desiderat, refertissima sit; nequaquam illi molestus est, quisquis ei miserendi, seque alijs communicandi materiam præbet. Quid enim magis secundum naturam summi boni est, quā se alijs communicare, & immensæ bonitatis suæ radios vbique diffundere? Denique hoc adeò illi gratum est, vt vel hoc præcipuū siue obsequium, siue sacrificium ab homine exigat, quando enumeratis omnibus antiquæ legis sacrificijs, hoc potissimum exigit, cū ait: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua; & inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Simil. Psal. 49.

14 Cæterum piæ matri conuiuij necessitatem suppliciter proponenti, apparet quidem prima fronte filium duriusculè respondisse cū ait: [Quid mihi & tibi est mulier? Nondam venit hora mea:] Quid hoc est Domine Iesu? An non tu ipse parētes honorare præcepistis? Cur ergo ita matri respondes, quasi nihil tibi cōmercij cum illa esset? ¶ Ad hoc primò dicendum est, his verbis Dominum aliquid in se homine maius insinuare voluisse. Alioqui quomodo verum esset quod ait: [Quid mihi & tibi est mulier?] cū tanta sit inter parentes & liberos necessitudo? ¶ Hoc etiam responso his qui seculum reliquerunt, animum addere voluit, ne se totos voluntati parentum dedant: qui cū paterno amore quod suum est amplectantur, corpus valde amant, quod de eorum corpore assumptum est: animam verò negligunt, quæ aliunde in corpus immissa est. Contra quos (vbi plus iusto corpus ipsum molliter tractare student) seuerius agendum est, vsurpandaque hæc verba Domini. Quid mihi & tibi est mulier? In hac enim prouincia, quam suscepi, in hoc virtutis cur-

riculo quod ingressus sum, à quo tu me bláditijs abducere cupis, ve-
 rè nihil mihi tecum est, cùm illud ante oculos imperatoris mei edi-
 ctum habeam: Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, nõ est
 me dignus. Vix autem quisquam verbis consequi possit, quantum
 hæc parentum indulgentia arduum virtutis iter ingressos remorari
 soleat, ne dicã interim reuocare. Cõtra mundũ enim, ac Dæmonem
 cæterosq; iuratos hostes arma capere, nõ est aded difficile: at cõtra
 parentũ preces & affectus pugnare, qui nos genuerunt, qui aluerunt
 qui non hostili odio, sed paterno amore aduersum nos certant, qui-
 busq; natura ipsa instigante obsequi, ac placere cupimus, arduum
 planè atque difficile est. Sicut enim hic affectus inter omnes alios
 maximè secundum naturam est, ita illum vincere, naturam ipsam
 vincere est, cuius sunt potentissimæ vires. Hac ergo de causa cœle-
 stis magister in tota lectionis Euangelicæ serie, quoties cum matre
 sermonem habuit, semper se grauitè & seuerè gessit. Aliàs enim pa-
 rentibus illum triduo cum summo mœrore quærentibus ait: Quid
 est quod me quærebatis? Nesciebatis quia in ijs quæ patris mei sunt
 oportet me esse? Iterumq; cuidam parentis & fratrum aduentum
 nuntianti respondit: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et
 extendens manum in discipulos suos: Ecce, inquit, mater mea, & fra-
 tres mei, &c.

Subdit deinde: [*Nondum venit hora mea.*] Hæc verba quæ specie te-
 nus asperitatis aliquid præferunt, magnam pijs hominibus conso-
 lationem atque fiduciam afferunt. Vt enim Saluator noster scit, quid
 nobis expediat: ita solus ipse scit, quo tempore expediat. Multa
 enim sunt quæ quãuis salutaria sint, quia tamen alieno tempore da-
 ta sunt, aut nocuerunt, aut certè non ita profuerunt. Tempus autem
 commodissimum ad hæc beneficia præstanda est, cùm Dei gloria
 maximè illustratur, & salus hominis rectè constituitur: quæ duo in
 omnibus operibus suis præcipuè Dominus captare solet. Quæ de
 causa promissa sua diu frequenter differt, dum hanc oportunitatem
 expectat. Quæ res infirmorum hominum fiduciam vel turbare, vel
 labefactare solet: præfertim cùm Dominus aliquando priusquàm
 promissa persoluat, ita plerumq; omnia contrà ac pollicitus est
 euenire patiatur: vt vix credibile sit, ea quæ expectantur, esse ventu-
 ra. Cuius rei multa ex literis sanctis exempla in medium afferre pos-
 sem: sed hæc duo satis erunt. Deus Dauidem in pueritia Regem de-
 signauit: sed quàm acerbis, quamque diuturnis illum calamitatibus
 exagitauit, ante quàm regni possessionem adire permetteret? Idem

18 ore Gabrielis sacre Virgini pollicitus est, Iesum in solio Davidis ses-
 surum, atque imperium illius sempiternum futurum: Quis verò hoc, *Luce. 1.*
 nisi diuino spiritu afflatus, sicut prædictum est euenturum suspicari
 posset, cum Iesum videret vsque ad trigessimum ætatis annum pro-
 pter obscuritatem in magna hominum ignoratione versari, reliquã
 verò vitam inopem & vagam persequi: & ad extremum tanquã per-
 ditissimum latronem cruci affixum, acerbissima morte mulctari?
 His rebus fit, vt impij promissionibus & verbis Dei nullã fidem ha-
 beãt: pij verò sæpè nutet, atque vacillèt. Quocirca illud saluberrimũ *Isai. 28.*
 præceptum: Qui crediderit, non festinet: semper in animo est haben-
 dum. Qui enim moram ferre non potest, is neque constantiam, nec
 fidendi perseverantiam retinere poterit. Hinc de Abraham ait Apo- *Hebrae. 6.*
 stolus, quod longanimiter ferens, adeptus sit promissiones. ¶ Hac
 18 igitur mora eam benefaciendi opportunitatem captat Dominus,
 quam supra memorauimus. Quod in hoc ipso miraculo videre est.
 Si enim eo tempore illud patrauisset, quo mater petijt: fortasse aliun-
 de vinum illud importatum, non miraculo prouisum fuisse crede-
 retur. Mora autem illa interueniente, qua necessitas & indigentia
 vini omnibus conspicua fuit: & virtus operationis diuinæ ab omni-
 bus manifestè cognita, & discipulorum fides nouo illo miraculo cõ-
 firmata est. Hac autem de causa frequenter viri sancti varijs tenta-
 tionibus iracundiæ, inuidiæ, inanis gloriæ, libidinisq; foedis motibus
 diu vexati, cum ab eis liberari poscunt, non protinus liberantur, nec
 optata pace & quiete fruuntur: sed exagitari diu his tentationibus
 permittuntur, vt perspecta tot quotidianis experimentis sua infir-
 mitate, cum ab ijs postea tentationibus erepti fuerint, non sibi, sed
 20 Deo salutis huius beneficium tribuant: quod ipsi tam diu, tam mul-
 tisq; conatibus consequi nequiuerunt, atque ita cum Propheta cla- *Psal. 117.*
 ment: *Dextera Dñi fecit virtutẽ, dextera Domini exaltauit me, dex-
 tera Domini fecit virtutẽ.* Hac igitur sanitatis dilatione & humilita-
 tẽ nutriunt, & grati animi affectũ excitant, & charitatem accendunt,
 & spem roborant. Hac enim ratione & imbecillitatem suam agno-
 scunt, & beneficentiam Dei experiuntur, & ad amorem liberatoris
 sui magis inflammãtur, & beneficijs ipsis eruditi, in illo firmiter spẽ
 suam collocant, cuius misericordiam in liberatione sua experti sunt.
 Quæ bona omnia dilationis beneficio consequuntur, vt hac ratione
 appareat, duplici nomine auctori salutis nostræ nos esse in hac parte
 obnoxios: & quia opem tulit, & quia diu distulit: vt nos maiori be-
 neficio cumularet. Sed iam ad reliqua properemus.

¶ E d i t o e r g o m i r a c u l o , a q u a q u e i n w i n u m v e r s a , [v t g u s t a u i t A r c h i -
 t r i c l i n u s a q u a m v i n u m f a c t a m , & n o n s c i e b a t v n d e e s s e t ,] l i q u o r i s p r e c i o s i s s i -
 m i s u a u i t a t e m d e m i r a t u s , a d s p o n s u m a i t : [O m n i s h o m o p r i m u m b o -
 n u m v i n u m p o n i t & c .] I n h i s v e r b i s m a g n u m i n t e r D e i a c D æ m o n i s
 c a l i c e m d i s c r i m e n d e l i g n a t u r , c u i u s i g n o r a n t i a m a x i m a g e n e r i s h u -
 m a n i p a r s i n p e s t e m & e x i t i u m r u i t : D æ m o n e n i m t a n q u a m s u b d o -
 l u s m e r c a t o r s i q u i d i n s u g g e s t i o n i b u s s u i s h a b e t d u l c e a u t p r e c i o -
 s u m , i n i t i o s t a t i m c o n s p i c i e n d u m , a t q u e d e g u s t a n d u m p r o p o n i t :
 q u o d v e r o a c e r b u m & a m a r u m e s t , s e r u a t i n p o s t e r u m : a t q ; h a c f a -
 l e n d i a r t e p a r u m p r o u i d o s & i n c a u t o s i l l a q u e a t . N a t u r a e n i m n o -
 s t r a (v t A r i s t o t e l . a i t) d e l e c t a t i o n i s & v o l u p t a t i s a u i d i s s i m a e s t , t r i s t i -
 t i æ v e r o a t q u e m o l e s t i æ m a x i m e f u g a x & i n i m i c a . S e c t a t o r i b u s e r -
 g o s u i s D æ m o n v o l u p t u o s a m v i t i o r u m v i a m p r o p o n i t , i n q u a n i h i l
 d u r u m a u t a s p e r u m f i n g i t ; s e d o m n i a m o l l i a , b l a n d a , d u l c i a , a t q u e
 i u c u n d a . S i c m e r e t r i x i l l a i n p r o u e r b i j s , a p p r e h e n s u m d e o s c u l a t a .
 i u e n e m p r o c a c i v u l t u b l a n d i t u r : A s p e r s i , i n q u i t , c u b i l e m e u m m i r -
 r h a & a l o e s , s t r a u i t a p e t i b u s p i c t i s e x Æ g y p t o : v e n i i n e b r i e m u r v b e -
 r i b u s , & f r u a m u r c u p i t i s a m p l e x i b u s , d o n e c i l l u c e s c a t d i e s . N o n e s t
 e n i m v i r i n d o m o s u a , a b i j t v i a l o n g i s s i m a . S i m i l i q u o q u e m o d o i n
 l i b . S a p i e n t . p e r d i t i h o m i n e s s e i p s o s a d o m n e s v o l u p t a t u m i l l e c e b r a s
 c o h o r t a n t u r d i c e n t e s : V e n i t e f r u a m u r b o n i s q u æ s u n t , & v t a m u r
 c r e a t u r a t a n q u a m i n i u u e n t u t e c e l e r i t e r . V i n o p r e t i o s o , & v n g u e n -
 t i s n o s i m p l e a m u s , & n o n p r æ t e r e a t n o s f l o s t e m p o r i s . C o r o n e m u s
 n o s r o s i s a n t e q u a m m a r c e s c a t , n u l l u m s i t p r a t u m p e r q u o d n o t r a n -
 s e a t l u x u r i a n o s t r a , v b i q u e r e l i n q u a m u s s i g n a l a t i t i æ : h æ c e s t e n i m
 p a r s n o s t r a . H æ c s u n t e r g o q u æ D æ m o n i n i t i o s t a t i m s e c t a t o r i b u s
 s u i s p r o p o n i t , q u i b u s t a m e n a m a r i s s i m a s c a l i c i s h u i u s f æ c e s i n f u t u -
 r u m s e r u a t . Q u o d v t r u m q ; i n e o d e m l i b r o S a l o m o n e x p l i c a u i t , c u m
 m e r e t r i c e m i n d u c i t a d v e t i t a s d e l i c i a s i m p e r i t u m h o m i n e m i n u i t a n -
 t e m , a t q u e d i c e n t e m : A q u æ f u r t i u æ d u l c i o r e s s u n t , & p a n i s a b s c o n -
 d i t u s s u a u i o r . E t i g n o r a u i t q u o d i b i s i n t g i g a n t e s , & i n p r o f u n d i s
 i n f e r i c o n u i u æ e i u s . P r o q u o S a n c t e s v e r t i t , q u o d i b i s i n t m o r t u i , &
 i n p r o f u n d i s i n f e r i i n u i t a t i a b e a . A b i l l o e n i m a q u a r u m f u r t i u a r u m ,
 & p a n i s a b s c o n d i t i d u l c i c o n u i u i o , a d æ t e r n a m m o r t e m , i n f e r o r u m q u e
 a m a r i s s i m u m c o n u i u i u m i m p r o b i d i u i n a p e r u r g e t e v i n d i c t a t r a n s -
 f e r u n t u r . S i c e n i m a c c i d i s s e d i u i t i i l l i e p u l o n i v i d e m u s : q u i , q u o n i a m
 d u m h i c a g e r e t , t o t u m s e e p u l i s a t q u e d e l i c i j s c a r n i s a d d i x i t : p a u -
 l o p o s t a d e a m i n o p i a m , i n e d i a m q u e r e d a c t u s e s t , v t i n t e r æ s t u a n t e s
 f l a m -

Aristot.

Prouer. 7.

Sapient. 2.

Sapi. 2.

Lucæ. 16.

24 **F**lammarum globos aquæ guttam semper sitiat, nec accipiat.

¶ Nec modò post huius vitæ exitum: sed in ipso etiam exitu, calicis huius amaritudinem improbi experiuntur. Cùm enim à medicis vita desperata, ab hac luce migraturi, de altera cogitare incipiunt, ibi protinus antea ctæ vitæ voluptates non iam blandientes, sed amarificantes, atque animum lacerantes; non placido & iucundo, sed acerbissimo & seuerissimo vultu sese illis ostentant: quando quod in illis dulce erat, iam præterijt, quod verò acerbū & acre, tum vel maximè mentem pungit & lacerat. Si enim ab aliquo istorum hoc ipso tempore quæsieris: Dic quæso mihi homò, quid est quod mentem tuam hoc tempore maximè angit? Si verum fateri velit, dicet planè: Nihil est quod me hoc tempore magis torqueat, quàm quod me alio tempore magis oblectauit: nempe poculum illud aureum, cuius me fulgore meretrix illa Babylonis decepit & inebriauit. Nunc

25 **A**pod. 17.

autem malo meo doctus intelligo, quod per Prophetam dictum est: **Deut. 32.**

Vua eorum vua fellis, & botrus amarissimus: fel draconum vinum eorum, venenum aspidum insanabile. Vt enim horrorem incredibilemque acerbicatem pestilentissimi huius vini Propheta declararet, fel draconum appellauit: quo felle nihil pestilentius, nihil amarius fingi potest. Talis ergo voluptas mundi illo tempore morituris apparet, quado iam voluptas abiit, nec vllum sui vestigium, reliquit: aculeus autem vel ereptæ virgini pudicitia, vel illatæ proximo iniuriæ infixus pectori hæret. Quo tempore homines seipfos, falsaque

Sermocinatio.

sua gaudia damnantes, dicere incipiunt: O malè bládæ voluptates! ó mentium seductrices, quæ me in has angustias & mærores coniecistis! quæ in extremū salutis periculū adduxistis! quæ me modò tam

26 **M**ultis angoribus cruciatis! quæ modò consciétiam meam velut ferreis vngulis laniatis! quæ supernum mihi iudicem infensum facitis! quæ mihi lucis & Solis splendorem adimitis! quæ tetra mæroris nocte mentem meam circumfunditis! quæ deniq; me de æterna vita penè desperare cogitis! Quis me furor ita dementauit? quis ita mentis oculos excæcauit, vt hunc acerbissimum voluptatis exitum & finem non viderem? Atqui debuerant me illa Salomonis verba cautiorem reddere: Ne intuearis vinū quando flauescit, cùm splenderit in vitro color eius: ingreditur bládè, sed in nouissimo mordebit vt coluber, & quasi regulus venena diffundet. Animaduertite quæso quâ aptè carnalis voluptatis cursum, sub splendentis imagine vini Salomon descriperit. Hæc enim voluptas cū se primū oculis ostētat, cū haucitur & bibitur, blandissima est: in nouissimo tamen vbi illa

Prover. 23.

quidem abiit, & aculeus conscientiae manet, & iudex offensus mori-
 27
 rienti imminet, & Dæmon prius quidem instigator, postmodum
 verò accusator vrget: tum demum mordet vt coluber, & venenum
 reguli apparet esse, quod dulce vinum antea credebatur. ¶ Ex qui-
 bus omnibus liquidò apparet, ea ratione homines à Dæmone, qua
 pisces à piscatoribus illaqueari & falli. Piscatores enim hami mordē
 tis vngulam dulci esca contegunt: pisces verò escam intuētes, & ha-
 mi aculeum non videntes, ad prædam læti, auidique cōcurrunt: cu-
 ius tamen aculei vim sentiunt, cum ab aquis per immissa fila extra-
 huntur. Hac ergo ratione astutus ille animarum piscator incautos
 homines oblata recenti voluptate inescat, quam illi dum auidis fau-
 cibus deuorant, voluptatem existimant: at cum ab hac vita instante
 mortis articulo, velut ab aqua in aliam regionem extrahuntur tum-
 demum acerbissimum aculeum esse sentiunt, quod antea dulcem
 28
 escam esse arbitrabantur. ¶ Quam fallendi rationem Salomō intel-
 ligens, filium quem salutaribus monitis erudiendum susceperat, do-
 li huius diligenter admonet his verbis: Fili mi, si te lactauerint pecca-
 tores, ne acquiescas eis: Si dixerint, veni nobiscum, insidiemur san-
 guini, omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus do-
 mos nostras spolijs, sortem mitte nobiscum, marsupium vnum sit
 omnium nostrum: fili mi ne ambules cum eis. Ipsi enim contra san-
 guinem suum insidiantur, & moliantur fraudes contra animam
 suam. Videtis ergo fratres qua ratione Dæmon fallat, dum bonum
 quidem vinum prius insipientibus propinat: deinde verò quod de-
 terius & sæculentius est!

Sed dicetis. Qua ergo ratione nos ab hac serpentis antiqui frau-
 de tueri ac defendere poterimus? Abūdè nobis ad defensionem suf- 29
 ficiet, si hoc voluptatis poculum ab illo nobis propinari intellexeri-
 mus. Quid enim ille nobis, nisi venena melle circūlita ministrabit?
 Quid ab atrocissimo hoste, nisi hostilia & inimica dāna expectare
 possumus? Si enim sapiēti illi Troiano dicere licuit: Timeo Danaos
 & dona ferentes (quod intelligeret nihil ab inimicis etiam dona fe-
 rentibus tutum esse) quis cum turpem voluptatem à capitali Dei, &
 generis nostri hoste proficisci intelligat, non illam execrabitur, &
 pestem atque exitium sub ea latitare non extimescet? Vt enim vo-
 luntas eius semper ad nocendum propensa, ita potestas prauæ eius
 voluntati cōsentiens prodesse nequit, & obesse semper studet. Quā-
 rem satellites eius atque ministri (nēpe malefici Ægyptiorum) aper-
 7
 tē docuerunt, qui plagas quidem, & serpentes, & ranas, & sanguineas
 aquas

Simile.

Proter. 1.

I. rod. 7.

30 aquas in populum immittere, non etiam emittere & amouere potuerunt: quod tamen vir Dei Moses facile perfecit. Vt ergo Dæmonis ministri, eius vi atque ope, mala quidem importare, sed è medio tollere nõ potuerunt: ita magister eorum Diabolus nocere semper paratus, prodesse nescit, neq; potest. Quemadmodũ ergo vir pius cùm calamitatibus premitur, hac ratione vel maximè dolorẽ suum lenire solet, quòd intelligat à diuina prouidentia (sine qua ne passerculus quidem laqueo capitur) eas manare: (illa Domini Saluatoris in solatium suum verba vsurpans: Calicem quem dedit mihi Pater non vis vt bibam?) ita planè is vel hoc vno nomine oblatas à Diabolo voluptates, tãquam animæ suæ pestem repudiat: quòd intelligat eas à Dæmone, hoc est, iuratissimo hoste, callidissimoque serpente, & malorum omnium fonte prodire. Hoc igitur fideli Dei ser-
31 uo satis esse debet, vt eius fraudibus obsistat.

§. III.

¶ Sed iam quonam modo se veritatis autor Dñs cùm hominibus gerat, expendamus. Diuersa certè ratione. Si quid enim habet eius doctrina difficile aut asperum, initio statim proponit: Sic enim ait: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suã, & sequatur me. Rursumq;: Si quis, inquit, venit ad me, & nõ odit patrem suum, ac matrẽ, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autè & animã suam: nõ potest meus esse discipulus. Et aquẽ Matth. Matth. 16.
Lucæ. 14.
Qui amat, inquit; patrem, aut matrẽ plusquã me, nõ est me dignus: Et, qui amat filiũ, aut filiã super me, nõ est me dignus: Et, Qui non accipit crucẽ suam, & sequitur me, non est me dignus. Non gaudet fallacijs diuina Sapiencia, nõ nititur mēdacijs æterna veritas: apertissima oratione disciplinæ suæ leges, mōresq; proponit. Videtis enim quã apertè in his locis (quod in Christiana religione maximè arduũ est) initio statim detegit, quando omnia quæ in mundo charissima sunt (quoties diuinis præceptis aduersantur) posthabẽda esse docet, adeò vt ipsa quoque vita periculis omnibus hoc tẽpore obijcienda sit: quemadmodũ inuictus martyrum chorus, ceteriq; Sãcti vel fecere, vel facere parati semper fuerũt. Sed hoc tamẽ in præsentis vita. Quid verò in altera? Nimirũ quod in lib. Sap. scriptũ est: si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorũ immortalitate plena est: In paucis vexati, in multis benè disponentur: quoniam Deus tẽtauit illos, & inuenit eos dignos se. Horũ porrò felicitatem, & gloriã Ioannes in Apocal. describit his verbis: Post hæc vidi turbam magnam, Apoç. 7.
quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & populis,
& lin.

& linguis stantes ante thronū, & in conspectu agni amicti stolis al-
 bis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant voce magna dicētes:
 Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & agno: Et respondit
 vnus de senioribus, & dixit mihi. Hi qui amicti sunt stolis albis, qui
 sunt, & vnde venerunt? Et respondi; Dñe mi tu nosti: Et dixit mihi,
 Hi sunt qui venerūt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas,
 & dealbauerunt eas in sanguine agni. Ideò sunt ante thronum Dei;
 & qui sedet in throno habitabit super illos. Non esurient, neque si-
 tiant amplius, neq; cadet super illos Sol, nec vllus æstus, quia agnus
 qui in medio throni est, reget illos, & deducet illos ad vitæ fontes
 aquarum: & absterget Deus omnē lachrymam ab oculis eorum. Fe-
 lices profecto animæ, in quibus perpetuum sibi domicilium Deus
 constituet: felices oculi, qui omnipotentis Dñi gloriam in maiesta-
 tis suæ throno sedentes intuebūtur: felicia ora, quæ fontibus aquæ
 vitæ perpetuò potabūtur: felices demū lachrymæ, quas pia manus
 Dñi absterfura est. Quid igitur hac gloria beatius? Quid hoc specta-
 culo mirabilius? Videre Dei filium materno quòdam affectu Sãcto-
 rum lachrymas tergentem, quemadmodum piæ matres solent, cū
 lamentantium paruulorum suorum hilari facie, & blanda manu la-
 chrymastergunt. Videtis igitur rectissimè à Propheta dictum esse:
 Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent. Euntes ibant &
 flebant, mittentes semina sua: Venientes autem venient cum exulta-
 tione, portantes manipulos suos. In hac autem rerum vicissitudine,
 non seruantur leges dierum & noctiū, in quibus pari mensura lucis
 atq; tenebrarum spatia diuiduntur: hoc enim laborū & lachrymarū
 tempus momentaneū: lætitiæ verò & mercedis tēpus sempiternum
 est. Videtis ergo, quantum inter exitum & initium vitæ piorum &
 improborum interfit! Vnde meritò de fideli anima scriptū est: For-
 titudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo. In
 præsentem enim huius vitæ die, manū mittit ad fortia, strenueq; ho-
 nestis se laboribus exercet: sed in die tamē nouissimo, improbis lu-
 gentibus & rugientibus, & pectora ferientibus, & scissuras petrarum
 vbi se abscondant quærentibus, ipse ridebit, & triumphum ducet, &
 lætissimum diem aget: quādo mercedē plenam & cōfertam, & coa-
 gitatam, & supereffluentem dabunt in sinum eius. Benedicam er-
 go Dominum (pius dicet) qui tribuit mihi intellectum, ne me exter-
 na mundi species & nitor falleret, neve asperitate virtutis (quam
 prima fronte præferebat) ab eius studio deterrerer: sed hic latentem
 sub acerbitate dulcedinem, illic verò absconditum in dulcedine le-
 thale

Psal. 125.

Prover. 31.

36 thale venenum agnoscerem. Quis enim hoc sine diuinæ lucis ope assequi potuisset? Quis enim ait Dominus, reuelabit faciem indumenti eius? Facies enim Dæmonis tristis & funesta est, quæ mortem & gehennam secum affert, quæ peccatis, quorum ille incensor est debentur: quam tamen ille faciem blandientium specie voluptatum vt callidus animarum venator abscondit. Quis ergo oculos ad eò lynceos habebit, vt blandientem quidem voluptatem extrà videat, & latentem tamen intùs aculeum agnoscat? Ob hoc igitur benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum: quo liberatus sum de laqueo venantium, & à verbo aspero: hoc est, à morte, quam mihi callidus veterator inferre parabat.

Iob. 41.

Psal. 15.

37 Quæ cum ita sint fratres, fingite nunc Dominum vobiscum his verbis agentem. Ecce vobis optio datur, appono vobis aquam, & ignem, ad quod volueritis porrigite manus vestras: Eligite ergo vtrum malitis ad horam in hoc seculo latari, & in altero sempiterno luctu torqueri: an exiguis in hac vita laboribus exerceri, & in altera æterna felicitate donari? Quid quisque vestrum fratres electurus sit ignororo: illud tamen scio, quòd quisquis præsentem voluptatem futuræ felicitate antetulerit, perpetuò se huius consilij accusabit, perpetuò se ipsum cruciabit, perpetuòque, sed frustra tamen & serò illum pœnitebit. Ille enim vermis, qui immortalis futurus esse describitur, tum vel maximè improborum viscera exedit atq; dilaniat: quoties velut in statera quadam, ex altera parte quid amiserint, ex altera propter quid amiserint contemplantur: quando videlicet re ipsa verum esse cognoscunt, momentaneum esse quod delectat, æternū quod cruciat. Quo dolore ad eò rumpuntur, vt continuis horrendisq; maledictis, & natales dies, & parentes qui eos genuerunt, & vbera quæ lactauerunt diris omnibus deuoueant.

Eccles. 15.

Isai. 66.

38 Summa igitur doctrinæ huius est, vt quisquis in hac parte ab insidijs Diaboli tutus esse cupit, non blandientem scorpionis faciè, sed caudam magis pungentem attendat. Hinc sapienter admodum Aristoteles monebat: voluptates non quidem venientes, sed abeuntes inspiciendas esse. Venientes enim fallaci specie alliciunt animum: abeuntes verò doloris & pœnitentiæ infixum aculeum relinquunt: contra verò in virtutis studio non tam aspera initia, quàm exitum suauissimum considerandum esse. Quantum enim prima eius facies terret, tantum eius posteriora demulcent. Sic enim olim Moses metu perterritus, fugiebat colubrum ex virga surgentem: quem tamen iussus cauda apprehendere, innoxium atque innocentem reperit:

Aristot. in Apoph.

Exod. 4.

rit:

rit: quod planè omnibus in hoc virtutis curriculo contingere solet: 39
 qui virtutem asperam, difficilemque initio existimantes, in fine ta-
 men vitæ blandissimam experiuntur, cum ipsum Dominum inuita-
 tem audiant: *Matth. 25.* Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis,
 supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Nec in fi-
 ne solùm (ne vos diu dilatæ mercedis pœna deterreat) sed in ipso e-
 tiam progressu mollior fit consuetudine virtus. Quod in rebus quo-
 que alijs sæpe contingit, quæ initio quidem difficiliore: vsu tamen
 & consuetudine molliores efficiuntur. Sic calcei, sic manicæ, sic cali-
 gæ, cæteraque indumenta, membra omnia, quibus primùm aptan-
 tur, stringendo premunt: quæ tamen postea vsu latius porrecta, mi-
 nimè grauant. Hinc Apostolus: Omnis, inquit, disciplina in præsen-
 ti quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris: postea autem fru-
 ctum pacatissimū exercitatis per eam reddet iustitiæ. Hinc sapiens: 40
Prouer. 4. Ducam te, inquit, per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris,
 non arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum.
 Adde his pacem illam indiuiduam iustitiæ comitem, quæ exuperat
 omnem sensum; adde gaudium in Spiritu sancto, cæteraque eius-
 dem dona & charismata, quibus piorum mentes instructæ & dila-
 tate, diuinorum mandatorum viam alacriter currunt. Ex quibus
 omnibus apertè liquet, improbos quemadmodum ex tenebris ad
 tenebras; ita ex laboribus ad labores, ex miserijs ad miserias sem-
 piternas proficisci. Contrà verò pios vt ex fide in fidem, & ex vir-
 tutibus in virtutes: ita à spirituali iucunditate in sempiternam ten-
 dere felicitatem, in qua non per speculum & in ænigmate: sed re-
 uelata facie videbitur Deus Deorum in Sion: qui est benedictus in
 secula seculorum, Amen. 41

IN EADEM DOMINICA PRIMA
 post octauas Epiphaniæ Concio secunda, in qua post breuem
 Euangelicæ lectionis explanationem, de triplici mutatio-
 ne in mundo per Christum Dominum facta agitur:
 quæ per aquæ in vinum conuersionem mysticè
 designatur.

THE. Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Gali-
 lææ, & manifestauit ibi gloriam suam. Ioan. 2.

Onuiuium nuptiarum quod nobis in præfenti lectio-
ne sanctus Euangelista exhibet, non minus ad animæ
quàm ad corporis refectiõnem pertinet: neque enim
pauciora fercula spiritui, quàm carni subministrat, qui
bus non minus hodie fideles animæ, quàm olim con-
uiuuarum corpora reficiuntur. Vix enim verbū vllum
in hac sacra lectiõne reperitur, quod non suauissimum pijs menti-
bus pabulum præstet. Verum quia nos imbecillo stomacho sumus,
neque omnia facillè concoquere possumus, ea potissimū deligemus,
quæ imbecillitati nostræ aptiora videbuntur. Vt hoc autem præ & re-
ligiosè præstare possimus, ad solita beatissimæ virginis suffragia con-
fugiamus.

A V E M A R I A.

2. ¶ [Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, & erat mater Iesu ibi &c.] Hoc in
loco multæ se nobis sacratissimæ Virginis virtutes spectandæ propo-
nuntur, ac eius præcipuè humilitas, charitas, & miranda fiducia. Hu-
militas quidem, quòd Angelorum, hominumq; regina, pauperū con-
iugum nuptijs interesse dignata est: charitas verò, quòd cum ibidem
vinum defuisset, alienam inopiam suam reputans, eam suppliciter fi-
lio repræsentauit: fiducia verò patientiæ & longanimitati coniuncta,
quòd cum filius roganti matri, & indigentiam pauperum coniugū
exponenti, specie quidem ipsa duriusculè respondisse videretur: ma-
ter tamen fiducia plena nihilò his verbis deterrita, ministros bono
animo esse iubet, & ad simplicem filij obedientiam hortatur dicens:
Quodcunq; dixerit vobis facite. Quod perinde est, ac si diceret:
Nolite humano iudicio quod vobis præcipitur, expendere, sed hu-
mili, simpliciq; obedientia quod vobis imperatum fuerit, exequi-
mini, quamuis id prima fronte superuacaneum & otiosum videatur.
3. Quæ quidem verba, tanquam primam Christianæ vitæ regulam à sa-
cra Virgine traditam, pij omnes sibi proponere debent. Hoc igitur
apud nos statuamus, nempe aliter cum hominibus, aliter cum Deo
agendum esse. Quando enim cum hominibus agimus, consilio & ra-
tione uti debemus: quando verò cum Deo, fide potissimū, simpli-
ciq; obediētia utendum est. Ea enim quæ Deus præcipit, quamlibet
impossibilia videantur, non examinanda, sed exequenda sunt: hoc
est, non ea humanæ rationis pondere librare, sed exequi sine vlla cū-
ctatione debemus, cum illius virtus & sapiētia, super omnia rationis
& naturæ iura posita sit. Quocirca quæadmodū aduersus ea quæ sum- *Simil.*
mus Pōtifex ex honesta causa præcipit, Canonici iuris præcepta allegare
non

Math. 14.

non decet, cum ipse supra ius illud humanum auctoritatem habeat: sic etiam contra Dei præcepta, rationis aut naturæ impedimenta (si qua fuerint) obijci non debent, quando ipse supra omnia rationis, & naturæ iura præpositus est. Itaque si tibi Deus præcipit, sicut olim Petro, vt supra maris vndas ingrediaris, ingrediere tutus: mare enim se tibi tanquam solidum corpus calcandum præbebit. Si præceperit vt petram alloquaris, quò tibi latices fundat, alloquere: petra enim dura in liquidum se fontem commutabit. Si dixerit vt properanti in cælo Soli, præcipias retrò cursum referre, præcipe: Sol enim præcipienti tibi (quemadmodum olim Isaiæ) parebit. Simili quoque ratione si præceperit, vt nudum vestias, esurientem pascas, & contra te peccanti veniam tribuas, noli carnalium hominum more, sese ab omni pietatis studio auocare volentium sic tecum philosophari: Si elemosynam dederò, in futurum forsitan egebo: si contumeliam inferenti facile condonauerò, facilitas veniæ incentiuum pariet delinquendi, atque ita omnium contra me audaciam prouocabo. Hæc sunt humanæ prudentiæ consilia, quæ aduersum Dei præcepta militare non debent. Itaque ad omnia alia vttere rationis consilio, ad parendum autem Deo, potissimum eges fide, simplicitate, atque obedientia: ita vt cum Propheta dicere possis: Vt iumentum factus sum apud te, quod quidem non suo, sed insidentis arbitrio ducitur. Est quidem ratio præcipua animæ nostræ portio, sed ea tamen paulisper aliquando comprimenda est, ne fidei simplicitati impedimento sit.

Quemadmodum enim iumentorum oculi, quæ pistrino deseruiunt velari solent, vt hoc officium exequi commodius possint: ita planè vbi homo cum Deo agit, rationis oculos tegere, fideique aperire debet. Sicut enim videndi facultas, quæ principem inter omnes corporis sensus locum obtinet, ad illud opus inepta est: ita hic ratio, quæ præcipua est animæ nostræ virtus, ad agendum cum Deo impedimento est. Quanquam vt veriùs dicam, hoc in loco rationis iudicium spernere summæ rationis est. Quid enim consultius, quàm certissimum ducem Deum, pro incertissimo humanæ rationis lumine sequi? Quid verò dementius, quàm vt hac meridiana luce deserta, caligante mentis suæ acie homo vitam dirigat? Hoc ergo sequuti sunt nuptiarum ministri, dum ad imperium Christi & hydrias aqua implent, & ex illis hauriunt (quod ineptum humanæ rationi videbatur) fidelis tamen obedientia fidei suæ amplissimum percepit fructum, dum contra omnia naturæ iura, aquam in vinum subito commutatam vidit.

Simil.

8 Cùm ergo impletis aqua hydrijs, ministri Domino præcipiente vinum inde pro aqua hausissent, & architriclino obtulissent, [*vt gustavit architriclinus aquam vinum factam, & nesciebat unde esset, ad sponsum conuersus ait: Omnis homo primum bonum vinum ponit, &c.*] His verbis sanctus Euangelista Christi virtutem, & miraculi excellentiã insinuauit, cùm vini præstantiam commendauit. Quò enim effectus nobilior & præstantior, eò virtus operãtis magnificentior est. Qua de re multa quæ tractari commodè hoc in loco possent, sciens prætereo, vt ad huius mirandæ conuersionis mysteria enucleanda deueniam.

§. I.

9 ¶ Principiò igitur illud hoc in loco statuendum est, quod D. Euseb. Emislenus ait: nempe, magna Christi opera, quæ videntibus erant miracula, intelligentibus fuisse sacramenta. Quod si hoc omnibus eius miraculis conuenit, multò magis huic, quod miraculorum eius initium fuit: quo incarnationis suæ mysterium, hoc est, causam propter quam in mundum uenit, & quid potissimum in eo gesturus esset, appositissima quadam imagine adumbrabit. Constat enim illum ad hoc præcipuè uenisse, vt perditum primi parentis uitio mundum instauraret, & in melius commutaret. Ad hanc igitur institutionem primum lex, quæ uitam nostram dirigit, deinde cultores eius, ac postremò legislator ipse commutandus erat: non eisdem naturæ uarietate, sed munerum & gratiæ largitate. De hac igitur triplici mutatione, à lege ipsa initium fumentes, dicere incipiamus.

Eusebius
Emislen. in
Homil.

Diuisio.

10 In lege igitur quatuor animaduertere licet: primum quidem eius mandata, deinde promissa, tum futurarum rerum imagines, ac postremò onus ipsum & pondus legis: quæ omnia per Christum perfecta, & in melius commutata sunt. ¶ Primum enim si mandata legis inspiciamus, inueniemus planè (si decalogum excipias) pleraquæ eorum ad res externas, & ad corporis magis, quàm ad animi puritatem & innocentiam pertinere: quales erant lustrationes quædam, ablutiones corporum, animalium sacrificia, effusio sanguinis, cinis vitulæ aspersus, variorum ciborum delectus, & alia his similia, quæ Apostolus vacua & egena elementa vocat: utpote quæ nullam in se gratiam aut haberent, aut seruantibus darent, quamuis ex obsequen-
tium pietate ac deuotione, salutaria obedientibus essent. ¶ Nec mandata, solum ad externa hæc opera pertinebant, sed pleraque etiam eiusdem legis promissa, carnalia erant. Quid enim aliud cultoribus

Sub diuisio

Galat. 4.

suis frequentius pollicebantur, quàm terræ fœcunditatem, numero-
sam sobolem, magnificam de hostibus victoriam, magnos ouium &
armetorum greges, salutem & incolumitatem, vitæ diuturnitatem,
ac deniq; opes terrenas, & rerum omnium, quæ ad cultum corporis
pertinent abundantiam. De cœlo verò, rebusq; cœlestibus rara men-
tio: adeò rudis ille populus præsentibus captus, spiritalium atque
cœlestium honorum spe minime capiebatur. Hæc igitur Dñs terre-
na in cœlestia, carnalia in spiritalia, velut frigidam aquam in vinum
pretiosum commutauit; dum imperfectam legem transiulit in Euan-
gelium. In quo quidem quamuis nonnulla externa opera præcipian-
tur, qualia sunt, quæ ad corporis castigationem, & ad miserorù ino-
piam subleuandam, & ea maximè quæ ad sacramentorum ministe-
rium pertinent (quæ tamen egena & vacua elementa non sunt, sed
spiritu & gratia Dei plena, atq; fœcunda) pleraq; tamen eius manda-
ta & obsequia spiritalia sunt: quippe ad spiritum nostrum excolen-
dum, & ad ipsum Deum (qui purissimus spiritus est) colendum desti-
nata. Spiritus enim est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & ve-
ritate oportet adorare. Quid autem magis spirituale, quàm flagran-
tissima in Deū charitas? At tota lex Euangelij vno charitatis præce-
pto continetur dicente Apostolo: Plenitudo legis est dilectio. ¶ Qua-
lia verò sunt ea quæ præcipit, talia & ea quæ promittit: nempe, non
carnalia (nisi quatenus virtuti deseruiunt) sed spiritalia atque cœle-
stia: videlicet iustitiam, pacem, gaudium in Spiritu sancto, sapientiæ
lumen, conscientie tranquillitatem, cœleste præsidium, ac paternam
Dei erga pios curam, & prouidentiam, ac postremò immortalitatis
gloriam, & regnum cœlorum. Videtis ergo hic aquam in vinum
Christi virtute permutatam, dum terrena promissa in æterna bona,
& imperfecta lex carnis, in spiritum transit Euangelicæ legis!

Roman. 7.

Sequuntur deinde sacra, & ceremoniæ, quæ futurarum rerum ima-
gines erant. In his quoq; eadem cõmutatio facta est, dum rerù um-
bræ in apertissimam veritatis lucem adueniente Christo, commutate
sunt. Subijciamus vnum aut alterum huius rei exemplum. Præcipiebat
olim lex vitulam rufam extra castra immolari, eandemq; in holocau-
stis incendi, cineresq; eius in loco mudo adseruari: & aqua, quæ per
eos cineres transfret, omnes hominù sordes expiari. Præcipiebat ite-
rum agnum anniculum sine macula, ad vesperam immolari, cuius olim san-
guine superliminaria domorum intincta fuere: vt eo inspecto, va-
stator Angelus vlticem Dei gladium ab ea domo contineret. Horum
autem exemplorum innumera alia referre possem. Quid quæso his

14 (si legis tantū faciem spectes) insuauius? Sed hanc insuauē legis aquā
 in vinum Christus Dominus commutauit: cū ea, quæ his legibus
 latebant mysteria, in seipso non solū impleuit, sed etiam patefecit.
 Hæc enim omnia (vt Apostolus ait) vmbra erant futurorum; cuius
 vmbrae corpus Christus erat. Sacra quippe eius humanitas, vitula il-
 la rufa est, quæ igne amoris incēsa, & sanguineo cruore perfusa, extra
 castra immolatur (quandoquidem Dominus Iesus extra portā pas-
 sus est) cuius cineribus peccata nostra expiantur: quādo merito mor-
 tis & passionis eius sacramenta ab eo instituta nos abluunt, & veniā
 peccatorum, veramq; animæ sanctitatem & puritatem conferūt. Ip-
 se etiam verus est agnus, qui abstulit peccata mundi, agnus (in-
 quam) immaculatus, atq; tenerrimus ad vesperam, hoc est, in fine se-
 culorum immolatus, qui purissimi sanguinis sui merito, nos ab An-
 gelo vātante, hoc est à Diaboli imperio, & seruitute peccati libera-
 tos, ad promissam cælestis patriæ terram Spiritus sui ductu perducit.
 Ad hunc ergo modum omnia alia sacra, & sacrificia, & ceremoniæ,
 varijque legis ritus, summa hæc Seruatoris nostri beneficia repræ-
 sentabant: nempe imperuestigabiles eius diuitias, quas è cælo veniēs
 attulit in mundum: videlicet gratiam, iustitiam, remissionem pecca-
 torum, adoptionem filiorum, hæreditatem cælestem, Dei amicitia,
 cæteraq; Spiritus sancti charismata, & magnifica dona, quæ Prophe-
 tarum quidē oracula promiserunt: sacramenta verò legis figuris adū-
 brarunt. Quæ omnia, si solā historiæ faciem spectes, velūt aqua, frigi-
 da & insuauia: secundū verò mysticū sensum, quouis nectare & pre-
 tioso vino suauiora sunt. ¶ Quā quidē suauitatem Sponsa in Cantu. *Canti. 1.*
 degustauerat, cum ad Sponsum ait: Meliora sunt vbera tua vino, fra-
 16 grantia vnguentis optimis. Quo in loco interpretes per hæc Sponsi
 vbera, intelligūt admiranda illa beneficia, & cælestia dona, quæ Ser-
 uator noster attulit in mūdū, quibus nos Patri suo reconciliauit, à pec-
 cato mūdauit, & hæredes regni instituit: quæ quidē amāti anime quo-
 uis pretioso vino, hoc est, omnibus mundi delicijs suauiora sunt. Ha-
 rum enim contemplatione & fructu mirè pascitur, inebriatur, & ex-
 tra se interim hoc cælesti vino inebriata rapitur. ¶ Videtis ergo fra-
 tres, quomodo insuauis, ac frigida legis aqua, in suauissimum E-
 uangelij vinum fuerit immutata! Illic enim (vt diximus) manda- *Epilog. di-*
 ta carnalia, hinc spiritualia: illic sacramenta vacua & egena, hinc fœ- *ctorum.*
 cūda, & spiritu Dei grauida: illic promissa terrena, hinc verò cælestia:
 illic vmbrae & imagines rerum, hinc res ipsæ cælestes atque diuinæ: il-
 lic enim sacerdotes incensum & panes offerebant Deo, hinc corpus &

Hebr. 9.

sanguinem Christi: illic sanguis vitulorum & hircorum inquinatos sanctificat ad emundationem carnis; hinc sanguis Christi (qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo) emundat conscientias nostras ab operibus mortis, ad seruiendum Deo viuenti. Denique illa lex in terram promissionis angustiis finibus inclusam homines introducebat; Euangelium autem amplos paradisi sinus pandit, & inestimabile præparat regnum.

Prover. 7.

Superest quarta eiusdem legis non minus admiranda mutatio. Legis enim iugum, quod importabile esse Petrus Apostolus dixit, collata per Christum gratia, in suaue iugum, & onus leue commutatum est. Quid enim præsentem diuini Spiritus gratia difficile? Quid non eadem absente laboriosum & insuauem? Experiuntur hoc quotidie carnales homines, & cupiditatibus suis addicti, quibus grauis admodum ac difficilis diuinorum mandatorum obseruatio est. Quam aspera est enim indoctis sapientia? quam detestanda superbis humilitas? quam acerbis luxuriosis castitas? quam difficilis rebellibus obedientia? quam ingratis auaris benignitas? Denique sacra lectio, oratio, Eucharistiæ communitio, ieiunium, missa, elemosyna, solitudo, silentium, quies, quam insuauia ijs videtur, qui diuina gratia destituti sunt? Quot pœnarum, & censurarum machinis egent, vt ad salutarem corporis Domini mensam vel semel tantum in anno trahantur? Denique peccatorum confessio illis crux, templum Dei carnificina, oratio tormentum, solitudo carceris instar est, in qua consistere diu nequeunt: quemadmodum impudica illa mulier, quæ apud Salomonem describitur garrula, & vaga, & quietis impatiens, & quæ in domo consistere pedibus suis non valeat. ¶ Omnis autem eorum voluptas in ludis, epulis, iocis, & prauorum atque lasciuorum hominum consuetudine, & contubernio, & corporis cultu atque ornatu sita est. His rebus si perpetuò vacent, si vigiles noctes in his traducant, nec lassantur, neque somno corripiuntur: at vbi concionatoris vox insonuit, nulla ratione ab oculis somnum excutere possunt. Itaque & missam, & sacras conciones breuissimas optant: paulò verò longiores, non minus atque supplicium fugiunt, & execrantur.

Cæterum si superna illa pietas (quæ peccatorem nullum ad se ex animo redeuntem respuit) huius mentem occupauerit, eamque gratiæ suæ luce perfuderit: dictu mirum est, quam subito tota illa prioris vitæ atque animi constitutio permutetur, quamque dulcia reddatur, quæ prius amarissima videbantur: quam iucunda illis sit, quæ antea

20 antea insuavis erat oratio ! quàm grata lectio ! quàm dulcis diuina-
 rum rerum commentatio ! quàm que supra omnia suavis & expeten-
 da corporis Dominici communio ! quàm insatiabili affectu de Deo,
 rebusque diuinis colloquuntur ! & suaue sonantis Ecclesiæ vocibus
 afficiuntur ! Neque solum ea, quæ purgatis mentibus suauia sunt,
 sed illa etiam, quæ carni molesta sunt: nempe, ieiunia, vigiliæ, corpo-
 ris verbera, cilicia, & quidquid tandem carni molestum est, iucun-
 dissimum illis & gratissimum fit. Hoc autem quis credat, si nondum
 expertus est ? Certè non credebat ante conuersionem suam Diuus
 Cyprianus, cum hæc ei à ministris Ecclesiæ dicerentur. Credere ta-
 men eos æquum est ijs, quos diuina quotidie clementia à morte ad
 vitam reuocat : qui vt nouum spiritum ecclirùs hauserunt, ita no-
 uam mentem, nouam lucem, noua consilia, nouum robur, nouas
 21 item iucunditates & voluptates cum eo perceperunt. Quò fit, vt
 quò magis sese diuinis rebus dedunt, eò magis mira illarum dulce-
 dine ac desiderio capiantur. Hinc Diuus Emissenus: Sicut homines, *Euf. Emiss.*
 inquit, exercitati ad bibendum vinum (id quod solent ebrij plus
 sentire) quò magis bibunt, hòc magis ardorem corporis & sitim
 augent: ita anima fidelis & casta cum cœperit de spe futuri seculi co-
 gitare, & ipsam honorum cœlestium sitim bibere, impleri scit,
 nescit expleri: vt quantum capacitate augetur, tantum auiditate de-
 ficiat, & illam desideriorum vocem possit iungere cum Propheta:
 Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Cum enim diui-
 narum rerum maiestatem & amplitudinem ipsis antea incognitam
 & inaccessible demirantur: protinus earum comparatione quidquid
 22 in mundo imperitæ multitudinis iudicio nitet, apud eos sordet. Id
 quod facillè hoc exemplo poterit indicari. Si quis rusticus ex humili
 fortuna ad regias opes, ac dignitatem euectus esset: an non is proti-
 nus ea omnia, quæ in illa humili fortuna versanti pretiosa erant, con-
 temneret, ac fastidiret ? Regatum enim opum ac deliciarum com-
 paratione, cur ei rustici apparatus & cultus non vilescerent ? Quid
 ergo mirum si pia mens hac noua diuini spiritus luce irradiata, ter-
 rena fastidit, vbi cœpit amare cœlestia, vbi in nouam hanc diuina-
 rum rerum splendidissimam regionem introducta est, gustauitque
 bonum Dei verbum, virtutesque seculi venturi ? Quid mirum si tunc *Isa. 30.*
 faciat, quod Isaias olim diuini spiritus beneficio faciendum esse va-
 ticipatus est cum ait: Et contaminabis laminas argenti tui, & sculpti-
 lium tuorum: egredere, dices eis. Hoc est, vbi cœlestem spiritum
 hauseris, cœlestiaque bona degustare cœperis, omnia quæ tibi pro-

Deo erant, quæ in summo pretio habebantur, in quibus felicitatem, 23
 amorem, & omnes voluptates tuas positas & constitutas habebas,
 ita tibi fordebunt atque vilescunt, ut illa ne cernere quidem oculis,
 aut apud te retinere patiaris. Hoc enim significat, quod ait: Conta-
 minabis laminas, &c. Id est, execraberis, conculcabis, & à te procul
 abicies. Egredere dices eis: hoc est, procul à me, & à conspectu meo
 abite: denique quæ antea iucunditati & oblectamento erant, mo-
 do iam oneri esse incipiunt. Quod planè (ut alia exempla præte-
 ream) sancta illa Regina Esther ostendit, quæ maximo animi crucia-
 tu se diebus festis ornari prædicabat, cum in publicum illi cultu re-
 gio & apparatu prodeundum esset. Sic enim orans ad Dominum
 ait: Tu scis necessitatem meam, quod abominer lignum superbiæ
 & gloriæ meæ, quod est super caput meum, in diebus ostentationis
 meæ: & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in 24
 diebus silentij mei. ¶ Denique adeò mirabilis, adeoque supra com-
 munitatis naturæ vim hæc morum, & animorum mutatio est, ut per
 eam pij homines mirabiliter in fide confirmantur: cum ex huius
 operis dignitate efficientis causæ præstantiam, & dignitatem intelli-
 gant. Tantam enim affectuum omnium mutationem, tantum earum
 rerum odium, quas antea deperibant: tantam in spiritualium rerum
 commentatione suavitatem, quas antea fastidiebant: tantam in diui-
 norum mandatorum obseruatione facilitatem, quam antea difficil-
 limam iudicabant: tantum in amore erga Deum feruorem & incen-
 dium, in quo antea tantopere frigebant, sentientes: intelligunt pla-
 nè hanc tam subitam rerum commutationem, magnum diuinæ vir-
 tutis & potestatis signum, & argumentum esse. Quo deinde colligunt,
 veram esse illam fidem & religionem, in qua tam multis argu- 25
 mentis diuina virtus, & operatio cernitur. Si enim Syrus ille Naaman,
 ubi se subito ab incurabili lepræ morbo curatum vidit, solum
 Israëlitarum verum & omnipotentem Deum esse indubitata fide
 credidit (ex effectus videlicet dignitate, causæ dignitatem & omni-
 potentiam colligens) quid mirum, si qui à tot morbis animæ, tot pra-
 uis cupiditatibus (quas nulla humanæ rationis medicamenta cura-
 re poterant) se diuino munere liberum agnoscit: illum esse verum
 Deum, verumque animarum medicum certissime credat, qui ea, quæ
 humana arte curari non poterant, virtute sua sanarit? Si enim hodie-
 na die discipulorum fides confirmata fuit, ubi aquam in vinum com-
 mutatam viderunt: quid mirum, si fides illius augetur & roboratur,
 qui se diuino munere in alium quodammodo virum priori dissi-
 millimum

Esther. 14.

4. Reg. 3.

26 millimum transformatum cernit?

Ex ijs autem quæ à nobis hætenus dicta sunt, facile apparet, quantum illi cæcutiant, qui diuinæ legis obseruationem difficilem, & laboris plenam esse causantur, ideoque vehementer ab illius custodia deterrentur. Hoc enim fortasse homines ante Seruatoris Christi aduentum causari potuissent. At vbi is in mundum venit, vbi frigidam legis aquam in vinum Euangelij commutauit: vbi tam multis precibus ac laboribus, tam multo sanguine in cruce fuso cœlestem nobis gratiam promeruit, per quam ægram naturam sanauit, & cœlesti spiritu mentibus nostris infuso, cor à nobis lapideum sustulit, & cor carneum contulit: quis iam diuinæ legis difficultatem meritò causari poterit? ¶ Antequam imprimendorum librorum ars inuenta esset, summus ac longissimus labor erat vel vnum scripsisse codicem: at typis inuentis, minimo iam negotio innumerabiles passim libri conscribuntur. Sic igitur ante Christi aduentum, difficile admodum erat, viam mandatorum Dei ingredi (quæ multis erat difficultatibus impedita) at vbi tam multa is ad hoc nobis adiumenta contulit, vbi iuxta Prophetarum vaticinia praua in recta, & aspera in vias planas commutauit, quisquis asperitatem viæ causatur, Prophetas spiritu Dei plenos mendacij arguit. Itaque fratres metum hunc inanem ponite, & fidenter vos Christo formando, imò & transformandos committite: sic enim fiet, vt in vestris moribus hanc mirabilem animorum metamorphosim experiamini.

Simile.

§. II.

28 ¶ Ex hac autem legis mutatione, homines quoque legis obseruantes cum ipsa etiam mutati sunt. Quia enim omne agens (vt philosophi aiunt) agit sibi simile: ideo qualis lex est, tales vtiq; cultores suos efficit. Lex ergo illa quæ imperfecta erat, & ceremonijs atque operibus externis magna ex parte constabat, carnaliaque bona cultoribus suis pollicebatur, similes quoque sibi filios generabat: qui videlicet carnalibus ac terrenis opibus circumfluerent, qui multis vxoribus ac numerosa filiorum sobole redundarent: Hæc enim erant, quæ lex illa cultoribus suis partim permittebat, partim etiam promittebat. At Euangelica lex, quæ spiritualis ac cœlestis est, eos qui se totos illius studio penitus dederunt, spirituales homines & cœlestes facit: qui videlicet minimum cum terra commercium habeant: qui quæ sursum sunt sapiant, non quæ super terram: qui ad cœlestia semper aspirent, & cœlestia meditetur: qui terrenas opes & honores

adeò non quærant, vt vtrò etiam oblatos repudient: ac demum qui in hac peregrinatione solo corpore constituti, cognatione & auiditate in illa æterna patria conuersentur. Tales autem Apostoli fuerunt, qui alimento, & quibus tegerentur contenti, nihil præterea ex hoc seculo requirebant. Tales etiam innumerabiles illi Patres, qui incultas solitudines, & loca deserta incolentes, vt radices in cælo iacerent, solis herbarum radicibus in terra victitabant. Tales denique omnes Apostolici viri, qualis beatus Franciscus extitit, qui simplici & vili tunica contentus, nihil aliud ex hoc mundo habere voluit. ¶ Hoc verò nouum genus hominum, nouamque viuendi rationem præuidens in spiritu Propheta admirans ait: Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Quasi diceret: Qui sunt isti noui homines adeò à terrenarum rerum amore abstracti, adeò supra communem hominum vitam elati, vt nihil terrenum habere velint, non vxores, non liberos, non familiam, non opes, non honores, non denique aliquid eorum, quæ homines terra, marique conquirunt: sed ab omnibus his liberi, atque soluti, tanquam mundo mortui, & velut in carne sine carne viuentes, in cœlesti regione conuersantur? Illic obambulant, illic pascuntur, illic thesaurizant, & illic tanquam spirituales nubes à terra eleuati, terram ipsam partim orationibus, partim exemplis institutisque viuendi, veluti salutaribus aquis irrigant, & fecundant? Vix agnoscit hoc genus hominum vetus lex: in qua licet multi fuerint viri sanctissimi, quales nonnulli Reges & Patriarchæ extiterunt; multi tamen ex eis & vxoribus, & liberis, & pecorum gregibus, & magnis opibus abundabant: qualis sanctus ille omnium credentium pater Abraham extitit, qui ex solis vernaculis quos domi alebat, exercitum cogere potuit. Qui ergo sunt isti, qui terrenas opes abijcientes, in humana specie atque habitu cœlestes animos gerunt, qui que veterem hominem cum actibus suis exuentes, nouum, qui secundum Deum creatus est, induerunt? ¶ Hanc igitur tantam mutationem huius diei miraculum repræsentat: de qua sic D. Emissenus ait: Aquis hydriæ implentur, & cum exterius eadem species manent, ea quæ interiùs sunt, nobilià se comparatione degenerant: quando cum peccato natus, sine peccato renascitur, prioribus perit, succedentibus proficit, deterioribus exuitur, in melioribus innouatur, & præterita vilitate deposita, noua induitur dignitate. Hoc ergo nobis innuit huiusmodi aquæ in vinum commutatio, quæ homines ex frigidis feruentes, ex carnalibus spirituales, & ex

Isai. 60.

Euseb. Emiss. in Homil.

terrenis

32 terrenis cœlestes, atque adedò ex humanis diuinos facit. Hac enim de causa Deus & ad terram descendit, & homo factus est: vt huius tantæ humilitatis merito & exemplo, homines carnali vilitate deposita, in dei filios transformaret. Maius enim fuit Deum ita se ad nostra demisisse, quàm hominem secum ad diuina eleuasse. Cùm ergo videamus factum esse, quod maius est, nequaquam dubitandum est, fieri iam posse, quod minus est. Hoc autem tacitè sanctus Euangelista insinuasse videtur, qui vbi dixisset, Christum Dominũ, *Ioan. i.* filiorum Dei nobis dignitatem contulisse: ne cui hæc tanta dignitas incredibilis videretur, subiecit aliud longè mirabilius, quò huius rei fidem faceret: nempe, verbum Dei carnem factum esse, & in nobis habitasse. Quo in loco qui græcam lectionem curiosus perscrutantur, aiunt hunc locum ad hunc modum reddi potuisse. Siquidem

33 verbum caro factum est &c. Vt videlicet particula, siquidem, causam reddat eius sententiæ quæ præcesserat, qua dicitur, nos Christi Domini meritis ac virtute filios Dei effectos fuisse. Quid ergo mirum, si caro diuinitati iungatur, cùm diuinitatis cellitudo carni iuncta fuisse memoretur? Quid autem hac dignitate & mutatione mirabilius? Verè hæc mutatio dexteræ excelsi. Hic enim Christus hominem de substantia pulueris in Angeli statum prouehit, & terrenam substantiam cœlo inserit, & in immortalitatem figmentum mortale transcribitur. Deniq; multò mirabilior hæc hominis transformatio, quã formatio est: quandoquidem longè maius est hominem ad Deum attolere, quàm eum ex nihilo condidisse.

§. III.

34 Superest tertia mutatio (quæ harum omnium causa existit) qua nõ modò lex, sed ipse etiam legislator (si dici fas est) per Christum quodammodo mutatus est: mutatus, inquam, non naturæ varietate, sed (vt antè diximus) beneficiorum largitate. Summa enim illa natura, quæ ex se inuariabilis est, varia tamen pro variorum operum ratione nomina sortitur. Olim quidem cum horrendis supplicijs facinorosos homines plectebat, terribilis frequenter appellabatur. Sic enim legimus: Terribili, & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ. Et iterum, Moses populo pestem & exitium minatur: Nisi timueris (inquit) nomen eius terribile, & gloriosum. Alibi quoque adhuc seueriori eum nomine Propheta appellat cùm ait: Deus vltionum Dñs, Deus vltionum liberè egit. At, qui tunc appellabatur Deus vltionum, modò Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis ab Apostolo nuncupatur: quem alibi quoq; Deũ pa-

eis & dilectionis appellat. In quam sententiam multa cōgerere pos- 35
sem, quæ essent pijs hominibus, ac præsertim timoratis conscien-
tijs gratissima: sed dedita opera prætereò, ne dum timoratis con-
sulo, præsumptuosius noceam: quibus in hoc misericordia Dei præ-
dicatur, vt ex ea licentiùs peccandi ansam arripiant: quamobrem
indigni sunt, quibus hoc tam latum diuinæ miserationis nuntium
Euangelizetur.

Quòd si quæras, vnde hæc adeò miranda in Deo pietas & clemen-
tia, vnde tanta charitas & benignitas? Constat planè hoc etiam sicut
& cætera dona, Seruatoris nostri beneficio contigisse. Quia enim
ipse propter homines homo factus, caput hominum effectus est,
eosque in mystici corporis sui vnitatem arctissimo charitatis vincu-
lo copulauit: nō mirum si vbi vnum cum Christo effecti sunt, adeò
clementer & amanter à Deo Patre respiciantur. Hoc enim filius à 36
Patre petijt cū ait: Vt dilectio, qua dilexisti me, sit in ipsis. Rursum
que: Rogo Pater, vt omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in
te: vt & ipsi in nobis vnum sint. O verba aurea, suauitatis & miseri-
cordiæ plenissima: quibus cū omnes mundi opes & imperia col-
lata, fumus & vmbra sunt! Quid enim hac spiritali vnitatem, quid
hac Dei dilectione sublimius? quid mirabilius? Ab huius enim di-
lectionis magnitudine prodijt illa Domini per Isaiam vox: Ex quo
honorabilis factus es in oculis meis, & ego dilexi te. Tunc verò ho-
norabilis coram Deo homo factus est, quando vnum cum Christo
(tanquam viuum eius membrum) effectus est. Ex hac autem noua
dilectione, noua beneficia atque munera veteribus longè dissimi-
lia in homines conferenda, idem Dominus per Hieremiam polli-
cetur his verbis: Sicut vigilauit super eos vt euellerem, & demoli- 37
rer, & dissiparem: sic vigilabo super eos, vt ædificem, & plantem
ait Dominus. Videtis igitur Deum non quidem natura, sed mu-
nerum largitate mutatum: vtpotè qui cū antea euelleret, ac dis-
perderet, diuerso more nunc ædificet, & plantet? Huc pertinet
illa quoque Prophetæ vox, qua seruos suos Dominus alio se vo-
caturum nomine pollicetur: Seruos (inquit) suos vocabit nomi-
ne alio, vtpote qui eam mentem, & spiritum, eosque mores il-
lis inspirare debeat, vt priori nomine antiquato, nouo nomine
appellandi sint: Videtis hic variam diuinorum operum mutatio-
nem! videtis aquam in vinum commutatam! Quam quidem mu-
tationem Christi gratia & beneficio hominibus contigisse, Apo-
stolus testatur cū ait: Qui gratificauit nos in dilecto filio suo,
in qua

Isai. 43.

Hierem. 31.

Isai. 63.

38 in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum, secundum diuitias gratiæ eius. Hoc ipsum regius Propheta in eo versu significauit, quem quidam iuxta Hebraicam veritatem ad hunc modum verterunt: Quoniam Domini est clypeus noster, & sancti Israel rex noster. Vbi enim seruorum Dei opes extulisset dicens: Beatus populus qui scit iubilationem: Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & cætera quæ sequuntur. protinus tantorum bonorum causam subiecit dicens: Quia Domini est clypeus noster, & sancti Israël rex noster. Quem locum interpretes quidam ad hunc modum explanat. Cur Dominus tam beneuolus & liberalis est aduersus homines pios? Quia regem, & clypeum illorum charissimum habet: is Christus est, ad cuius præcipuè tutelam & regnum pertinent homines sancti omnium seculorum. Hos Deus propter Christum suum ab omni æternitate sibi filios adoptauit: quos autem antequàm nascerentur adoptauit, hos in lucem editos ad pietatem vocat: vocatisque iustitiam primum, deinde vitam immortalem donat. Itaque si quis omnis memoriæ pios interroget, cur habuerint, atque habituri sint Deum fauentem & propitium, sine dubio respondeat: Quia Domini est clypeus noster, & sancti Israël rex noster. Quod si quis extra tutelam & regnum Christi est, is neque Deo charus, neque saluus esse potest: vt autor est D. Petrus in Actis Apostolorum. ¶ Sed ne quis hac tanta gratia elatus, omnia sibi licere putet, meminerit hæc dona ad viuam Christi membra potissimum pertinere. Viua autem sunt, non quæ fidem mortuam habent, sed quæ charitatis etiam glutino illi cõiuncta sunt. Meminerint etiam hanc tantam gratiam non fiduciæ solum, sed timoris etiam incitamentum esse: cum Dominus dicat: Cui multum datum est, multum exigetur ab eo. Qui enim (vt D. Emissenus ait) tantum dedit, scit quantum reposcat. Quod quidem argumentum confirmat Apostolus ad Hebr. cum ait: Propterea oportet nos diligentius obseruare ea quæ dicta sunt, ne fortè pereffluamus. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus: & omni transgressio & inobedientia iustam accipit mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? Quid enim in extremo illo ac tremendo die miser homo in scelerum suorum excusationem prætexere poterit, cum quidquid ad eius salutem necessarium erat, plenissimè & cumulatisimè à Domino Salvatore illi præstitum sit? Quamobrem fratres, vt Apostoli verbis vtar, ne quæso in vacuum gratiam Dei recipiatis, nec hanc tantam

Ephe. i.

psal. 88.

Act. 1. 4.

Euf. Emiss.

Hebræ. 2.

tam

tam temporibus commoditatem vacuam abire sinatis, neq; his tam magnificis donis (quibus Christi virtute terreni homines in cœlestes euadunt, & velut ex frigida & insuaui aqua in pretiosum vinū permutantur) per inanem fiduciam, ad socordiam & negligentiam abuti velitis: sed contrā his beneficijs adiuti, & Euangelicæ gratiæ vi no inebriati, ad cœlestes epulas & nuptias transire contendite, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui est benedictus in secula seculorum Amen.

DOMINICA SECUNDA POST
oçtauas Epiphaniæ Concio prima, in qua lectio
Euangelica explanatur.

THE. Cùm descendisset Iesus de monte, secutæ sunt eū turba multa. Matth 8.

Odierna sancti Euangelij lectio, quæ nobis ad explicandum proposita est, duo continet miracula, pietatis & misericordiæ diuinæ plenissima. Quæ quamuis nudam sonare videantur historiam, magnis tamen mysterijs (vt paulò post videbimus) sunt referta. Ne verò series historiæ, interposita eorum tractatione frequentius abrumptur, eam quàm breuissimè potero, totidem penè verbis explicabo. Ait igitur sanctus Euangelista.

[Cùm descendisset Iesus de monte, secutæ sunt eum turba multa: & ecce leprosus veniens adorabat eum dicens: Domine si vis, & cætera.] quæ sequuntur.

A V E M A R I A .

¶ Cùm descendisset Iesus de monte, secutæ sunt eum turba multa. In monte quidem Dominus diu confederat, vbi & sermonem illum omni laude dignissimum (in quo tota penè Euangelicæ philosophiæ summa continetur) ad discipulos habuit. Quàm diu verò in hoc edito & excelsso loco moratus fuit, nullus ad eum ex confertissima illa turba accessisse legitur: at vbi ad planiora & humiliora loca descendit, multa illum turba secutæ esse perhibentur. Quæ res mysterio, & quidem amplissimo non vacat. Quid igitur hoc est? Nimirum quàm diu Dominus in augusto illo & sublimi diuinitatis suæ monte ita residebat, vt ad nos per susceptionē carnis minimè descendisset, quàm diu habitabat in illa inaccessibili luce, in illa maiestate

3 & gloria, vnde furoris & iustitiæ suæ tela in improbos & sceleratos homines torquebat, diluuium mundo impiorum inducens, pauci *Incarnatio*
 admodum illum sequebantur: pauci enim erant qui illum pro meri- *nis opus ex*
 tis diligerent, colerent, & vererentur. At vbi inclinavit cœlos, & de- *scendit ad a-*
 scendit: vbi se ad infima nostra deiecit: vbi à celsitudine sua ad hu- *morem.*
 militatem nostram, à maiestate sua ad vilitatem nostram, à feuerita-
 te sua ad lenitatem descendit: vbi verbum Dei caro factum est: vbi
 summa illa pulchritudo deformata, lux illa splendidissima obscura-
 ta, omnipotens illa virtus infirmata est: denique vbi ab altissimo il-
 lo monte ad infima nostra se inclinavit, secutæ sunt eum turbæ mul-
 tæ. Tunc enim grauissimo antea somno mundus oppressus, oculos
 in cœlum sustulit, tantamque Dei erga se bonitatem, charitatem, le-
 nitatem, & misericordiam vehementer admiratus, illum toto corde
 4 diligere, colere, seque totum illius obsequio tradere cœpit. Hac e-
 nim tam stupenda dignatione, hominum ad se corda per amorem
 traxit. ¶ Sed quibus machinis? quibus funibus? Certè summo hoc be-
 neficio, summisque amoris & benignitatis suæ argumētis. Hi enim
 sunt illi funes, de quibus per Prophetam idem ipse Dominus ait: In *Osce. i.*
 funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis. Quo in loco vbi
 nos legimus Adam, Hebræi legunt, hominum: atque ita sensus est:
 Traham eos ad me, non qua ratione indomiti tauri, atque feræ fu-
 nibus ligatæ trahuntur: sed qua homines beneficijs allecti, ad bene-
 factoris sui amorem incitatur. Generosus quippe est animus homi-
 nis, & potius ducitur quàm trahitur. Traham ergo eos ad me, non
 eo modo, quo antehac trahere conatus sum: videlicet terroribus,
 5 minis atque verberibus, quomodo trahi iumenta solent, quæ cum
 ratione careant, metu, virgaque aguntur: sed potius amore, miseri-
 cordia, donis atque beneficijs, quibus eorum animos vinculis amo-
 ris plusquàm ferreis ad me traham. Quod planè omnibus Sanctis,
 ac præcipuè martyribus euenisse cernimus: quos nec minæ, nec vin-
 cula, nec gladij, nec rotæ, nec acerbissimæ cruces, aut immanissima
 tormenta à Christi amore diuellere potuerunt. Plus itaque Domi-
 ne effecisti humilitate, quàm maiestate, plus amore quàm timore,
 plus misericordia quàm feueritate, plus beneficijs quàm plagis, plus
 deiectione humanitatis quàm celsitudine diuinitatis: quod certè in-
 genti admiratione non vacat. Cum enim diuinitas tua sit veluti pu- *Simil.*
 rum & immixtum vinum: humanitati verò coniuncta, ceu vinum
 aqua dilutum: mixtum profectò est, vinum hoc magis mentes homi-
 num amore inebriasse humanitatis aqua dilutum, quàm cum omni-

no purum citra humanitatis coniunctionem fuit.

*Incarnatio
nis opus ad
imitationē.*

Videris ergo fratres, quā amabilem se nobis Saluator exhibuit, cum hoc modo ex monte descēdit! Nec amabilem solum, sed etiam (quod maximē ad salutem nostram pertinebat) imitabilem. In ijs enim duabus rebus summam felicitatis nostrā positam esse, summus philosophorum Plato non semel affirmat: nempe in Dei amore, & imitatione. Quid enim vel sublimius, vel diuinius, quā summam illam diuinæ mentis puritatem amore complecti, & imitatione consequi? quorum vtrumlibet hominem quodammodo trāformat in Deum. Talis enim vnusquisque efficitur, quale id est in quod amore & imitatione fertur. Constat autem hoc imprimis Deum à nobis exigere, vt illum imitemur, illique quoad fieri possit, similes efficiamur. Hinc illa Domini toties in lege repetita admonitio. Sancti estote, quia ego sanctus sum. Et in Euangelio: Estote, ait, & vos perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est. Et Apostol. Paulus: Estote, inquit, imitatores Dei, sicut filij charissimi. Veteris quoque philosophiæ præceptum illud memoratur, quod est è sanctis literis sumptum: nempe, Deum sequere. Itaque (vt etiam sapientia græca tradit) Deus nobis summa vigilantia & alacritate sequendus est. Quomodo verò imbecillus homo, qui corporis (quo nihil est fragilius) sarcinam circumfert, Deum imitari poterit, quem non videt? Nam, & videre necesse est quod imiteris, & assequi etiam posse, quod videris. Quorum vtrumque longissimē aberat ab homine, qui nec imbecillus summam diuinæ mentis assequi virtutem, nec cæcus, & mortali corpore inclusus, clarissimam illam lucem videre poterat, quam nullo pacto corporeis oculis possumus vsurpare. ¶ Sed fortè dices: Ex naturæ operibus admirandis poterat naturæ autor agnosci. Rectè mones. Sed illud etiam velim adijcias: quo tandem modo illum imitari debeo? Iubes, vt ipse cœlum aliud, atque terram aliam, & animantia, atque sydera faciam? Non inquis. Sed virtutem imitare. Eam igitur virtutem, quam imitari percupio, propiùs intueri volo. Aliter enim quæ virtutis ratio illi cordi sit, explicare non satis potero. Ne id igitur homines desiderarent, fuit immensæ Dei benignitati & sapientiæ consentaneum, vt Deus sub humana forma se ad homines docendos daret: vt non solum oratione iustitiæ disciplinā traderet, sed etiam sanctissima vita, & factis egregijs eam vberius explicaret, nosque ad eam sectandam exemplo suo acrius incitaret. Quid verò aliud in vita eius innocētissima, & morte acerbissima cernere licet, nisi eximias & singulares eius virtutes, quas imitari debeamus, nempe

*Matth. 5.
Philipp. 3.*

pe charitatem, humilitatem, lenitatem, patientiam, obedientiam, misericordie viscera, rerum omnium nuditatem, mundi contemptum, salutis humanæ desiderium, orationis studium, cæterasque virtutes, quæ in eo velut pretiosissimæ margaritæ mirabiliter eluxerunt? Vbi ergo Dominus hac ratione de diuinitatis suæ monte ad humanitatis nostræ humilitatem descendit, & se tanquam certissimam viuendi formam omnium oculis spectandum proposuit: tunc illum secutæ sunt turbæ multæ, tunc homines hominem sequi potuerunt, quem antè Deum sequi recusabant. Hoc igitur, fratres, perpetuum studiū nostrum sit, huc omnes curas & cogitationes nostras conferamus: vt Christum Dominum, quatenus licet, in omnibus sanctissimæ vitæ suæ actionibus imitemur: eumque tanquam absolutissimum virtutis exemplum nobis ad imitandum proponamus.

10 Sed est aliud, quod in hac ipsa imitatione considerandum est. In illa enim sacra humanitate sunt quædam opera virtutum ardua, vt potè excellentissima illa sanctitate & maiestate digna: sunt & alia faciliora, ad quorum imitationem humana infirmitas magis aspirare possit. Qui ergo perfecti sunt, quantum eis per Dei gratiam licuerit, omnes eius virtutes in seipsis adumbrare nitantur, dentque operam, vt sequantur agnum quocumque ierit: hoc est, non solum cum ad planiora descendit, sed etiam cum in ardua & montana conscendit: quomodo illum Apostolus sequebatur, cuius illa vox est: Imitatores mei estote, sicut ego Christi. Hic enim verè sequebatur agnū quocumque iret, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, per copiam pariter & inopiam. Felix profectò & nimium felix, qui Christi Iesu vestigia hoc studio sectatur: qui suauissimo vnguentorum eius odore perfusus, post illum sursum ascendit, cum cœlestium rerum pulchritudinem per otium cõtemplatur, rursumque cum eo de monte descendit: cum officia charitatis & pietatis omnibus impendit: cum omnium seruit vtilitati: cum paupertatem diligit: cum pro eo & cum eo alget, sitit, elurit, & cum eo denique omnes labores, ærumnas, & acerbitates libenter sustinet. Hæc nobis proposita sit forma viuendi, cogitatione & auiditate in cœlesti patria versari cum Christo, & in ærumnosa hac peregrinatione nullum charitatis officium recusare pro Christo, quorum alterum altero mirificè iuuatur. Vt enim D. Gregorius ait: Tunc mirabiliter in altum charitas surgit, cum ad ima proximorum se misericorditer inclinat, & quò benignius descendit ad ima, eò potentiùs recurrit ad summa.

1. Cor. 11.

2. Cor. 6.

Gregor.

Cæterum

Cæterum quisquis ita infirmis est viribus, vt nõ possit sequi Christum ardua petentem, det operam vt illum sequatur è monte descendentem: tunc enim sequutæ sunt illum turbæ multæ. Hoc est, si non potes Christum sequi, cum quadraginta diebus & noctibus ieiunat in deserto (quomodo illum sequuti sunt Moses & Helias) sequere saltem illius parsimoniam & sobrietatem, quãdo cum peccatoribus & publicanis parcissimè edit & bibit. Si non potes totam noctem cum illo pernoctare in oratione manere, subtrahe saltem aliquid somno, & summo diluculo orationi cum illo in templo vaca. Si non potes extremam præsepis eius & stabuli paupertatem imitari, in hoc saltem imitari stude, vt tua sorte contentus, necessaria solum quæras, non superuacanea auidè sitias. Si non potes summam illam obedientiam exprimere, quæ ad crucis vsque mortem processit: sequere in hoc saltem, vt spiritualem crucem, hoc est, carnis tuæ mortificationem iugiter in corpore tuo circumferas. Si non potes supremam illam charitatem referre, quæ ad hoc peruenit, vt vitam & sanguinem pro humana salute profunderet: da operam vt ad eam saltem peruenias, quæ pauperibus & egenis panem suum benignè largitur. Hoc est enim Christum cum ad planiora descendit, cum turbis sequi: quando illum ad superiora ascendentem cum Apostolis sequi non potes. Christus enim Dominus fluvius ille mysticus est, quem Ezechiel Propheta vidit, cuius vada non vno gurgite fluunt, in quo & agnus ingredi, & elephas natare possit. Idem etiam arbor vitæ est in medio sita paradisi, in qua & alti & humiles rami sunt: vt ad illos aues cœli, ad hos verò statura pusilli, hoc est infirmi homines pertingere valeant. Is denique virtutum omnium pulcherrimum speculum, & absolutissimum exemplar est: in quo & perfecti viri habent, quæ mirentur, & imperfecti, quæ imitentur. Sicut enim in summa illa natura, quæ Deus est, rerum omnium conditarum species & formæ (quas ideas vocant) existunt, ibi enim & supremi Seraphini, & exigui vermiculi idea conspicitur: ita in speculo virtutum omnium Christo, & quæ summi viri, & quæ infimi etiam imitari possint reperiantur. Vnde ipse de se longè verius cum Apostolo dicere potest: Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem salvos. Cuius rei effigiem vestis olim summi sacerdotis gerebat, in cuius podere totus orbis erat descriptus, vt Sapien. 18. legimus. Quo designabatur, summum & æternum sacerdotem Christum, sicut omnium Saluatorem; ita virtutum omnium & magistrū, & exemplar absolutissimum esse: cuius rei gratia seipsum fidelibus cunctis aprauit,

uit, & imitabilem proposuit. Vnde ipsum aliquando legimus, quòd persequentium inimicorum iram declinaret, sese occultauisse, quòd infirmitatis speciem præ se ferre videbatur: & ante acerbissimã mortem suam expauisse, & graui affectum fuisse tristitia, & illas iactasse voces: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Sciebat enim futura membra infirmiora, quibus hoc exèplo & solatio opus esset. Sunt enim in domo Patris eius mansiones multæ, perfectioribus & infirmioribus destinatæ: sunt multa & variã corporis eius mēbra, quorũ ea facilia sunt, quæ nobilioribus officijs destinantur. Omnia tamen quamuis infima sint, nobilissima sunt, & ad idem caput, idemque regnum eius pertinentia. Sed iam tempus appetit, vt cum Domino ad planiora descendentes, quid in his locis gesserit audiamus.

16

§. I.

[Ecce, inquit, leprosus veniens adorabat eum dicens: Domine si vis: potes me mundare.] Perfectissimum in hisce verbis proponitur nobis orationis exemplum. Multum enim ad impetrandum referre, quomodo ores D. Iacobus in epistola sua testatur cum ait: Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis. Quomodo ergo benè petemus? Certe leprosus hic nos hanc artem plenissimè docet: qui nequaquam fuisset adeò celeriter exauditus, nisi perfectissimam orandi formam tenuisset. Primum igitur cum magna humilitate orauit: qui (vt Marcus ait) procidens in faciem suam, & adorans Dominum, suppliciter illi petitionem suam proposuit. Quantum autem vera cordis humilitas ad impetrandum valeat, declarant illa Prophetæ verba: Reipexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum.

17 Et illa rursus: Quoniam tu populum humilem saluum facies, & oculos superborum humiliabis. ¶ Leo animal generosum, nisi fame vrgeatur, prostratis parcere dicitur: quòd ingentis animi esse, declarant illa Poëtæ verba;

Quò quisq; est maior, magis est placabilis iræ

Et faciles motus mens generosa capit.

Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni:

Pugna suum finem cum iacet hostis habet.

At lupus, & turpes instant morientibus vrsti:

Et si quæ minor est nobilitate fera.

¶ Si hæc igitur placabilitas veræ nobilitatis propria est, quid faciet infirma illa & summa nobilitas, vbi se supplex homo ante illam demiserit? Quid, inquam, faciet ille, qui vbi Achab impijssimum re-

gem, & iam morti destinatum, supplicem & abiectum vidit, Elię ad- 18
mirans ait: Vidisti Achab humiliatum coram me? Vade ergo de-
nuntia ei mala, quę illi interminatus eram, nequaquam eo superstiti
ventura. Videte quęso quantum in sceleratis etiam hominibus ani-

Marc. 11.

mi submissio apud Deum valeat! ¶ Addit etiam leprosus humilitati
egregiam fidem, quę tantam ad impetrandam vim habet, vt domi-
nus dicat: Quidquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vo-
bis. Fides autem eius in hoc apparet, quod non dixit: Si quid potes,
adiuua nos misertus nostri, vt alius quidam dixerat. Sed id solum di-

Matth. 9.

xit, quod vni tantum Deo conuenit; nempe: [*Si vis, potes me munda-
re.*] Solius quippe Dei est, parem voluntati habere potetiam, de quo
scriptum est: Subest tibi cum volueris posse. Quid, quod ne id qui-
dem petijt, vt verbo iuberet, quemadmodum Centurio poposcit?

Sapient. 12.

sed solum vt id vellet obsecrauit: [*Domine ait, si vis, potes me mundare.*] 19

¶ Quasi diceret: Non dubito de potestate, sed de sola voluntate: nec
de voluntate quidem, sed de sapientię tuę iudicio. Scio te omnipo-
tentem, scio summum bonum esse. Quod si summum bonum es,
amas ergo omne quod bonum est. Ceterum an hoc mihi bonum
sit, ignoro. Caro quidē mea bonū esse suggerit, spiritus autem meus
hæret, ac dubitat. Tu ergo Dñe, cuius vt infinita bonitas & potentia,
ita summa sapientia est, quid mihi expediat nosti: ideoque supplici
fidentiꝑ; animo hanc tibi causam committo, tuęq; me totum volun-
tati dedo. ¶ Quia in re, fratres, coniunctam fidei, & humilitati obedi-
entiam videris! Obediencię namque est, voluntatem propriam diuinę
voluntatis beneplacito atq; dispositioni subijcere. Hęc autem obe-
dientia, humilitatis atq; fidei legitima proles est: Eademq; perfectę
orationis indiuidua comes esse debet, vt si quid a Deo petierimus, 10
diuinę voluntati nos ipsos plenissimē subijciamus. Cum enim quid
oremus, sicut oportet nesciamus, causam nostram illius fidei & pro-
uidentię comittamus: neque nobis aliquid nostro iure vendicemus.

Hęc tria sunt, quę in precationibus nostris seruare leprosi huius
exemplo debemus. Primum enim nos ante supernam illam maiesta-
tem, quod ad fieri possit, demittamus: indignos nos esse proutentes,
qui ante illius tremendę maiestatis conspectum apparere, cum eo
loqui, & illius opem implorare mereamur. Tum fiducia de eius mi-
seratione succedat, quam quidam futuri beneficij, velut arrham quā
dam esse prudentissimē dixerunt: quę quidem per humilitatē iacenta
tem atque demissum animum erigat, quęque omnia sibi secunda
de diuinę misericordię locupletissimo thesauro polliceatur. Tales
enim

Arrha futuri beneficij fiducia.

21. nim fiducia illius sanctæ feminæ fuit, de qua scriptum est quod ubi deuotissima supplicatione filium à Domino postulasset, vultus eius non sunt in diuersa mutati quia vt D. August. hoc in loco ait, nunquam amplius de diuina misericordia, & orationis suæ efficacia dubitabit. Itaq; duæ istæ virtutes, quæ inter se quodammodo pugnare videntur, in vnum copulandæ sunt, humilitas & fiducia: quarum altera nihil se omnino mereri fatetur, altera omnia se impetraturam confidit. Nequaquam tamen inter se pugnant, quia per alteram se ipsum homo intuens, indignum bonis omnibus pronuntiat: altera verò oculos in Christum tollens, omnia tibi secunda eius meritis in nixa pollicetur. ¶ Postremò cum corporis incolumitatem, ac huius temporis bona petimus, ita ea petamus, vt quoniam quid nobis expediat ignoramus, totum hoc diuinæ voluntati, atque paternæ eius prouidentæ relinquamus: nihil illi præscribentes, nullum certum siue tempus, siue do cum, siue subueniendi modum designantes. Sunt enim qui hæc omnia in oratione sua Deo veluti præscribunt, quasi is vnà solùm ratione nobis opitulari, & rebus nostris consulere possit: cum illi tamen mille ad iuuandos homines viæ, atque rationes pateant. Melius planè leprosus hic, qui quamuis morbo illo grauissimè laboraret, non tamen obstinato animo salutem petijt: sed diuinæ voluntati se totum commisit.

August. in
Medit.

Cuius petitioni Dominus annuens, [*Extendit manū suam, tetigitq; illum dicens: Volo, mundare: Et confestim mundata est lepra eius.*] Cur Dominus leprosum tetigit, cum solo verbo sanare posset? Primum, vt quo affectu & obsequio erga eos, qui cōtagiosis morbis laborant, esse debereamus, exemplo suo doceret: quod quidē misericordiæ opus ad eò ipsi gratum est, vt D. Franciscus in testamento suo, in quo omnes opes suas, hoc est, omnia Dei dona commemorabat, hoc ipsum primo loco posuerit: quod Dominus illi gratiam leprosis alacri animo feruendi dedisset: ita vt quod illi antea erat horrore, iam summe esset voluptati. ¶ Deinde, quoniam morbo lepræ peccatum mysticè designatur: tactu manus suæ significare voluit, neminem à peccati lepra, nisi Dei ipsius ope adiutum, & quasi saluari eius manu tactum, sanari posse. Vsq; adeò enim peccatum miseram inficit & debilitat animam, vsq; adeò Diaboli seruituti & potestati addicit, vt nisi singulari Dei ope, & virtute ab eo emergere nemo possit. Ille enim draco magnus, qui in animis improborum hominum commoratur, ita caudæ suæ voluminibus miseros stringit & implicat, vt nisi omnipotentis Dei ope elabi, & explicari inde

Simile.

non possint. Vnde in lib. Job scriptum est: Obstetricate manū eius, 24
 eductus est coluber tortuosus. Rectissime autem dictum est, Obste-
 tricante. Quemadmodum enim vt grauida mulier foetum producat
 in lucem, necesse est obstetricem adesse, quæ enitentem opera & ar-
 te sua iuuet: sic etiam vt mens Deo grauida propositum vitæ melio-
 ris, quod animo concepit in lucem edat: vt virtutis nouum foetum
 producat: vt plusquam ferrea Diaboli vincula dissoluat: vt prauæ
 consuetudinis catenam frangat: vt libidinum, cæterarumque volup-
 tatum compedes, quibus est vincta, rumpere valeat: non quavis ob-
 stetrice, sed ipsa omnipotentis Dei manu obstetricante indiget: sine
 qua omnis humanus conatus frustra suscipitur. Cui rei diuus Augu-
 stinus erit exemplo: qui tot annos ante conuersionem suam crucia-
 batur vt pareret, nec tamen peperit, quousque hæc omnipotentis
 Dei manus illi affuit. Antea verò quot æstus pertulit? quot angores? 25
 quot fluctuantis animi turbines atque procellas? quoties spem abie-
 cit? quoties velut in medio iam itinere constitutus restitit? quoties
 seipsum aliorum exemplis ad castitatis virtutem extimulauit? & con-
 tra consuetas libidines decertauit? quas tamen tunc demum supera-
 re facile potuit, cum hic efficax diuinæ opis contactus affuit. Quam
 rem hoc in loco Dominus designauit, cum insanabilem lepræ mor-
 bum medicæ manus suæ tactu curauit. ¶ Postremò hac etiam de cau-
 sa leprosum tetigit, vt admirabilem sacramenti Eucharistiæ virtutē
 declararet: in quo idem contactus, atque idem Christi corpus est: à
 quo videlicet tum temporis virtus exhibat, & sanabat omnes. Quæ ve-
 rò virtus eo tempore quo fides fundabatur, visibiliter sanabat cor-
 pora, eadem modò fundata iā fide inuisibiliter animas sanat: quod
 nec minùs mirandum, nec minòris æstimandum est. Quare si tam 26
 multi Dominum eo tempore tangere nitebantur, vt à corporis mor-
 bo sanarentur, multò magis nunc huius diuini sacramenti perceptio-
 ne sanētissimum eius corpus tangere debemus, vt à morbis animæ
 liberemur. Nec enim minor animæ nostræ cura, quàm corporis: nec
 minus chara salus eius esse debet: præsertim cum spirituales animo-
 rum morbi tantò sint perniciosiores, quantò anima corpore præstā-
 tior est. Grauius enim nocet, quod meliorem nostri partem lædit. Si
 ergo ægrotorum turba tanto studio irruerat in Dominum, cur non
 simili mentis ardore ad sacramentum corporis eius accedimus: quod
 omnibus piè accedentibus sanitatem, vitam, lætitiā, vires inuictas,
 animi robur, cæteraque Spiritus sancti charismata, ac postremò cæ-
 lestis vitæ pignus elargitur?

Luc. 6.

27. Sed ad historiam redeuntēs, leproso iam mandato Saluator ait: [Vide nemini dixeris. Sed vade: ostende te sacerdoti, &c.] Cur quāto Domine illi silentium indicis? An non ad maiestatis tuæ gloriā pertinebat, vt magnifica opera tua cunctis innotescerent? An fortē tibi ab inanis gloriæ periculo metuebas, cui vni omnis honor, & gloria meritissimo, & optimo iure debetur? Non ergo tibi Domine, sed nobis metuebas, qui stipula sicca leuiores, qui folio, quod à ventio rapitur, instabliores sumus. Propter quod & bonā quæ faciimus, & quæ à Deo dona percepimus, silentio sēpē tegenda sunt: ne sub diuinæ laudis specie nos ipsos alijs tacitē venditemus. Imò iuxta D. Bernar. sententiam, plus elaborandum est, vt virtutes, quā vitia occultemus. Si enim tanto studio vitia nostra abscondimus, ne humanam gloriā amittamus: quanto maiori cura dissimulanda: virtutes sunt, ne cœlestis gloriæ iacturam faciamus? Quod quidem adeo necessarium est, vt nos quoque ipsos, nedum alios, dona quæ à Deo percepimus celare interim debeamus: magis enim in vitiorum nostrorum, quā in diuinorum donorum consideratione oculos figere debemus. Et sicut hi qui turpiter & flagitiose vixerunt, cū sacerdotem adire parant, ita parum honesta antea vitæ flagitia recollere iubentur, ne illorū præsentī specie atque titillatione (quod quibusdam euenire solet) mens eorum irretiat: sic ipsa etiam Dei dona cautē humiliterq; consideranda sunt: ne dum pro illis Dominum laudare volumus, de nostra nobis virtute blandiamur. Quod plane Phariseo illi in Euangelio contigit, qui dum gratias se Deo agere putaret, quod non esset sicut ceteri hominum, sub prætextu gratitudinis in vitium incidit elationis. Quod fit, vt frequenter maximis beneficijs amicos suos Deus ita cumulet, vt iidem ipsi se huiusmodi beneficijs ornatos esse non intelligant. Cuius rei typum tenet facies Moyse diuino lumine irradiata, cuius tamen splendorem & gloriā alij, ipso ignorante, videbant. Sic enim de eo scriptum est. Et ignorabat quod facies eius esset cornuta. Quod vbi fit, beneficium beneficio cumulatur, dum accepta gratia propter humilitatis custodiam, ab eo ipso qui habet, ignoratur. Quæ cum ita sint, nihil mirum si Dominus virtutes & laudes suas silentio tegi præcipit: non in hoc suo, sed nostræ infirmitatis periculo consulens.

Sequitur deinde aliud miraculum, quo Centurionis seruus sanatus est. [Cum enim venisset Dominus Capharnaū, accessit ad eum Centurio

rogans & dicens: Domine puer meus iacet in domo paralyticus, & male ³⁰
 torquetur.] Cui cum Dominus more suo humanissime respondisset:
 [Ego veniam & curabo eum.] Ille mira humilitate & fide respondit:
 [Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum, &c. Audiens autem
 Iesus miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tan-
 tam fidem in Israel.] Verè magna ethnici huius fides extitit. Fidem
 enim precipuam Martha habuit, quippe quæ latentem in humano
 corpore Deum fidei oculis cernens dixit: Ego credidi quia tu es Chri-
 stus filius Dei viui, qui in hunc mundum venisti. Sed tamen eadem
 ipsa dixit: Domine si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. Fidè
 etiam princeps ille Synagogæ habuit, qui salutem filiaë petebat: Sed
 idem quoque corporis præsentiam postulabat, cum diceret: Veni
 impone manum tuam super eam, & viuet. At Gentilis hic, neq; cor-
 poris præsentiam, neque manus impositionem efflagitat: sed illud ³¹
 tantum, [Dic verbo, & sanabitur puer meus:] quòd planè solius omni-
 potentis Dei opus erat. Quomodo ergo lux tanta in tam densis te-
 nebris oriri potuit? Nimirù quia idè ille qui sanauit seruù, illumina-
 uit Dominù, quò illam perfectissimæ fidei vocè emitteret. ¶ Simul
 & illud mihi considera, quale sit illud bonum, quod Deus miratur.
 [Audiens enim Iesus miratus est.] Regna, imperia, orbis ipse, & quid-
 quid est in orbe, in oculis Dei nihil est. Illi tamen ante quem omnes
 mundi opes sordent, fidei virtus pretiosa est & mirabilis. Vt vel hoc
 argumento intelligatis fratres, quantum Domino debeatis, qui tale
 tantumque donù gratuito vobis cõtulit: quod ille planè miratur, de
 quo scriptum est: In oculis eius nihil est mirabile. ¶ Sed cum fidem
 cõmendo, illam potissimù commendo, quæ Centurionis huius fidei
 similis est. Quid enim hæc fides habuit? Nimirù quòd voluntatem sic ³²
 incendit & inflammavit, vt fidei lumini & splendori voluntatis ardor
 responderet. Fides enim dictabat illius, qui externa specie hominem
 referebat, neque scientiam, neque potentiam terminis vllis circum-
 scribi. Quid igitur huius veritatis cognitio exigebat? Nempe vt ab il-
 lo peteret, vt verbo absens salutem daret, quam utique velut omni-
 potens dare poterat. Quid item ampliùs? Summam erga ipsum hu-
 militatem & reuerentiam. Tanta enim potestas atque maiestas, ta-
 lem animi affectum requirebat. Quid igitur ille? Vtrumque iuxta
 præscriptum fidei suæ præstitit, dum propter alterum ait: [Tan-
 tum dic verbo, & sanabitur puer meus:] propter alterum verò: [Domine non
 sum dignus ut intres sub tectum meum.] Quin & Lucas Euangelista
 aliud addit maioris humilitatis argumentum. Propter quòd, inquit,
 & me

Ioan. II.

Luc. 7.

- 33 & me ipsum non sum dignum arbitratus, vt venirem ad te. Diligenter considera, quò pudor eius fuerit progressus, quàm submisso fuerit animo, qui ne famuli quidem (quem charissimum habebat) maximo periculo est adductus, vt in eius conspectum veniret, qui fabri filius habebatur, cum ipse nobilis esset Centurio. Intelligebat enim Christum cum infinita potestate, infinitam quoq; rerum omnium scientiam ita habere copulatam, vt intimus animi recessus, & abditissimas etiam mentis latebras clarissima luce collustraret: & inanissimas cupiditates, vanissimas cogitationes, cæterasque humanæ mentis labe apertissimè cerneret. Hinc fiebat, vt vilitatis, dedecorisque sui conscius, eius aspectum formidaret. Eodem autem humilitatis spiritu perterritus in captura piscium Petrus Apostolus, còspectum Domini præ timoris & stuporis magnitudine ferre non valens, clamauit: Exi à me Domine, quia homo peccator sum. Simili ergo timore percussus Centurio noster ait: Propter quod non sum me dignum arbitratus, vt venirem ad te &c. Hæc igitur tanta animi submissio, & maxima erga Christum reuerentia, è splendore internæ illius lucis orta est. Talem ergo fidem habere nitamur fratres, quæ non in solo intellectu otiosa, mortuaque desideat: sed quæ lucis suæ radijs voluntatem diuini amoris igne incendat, eamque post se trahat, atque vitam, & actiones omnes ad illius normam & rationem dirigat. Sic enim fiet, vt rectà modò per fidem ambulantes, propositum fidei præmium tandem consequamur: vt qui per speculum & in ænigmate nunc Deum contemplamur in via, reuelata tandem facie cum beatissimis illis spiritibus videre mereamur in patria.

Luce. 5.

35

IN EADEM DOMINICA SECUNDA post octa. Epiphaniæ Concio secunda, in qua posterior lectionis Euangelicæ pars potissimùm explanatur: quæ primo loco mirabile diuinæ maiestatis iudicium de reprobatione Iudæorum, & vocatione Gentium exponit, secundo verò loco de felicitate piorum, & supplicijs improborum. differit.

T H E. Multi ab oriēte & occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cælorū: filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium. Matth. 8.

M I S verbis, fratres dilectissimi, duo mysteria cognitu maximè necessaria cælestis magister nobis hodie ob oculos ponit. Primum, iudicium illud admirandum, quo pro electo Dei populo Gentilis cooptatus est, ad mentem nobis reuocat. Quod quidem eo cōsilio facit, vt iudicij huius causas perscrutantes, easque studiosè considerātes, nobis opportunè prouideamus, ne à gratia Dei excidamus. Dein de verò quæ electis præmia, quæ reprobis supplicia constituta sint, breui oratione describit: cum illos ad regni cælestis cōuiuium cum Abraham, Isaac, & Iacob inuitandos; istos verò ad fletum & stridorem dentium rapiendos esse dicat. Vtraque igitur de re in præsenticoncione dicturi, cælestem opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

¶ Quoniam tota Dñi Saluatoris vita (quamdiu inter homines versatus est) clarissimis verbis & exēplis refertissima fuit (quò nos his duobus stimulis ad virtutem & pietatē potenter incitaret) vbi diu in monte cum discipulis agens, cælestibus eos monitis & doctrinis imbuisset, protinus à monte descendens, & doctrinā suam miraculis confirmare, & humilitatis & pietatis exēplis voluit illustrare. Descendentē ergo de monte, sequuntur turbæ multæ, inter quas leprosus adueniens, salutem sibi suppliciter hac breui oratione postulauit. [*Domine si vis, potes me mundare.*] Quid hinc fontem pietatis facere par erat, qui idē in mundum venerat, vt homines ab omni pollutionis contagio puros redderet, ac mundos? Itaque vix ille verba finierat, cum illum Dominus protensa pietatis & misericordiæ suæ manu contingens ait: [*Volo, mundare.*] Statimque à lepra mundatus est. Qui enim poterat leprosus non impetrare, quod insigni fide & humilitate, à misericordiæ parente postulabat?

Sequitur deinde aliud exhibitum Centurioni beneficiū, qui non minori humilitate & fide Dominum pro seruo deprecatus est. Sic enim ait: [*Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.* Nam & ego homo sum sub potestate

4 *Ecce.* Audiens autem Iesus, miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel. Dico autem vobis, quod multi ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac in regno caelorum, filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores.] His verbis Dominus Iudaici populi cæcitatem, & Gentilis electionem (vt paulò antè dicebamus) apertissima oratione declarat. Quam rem idem Dominus cum multis in locis veteris testamenti, tum præcipuè in electione Iacob minoris natu, & reprobatione Esau, cui benedictio debebatur, miro modo voluit adumbrari. Cæterùm quantum *Genes. 27.* nobis timoris ac stuporis hoc Domini iudicium incutere debeat, illa sancti Patriarchæ Isaac admiratio declarat; de quo, cum huius rei imaginem in spiritu vidisset (quando videlicet minor natu filius benedictionem primogenito debitam surripuisset) ita scriptum est.

5 Expauit Isaac stupore vehementi, & vltra quàm credi possit admirans ait. Quis igitur ille est, qui dudum captam venationem attulit mihi, & benedixi ei, & erit benedictus? Quod si hoc adeò mirabile fuit, quale quæso erit, hæreditatem cœlestem, & sempiternam à primogenito Iudæorum populo eripi, & ad Gentilem populum, hoc est, ad impietatis cultores transferri? Si obstupuerunt ex circumcisione fideles, cum Spiritus sancti gratiam in nationes effusam viderunt, exterosque filijs ac domesticis Dei æquari: quid facerent, si viderent etiam præferri? Imò verò istos eligi, & illos repudiari, & auferri ab eis regnum Dei, & alienigenis dari? domesticos fieri peregrinos, & peregrinos in domesticos cooptari? Quis hic cum

6 Apostolo non exclamabit: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis ei à consilijs fuit? ¶ Hanc autem tantam rerum commutationem varijs modis (vt antè diximus) in literis sanctis adumbratam cernimus. Vbi filij Israel per arenam Iordanis alueum transierunt, præcepit Dominus Iosue, vt duodecim inde lapides sublato, extra flumen in littore collocaret: quod vbi factum est, idem protinus Iosue, duodecim alios è littore sublato intra ipsam alueum reposuit: qua quidem lapidum permutatione (qua alij ex aqua in siccum extra- *Psal. 106.* huntur, alij contra ex sicco in aquam immittuntur) hanc vtriusque populi mutationem appositissima similitudine expressam videmus. Idem autem sub eadem penè similitudine regius Propheta significauit cum ait: Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim. Contra verò, posuit desertum in stagna aquarum, & terram si-

ne aqua in exitus aquarum. Sic igitur variatis rerum vicibus, ea quæ celestis gratiæ vnda mædebant, arefiunt: quæ verò arida & inculta erât, perenni diuini spiritus flumine irrigantur. Idem quoque inuuit illa tam frequēs in scripturis primogenitorum transmutatio: vt Phares & Zara, Manasses & Ephraim, iacob & Esau (de qua paulò antè meminimus) per quas, hæ duorum populorum commutationes apertissimè designantur: in quibus mirabili Dei consilio minores natu contra naturæ iura maioribus præferuntur. Hoc itè per Malachiam Dominus non sub vmbriis & figuris, sed apertissima oratione futurum pronuntiat his verbis: Non est mihi, ait, volûtas in vobis, & munus non suscipiã de manu vestra. Ab ortu enim Solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda. Videtis ergo Dominicæ vocis testimonio, antiquum populum deseri, & nouum ex gentibus cooptari?

Quis autem huius tam stupendæ mutationis causam queat inuestigare? quis in profundissimam hanc diuinorum iudiciorû abyssum tutus ingredi valeat? Apostolus tamè qui hoc iudiciorum Dei pelagus ipso ducente ingressus est, hanc eandem quæstionem & proposuit, & soluit his verbis: Quid est quòd Israel sectando iustitiam, in legem iustitiæ non peruenit? Gentes autem quæ non sectabantur iustitiam, in legem iustitiæ peruenerunt? Magna planè quæstio, & admiratione dignissima. Ad quam tamen idem Apostolus breuiter respondit: Quia non (inquit) ex fide, sed quasi ex operibus. Hoc est, quia Iudæi veram iustitiam, & iustitiæ fructum, videlicet æternam salutem, non tam ex diuinæ gratiæ dono, quàm ex operum suorum valore, hoc est circuncisionis, & sacrificiorum, cæterarumque legalium ceremoniarum obseruatione sibi deberi arbitrabantur: ideo à vera salute, & iustitiæ possessione exclusi sunt. Quia enim sibi, suisque operibus plurimum tribuebant, Christi verò gratiæ nihil relinquebant: meritò ab ea deserti, & sibi ipsis relictî, in multa deinde flagitia prolapsi sunt. Gentes verò quæ nihil habebant vnde fidere sibi possent, ipsa sua paupertate admonitæ, ad diuinæ gratiæ opera confugerunt: & in ea, non in se salutis suæ fiduciam ponentes, veræ iustitiæ compotes facti sunt. Illos ergo sui fiducia, præsumptio, atque superbia damnarunt: hos verò diuinæ gratiæ fiducia, sui contemptus, & vera cordis humilitas, ad veram salutem & iustitiam perduxerunt. Vnde colligere licet fratres, ruinarum, atque malorum omnium fontem esse superbiam: qua & primus homo, & clarissimus ille Angelus, & infelix Iudæorum populus à dignitatis suæ gloria corruerunt.

10 Verissima enim est illa Salomonis sententia dicentis: Ante ruinam Pro.16.
 exaltatur cor hominis, & ante contritionem exaltabitur spiritus. Et
 rursus: Contritionem præcedit superbia, & humilem spiritum susci Eccle. 10.
 piet gloria. Ecclesiasticus verò, non modò ruinarum, sed etiam pec-
 catorum omnium fontem esse superbiam, aperte definit his verbis:
 Initium omnis peccati, superbia est: qui tenuerit illam, adimplebi-
 tur maledictis, & subuertet eum in finem. Id adeò verum est, vt Ioã-
 nes Cassianus ex probatissimorum Ægypti Patrum sententia colli- Ioan. Cassi.
 gat, non modò cætera vitia, sed lapsus etiam carnis ab elatione animi
 originem ducere. Imò verò D. Gregor. ait: Deum aliquando punire Gregor.
 occultam mentis superbiam per manifestam carnis ruinam. Quem
 carnis lapsum misericorditer aliquando permittit, vt qui interna di-
 uini Spiritus luce admoniti, imbecillitatem & infirmitatem suam
11 agnoscere noluerunt, aperta carnis ruina cognoscant. Qua ex re
 colligere licet, quanta sit superbiæ malitia, quæ tantam animæ per-
 niciem affert, vt eius comparatione, cæteræ quoque animorum
 pestes salutare dicantur, si modò ad hanc ex animo pestem propul-
 sandam adiuuent.

§. I.

12 ¶ Quod si à me requiratis, cur hoc vitium tam pestilens, tamque
 multorum scelerum causa sit: hoc planè idem Ecclesiasticus docet Eccle. 10:
 his verbis: Initium superbiæ hominis, apostatare à Deo: quoniam ab
 eo qui fecit illum, recessit cor eius. Quibus verbis insinuat, per super-
 biam homines à conditore suo auerti, à quo vt facti, ita etiam perfi-
 ciendi erant: cum eiusdem opificis sit, opus incipere, & consumma-
 re. Sed cum per superbiam, & impiam sui fiduciam ab eo se auer-
 tunt, & in se ipsis omnia ponenda putant, meritò quidem à Deo de-
 seruntur: à quo relictì, facile deinde in omnia mala (quæ scelerum
 supplicia sunt) præcipitantur. Quod apertissima oratione idem Ec- Ibidem.
 clesiasticus declarat his verbis: Propterea exhonoraui Dominus
 conuentus malorum, & destruxit eos vsque in finem: Sedes ducum
 superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis. Radices
 gentium superbarum arefecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis
 gentibus. Memoriam superborum perdidit Deus, & reliquit me-
 moriam humilium sensu. Ex his ergo verbis apertissimè liquet, cur
 populum suum Dominus deseruerit, cum superbientem illum, &
 de suis operibus præsumentem, cæterosque præ se contemnentem,
 parumque aut nihil diuinæ gratiæ tribuentem vidit. ¶ Verum vt ad
 nos redeamus fratres, hoc planè exemplo, cæterisque, quæ antea
 compe-

commemoravi, monemur, vt omnem à nobis animi tumorem, om-
 nes elationis & superbix fibras, tanquam teterissimam salutis & iusti-
 tix pestem abscindere diligentissimè studemus: ne à diuina gratia
 derelicti, in peccati & gehennæ barathrum detrudamur. Id quod
 Eccles. 6. idem Ecclesiasticus studiose nos cauere admonet his verbis: Non
 te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus: ne fortè elidatur
 virtus tua per stultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos per-
 dat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo. ¶ Illud etiam vi-
 dendum, ne nobis de hac electione nostra, & veteris Iudæorum po-
 puli reprobatione blandientes, & percepta gratia ad elationem ani-
 mi, & illorum contemptum abutentes, accepto munere reddamur
 Rom. II. indigni. Quem quidem scopulum Apostolus in Epistola ad Roma-
 nos scripta, multis verbis & rationibus cauere nos voluit: sic enim
 ait: Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses,
 insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es,
 noli gloriari aduersus ramos. Quod si gloriaris, non tu radicem por-
 tas, sed radix te. Dicis ergo: Fracti sunt rami, vt ego inserar. Bene:
 propter incredulitatem fracti sunt: tu autem fide stas: noli altum
 sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne
 fortè nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem & seueritatem Dei: in
 eos quidem qui ceciderunt, seueritatem: in te autem bonita-
 tem Dei, si permanseris in bonitate: alioqui & tu excideris. Hoc
 postremum Apostoli verbum, non tam verbum mihi, quam ful-
 mē videtur: imò verò vaticinium (quod vtinam infelici hoc nostro
 seculo minimè impletum cerneremus) in quo tam multi fide-
 lium, quod in bonitate hac non permanserint, à Christi corpore
 excisi, Satanae membra effecti sunt. Vnde enim tot sectarum dis-
 sidia, totque nefandarum hæresum monstra atque portenta, quæ
 per totam Ecclesiam exundarunt, nisi ab hoc impietatis & im-
 probitatis fonte exorta sunt? Eadem igitur hos, quæ olim per-
 fidum populum, diuini iudicij sententia ferit. Qui enim Dei
 populus electus erat, nunc Sathanae Synagoga effectus est. Ad
 integritatem enim diuinæ iustitiæ, quæ personas non accipit, hoc
 maximè pertinere videtur, vt in eadem causa, eandem quoque si-
 ue vitæ, siue mortis sententiam ferat. Sed vt ad propositum redea-
 mus fratres, stupendi huius iudicij (quod commemorauimus) hæc
 causa extitit.

Psal. 17.

Alteram verò causam regius Propheta insinuauit cum ait: Popu-
 lus quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.

Filij

- 16 Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Quibus verbis Gentilium fidem, & pietatem commendat: qui cum nunquam antea Deum cognouissent, nec Christum Dominum in carne, aut eius miracula vidissent, ad Apostolorum prædicationem conuersi, eius disciplinam deuotissimè receperunt: legitimi autem atque germani filij, qui diuina eius opera uiderant, ne his quidem tantis miraculis, & virtutum exemplis commoti, mentiti sunt illi (quòd uidelicet fidem, quam supra omnes alios præstare debuerant, minimè præstiterunt) ideoque inter alienos & exteros computati sunt. De illis namque Ioannes ait: In propria uenit, & sui eum non receperunt. Quò factum est, ut non illos Deus à se, sed ipsi se à Deo infidelitatis atque impietatis crimine alienauerint. Quod ut rectius intelligamus, immensa & infinita diuinæ bonitatis & iustitiæ abyssus, antè oculos nobis statuenda est. Hæc enim facit, ut summo quidem amore iustitiam & bonitatem, summo uerò odio impietatem & flagitium prosequatur, atque eò fit, ut nihil apud illum nisi sola uirtus & iustitia in precio sit, non genus, non opes, non honores, non scientia, non eloquentia, non ingenij vis & acumen, non ullæ denique aut naturæ, aut fortunæ dotes: hæc enim omnia apud illum puluis & umbra sunt. Fides uerò contra & pietas tale ac tantum coram eo bonum est, ut uel in admirationem ipsum concitauerit, quemadmodum in præsentis Euangelio cernimus. Hac igitur de causa cælestes opes, & diuitias, donaque præstantissima in eos potissimum confert, quos fideles & pios inuenit (quicumque illi sint) ab illis uerò aufert, quos impietatis & turpitudinis maculæ deformant. Quam rem uehementer Petrus Apostolus demiratus est, cum perspecta diuini spiritus gratia, quæ in Gentilis Cornelij domum effusa erat, ait: In ueritate didici, quòd non est personarum acceptor Deus: sed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Vnde planè consequitur, ut qui neque Deum timet, nec iustitiam colit, is utique ingratus, & detestabilis apud illum sit. Hinc illa Prophetæ ad Deum uox: Mundi sunt oculi tui ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. Id adeò uerum est, ut si quo die Dauid, & Petrus Apostolus deliquerunt, sine pœnitentia decelsissent, non dubium quin eos Dominus tanquam infensos sibi hostes, tanquam Diaboli & peccati seruos in tartara cum principe suo in æternum torquendos coniecisset: nec uel pristina Dei gratia, uel innumera dona ab eo antè percepta, quicquam illis profuissent. Hinc Dominus apud Hieremiam: Viuo ego dicit Dominus,

Ioan. 1. 12.

Act. 10.

Habac. 1.

Hiere. 22.

minus,

minus, quia si fuerit Iechonias iste, filius Ioa-
 chims Regis Iuda, annu-
 lus in manu dextera mea, inde euellam eum. ¶ Hinc ubi decem tri-
 bus filiorum Israel separatæ à domo David, Idolis & sceleribus ea-
 rum gentium, quas propter eos Dominus euerterat, serui-
 erunt: simili quoque modo ipsi euersi, & in seruitutem abducti sunt. Neque il-
 lis quicquam profuit, quod populus Dei, quod filij Abrahæ, quod
 ram stupendis signis, & miraculis ab Ægyptiaca seruitute liberati, &
 infinitis penè beneficijs à Deo aucti & ornati essent: nihil inquam
 horum illis profuit, quod minus, ubi Gentilium flagitia & crimina se-
 etati sunt, eorundem quoque pœnam & supplicia sustinerent. Cu-
 ius rei illos multò antè Dominus admonuerat: nempe, vt à sceleribus,
 propter quæ terra incolas suos euomuerat, sibi cauerent: ne si il-
 lorum sceleribus inquinarentur, eos quoque simili modo terra euo-
 meret. ¶ Sed quid mirum est, genus Abrahæ istis non profuisse, quã
 do initio statim prædicationis Euangelicæ ne ipsis quidem Domini
 Saluatoris fratribus (arctissima carnis necessitudo) quicquam pro-
 fuit, vt Spiritu sancto, & fidei gratia donarentur? De ipsis namque
 apud Ioannem legimus: Nec enim fratres eius credebant in eum. At
 que adeò non credebant, vt ipsum quoque sapientiæ & scientiæ Dei
 fontem ferere insania arbitrarentur. Sic enim apud Marcum legi-
 mus: Et sui voluerunt eum tenere dicentes: Quia in furorem verlus
 est. O admiranda Dei æquitas & iustitia, apud quem nec tantæ ne-
 cessitudinis vinculum valuit: vt quos fratres agnoscebat, suæ voca-
 tionis & gratiæ participes initio statim prædicationis suæ faceret, cu-
 ius paulò antè participes fecerat piscatores!

Si ergo tanta Dei nostri æquitas & iustitia est, tantus erga pios
 amor, tantum erga improbos odium: nihil mirum si qui tot inspe-
 ctis Christi miraculis in perfidia sua persisterunt, propter hoc exe-
 crandum infidelitatis crimen repudiati sint: qui verò inimici erant,
 propter humilitatem & fidem, quam ad Apostolorum prædicationem
 præstiterunt, in filios cooptati. ¶ Id quod aptissimè olim in
 duabus Assuero regis vxoribus Vasthi scilicet & Esther mirè adum-
 bratum cernimus. Quia enim, Vasthi ex pulchritudine ac dignitate
 regia in superbiam elata, inobediens Assuero regi extitit, ipsa qui-
 dem regno depulsa: Esther verò humilis & religiosa ad regiam dig-
 nitatem euecta est. ¶ Sed quid hæc miramur? Subijciam aliud longè
 mirabilius exemplum: quod quidem vt nemo nostrum ignorat, ita
 nemo miratur, cum tamen maximè mirabile sit? Quid post Deum
 sublimius Angelo? quid inter creaturas intellectus participes infe-
 rius

- 22 rius homine? Verùm ubi in altissimo & splendidissimo illo Angelo, cæterisque superbix suæ consortibus (qui cælum antea tanquam splendidissima sidera illustrabant) iniquitas deprehensa est : protinus à summo cæli cardine in infimum tenebrarum barathrum detrusus est. Quodque mirabilius est, non alij pro illo meliori conditione conditi Angeli, sed vilissimi homines mortali carne circumdati, subrogati sunt. Quis hic non miretur? quis hanc tantam rerum commutationem non obstupescat? De illo splendidissimo Angelo scriptum est: Perfectus eras in vijs tuis à die conditionis tuæ, donec iniquitas inuenta est in te. Qua inuenta, nihil illi clarissima dignitas, nihil incomparabilis pulchritudo, admiranda species, & donorum (quæ à Deo maxima acceperat) magnitudo profuit: quò minus ab altissimo illo dignitatis gradu in imum deturbaretur, & vilis homo pro illo substitueretur. Quid ergo mirum est, si pro hominibus homines subrogentur, quando pro Angelis viles & terreni homines in cælo collocantur? Huius itaque tantæ mutationis causa diuinorum beneficiorum abusus fuit. Quid enim indignius, quàm diuinis beneficijs ad benefactoris iniuriam abuti? atque diuinæ maiestatis violandæ occasionem sumere, vnde obsequendi, & diligendi sumere debuisses? Qui hoc faciunt, perfimiles mihi illis esse videntur, qui serpentem æneum (cuius conspectu à serpentum moribus in deserto sanabantur) adorauerunt, & pro Deo ad Ezechix vsque tempora coluerunt: qui cum Deum beneficij huius autorem venerari debuissent, vile figmentum & mutum signum pro eo coluerunt. Tales igitur sunt, qui sic diuinis beneficijs abutuntur, sicque per immoderatum amorem ipsis adhærent, vt liberalissimi benefactoris obliuiscantur. Ideoque mirum non est, si illis diuina beneficia subtrahantur, qui eorum dulcedine allekti, largitorem contemnunt.

Ezech. 28.

Simile.

Itaque attentius mihi hanc rem consideranti (cum eximio Deus amore pios homines complectatur) apparet sanè, hanc eius dilectionem magis quidem virorum erga vxores, quàm parentum erga filios similem esse. Parentes enim filios suos ita diligunt, vt quàmlibet nocentissimi sint, nihilominus tamen quia filij sunt, diligunt. Sic enim David parricidam filium adeò impense dilexit, vt ipse pro illo mori concupisceret. At mariti erga vxorem charitas, quamuis omnium maxima sit (quemadmodum primus generis nostri parens testatus est) eatenus tamen durat, quatenus illa datam fidem inuiolatam & inconcussam seruat. Violata enim fide, summa illa amicitia

Simil.

non

non modò dissoluitur, sed in grauissimam etiam inimicitiam commutatur. Hoc ergo modo cum hominibus se Deus gerit: qui si pietatem & iustitiam colant, eos tanquam filios, imò tanquam pupillam oculi charissimos habet: si verò à Patris nobilitate degenerent, totus hic amor in acerbissimum odium vertitur. Ad infinitam quippe bonitatem vtrumque spectat, & summo amore prosequi bonitatem, & pari odio iniquitatem detestari. Quamuis illud etiam fatendum sit, nunquam Deum sic irasci, vt non ad præstandam poenitentibus misericordiam paratus sit, etiam si spiritualis matrimonij fidem infida anima violauerit.

Quod cum ita sit fratres, vestra interest, qui Dei gratiam, qui amicitiam, qui spem cœlestis hæreditatis firmam habere vultis: vt virtutem & iustitiam stabili & inconcussa firmitate retineatis, intelligentes vnam hanc rem in precio apud Deum esse, cæterà omnia sine illa pro nihilo reputari. Nemo itaq; generis claritati, nemo sapientiæ, aut scientiæ, aut vllis naturæ, siue fortunæ opibus: & quid hæc inania commemoro? nemo præteritis Dei beneficijs, nemo Spiritus paraclæti consolationibus atque donis, nemo antea actæ vitæ meritis, nemo lachrymis, ieiunijs, cæterilq; pietatis operibus fidat, si iustitiã deserat. In quacunque enim hora iustus peccauerit, omnes eius iustitiæ obliuioni tradentur. ¶ Vbi primùm generis nostri parentes pomum vetitum gustauerunt, protinus se nudos deprehenderunt: quia re vera cœlestibus donis, quæ multa & maxima acceperant, illico nudati sunt. Quamobrè quisquis ab hac Dei gratia excidere veretur, cogitet illam Dei vocem auribus suis semper insonare: Tene quod tenes, ne alius accipiat coronam tuam. Huius enim admonitionis neglectu, tum à perfidis Angelis, tum ab ipso Dei populo dignitatis regni corona sublata, & alijs tradita est. Ab Angelis quidem sublata, infimis hominibus concessa: à populo verò Dei erepta, Gentilibus tradita est. Hoc est enim quod Saluator in his quæ proposui verbis breuiter complexus est cum ait: [Dico vobis quòd multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cœlorum: filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.]

Ezech. 3.

Genes. 3.

Apocal.

§. II.

¶ His autem verbis Dominus non solum eam sententiam confirmat, quam hæctenus persecuti sumus: sed maxima etiam tum præmia, tum supplicia pijs & improbis constituta declarat. Pijs namque solenne illud epulum & accubitus ille in regno cœlorum cū sanctis Patriar-

- 28 Patriarchis promittitur, perfidis autem & sceleratis tenebræ exterior-
res, fletus, & stridor dentium parata sunt. Vtriusq; autem siue præ-
mij, siue supplicij magnitudinem nulla oratione explicari posse, re-
statatur D. Aug. his verbis: Sicut nullum gaudium rerum temporalium *Aug. de Ca*
ex aliqua parte simile potest inueniri gaudio vitæ æternæ, quam San- *tech. rud.*
cti accepturi sunt: ita nullus cruciatus pœnarum temporalium potest
sempiternis iniquorum cruciatibus comparari. De præmij verò ma- *Idem 22. de*
gnitudine rursus ait: Quod Deus præparauit diligentibus se, fide *Ciuit. Dei.*
non capitur, spe non attingitur, charitate non apprehenditur, deside-
ria & vota transgreditur: acquiri potest, æstimari non potest. Quæ
enim erit illa (inquit Cyprianus) Sanctorum gloria, quàm grandis & *Cypri. Ser.*
summa lætitia: cum populum suum Dominus cœperit recensere, & *de elem.*
meritis atque operibus nostris præmia promissa retribuere: pro ter-
29 renis cœlestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna
præstare: offerre nos Patri, cui nos sua sanctificatione restituit? Re-
cordemur ergo fratres (ait D. Emissenus) quàm iucunda sit quies, *Euf. Emiss.*
quàm delectabilis repausatio, post depositum alicuius grauissimi one- *in homilia.*
ris fascem! Quàm dulce sit, post longæ captiuitatis catenas, ad cha- *Simil.*
ram patriam recuperata libertate remeasse! Quàm pretiosum sit
post multa nauigationis pericula, ad optatam terram, ac portum de-
siderabilem peruenisse! Atque ex his colligamus & cognoscamus,
quàm iucundum erit comite bona conscientia ad vera & solida gau-
dia, atque ad Angelorum transire consortia, & ad illam vitam con-
scendere, vbi nulli erunt labores, nulla damna, nulla incommoda,
& (quod supra omne bonum est) nulla peccata: sed æterna innocen-
tia, inuiolata iustitia, inconcussa securitas, ac sempiterna felicitas.
30 Cæterum si vos felicissimi portus huius quies & securitas delectat,
presto est Dominus exiguo illam sanè pretio omnibus in commune
proponens. Sic enim D. August. illum loquentem inducit: Venale *August.*
est, venale est, quod habeo, dicit tibi Deus, eme illud. Quid habet
venale? Requiem, inquit, venalem habeo, eme illam. Dicis ei: Quan-
tùm valet? Audi. Pretium ipsius labor est: quomodo si diceret. Pre-
tium illius aurum est. Quanto ergo labore digna est requies, quæ nõ
habet finem? Si verum vis pronuntiare, æterna requies, æterno labo-
re emitur. Verùm hoc est: sed noli timere, misericors est Deus. Si enim
haberes æternum laborem, nunquã peruenires ad æternam requiẽ.
Ergo vt aliquando peruenias ad id quod emis, non in æternum labo-
randum est: non quia non valet tãri, sed vt possideatur tandẽ quod
emitur. Digna est quidẽ emi labore perpetuo: sed necesse est, vt la-
E e bore

bore temporali ematur. Decies centena millia annorum habent finem: quod tibi dabo dicit Dominus non habebit finem. Qualis misericordia Dei? Nec dicit, decies centena millia annorum labora: non dicit mille annos labora: non dicit quingentos annos labora: sed cum vitis, inquit, labora in paucis annis. Inde iam requies erit, & finem non habebit. Et adhuc audi: Dñe secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo exhortationes tuæ iucundauerunt animam meam. Paucos annos labora, & in ipsis laboribus non deest consolatio, non desunt gaudia quotidiana. Hactenus ille. Quis igitur adeo mentis impos, adeo sui ipsius negligens & hostis erit, qui hac conditione æternam requiem, primum quidem breui ac penè momentaneo, deinde tot solatijs temperato labore sibi comparare nolit?

Quod si nos hæc tanta felicitas, tamque magnifica diuinæ benignitatis promissa minus mouent: moueant saltem tenebræ illæ exteriores, fletus oculorum, & stridor dentium. Nemo est enim (vt idem *August.* D. Augustin. ait) qui non magis dolorem fugiat, quam affectet voluptatem: quando quidem videmus immanissimas bestias à maximis voluptatibus dolorum metu deterreri. Cum autem tenebras, fletum, & dentium stridorem audis, omnia pœnarum genera ex tribus his intelligere debes. Ibi enim (vt *Bernar.* D. Bernard. ait) clamabit pilosus ad pilosum, vnus ad alium, dæmon ad dæmonem: Percute, dilacera, interfice, velociter spolia, detrahe, citò prædare, infer prunas, & ebullientibus impone lebetibus. O quam esset nobis salutare, fratres, si hoc incendium, hos lebetes, hos ignes ante oculos semper haberemus. Quis enim vel leuiter delinquere posset, si hunc in animo ignem semper haberet? Hoc planè præstabat sanctus quidam ex illis antiquis monachis, qui in culinæ officio cæteris monachis humillimè *Ioan. Clim.* seruiabat: de quo Ioannes Clymacus scribit in hunc modum: Non præteribo silentio coqui monasterij cuiusdam admirabilem, singularemque virtutem. Cum enim illum animaduertirem in tam frequenti, perpetuoque ministerio iugiter secum habitare, gratiamque possidere lachrymarum: orauì supplex, vt mihi, quonam modo meruisset istiusmodi gratiam, reuelare dignaretur. Qui tandem fatigatus precibus meis ita respondit: Nunquam me hominibus seruire arbitratus sum, sed Deo: & indignum me ipsum quiete omni iudicans, ex huius ignis contemplatione, sempiterni incendij iugi memoria compungor. Hactenus ille. Non dubito autem quin nos simili quoque metu & horrore atque sanctus ille monachus concuteremur, nisi callidus ille generis humani hostis eius apud nos memoriam

- 34 moriam æterna obliuione sepeliret. ¶ Sed ais forſitan: Si vnus omnium damnatorum eſt ignis, quomodo tam varia memorantur ſupplicia ſingulorum? Ad hoc D. Greg. Solis adhibita ſimilitudine, hūc *Gregor.* in modum reſpondet. Sicut in hoc mundo multi ſub vno Sole conſiſtunt, nec tamen eiſdem Solis æquabiliter ardorem ſentiunt, quia *Simile.* alius plus æſtuat, alius minus: ita illic in vno igne, non vnus eſt modus incendiij, quia quod hīc diuerſitas corporum, hoc illic agit diuerſitas peccatorum: vt & ignem non diſſimilem habeant, & tamen eoſdem ſingulos diſſimiliter exurat. ¶ Quæres ruruſum, quid per exteriores tenebras hoc in loco Dominus intelligat? Ad hoc reſpondeamus, duplices quidem eſſe tenebras: videlicet interiores mentis, & exteriores corporis: quarum illæ ſpiritualis ac diuinæ lucis, iſtæ corporeæ, viſum adimunt. Et illas quidem tenebras impij, quibus in hoc ſeculo excæcati vixerunt, ſecum deferunt. His enim obcæcati, nec ſcelerum ſuorum turpitudinem, nec periculi magnitudinē, nec diuini iudicij ſeueritatem, nec ſuppliciorum, quæ illos manebant, acerbitatem, nec immenſam Dei maiestatem, cuius leges & imperium nefariè repudiabant, animaduenterunt. Has autem interiores mentis tenebras, exteriores illæ tenebræ conſequuntur, quæ harum tenebrarum ſupplicia ſunt: vt omni etiam luce corporea careant, qui in tenebris animæ tenebris iacere perpetuè maluerūt. Itaq; omni interna & externa luce deſtituti, nihil videre poterūt, niſi quod maiorē illis cruciatum videndo parere poſſit. Quod quidem D. Gregor. teſtatur *Gregor.* his verbis. Vt peccatores ampliùs in ſupplicio puniantur, & eorum vident gloriam, quos contempſerunt, & de illorum torquentur pœna, quos inutiliter amauerunt. Hinc vates regius: Peccator (inquit) *Pſalm. III.* videbit & irasceſtur, dentibus ſuis fremet, & tabeſcet &c. Igitur cum ignis & calorem ad comburendum, & ſplendorem ad illuminandū habeat: ille damnatorum ignis, qui diuinæ iuſtitie instrumentū eſt, habebit quidem vnde comburendo torqueat, non autem vnde illuminando ſolatij quidpiam miſeris tribuat. Cogitemus ergo fratres (ait Chryſo.) quantum ſit mali in conflagratione perpetua, in tenebris, luctu infinito, & dentiū ſtridore, nemine exaudiente torqueri. Nam ſi apud nos quiſpiam ex ingenuè educatis carcere incluſus, ſolū foetorem, tenebras loci, & vincula cum homicidis communia, rē quauis morte acerbiorē putat: quid erit cōburi cum totius orbis homicidis, nec videntē alios, nec alijs conſpicuum, ſed in tanta multitudine ſolū ſe exiſtimantem: Si quidē opacæ illæ tenebrę, ne proximos quidem dignoſcere permittunt, verum ita quiſq; afficietur, tāquam

solus supplicium luens. Quòd si tenebræ etiã per se animos nostros 37
angunt, & turbant, quid fiet vbi tenebris tanti dolores, & incendia
accedunt? Hactenus ille.

Quid verò si his omnibus fletum, & stridorem dentium addide-
ris? Sed cur fletui additur stridor dentium? Nimirum eadem ratio-
ne qua illi igni diximus illuminandi vim sublatam, & comburendi
relictam. Fletus enim & mœstitiã animi declarat, & lenimen inter-
dum habet: dum plerumq; grauis mœror animæ per oculos euapo-
rat corporis. Hoc ergo fletus leuamentum, mœrore solùm relicto
tollitur: ne ibi quicquam sit, quod vlla ratione, ne flendo quidem il-
los consolari, nec quicquam desit, quod torquere possit. Hac igitur
de causa fletui, stridor dentium iungitur: vt intelligamus fletum il-
lum non esse animi solatium aliquod lamentabiliter captantis, sed
Peroratio. 38
furenter & crudeliter contrà Dei iustitiã frementis. ¶ Sed vt iam
ad nos veniamus fratres, cur quæso hæc non aliquando animo ver-
samus? cur huius tantæ rei (qua nulla maior excogitari potest) nos
obliuio capit? Cur summum Christianæ fidei donum frustra retinea-
mus, quando illius luce & admonitu ad hæc fidei nostræ dogmata
cogitanda, & metuenda non vtimur? Cur qui leuissimis iacturis tan-
topere commouemur, hanc tantam æternæ vitæ iacturam: æterni-
que supplicij cruciarum non formidamus? Quis nos ita fascino?
quis adeò cæcos, stupidos, & ab omni humano sensu abhorrentes
fecit, vt nihil tantis his rebus commoueamur? Quantò nunc consul-
tius erit corpus quidem castigare, & à vitijs animam purgare, quàm
hoc ad illud tempus relegare, cum iudicij, non purgationis tempus
erit? O beatum illum, qui hoc tempore ad tremendi iudicis tribu- 39
nal iudicatus, non iudicandus accesserit. Hic enim exoptatissimam
illam Domini vocem cum cæteris electis audire merebitur: Veni-
te benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est
ab origine mundi. Ad quod nos perducere Dei filius dignetur, qui
cum Patre, & Spiritu sancto viuít, & regnat, in secula seculorum.
Amen.

DOMINICA TERTIA POST OCTA.
Epiphaniæ Concio prima, quæ lectionem Euangelicam expla-
nat: in qua etiam de rerum aduersarum, ac tribulationum
necessitate, remedio, earundemque fructu &
vtilitate differitur.

T. H. E. *Ecce motus magnus factus est in mari, ita ut nauicula operiretur fluctibus.* Matth. 8.

Habemus in lectione sancti Euangelij fratres charissimi, nauiculam quæ Dominum vehebat periclitantē, discipulos ad Dominum clamātes, & Dominum mirabili virtute subuenientem, & nautas omnipotentem eius virtutem admirantes. Ex qua quidem re, tria possimum colligere licet. Primum, non defuturas pijs hominibus in huius vitæ curriculo variarum calamitatum procellas: deinde vnicū earum remedium esse, salutem & opem à Domino postulare: ac postremò, quinam præcipui fructus ex huiusmodi liberatione consequantur. Ut igitur tria hæc, quæ ad vitæ nostræ munimentum, & institutionem maximè necessaria sunt, pro dignitate tractare possimus, cœlestem opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

Diuisio.

A V E M A R I A.

¶ Lectio sancti Euangelij F. C. quæ salutaris huius doctrinæ fundamentum est, sic habet. [*Ascendente Iesu in nauiculam, secuti sunt cum discipuli eius: & ecce motus magnus factus est in mari, ita ut nauicula operiretur fluctibus.*] Ecce fratres quid eos expectare par est, qui cum Domino nauigare, & in eandem cum eo nauiculam ingredi parant. Sciant igitur hi, neq; illis (vt diximus) tribulationum & laborū procellas, nec auxilium è cœlo defuturum: quò & à pusillanimitate spiritus & tempestate liberentur, & in portum salutis Domino dirigente perducantur. Vtrumque autem Saluator expressit cum ait: In mundo pressuram sustinebitis: sed confidite, ego vici mundum. Sed hæc tempestas foris sæuit, quam excitat mundus: alia verò turbulentior sæuit intus, quam prauis affectibus & cupiditatibus suis excitat caro, dum aduersus spiritum concupiscit. Cum ergo labores ac procellæ nos intus & foris vndique circumstant, quas partim ferre, partim superare necesse sit, non mirum vtique si salutem nostram in laborū perpersione Saluator ipse collocarit cum ait: In patientia vestra possidebitis animas vestras.

Ioan. 16.

Lucæ. 21.

Cæterum si quæras, cur Dñs salutem hominū in laborum patientia præcipuè collocauerit, fortasse vt cæteras omitteremus, hæc vna causa extitit: quòd laborū magna copia in hac fragili & ærumnosa vita reperitur. Quemadmodū enim eorū sacramentorū materiam, quæ ad salutē maximè necessaria erant, in ijs rebus posuit, quæ vbiq;

ad manum sunt, nempe in pane, vino, & aqua: ita plabe magno diuinae pietatis consilio factum est, ut salus nostra (qua nihil nobis aut maius, aut charius esse debet) in laborum perpessione collocaretur: quod haec laboris atque patiendi materia nusquam non inueniatur. Quis enim in hoc mundo locus, quae domus, quamlibet felix & opulenta sit, laborum & calamitatum expertus est? Non enim ut verissime Sapiens quidam ait, bona malis paria sunt, etiam pari numero: quia videlicet longè grauius nos mala perstringant, quam bona afficiat. Magis enim rerum factura torquet, quam acquisitio delectet: magis recens orbitas animum lacerat, quam recens nati filij lætitia exhilaret: magis item cruciat agritudo, quam lætificet sanitas: quò fit, ut per molestiã agritudinis, beneficium agnoscamus sanitatis. Quamobrè magna Domini pietate, saluberrimoque consilio factum est, ut salus nostra non modò in ijs rebus collocaretur, quae vbique ad manum essent: sed quas effugere nulla ferè arte, nullaque ratione, nec boni, neque mali possent: dummodò quos patimur labores, leniter & moderatè feramus. ¶ His etiam adiunge, quòd ipsae quae nos vndiq; premunt calamitates, non solum patientiæ materiã præbent, sed stimulos etiã & calcãr addunt, quo ad vnicum malorũ omnium depulsores Dominum confugiamus: ut nõ modò beneficijs eius allecti, sed malis etiam nostris agitati, ad tutissimum eius sinum recurramus. Quòd eleganter D. Pontianus Põtifex exprimit his verbis: Mira Dei dispensatione agitur, ut boni tribulationibus exagitentur: ut scilicet dum veritas eos per amorè vocat, mundus præsens à seipso per tribulationes quas ingerit, rejiciat: tantoq; facilius ab amore huius mundi mens exeat, quanto magis impellitur, quòd vocatur. Hæc Pontianus. Ex cuius verbis apparet, duobus his velut stimulis suos ad se Deũ trahere, nempe calamitate exterius impellente, & Deo per amoris dulcedinẽ interiorius ad se vocante. ¶ Adde ijs etiam quòd tribulationis labor, ad eximiã humilitatis virtutẽ viam munit. Hinc D. Bernar. Humiliatio, inquit, via est ad humilitatem: sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si ergo virtutẽ appetis humilitatis, viam non refugas humiliationis. Nam si non poteris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi. Hactenus ille. Si igitur humiliatio, hoc est, tribulatio nos ad humilitatem ducit, quis hunc tantum thesaurum vel hoc pretio sibi comparare renuat? Rectè enim D. Greg. Cum per tentationem, inquit, humilitas proficit, prospera est illa aduersitas, quae mentem ab elatione custodit. Quae cum ita sint, non mirum, si tam multis laboribus hanc vitam Dominus respiciam

Pontianus
Episcop.

Bernar.

Gregor.

7. *ipſam eſſe voluerit, quando ij nos tot modis ad ſalutem iurant.*

Sed quid ſibi vult, quòd Dominus in præſenti lectione, dum nauis tempeſtate iactatur, dormire dicitur? Maximus hoc in loco piorum labor & periculum inſinuatur : quando videlicet ipſis in media tribulationis procella conſtitutis, Dominus qui ſedare tempeſtatem debuerat, dormire dicitur. O quoties Dominus pijs hominibus, inter varias tentationum & calamitatum tempeſtates conſtitantibus dormire videtur : hoc eſt, eorum preces quodammodo repudiare, nec vlla dolorum aut periculorum ipſorum cura tangi. Quo tempore clamare cum Propheta compellantur : Exurge , quare obdormis Domine, exurge, & ne repellas in finem. Quare faciem tuã auertis? obliuiſceris inopiã noſtrã, & tribulationis noſtrã? Et iterum: Tu es Deus meus, & fortitudo mea, quare me repuliſti? quare triftis incedo, dum affligit me inimictus? ¶ Hic autem diuinus ſomnus, piorum calamitates multò efficit grauiores. Hoc enim præcipue diſcrimen Elias inter verum Deum, falſosque & commentitios Deos eſſe declarauit: quòd verus Deus ad ſuorũ preces & labores vigiles ſemper oculos & aures habeat: Dij verò commentitij dormiant, imò verò nihil attendant, cum ipſi nihil ſint. Vnde cum ſacerdotes Baal

3. Reg. 18.

Deum ſuum inuocantes dicerent: Baal exaudi nos, nec eſſet qui reſponderet, irridens eorum clamores Elias: Clamate, inquit, voce maiori, Deus enim veſter eſt, & fortè in itinere, vel diuerſorio eſt, aut certè dormit. Cum ergo hoc ſit inter verum Deum, falſosque diſcrimen, quòd hi quidem dormiant, ille verò vigiles ad ſuorum cuſtodiam excubias ſemper agat: quid putatis animi pios habere, cum eis Deus dormire videtur? hoc eſt, cum eorum preces non exaudit? cū

9. *remedia in longum differt? cum nullam eis opem de cœlo, nullam ſpiritus cõſolationem immittit? ſed eos in profunda nocte & obſcure quadam caligine derelinquẽs, vix vllum eis diuinæ lucis radium aſſulgere patitur? Quodque grauius eſt, interdum etiam non dormire ſolum, atque voces eorum non audire: ſed etiam eos tanquam à ſe alienos, & inimicos repellere apparet. Quod ſanctiſſimo Dauidi non ſemel cõiigit: quemadmodum ipſe teſtatur, cum verba illa doloris pleniffima protulit: Ego dixi in exceſſu mentis meæ, proiectus ſum à facie oculorum tuorum: Hoc eſt, ita aliquando tribulationũ fructibus obrutus, & animo conſternatus fui, vt arbitrarer me non ſolum à te derelictum, ſed etiam proiectum atque repulſum. Quid verò aliud illa morientis in cruce Domini querimonia? Deus meus,*

Pſalm. 30.

Matt. 27.

nat? Quid ergo miramur, si pios Dominus in medijs aduersarum rerum fluctibus deserere videatur, cum hoc eodem modo inter acerbissimas dolorum angustias amantissimum filium sine vlllo externo, internoq; solatio dereliquerit? ¶ Ex quo apertè liquet, pios sæpe & innocentes homines, sine vlllo ipsorum crimine hoc modo à Deo non quidem in perpetuum, sed ad tempus pia dispensatione deseriri: quod innocentissimus Iob testatur, cum ait: Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cum haberem mundas ad Deum preces. Et in Psalmo 43. viri sancti multis, maximisq; doloribus cõmemoratis clamant: Hæc omnia venerunt super nos, nec oblitus sumus te, & iniquè non egimus in testamento tuo: & tamen humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis. ¶ Quid ergo sibi vult Dominus, quando ita se cum pijs hominibus gerit? Nimirum illorum fidem, spem, charitatem, humilitatem, patientiã atq; constantiam, cæterasq; virtutes in perfectis quidem exercet & perficit, in imperfectis autem & infirmioribus probat & explorat. Hinc sanctus Propheta Moses: tentat vos, inquit, Dominus Deus vester, vt sciat vtrùm diligatis eum, an nõ. Hoc est, vt ipsi vos de vestra charitate & fide experimentum capiatis. Vt enim Sapiens ait: Qui non est tentatus, quid scit? Hoc est, quid homo de virtute & constantia sua certum pronuntiare poterit, antequam de seipso in tentationis conflictu periculum fecerit. Verissimè enim dictum est. Nemo vires suas in pace cognoscit. Hinc illud ex Psalmo. Probaui te, inquit, apud aquam contradictionis. In qua quidem probatione, hæsitatio atque diffidentia populi, quæ in eius animo latebat, euidenter patefacta est: vt hoc argumento fidei suæ infirmitatem agnoscens, animum demitteret, nec sibi eam virtutis constantiam arrogaret, qua se oblata occasione caruisse cernebat.

§. II.

Primum in calamitate remedium. ¶ Quod si secundo loco quæras, quidnam hoc tempore cum ita vndis tribulationum obruimur faciendum sit? hoc nobis discipulorũ oratio declarat: qui vbi imminens mortis periculum ante oculos viderunt, ad dormientem Dominum clamauerunt: Domine salua nos, perimus. Est enim oratio, commune infirmitatis humanæ perfugiũ. Hinc quidam ex antiquis illis Patribus (vt Theodoretus in historia religiosa memorat) dicere solebat, medicos quidem varia medicamentorum genera ægris pro morborũ varietate adhibere solitos: cæterum ad omnes animorum morbos depellendos, omniaq; huius vitæ incommoda perferenda, orationem esse cõmunè medicamentum atque

- 13 atque remedium: quod ea videlicet omnipotentem Dominum ad se trahat, in quo vno virtus omnis atq; malorū omnium medicina est. Ideoq; ad hanc Sancti omnes in calamitate positi confugiunt. Sic fugitiuus etiā Propheta: Cū angustiaretur, inquit, in me anima mea, Domini recordatus sum, vt veniat ad te oratio mea. Ad hoc autē ipsa quoq; nos natura instigat, quæ & salutis auida, & imbecillitatis sue cōscia, & diuinæ prouidentię nō ignara, cū malorū turbine quatitur, ad ipsius prouidentię opem implorandā internis motibus instigat: vt qui nos cōdidit, idē ipse seruet quos cōdidit, & operi manū suarum porrigat dexteram, ne si ruat quod condidit, frustra condidisse videatur. Quod planē eorundē discipulorū verba declarāt, qui vt Marcus ait, his verbis Dñm excitârunt: Præceptor, nō ad te pertinet quod perimus? Ex quibus planē verbis, si eorū vim & emphasim excutiamus, aptissimam orandi formam, cū aduersis rebus quatimur, colligere possumus, cum discipulis dicentes: Præceptor, non ad te pertinet quod perimus? An non tu Pater noster, conditor noster, redemptor, & seruator noster es? Nonne omnibus his titulis atque rationibus tu nobis, & nos tibi deuincti sumus? An non omnes capilli nostri à te numerati sunt? Ecce, inquit Propheta, respice: opera manuum tuarum omnes nos. Quis ergo est, qui opera manuum suarum, qui seruos suos, qui domesticos suos, qui denique filios suos in calamitate positos deserat? Quis enim filius, quem negligat pater? Non ergo ad te Domine pertinet quod perimus, cū hīc tua res agatur? cū filiorū tuorum salus in discrimē vocetur? Quod si sanguine tuo ac vitæ tuæ dispendio redemisti nos, an non sanguis tuus, & vita ipsa tua perit, si nos perimus? Ad hunc autem modum Isaias Propheta precatur Dñm his verbis: Attende Domine de celo, & videris de habitaculo sancto tuo. Vbi est zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viscerū tuorum, & misericordiarum tuarū, super me continuerunt se? Tu enim Pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos: Tu Domine Pater noster, & redemptor noster, à seculo nomen tuum. Quare errare nos fecisti Domine de vijs tuis, indurasti cor nostrum ne timeremus te? Conuertere propter seruos tuos, tribus hæreditatis tuæ. Quid igitur hoc est? An non cum discipulis dicere Propheta videtur: Præceptor, non ad te pertinet quod perimus? ¶ Hoc est ergo primum fratres in omni calamitate perfugium, ad quod sanctus ille Rex Iosaphat confugit, quando innumerabiles contra se Barbarorum hostium copias conglomeras vidit. Sic enim de eo scriptū est: Iosaphat verò ti-

Mar. 4.

Matt. 10.

Isai. 64.

Isai. 63.

2. Paral. 20.

more perterritus, totum spiritum suum contulit ad rogandum Do- 16
 minum. Quod enim minus auxiliij erat in terra, eò magis totum spiri-
 tum suum erexit in cœlum. Sic etiam sancta illa fœmina Judith, cum
 ad illud memorabile facinus pergeret, quo gentē suam absciso Ho-
 lofernīs capite, ab imminente exitio liberaret, ad seniores populi ait:
 Vos nolo scrutemini actum meum, & vsque dum renuntiem vobis,
 nihil aliud fiat nisi oratio pro me ad Dominum. ¶ At oratio hæc quę
 impendentium malorum tempestatem sedare potest, non segnis &
 languida: sed feruens & frequens esse debet. Sic propheta: In die, in-
 quit, tribulationis meę Deum exquisiui manibus meis &c. Quem
 locum sic alij verterunt. In die tribulationis meę, Deum exquisiui:
 manus mea nocte extensa fuit sine intermissione. Renuit consola-
 ri anima mea, memor fui Dei, & vociferabar: loquebar, & deficiebat
 spiritus meus. Vidētis quo feruore, quo æstu, quibusque verbis Va- 17
 tes sanctus Dominum vrgebat, cū rebus afflictis & incommodis
 vrgeretur: Hoc igitur vnum, & maximum quidem malorum om-
 nium remedium est.

Secundum Alterum verò est, quòd prudenter Sapiens admonet cū ait: In
remedium. die malorum non immemor sis honorum: hoc est, cū mala ipsa
Eccles. 11. quę patimur, à Deo nos derelictos esse testari videntur, ad vetera e-
 iusdem beneficia mentis oculos conuertamus, & ex his pietatem &
 beneuolentiam erga nos Domini conijciamus, & futuram liberatio-
 nem de toties experta in nos eius benignitate polliceamur: firmiter
 sperantes illum nobis in præsentī periculo non defuturum, qui in
 multis alijs opem sæpe tulerit. Hoc egit sanctus ille Propheta, qui in
 magna angustia constitutus, superiorum temporum memoria, vete-
 rumque beneficiorum recordatione spem suam fulciebat his verbis: 18
 Cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Hoc est,
 antiqua beneficia, quibus olim Dominus populum suum affecerat,
 in mentem reuocaui: vt hoc exemplo animatus iacentem animum
 erigerem, & ad meliora speranda confirmarem. Sic enim mecum co-
psalm. 76. gitabam. Nunquid in æternum proijciet Deus, aut non apponet vl-
 tra vt complacitior sit adhuc? Aut obliuiscetur misereri Deus? aut
 continebit in ira sua misericordias suas? Hoc est, si summa illa præ-
 cellensque natura, varietatis & mutationis omnino expers est: qui
 fieri potest, vt alius modò sit quàm antea fuerit? & eos nunc deserat,
 quos antea in tutelam suam receperit? Si ergo is olim tot, tam stupen-
 disque Patres nostros beneficijs affecit, cū eos ab Ægyptiaca ser-
 uitude liberauit: quo modo nunc nos tot vndique cunctos periculis
 derelin-

19 derelinquet? Num iam dedidicit, aut oblitus est consuetum munus miserendi: vt ita contineat in ira sua misericordias suas? Cum autem hæ rerum vicissitudines nulla ratione in constantem illam, suiq; semper similem naturam cadant: firmiter sperandum est, eadem quoque nunc benignitate & gratia erga suos vsurum, quamuis ad tempus deserere videatur.

Est & aliud in hoc ipso tempore remedium, nempe fidem & veritatem diuinarum promissionum reminisci: quæ sperantibus in Domino instar impenetrabilis clypei sunt. Nam si ipse iubet, vt ad se in tempore calamitoso confugiamus, & illius opem imploremus: imò si idem ipse nos ad se suauissimis illis verbis aduocat: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos: qui fieri potest, vt inuocatus non adsit, cum nos ipse non vocantes ad se vocet?

20 Huius igitur veritatis diuinæ consideratio, magnum nutantis animi solatium atque fulcimentum est: ad quod nos Propheta regius inuitat cum ait: Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo altissime. Ad annuntiandum manè misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem. Quibus verbis, quamuis Vates sanctus ad duo illa tempora orandi, manè scilicet & vesperi, quæ in lege præscribebantur, nos inuitet: tamen hoc etiam innuere videtur, cum dies prosperitatū illucescit, misericordiam Dei prædicandam esse: vt omnia quæcunq; nobis secunda eueniunt, illi accepta referamus. At cum nocte rerum aduersarum circumfundimur, fidem eiusdem, dictorumque constantiam in ore semper habendam: vt spe bona simus, nos tandem ex omni periculo & calamitate euasuros, quando ille hoc tempore iubet nos opem eius implorare, & ad te confugere. Hac spe Sanctus Grigo-

21 gonus beatam Anastasiam à viro suo Publico idolorum cultore, inclusam, & inhumanissimè tractatam, epistola ad illam missa consolatur: cuius bonam partem hoc in loco attexere libuit. Ait igitur: Fluctuanti tibi inter procellas & turbines mundi, citò super vndas deambulans Christus adueniet, & Diaboli aduersum te flantem spiritum vno iussione suæ sermone compescet. Patienter, & quasi in medio maris posita, crede ad te Christum esse venturum: & ad te ipsam conuersa, exclama cum Propheta dicens: Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei & Deus meus. Deus enim beneficium suum ad hoc longius protrahit, vt non sit nobis vile quod præstat. Vide ne turberis in hoc quòd piè viuenti tibi inferantur aduersa. Non enim deciperis: sed probaris. Non est tuta defensio, quam per

Tertiū remedium.

Matth. ix.

Psal. 91.

hominem

hominem putas posse constare. Audi Scripturam dicentem: Maledi- 22
ctus homo qui spem suam ponit in homine: Et; Benedictus homo
qui spem suam ponit in Deo. Caue fortiter, vigilanter, strenuè uni-
uersa peccata, & à Deo solum quære solatium, cuius præcepta con-
seruas: citò enim ad te placidum tempus conuertetur, & quasi post
noctis tenebras floridum diei lumen aspicies, atque post glaciale fris-
gus hyemis transeuntis, aurea tibi tempora & serena succedèt. ¶ His
ergo prælijs fratres nos in quavis tribulationum iactatione muni-
re possumus, vt præsens atque propitium diuinum numen experia-
mur. Mos enim Dei est (vt sancta illa fœmina in oratione sua testa-
tur) post tempestatem, tranquillum facere, & post lachrymationem
exultationem infundere: qui omnia quæ pijs hominibus accidunt,
sive secunda, sive aduersa sint, in eorum commodum vertere solet.
Cuius rei cum multa exempla afferre possem, vnum Ioseph in me- 23
dium proferam. Qui venditus à fratribus in seruum, & in carcerem
deinde coniectus (quod extremæ miseræ esse videbatur) ad eò ni-
hil læsus fuit, vt diuina tamen prospiciente clementia, ad principa-
tum etiam perueniret Ægypti: itaque calamitas ea non solum maxi-
mam gloriam iuueni sancto, sed etiam salutem familiæ suæ, & cura-
tis Ægyptijs peperit.

Sed ad historiam redeûtes, excitatus discipulorum oratione Dñs
quid dixerit audiamus: [*Quid, inquit, timidi estis modicæ fidei?*] Fidem
habebant discipuli, qui nequaquam in tam præsentem periculo opem
Domini implorarent, quam ab illo minimè præstari posse confide-
rent? Per exiguam tamen eorum fidem exiisse, vel ex eo constat,
quòd magno fuerint timore consternati. Sicut enim perfecta chari- 24
tas foràs mittit timorem: ita perfecta fides hanc formidolosam hæsi-
tationem ex animis pellit, & confidenter cum Propheta clamare fa-
cit: Dominus illuminatio mea, & salus mea: què timebo? Dominus
protector vitæ meæ, à quo trepidabo? ¶ Verùm hoc in loco illud ad-
notandum est: fidem hîc (vt sæpe aliàs) pro fiducia metonymicòs acci-
pi, in qua pro effectu ponitur causa: fides enim robusta fiduciam pa-
rit. Vnde alij verterunt. Quid timidi estis exigua præditi fiducia? Cur
autè discipuli trepidationis & diffidentiae reprehendantur, in prom-
ptu causa est. Nam qui virtutem, diuinitatem, atque potentiam
Christi tot miraculis in terra editis ad eò perspectam habebât, quid
erat quòd in mari trepidarent: quasi non idem in mari futurus esset,
qui in terra extitisset? Et quidem hoc ingenio sunt multi, vt quam-
uis sæpe aliàs in calamitatibus suis præsentem Domini opem
experti

Tob. 3.

1. Ioan. 4.

Psalm. 26.

- 25 experti sint, si tamen nouus aliquis casus emerferit, si fortuna paululum fuerit immutata, ipsorum quoque fiducia cum fortuna pariter commutatur. Tales olim fuere illi, de quibus scriptum est: Et male loquuti sunt de Deo: dixerunt: Ecce percussit petram, & fluxerunt aquae, & torrentes inundauerunt: Nunquid & panem poterit dare, *Psal. 77.* aut parare mensam populo suo? Videte quæso quanta fuerit horum hominum cæcitas atque dementia, quæ vnde omnem animi hæsitacionem pellere debuissent, inde dubitandi atque diffidendi ansam arripuerunt. Quæ perfidia ita Dominus indignatus fuit, vt potetiam quidem suam edito insigni miraculo declararet: sed hoc tamen in perniciem perfidorum cecidit: vtpote qui huius diffidentiae grauissimas pœnas repentina morte dederunt. Hos autem, cæterosque omnes, qui simili perfidia laborant, quibus quæso aptius quàm principibus exercitus Syriæ aduersus Achab regem Israel dimicantibus 26 comparare poterimus? qui cum cernerent se in montibus ab Israelitis parua manu fusos atque fugatos: non quidem Israelitis, sed montuosis Dijs victoriam esse tribuendam censuerunt. Quare statuerunt anno proximo à Deorum illorum ditione Israelitas abducere, & in vallibus cum ipsis conflare: existimantes facile se superiores euasuros, si eos montanorù Deorum auxilio destitutos adorirentur. Quis tale vnquam delirium commentus fuit, vt diuinam potentiam pro locorum varietate vel minui, vel amplificari crederet, posseque illù in montibus, non in vallibus opem ferre? Atque ijs non admodum dissimiles esse videntur, qui cum quibusdam in rebus benignitatem Domini experti sint, in alijs tamen, si paululum à præteritis distent, 27 fiduciam penè omnem amittunt: quasi paterna cura & prouidentia Dei præscriptis limitibus circumscripta sit, nec ad omnia calamitatum genera subleuanda porrigatur.

§. III.

¶ Excitatus ergo discipulorum oratione Dominus, increpauit mare: protinusque ad vocem eius dicto citius siluerunt venti, subsederunt fluctus, conquieuit mare, [*et facta est tranquillitas magna.*] En fratres, quod initio dicebamus, nempe, neque tribulationes pijs hominibus, nec diuinam opem aliquando defuturam. Nouit enim Dominus (vt Petrus Apostolus ait) pios de tentatione eripere. Vtrumque autem Propheta regius ardenti oratione significauit cum ait: Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas, & conuersus viuificasti me, & de abyssi terræ iterum reduxisti me. Multiplicasti magnificentiam tuam, & conuersus consolatus es me. Itaque piorum omnium *Tertia pars de superate tribulationis fructu.* *2. Pet. 2.* *Psal 7.*

- Tob. 11.** nium est illa Tobiae vox: Benedico te Dñe Deus Israel: quia tu casti- 28
gasti me, & tu sanasti me. Verè enim Dñs & mortificat, & viuificat,
1. Reg. 2. de ducit ad inferos, & reducit. Deniq; in Deut. Moses populo ait: Af-
Deut. 8. flexit te penuria, & dedit tibi mâna, quod ignorabas tu & patres tui.
Et postquam afflixit atq; probauit te, ad extremũ misertus est tui.
¶ Sed dicetis forsitan: An non maius beneficium esset præuenire la-
bores, ne nos vexarent, quã vbi diu torserunt, opem laborãtibus fer-
re? Verũ quis rebus ad voluntatem fluentibus, & secunda semper as-
pirante aura Dominum agnosceret? aut hoc illi beneficium accep-
tum ferret? aut illius opem imploraret, cum nulla re indigeret? Solet
Gregor. in enim rerum abundantia (vt D. Gregor. ait) tantò magis à timore di-
Homil. uino mentem soluere, quantò magis hinc compellit diuersa cogita-
Simil. re. Quocirca quemadmodum in operibus naturæ prouidentiam
suam Dominus declarauit, non cum omnia morborum genera ab 29
humanis corporibus sustulit: sed cum omnibus morbis appositis-
sima. medicamenta prouidit: ita in operibus gratiæ paternam curam,
prouidentiam, benignitatem, & charitatem erga suos tum vel maxi-
mè ostendit, cum eos è medijs tribulationum fluctibus cœlesti ope
Simile. subleuat. Vt enim grator est post vehementem sitim aquæ frigidæ
potus, & post Solis æstus umbra petræ prominentis in terra deser-
ta: ita post calamitatum tempestatem, supernum diuinæ miseratio-
nis auxilium. Verissimè enim dictum est, Speciosa misericordia Dei
in tempore tribulationis.
- Primus tri-** Sed paulò fusiùs eos fructus, qui ex huiusmodi tribulatione ac li-
bulationũ beratione consequuntur, expendamus. Hoc nobis sequentia verba
fructus. subindicant. Porrò inquit Euangelista, [*homines illi mirati sunt dicen-
tes: Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei?*] Primũ igitur admi- 30
ratio diuinæ maiestatis, & potestatis ex hoc opere consequuta est.
Quæ quidem admiratio spiritali quadam oblectatione & gaudio
vacare non potest. Admirationi enim rerum maximarum adiunctã
esse animi delectationem Aristoteles ait. Quæ tamen delectatio tan-
tò maior in hoc opere extitit, quantò maiori beneficio periclitantes
affecit. Quid enim maius quàm insanam vasti gurgitis rabiem com-
pescere, & impendentem mortem repentina Dei ope euasisse? Tale
ergo solet esse piorum hominum gaudium, quoties ab instantibus
Psal. 113. malis se diuina ope liberatos vident. Tale erat sancti Prophetæ gau-
dium cum diceret: Ego autem in Domino gaudebo, exultabo & læ-
tabor in misericordia tua: Quamobrem? quia respexisti inquit, hu-
militatem (siue afflictionem) meam, saluasti de necessitatibus ani-
mam.

31 mam meam: nec conclusisti me in manu inimici, statuisti in loco spatio-
 so pedes meos. Tale etiam gaudium illius sanctæ fœminæ, extitit,
 quæ abscissum in pera caput Holofernus gestans ait: Viuit autem
 ipse Dominus, quia custodiuit me Angelus eius, & hinc abeuntem,
 & ibi commorantem, & sine pollutione peccati reuocauit me vo-
 bis gaudentem in victoria sua, in euasione mea, & in liberatione ve-
 stra. Quale ergo hoc gaudium fuisse putandum est? Quod quidem
 gaudium vsque adeo piorum calamitatibus vicinum, atque adeo
 debitum est, vt vel hoc nomine Propheta illud à Domino exigat,
 propterea quod calamitatibus antea pressus fuerit. Vndè pro eo
 quod nos legimus: Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti:
 alij verterunt. Lætifica nos pro diebus quibus nos humiliasti: pro
 annis quibus vidimus mala. Hic ergo primus tribulationis ac diuinæ
 32 liberationis fructus.

Iudith. 13.

Psal. 89.

Proximus verò huic est pro accepta liberatione laus & gratiarum
 actio: non illa quidem languens & remissa: sed feruens atque deuo-
 ta: vtpotè quæ à flagranti animo ex recentis beneficij memoria pro-
 ficiscatur. Qualis erat eiusdem sancti Regis, cum diceret. Ego au-
 tem cantabo fortitudinem tuam, & exaltabo manè misericordiam
 tuam: quia factus es susceptor meus & refugium meum in die tribu-
 lationis meæ. Sic etiam filij Israel (vbi se ab exercitu Pharaonis, & im-
 minenti mortis periculo ereptos viderunt) in voces illas lætitiæ & gra-
 tiarum actionis plenissimas eruperunt. Cantemus Domino, gloriosè
 enim honorificatus est, equum & ascēforem proiecit in mare. Hinc
 orta sunt cantica illa sanctarum fœminarum, Annæ, Delboræ, & Iu-
 dith: quæ omnia ex tribulationū fontibus simul & miseratione Do-

Secundus fructus.

Psal. 58.

Exod. 51.

33 mini ortum habuere. Quæ quidem non modò laudis: sed etiam iu-
 stitiæ sacrificium Domino offerunt, pro præteritis beneficijs gratias
 agentes, & in futurū pietatem & obsequia promittentes. Hæc enim
 præcipua verè deuotionis & laudis portio est. Quod planè Regius
 Propheta significauit cum ait: Vnam petij à Domino, hanc requi-
 ram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.
 Quid igitur ibi facies? quo officio fungeris? Certè dabo operam vt
 videam voluntatem Domini, quæ mihi legibus & præceptis eius ex-
 posita est: & diligenter exequar quidquid ei placitum esse didicero.
 Sed vndè tibi ô Vates sancte hoc studium, & laudandi Deum & præ-
 ceptis eius obtemperandi? Subdit causam. Quoniam abscondit me
 in tabernaculo suo in die malorum, protexit me in abscondito taber-
 naculi sui. Videte quem ei fructum peperit antea acta tribulatio, &

Psal. 26.

quæ

quæ ipsam consecuta est diuina liberatio.

Tertius
fructus.

Postremus tandem fructus est spei robur atque firmamentum. Vbi enim homo paternam erga se Dei benignitatem & prouidentiam in malorum suorum curatione expertus est, facile adducitur ut speret non defuturum sibi in quavis alia calamitate, qui in alijs frequenter affuerit. Quàm firmam verò spem hæc pia Domini liberatio afferat, declarant illa Prophetæ verba: Deus noster refugium & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Propterea non timebimus dum turbabitur terra, transferentur montes in cor maris.

Psal. 45.

Quid dici potuit aut constantius, aut fortius, aut mirabilius? Et ne putes hanc hyperbolè esse, addit hoc iam ita contigisse. Nam sonuerunt, inquit, & turbatæ sunt aquæ, & grauissima tempestas cõtra nos excitata est: at idem ipse impetus fluminum, & procellarum, ciuitatè Dei ad eò non deiecit, ut magno etiã gaudio lætificauerit: utpote qui maiorem ei contemplandæ diuinæ bonitatis & paternæ prouidentiae materiam præstiterit: dum in medio turbine tempestatis confidit se beneficio Dei fore tutam, & ab omni periculo immunem. His ergo de causis Dominus viros virtute ac pietate præcellentes per varios casus plerumq; , & per varias calamitatũ angustias ad vitã perducit beatam & immortalè: contraq; impijs vitæ quidem prosperitatè, secundasq; res ad breue tempus facilè concedit: sed miseræ & poenæ quæ scelera eorum sequuntur, sempiternæ sunt & immortales. Quæ cum ita sint, nec illa quæ fortunæ bona vulgò nominantur, æstimanda sunt: nec res aduersæ & incommodæ in malorum numero ponendæ, utpote quæ pietati, fidei, atque patientiæ, cæterisque virtutibus, quas antè commemorauimus, materiam præstent.

33

36

Cum ergo tam multi sint, fratres, calamitatũ quæ nos vndiq; circumstāt fructus, si illis tanquã medicamentis à diuina benignitate ad salutem animæ nostræ cõfectis, uti velimus: reliquũ est, ut nõ despõdeamus animũ, nec à Deo tunc nos desertos esse credamus: sed tunc maximè ad ea, quæ antè diximus præsidia recurramus, nec ut inertes facere solèt, belli tẽpore orationis arma proijciamus: sed ad illa fidèter & humiliter cõfugientes, opè Domini imploremus, illumque quasi dormiètè excitemus. Is enim vbi paulisper sustinuerimus, precibus nostris excitatus, imperabit vëtis, compescet fluctus, sedabit mare, fietq; tranquillitas magna: in qua tandem constituti, ab omniq; periculo liberati, cantare cum Propheta poterimus: Trãsiuimus per ignè & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Quod nobis cõcedere dignetur, qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

Psal. 67.

IN EADEM TERTIA DOMINICA
 post oct. Epipha. Concio secunda, in qua primùm & vita præ-
 lens huic mari magno & periculoso comparatur: ac deinde re-
 media describuntur, quibus in eo secunda nauigatione
 uti, & ad salutis portum peruenire
 valeamus.

*T H E. Ecce motus magnus factus est in mari, ita ut
 nauicula operiretur fluctibus. Matth. 8.*

2 **N**ter varios errores, quibus delusa olim Gentilitas la-
 borabat, hic vnus erat: quòd mundi regnum crede-
 bāt Deos ipsos inter se humano more fuisse partitos.
 Ioui enim ccelū, Plutoni inferos, Neptuno verò fratri
 maria sorte contigisse delirabant. Vnde sunt illæ eius-
 dem apud Maronem voces, quibus ventos regnum suū infestantes
 corripit dicēs: Maturate fugā, regiꝫ; hæc dicite vestro. Nō illi impe-
 riū pelagi, sæuumq; tridentem: Sed mihi sorte datū. Ad hāc ergo cæ-
 citatē ex humanis mētibus pellendā, Saluator noster vbi tot mirāda
 prodigia edidisset in terra, trāsijt ad mare: vt se terræ, maris, atq; om-
 nium rerum Dominum cōprobaret. Ait igitur sanctus Euāgelista.

[Ascendente Iesu in nauiculam, secuti sunt eum discipuli eius: & ecce
 motus magnus factus est in mari, ita ut nauicula operiretur fluctibus.]
 Hanc tempestatem Origenes imperio Domini excitatam credit, *Origen. in*
 ideoq; non communem, aut leuem: sed maximam fuisse credendum *homil.*
 3 est. Quæcunque enim Deus (se solo) sine aliarū causarum ministe-
 rio facit, maxima, taliq; autore digna sunt: ideoq; & tempestas ma-
 gna, & tranquillitas quoq; magna fuit: quia imperio omnipotentis
 virtutis, vtraque res plenissimè obtemperauit. Causa autem tempe-
 statis excitandæ, probatio spei, atque fiduciæ discipulorum fuit.
 Qua in re dictu mirum est, quàm multis argumentis virtutem hanc
 Dominus discipulorum mentibus inserere, & quàm multis modis
 eandem probare voluerit. Hoc enim fecit, cū à Philippo quæsiuit: *Ioan. 6.*
 Vnde ememus panes, vt māducent hi? Idē fecit cū Petrū super aquas *Matth. 14.*
 ambulare præcepit: & quando cum discipulis panibus & com *Matth. 16.*
 meatu destitutus, transfretare voluit. Idēq; modò efficit, cū dor-
 miens commouit ventos, & maria excitauit. His enim rebus discipu-
 lorum fidem atq; spem & probare, & erudire, & cōfirmare volebat.

Ff Quòd

Quod nequaquam fecisset, nisi virtutem hanc vitæ nostræ anchoram, pacis firmiteramentum, iustitiæ, dignitatis, & salutis ministram & maximam Christianæ philosophiæ partem esse intellexisset. Verè enim Christianæ vitæ summa perfectio est, ex Deo pendere, illum aspicere, illum semperintueri, ad illius gloriam omnia referre, ad illius opem in omni pressura confugere, ab illo bona omnia expectare, & seipsum atq; sua omnia illi vicissim tradere: vt ad locum tãdem vnde exeunt gratia: & flumina, reuertamur. Sic enim fit, vt Christiani hominis vita non tam humana, quàm cœlestis sit, atq; diuina: quando & omnia bona à Deo recipit, & quæ rursus habet omnia, in ipsum confert atq; refundit. Vix autem vnquam virtutis huius experimentum cœpit, quin modicam eorum fiduciam deprehenderet: vsq; adeò difficile atq; arduum est supra naturã attolli, & in spẽ, contra spem credere, & ardenti in Deum fide salutem sibi firmiter polliceri, cum eam præsertim omnis humana ratio, & industria denegat.

Cæterum dum turbida illa tempestas furit, dormire Dominus dicitur. Nullo modo diuinus hic somnus mysterio vacare potest. Túc autem pijs dormire Dominus dicitur, cum calamitates, quibus vndique obsessi sunt, ad extremum vsque ita sæuire permittit, vt nulla elabendi spes reliqua esse videatur: quò postea & gratior sit eius misericordia, euidentiusque appareat diuinum fuisse remedium, vbi humanum prorsus desperabatur auxilium. Hinc illud in Psal. Turbati sunt & moti sunt sicut ebrius: & omnis sapientia eorum deuorata est. Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur: & de necessitatibus eorum liberauit eos. Hoc est, Cum ita homines calamitatibus exagitantur, vt ebriorum more velut extra se positi nihil pensi haberent, & omnis eorum sapientia deuorata esset: hoc est, nulla eis humano consilio aut sapientia euadendi ratio appareret, tum clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, qui desperatam humana ratione salutem ad se clamantibus contulit. ¶ Sic permisit Bethuliam ab Holofernibus exercitu obsessam, penè in deditionem hostium venire, quando ei subitum, & insperatum de cœlo misit auxilium. Daniel. 13. Sic Susannam in extremo vitæ periculo constitutam, & iam lapidibus à furente populo obruendam, è media morte liberauit. Sic Dauidem permisit ab exercitu Saulis in monte ita obsideri, vt is iam omnem euadendi spem penitus abiiecisset. At cum omnis eius sapientia exhausta atque deuorata esset, quia nullum effugiendi consilium suberat, adiuuenit diuina Sapientia remedium, dum in terram Israel exercitum Philistinorum immisit, quò Saul obsidionem solue-

re, &

7 re, & prædam, quã penè in manibus tenebat, dimittere coactus est. Sic etiam in hodierna sancti Euangelij lectione, eò vsque maris fluctus intumescere Dominus permisit: vt nauicula ipso dormiente vndis cederet, & discipuli se iam perire ad Dominum clamarent. In his ergo, similibusque periculis, Dominus dormire interdum dicitur, cum tamen verissimè de eo scriptum sit: Ecce non dormitabit, nec dormiet, qui custodit Israel.

Cum ergo discipuli tanto se periculo constrictos cernerent, ad dormientis Dñi opem confugiunt clamantes: [Domine saluanos perimus.] Quibus ille ait: [Quid timidi estis modicæ fidei?] Cur Dñe modicam fidem appellas, quæ nunquã abs te contra furens & iratum mare opem & salutem postularet, nisi te maris & fluctuum Dñm esse crederet? Rectè sanè. Fidem quidem discipuli habebant, sed modicam tamen & angustiis finibus circumscriptam: quia cum in eadem nauicula cum ipso vitæ autore nauigarent, non erat cur sibi de periculo timerent: cum illum sequerentur, qui periculis omnibus superior est. Hic enim Dñi mos est, vt quos in filios adoptauit, & in mystici corporis sui mēbra transfudit: eosdem quãditu tales permanent, tanquã seipsum protegat, atque conseruet. Hoc enim nobis innuit, quòd ipse in eadem nauicula nobiscum nauiget, in qua cōmune nobis cum illo periculũ & salus est. Idem nobis mysticè illa Davidis verba indicat, qui cū Abiathar sacerdotem à Saule profugũ excepisset, ad illum ait: Mane mecũ, si quis quæsierit animã meam, quæret animam tuam, mecumq; seruaberis. Quæ quidem verba non Davidi solũ, sed Dño etiam Saluatori (cuius ille imaginem gerebat) aptissimè conueniunt: quod ipse in oratione sua testatur cum ait: Volo Pater, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus. Si ergo idẽ locus manet mēbra Christi, qui ipsum Christũ, qui periculis omnibus maior est: quid est cur discipuli timere deberent, cum in eadem nauicula cum ipso essent?

Fidei tamen ea virtus est, vt quamuis modica esset apud illos, tamen apud summum fidei autorem & consummatorẽ Iesum nõ modici valoris sit. Ea est enim Saluatoris nostri largitas atque benignitas, vt exigua quoq; obsequia nostra, quæ maiestatis eius celsitudine quodammodò videntur indigna, maximis donis atq; muneribus afficere soleat. Qua quidem in re nobis ipsis, fratres, gratulari debemus, qui talem Deum colimus, qui ne minima quidẽ obsequia, nec calicem aquæ frigidæ sine copiosa & superabũdanti mercede relinquit. Itaq; modica etiam discipulorum fide excitatus, imperavit vëris, frenauit fluctus, cõpescuit mare, [& facta est tranquillitas magna.

Porrò homines illi mirati sunt &c.] Hactenus de Evangelica lectione, nunc fratres in aliud mare multò turbulentius & periculosius, Christo gubernante ingrediamur. 10

PARS PRIOR. §. I.

¶ Hęc vitam quam viuimus, nauigationem esse, & hoc seculum mare in quo nauigamus, communis sanctorum Patrum, atque adeò Philosophorum sententia prædicat. Quocirca quemadmodum necesse est, vt nauigaturi, maris in quo nauigant pericula diligentissimè perspecta & explorata habeant, & aduersus ea conuenientibus se remedijs muniant: ita nobis in hac spiritali nauigatione agendum est, atq; eò magis, quò plus est animæ quàm corporis, & æternæ quàm temporalis vitæ naufragium facere. Id quòd nos sapièter Plutarchus philosophus in signis admonet his verbis. Quemadmodum qui cælo etiam sereno nauigant, instrumenta etiam aduersus tempestatem in promptu habent: ita qui in læta fortuna rectè sapiunt, præsidium quoque aduersus infortunia comparant. Quoniam igitur lectio sancti Euangelij, maris hodie tempestatem & procellam nobis ob oculos ponit, operæpretium me facturum arbitror, quando omnes in hoc mari magno & spatiofo nauigamus, si tum magna eius pericula, tum eorum remedia vobis ob oculos ponam. Vos verò mihi fratres eas aures præbete, quas communis huius periculi, & rei magnitudo requirit. 11

Plutarc.
Simil.

Simile.

Principiò igitur vitam hanc esse nauigationem, multis nominibus probare possumus. Nam vt ab hoc primùm ordiamur; quemadmodum ij qui nauigant, nunquam quiescunt: sed ad portum quem petunt, propiores quotidie fiunt: ita nos siue volentes, siue nolentes per singula momenta temporum quotidie ad finem vitæ nostræ, ita quam ad portum properamus. Fluunt enim omnia (ait Seneca) & in assidua diminutione sunt corpora nostra, rapiunturque fluminum more. Quidquid vides, currit cum tempore: homo fluida est materia, & caduca, & omnibus obnoxia calibus. ¶ Hanc autem continuam hominis mutationem inter cæteras vitæ nostræ miseras sanctus Iob deplorat, cum hominem nunquam in eodem statu permanere describit. Quo in loco D. Greg. ait: Nostrum viuere, à vita transire est. Vita enim nostra ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur, & inde semper deficit, vnde se proficere credit: quia dum infantia ad pueritiam, pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad iuuentutem; iuuentus ad senectutem, senectus transit ad mortem, in cursu vitæ præsentis, ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur. Ante pec-

Seneca.
Epist. 67.

Iob. 14.

Gregor. in
Mor.

catum

13 catum enim tempora homine stante (hoc est, non moriente) transibant: modò cum ipsis temporibus transit homo, & ad mortem quã ocissimè peruolat.

Habet etiam nauigatio incommodum aliud: quòd assiduis ventorum, temporumque varietatibus obnoxia sit. Quàm verò hoc ipsum cadat in hominũ vitam, declarat D. Greg. Nazian. his verbis: *Greg. Theolog.* Natura quidem ipsa nihil in rebus humanis constans est, nec sibi æquale, nec per se sufficiens: sed circulus quidam rerum nostrarum, voluitur: aliàs atq; aliàs in vno die, sæpius etiã hora vna mutationes adferens. Et potius licet credere instabilibus ventis, & nauis mare sulcantis vestigijs, & noctis fraudulentæ somnijs (quorum breuis est gratia) & quæcunq; in arena pueri per ludum effingunt, quàm hominis prosperitati. Hactenus ille. Nemo ergo se eadem semper aua

14 speret nauigaturum: sed modò secunda, modò aduersa. Ludit enim, (inquit Seneca) de suis fortuna muneribus, & quæ dedit, abstulit, & quæ abstulit, reddit: nec vnquam tutius est illam experiri, quàm cum locum iniuriæ non habet. Maximè enim cuiq; fortunæ minimè credendum esse, sapiens quidam monet. Hinc illud Pub. Mimi: Fortuna quos beneficijs ornat, ad duriores casus referuat. *Seneca.*

Habet item incommodum aliud nauigatio: quòd non solum assiduis mutationibus, sed infinitis penè periculis & laboribus exposita est. Quid enim post peccati lapsum humana vita laboriosius & periculosius? Quid quæso, inquit Ambros. nobis miserius, qui tanquam *Ambro. de fide & resurrect.* spoliati, & nudi proijcimur in hanc vitam, corpore fragili, corde lubrico, imbecillo animo, anxij ad sollicitudines, desidiosj ad labores, proni ad voluptates? An non hic satis superq; miseriarum est? Quã *Matt. 6.*

15 obrem Saluator vetuit nos crastinas curas & sollicitudines anteuertere: quia videlicet sufficeret vnicuique diei malitia sua, hoc est, curarum & laborum agmen, quos vnaquæque dies secum affert. Propter quod etiam Apostolus tempus nos redimere iubet, hoc est, à *Ephes. 5.* seruitute curarum, terrenorumque negotiorum, quæ ipsa secum vita affert, vendicare: quoniam dies mali sunt, hoc est, periculis, miserijs, & sollicitudinibus anxij. An non, inquit August. dies mali sunt, quos agimus in corruptela huius carnis, inter tam multas difficultates, vbi falsa voluptas, nulla gaudij securitas, timor torquens, cupiditas auida, tristitia anxia? Ecce quàm mali dies, & tamen rogant Deum homines, vt diu viuant. Quid autem est diu viuere, nisi diu torqueri? Quid longa vita, nisi (vt quidam ait) diuturna calamitas, & longa dolorum colluies? ¶ Quæ sint autè pericula ista, quæ

Eecl. 43.

Hierony. in
Episto. ad
Heliod.

nauigantes manent, neminem ignorare licet: quia nemo est qui non ea periculo suo didicerit. Scriptum est enim: Qui nauigat mare, narrant pericula eius. Cum autem quicumque in hoc seculo degimus, nauigemus: omnes utique eius pericula & iactationes narrare possumus. Quotus enim quisque à procellis huius mundi liber, placidam & tranquillam vitam agit? Quis semper aura secunda, ventisque fauentibus usus est? Itaque omnes huius disciplinæ periti sumus, quos planè peritos fecit, non doctrina, sed miseria. ¶ Diuus tamen Hieronymus, qui diutius in hoc pelago nauigauit, quia plus vixit, de eius periculis ita ait. Etego non integris rate vel mercibus, quasiq; ignarus fluctuum, & incautus nauta præmoneo: sed quasi nuper naufragio eiectus in littus, timida nauigaturis voce denuntio: In illo, æstu Charybdis luxuriæ salutem vorat: tibi ore virgineo ad pudicitia perpetrandam naufragia Scyllæum reuidens libido blanditur. Hic barbarum littus, hinc diabolus pyrata cum socijs portat vincula capiendis: Nolite credere, nolite esse securi: Licet in modum stagni fusum æquor arrideat, licet vix summa iacentis elementi spiritu terga crispentur, magnos hic campus montes habet: Intus inclusum est periculum, intus est hostis. Expedite rudentes, vela suspendite: Crux antennæ figatur in frontibus: Trāquillitas ista, tempestas est. Hactenus ille. In quibus verbis vir sanctus non modò maris pericula: sed etiam remedia breuiter attigit, quæ nos tamè paulò fusiùs postea persequemur.

§. I I.

¶ Præcipuum verò maris periculum venti sunt immitiores & aduersi, qui iter nostrum prohibent, qui nos à cursu abducunt, quique fœdas in mari tempestates excitant: quibus miseri nauæ ita iactantur, ut modò in sublimi pendentes, nubes attingere, modò ad ima terræ subducta vnda demergi videantur: quemadmodum ingeniosus Poeta describit his verbis: Tollimur in cœlum curuato gurgite, & ijdem Subducta ad manes imos descendimus vnda. Id autem in hac spiritali nauigatione fit, cū varia homines fortuna exagitati, modò fœdis rebus elati tolluntur in altum (vnde cæteros despiciant) modò verò aduersa vrgente fortuna, spiritu pusillanimitatis absorbentur, & ad ima dei ieiuntur. Quam quidem iactationem Vates sanctus describit cū ait: Ascendunt vsque ad cœlos, descendunt vsque ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat: utrobique enim damno afficiuntur, quando illic superbia & vana lætitia efferuntur: hinc verò immoderato timore, tristitia, atque desperatione contrahuntur; ideoque utrobique anima eorum in malis tabescit. Rectè enim Plutarchus:

Simil.
Plutarc.

19 chus: Vt corpus, inquit, ægrotum nec æstum ferre potest, nec frigus: ita animus æger, prosperis & lætis rebus iuxtà offenditur.

Sunt etiam in mari pyratæ, qui loca opportuna captantes, incautos adoriuntur, & spoliant: eosque interdum vinculis astrictos in captiuitatem abducunt. Porrò huius nostri maris pyratæ sunt illi, de quibus Propheta dicit: In via hac qua ambulabā, abscóderunt superbi laqueum mihi. Itaq; pyratæ isti dæmones sunt, qui hoc mare magnū peragrantes, auidis faucibus animarū nostrarum prædas agunt. Nam cū sint humani generis hostes, nulla alia re quam pernicie nostra saginantur. Pyratæ item ambitio, superbia, & inanis glória sunt, qui bonorū operum nostrorum mercedes diripiūt. Quicquid enim popularis gloriæ studio facimus, quàm libet magnum & eximiū sit, id totū perit nobis: quia quisquis intuitu humanæ laudis, aut fauoris
20 rectè operatur, nihil habet quod in altera vita sperare possit: quia in hac iā recepit quod quæsiuit. Hinc D. Greg. ait: Iustus in bono opere nec à corde gloriā, nec à lingua laudē, nec à manu munus expectat. *Greg.*

Est & aliud in mari vulgatissimum periculū, quod eos potissimū infestat, qui inter Scyllā, & Charybdim nauigant. Cui periculo multa alia in mari similia sunt. Ingressuris enim Olyssiponis insignem portum, aditus angustus inter scopulos vtrinque interiectos patet: à quo si paulisper læua, dextraque; declinaueris, in scopulos, aut vadosa loca incidisti. Hoc autem periculū latius in hac spiritali nauigatione patet. Nulla enim moralis virtus est (vt D. Thom. ait) quæ non inter duos scopulos, hoc est, inter duo vitia valdè inter se opposita constituta sit. Quò fit vt quisquis virtutis officiū aliquod exequi cupiat, velut qui inter Scyllam & Charybdim nauigat, mediam, hoc
21 est, regiam viam tenere debeat: ne si in contraria latera declinauerit, ad finitimorum vitiorum scopulos allidatur. Humana siquidem natura communis peccati morbo deprauata, vt ab ipsa virtute & officio: ita à medio hoc itinere, in quo sita virtus est, nos auocat, & ad extrema vitiorum inclinat, quando sensus ipse, & cogitatio humani cordis diuina gratia destituta, ad malum prona sunt ab adolescentia sua. Quò fit, vt homines ferè magis affectu & impulsu
proprie voluntatis & libidinis, quàm ratione ducantur: ideoque ad extrema potius illa impetu suo, quàm ad præstitutum à ratione medium ferantur. Hinc videas alios dum liberales esse student, in largiendo profusissimos: alios contrà, dum hunc scopulum declinare volunt, in alium avaritiæ atque tenacitatis incidere, congerendæque pecuniæ studio dies noctesque inhiare. Videas alios dum nimium

iusti videri volunt, in crudelitatem atque sauitiam degenerare: alios ²²
 contra dum hoc ipsum, ferarum magis quam hominū esse ducunt,
 remissione atque negligentia, & crudeli misericordia Remp. vel do-
 mesticos, & liberos suos perdere. Videas alios dum regendi autori-
 tatem tueri nitiūm volunt, cum austeritate imperare, & cum po-
 tentia (quod per Ezechielem Prælati Dominus impropere) alios
 Ezech. 34. verò dum hoc vitium declinare student, ita se ad ima demittere, vt
 à subditis facile contemnantur. Sunt alij sine vilo suauitatis tempe-
 ramento nitiūm tetrici & inexorabiles: contra verò sunt alij adeò
 Psalm. 24. molles & blandi, vt omnibus in omni re parūm etiam decora obse-
 qui velint, nihil que petentibus negare audeant. Suauitati ergo, recti-
 tudinis seueritas iungenda est: vt illum imitari possimus, de quo scri-
 ptum est: Dulcis & rectus Dominus. Sicut enim pictores extremos
 colores miscere arte solent, vt membrorum habitus & colores effin- ²³
 gant: ita etiam in actionibus nostris temperamētum quoddam pru-
 dentiaē consilio adhibendum est, quo extrema omnia declinantes,
 modum quendam & ordinem retinere valeamus. Nam & venena
 parcè medicamenti admixta, non venena, sed medicamenta sunt.
 Simil. Vitiata namque hominis natura, immoderatos nobis affectus inge-
 neravit, è quibus ratio instar prudentis medici, non tantūm sumat
 quantum huiusmodi natura suppeditat: sed quantum honestatis
 ratio patiatur.

Verū inter omnia maris pericula, summum mihi esse videtur,
 scopuli sub vnda latentes: ibi enim cū externa maris species placi-
 dam faciem spectantibus ostēdat, intūs tamen periculum inclusum
 celat. Hoc autem periculum, quæ ars, quæ prudentia vitare queat?
 Quam multas naues hac occasione naufragium fecisse putandum ²⁴
 est! At hoc ipsum periculum, in huius vitæ pelago, vt grauissimum,
 ita frequentissimum est, in quo boni viri præcipuè periclitantur.
 Cū enim hi vitijs omnibus ita renuntiauerint, vt prius extrema
 omnia pati, quàm lethaliter Deum offendere apud se statuerint: vix
 eos vnquam communis hostis aperto Marte adoritur, aut ad nota
 & aperta flagitia sollicitat: vt qui sciat se repullam illico passuram.
 Simil. Quocirca lethalia venena melle lita offert, & se velut callidissimus
 anguis sub viridi & læto gramine abdit: vt cū securus & incautus
 homo vestigium figit, à latente vipera mordeatur. Itaque vitium vir-
 tutis specie tegit, atque hac esca pios homines, & virtutis amantes ca-
 pere & illaqueare contendit. Itaque alios sub religiosi cuiuslibet ze-
 li prætextu ad indignationem, iram, & vindictæ cupiditatem insti-
 gat:

25 gat: alios verò sub pietatis & misericordiæ specie à solitudine, filen-
tio, & studio diuinæ contemplationis abductos, secularibus nego-
tijs ita implicat, vt spiritum sanctæ orationis prorsus extinguat: quo
extincto, facile deinde in quæuis alia delicta labuntur, & prædæ pa-
rent inimicorum. Alios contrà ita huic vni studio addicit, vt ad præ-
cepta maiorum, & graues fratrum necessitates, desides atque negli-
gentes faciat. Alios rursùm sub typo discretionis & prudentiæ, ni-
miam sui amantes, & corpori suo plusquàm par est indulgentes ef-
ficat. Contrà verò alios, dum illis abstinentiæ & parsimoniæ virtu-
tem ob oculos ponit, ad indiscreta ieiunia & carnis macerationem
ita rapit, vt fracto corpore, & capite, stomacho que debilitato, ad ni-
hilum vtiles fiant. Quid? quòd alios etiam charitatis obtentu (quo
videlicet alios iuuare possint) ambitionis spiritu inflammat, & dig-
nitates atque officia Ecclesiastica angelicis humeris formidanda, fa-
cit ambire? Quàm multos autè eorum, qui studijs sanctarum litera-
rum vacant, hoc eodem colore à studio Deo vacandi retrahit: satius
esse asserens, id temporis literarum studijs impendere, quàm cum
Deo agere, & mente in cælum conscendere? Ex quo interdum fit,
vt sciētia, quæ inflat, pleni, & charitate, quæ ædificat, vacui, id ipsum
quod se captare credebant, non assequantur. Tempus me deficiet,
si omnes diaboli astus detegere voluero, quibus bonos viros sub
virtutis imagine ludificare solet. In quibus omnibus superficies tan-
tùm aquæ cernitur: scopulus tamen intùs delitescens, nauem inno-
centiæ frangit. Verùm de periculis hæctenus.

P A R S P O S T E R I O R. §. II.

¶ Tam nunc res ipsa exigere videtur, vt tantis his malis remedia ali-
qua adhibeamus. Sicut enim non satis est medico, morborum ratio-
nem indicasse, nisi salutaria quoque medicamenta adhibeat: ita non
27 satis est nobis nauigationis huius pericula explicasse, nisi de pericu-
lorum etiam remedijs nonnulla disseramus. Quisquis igitur ab his
periculis tutus esse cupit, nauiculam cum Domino Iesu ingredia-
tur, vt cum salutis autore nauigans, saluis mercibus, & integra rate,
portum salutis perat. Nauicula autem hæc, vita Christiana est: per
quàm salus hominibus in hoc mari magno nauigantibus contingit:
& sine qua nemo salutem consequi potest. Sicut enim extra arcam
Noë, nemo ab aquis diluuij seruatus est: ita nemo extra huius vitæ
professionem politus, salutem vnquam est adeptus. Dicitur autem
ea meritò nauicula, non nauis: quia nimirum arcta est via quæ du-
cit ad vitam, & pauci sunt qui ambulant per eam. Vis scire quàm

Simil.

Genes. 7.

Matth. 7.

Psal. 13. pauci? Dominus de cælo prospexit super filios hominum, vt videat 28
 si est intelligens, aut requirens eum: Omnes declinauerunt, simul
 inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnũ.
 Quibus verbis raritas honorum in hoc mundo designatur, cum ta-
 men stultorum infinitus sit numerus. Quæ quidem res (nisi nos pec-
 cata penitus obcæcassent) maximum nobis timorem incutere de-
 buisset, trepidantibus videlicet ne ad hanc adeò numerosam stulto-
 rum sortem nos quoque pertineamus. Sed iam videamus quænam
 illa sint, quibus instructa nauicula hæc esse debet: vt in ea tutò hu-
 ius vitæ pelagus transmittere possimus.

Iacobi. 2.

Primum quidem nauicula ipsa integra & illæsa sit, ne vlla sui par-
 te aquam admittat. Quãuis enim tota ea firmissimè cõpacta sit, si vel
 vna tantum rimula aquã bibat, facilè naufragiũ faciet. Quod quidẽ
 Iacobus Apostolus testatur cum ait: Qui custodierit totam legẽ, de- 29
 liquerit autem in vno, factus est omniũ reus. Cæterũ cũ omnia pec-
 cata sint à nobis diligentissimè fugienda, tum vel maximè occultissi-
 ma & perniciosissima superbiæ, ambitionis, & arrogantix vitia (quæ
 multarum ruinarũ materia esse solent) cauenda præcipuè sunt. Scri-
Prou. 16.
Prou. 18. ptum est enim: Antequã conteratur, exaltatur cor hominis. Et, Con-
 tritione præcedit superbia, & ante ruinã exaltabitur spiritus. ¶ Quia
 verò nulla nauis adeò integra est, quæ in medijs vndis versans, non
 aliquid vndarũ per quas meat, vel certè pluuiarum è cælo cadentiũ
 admittat, ratio excogitanda est, qua hæc ipsa aquarũ colluuius exhau-
 riat: ne si plus debito excreuerit, nauẽ obruat. Quod in hac spiri-
 tuali navigatione, ad sacramentum confessionis pertinet, quæ pecca-
 ta animã grauantia foràs eijcit. In multis enim offendimus omnes.
 Constat autem peccata grauissimũ onus esse, sicut Propheta testatur. 30

*Iacob. 3.**Psalin. 37.*

Quoniã iniquitates meæ supergressæ sunt caput meũ, & sicut onus
 graue grauatae sunt super me. Quare necesse est frequenter ad huius
 sacramenti opẽ confugere, vt à peccatorum pondere, quo nimiũ ani-
 ma grauatur, eius beneficio alleuetur. Quòd cũ suis temporibus fa-
 ciendum sit, tum maximè cũ homo suspicatur se in lethale aliquod
 peccatũ incidisse. Ait enim D. Greg. Peccatũ quod per pœnitentiã
 non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Cui malo nullũ præ-
 sentius remediũ, quàm pœnitentia est: quæ peccatorũ vndas mentis
 nostræ nauiculam grauantes, imo & submergentes foràs protrudit.

Gregor.

Tum necesse etiam est, vt nauicula ipsa exterius bitumine linita
 sit, vt quamuis externa eius facies marinis aquis tingatur, interio-
 ra tamen eius ab omni aquarum humore immunia sint. Nihil enim
 nocet

31 nocet externam faciē aquis tingi, si interiora eius non penetret humor. Quid autem hoc in navigatione nostra est, nisi quod breuiter Propheta expressit cum ait: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere? Et quod Apostolus item monuit cum ait: Hoc itaque dico fratres, tempus breue est, reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint: & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tanquam non possidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi. Quisquis igitur ita animo affectus est, aquis extrâ tingitur, dum res humanas tractat: sed intus tamen purus ab omni aquarum contagio remanet, quando cor suum per amorem his minime implicat: sed in mundo cum hominibus versans, supra ea quæ mundi sunt, diuina se virtute subleuat, & attollit.

Psal. 61.
I. Cor. 7.

32 Eget etiam nauis firmissimo malo, à quo funes pendeant, quibus ad oram nauis alligatus, fortiter stringatur. Hi namque funes & malum fulciunt, ne vi ventorum à sedibus suis conuellatur: & rursus, funes ipsi à malo pendentes, nauem quoque retinent, ne flatibus impulsâ succumbat. Itaque mutuas sibi operas ista præstant, dum se inuicem & iuuant, & iuuantur. Quid verò per malum, nisi charitatem? quid per funes nauis, nisi cæteras virtutes quæ à charitate deriuantur, intelligimus? Nam & virtutes ad charitatem retinendam atque augendam deseruiunt, & charitas ipsa virtutes omnes calore atque imperio suo incitat, perficit, accendit, & ad operandum impellit. Sic enim diuina sapientia rerum ordinem instituit, vt mutuis auxilijs starent omnia, hoc est, omnia beneficium dando acciperent, mutuasque sibi operas præstarent, germanaque se charitate iuuarēt.

33 Sic ergo virtutes charitatem cōseruant, & charitas virtutes imperio, atque impetu suo ad operandum impellit. Nemo igitur se charitatis studio ita dedat, vt cæterarum virtutum officia negligat: nemoque ita se virtutum officijs addicat, vt charitatis (quæ vita est omnium virtutum) studia negligat. Studemus autem charitati cum aliis, tum vel maxime cum diuinorum beneficiorū contemplationi vacamus. Horum enim consideratione in meditatione nostra diuini amoris ignis exardescit. Qua in re tale temperamentum retinere conuenit, vt ita nos contemplationi addicamus, ne ætius vitæ opera (cum necessitas aut charitas exigit) relinquamus: nec ita rursus his implicemur, ne non aliquam temporis partem orationis atque meditationis studio impēdamus: sine quo anima nostra velut terra sine aqua, exiguos virtutū fructus germinat, & inter tot mundi laqueos, inter tot
cupidi-

cupiditatum æstus, tentationesq; vitiorum non sine periculo versatur. Sapienter enim à quibusdam dictum est, quod quemadmodum ferrum, nisi assidue exerceatur, rubigine absimitur: ita charitas, nisi exerceatur, & in actus suos prodeat, intercidere sæpe solet.

Matt. 5.

Ex malo autem carbasa pendent, quæ impulsu ventorum nauem deferunt. Hæc sunt autem sancta desideria, quæ velut flammæ quædam ab incenso charitatis igne excitantur: quæ ubi vehementiora sunt, ad securam littoris stationem homines perducunt. Quia enim desideria hæc à diuino Spiritu excitantur, ipse qui ea excitare dignatur, accendit & promouet, vt ad optatum tandem salutis finem perueniant. Hoc est enim quod Saluator ait: Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. Esurire enim atque sitire, quid aliud est, quàm vehementer desiderare? Quæ quidē desideria ad eod.

August.
Psalm. 118.

veræ pietati adiuncta sunt, vt D. August. totam Christiani hominis vitam, perpetuum quoddam cœlestium rerum desiderium esse definiat. Quo quidem desiderio regius Propheta sic æstuabat, vt diceret; Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. Pro quo alij verterunt: Attrita est anima mea præ desiderio iustificationum tuarum omni tempore. Ex quo apparet, quanta sit huius desiderij vis, quæ angore & vehementia sua viri sancti animam conficiebat. Talia enim sunt desideria, quæ Spiritus ille cœlestis inspirat, ex quibus gemitus illi inenarrabiles (de quibus Apostolus meminit) oriuntur: quibus orans homo nunquam frustra orat.

Rom. 8.

Qui enim dat sic desiderare, sic gemere, sic orare: dabit etiam & impetrare. Quomodo enim sui dissimilis, sibi que contrarius erit, qui hinc quidem impellit ad orandum, inde verò repellat oratorem? Hæc ergo desideria, hæc vota, quæ à Spiritu sancto proficiscuntur, nunquam frustra sunt: illa verò remissa & languida, quæ magis à spiritu accidiæ prodeunt, de quibus scriptum est: Desideria occidunt pigri: noluerunt enim quicquam manus eius operari: nunquam ad frugē perueniunt: quia enim à charitate minimè deriuantur, nō impellunt nauem: sed magis interim remorantur.

Prov. 21.

Isa. 48.

Psalm. 27.

Eget præterea nauis optimo gubernatore. Optimus autem navigationis nostræ gubernator ille est, qui ait: Ego Dñs Deus tuus, docens te vtilia, gubernans te in via qua ambulas. Sic enim illum gubernabat qui ait: Tenuisti manū dexterā meā, & in voluntate tua deduxisti me, & cū gloria suscepisti me. Sed hic tamē gubernator cū omnia videat, à nemine videri potest. Egemus igitur gubernatore visibili, qui nos dirigat & moneat: qui digito pericula mōstret, qui in tēpesta

37 re clauum tenens, ab imminēti naufragio suos liberet. Hic autē spiri-
tualis pater est, sine cuius præsidio qui tyrones adhuc in domo Dei
sunt, tutò nauigare non possunt, donec longo virtutis vsu veterani
siant, & potentes sint proprio stare iudicio. Quam diu enim rudes
adhuc sunt, pædagogis egent atq; nutritijs, in quorum sinu cõque-
scant, quibus tentationum suarum pericula detegant, quorū præce-
ptis obtemperēt, quorumq; monitis & consilijs vitā suā moderētur.

Eget præterea nauis clauo, sine quo ventis & fluctibus cederet,
& hęc atque illęc incerta pro vndarum impulsu iactaretur. Clauus
autem hic prudentia est, quæ virtutes omnes dirigit & gubernat, dū
medium locum, in quo earum rectitudo sita est, ostendit: sine qua
& virtutes ipsæ, atque adeò tota vita nostra cæca esset, & in cymerijs
tenebris versaretur. Quæ quidem prudentia quamuis omnia mode-

38 retur, tamen si linguam contineat, officio suo probè functa esse vi-
debitur. Sic enim legimus: Qui moderatur labia sua, prudentissimus
est. Quin & Iacobus Apostolus, eum qui prudenter linguam mode-
ratur, ad reliqua omnia moderanda potentē esse confitetur. Ecce, in
quit, naues cū magnæ sint, & à ventis validis minentur, circumfe-
runtur à modico gubernaculo vbi imperus dirigentis voluerit. Ita
lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Hoc est,
si quis eam rectè moderetur, magnum vtique in virtutibus profectū
faciet. Quod tamen præstare quanti sit operis, declarant illa Salo-
monis verba: Hominis est animam præparare, & Domini guberna-
re linguam. Quibus verbis munus hoc adeò arduum atque difficile
esse indicauit, adeoq; supra communem hominum facultatē po-
situm, vt proprium Dei esse definiat, & consequenter eius solum
39 quem diuinus Spiritus agit. Quis enim alius indomitum hoc mon-
strum freno subijcere, & moderari poterit?

Ad hęc etiam charta nauigationis magistra necessaria est, quæ
iter nauigaturis ostendat, quæ scopulos monstrer, quæ occulta ma-
ris pericula detegat, quæ totum nauigationis cursum dirigat, quam
q; in rebus dubijs atque asperis consulere nauæ possint: sine qua
nauigatio devia prorsus esset & cæca. Hęc autem charta, quid aliud
(quod ad nostrum attinet institutum) quàm sanctarum scriptura-
rum, sanctorumq; Patrum doctrina est? Hęc enim iter in cœlum
monstrat, Diaboli insidias aperit, latentiumq; sub imaginē virtu-
tum scopulos vitiorum mōstrat, dubia quæ inciderint soluit, totum
q; spiritualis huius nauigationis cursum certissimis disciplinæ cæ-
lestis præceptis dirigit. Huic igitur doctrinæ sedulò incubere debet
quisquis

Prou. 10.

Iacob. 3.

Prou. 16.

Psal. 118.

quisquis in huius vitæ pelago feliciter navigare desiderat, & à Syrenarum cantu (hoc est) à secularium hominum sententijs aures auertens, & eas ad cœlestium præceptorum, atque consiliorum decreta conuertens, cum Propheta clamet: Nam & testimonia tua meditatio mea est, & consilium meum iustificationes tuæ. Pro quo alij verterunt: Nam & testimonia tua, delectationes meæ sunt, & consilij mei. Aptissimè enim legis Dei, consiliarios suos appellauit. Quid enim his legibus sanctius, quid verius, quid securius, quid prudentius?

Verùm præter chartam, necessaria est etiam navigationis acus quæ cœlum aspiciat, quæ rectè à polum petat, quæ à cæteris mundi partibus obtutus suos deflectens, ad illum se conuertat, illum intruetur, cuius aspectu cætera omnia internosci, & dijudicari possiat. Hoc autem in navigatione nostra præstat puritas intentionis, quæ in omnibus Deum respicit, Deum attendit, Deum sibi vltimum finem statuit: Cui vni toto mentis affectu placere gestit: quando quidem talia esse opera nostra constat, qualis finis & intetio nostra est. Ab his igitur terrenis & caducis bonis, quæ in imo iacent, abducenda mens est, & in sublimia attollenda: atque vt nautarum acus ab omnibus alijs mundi partibus aspectum subtrahens, in vnum tantum mundi polum aciem dirigit: ita mens nostra toto affectu in vnum mundi Principem & rectorem feratur, illum aspiciat, illum toto pectore diligat, illum dies noctesque cogitet, illum omnibus vitæ commodis anteponat, ad illum omnes actiones suas dirigit, & omnia denique præ illo velut stercora reputet.

Hæc sunt igitur fratres remedia, quæ in hoc salo navigaturis aded necessaria sunt, vt sine illis tuta inter tot pericula navigatio esse nullo modo possit. Quocirca his potissimùm armamentis Christianæ vitæ nauem instaurare atque munire debemus, vt sic tandem ab omnibus magni huius maris periculis liberati, ad æternæ felicitatis portum (quò omnia vota, ac desideria nostra aspirant) felici cursu peruenire valeamus: præstante & gubernante Domino Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum Amen.

DOMINICA QVARTA POST OCTA.

Epiphaniæ Concio vnica, in qua lectio Euangelica explanatur.

THE

* *T H E. Domine nonne bonum semen seminasti in agro tuo? unde ergo habet Zizania. Matth. 13.*

V M Dominus in montem Sinai ad ferendas Hebraeis Exod. 24.
leges descendisset, in specie illum ignis apparuisse legimus. Sic enim scriptum est. Erat autem species gloriae Domini quasi ignis ardens in vertice montis, in conspectu filiorum Israel. Nemo autem ad eum communis tentus expers erit, qui hoc temerè factum fuisse credat: cum

omnia Dei opera perfecta sint, nihilque ab eo frustra, siue dum naturam condidit, siue dum gratia sua mentes hominum informat, fieri posse constet. Cum ergo sub alia imagine gloriam suam demonstrare hominibus potuisset, quærendum est, cur ignis speciem potissimum elegerit. Cuius rei illa mihi præcipua causa fuisse videtur: quod eius elementi natura, diuinæ bonitatis imaginem appositissimè repræsentet. Ignis enim inter elementa omnia maximè nititur sese atque vim suam omnibus alijs rebus imprimere, easque sibi similes reddere. Quò fit, ut si oleum, si ligna, si ferrum, si denique aqua (quæ igni maximè contraria est) illi admoueris, omnia in naturam suam permutare, formamque suam, & splendorem illis communicare velit. Talis ergo diuinæ bonitatis natura est, quæ se in omnia diffundit, omnia complectitur, omniaque sibi pro cuiusque naturæ captu similia efficere contendit. Cumque homo inter huius inferioris mundi creaturas præstantissima sit: hunc potissimum & bonum, & beatum reddere, hoc est, ad diuinæ bonitatis similitudinem attollere contendit. Hoc apertè illa Christi Domini ad Patrem oratio testatur: Ego, Ioan. 16.
inquit ille, claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint vnum, sicut & nos sumus vnum: Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in vnum sicut & nos sumus vnum. Videtis hic diuinæ claritatis & gloriae apertissimam communionem! Ex hac enim spirituum vnitatem, eiusdem claritatis & gloriae communionem consequi necesse est.

Hanc eandem diuinæ bonitatis & benignitatis naturam, non obscure indicat parabola illa, quæ sequenti dominica legitur de patre familias hora prima, tertia, sexta, nona, & vndecima exeunte, & operarios in vineam suam conducente, hoc est, omne genus hominum ad virtutis & pietatis cultum vocante: qua Deo similes fiunt, & diuinæ bonitatis effigiem in moribus suis exprimunt. Hoc item parabola seminantis insinuat, qui nullam agri partem, neque quæ petris aut spinis obsita erat, seminis sui (quæuis frustra iacti) expertem reliquit. Matth. 20.
Luce. 8.

Hoc

Diuisio.

Hoc etiam præsentis Euangelij parabola designat, quæ tum hoc ipsum diuinæ bonitatis studium eleganti similitudine ante oculos ponit: tum multa quoque alia ad hoc ipsum pertinentia declarat. Primo enim loco, quanta cura & sollicitudine cælestis ille paterfamilias excolendo agro Ecclesiæ suæ, hoc est, salutem hominum inuigilet, explicat. Secundò, quanta calliditate Dæmon humani generis hostis, hoc diuinæ prouidentiae beneficium impedire cõtendat, exponit. Tertio quam potissimum ad nocendum opportunitatem hostis noster captare soleat. Quarto demum, quænam huius tanti mali causæ sint, aperit. De his igitur in præsentem concionem suo ordine dicemus.

§. I.

Prima pars.

[*¶* Simile est, inquit, regnum cælorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.] Hic homo Deum Opt. Max. repræsentat, qui Ecclesiæ suæ agrum diligentissima cura excolendum suscepit. Semen verò quod in eo seminat, non modò verbum Dei est: sed omnia quoque instrumenta, quibus infinita illa bonitas salutem hominũ operatur.

Basil.

¶ Primum ergo semen quod in agro humanæ naturæ iecit (vt ab hoc initium capiamus) iustitia originalis & gratia fuit: vt enim D. Basilii ait, simul & naturam cõdedit, & gratiam infudit: quo videlicet hoc cælesti semine, cordis nostri ager fecundatus, cælestes quoque bonorum operum fructus proferret. Amissa verò per peccatum originali iustitia & gratia, alia quædam virtutum semina in natura sic destituta & ægra relinqui voluit, quæ ad hoc vsque tempus eius beneficio manent: ne videlicet ad omne bonum prorsus inepti homines relinquerentur. Nam ipsa quoque natura, quamuis lapsa & ad malum prona, ad parentes tamen & maiores natu venerandos, ad Deum Opt. Max. colendum, ad grati animi officia præstanda, ad amicos in honore habendos, ad miserias pauperum misericordiæ affectu subleuandas, ac denique ad bonum amore, malum verò odio prosequendum, naturales quosdam igniculos nobis indidit, & pudorem ac verecundiam addidit, quæ veluti freno quodam nos à malo reuocaret. Qua de re sic Cicero ex Stoicorum sententia dicit: Sũt ingenijs nostris innata semina virtutum, quæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam natura perduceret. Nunc autem simul ac in lucem editi & suscepti sumus, in omni continuo prauitate versamur: ita vt penè cum lacte nutricis errorem fuxisse videamur. Cũ verò parentibus redditi, deinde magistris traditi sumus, tum ita varijs imbuimur erroribus, vt vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipsa cedat. Cæterum quoniam semina hæc ad

Cicer. 2.
Eyscul.

bene-

bene viuendum minimè sufficiunt, alia multò efficacia superse-
 minat in nobis Deus, nempe internos animi motus, & gratiæ præfi-
 dia, quibus sine verborum strepitu non modò nos ad virtutem eru-
 dit: sed etiam incitat & impellit. Ait quippe Saluator: Est scriptum
 in Prophetis. Erunt homines docibiles Dei: Omnis qui audit à Pa- *Ioan. 6.*
 tre & didicit, venit ad me. Denique Dominus in Apoc. ait: Ecce ego *Apoc. 3.*
 sto ad ostium (videlicet cordis humani) & pulso, tacitis videlicet mo-
 tibus aurem blandè vellicans, & homines salutis suæ commonefa-
 ciens. Cuius voces quamuis tacitas, facillè tamen pij homines intelli-
 gunt, quorum est illa vox: Quasi furtiuè suscepit auris mea venas su-
 surrij eius. Furtiuè autem dicit, quia non ita palàm, sed quasi in oc- *Tob. 4.*
 culto (more eorum, qui aliquid clanculùm surripiunt) huius susurrij
 eloquium pij arripiunt. Quò fit, vt multi has Domini voces minimè
 percipiant, vel certè surda aure transeant. Percipiebat tamen is, qui
 dicebat: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. Nemo tamè *Psa. 84.*
 est qui non frequenter illum intra se concionantem & monentem
 audiat: Vsq; quò paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sunt sibi
 noxia cupient? ¶ Nec solùm intùs seminat verba sua per occultas
 inspirationes: sed foris etiam per manifestas Ecclesiæ voces: dū per
 Prophetas, per Apostolos, per Doctores, & verbi sui ministros ad pie-
 tatem, & iustitiam vocare homines non cessat. Vnde quidam eorum
 ait: Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per
 nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Hoc est autem *2. Cor. 5.*
 quod potissimùm semen Dei appellari superiùs dictum est. Semen
 enim quamuis quantitate paruum, virtute tamen magnum est: vt po-
 te ex quo procera sæpe arbor prodeat. Quòd beato Francisco, & ma-
 gno Antonio heremiticæ vitæ cultori contigisse legimus. Ille enim
 audito hoc vno verbo Dei, Qui nõ renũtiauert omnibus quæ pos- *Luc. 14.*
 sidet, non potest meus esse discipulus: quæ habebat omnia reliquit:
 hic verò cū audiret in Ecclesia: Si vis perfectus esse, vade & vède om-
 nia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: om-
 nia etiam quæ habebat, distraxit, & pauperibus erogauit. Vide ergo
 quanta arbor ex tam paruo seminis grano surrexerit! Quanta enim
 quæso in Ecclesia Dei arbor Antonius, qui tot monachorum pater
 extitit! quanta arbor Franciscus, qui propagines suas ad extremos vs-
 que orbis fines extendit! Hoc ergo semen in agro Ecclesiæ suæ nun-
 quam Dominus seminare intermittit. ¶ Nec solùm verba ministro-
 rù, sed etiam sanctorù exempla, bene viuendi sunt semina, & multò
 quidem efficacia quàm verba. Longum enim iter est per verba,

breue & efficax per exempla Verba enim docent, exempla verò ve-
 luti manu ducunt, & ad virtutem etiã impellunt. Hoc etiã semen
 ab initio mundi nunquam Dominus seminare destitit, qui quot in
 mundo Sanctos protulit, tot in eò bene viuendi semina iecit. Quòd
 autem viri sancti seminis appellatione significantur, declarat Isaïas
 cum ait: Omnes qui viderint eos, cognoscent eos: quia illi sunt se-
 men cui benedixit Dominus. Quòd autem huiusmodi exemplorũ
 semina maiores nobis ad virtutem stimulos, quàm verba addãt, Au-
 gustini exemplo discimus, de quo scriptum est: Vulnerauerat chari-
 tas Christi cor eius, & gestabat verba eius in visceribus quasi sagit-
 tas acutas: & exempla seruorum Dei, quasi carbonem vastatores. Plus
 enim aliquid vir sanctus carbonum vastatorum, quàm sagittarum
 nomine significare voluit. Idem namq; Augusti, qui multum ac diu
 conuersionem suam distulit, & distulsi me cum importunis carnis af-
 fectibus decertauerat, tandem virtutum, quas de beato Antonio Po-
 titianus quidam illi narrauit, admiratione percellus, vitam protinus
 commutauit. Quibus autem fluctibus fuerit mens eius agitata, cum
 narrantem Potitianum audiret, idem vir sanctus in Confessionibus
 suis explicat his verbis. Tu autẽ Domine inter verba eius retorque-
 bas me ad me ipsum, auferẽs me à dorso meo vbi me posueram, dum
 nollem me attendere: & constituebas me ante faciem meam, vt vide-
 rem quàm turpis essem, quàm distortus, & sordidus, maculosus, &
 vlcerosus: & videbam & horrebam, & quòd à me fugerem, non
 erat: & si conabar ad me cõuertere aspectum, narrabat ille quòd nar-
 rabat: & tu me rursus opponebas mihi, & impigebas me in oculos
 meos, vt inuenirem iniquitatem meam, & odissem. Noueram eam,
 sed dissimulabam, & conuiebam, & obliuiscabar. Tunc verò quan-
 to ardentius amabam illos, de quibus audiebam salubres affectus,
 quòd se totos tibi sanandos dederant: tanto execrabilius me com-
 paratum eis oderam. Hactenus Augusti, cuius cogitationes & verba
 quid aliud, quàm præuenientis diuinæ gratiæ semina in ipsius corde
 iacta erant? Ex his ergo quæ hactenus dicta sunt fratres, cum
 alia multa, tum illud quòd initio proposuimus, aperte colligi-
 tur: nempe quanta sit diuinæ bonitatis largitas, & benignitas,
 quæ tot rationibus, tot modis, tot vocibus, tot beneficijs ad se
 nos omni tempore vocare, & donorum suorum nos participes
 efficere nunquam intermitat. Hæc enim sunt ecclesiæ semina
 quibus Ecclesiæ suæ agrum quotidie fecundat: de quibus in
 præsentis lectione ait: *Simile est regnum cœlorum homini, qui semina-*
 suad

ut bonum semen in agro suo] Quam Dñi diligentissimam curam & providentiam inimicus ho-
 mo, id est, Dæmon impertinens generis humani hostis, semper im-
 pedire conatur, dum pestifera femina in hoc agro Dñi spargere stu-
 det, quo videlicet contrarijs contraria perimat. Nā vt ab initio Deus
 iustitiam originale, & gratiam in hominis mēte seminavit: ita iste
 contrā originalis peccati zizania immiscuit, quo recētis naturæ puri-
 tatem infecit, & Dei semina suffocavit. Hoc autē vnicū peccatum,
 peccatorum atq; malorum omniū velat seminariū extitit. Ab eo nā
 que immoderatus sui amor prodit, à quo (vt D. Tho. ait) cætera pec-
 cata derivantur: dum cæcus homo, nimiumq; sui, suarumque rerum
 amās, aut alicuius commodi assequēdi, aut incōmodi vitandi gratia
 legem Dñi violare non veretur. Qui etiā miserādo humanæ naturæ
 lapsu atq; ruina minimè contentus, secretis etiā suggestionibus (quæ
 malorū quoq; femina sunt) ad malum nos incitare nititur. Quemad-
 modū enim Deus occultis nos inspirationibus instigat ad bonū: ita
 contrā Dæmon secretis suggestionibus ad malū sollicitat. Nec in-
 ternis modò suggestionibus: sed externis etiam impiorū consilijs &
 adulationibus mentes hominū inficere sæpe solet. Nec verborū mo-
 dō: sed pravorum etiam exemplorum pestilenti semine agrum Dñi
 corrumpere studet. Quemadmodum enim Deus virtutibus vititur
 electorum, vt alios ad virtutem acuat: ita Dæmon flagitijs vititur im-
 proborum, vt ad omnia flagitiorum genera suos impellat. In ædi-
 bus enim Babylonis inuicē tibi respondent. vlulæ, aues scilicet im-
 mundæ, quamuis plumatū varietate exterius nitidæ. Quod tunc spi-
 ritualiter euenit, cū perditī & improbi homines inter se improbitate
 terrant, & alius alium vanitate, fastu, luxu, superbia, petulantia, de-
 licijs, atque opibus superare conatur: Quantum verò postrema hæc
 adulterini seminis portio christianæ segeti noceat, declarat anxia illa
 diuini hominis petitio: Saluum me fac Deus, quoniā defecit Sāctus:
 quoniā diminutæ sunt veritates à filiis hominum. Nec enim vir san-
 ctus hanc à Dño opem postularet, nisi quantā vim ad omnē vitæ licē-
 tiā & intemperantiā tam ingens pravorū hominum turba haberet,
 apertissimè cognosceret. Quam rem non obscure declarat, quod is
 in alio Psalm. de filijs Israel ait: Et commixti sunt inter gentes, & di-
 dicerunt opera eorum, & seruauerunt sculptilibus eorum, & factum
 est illis in scandalum. Vide hic quantum in istis nocuerit malorū con-
 uictus & societas. Cuius periculi magnitudinem sanctus Iosue fi-

1. 1. 1.

1. 1. 1.

Isai. 13.

Psal. 11.

Psal. 105.

Iosue. 23.

†

lencio non dissimulauit: qui morti iam proximus, cōuocatis Israeliti- 16
 carum familiarum principibus, huius eos periculi admonuit his ver-
 bis: Si uolueritis cum gentibus, quæ inter vos habitant, miscere con-
 nubia, atq; amicitias copulare, iam hinc scitote, quia Dominus Deus
 uester nō eas delebit ante faciem uestram: sed erunt uobis in foueā,
 ac laqueum, & offendiculū in latere uestro, & fudes in oculis uestris.
 Videtis ergo quæ mala pariant prauorum hominum contubernia?
 Quæ causa mihi (ut alias prætermittam) fuisse uidetur, ut hic popu-
 lus tot propositis minis, tot plagis, tot deniq; ruinis, nunquam potue-
 rit ab idololatriæ crimine reuocari, quoniam difficillimum illi erat
 ab ijs moribus abstinere, quos omnes finitimæ nationes sequeban-
 tur. Eademque mihi causa extitisse uidetur, ut ante diluuij tempora
 vnus in mundo Noe iustus inueniretur. Est enim hominis ingeniū 17
 natura ipsa ad imitationem eorum quibuscum uiuit, maximè pro-
 num: contrāq; ad nouam & inusitatam uiuendi rationem amplecten-
 dam, suprā quàm dici potest formidolosum. Quot autem praua ho-
 minum exempla uidet, tot uelut stimulis ad turpia & inhonesta im-
 pellitur, & exercitatur. ¶ Quisquis igitur uirtutem & pietatem cole-
 re desiderat, studeat diligentissimè improborum hominum consor-
 tia deuitare. Ut enim Seneca rectè dicit: Necessè est si diu inter ma-
 los uerferis, ut eos aut imiteris, aut oderis: utrumque autem deuitan-
 dum est, ne uel si milis malis fias, quia multi sunt: uel inimicus multis,
 quia dissimiles sunt. ¶ Nam uerò quis tanget picem, qui nō inquinea-
 tur ab ea? quis ambulabit super prunas, & plantæ eius non ardebunt?
 Eccl. 13. uerissimè enim ab Ecclesiastico dictum est: Peruersus in ore suo por-
 tat perditionem, & in labijs suis ignem condit. Perditionem namque
 Gregor. su sibi, ignem uerò & incendium alijs affert. Hinc D. Greg. ait: Sicut ma- 18
 per Ezec. lus aër assiduo flatu tractus, inficit corpus: ita perueria malorum lo-
 Simil. cutio assiduè audita, infirmorum inficit animum, ut tabescat dele-
 ctatione prauū operis, assiduitate curiosi sermonis. His ergo rationi-
 bus inimicus homo in agro Domini zizania superfeminat.

Quæret autē fortasse aliquis, cur tanto odio persequatur nos Dæ-
 mon, & profectum atq; salutem nostram tot modis impedire con-
 tur, inimiciq; nomen ob eam causam in præsentī lectione sortiatur?
 Ad hoc respondemus: Dæmonem quidē acerrimum esse Dei hostē,
 quod illum è cœlesti sede pulsum, in barathrum perpetuo igne cru-
 ciandum, tanquam in carcerem irreuocabili sententia relegauerit.
 Cū uerò Deum (in quem summum odium concepit) lædere, atq;
 maiestatem eius imminuere nequeat, ipsius imaginem inuadit, ut
 quoad

19 quoad eius fieri possit, Deum in creaturis saltem infectetur: non se-
 cūs (vt D. Basil. ait) ac p̄theræ, quæ cū immani sint ac crudeli odio. *Basil.*
 in hominēs à natura incensæ, in hominum simulacra furibundè ir- *Simil.*
 ruunt: nec aliter eorum effigiem, quàm homines ipsos dilacerat. Ad
 hunc etiam modum reges terræ, qui capitali inter se odio disident
 (quando alter alteri nocere non potest) alterius fines & regnū inua-
 dit, & flamma, ferro, igni, assiduisque incurionibus vastare omnia
 nititur. Sic igitur cum truculentus ille hostis, superno iudici nocere
 nequeat, in nos eius ouiculas furoris sui tela contorquet. Vnde in
 Apocal. Angelus quidam in sonitu grandi voce dicens: Væ terræ & *Apoc. 12.*
 mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens
 quia modicum tempus habet. Ira autem hæc magna ex duplici radi-
 ce consurgit: & quòd hostili odio feratur in Deum, & quòd mundi
 20 finem aduentare cernat, in quo principatus eius finem accipiet, &
 ipse tetro carceri perpetuò mancipabitur. Is autem cū ita ferociat,
 & vigilet in perniciem nostram, & tanquam leo circumeat quærens
 quem deuoret: nos miseri in tanto periculo constituti, & à tam cru-
 deli carnifice obsessi, in vtramque aurem dormimus, nihil minùs
 quàm aut de periculo nostro trepidi, aut de remedio solliciti.

§. III.

¶ Opportunitatem autem quam is ad fraudes suas captat, Euangeli- *Tertia*
 cus sermo prætermittendam non putauit cū ait: [*Dum dormirent pars.*
homines, venit inimicus homo, & super seminavit zizania.] Hoc ad lite-
 ram de hæreticis, & pastoribus negligētibus intelligendum videtur.
 Dum enim pastores dormiunt, & vigilias noctis super gregem suum
 minimè custodiunt, lupi (id est hæretici) in tempestæ noctis silentio
 21 ouilis dñici caulas inuadūt, & tot in eo strages edunt, quot peruersa
 dogmata ferūt. Sed quoniā ab hoc loco, & pastores, & hæretici pro-
 cul absunt, missam faciamus illorū causam, & ad nostram veniamus.
 Non modo enim cū illi dormiūt: sed etiā cū nos ipsi dormimus,
 hostes nostri zizania semināt. Et quidē nemo adeò rudis est, qui hoc
 in loco de corporis somno agi credat. Quicquid enim hæc parabola
 continet, spiritualiter accipiendum esse, res ipsa loquitur. Cū ergo
 somnus, de quo in præsentī lectione agitur, spiritualis sit, ex corpo-
 reo somno, eius natura nobis indagāda est. Sōnus autē corporis est,
 cū omnis operatio animæ sentiētis & intelligentis cōquiescit, solaque
 vegetandi virtus, cæteris quiescentibus operatur. Tunc enim vel ma-
 ximè feriat cæteris sensibus atque cessantibus, nutritioni corporis
 & concoctioni ciborum vacat: idcirco tantò plenius, quātò minùs alijs

actionibus distrahitur. Quæ ratio philosophos impulit, ut somnum imaginem mortis esse definirent: & insignis Poëta Maro illum mortis consanguineum appellauerit. Non quod eo tempore vires animi mortuæ sint: sed quod nihil propè magis efficiant, quam si mortuæ essent. Cæterum ut ad mores nostros hanc similitudinem traducamus: sunt inter Christianos nonnulli, qui adeò studiosè vigilant, adeoque sollicitè custodiunt animas suas, ut nullum diabolo aditum, nullamque ansum seminandis zizanijs præbeant. Vix enim is irreparè incipit, & mentem hominis adoriri, quando fores claudunt, & procul à se hostem repellunt. ¶ Sunt tamen aliqui adeò desidiosi & somnulosi, adeoque Dei, sui que obliti: ut nulla omnino salutis suæ cura tangantur. Et quamvis fidem veram habeant, mortuam tamen habent, & ita mortuam, ut nullo eos (dum legem Domini transgrediuntur) stimulo conscientie pungat, nullamque vitalem actionem ad rectè operandum pariat. Hi sunt ergo qui dormire hoc in loco dicuntur, qui videlicet nullam virtutis & pietatis actionem exercent, quique vires animi omnes (quantum ad rectè viuendi studium attinet) consopitas ac veluti mortuas habent. Quam multos enim reperire licet, à quibus si diligenter quæras, an de Deo quicquam intellectu cogitent, aut voluntate diligant, aut memoria eius beneficia recolant, planè dicent (si verum fateri velint) se nihil minùs cogitasse, aut dilexisse, aut meminisse unquam. Itaque superiores anime vires (quod ad spiritualia attinet atque diuina) profundissimo somno velut mortuæ detinentur, quorum soporem breuiter Propheta significauit cùm ait: Non est Deus in conspectu eius. Pro quo alij clariùs verterunt; Non est Deus in vllis cogitationibus eius. Ita enim se gerunt, quasi vel Deus non esset in mundo, vel mens eorum (quod ad Deum spectat) prorsus mortua esset atque sepulta. ¶ Nec modò vires anime, sed virtutes etiã simili ratione dormiunt. Dormit enim fides, dùm non animaduertit ea, quæ credit. Si enim animaduertit, fortasse longè aliter vitam institueret. Dormit spes, dum sibi inuisibilia & cœlestia bona (circa quæ ipsa versatur) menti minimè proponit, ut eã ad bene viuendum alliciat. Dormit etiã charitas, imò verò extincta est, dùm nullos in eis igniculos, nullos diuinæ bonitatis & pulchritudinis amores excitat. Dormit etiã cælitus infusa prouidètia, quæ simili ratione cùm charitate interiit, cuius est inter bona & mala discernere, & pretiosum à vili separare: qua dormiente inimicus homo seminat zizania, & pro bono semine, malum obtrudit. Sic legimus dormiisse puellam domus regie custodè, quæ triticum purgabat in foribus: qua dormiente, ingressi duo

†
 Psalm. 9.

2. Reg. 4.

- 25 duo latrones iacētem in stratu suo Isboseth regē iugulauerūt. Idem facit hostis antiquus, cūm discretionis & prudentiæ virtutem (cuius puella hæc, quæ à paleis triticum separabat, imaginem gerit) in nobis consopitam & iacentem animaduertit. Dormit etiã hoc ipso tēpore, non solūm prudentia, sed etiam vigilantia, quæ animæ quoq; nostrę custos esse solet, & velut in specula constituta, à longè pericula prospicere, procul odorari bellum, & opportuna aduersus illud præsidia comparare nouit. Quam quidem vitæ nostræ custodem & defensionem diuinus sermo commendat dicēs: Custodi te ipsum, & animam tuam sollicitè. ¶ Ideoq; mystica illa Ezech. animantia, oculis vndiq; plena esse describuntur, vt hanc nobis vigilantiam designent atque commendent, sine qua vita nostra inter tot laqueos, tot tela, tot hostes, tuta esse nullo modo poterit. Hac autem virtute deficiēte, & ani-
- 26 mo falsa securitatis imagine torpente, commilitones suos aduersarius noster exhortatur, verba illa repetens quæ exploratores ex tribu Dan (perspecta hostium securitate) dixerunt: Intrabimus ad securos. ¶ Quod autem ex huiusmodi incuria hæc omnia mala sequantur, apertè nobis Salomon insinuat cūm ait: Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti, & ecce totum impleuerant vrticę, & operuerant faciem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Videtis ergo quonam modo cūm homines per inertiam dormiunt, inimicus homo serit zizania, ex qua spinæ istæ & vrticæ oriuntur? ¶ Quam quidem inertiam atq; socordiam, malorum omnium fontem, non ferens idem Salomon, aduersus torpente[m] atq; oscitatem hominem acriter inuehitur his verbis: Usquequò piger dormies? quando consurges è somno tuo? paululūm dormies, paululūm dormitabis, paululūm conferes manus tuas vt dormias, & veniet tibi quasi viator egestas, & mendicitas quasi vir armatus. Comparat autem egestatem hanc viro armato, quia quemadmodum hic difficilis est ad expugnandum: ita humana natura communis peccati morbo vitiata, & diuturna peccandi consuetudine armata, difficillimè superatur. Comparat etiam eandem egestatem viatori: quia sicut viator paulatim quotidie progrediens, tandem ad destinatum locum, quamuis longiūs distantem, peruenit: ita vis, aut potius tyrannis prauę consuetudinis non protinus altas in homine radices agit: sed paulatim iteratis actibus, velut quibusdam moralis vitæ gressibus, eò tandem peruenit, vt homo eius tyrannide velut oppressus, impeditissimum ac difficilem se ad bene operandum inueniat. Hæc igitur omni zizaniorum semina inimicus homo, dum homi-

Deut. 4.

Ezech. 1.

Jud. 18.

Prov. 24.

Prov. 6.

Simil.

Simil.

nes dormiunt, serit: è quibus tot prauæ actiones oriuntur, vnde per- 28
 uerſi habitus, & praua conſuetudo (quæ maximum Chriſtianæ vitæ
 impedimentum eſt) generatur. ¶ Quòd ſi hoc tēpore eos qui ita dor-
 miunt, excitare velis, & periculi ſui admonere, audiunt illi quidē, &
 frequenter etiam monentibus grati ſunt: pondere tamen prauæ con-
 ſuetudinis preſſi, & malè blandiētis voluptatis dulcedine allecti, rur-
 ſus prementi ſomno ſuccūbunt. Quam rem appoſitiſſima ſimilitu-
 dine Eccleſiaſticus declarat his verbis. Qui narrat ſermonē auri non
 Eccleſ. 22. audienti, quaſi qui excitat dormientem de ſomno graui. Contigit
 enim aliquē ſoporiferis febribus valde grauari, cui tamen ſomnus ve-
 hementer noceat. Quē ſi vellices, & à ſomno magnis clamoribus ex-
 citare velis, morbiq; ingraueſcentis periculū commineris, grauiter
 quidem & attollit oculos, & excitantis voces libenter accipit, & vigi-
 lare etiam nititur. Verūm cū nimia humoris noxij vi prematur, 29
 ſomno iterū quodammodò inuitus mergitur. Hoc ipſum autē pec-
 catorū & voluptatum ſomno conſopitis frequenter accidit: ad quos
 ſi inclames, ſi mortē, ſi iudicium, ſi gehennā, ſi æterna præmia, ſi eter-
 nos cruciatus, & ipſam quoq; Dñi crucem, & commiſſa diu ſcelera,
 & repentinæ mortis periculū ante oculos ponas: audiunt illi quidē,
 & libenter interdū audiunt, & vera ac ſalutaria eſſe quæ dicis, agno-
 ſcunt, & quodāmodò ex ſuis illiſt tenebris, lethaliq; ſopore emerge-
 re conātur: nihilominùs tamen pōdere prauæ cōſuetudinis preſſi, &
 amore ſeculi, ac voluptatis illecebris deliniti, in priſtilinos mores rela-
 buntur. Hoc igitur ſomni tempore dæmon tutò ſeminat zizania.

Quòd ſi quæras, vnde lethalis hic ſomnus (ex quo tot mala oriun-
 tur) proficiſcatur, haud dubium, quin ex prauis noſtræ carnis cupidi-
 tatibus: quæ vbi ſe totam illarum obſequio tradit, actiones ſpiritus 30
 vehementer impedit, ipſumq; lethifero ſomno conſopit. Cum
 enim ſecundum placita philoſophorum, nulla re eodem temporis
 momento contrarijs motibus agi poſſit (nihil enim ſimul aſcendit
 & deſcendit) motus verò ſpiritus & carnis inter ſe longè diſſideant
 (motus enim carnis mors eſt, motus verò & affectus ſpiritus, vita &
 pax) neceſſe eſt, vt cū caro ſe totam carnalibus curis ac deſiderijs
 immergit, ſpiritus eo tempore dormiat: cū nemo ſimul & carnali-
 bus & ſpiritualibus ſtudijs poſſit intendere. ¶ Hoc autem appoſiti-
 ſimè adambrauit porus ille lactis, quem prudentiſſima Iahel fugiēti
 atque ſitienti Siſaræ Madianitarum duci propinauit: quo cū ſe il-
 le, ſiti pariter & dulcedine liquoris illectus, avidiſſimè ingurgitaſſet,
 protinus grauiffimo ſomno correptus, à lahele clauo per tempora
 immiſ-

Eccleſ. 22.

Simil.

Iudic. 4.

✱

31 immisso interemptus est. Ad hunc modum seculi homines cupiditate simul ac dulcedine carnalium voluptatum allekti, dum illas tota auiditate hauriunt, spiritualia cuncta fastidiunt, neque spiritum vim suam exerere, & spiritualibus studijs vacare sinunt. Hoc ergo modo vigilante & operante carne, spiritus lethali somno consopitur (dum nihil quod ad salutem & naturam suam pertineat) operatur, atque ita demum mortem æternam incurrit.

Qua ex re facile colligitur fratres, quid nobis facto opus sit, quo spiritus noster ab hoc pestifero somno excitatus, vigilare & opera sua exequi possit. Ex ijs enim quæ dicta sunt liquet, tunc vel maximè animum nostrum vigilare, cum illū quàm maximè à corpore & sensibus, hoc est, à carnis cupiditatibus abducimus: quorum voluptatibus perfusus, dulci illo quidē, sed pestifero somno (vt antè diximus) 32 consopitus, noctem luci anteposit, & vanis bonorū simulacris delusus, solida & expressa bona contemnit. Qui verò animi (vt Plato mirificè docet) quàm minimam cum corporibus societatem habent, ij quotidie magis magisque vegetantur, & aptiores fiunt ad contemplationem rerum diuinarum, ad obseruandum & colendum Deum, ad mores ac studia, & actiones omnes ad eius voluntatem accommodandas. Quæ cum geruntur, tunc vel maximè animus viuít & viget, tunc officio suo fungitur, tunc syncerus & integer esse incipit, seque imagine diuina quæ gerit, dignum exhibet. Aliter enim quemadmodū qui adhæret meretrici, vnū cū ea corpus efficitur: ita animus carnis illecebris addictus & immerfus, naturæ suæ dignitatem & præstantiam amittit, & in carnis quodammodò naturam transformatur.

§. IIII.

33 ¶ Vbi igitur hæc praua femina antiquus hostis somni tempore seuisset, eaque iam simul cum tritico adoleuissent, demirantur serui patrisfamilias nouum illud & noxium germen exortum: ideoque ab eo inquirunt, [Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania?] Iustissima plantè non solum hominum, sed etiam Angelorum admiratio. Vnde quæso Dñe tam ingens zizaniorū, id est, impiorū hominum seges? tot infideles, tot simulacrorū cultores, tot Iudæi, tot Mahometis sectatores, tot exleges, & barbaræ nationes? Cur quæso tam exigua mūdi portio imperio tuo subest? & hæc ipsa adeò nostra hac calamitosa ætate tot hæresum monstris deformata? Tu enim Dñe plantasti viacæ electam, omne semē verū. Duos enim homines tanquam duo generis humani seminaria, iustitia originali, & gratia ornatos coadidisti. Vnde ergo tot impietates, tot falsæ

religiones, tot scelerum monstra, tot periuria, tot malorum inuenta 34
 extitère? præsertim cum peccati semen adeò noxium & pestilens sit,
 adeoque latè eius virus serpat, vt nihil neque in cælo, neque in terra
 sit & cui peccatum non aduersetur, & noceat? Peccatum enim aduer
 sus communem Dominum præcipuè militat, à quo bona cuncta per
 cepimus, & in quo viuimus, mouemur, & sumus. Peccatum aduersus
 ipsum peccatorem pugnat; quandoquidem verissimum illud Pro
 phetæ est: Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Peccatum
 etiam omnes mundi creaturas offendit, quæ indignissimè ferūt illius
 seruituti addici, qui aduersus communem omnium Dominum pro
 ditor & rebellis est. Quin etiam peccatum nõ modò legem Dei, sed
 etiam totum Dominicæ incarnationis & passionis eius mysterium
 euertit, quod ad peccata delenda præcipuè institutum fuit: quemad
 modum Esaias ait: Hic omnis fructus, vt auferatur iniquitas. Præte
 reà cum res omnes quæcunq; à te Domine siue in cælo, siue in ter
 ra conditæ sunt, ad fines suos perpetuò tendant, & eos ferè semper
 assequantur: cur ex hominibus (quos rebus omnibus inferioris hu
 ius mundi præfecisti) ita multi sint, qui à sine sibi proposito deuiant,
 tam pauci qui assequantur? Videmus etiam creaturas omnes natu
 ram suam tanquam vitæ ducem sequi, & iuxta leges ab ea præscrip
 tas viuere. Si quis autem à Philosopho quærat, quæ sit hominis natu
 ra, facillè respondeat, esse animal rationale. Si ergo rationalis creatura
 homo est, quid magis secundum eius naturam est, quàm secundum
 rationis legem vitam instituere? Si ergo peccatum non modò diui
 nis legibus, sed rationis etiam lumini aduersatur, quomodo rationa
 lis creatura tam multa singulis penè horis peccata committit? Sicut
 enim aues ad volandum, equi ad cursum, ad sæuitiam feræ gignun
 tur: ita rationalis creaturæ proprium est, iuxta rationis præscriptum 36
 vitam agere. Cur igitur homo toties peccando contra ipsam ratio
 nem atq; naturam suam certat? Ergo Dñe si bonum semen semina
 sti in agro tuo, vnde tot zizanijs ager respersus est? Hæc quæstio mul
 tos torfit philosophorum: adeò vt hæretici quidã tantam in hoc mū
 do impietatem, & rerum omnium perturbationem admirati (ne di
 uinam prouidentiam accusarent) duo rerum principia, alterū bono
 rum, alterū malorum posuerint. In quo pestilentissimo errore Ma
 nichæorum antiquissima hæresis versata est: quæ vsq; ad beati Petri
 martyris tempora Ecclesiã vexauit, in quo etiã errore D. Augu. ante
 baptismū fuit: Quo tẽpore sicut ipse latè in lib. confess. differit, miris
 modis ingenium suū torfit, mali causam & originẽ inquirens, cū ma
 li nihil

Psalm. 10.

Isaie. 27.

Simile.

August.

37 si nihil in hoc mūdo ab optimo Deo proficisci posse certissimè crederet. ¶ Duplex igitur ad quæstionē hanc responsio est, altera quidē philosophorū, altera Theologorum: Et quidem Philosophi respondent, solū hominem inter omnes creaturas duplici natura valdè inter se dissimili cōstare, corporea videlicet, & spiritali. Cæteræ enim creaturæ cū simplicis sint naturæ, aut corporalia bona tantū, aut spiritalia pro naturæ suæ conditione sectantur. Hominē autem velut quendā mundi nodū rerum conditor mediū constituit, qui vtriusq; partis naturā in se vno cōplecteretur. Quamobrē pro conditione duplicis naturæ quā sortitus est, duplicibus etiam bonis, sensibilibus videlicet, & intelligibilibus, hoc est, corporeis, & incorporeis indiget. Cæterū ad sensibilibus bonorum amorem (quæ corpori deseruiunt) multis modis incitatur. Nam & corpus corporea, & sensus

38 sensibilia bona, tanquam sibi cognata & familiaria naturæ impulsu appetunt. Deinde hæc eadem corporea bona, etiam beneficia sunt: quando ipsis & pascimur, & potamur, & nutrimur, & varijs modis illorum specie atq; vsu delectamur. Postremò hæc eadem, non modò beneficia: sed etiam vicina atq; adeò præsentia nobis existunt. Constat autem eorum quæ sensibus obijciuntur, conspectum & præsentia, vehementer ad sui amorē sensus pellicere. Bona verò spiritalia etiā si longè maiora sint, ardua tamē sunt, & à nobis adeò longè posita, vt ea vix intelligentia capere possimus. Si enim ea coram intuermur, non dubiū quin incredibili eorum amore raperemur: quod in hac vita minimè contingit. Quò fit, vt homo in rerū omnium veluti meditullio constitutus, & sensibilibus bonis à lacte, cunisque assuetus, facilè præferat absentibus præsentia, ignotis cognita, & longè distantibus vicina, & arduis atq; difficilibus, blanda atq; suauia. Qua

39 quidem in re similes mihi homines videntur infantibus, qui cū blandè & molliter à nutricibus educuntur, maiore interdum amore eas prosequuntur, quàm parentes, à quibus prognati sunt, & quorū beneficio ab ipsis etiam nutricibus aluntur. Ad hunc modum sensibilia bona iāstar nutricis nobis existunt, à quibus videlicet alimur, & fouemur, & cum quibus familiarē consuetudinem gerimus. Deus autem præcipuus & summus pater est, qui nos condidit, cuiusq; beneficio & prouidentia cuncta nobis sensibilia deseruiunt, cuiq; hæc omnia accepta ferre deberemus. Nos tamen infantum more, nutrices parenti præferimus, hoc est, sensibilia bona, à quibus nutrimur, conditori nostro, per quem & viuimus, & in lucem editi atque suscepti sumus. Hæc igitur prior causa est, cur magis corporea bona,

quàm

Simit.

quàm spiritualia, quæ vix agnoscimus, diligamus. Ex hoc autem inor-
 dinato sensibilibus bonorū amore, vniuersa illa mala (quæ superius
 commemorauimus) oriuntur, quādo nullum propter ea adipiscenda
 maleficium recusamus. ¶ Sed hæc causa ex philosophiæ penetrabi-
 bus desumpta, quamuis vera sit, non tamē propositam à nobis quæ-
 stionem penitus explicat & absoluit. Quæri enim potest, cur naturæ
 conditor Deus, qui tanto scedere tot res in hoc mundo adeò inter se
 pugnantes conciliauit (omnia enim quæcunq; sub cælo sunt, ex con-
 trarijs elementis constant) cur, inquam, has duas hominis partes ita
 inter se constituit, vt altera alteri repugnaret: cum ita componere po-
 tuisset, vt altera alteri subderetur, & ad nutum obtemperaret, quem-
 admodum humani corporis membra voluntatis imperio subiiciun-
 tur? Hunc nodum humana philosophia dissoluere minimè potest,
 soluit tamen Christiana philosophia, quæ optimum naturæ condito-
 rem, rectum atque pacatum hominem condidisse profitetur, atque
 hæc eius partes inter sese ita colligasse, vt in summa pace degeret, infe-
 riorq; superioris imperio plenissimè subderetur, idq; originalis iusti-
 tiæ singulari dono ac beneficio. Hoc est enim bonum illud semen,
 quod à patre familiars in agrò mentis nostræ iactum fuisse initio dixi-
 mus. Sed tamē inimicus homo, conditi hominis inuidia stimulatus,
 super seminauit zizania: atque ita Domini segetem alioqui puram &
 synceram corrumpit. Peccatum enim in radicem generis humani diffu-
 sum, totam infecit naturā ab ea radice propagatam. Peccatum enim
 velut fermentum quoddam est, quod si in cōspersionem maximam
 conieceris, totam penitus fermentat, atque corrumpit. Peccatum
 etiam velut acetum est, cuius si vel exiguam partem in vini dolium
 immiseris, totum vinum acerbitate sua in acetum vertit. Peccatum
 etiam venenum est, quod haustum, omnia corporis humani mem-
 bra inficit, atq; ita hominem interimit. Sic igitur primum illud pecca-
 tum, tanquam lethale venenum à primo parente haustum, eius filios
 (tanquam eius corporis mēbra) infecit atq; peruertit. Hinc D. Aug.
 Genus (inquit) humanum totū perierat, ex quo perierat vnus, in quo
 totum erat. ¶ Hæc ergo labes, hoc peccatum ab inimico dæmone
 inuectum (quod propagatione ad posteros Adæ transfunditur) om-
 nium peccatorum origo extitit: quia & gratiam sustulit, & naturam
 vulnerauit, quæ cœlestis gratiæ præsidio destituta, facile cuius pec-
 cato succumbit. Cuius rei gratia peccatum illud zizaniorum omniū
 seminarium, hoc est, peccatorum omnium origo esse dicitur.

Quid autem ex his, quæ hæctenus à nobis dicta sunt, colligere licet
 fratres?

Simile.

Augu.

43 fratres? Primum, vt vel hoc vno argumento, quanto odio summa illa & infinita bonitas peccatum detestetur, intelligamus (propter quod tantam cladē in totum genus hominum immisit) vt nos quoque simili odio prosequamur, quod is tantopere horret, ac detestatur, totque tam seuerissimis supplicijs plectit. Quod si quæras, quibus aduersus hanc communem generis humani pestem remedijs armari debeamus, ad hoc Apostolus respondet: qui posteaquam de hoc tanto communis naturæ morbo questus fuisset dicens: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius (hoc est, de mortis ac peccati vi, quæ habitat in membris nostris) respondet ipse: Gratia Dei per Iesum Christum. Gratia ergo aduersus peccati morbum salutare antidotum est: quam nobis Christus immaculati corporis & sanguinis sui sacrificio promeruit. Hanc nobis sacramenta dignè suscepta tribuunt, oratio petit, bona verò opera promerentur. Quæ cum ita sint, insistamus quæso bonis operibus fratres, incumbamus diu noctuque sanctis precibus, quibus misericordiam Domini deprecemur, & salutis nostræ sacramenta deuotissimè frequentemus: vt hoc modo cœlestis gratiæ ope roborati, aduersus peccata fideliter repugnantes, & praua zizaniorum semina assidua cura ex corde nostro euellentes, copiosam meritorum segetem patrefamilias donantes, in cœlesti regno percipere mereamur.

Roman. 7.

DOMINICA IN SEPTVAGESIMA

Concio prima, in qua lectio Euangelica, ac præcipuè verba thematis explanantur.

T H E. *An non licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. Matth. 20.*

Nter omnia quæ ad diuinam gratiam stabiliendam & confirmandam adiuuant fratres charissimi, præcipuū locum obtinet vera cordis humilitas: inter ea verò quæ ad hanc virtutem consequendam faciunt, illud imprimis conducit: vt apud se homo perspectum & exploratum habeat, quod Iacobus Apostolus ait: nempe, omne datum optimum, & omne donum perfectum, è sursum esse, descen-

Iacob. 1.

dens

2. Cor. 3. dens à patre luminum: atque illud item, quod Paulus ait: Non esse nos sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis: sed omnem sufficientiam nostram ex Deo esse, cuius beneficio & velle, & perficere bonum pro singulari eius pietate possumus. Constat enim initium quidem salutis nostræ esse à gratia præueniente: progressum verò à cooperante, consummationem autem ab ea, de qua Propheta dicit: Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ. Per quam misericordiam pulcherrimum perseverantiae donum nobis tribuitur: quod singulari Dei dono electis omnibus contigit. Itaque quicquid ad salutem nostram necessarium est, ab illo inexhausto bonitatis fonte dimanat. Ipse enim est qui omnia in omnibus operatur, qui que electis suis, velut animatis instrumentis ad eorum salutem vitur. Quocirca omnis rectè factorum laus & gloria, non nobis, sed illi vni tribuenda est, à quo sunt omnia bona. Hinc Sponsa in Canticis bona opera sua, Sponsi magis esse, quàm suâ inlinuat cum ait: Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum. Hortus autem Christi, anima iusti est, diuersis virtutum stirpibus ab eodè Sponso colitur: poma autem horti huius, virtutum opera sunt: quibus ille mirificè pascitur & oblectatur. Quæ quidem poma ideo Sponsi esse dicit, quoniam eius præcipuè beneficio & gratia edita sunt, sine quo non modò rectè operari, sed ne cogitare quidem possumus. Maius autem philosophiæ cognitio, partim quidem ad grati animi officium, partim verò ad perfectam cordis humilitatem (ut antè diximus) maximè deseruit: dum homo & inopiam suam, & diuinæ gratiæ largitatem apertissimè cognoscit: atque ita in se quidem humilis permanens, Deo gratus atque deuotus existit. ¶ Sed quorsum hæc? Nimirum quoniam hoc mihi præsentis Euangelij parabola cum primis inlinuare videtur, quæ diuinam gratiam præcipuè commendat: & salutem, ac bona omnia nostra in eius potestate, & benignitate sita esse declarat: quæ sæpe ex nouissimis primos, & ex primis nouissimos pro gratiæ suæ beneplacito facit. Parabola verò sic habet.

[Simile est regnum cælorum homini patri familias &c.] Scitis iâ fratres regni cælorum nomine totum salutis nostræ negotium, & omnia quæ ad illud pertinent, cõprehendi. Inter ea verò quæ ad hoc regnum spectant, præsentis vitæ gratia, & futuri seculi gloria præcipuè numerantur, de quibus in præsentis lectione agitur: non in vniuersum quidè, sed quæ potissimum ratione à Deo fidelibus distribuuntur: partim quidè ex iustitia, partim verò ex immensa eius liberalitate & misericordia.

3 Hoc ergo regnum cœlorum [simile esse ait homini patrifamilias, qui
 exijt &c.] Hic Paterfamilias Deus est, qui propter singularem, quam
 gerit piorum hominum curam & prouidentiam, summo iure hoc
 nomine appellatur. Est enim quidem ipse communis omnium Pa-
 ter, sed præcipuè tamen electorum: qui quoniã eius domestici sunt,
 ipse meritò Paterfamilias dicitur. Qui tanto studio in eis tuendis, iu-
 uandis, & bonis omnibus orandis occupatus est, quasi ab omnibus
 alijs rebus feriatuſ, huic vni officio incumbere videatur. Ita enim in-
 tendit omnibus, quasi singulis: & ita singulis, quasi nulli alij negotio
 intentus esset. Hinc Regius Propheta: Nò det (inquit) in commotio-
 nem pedem tuum, neque dormiet qui custodit te. Ecce non dormi-
 tabit &c. Non enim dormitat, neque dormiet qui custodit Israel.

Quoniam (vt D. Bernard. ait) non dormitat, neque dormit, qui im-
 pugnat Israel. Idem quoque Isaias sub vineæ metaphora prædicat

8 his verbis: In die illa vinea meri cantabit ei: ego Dominus qui seruo
 eam, repentè propinabo ei, ne fortè vilitetur contra eam, die ac no-
 cte seruo eam. Vineam meri, hoc est vini preciosi, non modò Eccle-
 sia, sed quælibet etiam fidelis anima est. Qua autem cura hanc Do-
 minus vineam custodiat, exponit protinus cum subdit: Ego Domi-
 nus qui seruo eam, qui repentè propinabo ei: id est, qui tempesti-
 uè irrigo eam, vt vberes virtutum fructus edat: & ne fortè visitetur
 contra eam, hoc est, ne fortè hostes inuadant, ac populentur eam,
 die & nocte seruo eam, id est, in omni tempore, omniq̃ue fortuna,
 quæcunque illi acciderint, illius custodiæ intentus sum, ne vel pro-
 speritatis illucescente die, vel calamitatũ nocte ingruente, vllò modo
 lædi possit. Hanc ergo curam & prouidentiam cœlestis hic paterfa-
 00 milias gerit electorum suorum. Contrà verò improborum eam ge-
 rit, quam ipse per Hieremiam comminatur dicens: Dispergam eos
 tanquam stipulam, quæ vento raptatur in deserto: Hoc est, quoniam
 ipsi dereliquerunt me, ego quoque derelinquam eos, & fortunæ ludi-
 brio, cupiditatumq̃ue suarum libidini permittam: vt quemadmodũ
 leuis stipula vento raptatur in deserto (vbi nullo murorum, aut do-
 mesticorum parietum obice detinetur) ita ipsi cupiditatum suarum
 flatibus impulsæ, variè circumagantur & exagitantur. Hinc tot vio-
 lentæ & improuisæ improborum hominum mortes, tot inexplica-
 biles calamitates, quibus excarnificatur, & innumera alia mala, quib̃
 quotidie premuntur, originem ducunt. Quæ quidem conditio
 adedò misera est, vt si nihil aliud esset quod homines in officio con-
 tineret, quàm quod hac paterna prouidentia, qua filios suos Deus
 huius
 cuctur

Bernard.
Isai. 27.

Hierem. 13

tueretur, destituendi sunt, vbi lethale aliquod crimen admiserint, vel hoc vnum satis superque ad hoc esse deberet. Attende ergo obsecro quisquis aliquod flagitium committere paras, te protinus ab hac ipsa paterna cura & prouidentia, in hanc miserandam solitudinem esse casurum, & potestati tenebrarum, turpissimarumq; cupiditatū permittendum. Sed iam ad propositam parabolam veniamus.

Hic ergo paterfamilias vineam electam, hoc est, Ecclesia selectissimam habet, quæ ab Abel iusto, vsq; ad vltimum, qui in fine mundi nasciturus est, quot Sanctos protulit, quasi tot palmites misit. Ad hanc autem vineam excolendam, diligens paterfamilias (ne quod tempus cultura vacaret) summo statim diluculo operarios proposita operis mercede conducit. Rursumq; hora tertia forum repetens, vidensque alios ibidem otiosos ait: [*ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis.*] Neque hac solitudine contentus, rursus hora sexta, & nona, atque adeo vndecima, Sole iam declinante, itq; reditque forū, alios atque alios vineæ suæ cultores quærens. O bone paterfamilias, quis te tantus amor, quæ te tanta huius vineæ cura sollicitat? quod inde tibi emolumentū captas, qui bonorum nostrorū non egesset? qui vt infinitè potens, ita infinitè diues, infinitè beatus es? Tuæ namque beatitudinis fons, non aliunde, quàm à te ipso dimanat: ideoque te solo felicissimus & beatissimus es. Quid igitur tibi cum operarijs & cultura vineæ, vt nullum tempus, nullamq; eius excolendæ occasionem prætermittas? Nihil mirum si hoc faciant homines, qui ex fructibus vineæ suæ victum, cæteraq; ad vsum vitæ necessaria petunt. At tu Domine, qui nulla re indiges, qui tibi solus sufficis, cuique vinea ipsa siue culta, siue inculta sit, nihil prorsus vel addere, vel adimere potest: quid est quòd tanto studio omnibus diei horis forum repetas, & operarios quæras, & liberalissimè omnibus mercedem soluas? ô summa bonitas! ô immensa charitas! que sic nos amas, sic quæ nostra sunt curas, quasi salus tua penderet à nostra, nō nostra à tua? Ideoq; horis omnibus atq; momentis nos ad te vocas, à malo reuocas, ad te excitas, & ad culturam vineæ, hoc est, ad cultum animæ nostræ semper inuitas. Quod enim in terreno paterfamilias facit cupiditas, in te facit charitas: quod in illo amor lucri, in te amor nostri: quod in illo necessitas, in te bonitas: & quia tu longè magis es bonus, quàm ille cupidus, vehementiùs tu desideras salutem nostrā, vt nobis consulas, quàm ille lucra sua, vt sibi prospiciat. Sic autem implem quod ipse per prophetam pollicitus es: *Laude mea infrenabo te ne intereas, hoc est, non ob vllam meam commoditatem,*
sed

II. sed propter solam nominis mei gloriam frenabo te, & à prauis itineribus reuocabo te, ne intereas. Cumq; nulla in te subsit ratio, cur te à morte excitare debeam, in me tamen est, cur in ingratum etiam, ac malè meritum beneficia conferam. Hac igitur de causa fratres, cœlestis hic paterfamilias toties ad excolendam vineam suam operarios conduxit.

Deniq; hora vndecima ad forum rediēs, inuenit rursus alios, & ait illis: [*Quid hic statis tota die otiosi? Responderunt illi. Quia nemo nos cōduxit.*] Nō prorsus à ratione abhorret excusatio hæc. Dicere enim isti potuerunt: Nos quidē hoc in loco parati eramus, si quis operam nostram desideraret. Quòd si in otio totū diē exegimus, nihil mirū est, quādo nemo nos ad opus vocauit. Hæc illi non prorsus absurdè. Herum tantē excusatio fratres, grauis accusatio nostra est. Cū enim tota hæc parabola ad animæ cultum referatur, quid exoptulanti iudici respondebimus, qui in spiritualis vineæ cultura adedò desides & negligentes fuimus? Illi enim qui vel sub torrida zona, vel sub arctico polo commorantur (quibus Christi nomen prorsus ignotum est & inauditum) cum ab eis Dominus in extremo iudicij die requiretur totam in otio ætatem perduxerint, non prorsus absurdè respondere poterunt: [*Quia nemo nos conduxit.*] hoc est, nemo nos ad cultū virtutis inuitauit, nemo æternam mercedem laborantibus, promisit, nemo regnum cœlorum euangelizauit, nemo æternæ gehennæ supplicium comminatus est, nemo Dei filium in hunc nostrum orbem è cœlo delapsum vt peccati regnum euerteret, nunciauit, nemo denique nobis salutaris baptismatis vndam, cæteraque Dei sacramenta (per quæ sanctificaremur) exhibuit. Nihil nobis affulsit aliud, quàm exiguus quidam rationis humanæ radius, isq; in crasso corpore peccatis subdito, & in peccatis concepto demersus. Quid igitur à nobis Domine requiris, quibus horū nihil tribuisti? Hæc responsio fratres, non parū hos homines excusabit, non quidem à toto gehennæ supplicio: sed à magna certè parte supplicij, vel ipso Domino testante, qui ignorantem seruum, & negligentem paucis vapulaturum esse cōfirmat. At nos quid in illo districti iudicis examine respondebimus? quam delictæ nostræ causam prætexemus, qui cœlesti doctrina imbuti sumus? qui supra Apostolorum & Prophetarum fundamentum ædificati sumus? qui non hospites & aduenæ: sed ciues sanctorum & domestici Dei decreti sumus? qui iuxta aquarum cœlestium fluenta plantati sumus? qui tot sacramentis, tot mysterijs, tot beneficijs, tot bonorum exemplis, tot Ecclesiæ vocibus ad virtutis & religio-

Hier. 15. gionis studium quotidie inuitamur? ut ipse quoq; paterfamilias per **14**
Prophetam dicat. Laboravi rogans. Nos igitur qui sic vocati sumus,
Rom. 1. quid in illo iudicio respondebimus? Si illos quibus ad eò exiguum
 rationis lumen illuxit, inexcusabiles esse Apostolus ait: quid illi re-
 spondere poterunt, qui sub Sole iustitiæ Christo, in Euangelicæ lu-
 cis meridie vitam perduxerunt? Quid, inquã, hi habent quod pro se
Luc. 21. dicant? quid in tam mala causa respõdere queant? Quid ergo de his
 conijcere poterimus, nisi quod iam ab ipso Domino Salvatore præ-
 iudicatum est? Seruus qui scit voluntatem Dñi sui, & non facit, vapu-
 labit multis. & illud eiusdem: Cui multum cõmendauerunt, plus exi-
Ibidem. gent ab eo. Hoc enim modo commissæ pecuniæ ratio à Dominis
 exigi solet, ut tantũ reddas, quantum acceperis. Hac enim de causa
 Apostolus ait: Væ mihi est, si non Euangelizauero. Quamobrem?
 Quia gratiam ad euangelizandum, & alios à morte seruandos perce- **15**
 pi, de qua rationem redditurus sum. Sicut ergo Paulus ad seruandos
 alios cœlestia dona percepit, sic tu ad salutẽ tuam curandã. Si ergo il-
 le ait: Væ mihi est, si alios non seruauero, id est, si talenta credita in
 sudario reposuero: ita væ tibi etiam est, si tot beneficia, tot salutis ad-
 iumenta ad salutẽ tuam impensa frustra recepisti. ¶ Vnde illud etiã
 sequitur, quòd quemadmodũ de concinatorũ multitudine, & cœle-
 stis doctrinæ abundantia gaudere debetis: ita contrã timendum val-
 dè est, ne si frustra cœlestem doctrinam audiatis, illud vobis à Dño
 impropereetur, quod in simili olim causa ab eo dictum est; Væ tibi
 Corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sydone factæ fuif-
 sent virtutes, quæ factæ sunt in te, iam olim in cinere & cilicio pœni-
 tentiam egissent. Veruntamen Tyro & Sidoni remissius erit in die
 iudicij. Quæ Domini verba, non tam verba, quàm fulmina mihi esse **16**
 videntur, quæ fideles improbos deterioris conditionis, quàm exle-
 ges & paganos homines esse docent. Quo quid esse formidabilius
 potest? Sed iam ad operatorum mercedem veniamus.

Eccles. 11. [Cum ergo serò factum esset, dicit Dominus vineæ, &c.] Serò appellat
 mercedis reddendæ tempus, quod quidem erit singularis in morte,
 omnibus in iudicio. His enim duobus temporibus merces omnibus
 reddenda est. Itaq; cùm omnia suis temporibus distincta sint (ut Sa-
 lomõ ait) est enim tẽpus plantandi, & tempus euellendi quod plan-
 tatum est, tempus flendi, & tempus ridendi, tempus spargendi lapi-
 des, & tempus colligendi: sic est etiam tempus serendi, & tẽpus me-
 tendi, tempus operandi, & tempus percipiendi operis mercedem, tẽ-
 pus fodiendi vineam, & tempus percipiendi fructus eius. Et quidẽ

- 17 si de singulis hominibus agatur, vita nostra tempus est operandi, mors verò mercedis percipiendæ. Quòd si ita est, qualis quæso illorum infania est, qui vitā omnem in otio & luxu transigentes, in morte vineam suam colere incipiunt: dum ad mortis tempus pœnitentiæ & emendationis vitæ propositum differunt? Non abnuo quidem ad extremum vsq; vitæ halitum esse merendi ac demerendi, ac proinde pœnitentiæ tempus: quamdiu enim in hoc corpore sumus, viatores sumus, liberumq; nobis est, aspirante Dño, aut recta via ingredi, aut ab ea declinare. Sed hora tamen mortis (quod negari non potest) ad hoc impeditissima est: in qua mille animi curæ, milleq; corporis dolores à studio pœnitentiæ nos auocant. Quid igitur agis miser? quid hoc tempore ad fodiendam vineam pararis? non tam hoc operandi, quàm recipiendæ mercedis tempus est: non tam acquirendi, quàm acquisitis, partisq; fruendi: non tam ligonem tractandi vt vineam fodias, quàm manus porrigendi vt mercedē accipias: bona enim mors inculpata vitæ fructus est. Sic enim in Eccli. legimus: Timenti Dñm **Eccli. 1.** benè erit in extremis, & in diebus defunctionis suæ benedicetur. Bona ergo mors, timentis Dominum, non stertentis ac dormientis merces est. Quid igitur ad vesperum pœnitendi & operandi tempus expectas? iam serò est, iā instat nox, in qua homines non operari, sed ab operibus quiescere solent, vel ipso Dño testante, qui ait: Venit nox, in qua nemo potest operari. In Psalm. quoq; scriptum est: Quoniam **Ioan. 9.**
Psalm. 6. non est in morte qui memor sit tui. Cuius ergo tunc temporis homo memor est? Memor est planè desolatæ vxoris, quam viduam relinquit: & filiorum, quos orphanos deserit: & dolorū corporis, quibus vndiq; premitur: quādo & febris vrit, & sitis æstuat, & vigilia debilitat, & lingua riget, & membrorū penè omnium dolor torquet. Quòd sit, vt tota hominis mens ibi sit, quòd eam vis doloris impellit. Ipse autē eger, modò in faciē depressus, modò supinus, modò in hoc, modò in illud latus sese versans atq; reuersans, nūc quidē medicū accersit, nunc verò hæc aut illa medicamenta nihil profutura deposcit. Harū ergo rerū nos instāte morte cura sollicitat, Dei verò memoriā vis dolorū & curarū angor penè totā extinguit. Quæ igitur infania est, hoc primū tēpore ligonē parare, & adire vineam vt terrā fodias, quando viuere vix possis? Quæ autem hos pœna maneat, satis apertè Salomon expressit cum ait: Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei. Sic mendicauerunt fatuæ illæ virgines, quæ toto vitæ tempore dormientes, æstatis, hoc est, mortis hora ad clausas cœlestis regni fores mendicare cœperunt dicen-

Matth. 23. *Ibidem.* res: Domine, Domine aperi nobis. Quibus responsum est, Amen dico vobis, nescio vos. Quod perinde est ac si diceret: Scio electos meos, domesticos meos, operarios meos, qui in vinea mea laboris pondus sustinuerunt: hos agnosco, his mercedem debitam reddo, hos intra vitæ ianuam recipio: vos verò non agnosco, qui me non agnouistis, qui nunquam in vinea mea laborastis: & modò ad me venitis, non charitate ducti, sed necessitate compulsi, non meam quidè gloriam, sed vestram solum còmoditatem captantes. His ergo Dñs respondet. Nescio vos vnde sitis. Discedite à me omnes operarij iniquitatis. Sed iam ad mercedis & retributionis modù veniamus.

§. II.

¶ [Cum venissent ergo primi arbitrati sunt quòd plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios.] Itaq; in dispari labore, par omnibus merces reddita est: quia in alijs plus gratia, in alijs verò plus eluxit diuina iustitia. Hic esse videtur huius parabolæ scopus. Tota enim ea huc potissimùm tendit, vt liberalitatè ac libertatem Dñi in donorù suorù distributione demonstret: quòd cum debita laborum mercede neminè fraudet, imò verò in omnes supra condignum etiam liberalissimus sit: in alios tamè pro infinita & immensa bonitate sua largior & magnificentior existit. Qua in re discrimen maximùm inter se, & naturales causas hoc in loco insinuare voluit. Naturales enim causæ, inter quas præcipuè cœlù, Sol, Luna, cæteraq; cœli astra & elementa numeràtur, liberæ nõ sunt: atq; ita neq; possunt non operari, quoties facultas adest operandi: neq; aliter operari possunt, quàm materiæ sibi subiectæ ratio, & virtus causæ efficiētis postulat. Ignis enim nõ potest non vrere, si materiã sibi applicitã habeat: & ita vrit, vt illa disposita est: aliter enim in ligna arida, aliter in humètia agit. At prima illa & summa causa, vt potētissima, ita etiã liberrima est: quippe quæ à nulla alia vim pati potest. Ideoq; dona sua aliquãdo quidè ex iustitia secūdù hominù merita, aliquãdo verò liberalissimè impartitur ex gratia: ac ita in omnes quidè semper liberalis & pia, in multos tamè iuxta beneplacitù volùtatis suæ beneficētissima est. Id quod in omniù bonorù siue corporaliù, siue spiritaliù distributione videre licet. ¶ Sūt enim quatuor bonorum genera, videlicet naturæ, gratiæ, gloriæ, & ea quæ vulgò fortunæ nominàtur. Quæ omnia singulis hominibus Dñs pro sanctissimæ voluntatis suæ beneplacito distribuit, sicut vult. Nã (vt ab infimis incipiã) & opes, & honores, & salutem, & vitam ipsam variè hominibus largitur. Alijs enim diuitias, alijs paupertatem, alijs firmam valetudinem, alijs infirmitatem, alijs diu-

Dis simil.

Quatuor bonorum genera.

23) *tarnam vitam, alijs breuissimam tribuit: & alios quidem nobiles & gloriosos, alios verò facit inglorios. De eo namque scriptum est: Dives & pauper obuiauerunt sibi, vtriusque operator est Dominus. Et, Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt. Dominus ergo (vt ait Proph.) mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit: Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat. Non negamus hinc liberam hominis facultatem, qua Deo benè omnia fortunati cooperatur: prima tamen ac summa humanæ salutis & prosperitatis causa Deus est, à quo vno læta omnia & secunda procedunt. Hinc pro eo quod nos in Psalm. legimus. Quia nec ab Oriente, nec ab Occidente, &c. alij verterunt: Quia nec ab Oriente vel ab Occidente, nec à deserto venit exaltatio: quoniam Deus Iudex est. Hunc humiliat hunc exaltat, &c. Quo in loco tribus præcipuis mundi partibus enumeratis, vniuersum orbem complexus est. Quò significare voluit, non à solis mundanæ potentie viribus (quæ frequenter spem hominum fallunt) sed à Dei prouidentia & gratia secunda omnia speranda esse. Quocirca frustra sæpè quæritur in terris dignitas & potentia, quarum rerum dispensatio ad Deum relegenda est: qui æquissimus est iudex, & vnicuique vel pœnas, vel præmia constituit. Ipse enim est (vt sanctus Iob ait) qui baltheum regum dissoluit, & præcinxit fune renes eorum. Effundit despectionem super principes, & eos qui oppressi sunt, releuat. Quæ cū ita sint, rectè sanctus Propheta: Vanum est, inquit, vobis ante lucē surgere, hoc est, aduerso aut non fauente Deo, huiusmodi bona velle comparare: quæ diuina prouidentia sibi distribuenda reseruauit. Quam rem apostolissimo exemplo Ecclesiastes confirmat his verbis: Est homo laborans, & festinans, & tantò magis non abundabit. Est homo marcidus, egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate: & oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate sua, & mirati sunt in illo multi, & glorificauerunt Deū. ¶ Quid verò gratuita bona? an non hæc etiam ab ipso prout ei libitum est, dispensantur? Nam cū ad se omnes peccatores vocet (vt qui velit omnes homines saluos fieri) alios tamen sufficienti, alios superabundanti auxilio vocat. Cū enim diuina gratia & misericordia omnibus in promptu sit: quibusdam tamen citra alienam iniuriam dona sua copiosius & liberalius impartitur. Vocantur enim omnes, quibus sufficiens hoc auxilium adest, ac præcipuè qui saluari laudero in Dei filios adoptati sunt: eliguntur verò, quibus perseverantiæ donum, diuino munere conceditur. Quod si quis de hac diuini*

Prov. 22.
 Eccli. 11.
 1. Reg. 2.

Iob. 12.

Eccle. 11.

1. Tim. 2.

norum distributione & varietate queratur, audiat Dominum dicen- 16
 tem: [*Amice non facio tibi iniuriam: an non licet mihi quæd volò facere? an
 oculus tuus nequam est, quia ego bonus, hoc est, beneficus & liberalis sum?*].
 Iam verò in ipsis electis quanta superiorum donorum ac diuino-
 rum auxiliorum varietas? Alij enim sustinent pondus diei & ætus,
 hoc est, summis laboribus & vigilijs diuina munera consequuntur,
 quales omnes ferè sancti extiterunt: atque ij præsertim qui squalen-
 tia eremi loca incolentes, citra omne humanum solatium, vitam in-
 opem atque rerum omnium indigam perduxerunt. Alij verò vix
 vna diei hora laborantes, magnificis Dei donis subito ditati sunt.
 Latro vna confessione regnum Dei adeptus est. Magdalena fuit ad
 pedes Domini lachrymis, ex peccatrice Apostolorum Apostola re-
 surrectionem Christi nunciando, effecta est. Apostoli verò ipsi, dum
 in reficiendis retribus occuparentur, ad summum Apostolatus ho- 27
 norem nec opinantes vocati sunt. Matthæus ex publicano mutatur
 in Euangelistam: quodque ijs omnibus mirabilius est, Paulus dum
 spirans minarum & cædis, Christi Ecclesiam vastat, Spiritu sancto
 repletur, in paradysum rapitur, & ex persecutore in vas electionis cõ-
 mutatus, abundantius omnibus laborauit. Et cæteri quidem Apo-
 stoli fortasse vna hora in vinea Domini laborasse dicendi sunt: cum
 plenitudinem Spiritus acceperunt: iste verò ne vna quidè hora in ea
 laborauerat, sed ipsam tâquam ferus aper de sylua vastare cupiebat,
 cū in tertium cælum raptus, audit arcana verba quæ non licet homi-
 ni loqui. Quis igitur hic non mirabundus & attonitus ad tantæ
 bonitatis abyssum obstupescat? Sed hæc tamen omnia in Euange-
 lio & sub gratia. Quid in lege? An non Mosè Dominus ex hu- 28
 milis pastoris fortuna in legislatorem? Amos in Prophetam? Da-
 uidem in Regem? Eliseumque ex aratro in hæredem spiritus Eliæ
 cooptauit? Ipse enim Dauid, electionis suæ beneficium celebrat
 his verbis: Elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum de gregi-
 bus ouium, de post foetantes accepit eum, pascere Iacob seruum
 suum, &c. Quid ijs maius? quid illustrius? quid ad laudem diuinæ
 gratiæ magnificentius? ad diuinorum iudiciorum altitudinem mi-
 rabilius? & ad diuinæ potestatis libertatem prædicandam clarius?
 ¶ Quid? quod frequenter etiam non in diuersis personis modò: sed
 in vna eademque persona huius varietatis velut imaginem quan-
 dam exprimit? Sæpe enim vir pius ieiunijs, vigilijs, & orationi-
 bus, omni que conatu spiritum deuotionis haurire, & languentem
 animum in diuinæ pulchritudinis amorem excitare nititur. Qui
 tamen

29 tamen dum hoc facit, ad huc ieiunus & aridus sibi esse videtur: tūc
interim Dominus frequenter sese illi aliud agenti vel non vocatus
adit, illumque clarissima luce, insueto ardore, iucundissima suavi-
tate, & copiosissimo lachrymarum imbri perfundat. Quo quidem
cœlesti munere præventus & illuminatus, miros deinde in virtute
& charitate progressus facit. Quæ cum ita sint, nemo utique pio-
rum habet, cur de cœlesti patrefamilias (quod quidem ex operarijs
fecerunt) merito queri possit: quando quidem piorum quisque ius-
tam, atque adeo superabundantem operum suorum mercedem
percipiet secundum suum laborem. Multi tamen habent, cur illum
multo magis diligere & laudare debeant: quod eos præter gratiam
& gloriam bonis eorum operibus debitam, copiosissimis auxilijs,
30 cœlestibusque donis, nulla habita meritorum ratione, pro volunta-
tis suæ beneplacito donat, quæ alijs non donat: quibus homines sic
à Deo præventi & instructi, mirificè in spiritali vita, virtutumque
studio proficiunt, & illis anteferuntur, quibus huiusmodi dona atque
auxilia non dantur. Inde adeo fit, quod cœlestis magister ait, ut fiant
primi nouissimi, & nouissimi primi. Sepè namque Dominus pro im-
mensa & infinita gratia, & misericordia sua vel indignos homines,
vel minus perfectos ad maiorem dignitatis & iustitiæ gaudium eue-
hit, quàm alios, qui istis erant perfectiores: atque ita demum ex mi-
noribus maiores, & ex nouissimis priores fiunt. Quorum omnium
ratio vnæ est, nempe summa bonitas & liberalitas magnifici patris-
familias, quam ipse aperte inlingauit, quando cuidam ex operarijs
submurmuranti ait: [An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum.]
31 Hæc ergo immensa Dei bonitas & libertas, huius dissimilitudinis
causa existit. Ex quo fit, ut longè plus sit, quod diuina bonitas & li-
beralitas gratuito donare, quàm quod sanctissimi cuiusque viri la-
bor promereri possit: ideoque plura potest interdum homo conse-
qui ex ineffabili dono gratiæ, quàm studio & labore suo promereri
ex debito iustitiæ. Hac ergo de causa fiunt nouissimi primi, & primi
nouissimi. Subditque tandem Dominus.

[Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.] Quorsum hæc? Non vi-
deo aliam commodiorem connectendæ huius sententiæ rationem,
quam quæ à Cardinali Caietano assignatur. Ait enim hoc esse simile
appositissimum, quo præcedentem doctrinam Dominus apertissime
declarat atque confirmat. Familiare enim sapientibus viris est, quæ
paulò obscuriora sunt, rebus apertissimis elucidare. Cùm autem in
hac parabola Dominus liberalitatem & libertatem, qua in donorum

Caietani

suorum distributione utitur, voluerit insinuare: commodissimū hu- 32
 ius varietatis exemplum, gratiam vocationis adducit: in qua apertis-
 simè hæc diuina libertas & liberalitas apparet. Cùm enim omnes ad
 se vocet, (qui omnes vult saluos fieri) quosdam tamen minoribus,
 quosdam maioribus auxilijs, pro sanctissimæ volūtatī suæ benepla-
 cito, sine vllis vocandorum præcedētibus meritis ad salutem vocat.
 Quò fit, vt multi sint vocati, qui videlicet minoribus auxilijs vocan-
 tur, quibus tamen ipsi vitio suo uti nolunt: pauci verò electi, qui vi-
 delicet aut maioribus ad hoc auxilijs iuuantur, aut sufficienti illo
 (quòd nemini negatur)auxilio feliciter vtuntur. Ad hunc ergo mo-
 dum quibusdam Dominus post iustificationis gratiam, iuxta ipsorū
 merita, auxilia sua & dona distribuit ex iustitia: quibusdam verò co-
 piose dona atque auxilia supra merita, & supra etiam vota tribuit ex
 gratia, vt in Apostolis, cæterisque, quos supra memorauimus, videre 33
 est. Vtrobique ergo Dominus eadem utitur libertate, & ante primā
 gratiam, & post eam: & in ipsa vocatione, & post eam vocationem:
 neminem debita laborum mercede fraudans, & multos ex liberalita-
 te sua supra merita maximis beneficijs cumulans.

§. III.

Peroratio. ¶ Quid igitur ex hac philosophia colligere possumus fratres? Multa
 planè: sed illud imprimis (quò finem principio iungamus) vt intelli-
 gamus, arbitrij nostri libertate integra & illæsa manente, omnem hu-
 manæ salutis spem à Dei potissimū gratia pèdere: qui iuxta æquis-
 simum voluntatis suæ beneplacitum, cùm nemini faciat iniuriā (imò
 verò de omnibus semper bene mereatur) alijs tamen maiora, alijs mi-
 nora dona, tanquam verus rerum suarum Dñs elargitur. Huius autē
 philosophiæ diligens consideratio, miro modo animum hominis 34
 Deo subijcit atque submittit. Cùm enim vir pius huius negotij ma-
 gnitudinem considerat, intelligitq; in manu Dei positum esse, æter-
 na illum felicitate donare, aut sibi ipsi relinquere: quid quæso aliud
 faciat, quàm toto sese illi corde subijcere? ante illum prosterni? illum
 tota mente colere? ab illo pendere? & se totum illius obsequio trade-
 re? idque vnum curare, ne qua in re illum offendat, in quo vno tota
 salus & felicitas sua nititur? ¶ Inualerat in toto orbe fames, quo tē-
 pore principatum Ioseph in terra Ægypti obtinebat: nullibi que ni-
 si apud vnum Ioseph frumenta inueniebantur. Quamobrem tota
 Ægyptus magnitudine famis oppressa, ad illius pedes prouoluta,
Genes. 47. suppliciter oratione ait: Salus nostra in manu tua est: tantum modò re-
 spiciat nos Dñs noster, & læti seruiemus regi. Quid igitur hos homi-
 nes

- 35 nes ita demissio atque humilib corde ante pedes Ioseph stravit? nisi quod intelligebant, salutem & vitam suam ab illius voluntate pendere? Ad hunc igitur modum cum sancti viri intelligant, totum genus hominum propter communem illum naturæ lapsum, ad perpetuam inedia, omniumque spiritualium bonorum inopiam esse damnatum; animaduertantque penes vnum tantum Ioseph, hoc est, penes vnum mundi Saluatorem huius tantæ calamitatis esse remedium: quid quæso aliud agant, quam ad illum supplices confugere, illi se submittere, illum studiosissimè colere? qui solus hanc æternam famem sedare, solusque bonis omnibus ditare hominem potest? Hoc enim affectu Propheta ad Dominum ait: In manibus tuis tempora mea, siue sortes meæ. Quæ nam sortes istæ sunt? Scitis fratres
- 36 gere possunt: nempe, aut æternam salutem, aut damnationem æternam. Ait igitur Propheta: vtraque hæc fors Dñe, quæ mihi contingere potest, in manibus tuis est, qui solus vitæ & mortis clauēs habes. Itaque si volueris, potes me seruare; & si volueris, habes etiã potestatem vbi corpus occideris, animã quoque mittere in gehēnam. Quod si ita est, quomodo nõ totus in te vno suspensus sum? quomodo non tibi plenissimè subijciar? tibi obsequar? tibi adhæream? in quo vno salus mea sita est? ¶ Hac eadē mēte & affectu Hieremias aiebat: Scio Deus meus quod non est hominis via eius, neque viri est vt ambulet, & dirigat gressus suos. Quod cū ita sit, quid aliud me facere par est, quã te semper intueri, semper suspicere? qui solus me ab itinere mortis abducere, solus ad salutis viam reuocare potes? Hoc eodem affectu regi-
 37 erit anima mea? Quibus verbis non simplici quidem, sed figurata oratione seipsum ad perfectam obedientiam, plenissimamque subiectionem excitare videtur. Sed cur Vates sancte ita Deo subijci cupis? Subdit causam: Ab ipso enim salutare meum. Nam & ipse Deus meus & Saluator meus, adiutor meus, non emigrabo. In Deo salutare meum, & gloria mea, Deus auxiliij mei, & spes mea in Deo est. Animaduertite quæso quot verbis idem pollutibus eandem repetit sententiam: nimirum intelligens, quantam ea res ab homine submissionem, pietatem, timorem, & religionem exigeret. Si enim tota salus mea, si felicitas & beatitudo mea, si opes, & spes omnes ab vno illo pēdēt: quid aliud quæso mihi faciendū, quã vt illū supra omnia diligã? illū verear? illius me obsequio totū tradã atque cōmittã? Quid, inquã, facere debeã, nisi catellorū more ad misericordiarū eius

Psalm. 30.

Matth. 5.

Hierem. 10.

Psalm. 61.

mensam astare, illū oculis, illū pectore, illū toto animo intueri: & mi- 38
cas ex mēsa eius decedentes humiliter petere? & supplici animo cum
Psalm. 121. eodē Propheta dicere: Ecce sicut oculi seruatorū in manibus domino-
rū suorū, & sicut oculi ancillæ in manibus domine suæ: ita oculi nos-
tri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri.

Sūt tamen quidā qui hac ipsa consideratione animo perturbentur
potius quā humiliantur: dum attendunt hoc salutis suæ negotiū non
prorsus in suis, sed in alienis, hoc est, in Dei manibus positū esse. Sed
ō stulti & cæci! in cuius quoque manibus hæc tāta res tātū collocari
potuit, quā in ijs, quæ propter te cælū & terram, & omnia quæ cæli
ambitu continentur, creauerunt? in ijs quæ in res omnes à se conditas
adeo liberales & magnificæ sunt? in ijs, quæ vt te soluerēt vineulis, li-
gata, & clavis cōfixa fuerūt? in ijs deniq; manibus, quæ (vt D. Bern.
ait) affluunt misericordiæ visceribus, nec desunt foramina, per quæ 39
fluāt? In tutissimo planè loco salutē suā Propheta reponebat, quādo

Psalm. 30. ijs eā manibus cōmittebat dicens: In manus tuas cōmitto spiritum
meum, redemisti nos Dñe Deus veritatis. Si enim tu vt spiritū meum
à morte redimeres, mortē pertulisti: cui tutius eundē spiritum quā
tibi cōmendare potero? Intelligebat hoc etiā Apostolus cū diceret:

2. Timot. 1. Scio cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum ser-
uare in illū diem. Agnoscebat enim summam illā Domini fidem, bo-
nitatē, & pietatem: ideoq; nullibi fidentius tot laborū, meritōrumq;
pretiosissimū thesaurum, quā in eius manibus collocabat, qui plūs
quā paterna charitate nos diligit, & diuina potestate tuetur. ¶ Huius
igitur benignitatis consideratio non quidem micororem ac diffiden-
tiam: sed salutarē magis trepidationem, humilitatem, reuerentiā, & 40
amorem conciliat. Quæ quidem virtutes nobis cum primis necessa-
riæ sunt, vt (licet idem Apostolus monet) cum timore, ac tremore sa-
lute[m] nostram operantes, æternæ vitæ mercedem Christo Domino
Phili. 1. largiente, ad occasum Solis, hoc est, in fine vitæ cum cæteris vineæ
cultoribus percipere mereamur.

IN EADEM DOMINICA IN SEPTVAG.

Concio secunda, in qua Euangelica lectio explanatur.

*T H E. Simile est regnum cælorū homini patrifamilias,
qui exiit primo mane conducere operarios in vineam
suam. Matth. 20.*

Alomonis sententia est, risum dolore misceri, & extrema gaudij luctu occupare. Ita enim in hoc medio mundi globo vel iniquitas nostra promeruit, vel diuina æquitas & prouidentia instituit, vt neq; omnia læta, neq; omnia tristia: sed mœstis læta permiscerentur. In

Prover. 14

suprema quidẽ illa cœloru regione omnia læta sunt, nec illoru fines vlla inuadere tristia potest: in infimo aut reproboru carcere omnia cõtra funesta sunt & tristia, & omnis prorsus lætitia ignara. In hac autẽ media inter vtrãq; regione (vt Salomõ ait) risus dolore miscetur, & extrema gaudij luctus occupat. Quæ quidẽ varietas non in rebus corporeis tantu, sed etiã in spiritualibus cernitur: quod vel præsentis tẽporis argumẽto animaduertere licet. Hactenus enim Ecclesia lætissima myseria nobis ob oculos posuit: nẽpẽ nascentẽ de Virgine Saluatorẽ, & cãtantes Angelos, lætũq; Euãgelij nũtium pastoribus nuntiantes, & stellã dominicæ natiuitatis nuntia in sublimi fulgentem, & Magos adorãtes, & Simeonẽ quadragesimo à natiuitate Domini die pueru excipientẽ, Deumq; laudantẽ: modò verò omnia inuersa sunt.

Quæ enim hactenus diuinas laudes lætis vocibus personabat, nũc altararia velat, & gloriã in excelsis silẽtio præterit, & festã illã vocẽ lætitiæ indicẽ Alleluia intercludit: ac denique inopinatis & funestis his vocibus hodie missam orditur. Circundederunt me gemitus mor-

Psal. 17.

ris: dolores inferni circundederunt me. Quibus verbis quid tristius? quid lamentabilius? ¶ Quæretis forsitan huius tantæ mutationis causam? causa est, quod hodie in matutinis precibus Genesis liber incipitur: in quo de creatione mundi agitur, dequẽ maxima illa felicitate, in qua homo à Deo conditus est: à qua tamen per peccatum miserabiliter corruens, & in hunc nostrum orbem, tanquam in exilium pultus, quæ à Deo dona receperat, amisit: & in illo naturalis necessitudinis iure, nos quoq; omnes amisimus. Illo enim homine labente, tota quoque posteritas id est, vniuersum genus hominũ cum illo pariter cõcidit. Vitiata enim radice, rami quoque omnes, qui ab ea pullularunt, vitium sensere radice. Hoc ergo tanto fulmine Ecclesia icta, non potest (dum hæc leguntur) huius tantæ cladis acceptæ nõ reminisci: & in has deinde lamẽtabiles voces & rugitus prorumpere. Circundederunt me gemitus mortis, dolores inferni circundederunt me. His videlicet verbis significans, propter illam protoparẽtũ culpam, omnes homines ad mortẽ, æternũq; cœlestis patriæ exilium fuisse damnatos: quæ duo mala à peccato vna, summam inter omnia mundi mala locum tenent. ¶ Et quãuis tot annorũ millia

Simil.

post

post illud iam peccatū transacta sint, quotannis tamē Ecclesia velut
 recenti plaga sauciata, hanc renouat querimoniam: quòd videlicet à
 peccato illo omnia mūdi mala, quæ sunt, fuerūt, aut erunt, originem
 trahāt. Omnia enim peccata quæ hætenus admissa sunt, omnes cor-
 porū & animorū morbi, omnes clades & mortes, omnia mortalium
 bella atq; dissidia, omnes generis humani pestes, fames, & exitia, &
 omnia deniq; mala, ab hoc omniū malorū fonte, tāquā à radice pro-
 dierunt. Omnia enim hæc peccati illius pœnæ atq; tributa sunt. Iu-
 stum enim erat, vt omniū malorū mūdi causa esset, quòd mūdi atq;
 rerū omnium cōditer à principe creaturarū omniū homine violatus
 fuerit & offensus. Itaq; patres quondā nostri pomū illud acerbū co-
 mederunt: dentes tamen filiorum in hunc vsque diem obstupescūt.
 ¶ Quo argumento videre licet fratres, quanta sit lethalis peccati ma-
 litia: quæ tantorum malorum seminarium extitit: quòd tamen nos
 tam facillè committimus. Quid enim apud multos frequentius quā
 peierare, inuidere, odisse, alienam vel rem surripuisse, vel vxorē con-
 cupiuisse? Vnumquodq; autem horum, non minùs lethale atq; mor-
 tiferum, quam illud parentis nostri delictum est: nec minùs mundo
 nocuisset, si primum extitisset: vt hac ratione intelligatis, quanta sit
 humanæ mentis cæcitas, quæ ne hoc quidem tanto fulmine icta, pec-
 cati malitiam ac deformitatem agnoscat. ¶ Hac igitur de causa pulla-
 ta in medium hodie hac tam lugubri voce procedit Ecclesia: vt eius
 nos squalor, habitusque mœstissimus huius nostri exilij, miserandi-
 que status conditionem ostendat: quòd hoc tam graui vulnere saucia-
 ti, demus operam, vt à qua lapsi sumus dignitate per culpam, per vo-
 luntariam pœnitentiam redeamus. ¶ Quòd si Ecclesia hoc tempore
 Alleluja, hoc est, spiritalis lætitiæ vocem sustulit, multò magis car-
 nale, vanamque lætitiā à nobis ablegare contendet. Si enim in
 ipso nunc Deo exultare vetat, quo modo in rebus ludicris nos ipsq;
 lætari permittet? Vt igitur his Ecclesiæ vocibus & lachrymis (vti par
 est) respondeamus, cœlestem opem sacratissimæ Virginis interuen-
 tu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

¶ Cum multa ac maxima inter Deum & hominem discrimina exi-
 stant, illud mihi non in postremis habendum viderur: quòd Deus
 quicquid facit, nō vlla sua necessitate, aut vtilitate, sed sola bonita-
 te inductus facit: homo autem adeò egēs & lucri cupidus est, vt vix
 quicquā moliatur, nisi vtilitate primū aut necessitate ante oculos po-
 sita, quæ si desit, iners & plūbeus ad omnia quæ agēda sunt, redditur.

Cuius

- 7 Cuius ingenium infinita illa bonitas, & sapientia Patris agnoscens (quæ omnes homines saluos fieri, & ad veritatis agnitionem venire desiderat) opulentissima laborantibus præmia proponit cū ait: Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Et ad Corinth. Apostolus. Itaque ait fratres stabiles estote, abundantes in omni opere Domini, sciētes quoniam labor vester non est inanis in Domino. Quam sententiam idem Dominus per Prophetā breuiter confirmatum ait: Non dixi Iacob frustra querite me. Non certē frustra. Quisquis enim Dñm quæserit, præmia tanta consequetur, quanta vis nulla orationis explicare unquam poterit: neq; enim aspectu oculorū comprehendere, neq; auribus percipi, neque vlla cogitatione queunt adumbrari, quæ parauit Deus piē colentibus se. Hinc Vates regius, vbi mandata Domini dulciora super mel & fauum dixisset, adiecit: Etenim seruus tuus custodit ea: in custodiendis illis retributio multa. Cur o Vates sancte custodis ea? Quid ni custodiam? quod aliud munus obire studiosius debeam? Si enim mandata Domini super mel & fauum dulciora sunt, & custodientibus ea retributio multa proposita est: quis id sequi detrectet, quod & factu suauissimū est, & præmij retributione magnificum? Sed hoc in lege: quid igitur modo sub gratia? Ait enim D. Bernard. In lege graue iugum, & vile præmium: terra enim promittitur. At Ecclesiæ iugum suaue, & præmium sublime. Sic enim prouocat quod promittit, vt nō terreat, quod imponit. Si igitur Vates sanctus illo tempore mandata dulcia, & retributionē multam esse dixit: quid hoc tempore dicere licebit, quādo & iugum legis extenuatum est, & præmium non modò auctum, sed etiam in promptu positum est atque paratum? Sic enim de Christo Dño apud Isaiam legimus. Ecce merces eius cum eo, & opus illius coram illo. Hoc est, in promptu habet mercedem operis, quam laborantibus tribuat. Huius ergo mercedis magnitudinem idem Dñs in præsentī lectione appolitissima quadam similitudine declarat: in qua cū alia multa, tum præcipuē hæc duo insinuantur: alterum, quo modo fidelibus cunctis in vinea Domini laborare necesse sit: alterum, quo modo varia merces laborantibus tribuitur, non solum pro mensura laboris, sed etiam pro immensa diuinæ gratiæ largitate: quæ sicut omnium superat, vota ita etiam excedit merita. Parabolam autem primo loco vobis proponam, deinde eius explanationem subijciam.

[Simile est (inquit) regnum cælorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Conuentione autem facta

etc.

Luc. 6.
1. Cor. 15.

Isai. 45.

Psal. 18.

Bernard. super Cant.

Isai. 40.

Et cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus 10
circa horam tertiam, &c.] Quoniam hæc parabola mysterijs refertis-
sima est, nos pro tēporis angustia id solū explicare tētabimur, quod
ad mores nostros formādos & instituēdos expedire magis videbitur.

[Simile est (inquit) regnum cælorum homini paterfamilias, qui exijt,
&c.] Hic paterfamilias, qui à mane vsq; ad vesperam, hoc est, omni-
bus diei horis, prima, tertia, sexta, nona, & vndecima operarios in vi-
neam suam vocat, Deus est. Dicitur autē paterfamilias, quia quas hæ-
bet in ditione sua domos atq; familias, summa prouidentia & æqui-
tate gubernat. Sunt autem tres præcipuè domus ac familiæ, quibus
ipse præest. Est enim domus illa cœlestis, quæ mansiones multas ac
varias pro varietate electorū habet. Est & alia apud inferos, quæ suis
etiam sedibus pro diuersitate reproborū distinguitur: in quibus di-
gnas scelerum suorum pœnas pendūt, & ad infinita secula pendent. 11
Est rursum media quedam domus in harum cōfinio constituta, quā
pij & impij, electi & reprobi simul incolunt. In prima igitur illa do-
mo nulla est temporum & horarum successio: quia nulla lucis muta-
tio, nullus solis accessus vel recessus: Domus enim ea (vt Ioānes ait)
non eget Sole neq; Luna, vt luceāt in ea: quia claritas Dei illuminat
eam, & lucerna eius est agnus. Idem quoq; Isaias confirmat his ver-
bis: Non occidet vltra sol tuus, quia erit tibi Dñs in lucem sempiter-
nam. In hac autē luce dilectissimū Spōsum auidissimè videre Sponsa
cupiebat, cum diceret: Indica mihi quē diligit anima mea, vbi pascas,
vbi cubes in meridie. In hac enim meridia luce, nō per speculū aut
in ænigmate agnos suos, hoc est, electos suos Dñs pascit: quos videli-
cer pulchritudinis sœ contemplatione ita reficit & satiat, vt nihil
aliud perpetuò desiderare queant, quàm quod habent. In hac igitur 12
prima & felicissima domo, horarum ac temporum varietas nulla,
nulla successio est. ¶ In altera item quæ apud inferos posita est, quan-
uis dissimili ratione, nulla item est horarum, temporumque distin-
ctio: quia sicut illic nullæ tenebræ, ita hic lux nulla micat. Vbi au-
tem lux non est, nulla vtiq; temporum varietas existit. Hæc enim est
terra illa ac funesta domus, de qua in libro Iob scriptum legimus:
Expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ. Et
quamuis in eo loco ignis sit, & ignis quidem corporeus, huic no-
stro similis: nihil tamen ille lucis aut splendoris miseris præbet, ni-
si quantum satis sit ad eorum supplicia cumulanda: vt ea scilicet vi-
deant, quorum aspectu magis torqueantur. Qua de causa diues ille
epulo, quinque fratres suos à Lazaro moneri postulabat, ne nouo eo-
rum

Apoca. 21.

Isai. 60.

Cant. 1.

Iob. 3.

Luc. 16.

13 rum supplicio acerbius cruciaretur. Cùm enim ignis hic diuinæ iu-
 stitiæ instrumentum sit, ita superni iudicis voluntati seruit, vt id so-
 lum efficiat, quod reorum cruciatus augere, non leuare possit. Hinc 2. Pet. 2.
 Petrus. Apostolus reprobos omnes, fontes sine aqua, & nubes tene-
 brosas appellat: quibus caligo tenebrarum reseruata sit. Hoc igitur
 in loco horæ nullæ, nulla temporum distinctio est: sed æternū chaos,
 æternaque nox regnat, nullo vnquam lucis splendore illustranda.
 ¶ Cæterum in huius mundi domo, quæ in vtriusque medio posita
 est, vt corporeæ lucis varietas: ita etiam interni luminis diuersitas
 est, quia videlicet non semper, eodemque modo lucis suæ radios Do-
 minus mundo communicauit. Huius enim spiritualis lucis atque diei
 velut manè fuit (vt D. Gregor. ait) ab initio mundi, vsque ad id tem-
 24 pore (sicut in aurora fieri solet) dubia adhuc & obscura lux huma-
 narum mentium oculos vix illuminat. Ex cuius defectu, tot terra fa-
 cinora in mundo exundârunt, propter quæ totus ipse mundus aqua-
 rum inundatione extinctus, atque submersus fuit. Hora verò tertia
 ab hoc tempore vsque ad Abraham numeratur, quem vnum ex cum-
 ctis mortalibus Deus elegit, quem cœlesti luce, hoc est, præceptis cœ-
 lestibus, & circumcisionis sacramento informaret. Hora verò sexta
 ab hoc vsque ad Mosen fuit: quo primùm tempore lex diuina homi-
 nibus lata est: quæ mentis humanæ tenebras superno lumine pluri-
 mùm discussit: dum quid fugiendum, quid sequendum esset apertis-
 sima oratione ostendit. Hora verò nona ab hoc tempore, vsque ad
 25 Christum Dominum assignatur, cuius tempore diuinæ lucis & calo-
 ris plenitudo in totum mundum pretiosi sanguinis eius merito ef-
 fusa est. Post quem, nouissimam adesse horam Ioannes testatur, quæ
 quò magis à Christo iustitiæ Sole recedens, ad occasum mundi ap-
 propinquat, eò dēsiore tenebras offundit. Nos enim sumus, in quos
 fines seculorum deuenerunt, qui nullum aliud lucis huius incremen-
 tum præstolamur, imò qui appropinquante huius diei fine, vicinarū
 tenebrarum nocte circumfundimur. ¶ Hinc tanta non modò lucis, Matt. 24.
 sed etiam caloris imminutio: vbi enim abundauit iniquitas, necessa-
 riò multorum refrixit charitas. Hinc tot miseræ pauperū, tot nudi,
 atque rerum omnium egentes, tot inopes vel potentiorum tyranni-
 de oppressi, vel ditiorum vsuris & rapinis exhausti. Erat olim cùm
 homines sibi inuicem succurerent, & alter alteri absque fœnoris in-
 iuria subueniret: nunc vbi cambiorum atque vsurarū vorago inunda-
 uit, pieras & charitas penè sepulta est, & auari homines lucrum ma-
 26

gis ex pecunia, quàm meritum ex benignitatis officio aucupari vo- 16
lunt. ¶ Deniq; in ea tempora incidimus, in quibus modò quoq; cū
Propheta clamare possimus: Væ nobis quia declinavit iam dies, quia
longiores factæ sunt umbræ vesperi: quò factum est, vt calore dile-
ctionis penè extincto, & errorum tenebris ingruentibus, falsis rerum
imaginibus, homines delusi, falsa veris, temporaria æternis, umbras
luci anteponant: ac deniq; per tenebras ad tenebras, hoc est, per inte-
rioris mentis ad exterioris corporis tenebras pergant. Bonus ergo
paterfamilias nunquã destitit omnibus his horis operarios quærere,
quibus Ecclesiæ suæ vineam excolendã cõmitteret. Primo enim ma-
ne vocauit Patriarchas, qui primi fuerūt huius vineæ cultores. Dein-
de processu tēporis Prophetas acceperunt: hos sequitur deinde Apo-
stoli, sancti Martyres, sancti Pontifices, atq; Doctores, qui omnes ad
hãc vineã verbis & exēplis excolendã à Dño conducti sunt. ¶ Nec 17
in omnibus solū ætatibus mūdi: sed in omnibus cuiusq; hominis æta-
tibus vnūquemq; nostrū ad huius vineæ culturã vocare non cessat.
Nec in ætatibus modò: sed in omnibus ferè negotijs, atq; ad eò in ip-
sis eus peccatis, hominibus adit, eosq; à prauè ceptis omni ratione
auocare cõtēdit. Quoties enim prauis homines posito Deigenio ad
incõcessas voluptates rapiuntur, Deū intra se clamantē audiūt: Peruer-
sa est via tua, mihiq; contraria. Quod perinde est ac si diceret. Vide
quæso miser quò pergis falsa voluptatis imagine deceptus! Pergis ad
mortē, pergis ad tenebras, pergis ad gehennã, ad pestē, ad laqueum,
vnde te forsità extricare non possis. Animaduerte miser te in oculis
Dei omnia cõtuentis delinquere: quē nullū latet flagitiū, quãuis pa-
rietibus & nocte veletur. Cogita momētaneum esse quod delectat,
æternū quod cruciat. Vide ergò ne pro momētanea voluptate, sem- 18
piterno luctu conficiaris. Quis scis miser an sis crastina die victurus?
Quis scis an repētina sis morte (quod plerisq; accidit) è medio tollen-
dus? Quo modo nō perhorrescis me tibi (à quo bona cuncta proce-
dunt) inimicū & infensum esse, & benevolentissimū patrē in seueris-
simū iudicē cõmutare? Cur eū non formidas, qui vitæ & necis habet
potestatē, quiq; vbi corpus occiderit, animã potest mittere in gehennam?
Has ergo tacitas voces; hos inter nos clamores intra se frequen-
ter rebelles quoq; homines audiunt, etiã cū ad flagitia proficiscuntur.
¶ Neq; his vocibus, sed alijs etiã rationibus homines hic paterfamili-
as ad vineam suam vocare non desinit. Quid enim aliud tot con-
ciones, quas passim audimus? quid tot beneficia, quæ quotidie per-
cipimus? tot flagella, quibus incessanter atterimur? tot vicinorum &
ami-

Sermocina-
tio.

19 amicorum funera, quæ quotidie cernimus, nisi vocationes Dei sunt? quibus partim verbis, partim exemplis, partim blanditijs, partim terroribus nos ad se reuocare, & ad vineæ suæ culturam conducere nitur.

§. I.

¶ Summo igitur diluculo confurgens, [*conuentione facta cum operarijs, mittit illos in vineam suam.*] Superuacaneum puto erit quarere, ad quid paterfamilias operarios miserit in vineam. Nimirum non ad ludum & otium: sed ad sudores ac labores, quibus vinea colitur, subeundus. Ad hoc igitur fratres vocati sumus, in hoc opus à Deo cõducti, hoc munus nostrum, hæc professio nostra est. Quo enim die salutari lauacro tincti sumus, & in familiã Domini ascripti, ad hoc opus vocãte Domino, sub æternæ vitæ mercede sumus cõducti. Quibuscũq; enim nominibus Christianæ vitæ professionem nuncupaueris, semper labores, semper sudores tibi occurrent. Siue enim militiã, siue studiũ, siue curlum, siue negotiationem, siue crucis studium, siue vineæ culturã nuncupaueris, nunquã à laborum perpeffione mentẽ diuelles. Hinc illa piorum omnium vox. Trãsiuimus per ignem & aquam, & deduxisti nos in refrigeriũ. Hinc Apostolus Petrus, vbi proposita immarcescibili æternæ vitæ hæreditate, nos ad eius amorẽ allexisset, viam protinus indicauit, qua ad illã perueniretur. Modicũ, inquit, nunc si oportet cõtristari in varijs tribulationibus, vt probatio fidei vestræ multò preciosior auro inueniatur. Quam quidem sententiã in Christiana philosophia natã & adultam, secularis quoq; philosophia mitificè cõprobauit. Antiquissimus enim inter poëtas Hesiodus, ac deinde Epicharmus fuerunt: quorum hic, virtutẽ vendi mortalibus à Deo sudoris pretio ait: ille verò, ante virtutẽ, Deo statuẽte, laborem præcedere dixit. Quibus verbis doctissimi viri, duo nobis cognitu maximè necessaria insinuarunt: alterum, virtutem non esse humanam tantummodo possessionem, sed immortalis Dei munus: alterum verò, ipsam mortalibus illã vendere non auro, aut argento, aut margaritis, sed sudoris ac laboris pretio: sine quibus virtus (quæ circa difficilia opera versatur) constare nullo modo potest.

¶ Hinc cum beatus Franciscus media hyeme seminudus incederet, & frater eius secundum carnem nuditatis & paupertatis eius propositum irridens dixisset, Vende quæso mihi Francisce vnã sudoris guttam: ille cõtra, Ego, inquit, iam pridem illum Domino meo vendidi, & quidem maximo pretio. Quæ quidem vox non vnus Francisci modò, sed Sanctõrum omnium fuisse putanda est: qui omnes varijs sudoribus ac laboribus cœlesti regnum mercati sunt. Quæ cũ

Ii ita

ita sint, quid de illis sperandum est, qui ducunt in bonis dies suos, 22
 qui tenent tympanū & citharam, qui lusum esse putant vitam no-
 stram, qui solius ventris causa se natos esse moribus & vita confite-
 rentur? perinde atque nihil nostri penitus à morte superesset, & om-
 nia quæ catholica fides prædicat, fabulæ ac terramenta puerorum
 existerent.

Quamuis autem hoc ingenio plerique sint, bonus tamen pater
 familias solita vti benignitate non cessat. Itaque non contentus ho-
 ra prima operarios vocasse, pergit rursus, atque hora deinde tertia,
 sexta, nona, atque aded vndecima vocat: quia videlicet nullum tem-
 pus intermittit, quo quamdiu vita superest, non operarios ad hanc
 vineam conducatur, hoc est, quo non homines ad virtutis cultum, &
 æternæ hereditatis patrimonium inuitet. Hinc Saluator ait: Pater
 meus vsque modò operatur, & ego operor. Hoc est, ab ipsa mundi 23
 molitione ad hæc vsque tempora, nunquam Pater meus salutem ho-
 minum operari destitit, & omni ratione ad se illos adducere. Vni-
 co enim verbo mundum condidit: sed omnibus tamen seculis in
 hanc præcipuè curam incumbit, vt quos ad imaginem suam condi-
 dit, felices tandem ac beatos efficiat. Vnde quemadmodum testan-
 te Apostolo, omnis creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc, &
 vanitati, hoc est, vicissitudini, varijsque mutationibus subiecta est
 (omnia enim siue cœlestia siue terrestria corpora vtilitati nostræ
 perpetuò sine vlla intermissione deseruiunt) ita etiam ipse vniuersi-
 tatis & naturæ conditor in nostræ salutis studium perpetuò inten-
 tus est. Præterea quemadmodum Sol iste quem oculis vsurpamus,
 nunquam illuminandi atque calefaciendi officium intermittit: die
 namque per se, nocte verò per stellas, quas luce sua illustrat atque 24
 perfundit, mundum illuminat: ita summa illa & infinita bonitas (quæ
 sese in omnia diffundit) nunquam illuminandi aut excitandi homi-
 nis officium deserit: modò quidem per se internis motibus pulsans,
 modò verò per ministros suos (qui sunt velut stellæ in firmamen-
 to Ecclesiæ positi) externis vocibus hominem ad pietatem vocans.
 Quod (vt alia prætermittam) vel hoc vno argumento apertè colligi-
 tur, quòd omnibus diei horis tanta cura & studio operarios condu-
 cit in vineam suam. ¶ Idem etiam vbi hanc vniuersi machinam con-
 dere cœpit, nisi absoluto opere non quieuit. Quod ergo in creatio-
 ne mundi fecit, idem quoque in eius instauratione modò facit: vt vi-
 delicet nunquam eius opera conquiescat, quousque huic rei extremâ
 manû apponat. Donec igitur hoc opus coniummatum fuerit (quod

Ioan. 5.

Simil.
Rom. 8.

Simil.

25 in fine mūdi futurū est, cū electorum numerus fuerit impletus) curam hāc vocandi homines nunquā deponet. Nec hoc munus procuratori demandasse dicitur, cui tamē reddendæ mercedis curam commisit: sed ipse per se munus hoc obire, ipse per se vocare dignatur, quò maior apparet optimi patrisfamilias cura ac diligentia.

Quod si quis quærat, cur tanta sollicitudine vrgeat hoc opus, cū bonorum nostrorum non egeat? hęc mihi præcipua causa esse videtur, quòd is quidem solus huius operis dignitatem & necessitatem plenissimè intelligat. Cū enim ex eo æterna hominum vita, & æterna item mors pendeat, nemo autem duo hęc qualia sint, comprehendat; nisi ille qui solus æternitatem complectitur: nihil mirū si amator hominum Deus summa cura provideat, ne tantum illud bonum amittamus, neve in tantum illud malum (quod nulla tēporis mensura circumscribitur) incidamus. Si iuxta viperā periculū insciū parvū 26 lū filium assidere cerneret, quo impetu accederet? quibus vocibus & clamoribus cōpellaret, vt ab eo loco fugeret, ne à vipera illi assidente impeteretur? Cū ergo nos sensibus parvuli simus, & huius tanti negotij pondus & periculū ignoremus: nō mirū si Pater ille cœlestis qui plenissimè omnia novit, tanta cura nos ab hoc tam ingenti periculo reuocare contendat. Nec multū ab hoc studio Apostolus aberat, vt potè qui in paradysum raptus, & diuinæ pulchritudinis cōtemplatione refectus, præmij magnitudinem, quo boni afficiendi, & supplicij gravitatem, quo mali essent plectēdi, liquidò fuerat cōtemplatus. Ideoq̄ue vir sanctus tot loca peragrabat, tot pericula adibat, tot 2. Cor. 11. plagis vapulabat, tot itinera conficiebat, tot mortes obibat, vt animas tantò supplicio creptas, ad æternam vitam reuocaret. Hinc illæ voces: Quotidiè morior propter gloriam vestram. Et, Omnia sustineo 2. Timot. 1. propter electos, vt & ipsi salutem consequantur. Et rursus: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vrer? 2. Cor. 11. Quo putamus illum animo fuisse, quos æstus pertulisse, cum deficientibus à sincera fidei doctrina Galatis, illa verba jactaret? Vellem esse Galat. 4. apud vos modo, & commutare vocem meam, quoniam confundor in vobis: siue vt alij verterunt, quoniam inops consilij sum. Quòd perinde est ac si diceret, Angusta mihi charta est, angusta scriptura omnis, vt hunc animi mei æstum vobis indicare possim. Quare vellem coram vos alloqui, & in omnes me rerum facies commutare, nihil intentatum relinquere, nullum non mouere lapidem: si fortè his rationibus & lachrymis vos ab hoc tanto malo auocare possem. Ita enim me transfuersum atq; sollicitum perditio vestra agit, vt

quid consilij capiam, quid dicam, quid faciam prorsus ignorem. Si 28
 hæc igitur Apostolus faciebat, quia huius tantæ rei magnitudinem
 probè tenebat: quid ille misericordiarum pater faciet, qui tantò ma-
 iore salutis humanæ amore exæstuat, quantò bonitate & misericor-
 dia Paulum superat? Ideo quæ non mirum si omnibus diei horis, hoc
 est, omnibus humanæ vitæ spatijs, homines ad se vocare non cesset,
 quod nobis parabolæ huius series demonstrat.

§. II.

¶ [Cum ergo serò factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo. Vo-
 ca operarios, & redde illis mercedem:] Sollicitè admodum hæc verba
 ponderanda sunt. Dominus vineæ, hoc est, Ecclesiæ, Deus est: huius
 verò vineæ procurator, custos, & mercedis retributor, Christus est:
 qui à Deo Patre constitutus est iudex viuorum & mortuorum, vt
 reddat vnicuique secundum opera sua. Is igitur hanc à Patre vocem 29
 audit: Voca operarios, & redde illis mercedem suam. Felices profe-
 ctò illi & beati, qui ad hanc mercedem vocantur. Sed qui sunt qui
 vocantur? Audite quæso fratres, audite. Voca, inquit, operarios, hoc
 est, voca non stertentes, aut ludentes, aut genio indulgentes, & vitam
 omnem in otio & voluptatibus transigentes: sed operarios, hoc est,
 in vinea Domini strenuè laborantes. Hi vocantur ad præmium, hi
 ad mercedem inuitantur: cæteri tanquam indigni reijciuntur. Et
 quamuis in improbos etiam operarij nomen quadret, ij tamen ope-
 rarij iniquitatis, non pietatis existunt: & si quidem laborauerunt,
 Diabolo tamen, non Christo operam suam locauerunt. ¶ Quando
 igitur fideles operarij in vnum conueniant, vt mercedem labore suo
 partam accipiant, qua fronte isti iniquitatis operarij mercedem cum 30
 illis pariter exigent? Meritò enim cum vnoquoque eorum fidelis
 procurator ad hunc modum exostulare poterit: Amice, quid à me
 exigis, quod non meruisti? quid metere vis, quod nõ seminasti? quid
 cum operarijs qui in vinea mea excolenda desudarunt, mercedem
 petis, qui tota vita stertisti, dormisti, lutisti, & in luxu, otio, atq; sordi-
 bus carnis computruisti? Diu te quidem expectaui, spatium pœnitē-
 di dedi, frequentissimè ad laborem vineæ hora prima, tertia, sexta,
 & nona vocare non destiti (hoc enim quotidianæ Ecclesiæ meæ vo-
 ces faciunt, quæ omnes ad hoc ætates continenter vocant) tu tamen
 obstinato animo sic in scelere perstitisti, vt ad has semper voces ob-
 surdueris. Quid igitur à me requiris, qui mihi nunquam vixisti, ne-
 que laborasti? Laborasti quidē in via iniquitatis & perditionis: labo-
 rasti in operibus luti & lateris in obsequio Pharaonis, hoc est, diabo-

Sermocina-
 tio.

31 *li*, mundi, cupiditatumq; tuarum. Hi Domini tui, hi Dij tui: ad ipsos ergo, non ad me cōfuge, vt laborum tuorum tibi mercedem reddāt. Sic enim scriptum legis: In tempore tribulationis suæ dicent: Surge *Hieron. 2.* libera nos, vbi sunt Dij tui quos fecisti tibi? Surgant & liberent te in tempore afflictionis tuæ. Dij tui fuerunt venter tuus, caro tua, pecunia tua, voluptas tua, & cætera quæ supra me dilexisti. In quo enim quisque summum bonum constituit, hoc illi Deus est. Ad istos ergo Deos tuos confuge, vt tibi in hac hora præsidio sint. Quid enim magis præposterum, quàm in alterius castris militare, & ab altero, aduersus quem inimica arma tulisti, stipendium petere? Diabolo & mundo militasti, ab eis ergo stipendium exige. Mihi enim solis operarijs dispensatio à Patre meo credita est, vt mercedē tribuam: ideoq; potestate mea abutar, si desides, & dormientes, imò verò hostes & inimicos pari mercedis honore cum illis afficiam. Expergiscimini quæso fratres, quicumque animæ vestræ salutem charam habetis, qui hūc cœlestis regni denarium concupiscitis, qui ab hac tanta gloria excidere malorum extremum iudicatis: expergiscimini, inquam, & nolite errare, Deus non irridetur: quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Nam qui seminat in carne sua, de carne metet corruptionem: & qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Operarij hoc in loco vocantur, non segnes, & inertes. Si ergo mercedem concupiscitis laborem minimè recusetis. Si in cœleste regnum ire contenditis, ea via quæ in cœlum ducit, ingredimini. Non enim video quonam modo hæc duo simul coliæreant, ad æternam vitam aspirare, & per viam mortis ingredi: mercedem à Deo exigere, & in vinea Diaboli operari. Quisquis enim efficaciter optat finem, ea quoque adiuuenta quibus ad illum peruenitur, non detrectat. Qui vult ad Indos peregere, laborem nauigandi non reculat. Qui à morbo graui sanari desiderat, medicamenta non respuit. Qui fundum emere parat, de precio statim incipit cogitare. Si tu ergo verè regni cœlestis hæreditatem optas, de pretio protinus, hoc est, de labore agere debes: pretium enim eius labor est. Aliter enim quid illi dicerent, qui sustinuerunt pondus diei & ætus, si desides & vecordes, & in otio vitam agètes, in mercedis retributione æquari tibi animaduertent? Si enim de patrefamilias conquiesci sunt, quòd nouissimos pares illis fecerat (qui quod potuerunt, facillè præstiterunt) quid iidem facerent, si eos qui vineam nunquam attigerunt, & vocati venire recusarunt, imò Diabolo semper & mundo militarunt, pares illis fecisset, qui sustinuerunt pondus diei & ætus?

*Galat. 6.**simil.*

1. Cor. 10.

¶ Neque verò est cur tales sibi fide sola, deq; salutari lauacro, cæterisq; redemptionis nostræ beneficijs blandiantur, si ipsis beneficijs abusi sunt, & talenta credita in sudario reposuerunt. Hos enim Apostolus vehementer in hodierna epistola deterret, cum Patribus ab Ægypto egressis, nihil tam magnifica illa diuinæ pietatis beneficia profuisse cõmemorat: cum à pietate & legum diuinarum obseruatione descuerunt. Nolo, inquit, vos ignorare fratres, quòd patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare trãsierunt, & omnes baptizati sunt in nube, & in mari, &c. Quæ tamè omnia illis nihil profuerunt, vbi diuina præcepta violârunt: Cuius rei gratia à Deo prostrati in deserto, promissam terrã ad quã vocati fuerãt, nõ attigerunt. Quæ omnia propter nos scripta esse Apostolus cõfirmat, ne illorum exẽpla sectantes, in eadem supplicia incidamus. Multa enim Dei beneficia, & rectè viuendi adiumenta frustra percepisse, nõ salutem tribuit, sed criminis reatum auget. Quid enim in causa esse putamus, quòd summus ille Angelus, cæteri que sceleris eius consortes, vnus tantum criminis offensione in æternas tenebras missi sint: nisi quòd hanc tantam pœnam merebantur, qui tam multis & maximis Dei donis ad superbiam abusi sunt? Grauitatem enim criminis perceptorum beneficiorum ingratitude cumulauit.

35

Vermis ille immortalis, qui damnatorum semper viscera depascitur, hinc præcipuè lacerandi occasionem sumit, cum videlicet infelices illi diuina beneficia & adiumenta quæ ad rectè viuendum ceperunt, ad memoriam reuocãt. Quale enim putamus illud fore supplicium, cum se miseri videãt intolerãdis æternisq; tormētis cruciari: & ab electorum cõsortio ac beata Dei visione secludi, ad quã fuere tot vocibus inuitati, tot beneficijs allecti, tot piorum exemplis incitati, ad quã etiam tot sacramētis ac Dei donis adiuuari potuerunt, cum videãt miseri se æternam pacem, æternam felicitatem, æternasque delicias momentanea voluptate cõmutasse? Quæ igitur oratio, quæ mens, huius vermis, hoc est, huius immedicabilis cruciatus vira valeat explicare? Conabor tamen vtcunq; vel vmbra saltem eius hoc exemplo delineare. Cùm Sedechias Rex (quo regnante Hierosolyma à Chaldæis vastata est) in hostium potestatem venisset, & diruta mœnia, exustum templum, solo æquatas domos, regni principes interfectos: quodque his grauius est, filios suos ac filias ante oculos suos iugulatos vidisset, ipsosque deinde oculos, qui ad tantam cladem conspiciendam infelicissimè seruati essent, effossos dolerets

36

4. Reg. 1. v.

37 recoleretque rursus dum in tetro carcere vinculus asservaretur, se huius tantę calamitatis oratione Hieremię toties admonitum fuisse, optionemque illi à Deo oblatam, qua tantam hanc malorum procellam effugare potuisset, leuissimaque de causa tanti Prophetę monita respuisse: cum hæc, inquam, omnia in animo suo miserrimus uideret, quibus eum cruciatibus confectum, quo dolore tortum fuisse, quas lachrymas fudisse, quibus diris caput suū deuouisse, & miserandā natiuitatis suę sorte defleuisse putandum est? Hoc utcunq̃ sentire potest, explicari pro dignitate non potest. Quid autem totę hæc miseranda tragœdia, si cum damnatorum verme & cruciatibus conferatur, nisi somnus & umbra erit? Quid enim viginti, aut triginta, aut centum etiam annorum cruciatus, ad nunquam finiendam pœnarum atque flammaram æternitatem? Cùm ergo infelicissimi

38 isti tam acerbis tormentis sine vlla intermissione conficiantur, atque huius temporis opportunitatem (nunquam iterum redituram) in mentem reuocent (qua & æternam vitam promereri, & æternos cruciatus effugere potuissent) totiesque se huius rei admonitos fuisse recolant, totiesque à patrefamilias Deo, partim publicis, partim secretis clamoribus inuitatos: seque pro rebus nihili tantam gratiam vtrò oblatam neglexisse: cum hæc inquam omnia sese illis offerant, quid quæso animi gerent? quid agent? quò se vertent? quo aduersum se furore insanient? quibus vocibus parentes, amicos, scelerumque suorum socios execrabuntur? O nos, inquit, miseros! qui tantam salutis opportunitatem toties contempsimus? Quoties huius periculi admoniti fuimus? quoties auribus nostris hæc vox insonuit? quot beneficijs prouocati? quot promissis inuitati? quot minis perterriti? quot denique concionatorum vocibus admoniti? ad quæ tamen omnia leuissimis de causis obstinato animo restitimus. Quid igitur hic superest, nisi vt in perpetuo fremitu & execratione viuamus? vt mortem frustra semper inuocemus? vt linguas ipsas tot scelerum ministras commanducemus? vt membra nostra dilanemus? vt in omnia quæ Deus condidit, maledicta iaciamus? vt omnibus nos diris nunquam absumentos deuoueamus? vt incassum semper lugeamus, quia ad breue temporis momentum lugere nolimus? Hæc fratres charissimi alta mente repōnite, hæc semper ante mentis oculos collocate, hæc vna vos vigilantes atque dormientes cura sollicitet. Lugete nunc ad tempus, ne in æternū frustra lugeatis. Pœniteat vos hoc tēpore, ne vos perpetuò nihil profutura pœnitētia torqueat. Ne quæso hæc ipsa quæ dicimus

ad alios pertinere credatis, ad nos pertinent, nobis dicuntur, nos sumus quibus diuina & ineluctabilis veritas aquam & ignem, vitam & mortem ante oculos ponit, quæ postea non iam eligere, sed subire tenebimur. Quid igitur hic statis tota die otiosi? quid cunctamini? quid tergiversamini? quid leuissimas causas Sedechiæ Regis morte prætexitis? Expergiscimini iam ab isto letargico somno, satis carni datum est, satis Diabolo militatum, satis alto sopore dormitum. Iam fortasse multis vñdecima diei, hoc est, extrema vitæ hora est: Ite in vineam Domini, Deo vocanti parete, qui fortasse vos ex nouissimis primos faciet, parem cum ijs qui pondus diei & æstus portauerunt, æternæ vitæ mercedem benigna manu largiturus. Quam nobis cœlestis paterfamilias concedere dignetur, cui est honor, & gloria in secula seculorum. Amen.

IN EADEM DOMINICA SEPTUAGESIMÆ Concio tertia: in qua post breuem Euangelicæ lectionis explanationem, tres potissimum causæ assignantur, quæ nos ad strenuè in vinea Domini laborandum excitant.

THE. Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit dabo vobis. Matth. 20.

Volent frequenter pij homines, fratres charissimi, cum pium aliquod opus moliri parant, quantum sit eius operis meritum & lucrum diligenter inquirere. Vt nam quæstio hæc nõ frequenter ex occulta quadam amoris proprii radice nasceretur: qui ea conditione est, vt in omnibus penè rebus vtilitatis suæ potissimum rationem habeat. Sed quoniam operæpretium est meritorum causas nosse, vt sciamus, quibus potissimum rebus placere & obsequi Deo valeamus, hac de re breuiter (quoniam id præsentis Euangelij parabola requirit) quæ à sanctis Patribus tradita sunt, in medium proferam. Cùm sint autem plures meritorum causæ & veluti fontes, prima & summa charitas est: à qua intentionis puritas oritur, quæ id quod agit, ad vnius Dei gloriã, quem super omnia diligit, refert: vni illi placere, vni illi obsequi & gratificari itudens. De hac enim intentionis puritate

Salua-

3 Saluator ait: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Opera quippe nostra, ab hac intentione, hoc est, à destinatione ac fine, quæ nobis operando proponimus, & nomen, & speciẽ, & meritum etiam capiunt. Ab hoc ergo primùm fonte nostrorum operum merita ita procedunt, vt quò intentionis puritas, & operantis charitas maior extiterit, eò sit & lucrum & meritum cumulatius. *Luce. ii. Prima radix meriti.*

Qua in re illud animaduersione dignum est, quòd quò minus homo (dum bonum opus molitur) seipsum quærit: eò se magis inuenit: hoc est, quò minus lucra sua augere studet, eò maiora lucra percipit: & quò magis quæ sua sunt negligit, hoc diligentius eadem curat, quoniam hac intentionis puritate Deum maximè promeretur.

4 Sunt & alia, à quibus merendi ratio non quidem essentialiter, sed accidentaliter (vt Theologi loquuntur) procedit. Inter quæ primum est ipsius boni operis dignitas, & natura. Quò enim virtutis opus ex natura sua fuerit præstantius, eò erit eius meritum maius. Vnde ea virtutum opera, quæ ad Dei cultum & honorem propriè pertinent, vt cæteris præstantiora, ita maioris apud eum meriti sunt: cum ea sint religionis officia, quæ cunctarum virtutum moralium nobilissima est. Inter ea verò quæ hominibus debentur, ea erunt potiora, quæ maiorum obsequio tribuuntur: vt quæ sacerdotibus, principibus, parentibus, sanguine cõiunctis, benefactoribus, aut simili aliqua necessitudine deunctis exhibentur. Hæc enim officia, quò magis debita, eò & iustiora, & maioris meriti existunt. Quæ quidem ratio D. Thom. cæterosque eius sectatores impulit, vt amici dilectionem, vt magis debitam, ita maioris meriti esse, quàm inimici dicerent, si naturam duntaxat operis spectes. Vt enim indignius est amicum, quàm inimicum odisse: ita dignius & iustius est illum, quàm istum diligere. *D. Thom.*

5 ¶ Deinde etiam boni operis difficultas meriti rationem auget: difficultas, inquam, non quæ ex praua consuetudine operantis: sed quæ ex operis natura proficiscitur. Hac enim de causa martyrij opus cæteris virtutum actionibus antefertur: quoniam cum extremum omnium terribilium sit mors, nihil difficilius, quàm patienter & constanter ferre mortem. ¶ Quarto deinde loco, conatus voluntatis & charitatis feruor miro modo boni operis meritum augent: quia cum meriti ratio (vt antè diximus) ex charitate potissimùm oriatur (quandoquidem, vt D. Gregorius ait, nihil viriditatis habet ramus boni operis, nisi in radice manserit charitatis) ideò quò quisque maioris charitatis feruore, & propensiore volûtate opus bonum ediderit, eò vtique magis apud Deum meritum cumulabit. *Tertia. Quarta radix. Gregor.*

Luc. 21.

æra minuta duo quæ anus illa ex Euangelio in gazophilacium misit, magnis diuitum oblationibus Dominus prætulit: quoniam cum totum illa victum suum effudisset, non potuit nisi magna animi propensione & alacritate illud munus offerre. Quæ ex re colligimus, nõ tam ex magnitudine aut multitudine operum, quàm ex conatu, studio, & seruore charitatis profectum nostrum aut meritum esse pensandum. Hoc est autem (vt alia prætereamus) quod præsens S. Euangelij lectio, proposita quadam similitudine declarat, in qua ijs qui vna hora in vinea Domini laborauerunt, tantundem mercedis, quantum ijs qui totius diei pondus portauerunt, tributum est. Quæ quidem res non ex diuina liberalitate solùm (de qua in superiori concione latius disputauimus) sed ex ipsorum quoque operantium studio & voluntate profecta est. Parabola verò sic habet.

Sapient. 8.

[*Simile est regnum cælorum homini patri familias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit illos in vineam suam,*] &c. quæ sequuntur. Audistis fratres parabolam, cuius sensum extrema lectionis huius verba declarant: quibus Dominus ex primis nouissimos, & ex nouissimis primos in percipienda laborum mercede fieri conclusit. Quo autem consilio hanc Dominus parabolam proposuerit, quidque per eam docere potissimum voluerit, antecedentia verba declarant. Interrogauerat paulò antè Petrus Apostolus Dñm, quod sibi, cæterisque discipulis repositum in cælo præmiũ esset, quando omnia propter illum reliquissent. Cui cum Dñs maximam huius operis mercedem exposuisset, occasione hinc accepta, qua ratione bonorum operũ merces fidelibus tribuatur, proposita insigni hac parabola declarauit. Quia enim discipuli adhuc rudes existimare poterant, sic à Dño mercedem operantibus tribui, quomodo eam vulgò solent homines mercenarijs tribuere (qui neq; gratia commouentur, neq; bonæ voluntatis operantium rationem habent: sed solam operis magnitudinem, diuturnitatem, & vtilitatem attendunt) ne hac ratione Deum pijs operarijs mercedem rependi putarent, parabolam hanc proposuit, qua diuinæ gratiæ largitatem commédaret: quæ dona sua non modò iuxta merita, sed etiam supra merita, atq; adeò supra operantium vota rependit: non vt avarus exactor, sed vt liberalissimus bonorum largitor: non vt pauper ac tenuis homo, sed vt opulentissimus & magnificentissimus Deus: non ad mensuram iustitiæ, sed ad plenitudinem infinitæ suæ misericordiæ: nec operis diuturnitatem & vtilitatem solùm: sed propensionem quoq; bonæ volütatis in par-

9 uo opere vel tempore considerat: quæ facit, vt pro exigui operis aut
 temporis labore, tantundem mercedis impigrè operantibus tribuat,
 quantum longo tempore remissiùs laborantibus donat. Hic mihi
 totius parabolæ huius scopus esse videtur: atq; hac ratione ex nouis-
 simis primi, & ex primis nouissimi fiunt: cùm Dominus non annos
 numeret, sed studium, sed animum, sed affectum, sed charitatè, sed
 feruorem charitatis, & suam quoq; ipsius largitatem & gratiam in
 auxilijs conferendis aspiciat. Quamobrem fratres, ea prima vobis
 cura sit, vt non segniter & oscitanter: sed quanto potueritis conatu
 & ardore seruire Dño studeatis. Hac enim ratione breui tempore ad
 destinatum brauium & perfectionis culmen peruenire prebit. Sic
 enim legimus: Egestatè operata est manus remissa: manus autem for
 10 tiù diuitias parat. Rursumq; idè Salomon, vbi multis verbis negligè
 10 tis & pigri hominis damna commemorasset, diligentis & solicii fru-
 ctum explicat his verbis: Si verò impiger fueris, veniet vt fons mes-
 sis tua, & egestas longè fugiet à te. ¶ Cuius rei imaginem exhibent
 duo illi nuntij, qui in libris Regum ad Dauidem à Ioab emissi esse
 perhibentur: quorum, qui prior profectus est, à posteriore, qui per
 viam compendij velociùs properauit, præuentus est. Præstat enim
 feruens studium atq; deuotio, quàm diuturna ac remissa diligentia.
 Quin & illud hoc in loco annotare licet: non tã laboris, quàm hu-
 militatis rationem Dñm habere solitum. Hinc Ioannes Clim. duos
 inter se monachos conferens, alterù studio laboris, alterù humilitate
 præstantiorem: è quibus posteriorem hunc, ad monumentum Dñi
 priùs venisse describit: vt intelligamus, gratissimù quidem Dño esse
 11 corporis laborè, gratiorè tamen cordis humilitatè. Cuius rei cogni-
 11 tio prudètes nos in bono opere faciet, vt sciamus quibus potissimù
 cibis pater ille cœlestis libètiùs vescatur, hoc est, quibus potissimùm
 virtutum officijs magis oblectetur. Hoc est enim quod Apostolus
 monet cù ait: Nolite fieri imprudètes, sed intelligètes quæ sit volun-
 tas Dei bona, bene placès, & perfectà: vt videlicet id potissimùm se-
 quamur, quod illi maximè gratù intellexerimus. ¶ Quæ quidè do-
 ctrina cù omnibus in cõmune sit necessaria, ijs tamè qui aut imbecil-
 lo, aut senili, aut delicato corpore sunt, maximè grata esse debet: vt
 si minus corpore valèt, animi tamè submissione & humilitate nitantur,
 & laborè corporis, humilitate cordis pēsare contendant. Felicior
 tamen erit, qui vtraq; iuxta re Dño placere curat: quem nec laborù
 tolerantia superbum, nec humilitatis studium desidem facit.

Illud etiã in hoc loco obseruandum est, quòd isti qui nouissima
 hora

Luca. 17.

Luca. 9.

Hieron. in
Epist.

hora venerunt, vbi in vineam missi sunt, nō ampliūs in forum redierunt, aut laborē intermiserunt. Quāuis enim incipiendi hora dissimilis fuerit, eadē tamen omnibus finiendi extitit. Hoc ergo maximē curādum fratres, in hoc totis viribus incūbendum, ne à labore vnquā retrocedamus. Mementote (ait Dñs) vxoris Loth: nemo enim mittēs manum suam ad aratrum, & aspiciens retrō, aptus est regno Dei. Rēctē D. Hieron. Non laudantur, inquit, in Christianis initia, sed fines. Paulus malē cōepit, sed benē finiuit: Iudē laudantur exordia, sed finis proditione damnatur. Ita q̄; prāclara sine fine initia Iudā, finis verō laudabilis Paulū cōstituit. Sunt enim quidam Simoni illic Cyrenæo similes: qui crucem portabat post Dominum Iesum: in qua tamē nō ipse, sed Dominus crucifixus est. Ita quidā bonæ vitæ crucem portare incipiunt, in qua tamen non extremum vitæ diem claudunt: quia ad finē vsq; vitæ in suscepto semel virtutis opere minimē perdurant. Tales autem sunt, qui nō nunquam verbis Dei libenter auditis compunguntur, & nouam vitam inchoare decernunt: à quo tamen opere quauis leui occasione reuocantur. Hi ergo crucem cū Simone baiulant, quam tamen ante mortem deserunt: ideo q̄; salutem minimē cōsequuntur, quæ solis in finem vsque perseuerantibus promissa est. Hactenus de Euangelica lectione, nunc ad proposita thematis verba redeamus.

TRACTATIO THEMATIS. §. I.

¶ [Ite & vos in vineam meam, &c.] His verbis nos Dominus ad excolendam vineam suam (proposita cœlestis regni mercede) inuitat. Quomodo autem hæc vinea colenda sit, primo loco exponamus. Hanc igitur vineam colimus fratres, cū diligentem animæ nostræ curam gerimus: cū ab ea noxia vitiorum germina euellimus: cū virtutū in ea plātas cōserimus: cū luxuriantes affectuū & variarum cupiditatum palmites abscindimus: cū illam studio pœnitentiæ fodimus: cū deuotionis & orationis lachrymis rigamus. Ad hunc ergo spiritualē animæ nostræ cultū cœlestis hic paterfamilias omnibus diei (hoc est) omnibus vitæ nostræ horis vocare non cessat. Quid igitur vocāti homines respondent? Solent enim operarij aut recusare laborem, aut exiguam laboris mercedem causari. At nos fratres de exigua mercede queri non possumus, cū sciamus eam merita omnia ac vota superare. Quid igitur causamur? quid nos ab hoc opere remoratur? Quantū cōiectura colligere possum, solius tantum laboris pondus recusamus, de hac vnare querimur. Arduum quippe est virtutis iter, arduum cupiditates noxias vincere, affectus cohibere,

linguæ

linguæ silentium imperare, voluptatibus frenum iniicere, carnis lasciviam & petulantiam comprimere, aliena non appetere, propria largiri, ac denique abdicata propria voluntate, ex diuinæ voluntatis beneplacito vitam moderari. Hoc solùm causantur homines, hoc eos ab obseruatione auocat legum diuinarum: in alijs enim nihil prorsus habent, quod querantur. Quid igitur nunc asferre poterimus, quò hancvnam difficultatis rationem è medio tollere valeamus? Multa planè sunt, quæ nos ad hoc iuuare possunt: sed pro temporis ratione tria solùm asferre conabor, quæ nobis sacræ huius lectionis series proponit: quæ si quis rectè consideret, facilè & hos labores, & multò etiam grauiores libenti animo perferre poterit. Ea verò sunt (vt breuissimè dicam) immensa Dei nos vocantis bonitas, temporis in quo nos vocat opportunitas, & promissæ mercedis magnitudo. De quibus iam dicere incipiam.

§. I.

¶ Quisquis igitur virtutis & pietatis laborem detrectas, considera quæso primùm infinitam illam Dei bonitatem te ad vitam vocantis: quàm cum ex alijs rebus, tum ex hac tam assidua vocatione colligere poteris. Nā qui omnibus diei horis operarios vocasse non cōtentus, vndecima quoq; hora alios vocat, & hac hora vocatis tātundem mercedis tribuit, quantum ijs qui tota die laborauerant: is non tam vineæ aut commoditatis suæ, quàm operariorum rationem habet. Rectè enim à Philosophis dictum est: Liberalis, etiam dandi causas cogitat. Sic igitur infinita illa bonitas, tanto se & sua communicandi desiderio flagrat, vt nullo tempore vocare cesset quibus dona sua largiatur, & occasiones etiam quærat, quibus ea cumulet & amplificet. Qua enim alia ratione mūdum & homines in mundo condidit, nisi vt essent, in quos bonitatis suæ thesauros effunderet? Quid enim cælo, terra, mariq; egebat rerum conditor, qui citra hæc omnia absque vllò temporis initio fuit beatus? Nulla ergo necessitate: sed sola bonitate mundum cōdidit, vt non solū ipse felix esset, sed felicitatis quoq; suæ creaturas omnes, pro cuiusque naturæ conditione cōsortes faceret. ¶ Quod adeò verū est, vt non desint grauissimi Theologi, qui asserant, hac potissimùm de causa Deū non ab æterno (quod facere potuisset) sed in tempore mūdum creasse: vt non modò fide, sed hoc etiam argumēto viri sancti intelligerent, ipsum nulla necessitate aut vtilitate inductum, mundum condidisse, sine quo tamdiu, hoc est, ab æterno fuerat: sed sola naturali bonitate, studioq; de creaturis suis, ac præcipuè de Angelis & hominibus bene merendi.

Quid

Gregor.

Quid? quòd hac etiam de causa humana carne assumpta venit in mundum (vt quemadmodum D. Gregorius ait) fugitiui sui vestigia sequeretur? Quia enim è cœlo vocantem homo contempserat, & ad eius voces (quas per Prophetas mandauerat) obsurduerat, ipse per se venire, & fugitiui hominis vestigia persequi, dignatus est. Sic enim frequenter boni patres familias faciunt, qui fugientes seruos ipsi per se vbicumque delituerint, studiosissimè quærunt. ¶ Neque modò sub gratia (cùm misericordiæ tempus est) sed sub lege etiam, quæ timore magis quàm amore nitebatur, eandem pietatis speciem prætulit. Locum enim ac sedem quam sibi inter homines delegit, non quidem tribunal, aut regale palatium, siue thronum regium: sed propitiatorium voluit nuncupari: quod quidem propitiatoriũ tabula quædam aurea erat, supra arcam fœderis posita, quæ videlicet Dei sedentis super cherubin sedes appellabatur. Quid igitur sedis huius nomine voluit designare, nisi vt tam dulci ac blanda appellatione omnem diffidentia ac terroris ansam ab animis hominum excuteret, & ad se veniæ & propitiationis nomine inuitaret? Omni ergo ratione inexhaustus ille bonitatis fons, homines ad se trahere, & bonorum suorum participes efficere contendit.

Exod. 25.

Quid? quòd non modò summis beneficijs: sed amantissimis etiam vocibus, iterum ac sæpè repetitis, nos ad se vocare non desinit? Quid enim illis verbis dulcius? quid suauius? quid amantius? Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me: quia mitis sum, & humilis corde: & inuenietis requiem animabus vestris. Quis igitur adeò ferreus erit, cuius ram dura præcordia, quæ hac tali inuitatione, tali promissione, tali quæ Domini sui bonitate non flectatur? Quid verò illa apud Isaiam amoris plenissima inuitatio? Omnes, inquit, sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite. Venite, emite absque argento, & absq; vlla commutatione vinum & lac. Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonum: & delectabitur in crassitudine anima vestra. Inclinate aurem vestram, & venite ad me; audite, & viuēt anima vestra. Ingenuè fateor infantiam & ruditatem meam fratres, quòd (quamuis vtcunque sentire queam, quantum diuinæ bonitatis, dulcedinis, & pietatis in his verbis contineatur: quod tamen sentio, verbis explicare non valeo. Itaque orationem ad Dominum vertens, hoc modo cum illo agam. Dic mihi quæso misericordiarum pater, quid est quod

Isai. 55.

te tan-

21 te tantopere vrget, vt tam blandis vocibus, tam multis precibus, tot
 promissis, tot rationibus nos ad te trahere contendas? Obsecro Do-
 mine, si quod ego sum, tu esses, atque ego contrà id, quod tu (nempe
 summum bonum, à quo bona cuncta procedunt) quibus alijs voci-
 bus, quibusve rationibus, aut precibus me compellares, meq; ad te
 vocares? Denique si ita vita tua penderet ex mea, vt mea pēdet à tua:
 quid aliud diceres? quid faceres, quàm quod modò facis? cùm non
 tu ex me, sed ego totus pēdeam ex te, nec sine te viuere possim? Quã
 quæso Domine vtilitatem? quod hinc lucrum captas? quid amittes:
 si tibi ego desim? si tibi non obsequar? si te non diligam? Tu enim es
 qui es, tu altissima bonorum omnium abyssus, tu cunctarum Ocea-
 nus diuitiarum, cur tam sollicitè nos quæris? tanto studio quæ nostra
 sunt curas? tam multis vteris obsecrationibus, vt nos ad te reuoces?
 22 perinde ac vita tua sine nostra constare non possit? O magna miseria
 cordia tua, & magna miseria nostralô magna bonitas tua, & magna
 malitia mea! Ego enim Domine te sequi ac persequi deberem, quã-
 uis à me ipse fugeres: quandoquidem salus & vita mea pendet ex te:
 quod tamen longè aliter euenit, cū non ego te (sine quo viuere non
 possum) sed tu me (quo non eges) fugientem tam anxie persequaris:
 non quòd tibi aliquid accedat ex me, sed quòd ego sine te nullo mo-
 do viuere queam. Hæc igitur prima causa est fratres, nempe infinita
 Dei bonitas, & maxima in nos charitas, summumque salutis nostræ
 studium, quæ nos ad huius vineæ culturam, hoc est, ad salutis nostræ
 curam (vt nihil esset aliud) impellere deberet.

§. II.

23 ¶ Huic verò adiūgitur etiam temporis, quo ad hoc ipsum vocamur
 23 opportunitas. Multum enim in omnibus rebus opportunitas valet,
 quæ res natura sua difficiles & inaccessas, facilimas frequenter effi-
 cit. Huius autè opportunitatis occasione Apostolus nos ad virtutis
 studium inuitat: quòd videlicet nox præcesserit, dies autem appro-
 pinquauerit. Ab hac item cū ait: Peccatum vobis non dominabi-
 tur, non enim estis sub lege, sed sub gratia. Lex enim iram (vt ipse
 ait) operatur, gratia vitã & iustitiam. Ab eadem item Isaias cū ait:
 Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum propè
 est. Vterque autem ab opportunitate tēporis (in quo gratia regnat)
 hortatur nos, ne in vacuum gratiam Dei recipiamus. Hoc enim tē-
 pus est annus ille placabilis Dño, hoc est, annus iubilæi, annus remis-
 sionis, annus placationis & propitiationis in quo Deus Pater pretio-
 so filij sui cruore placatus, non modò commissorum veniam, sed
 etiam

Rom. 13.

Rom. 6.

Isai.

Isai. 61.

etiam Spiritus sui, cœlestiumque donorum abundantiam super omnem carnem effundit. Denique eos qui hoc tempore vna non amplius hora laborarunt, pares ijs facit, qui portauerunt pondus diei & æstus. Quid hoc est? Multi sunt huius loci atque totius huius parabolæ explanationes. Sed cum scriptura sacra fecunda sit, multaque frequenter myſteria exiguo verborum ambitu claudat, apparet sanè Dominum in hac parabola, cum alia multa, tum præcipuè discrimen inter veterem & nouam legem, quam ipse ferre veniebat, assignare voluisse. Sicut enim videmus in hac parabola nouissimos minore labore parem cum primis mercedem qui plus laborauerant, percepisse: ita minori labore homines hoc tempore & legis onus, & æternæ vitæ mercedem, quam veteres consequuntur, partim, quia onus legis nouæ leuius factum est, tot legalibus præceptis è medio sublatis: partim, quia longè plura diuinæ gratiæ adiumenta nouissimis quam primis data sunt. Quò factum est, vt multò minori labore homines hoc tempore & pietatē colant, & æternæ vitæ mercedem consequantur. Quæ enim veteres illi ad virtutem adiumenta, præter egena & vacua sacramentorum elementa, & Dei legem habebant? Quæ quidem lex adeò peccatum nõ extinguebat, vt etiam illud per occasionem, hoc est, per multarum rerum prohibitionem acueret, & irritaret. Verè enim ab ingenioso Poeta dictum est. Quod licet, ingratum est: quod non licet, acrius vrget. At nos hoc tempore quam multa habemus sacramenta, non quidem vacua & egena: sed cœlesti gratia fecundissima! quam multa Christi beneficia! quam magna ad Dei amorem incitamenta! quàm multa non modò Christi, sed etiam tot Martyrum, Confessorum, & Virginum (qui ab eius disciplina prodierunt) exempla, quibus veteres caruerunt! Quanta item lux in Euangelica, quanta in Apostolica doctrina eminet? quanta in sacris Ecclesiæ doctoribus, qui ex ijs fontibus haustas diuinæ gratiæ aquas nobis propinant? adeò vt Propheta dicat: Repletâ esse terrâ sciētia Domini, sicut aqua maris operientis. Quid hîc merita Christi referam, quibus ditamur? quid sanguinè, quo abluimur? quid preces, quas in nomine eius quotidie fundimus? Denique tantò plura & maiora diuini Spiritus adiumenta sub gratia, quam sub lege mortalibus Christi meritò data sunt, vt Ioannes dicat: Nondum erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Post cuius gloriosam passionem vsque adeò cœlestis Spiritus gratia inundauit, vt ipse idem Dominus dicat: Qui in me credit, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: Itaque non iam stillæ

Isai. II.

Ioan. I.

Abidem.

27 *flillæ gratiarum, sed ingentia flumina inundata cœperunt. Vnde* *Isaias Ecclesiam Christi locum fluiorum, riuos latissimos, & patentes* *appellat. His igitur tam multis adiumentis, quis dubitêt, diuinæ* *legis onus & spiritualis vineæ cultum fieri quidem multò leuiorem,* *non tamen veterum meritis inferiorem? Quare non mirum est, si* *minori labore nouissimi primis pares fiant, quamuis maiores primi* *labores susceperint: vtpotè qui minoribus quidem adiumentis, sed* *pari tamen fide & obedientia Domino seruiert. Si enim inæquali* *cum illis gratia decesserunt, æqualem vtiq̃ue cum illis mercedem* *gloriæ percipient.* *Isa. 33.*

Sed operæpretiū erit, vt quæ hæctenus dicta sunt, præsentis Euan-
gelij parabolæ accõmodemus. Hac igitur in re qui sub gratia degi-
mus, veteribus illis Patribus meliõre cõditione sumus: quòd illi qui-
28 *dè sub Sole, nos sub vmbra: illi sub meridiano æstu, nos sub tepente* *vespere laboramus. Hoc enim nomine de patrefamilias priores illi* *querũtur, dicẽtes se portauisse pòdus diei & æstus, quod nouissimi* *minimè portauerũt, qui ad uesperascente iam die ad vineã venerũt.* *Quid igitur hoc est? Sciendũ fratres præcipuum virtutis colèdę labo-* *rẽ, nõ ex ipsa virtute (quæ ex natura sua suauissima, & rationali crea-* *nurẽ maxime cõsentanea est) sed ex appetitus nostri morbo procede-* *re, ut quib fomes peccati (qui ab originali peccato manat) sedem sibi* *cõstituit. Hic autẽ fomes est noxius ille calor, pro cuius extinctione* *quotidie Dominum oramus: Extingue flãmas litium, aufer calorẽ* *noxium. Qui quidem calor, velut spiritualis quædã febris est, quæ vi-* *talẽ animæ nostræ humorẽ atq; virtutẽ vi sua depascitur. Cuius no-* *xij calorẽ imaginem repræsẽtabat fornax illa Babylonica, quã sa-* *29* *rellites regis Babylonis, hoc est, demones incendere nõ cessant: qui* *latis per se incẽsum animum, & ad malum procliuẽ suggestionibus* *suis magis ac magis inflãmant. Ab hac autem fornace ardentes pro-* *deunt flãmæ ambitionis, auaritiæ, dissidiorũ, irarum, ac præcipuẽ lu-* *xuriæ: de qua D. Greg. ait, quod eius ardor vsque ad cœlum ascẽdat,* *fœtor vsq; ad inferos descendat. Hinc etiam superbiæ & arrogantię* *fumus oritur, quo mentis nostræ oculi excæcantur. His flammis ar-* *sit Salomon, cum scẽminarum amore incensus, alienorum Deorum* *sacra coluit. His etiã huius pater David fuit incensus, quando æstu li-* *bidinis inflammatus, adulterij scelus homicidio cruentauit. His de-* *niq̃ue multi alij robustissimi etiam viri exusti sunt: quod ipse idem* *Salomon de meretrice loquens testatur his verbis: Multos enim vul-* *neratos deiecit, & forissimi quique interfecti sunt ab illa.*

Hic igitur noxius & pestilens ardor, ante Saluatoris aduentum
 velut in meridiano æstu feruebat: quia nondum rore gratiæ, & nube
 spiritus offusa, vim illam suam aliqua ex parte remiserat. Cæterum
 vbi Spiritus de excelso missus est: vbi salutis & gratiæ autor exortus
 est, vbi vetus homo noster simul crucifixus est, vbi refrigerantis
 aquæ vnda ex latere Christi manauit, vbi denique ros diuinæ gratiæ
 menti infusus, ardori venienti obuiam processit, illum utique miro
 modo humiliavit ac temperauit. Quo ad teporem redacto, innume-
 rabiles deinde Sanctorum miryades deuicta carne, & cupiditatum
 eius ardore restincto, emergere in mundo cœperunt. ¶ Hoc est au-
 tem quod Isaias in spiritu futurum vidit cum ait: Et creabit Domi-
 nus super omnem locum montis Sion, & vbi inuocatus est, nubem
 per diem: videlicet ad refrigerandos eos qui sub æstu concupiscen-
 tiæ & ardore carnis laborant. Quod quidem refrigerium apertius
 deinde exponit cum ait: Et tabernaculum erit in umbraculum diei
 ab æstu. Quibus verbis ea dona gratiæ designauit, quæ nos ab æstu
 illo & ardore cupiditatum tuentur. Quæ quidem dona hanc cœle-
 stis vitæ professionem adeò facilem reddiderunt, vt minori quidem
 æstu atque labore, qui nunc sub gratia degimus, parem cum antiquis
 Patribus iustitiæ mercedem recipiamus.

Sed non deerunt fortassè qui dicant: Ego nunc sub noua lege gra-
 tiæ viuo: nec minus tamen me æstus concupiscentiæ, ardoresque cu-
 piditatum, quàm veteres illos homines sub lege militantes vrunt. Quid
 igitur hoc mirum est, si tu in ipso gratiæ tempore cõstitutus, gratiæ
 remedia & medicamenta non requiris? Quid mirum si istis cupidita-
 tum flammis, quæ intra te sunt, cõbureris, si ad spirituales aquas, quæ
 de fontibus Saluatoris manant, accedere negligis? quid mirum si fe-
 bribus cupiditatum æstues, qui salutaria cœlestis medici medicamen-
 ta repellis? Neque repellis modò, sed accusas etiam quoscunq; ad
 ea properare vides, cum aduersus eos obloquaris, qui hæc diuina re-
 media frequentant. Quorsum, inquis, toties confiteri? toties ad Eu-
 charistiæ accedere? quæ tam multa peccata isti committunt, qui pe-
 nè quotidie confitentur, cum id Ecclesia semel tantum in anno præ-
 ceperit? O te cæcum & miserum! an ignoras hæc quotidiana sacra-
 menta non ad veterum modò peccatorum remissionem: sed ad futu-
 rorum quoq; remedium esse instituta? Hoc enim Confessionis &
 Eucharistiæ proprium munus est, nõ modò vetera peccata tollere,
 sed ad noua etiam vitanda vires & robur addere. Cum ergo in quoti-
 dianæ infirmitatis, assiduarumq; temptationum remediũ hæc duo sa-

- 33 **cr**amenta instituta sint, si varijs quotidie tentationibus infestamur, si periculis vndiq; cingimur, si omnis creatura in laqueũ & muscipulã insipientium pedibus facta est, si carnis concupiscentia æstuat, fallax mundi species insidiatur, Dæmones nunquam dormiunt, sed vigilãtib; ac dormientibus bellum inferunt: si deniq; (vt Cypriani verbis *Cypria. in Epist.*) tenacibus semper illecebris vinolentia inuitat, inflat superbia, iracundia inflammat, rapacitas inquietat, crudelitas stimulat, ambitio delectat, libido præcipitat: si hæc inquã omnia quotidie cõtra me militant, qua fronte tu mihi quotidiana armorũ munimenta subtrahis, cũ me quotidie tot acerrimorũ hostiũ agnima circumfedeant? Nimirũ quia tu neque hos esse hostes intelligis, nec animæ vulnera sentis, neque lethalis peccati malitiam agnoscis: idẽ remedia negligis, quia morbũ adẽ nõ agnoscis, vt interdum accersas, & pro voluptate ducas, vt potẽ qui Diabolo excæcãte, esse sub sentibus delicias cõputes.
- 34 **His** igitur Syrenarũ vocibus vir pius oclusas semper aures habere debet: verũ esse intelligẽs, quod D. Augusti. ait: nẽpẽ, paucorum esse inter multa illecebrosa & multa fallacia Deum nosse & amare: nisi eorũ quibus præceptum Domini lucidum illuminat oculos, vt nec in Dei, nec in proximi amore fallantur. ¶ Sed ad rẽ. Videtis ergo fratres quantũ inter nouos & veteres fideles discriminis sit: quod illi, cũ nouæ legis beneficijs & singularibus auxilijs non ita iuuarentur, neque eos abũdantium aquarũ fontes haberent, quibus æstũ carnis & fomitis tẽperarent, dicere potuerũt, se portasse põdus diei & æstus: vt potẽ qui nõ sub vespertis tẽperie, sed sub meridiano cõcupiscentiæ ardore laborarint. Nos autẽ hoc verẽ dicere nõ possumus, qui rorẽ, qui nubẽ, qui salutarem aquam, qui denique vmbra[m] habemus, sub qua laboramus: quam nobis Christus in arbore crucis appensus exhibuit, sub qua læta Sponsa dicebat: Sub vmbra eius quem desideraueram *Cant. 2.* sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Hæc igitur temporis opportunitas fratres, nos ad laborandum in hac vinea Domini vehementer accendere debet.

§. III.

¶ Superest tertium, hoc est, mercedis magnitudo, quæ laborantibus *Luce. 6.* tribuitur, de qua Saluator ait: Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Excute quæso omnes mensuræ optimæ circumstantias, easque omnes in hac vna Domini mercede plenissimẽ reperies. Quid enim, quamlibet auidissimus emptor desiderare possit, quã vt mensura sit bona, deĩ de cõferta, tũ coagitata, ac demũ supereffluens? Talis ergo mensura

illa est, talisque merces, quæ fidelibus operarijs in cælo reposita est. 36
 Ideoque non immeritò denarius appellatur, quia in eo omnium
 bonorum summa continetur. Denarius enim numerorum omnium
 maximus est. Nulla enim est natio quæ numerum aliquem supra de-
 cimum addat, nisi denuo ipsum reperat. Si enim dixeris undecim,
 duodecim, perinde est, ac si dicas, vnus & decem, duo & decem, tres
 & decem. Cum ergo Dominus cultoribus vineæ suæ denarium pro-
 mittat, omnium vtiq̃ue bonorum summam (quæ illo clauduntur nu-
 mero) promississe intelligendus est. Quicquid enim lingua proferre,
 quicquid animus cogitare, imaginatio fingere, humana voluntas de-
 siderare potest, hac vna mercede continetur: excedit merita, superat
 vota, vincit desideria: vbi erit quicquid voles, & non erit quicquid
 noles. Quisquis enim infinitū illud & summū bonum fuerit adeptus,
 hæc omnia in vno eo simul coniuncta, atque ad eò infinitis par- 37
 tibus amplificata deprehendet. ¶ Hinc ipse Dominus Moyfi faciem
 suam avidissimè cernere cupienti, idq̃ue suppliciter & anxie obse-
 cranti respondit: Ego ostendam tibi omne bonum. Quomodo om-
 ne bonum? Quia nimirum in ipso est omnis honestas, omnis vtili-
 tas, omnis suauitas, omnis dignitas, omnis gloria, omnis felicitas,
 omnis honor, omnes delitiæ, ac deniq̃ue omne bonum. Hic ergo de-
 narius laborantibus promittitur, in quo quidem imago principis
 imprimi solet: vt intelligas summam mercedis huius esse, Regis æter-
 ni faciem videre, sicut Isaias ait: Regem in decore suo videbunt. In
 decore, inquit, suo, non in toto decore: hoc enim vni Deo seruatum
 est, qui totum decus suum solus comprehendit. Reuera tamen eun-
 dem ipsum non in creaturis, sicut in hac vita: sed facie ad faciem in 38
 seipso videbimus, atque in illo quæ ab eo sunt condita contemplabi-
 mur: quæ quidem longè perfectiùs in eo, quàm in seipsis cognosce-
 mus. Vnde D. August. cognitionem illam, quia clarior est, matutinã:
 hanc verò quòd minùs clara sit, appellat vespertinam. Qualis ergo
 erit merces illa, videre Deum sicuti est, hoc est, videre infinitã illam
 pulchritudinem, in circumscriptum illud lumen, summum illud bo-
 num, pelagus illud omnium diuitiarum, librum illum omnium se-
 cretorum, faciem illam omnium gratiarum, cuius pulchritudinem
 Sol & Luna mirãtur: quam laudant astra matutina, & cuius aspectu
 filij Dei sine fine pascuntur? Si ergo fidelibus operarijs hæc merces
 proposita est, quis tantus labor in colenda Domini vinea esse pote-
 rit, quem non spes tantæ mercedis leuissimum reddat? Cum à phi-
 losopho quodam quid esset in rebus humanis dulcissimum quæ-
 reretur:

34 reretur: Acquirere inquit. Dulce enim est, quod vel labores ipsos cū emolumentum afferant, dulces facit ac leues. Si hoc igitur spes terreni lucri præstat, quid nō præstabit hæc tanta merces, quæ neq; tēpore finitur, nec fastidio minuitur, nec multorū participatione decrefcit, nec vetustate absumitur, nec alicuius inuidia intercipitur, quam nec morbus infestat, nec mors adimit, nec latro surripit, nec casus eripit, neq; vlla vnquā vis vel hominum, vel dæmonum auferre potest: quam nobis Christus Dominus clemēter impartiri dignetur, cui est gloria & imperium per infinita secula seculorum. Amen.

DOMINICA IN SEXAGESIMA CON-
cio prima, in qua lectio Euangelica explanatur.

1 T H E. Exijt qui seminat seminare semen suum.
Lucæ.8.

Ræceptum olim erat Sacerdotibus in lege, vt è specu Exod.38.
lis mulierum, speculum in templo coram positum ha-
berent, ad quod se ipsos componerent, quoties ad sa-
cra ministeria exercenda parabantur. Quia verò (vt
Apostolus ait) omnia in figura cōtingebant illis, hoc
quoque figuram esse, quæ ad vitæ nostrę institutionem referēda sit,
dubitandum non est. Nos enim fratres qui Christo nomē dedimus,
non secundum literam (vt hæretici blaterant) sed secundum spiritū
sacerdotes sumus. Sicut enim Christus Dñs (qui verus erat Rex) re-
ges nos fecit (qui videlicet eū eo in cœlesti patria regnaturi sumus)
ita qui sacerdos erat, nos quoque in sacerdotes consecrauit, vt spiri-
tuales hostias offeramus acceptabiles Deo per ipsum. Sicut ergo illi
corporeum speculum propositum ante oculos habebant, in quo se
conspicerent, ne quid esset in corpore distortū, aut fordidū, aut alio
genere vitiosum: ita nos spirituale speculum habere par est, in quo
spiritualem animæ nostræ faciem videre possimus. Hoc autē specu-
lum doctrina Christi & Sæctorum est, in qua cū præcipitur nobis
quid ad puritatem & decorem vitæ facere debemus: facile quid no-
bis desit, & quid sit incōpositum intelligimus. Sapienter enim à Phi-
losophis dictū est, rectum sui mensurā esse pariter & obliqui. Obli-
quum enim recto comparatum, apertè obliquitatem suā detegit. Sic
igitur doctrina sacra dum rectam viuēdi viam docet, omnes animæ
K k 3 nostræ

Hebræ. 4.

nostræ (vt ita dixerim) obliquitates, quamlibet occultæ sint, facillè declarat. Hinc Apost. inter diuini verbi laudes, hanc etiam cōmemorat, quòd sit discretor cogitationum & intentionum cordis, & nulla creatura sit inuisibilis in cōspectu eius. Hoc ergo diuini verbi speculum omnia refert, omnia detegit, omnia discernit, si quis ad illud faciem mentis suæ explorare velit. ¶ Id cū multis exemplis ostendi possit, satis ad hoc præsentis Euangelij doctrina sufficit: ad quam si quis diligenter seipsum examinare velit, in quo anima sua statu sit, & omnes profectus aut defectus sui causas facillè deprehendet: ita fiet, vt sublatis malorum causis, ipsa quoque mala pariter auferatur. Omnia verò hæc cœlestis magister appositissima quadam parabola explicat; quam vt pijs & attentis auribus audiamus, cœlestem opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

¶ Parabola sic habet. [*Cū turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properaret ad Iesum, dixit per similitudinem. Exiit qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cœli comederunt illud. Aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem: & aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud: & aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.*]

¶ Quid hac quadruplici terrarum & seminum differentia significare Dominus voluerit, idem ipse paulò inferius declarat. Nunc ab hac nouissima Domini acclamatione sermonem exordiamur. [*Qui habet, inquit, aures audiendi, audiat.*] Quid ais Domine Iesu? An non aures habent omnes isti qui te audiunt? Certè si aures haberent, nequaquam Dominus sigillatim diceret: [*Qui habet aures audiendi, audiat.*]

Hier. 6.

¶ Nequaquam etiam Hieremias Propheta quæreretur: Cui loquar? aut quem contestabor, vt audiat? Ecce incircuncisæ sunt aures eorum, & audire nō potuerunt. In tanta itaq; auditorum multitudine, dignum verbi Dei auditorē Vates sanctus non inueniebat: quòd omnes incircuncisis auribus essent. Qui sunt

Theod. super Hierc.

autem qui incircuncisas aures habent? Illi nimirū (vt Theodoretus ait) qui sine villo delectu quæcunq; dicuntur audiunt: quibus nihil adeò fœdum & turpe est, quòd ab auditu suo reiiciendū & amputandum curent: qui omnibus nugis, fabulis, mendacijs, detractionibus, obloquutionibus, & turpiloquijs aures semper paratas atq; patētes habent: ad diuinorum verò eloquiorum tractationem (si quis fortè de eis sermonem instituat) prorsus occlusas. Sanā quippè doctrinā

non

6 non sustinent, sed ad sua desideria coaceruant sibi magistros, pruriētes auribus. Horum autem auditorum mores, & ingeniū Plutarchus *Plutar. in appositissima similitudine describit his verbis: Si quis de coniugio curiosos.* quopiam loquatur, aut de sacrificio, aut de deductione, indiligenter & oscitāter audit curiosus: aitq; sibi pleraq; iam audita esse: iubetque narrantē cōferre sermonē in pauca, aut prætercurrere. Quod si quis assidēs referre cōeperit vitiatā virginem, adulteram vxorem, aut instiutam litem, aut dissidium fratrum: hic nec dormitat, nec causatur deesse otium. Quemadmodum enim cucurbitulæ, quod in carne *Simile.* deterrimum est ad se trahunt: sic curiosorū aures deterrimos quosq; sermones attrahunt: & (vt meliūs dicam) sicuti ciuitates habent por- *Simil.* tas quasdam nefastas, sinistriq; ominis, per quas educunt supplicio capitis destinatos, sordescq; atque purgamenta eijciunt (nihil autem purum aut sacrum per eas vel ingreditur, vel egreditur) ita per curiosorum aures nihil probum aut venustum trālit: sed sermones de cædibus aditum inueniunt, atq; ibi versantur, impuras & impias fabulas secum deferentes. Hactenus ille. Taliū igitur hominum aures conuenientissimo nomine Vates sanctus incircuncisas appellat: vt quæ nihil impurum aut foedum à se præscindendum atque reijciendum putent. Quas ad verbum Dei audiendum ineptas esse ait: quoniam hisce rebus opletæ, aditum diuinis eloquijs præbere non possunt, quæ purgatæ mentis aures desiderant.

Cuius autem periculi sit verba Dei audire, nec proficere, vix vlla oratio satis explicare poterit. Certè inter cætera reprobationis signa, quæ sancti Patres designarunt, hoc in primis numeratur, autore Paulo qui ait: Terra venientem super se bibens imbrem, proferens *Hebr. 6.* autem tribulos & spinas, ijs à quibus colitur, reprobata est, & maledicto proxima: cuius consummatio in combustionem. Quid his verbis vel apertius, vel formidabilius? Non profinūs de ægri salute desperamus, quamuis grauius ægrotet, si adhuc medicamentis aliquo modo iuuatur. At cum morbus in dies ingrauescit, & medicamenta nihil conferunt, quæ spes salutis reliqua est? Quis autem dubitat ægroti animi medicamentum esse Dei verbum? At hoc frustra ægræ menti adhibitum, imminentis exitij maximum argumentum est. Quamdiu opifex aliquis artis suæ instrumenta retinet, qui *Simil.* bus operari queat, spes est eum & sibi victum parare, & creditori satisfacere posse. Quò fit, vt cum debitores prædia quoque sua distrahere ad æs alienum dissoluendum teneantur, si aliter soluere non possunt: artis tamen instrumenta diuendere non tenentur,

ne & sibi ipsis, & creditoribus desint. Quibus autem alijs instrumentis (vt D. Chriſtoſt. ait) Christianus homo, quàm diuinis verbis & institutis vitam suam regit & moderatur? Vbi verò his spiritualis vitæ instrumentis auditor nihil omnino proficit (quod ijs euenit, qui concionibus quotidie audiendis nihilo meliores euadunt) quam de illis spem concipere valeamus? Hinc legimus Paulum (quamuis miti & placido ingenio esset) tanta tamen acrimonia aduersus Simonem Magum (quod Dei verbis obſisteret) incanduisse, vt illum & subita cæcitate, & his acerbissimis verbis feriret. O plene omni fallacia & nequitia, fili Diaboli, non desinis subuertere vias Domini bonas? Vias autem Domini, verbum eius appellauit, quod hoc viâ illi muniat, qua ad mentes hominum peruenire queat. At, quàm multi modò in Ecclesia sunt, qui sibi ipsis Simon Magus effecti sunt: hoc est, qui diuinis verbis aures prorsus obſtructas habent? Quàm multi in quos illud meritò iactari possit, quod de suis olim ciuibus idè Propheta querebatur: Ecce verbum Domini verſum est illis in opprobrium, & non suscipient illud? Quid enim nos tam multis vocibus, totque repetitis concionibus profecimus? Quis vestrùm prauam iurandi, obloquendi, male precandi, ambiendi cõsuetudinem nostris admonitionibus à se abdicauit? Quis odia in fratres atque dissidia? quis vindictæ cupiditatem? quis impurum amorè deseruit? quis linguæ petulantiã frenauit? quis oculorum lasciniã compressit? quis manus à rapacitate cõtinuit? quis cor ab impuris cogitationibus immune conseruauit? quis denique aliam vitam, alios mores induit? ¶ Videor mihi non alium nos (cum homines admonemus) referre fructum, quàm vt Dei aduersus eos causam in extremo iudicio tuea mur: ne quis ad malorum suorum excusationem, ignorantiam prætexere queat. Quilibet ergo concionator illa quoque Domini Saluatoris apud Isaiam verba poterit vsurpare: Ego autem dixi: In vacuũ laboraui: Vanè, & sine causa fortitudinem meam consumpsi. Ergo iudicium meum cum Domino, & opus meum cum Deo meo. Hoc est: cum meo munere in Euangelica doctrina tradenda functus sim, si minus fortè euangelizando profeci, non est cur ab euentu iudicandus sim, non est cur vel Dei iudicium pertimescam, vel laboris mercedem amittam, si docendi, & seminandi officio parum responderit prouentus. ¶ Verùm hoc fratres (vt pijsimè ac sanctissimè D. Berni ait) nequaquam studiosos verbi Dei ministros, & fraternæ salutis amantes satis consolatur. Sicut enim (vt idem ait) pia mater nullam in morte filij consolationem percipit, quod diligentissimè illius cura

ram gesserit: nec quicquam prætermiserit, quod modò ad salutem eius pertinere crediderit: ita pius concionator non potest non vehementer angi, cum tot animarum interitum videat, etiam si is officio suo non defuerit, neque vlla eius vitio aut negligentia perierit. Hæc à nobis fratres paulò fusiùs dicta sunt, vt illam Domini sententiam explicaremus: [*Qui habet aures audiendi, audiat.*]

§. I.

¶ Hac ergo sententia finito sermone, dimissaque concione, accedentes discipuli grauisssimam Dño quæstionem proposuerunt: [*Quare, inquit, in parabolis loqueris eis?*] Parabola hoc in loco idè ferè est, quod ænigma: hoc est, sermo obscurus, & ad intelligendum difficilis. Sensus ergo quæstionis est: Cur tu Dñe, qui à Deo venisti magister, obscuris & implicitis verbis ita doces homines, vt nihil intelligant, ieiuniqu; à conuiuio cœlestis tuæ doctrinæ discedant? Cur parabolis & inuolucris verborum tegis sacramenta cœlestia: quasi auditoribus tuis doctrinam salutis inuideas? An non tu es ille pastor, qui errabundam ouem per tot viarum anfractus diligentissimè quæsitam, super humeros tuos ad caulas baiulasti? An nõ tu ille ipse es, cuius cibus, vita nostra? cuius potus, pœnitentia nostra? cuius requies, salus nostra? cuius glòria, redemptio nostra? Vbi quæso Dñe sunt magna illa Vatum promissa: Filij Sion lætamini in Dño Deo vestro, qui dedit vobis doctorem iustitiæ? Et illa: Et erunt oculi tui videtes præceptorem tuum, & aures tuæ audient vocem post tergum monētis: Hæc est via, ambulate in ea, & non declinetis ad dexteram, neque ad sinistram? An non in hoc venisse diceris in mundum, vt illuminares eos qui in tenebris, & in vmbra mortis sedent, vt per te lumen reciperemus, qui ab ipso matris utero cæci in tenebris errabamus? Quodq; admirationem auget, id facies non sub lege, sed sub gratia: quando iuxta Apostolum: Nox præcesserit, dies autem appropinquauerit: quando cessauerunt vmbre & inuolucra figurarum, quando velum templi scissum est medium, & Sancta sanctorum detecta sunt. In hac luce meridiana, atque sub hoc splendidissimo Sole tenebras & nubila parabolarum obijcis oculis nostris: perinde ac in lege & vmbra more Iudæorum versaremur? Quid ad hoc dicemus fratres! Hoc enim mysterio vacare nullo modo potest.

Ioel. 2.
Isai. 30.

Luc. 1.

Rom. 13.

Vt huic igitur quæstioni respondeamus, illud primò statuendum est, quod omnis scriptura consona voce prædicat: Deum reddere vnicuique siue præmium, siue supplicium, pro eo ac quisque se in vita gerit. Deinde etiam illud statuendum est, inter ea præmia, quæ

iustis proposita sunt, internam quoque lucem, & vberiore[m] diuina- 15
 rum rerum cognitionem promitti: inter supplicia verò improborū,
 tenebras & cæcitate[m] mentis præcipuè numerari. Vnde inter varia
Isai. 58. dona, quæ Isaias pijs hominibus Dei nomine pollicetur, hoc quoq;
 ait. Implebit splendoribus animam tuam & ossa tua liberabit. Quot
 enim bona opera vir pius multiplicat, tot etiam cœlestis gratiæ splen-
Ezech. 1. doribus à Deo illuminatur. Hinc sancta illa Ezechielis animalia, cū
 cætera corporis membra certo ac definito numero haberent, oculis
 tamen antè & retrò plena esse dicuntur: vt hac ratione intelligeremus
 quàm ingenti spiritus lumine Dñs piorum hominum mentes circū-
 fundat, vtpotè qui nihil intra se habeant, quod non sit hoc lumine
Psal. 31. munimur atq; vallatum. Idem quoque Dñs in Psalmo sic pium virū
 alloquitur: Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gra-
 dieris, firmabo super te oculos meos. At contrà improbo cuique in- 16
Deut. 28. ter varia, maximaque supplicia hoc quoq; minatur: Percutiet te Do-
 minus cæcitate & amentia, & palpes in meridie, sicut palpare solet
 cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. Isaiam vero Prophetam
 his verbis Dominus alloquitur: Excæca cor populi huius, & aures
 eius aggraua, & oculos eius claude, &c. Imperatiua posuit pro futu-
 ris. Sensus enim est: Denuntia huic populo fore, vt cæcitate[m] mētis
 propter scelera sua incurrat: Et aures eius aggraua, hoc est, velut mo-
 le aliqua eius aures obturandas, & sordibus implendas, ne verbū sa-
 lutis percipiat, vaticinare. ¶ Hæc autem mentis cæcitas omniū sup-
 pliciorum quibus Dominus in hac vita improbos plectit, extremum
 est: Vbi enim hūc infelix homo peruenerit, vix vllis Ecclesiæ voci-
 bus, vllis aut plagis, aut etiam miraculis à solito improbitatis cursu re-
 uocatur. Quod non obscure Dñs insinuauit, cū de Pharaone ad hūc 17
Exod. 11. modum excæcato ad Mosem dixit: Non audiet vos Pharaon vt multa
 signa fiant. Hoc enim excæcatorum proprium est, nullis non mo-
 dō verbis, sed neq; verberibus, aut etiam signis impietatē deserere.
 Sic etiam illi quoq; obcæcati fuisse videntur, de quibus Zachariæ 7.
Zach. 7. Dominus ait: quod cū Prophetarum vocibus ad iustitiam & pie-
 tatem vocarentur, noluerunt attendere: sed auerterunt scapulam re-
 cedentes, & aures suas aggrauauerunt, & cor suum posuerunt vt ada-
 mantem, ne audirēt legem. Faxit autem Christus Dominus, ne mul-
 ti etiam nunc sint inter nos, qui propter inueteratam peccandi con-
 suetudinem, hoc idem pectus adamantinum gestent. Cū enim ple-
 rosque videamus quotidianis Ecclesiæ vocibus toties repetitis, nihi-
 lo magis quàm illos commoueri, aut ab improbitate cessare: nō ob-
 scurum

18 scitum inditiū est, eos eundem adamantem in corde gestare: quod periculorum omnium extremum est.

His ita constitutis, non erit difficile propositæ quæstioni respondere: cur videlicet magister cœlestis parabolæ sensum discipulis quidem exposuit, cæteris autem non exposuerit. Non aliam huius rei causam extitisse arbitror, quàm quòd hoc exemplo ea quæ hactenus diximus, voluerit explicare. Sicut enim hoc in loco Saluator propositam populo parabolam discipulis quidē apertissima oratione declarauit, astanti autem turbæ declarare noluit (illos videlicet doctrinæ explanatione illuminans, hos verò pro eo atque eorum improbitas merebatur, in tenebris derelinquens) sic planè supernus ille arbiter in internæ lucis atque doctrinæ suæ dispensatione cum hominibus se gerit. Pios namq; homines, quò magis impietatis studio proficiunt, eò magis internis splendoribus, ac diuinarum rerum cognitione illuminat: improbos verò quò magis ab eo recedunt, eò magis diuina luce destruere solet, donec tandem eò perueniant, vt cæcitate mentis incurrant. Hinc Salomon ait: Iustorum semita quasi lux splendens procedit & crescit vsque ad perfectam diem, hoc est, vsque ad æternitatis splendidissimum diem, in quo videlicet in lumine Dei videbimus lumen. Hanc autem Salomonis sententiam Apostolus 2. Cor. 3. & confirmat, & declarat, cùm de pijs hominibus loquens ait: Nos autem reuelata facie gloriam Domini specularantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu. Hoc est, nos diuini luminis splendorem in animabus nostris tanquam in puro speculo recipientes, diuina luce & claritate ita perfundimur, vt quotidie sicut de virtute in virtutem, ita à claritate in
 20 maiorem claritatem proficiamus: diuino videlicet Spiritu hoc in nobis operante. Videtis ergo inter piorum hominum præmia hanc diuinæ lucis vsuram, & continuum eius incrementum numerari? Contra verò improbi, quò plura scelera & flagitia viuendo cumulant, eò densioribus tenebris circumfunduntur. Cuius rei ea vel præcipua ratio est, quòd per peccatum homo ab æterna illa & increata luce recedit: quoque frequentius peccat, eò magis ab ea recedit, propiusq; ad principem tenebrarum accedit: cuius opera densioribus tenebris ac cæcitate perfunditur. Quid enim aliud à principe tenebrarum, nisi tenebræ manare poterunt? Illis ergo diuinum lumen præluceat, vt eis pro virtutum suarum meritò parolarum abscondita reuelentur: his autem peccatis eorum exigentibus, non perinde luces. Quam sententiam Dominus apud Matthæum apertissima oratione

Matth. 13. oratione confirmat cum ait: Habenti dabitur, & abundabit: non ha- 21
 beri autem, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Scelerati enim
 homines diuina gratia propter scelera sua destituti, adeo non profi-
 ciunt, vt etiam quotidie deficient, & ea etiam qua habere videntur
 amittant. ¶ Sed dicetis forsitan, quid istis relinquitur diuinæ gratiæ
 luce sublata? Nimiru superest informis ac mortua fides, & spes, quas
 non raro scelerati homines amittunt, dum vel peccatoru mole ob-
 ruti, de salute sua desperant: vel à diabolo delusi. (quemadmodum
 hæc infelicissima tempora testantur) fidem etiam produnt, & ab Ec-
 clesiæ sinu discedunt. Hanc ergo adeo dissimilem piorum & impro-
 borum sortem significare hoc in loco Saluator voluit, cum discipu-
 lis parabolæ mysterium explicauit: populo autem (qui improboru
 hominum typum gerebat) explicare noluit.

§. I.

22

¶ Hac igitur quæstione explicata, incipit Dominus parabolam disci-
 pulis explanare. [*Semen, inquit, est verbum Dei.*] Iure quidem verbum
 Dei semen appellatur: quod quidem quantitate paruum, virtute ta-
 men & fecunditate magnum est. Huius autem verbi fator filius Dei
 est, qui quamdiu huius seculi agricolatio durabit, spiritualem hanc
 culturam nunquam intermitteret. Sicut enim dæmon zizaniorum se-
 minator esse dicitur, quia perpetuum munus & officium eius est pra-
 uas opiniones ac suggestiones in animis hominum seminare: ita con-
 trà Christus Dominus bonus fator esse dicitur, quia cõtinuum eius
 munus est, sanctas cogitationes & affectus cordibus nostris immit-
 tere. Quod planè eleganter Hieronymus Vidas his carminibus cum
 Deo loquens expressit;

Mentibus in nostris semper seris aurea recti

Semina: si quicquam ingredimur te iudice dignum,

Tu nobis das velle prius: dein sufficis aptam

Qua fieri id possit vni, nec te subtrahis vltro.

23

¶ Hic igitur verbi Dei seminator non modò per se, sed per varios
 etiam huius agriculturæ operarios verbum hoc feminat, videlicet
 per Apostolos, per Prophetas, per sanctos Ecclesiæ Pontifices ac
 Doctores, perque omnes sacrorum eloquioru tractatores: de quo-
 rum grege (quamuis indigni & impares tanto muneri) nos quoque
 sumus.

Domino igitur aut per se, aut per nos etiam semen verbi iacien-
 te, variu sanè fructum terra germinauit. Quædam enim seminis
 portio in terra, quæ iuxta viam erat cecidit: quæ quidè partim à via-
 toribus

toribus conculcata, partim à volucris direpta, nullum retulit fructum. Expédamus hoc in loco primum quid sit via: deinde quid terra posita iuxta viam. Per viam, infideles rectè accipiuntur. Sicut enim trita via ad omnem prorsus culturam inepta est: ita isti qui fide carent (sine qua nullus sanctitatis fructus, nulla spiritalis cultura esse potest) ad omnia æternæ vitæ germina inepti sunt. Via etiam ab omnibus prætereuntibus conculcatur, atque ita isti sine villo delectu ab omnibus cogitationibus & immundis spiritibus faciliè proteruntur. Vbi enim nullus Dei respectus, nulla fides est: nemo est qui huiusmodi spiritibus & suggestionibus mentis ostia claudat. Tali enim animæ fidei præsidio destitutæ, Dæmones illud propheticum dicunt: *Isai. 56.* Incuruare vt transeamus. Hoc est: Honorem præsentis nostræ exhibe, & da locum nostris pedibus, vt supra te nobis ingredi liceat. Hęc igitur via Dæmonum est; & via quidem lata quæ ducit ad perditionem. ¶ Cæterum terra quæ non quidem via, sed viæ finitima est, illi esse meritò cèsentur, qui infidelibus istis quàm simillimi sunt: qui sola tantum informi fide & spe ab eis distant, qui fidem Christianorum, mores verò & vitam habet Ethnicorum: de quibus Apostolus *Tit. 1.* ait: Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: qui videlicet quod verbis prædicant, moribus impugnant. Vnde quemadmodum *Ephes. 4.* de infidelibus ait Apostolus, quod desperantes semetipsos tradiderunt in operationem immunditiæ omnis, in auaritiã: ita isti quamuis fide & spe non destituantur, nihil tamen minus faciunt, quàm si virtutibus destituerentur: quandoquidem se totos libidinibus & cupiditatibus suis more infidelium dederunt: eandemque iurandi, & peierandi, detrahendi, malè precandi, fraudandi, & mentiendi consuetudinem obstinatis animis retinent. Illos namque Dæmones simili dominatu oppressos tenent, & ad quæcunque voluerint retrahere facinora leui negotio impellunt. Sicut igitur iidem hostes corpus sanctissimi Iob inuaserunt, vt meritò vir sanctus dicere potuerit: Simul venerunt latrones eius, & fecerunt sibi viam per me: ita isti quoque infelices animas suas huiusmodi latronibus peruias atque patentes habent, qui innocentiam, & iustitiam, cæteraque ipsorum bona diripiunt. ¶ In tali igitur terra iactum verbi Dei semen protinus conculcatur, & à volucris cœli, hoc est, ab aereis potestatibus rapitur. Quò fit, vt si aliquando hi, dum hoc cœlestè semen in cordibus fidelium iacitur, animo concutiantur, & in fletus & lachrymas interim compungantur: concione tamen finita, vix domus suæ, imò & templi limina attigerunt: quando iam Diabolus aufert verbum de corde

de eorū, & omnis illi recens animi motus ita in vētos diffluit, vt nul- 26
lum penē sui vestigium relinquat. Hoc itaque semen (vt vidistis) ad
frugem minimē peruenit.

§. III.

¶ **D. Thom.** Alia verò seminis portio in petrosa loca cecidit, quæ quidem hye-
mis tempore germinare cœpit: sed æstu incalescēte, quum radices al-
tas non iecisset, calore Solis antequam maturesceret, exaruit. Quid
petrarum nomine intelligemus? **D. Thom.** hoc nomine duos, hoc
est, auaros, & nimium sui amantes intelligit: qui videlicet aliorum
calamitatibus & miserijs compassionis affectu minimē molliuntur,
neque admisericordiam flectuntur. Sicut enim id molle esse dicitur,
quod extra fines suos (vt aqua) diffunditur: ita contrā, durum appel-
lamus, quod (quemadmodum lapis) intra fines suos constringitur,
nec ad alia dilatatur. Meritō ergo per hos & auaros, & immisericor- 27
des, & seipso nimium amantes accipimus: qui ad suam vtilitatem &
commoditatem omnia referunt, qui omnes curas, & cogitationes
suas non in Deum, nec ad spiritualia & æterna bona: sed ad seipso re-
ferenda putant, seque ipsos omnibus in rebus quærunt, honestaque
omnia solo vtilitatis fructu metiuntur. Atque ita sui amore incensī
sunt, vt ipsum etiam Deum propter seipso, non propter illum dili-
gant. Inde aded fit, vt si qua in re Deum colant, si aliquod pietatis of-
ficium obeant, Iudæorum more in temporale aliquod lucrum oculo-
s præcipuē conijciant: vt videlicet aut sospitatem, aut longam sibi
liberisq; suis vitam, aut terrenas opes, aut segetibus pluias, aut gre-
gibus pabula, & his similia à Deo consequantur. Itaque seipso ve-
lut vltimum finem statuerunt: Deum verò, cæteraq; omnia ad seip-
so, tanquam ad finem vltimum referunt. ¶ De his igitur quid aliud 28
sperandū est, quàm quod ad tempus credant, & in tempore tentatio-
nis recedant? Quum enim Dei amore destituti, in vno sui amore
conquiescant (qui eos commoda sua vbiq; captare facit) vbi quid in
commodi accidit, hoc est vbi aut virtus ipsa, aut commoditas aliqua
periclitari cœpit: id curant, quod maximē amant, id negligunt, quod
minus diligunt. Itaq; virtutem sine vllō suo aut incōmodo, aut labo-
re quærunt: quam (si magno cōstare debeat) à se protinus excutiunt.
Hyemis ergo tempore virent, sed æstate arent: quia dum pax est, in
officio manent: dum bella surgunt, ab officio recedunt: virtutē am-
plectuntur, cū nullum eis detrimētum affert: si verò vel honori, vel
pecuniæ, vel cupiditatibus suis aliquid detrahat, hoc illā pretio com-
parare renuunt. Itaque orāt, quamdiu orare illis dulce est: ab oratio-
ne

ne desistat, quoties oratio illis laboriosa est. Feruent, quū diuinis beneficijs afficiuntur: languent, vbi illis destituuntur. Discūbunt quidē in cœna cum Dño, ad passionem verò prodeuntē deserunt. Sunt quidē illi socij mensæ, non tamen dolorū & laborū comites. Deniq; *simil.* velut hyrūdines æstiuo tempore adfunt, quū verò aduersantis fortunæ hyemem viderint, deuolant protinus. Neq; enim (vt Apostolus monet) in charitate radicati & fundati sunt: & ideo quia radices firmas non habent, Sole æstuatē, hoc est, tentatione insurgente, vel iactura aliqua iustitiæ cultū impediēte, protinus arescunt, & ab instituta pietate recedunt. ¶ Quocirca nemo vestrūm fratres, propter cōmunia hæc & vsitata virtutum officia, quæ paruo constant, se in via Dei profecisse credat, nisi tribulatione aliqua excoctus ac probatus, dicere cum Propheta valeat: Probasti Domine cor meum, & visita- *Psalm. 16.*
 30 si nocte: igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Facile enim est virtutem, cū nullum afferat aut laborem, aut detrimentum, colere: at cū ea vel opibus, vel honori, vel voluptatibus tuis officiat, persequi, id verò perrarum est atque difficile: sed magnum tamen diuinæ gratiæ mentem hominis corroborantis argumētum est. His igitur prætermisissis, ad alios transeamus.

§. IIII.

¶ Tertia enim seminis portio cecidisse dicitur inter spinas: spinarū autem nomine Saluator voluptates, sollicitudines, atq; diuitias, hoc est, diuitiarū cupiditatem intelligit: quæ omnia velut spinæ in altum surgentes, verbi Dei, sanctorūq; desideriorum germina pullulare incipientia suffocant. Cuius rei cū multæ sint causæ, hæc vel præcipua est, quod affectus isti, hoc est, voluptatum & diuitiarum cupiditates, æstusq; sollicitudinū & curarū (qui ex his ipsis cupiditatibus oriuntur) cū à carne & natura peccato infecta proficiantur, potentissimi & vehementissimi sunt: ideoq; (quod euenire in certamine solet, vt infirmiores à potentioribus superentur) id quoq; in hoc affectuū certamine contingit, in quo spirituales affectus (qui infirmiores sunt) à carnalibus superantur, & quodammodo suffocantur: quæ admodum spinæ & tribuli in altum surgentes, lætam legerem herbescere incipientē strangulant. Quam rem vt apertè intelligatis, statuē dum illud est, quod Aristoteles lib. Ethicorū decimo, de voluptatis natura & efficacia differens ait. Qui, inquit, tybiarum cantu maximè delectantur, non possunt verba quæ interim sunt advertere, si tibicinem modulantem audiant: cū maiorem voluptatem ex numeris capiant, quam ex præsentī actione. Voluptas igitur quam *Arist. Id.*
 parit

pari tiliarum numerus, eam labefactat actionem, quæ in oratione versabatur. Quod idem in alijs contingit, cum simul in duas res intendimus. Quæ enim plus habet oblectationis, excludit alteram: eoque magis, quò maior voluptatis præstantia est. Hactenus ille. Ex cuius sententia facilè colligi potest, non in voluptatibus solú, sed in quibusuis alijs animi motibus infirmiores affectus à vehementioribus opprimi & obscurari. Quocirca si infirmiores valere volumus, potentiores vel sedandi, vel repellendi sunt. Constat autem duplices in homine propensiones & affectus inueniri: alios à carne, alios à spiritu: alios à natura, alios à gratia: ac proinde alios velut natura ipsa insititios, alios vt apposititios: ideoque alios profundas in anima radices iacentes, alios velut insititios leuiter hærentes. Quã obrem sicut is, qui frugiferam arborem agresti atque sterili inserere parat, ramos omnes steriles abscindit, quò insititij adolescant: aliàs enim totus radicis succus ad naturales magis ramos (qui sunt velut legitimi filij) quàm ad insititios (qui velut priuigni sunt) permeabit: ita planè quisquis in anima sua spiritualia virtutum germina inserere cupit, omnes corruptæ naturæ immoderatos impetus & cupiditates (quantum poterit) refecare debet: alioquin motus isti qui tam altas in animo radices egerunt, totam ad se eius vim & curã trahent, spiritualisque affectus omnes extinguent, & exhaustient. Cum igitur & voluptates carnis, & sollicitudines terrenarum rerum, & cupiditates diuitiarum à carne nostra, corruptæque natura proficiantur, firmisq; in ea radicibus nitantur: quãdiu cupiditates istæ velut steriles rami aputatæ non fuerint, crescere pios animi motus non hærent, qui aliunde velut apposititij & insititij, non adeò tenaciter hærent. Quare causa meritò celestis magister verbi Dei semè ab huiusmodi spinis, hoc est, ab his corruptæ naturæ affectibus suffocari dixit. Adde etiam quòd diuitiarum & voluptatum vehemens studium, virtutis atque spiritualium rerum studium maximè impedit. Constat enim duabus præcipuè rebus mētem hominis perfici, virtute scilicet & scientia. Cum enim præcipuè hominis partes sint intellectus & voluntas: scientia quidem perficit intellectum, virtus autem voluntatem. Quemadmodum ergo qui intellectum magnarum artium disciplinis expolire conatur, ab omnibus alijs curis atque negotijs abstrahi debet (ne circa alia nimium occupatus, tantum huic studio detrahat, quantum alijs impenderit) ita planè quum virtus in excelsis & arduo loco sita sit, & circa difficilia opera versetur, multaque intra nos habeat sibi aduersantia: magnam quoque vim & curam homi-

- 35 hominis exigit, quæ si circa alia distrahatur, minus huic vni sufficere poterit. Quare prudentissimè à Seneca dictum est: Nemo vnquã ad bonam mentem peruenit occupatus. Quod non de necessarijs, iustisq; occupationibus, sed de immodicis & vanis intelligendũ est: quas non vsus vitæ, sed libido & cupiditas hominum excitârunt. Hæc enim velut tribuli & spinæ sunt, quæ totam hominis mentem ebibunt, atque ita diuini verbi semen suffocant. ¶ Quid? quod non solum spinæ istæ totum animum occupant: sed etiam lacerant, & inquinant? Inquinant enim voluptates, quæ hominem lasciuum, delicatum, mollem, epulonem, carnis mancipium, & virtutis hostem efficiunt: vt meritò à Philosophis dictum sit: In regno voluptatis non esse virtuti locum. Sed longè magis inquinat nimius diuitiarum amor, in quo est malorum omnium radix auaritia: de qua scriptum est: Nihil iniquius quàm amare pecuniam. Et rursus: Auaro nihil est scelestius. Quæ cum ita sint, quonammodo inter huiusmodi spinas verbi Dei semen adulescere possit, cum contrariarum rerum ea lex sit, vt altera alteram perimat?

Seneca.

Eccle. 10.

Ibidem.

§. V.

- ¶ Hactenus quidem frustra sudatum est. Triplex enim seminis portio nobis perijt. Superest quarta, quæ in terram bonam cecidit, & orta fecit fructũ centuplum. Quo tam felici prouentu bonus agricola aliarum partiũ iacturam patienter tulit. Verè enim si vel vnã tantũ animam multis concionibus, multoq; labore concionator Christo lucrifecerit, felices planè labores suos existimabit: vnus enim animæ salus, instar cætuplicis fructus est. Cæterũ per huiusmodi terrã quos accipere debemus? Eos nimirũ qui (vt ipse Dñs exposuit) [verbũ Dei in corde bono & optimo retinent, & fructum afferunt in patientia.] Per hanc ergo terrã eos intelligimus, qui ab omnibus impedimentis (quæ suprã diximus) immunes sunt. Hi autem verbũ Dei in corde bono & optimo retinent: in bono quidẽ retinent, quia ita audiũt, vt cum Propheta dicere possint: In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccẽ tibi. In optimo autẽ: quia nequaquã in pectore condidisse contẽti, foràs illud bene operãdo proferunt, à timore Dñi cõcipientes, & spiritũ salutis parientes. Hi verò fructũ afferunt in patientia. Cur in patientia? Quia multa tolerare necesse est eum, qui pietatis, iustitiæ, & æternæ vitæ fructum carpere velit. Nõ enim frustra Psalmographus ait: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Sunt enim & labor, & patientia ad multa virtutum officia (ne dicam omnia) maximè necessaria.

Psal. 118.

Psal. 127.

Primum enim (vt ab orationis studio exordiamur) qui assiduis pre- 38
 cibus Dñm orat, & ijs pium deuotionis affectum captare studet, pa-
 tientia & longanimitate eget: propterea quòd frequèter mēs nostra
 orationis initio languet, quæ tamen paulatim (si sapienter in ea per-
 seueremus) miro modo incalescere solet. Quem quidem fructum
 minimè percipiunt, qui cùm animum suum aridum & languentem
 experiuntur, ab orandi studio protinus desistunt. Neq; enim gallina
 pullos educit, quæ vbi primùm ouis incubare incipit, protinus dese-
 rit. Deinde etiã patientia opus est, vt quæ à Deo ardèter petimus,
 patienter expectemus. Solet enim Dominus differre petentiũ vo-
 ta, partim vt augeat desideria: partim vt homo infirmitatem suam
 & diuinam gratiam hoc experimento cognoscens, in se quidem hu-
 milis, Deo autem deuotus & gratus existat. Iam verò si (vt Salomon
 ait) necesse est agrum nostrũ exercere, & sentibus repurgare, ne exor- 39
 tæ spinæ verbi Dei semen suffocent: quanta hic laborum tolerantia
 opus est, vt hunc cordis nostri agrum repurgemus, quòd variarum
 cupiditatum spinas indefinenter germinat? De corde enim (vt Sal-
 uator ait) exeunt cogitationes malæ, homicidia, &c. Quid verò de
 charitate dicam, in qua totius Christianæ philosophiæ summa cõsi-
 stit? Quanta ad eam integrè retinendam laborum tolerantia opus
 est? Quis enim iniurias, quis contumelias, quis detrimenta & clades
 quæ homini ab homine imminet, numerare queat? Rectè enim ab
 antiquis dictum est: Homo homini lupus. Ego verò multò plura &
 grauiora mala hominibus ab homine, quàm à feris omnibus inferri
 arbitror. Neque solùm ad hæc mala sustinenda: sed etiam ad opem
 miseris & oppressis ferendam, hoc eodem animi robore & paciẽtia 40
 opus est. Quo nomine D. Chrysof. Basilij magni charitatem com-
 mendat: quòd is cum magno suo periculo à periclitante proximo
 exitium imminens propulsauerit. Cumquẽ quidam hoc temeritati
 magis quàm charitati tribuerent, ille vt erat magno animo respondit:
 Quid aliud facerem? Aliter enim amare non didici. Si igitur hæc om-
 nia virtutum officia, & multa item alia (quæ recensere longũ esset)
 patientia constant, rectè Dñs nos fructum asferre in patientia dixit.
 Vnde elegantissimè Prudentius virtutes omnes sine patientia vi-
 duas esse testatur. Hinc Apostolus immortalitatis gloriã ijs esse
 paratam dicit, qui per patientiam boni operis illam quærunt? Quo
 in loco dum bonis operibus patientiam coniunxit, omnibus virtu-
 tum officijs eam esse necessariã apertè declarauit. Quid verò aliud
 nobis throni Salomonis fabrica à Spiritu sancto descripta innuit,
 ad

Simil.

Prouer.

Chrysof.
de Sacerd.

Prudentius.

Rom. 2.

41 ad quæ sex gradibus ascendebatur: in quorum singulis duo leunculi à dextra, læuaque positi erant, nisi hanc animi constantiam atque fortitudinem, quæ ad omnia virtutum opera necessaria est designant? Constat enim hisce gradibus eas virtutes significari, quibus fidelis anima eò peruenit, vt in ea verus Salomon Christus Dominus tanquam in sede sua requiescat. Singulis autem gradibus bini leunculi assistunt: vt intelligamus, virtutes omnes à læua, dexteraque fortitudine atque constantia munitas esse debere, ne homines earum studio atque labore deterriti, in medio salutis itinere corruât. Quisquis ergo nostrum fratres, immortalitatis gloriam, & centesimum æternæ vitæ fructum proferre desiderat, hoc sibi persuadeat, hoc alta mente reponat, quod primo homini dictum est: In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Verè enim non minori labore panis animæ, quàm corporis parandus est.

Genes. i.

42 Nunc ad vos fratres (vt principio finem iungam) sermonè verto. Hanc parabolam, velut spirituale quoddam speculum esse (in quo statum animæ suæ quisque videre possit) initio concionis diximus. Constat autè nos quoties hic diuina eloquia tractamus, toties verbi Dei semen in terra cordis vestri spargere. Quisquis ergo audita concione nihil prorsus nec in affectu, neq; proposito vitæ melioris retinet: is planè hoc indicio intelligat, se terram illam esse, quæ iuxta viam posita est, cuius semen volucres cœli, hoc est, Dæmones comedunt, ipsam postea in gehenna perpetuò comesturi. Qui verò dū verbum audiunt, ita afficiuntur, vt mores suos & vitam commutare statuant: sic tamen se gerunt, vt vbi aliquid molestum occurrerit, quodque aut rebus suis, aut cupiditatibus, aut honori officiat, ab hac animi destinatione ac proposito retrocedunt, sibi magis hac in re, quàm iustitiæ debito prospicientes: hi velut saxosa terra sunt, in quibus verbi Dei semen radices altius figere nō potest, ac proinde neq; in æstu Solis, hoc est, tentationis tēpore perdurare. Qui verò paulò vterius progressi, percepto verbi Dei semine ita se uirtutis studio addicunt, vt tamen voluptatum, sollicitudinū, diuitiarumq; suarum studia non deferant, sed Deo simul & Mamonæ pari curâ & amore seruire velint: hi sanè terra sunt spinis obsita, quibus cœleste semē suffocatur, ne vitalem succum, & cœlestem diuini spiritus auram ad se trahant. Qui verò cum omni auaritate verbum Dei audiunt, nec audisse contenti, vitam suam iuxta illius præscriptum instituere curant, eamque ad illud, tanquam ad purissimum animæ suæ speculum studiosè componunt, adeoque deuoto & constanti pectore in hanc vnâ curam

incumbunt, vt vitam sibi prius quàm pietatem & virtutem eripi ma- 44
 lint: hi planè multiplicem fructum afferunt in patientia: quem in
 hac quidem vita recipiunt aucta & cumulata gratia, in futura verò
 percepta immarcessibilis & æternæ gloriæ corona.

IN EADEM DOMINICA SEXAGESI-
 mæ Concio secundâ: in qua Evangelica lectio
 explanatur.

T H E. Semen est verbum Dei. Lucæ. 8.

Nter multa & varia instrumenta, quibus Deus salutē
 nostram operatur, non in infimum locum tenet mini- 1
 sterium verbi eius. Verbum enim Dei, Deo similli-
 mum est. Sicut enim Deus omnipotens est: ita sermo
 eius potestate plenus est. Verbum enim Dei quem-
 admodum Deus ipse, suscitatur mortuos, regeneratur viuos, sanat ægro-
 tos, conseruat sanos, oblectat pios, reuocat impios, illuminatur cæcos,
 accendit tepidos, consolatur mœrentes, desperantesque confirmat.
 ¶ Hac igitur de causa multis atque varijs nominibus in literis san-
 ctis appellatur, quia varios atque multiplices habet effectus. Voca-
 tur enim lumē, panis, vinum, medicamentum, gladius, malleus, ignis,
 denique hodie in Evangelica lectione appellatur semen. Et qui-
 dem lumen appellatur; quia splendore suo lucidissimo mentes illu-
 minat, dum eas præceptis cœlestibus informat: panis verò; quoniam
 eas reficit, & in via virtutis alit atque sustentat: vinum autem; quia cor- 2
 da piorum, diuinorum beneficiorum ac promissionum commemo-
 ratione lætificat: medicamentum verò; quia morbos animæ no-
 stræ sanat: gladius; quia vitia nostra, scedasque libidines & cupidita-
 tes refecat: malleus; quia obdurata pectora mollit atque frangit: ig-
 nis; quia tepentes nos in diuino amore accendit: semen autem ideo
 appellatur, quia in pectoribus nostris iactum, ibidemque Spiritus san-
 cti calore atque operatione cōfotum, æternæ vitæ fructum profert.
 ¶ Cùm ergo tam multiplex & scœcunda verbi Dei virtus sit, meritò
 quæri potest, cur toties hominibus annuntiatum, ad eò exiguum re-
 fert fructum? Si lumen est, quomodo tam multorū hominum tene-
 bras nō discutit? Si panis est, quomodo ieiuni adhuc & famelici per-
 duramus? Si vinum est, quomodo vix vnquam diuinarum rerum
 com-

4 commemoracione rapimur & oblectamur? Si medicamentum est, cur tot vitiorum morbis oppressi iacemus? Si gladius, cur prauas cupiditates & voluptates nostras non abscindit? Si malleus est, cur duritia cordis nostri tot eius ictibus percussa nõ frangitur? Si ignis est, cur adeò pectora nostra in amore Dei algent? Si denique semen est, cur toties iactum in terra cordis nostri vix vllum pietatis fructum refert? Vnde tanta sterilitas & inopia in tanta huius cœlestis seminis vbertate & copia? Cur nullum terra fructum producit, quæ omnibus penè Dominicis diebus hoc semen percipit? Hęc planè res admiratione & inquisitione dignissima est.

Vt hunc igitur modum excutiamus, sciendum est in omni actione siue naturali, siue spiritali duo esse necessaria: alterum, quod agat, alterum, quod patiat. Et in agente quidem virtutem esse oportet ad agendum: in patiente autem dispositionem ad suscipiendum. Vt enim terra fruges producat, necesse primùm est vt & agricola semē spargat in terram: deinde vt terra quæ semen recipit, nouata sit & proscissa, spinisq; & tribulis repurgata. Quòd si alterum horū desit, frustra agricola sementem faciet. Faber ferrarius etiam vt opus suū perficiat, ferrū prius in fornace mollit & tractabile facit. Nisi enim hoc prius emolliret, frigido ferro contundendo operam luderet. Celebris enim Philosophorum sententia est: actus actiuorum esse in patiente disposito. Quod planè adeò verum est, vt quò maior fuerit in rebus dispositio, eò & celerior & perfectior actio consequatur. Sic videmus ligna arida igni admota facilè inflammari: lucernamque recens extinctam & adhuc fumantem, propinquam flammam leuissimo attactu ad se trahere. Quin & aliquando absq; vllius flammæ adminiculo solo flatu accenditur: tantùm valet conueniens & apta in eo, quod actionem recipit præparatio. Nunc ad rem. In primis quidem ingenuè fateor, diuinam gratiam & potestatem maximè liberam esse, nullisq; omnino legibus astrictam (quemadmodum in ea concione, quam de vinea & mercede operarijs reddita habuimus, latius disputauimus) nihilominus tamen eadem gratia naturalium causarum rationem & ordinem frequentissimè imitatur. Ex quo illud planè sequitur, non semper satis esse vt audiendis concionibus proficias; idoneum quidem esse doctorem, nisi sit etiam idoneus auditor, qui videlicet non segniter, non oscitanter, non curiositatis affectu, non ex sola tantum audiendi consuetudine: sed piè & studiosè audiat verbum Dei. Sunt enim quidam qui audiendis concionibus non alium referunt fructum, quam diligenter explorasse, si

5 *Simil.*

Simile.

6 *Simil.*

Simil.

quid vel accuratè, vel concinnè dictum est: si verbum aliquod ornatius, vel acuta aliqua sententia in loco addita, quò curiositatem alât, non quò esurientis animæ famem expleant. ¶ Quemadmodû enim terræ aliquæ esse perhibentur adeò steriles, vt si in eis tritici purissimi semen sparseris, non triticum, sed tipham, aut solas paleas referât (quod certè in natura rerum admiratione nõ vacat, cum omne agēs sibi simile generare contendat) ita planè istis contingit, in quorum pectoribus si verbi Dei semen ieceris, non seminis huius fructum (qui in vitæ integritate consistit) sed tipham, vel paleas solum referant, hoc est, non fructum pietatis, sed vanitatis, aut curiositatis paleas proferunt: quia non vitæ integritatem, sed aurium tantum voluptatem atque tinnitum captant. ¶ Hoc autem in scelerum pœnam (Deo ita permittente) futurum esse, Propheta non tacuit cum ait: **Quia oblita es Dei tui, & fortis adiutoris tui non es recordata, propterea plantabis plantationem fidelem, & germen alienum germinabit.** Fidelis enim plantatio, verbi Dei semen est: germè autem alienum sunt, non solum errores & mendacia hæreticorum (quæ ipsi ex doctrina veritatis perperam colligunt) sed etiam folia verborû, & cætera curiositatis & voluptatis irritamenta, quæ vani homines inde aucupantur. Nemo autem arbitretur, hoc ætatis nostræ solûmodo vitium esse: in qua non pauci concionatorum populi magis plausum, quàm animarum salutem captare solent. Hæc enim antiqui serpentis antiqua fraus & astus est. Grauius quippe Dominus apud Ezechielem, non vtique more nostrorum declamantem, sed magno spiritu tonantem ac fulminantem queritur, quòd eius sermo populo in carmen musicum verteretur, quod suavi dulciq; sono canitur. Quid autè indignius, quàm atrocissimas Dei minas non ad timorè, sed ad delicias & ad voluptatem audire? ¶ Non igitur hoc affectu verbum Dei audiendum est: sed reuerenter, sed humiliter, sed attentè atque deuotè, studioq; afficiendi magis mentem, quàm erudienti. Sic enim audienti diuina gratia præstò semper est, vel ipso Domino testante qui ait: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & mansuetum, & timentem ad sermones meos? ¶ Hic ergo animus, hæc in auditore dispositio requiritur, quò vtiliter & fructuosè verbum Dei audiamus: quæ si desit, euenire frequèter potest, vt etiam si D. Paulus, imò verò etiam si ipse Dominus ac Saluator noster ad populum concionarentur, nullum inde fructum referrent. Quoties enim D. Paulus, quoties Seruator ipse (qui verbum est, & Sapiencia Patris) hoc munus obierunt, nullumq; tanta vi atq;

maic-

Isai. 17.

Ezec. 33.

Isa. 66.

10 maieftate dicendi fructum, nisi crucem & mortem retulerunt? Hanc ego esse causam reor fratres, cur Christianorum multi tota penè vita cōcionibus audiendis defatigati, nihilo meliores euadant, quia non eo animo quo debuerant ad sacras conciones accedūt. Id adeò verū est, vt dubitare meritò possis, magisne ad hoc cōferat præparatus animus audientis, an facultas egregiè concionantis. Quisquis enim studiosè ad verbum Dei audiendū est paratus, iam ab eius gratia miserè corditer præuentus est. Si enim nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto: nec cogitare possumus aliquid ex nobis, tanquam ex nobis: multò minùs poterimus humiliter, ardentè, atque studiosè audire verbum Dei, nisi ab ipso Deo singulari quodam auxilio præueniamur. ¶ Quò fit, vt cum rarissimum sit eloquentissimum concionatorem inueniri: non minùs rarum sit, idoneum inueniri auditorem: quoniam facundissimus concionator esse aliquis forsitan sine Dei gratia poterit: idoneus autem auditor sine ea esse non poterit. Hæc est ergo fratres causa, cur diuini verbi semen, cū tam multiplicem habeat virtutem, adeò exiguum referat fructum: quia minùs ad illud audiendum parati accedimus.

1. Cor. 1.

2. Cor. 3.

12 Quia verò ad hanc animi præparationem spectat, vt omnia introducendæ formæ impedimenta remoueantur, summo studio curandum est, vt quænam ea sint intelligamus: quò illis è medio sublatis, verbi Dei semen vberè & copiosum in nobis proferat fructum. Quæ autem sint hæc impedimenta, hodierna sancti Euāgelij lectio, proposita insigni parabola, adeò luculenter declarat, vt hæc lectio velut præfatio quædam omnium aliarum concionum & Euangeliorum, quæ toto anno in Ecclesia leguntur, mihi esse videatur. Quam arbitror ea ratione hoc die ab Ecclesia propositam fuisse, vt quoniã Quadragesimalium concionum tempus appetit, esset hæc conuenientissimum ad omnes alias exordium, quod auditorum animos ad audiendum præpararet: sine qua præparatione, minimo cum fructu conciones audiri hæctenus differuimus. Parabola verò sic habet.

§. I.

¶ Cum turba, inquit, plurima conueniret, & de ciuitatibus properaret ad Iesum, dixit per similitudinem: Exijt qui seminat seminare semen suum, & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem: & aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spine suffocauerunt illud: Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum

Isai. 50.

fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat. Qui habet aures audiendi
 audiat.] Hac voce non obscure Dominus indicauit, non cuiusuis esse
 idoneum se verbi Dei auditorem exhibere, nisi eius, qui cum Pro-
 pheta dicere potest: Dominus Deus aperuit mihi aurem: ego autem
 non contradico, retrorsum non abij: Rursusque: Erigit manè, ma-
 nè erigit mihi aurè, vt audiam quasi magistrum. ¶ Hæc autem gra-
 tia fidelibus in baptisate data est, cum sacerdos digitos in aures in-
 ferens ait: Epheta: quod est adaperire. Tunc enim magister hic cœ-
 lestis, quas aures antiquus serpens vocibus suis obstruxerat, per gra-
 tiam suam aperit, vt eius vocem audiamus: quas tamen nos postea
 peccatis consequentibus obturauimus. Ideo que suppliciter orare
 debemus Dominum, quoties ad verbum eius audiendum conueni-
 mus, vt mittat iterum digitos suos in aures nostras; vt quem nos adi-
 tum diuinis vocibus obstruximus, is gratiæ suæ virtute iterum ape- 14
 riri dignetur. Hoc enim vobis persuasum esse debet fratres, quod
 quemadmodum non satis est vt agricola semen in terram iaciat, nisi
 cœlestis quoque adsit virtus & influxus (sine quo frustra omnis la-
 bor insumitur) ita non satis est verbi Dei semen in terram cordis ve-
 stri spargere, nisi superni Spiritus virtus adsit, cuius ope semen illud
 adolescat, & spiritualis vitæ fructum proferat.

Simil.

Verum hic insurgit quæstio, cur Dominus hac vna oratione con-
 tentus, parabolam explicare populo noluit, quam tamen postea di-
 scipulis explanauit? Hac sanè ratione Dñs industriæ simul & gratiæ
 necessitatem indicare voluisse apparet. Gratiæ enim fuit, & parabo-
 lam proponere, & auditorum attentionem voce illa excitare: indu-
 striæ autem humanæ erat, sensum eius à Domino inquirere, quod
 Apostoli fecerunt: ideoque mysterium eius intelligere meruerunt. 15
 Vtrumque igitur ad salutem nostram necessarium est. Vt enim D.
 Chrysostomus ait: Neque gratia sine voluntate, nec voluntas sine gratia
 fatis est: nam & terra non germinat, nisi pluuiam susceperit, nec
 pluuia fructificat, nisi terra adsit, quæ fructum ferat.

Chrysostomus.

[Interrogauerunt ergo eum discipuli eius, quæ esset hæc parabola. Qui-
 bus ipse ait: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in
 parabolis: vt videntes non videant, & audientes non intelligant.] Hanc
 eandem sententiam per Isaiam idem Dominus confirmat his ver-
 bis: Educ foras populum cæcum, & habentem oculos, surdum, & au-
 res ei sunt. Quæres autem qua ratione hoc fieri possit, vt idem homo
 & videat, & non videat, audiat simul, & non audiat? Paucis accipe. Ce-
 do mihi fidelem aliquem, qui cum fidem habeat, infidelium tamen

Isai. 43.

- 16 more viuat. Hic igitur an non & videt, & non videt? audit, & non au-
dit? Ab hoc enim si quæras: Quæso te frater, credisne post hanc bre-
uem & mortalem vitam, aliam superesse immortalem, in qua bonis
infinita & inenarrabilia præmia propõsita sunt: malis verò extrema
& innumera supplicia constituta, quæ omnes martyrum, scelerato-
rumque hominum cruciatus longissimè superant: vbi est vermis im-
mortalis, vbi fletus & stridor dentium, vbi tenebræ palpabiles, & flā-
mæ horribiles, vbi fœtor & horror, vbi serpentes & mallei percutien-
tes stultorum corpora, cæteraque supplicia quæ parata sunt per-
iuris, blasphemis, adulteris, rapacibus, inuidis, superbis, auaris, cæte-
risque hominibus flagitiosis? Si inquam ab eo quæras, an hæc ita ef-
fe credat? facile respondebit, se non minùs hæc, quàm cætera fidei
dogmata firmissimè credere. Cur ergo qui ista sic credis, in istis ipsis
17 criminibus tandiu versaris? Si hos cibos lethales esse confiteris, cur
eos attingis? Si calicem hunc aureum Babylonis mortifero veneno
plenum esse confiteris: cur ex eo bibis? Quis enim (inquit Iob) pote- **Iob. 6:**
rit gustare, quod gustatum affert mortem? Quid quæso hoc aliud
est, quàm videre, & nō videre? audire, & non audire? scire, & non sci-
re? ¶ Talem nobis personam ante conuersionem suam Apostolus
exhibuit, de quo scriptum est: quòd apertis oculis nihil videbat.
Cuius cæcitatè infelices isti imitantur, qui apertis fidei oculis ita
viuūt, ac si prorsus fidei luce destituti essent. Nihil enim minùs delin- **Act. 9:**
quant credentes, quàm delinquerent non credentes. Contra hos au-
tem Iudas Apostolus inelamat: Væ ijs qui in viam Balaam abierunt: **Iude. 1:**
qui inter cætera mala sua hoc etiam de se ipse testatur, quòd cadens
apertos haberet oculos: videns enim foueam, tamen sponte sua rue-
bat in illam. Talibus autem creditum fidei talentum non in lucrum:
18 sed in scandalum, eorum vitio cedit. Cùm enim ex hac vita decesse-
rint, damnationis suæ sententiam (velut alter Vrius) in ipsa fide, quã
profuerunt, secum ferent.

Hæc igitur cœlestis magister de cæcitate cordis præfatus, disci-
pulis pio religionis studio parabolæ sensum exigentibus annuens:
Vos, inquit, audite parabolam seminantis. [*Semen est verbum
Dæi:*] quod tantæ fecunditatis est, vt frequenter ex vniuersi semini
grano, totius vitæ commutatio, & vberissima virtutum omnium
atque bonorum operum seges in cœlesti granario condenda, oria-
tur. Hoc verò semen, quamuis ex natura sua fecundissimum sit,
pro varia tamen conditione terrarum (hoc est auditorum) in qui-
bus seminatur, aut nullum fructum, aut certè maximè refert va-

Semē secus viā iactū. rium. Quorundam enim hominum corda sunt velut terra quæ viā 19
finitima est, quæ ab omnibus teritur & calcatur, hoc est, quæ om-

Simil.

Est enim horum cor velut commune quoddam diuer-

Eccle. 2.

Simil.

forium, quod omne genus hominum, siue illi noti, siue ignoti, siue boni, siue mali sint, admittit. Nullum enim delectum, nullum discrimen bonarum, aut malarum siue cogitationum, siue desideriorum habent: adeò vt illa Salomonis verba vsurpare queant: Omnia quæ desiderauerunt oculi mei, non negaui eis, nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur. Est præterea velut cymba

Simil.

quædam vndiq̃ue quassata, quæ per omnes rimulas bibit aquam. Est item sicut vrbs patens, & absq̃ue murorum ambitu, quæ facilè ab hostibus inuaditur: & tanquam vinea sepe & maceria destituta, cuius fructus depopulantur, quicunq̃ue iuxta illam gradiuntur. De

Simile.

hac enim vinea Dominus apud Isaiam dicit: Auferam sepem eius, & erit in direptionem. Sublata enim cordis custodia (quæ veluti ani-

Simil.

mæ nostræ maceria est) non solùm diripitur quidquid ibi pretiosum est: sed anima etiam ipsa conculcatur atque scædatur. Denique talis anima est, veluti domus quædam sine seris & valuis, quæ prætereuntibus in sordidum stabulum & sterquilinum est. ¶ Quis enim verbis cōsequi possit, quāta sit scæditas animæ, huiusmodi cogitationibus inquinatæ? Quid, inquit Sapiens, nequius, quàm quod excogitauit caro & sanguis? Caro autem & sanguis anima est diuinæ gratiæ præsidio & ornatu destituta, sibiq̃ue relicta. Quid autem scædius, quàm quod in talis animæ cogitationibus & affectibus versari frequenter solet? Si enim qui diligenter & studio se exercent agrum suum, sæpe scædis imaginibus & cupiditatibus infestantur: quid illi patientur, qui sine vllō discrimine cupiditatibus cunctis, & impuris cogitationibus aditum præbent?

Eccle. 7.

Quale autem hoc dedecus animæ sit, vel hoc vno exemplo colligi potest. Summum enim mulieris dedecus est, eò impudentiæ deuenisse, vt in publico lupanari prostituta, omnibus sui copiam faciat: summa verò animæ nostræ ignominia est, omnes rerum omnium cupiditates & cogitationes sine vllō delectu intra semittere. Hoc enim est apertè meretricem illam agere, cui Dominus per Hieremiã dicit: Sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. Et rursum: Leua in directū oculos tuos, & vide vbi non prostrata sis? Quasi dicat: Vide cui cupiditati, aut impuræ cogitationi te turpi seruitio & famulatu non subdideris! Talis igitur anima iure quidem spiritua-

Simil.

lis

Hierem. 2.

Hierem. 3.

- 22 **lis meretrix vocatur, in quam illud optimè quadrat, quod in Eccle. Eccl. 9.**
 stastico legimus: Omnis mulier fornicaria, quasi steruus in via, ab
 omnibus prætereuntibus conculcatur: quia videlicet ab omni impu-
 ra cogitatione veluti dedecore & ignominia afficitur. ¶ In tali ergo
 pectore iactum verbi Dei semen, quem poterit referre fructum? Vt *Simil.*
 enim meretrix cum mares omnes admittat, nihilominus tamen ste-
 rilis & infœcunda manet: sic isti quamuis verbi Dei semen frequen-
 tissimè recipiant, semper tamen in eadem sterilitate & infœcundita-
 te perstant, nec vllam pietatis fructum germinant. Hæc ergo prima
 feminis portio, quæ iuxta viam sparsa fuit, nullum prorsus attulit
 fructum. Qua quidem ex re colligere licet fratres, quanta cura puri-
 tati cordis incumbere, quanto studio fores eius occludere, qua ce-
 leritate omnes impuras cogitationes à nobis excutere debeamus, ne
 23 huius terræ maledictioni obnoxij simus, in qua diuini verbi semen
 frustra iacitur.

§. I I.

- ¶ Altera verò feminis portio super petram cecidit, quæ nata aruit, *Semen in*
 quia non habebat humorem. Hoc autem petrarum nomine eos Do- *petram id-*
 minus significare voluit, qui cum verbum Dei audierint, afficiuntur *ctum.*
 illi quidem, & cum gaudio suscipiunt illud: qui tamen nondum in
 charitate atq; timore Domini radices iecerunt: quò fit, vt cum ten-
 tationis alicuius vehementior æstus incaluerit, areseat protinus her-
 ba, quæ nullis charitatis radicibus nitebatur. Qui autem hi sint, pau-
 cis indicabo. Sunt inter Christianos non pauci, qui ita Christianæ vi-
 tæ mores & instituta sectantur, vt quidam philosophiæ studiū ample-
 ctentur, qui (vt Cicero ait) dicere solitus erat, philosophandū esse,
 24 sed paucis. Nolebat enim se totū philosophorum studijs dedere: sed
 summis tantum (quod dicitur) labijs philosophiã degustare. Huic er-
 go similes sunt multi nostrorum, qui non tota mente ac studio: sed
 leuiter atq; oscitanter Christi philosophiam attingunt. Atq; vt com- *Simil.*
 muni exemplo rem omnem aperiam, qua mensura aqua benedicta
 dum tēpla ingrediuntur, lustrari volunt, qui exigua guttula conten-
 ti, molestè ferūt si quis eos plurima aqua consperferit: eadem isti di-
 sciplinã Christi & instituta eius sectantur, vt vna aut altera eius par-
 ticula contenti, cætera fastidiant atque repudient. ¶ Quod si hoc ip-
 sum minùs percipitis, exponam id apertius. Sunt in Christi doctri-
 na præcepta quædam, & factu quidem facilia, & facientibus honori-
 fica. Honor enim est non vulgaris & catholicam fidem retinere, &
 missam quotidie (quod magni principes faciūt) audire, & sacris offi-
 cijs

cijs atque concionibus interesse, & certas ad Dominum preces statis
 temporibus fundere, & supputandarum orationum calculos de ma-
 nibus nunquam deponere. Constat enim omnia hæc, & factu esse fa-
 cilia, & facientibus honorifica. Honor enim est titulo Christiani no-
 minis & religionis bene apud omnes audire: cum melius sit nomen
 bonum, quam diuitiæ multæ. Sunt autem alia quæ apud imperitum
 vulgus minus fortasse honoris habeant, & plus tamen in ipso opere
 difficultatis. Cuiusmodi sunt illatas iniurias æquo animo ferre, ini-
 micos diligere, de male merentibus bene mereri, errata facilè condo-
 nare, veniam ab eo, cui feceris iniuriam, petere, carnis petulantiam
 atque lasciuam domare, linguam silentio comprimere, cupiditati-
 bus frenum imponere, si quid alicui debeas (etiam si detrimentum
 patiaris) reddere: & dexterum etiam oculum (si quando tibi offendi-
 culo fuerit) eruere. Hæc igitur omnia non dubium quin laboris plu-
 rimum afferant, ijs præsertim, qui nondum in virtute solidati sunt.
 Illi igitur homines, de quibus sermonem instituiimus, qui magis in
 amore sui, quam Dei radices iecerunt: sic vitam instituunt, vt ex ijs
 quæ supra memorauimus, ea solum amplectantur, quæ & factu faci-
 lia, & facientibus honori sunt: quæ verò difficultatis plusculum, ho-
 noris verò minus habent, tanquam ad se minimè pertinentia, re-
 spuant. Isti igitur omnes in plano quidem itinere facilè gradiuntur,
 in aspero verò atque præcipiti protinus & offendunt, & deficiunt: vel
 (vt Euangelica similitudine vtamur) vbi vernum tempus viget, vir-
 tutibus ijs, quas supra diximus, virere atq; germinare videntur: vbi
 autem vehementior aliquis tentationis æstus inualuerit, protinus
 arcescunt, vt qui in virtute atque pietate nondum radices iecerint.
 ¶ Quod si quæras, quæ nam sint hæ radices? nimirum radices sunt,
 altissimus quidam diuinæ maiestatis timor, fixumque & immotum
 animi propositum nunquam eius leges & præscripta violandi: adeò
 vt si opes, si honores, si vita ipsa, si nominis claritas (quam quidam
 vita ipsa chariorem habent) amittenda sint, omnia prius perpeti,
 quam innocentiam amittere velint. ¶ Has autem iecerat in virtute
 radices Propheta, cum diceret: Iuravi & statui custodire iudicia iu-
 stitiæ tuæ. Non contentus enim firmiter apud se statuisse, addit ius-
 iurandum, quò maiorem animi sui firmitatem & constantiam de-
 clararet. Quid verò Apostolus, quàm altas in animo suo radices ege-
 rat, cū ait? Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angus-
 tia? &c. Certus sum quòd nec mors, neq; vita, nec principatus, &c.
 ¶ Radices etiã firmæ sunt, alta quædam consideratio ferè diuinarum,
 atque

Proh. 22.

Dan. 13.

Psal. 118.

Rom. 8.

28 atque præcipuè nostræ fidei dogmatum, hoc est, diuinorum benefici-
 ciorum, præmiorum, & suppliciorum, quæ omnibus in commune
 proposita sunt. Huiusmodi namque consideratio ita mentem homi-
 nis illuminat, ita munit, instruit, & afficit: vt firmissimè apud se sta-
 tuat, omnia priùs discrimina subire, quàm lethale aliquod crimen
 admittere, contra quod tam multa, tamque horrenda in sacris lite-
 ris tela torquentur. Qui verò huiusmodi radicibus nituntur, aduer-
 sus hunc Solis æstum, hoc est, aduersus omnia tela nequissimi ig-
 nea miro modo muniti & vallati sunt.

Quocirca quisquis has in anima sua radices figere cupit, illud in
 primis præstare debet, quod in primo Psalmo de viro iusto scriptum *Psalm. i.*
 est: In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac
 nocte. Quid autem ex hoc studio & exercitatione sequitur? Nimi-
 29 rum vitalis quidam humor, & succus deuotionis, quo virtutum om-
 nium radices vegetatur & augentur. Quod quidem protinus aptissi-
 ma similitudine diuinus Vates explicat his verbis: Et erit tanquam
 lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum
 suum dabit in tempore suo, & folium eius non defluet, &c. Vt e- *Simil. **
 nim aqua humore suo vitali arborem educat, & confirmat, illamque
 lætissimorum copia fructuum exornat: ita piorum animus medita-
 tione rerum diuinarum alitur ad æternitatem, vberimosque virtu-
 tum fructus, & illos quidem tempestiuos edit: idemque semper vire-
 bit, nec vllos vnquam æstus formidabit. Hi ergo tam magni prouen-
 tus ex illo vitalis deuotionis humore prodeunt, qui ex assidua diui-
 ne legis meditatione procedit, per quam mens hominis vehementer
 in timore Domini radicatur, atque solidatur. Hæ sunt igitur radices
 30 altæ, quibus destitutum semen, quod supra petram cecidit, æstu So-
 lis arefactum est.

§. III.

¶ Alia verò seminis portio cecidisse dicitur in terram spinis oblitã. *Semen in-
 ter spinas.*
 Vnde id consequutum est, vt simul exortæ spinæ fruges suffocarent.
 Spinæ autem Dominus appellat vitæ voluptates, solitudines se-
 culi, studiumque diuitiarum. Hæc enim omnia ita quorundam ho-
 minum corda occupant & opprimunt, vt cælestis verbi semen in
 eis ad frugè peruenire nequeat. ¶ Cuius rei causam non erit difficile
 assignare. Constat enim diuitiarum studium ab Apostolo malo-
 rum omnium radicem appellari. Quid enim non mortalia pectora
 cogit auri sacra fames? Iam verò voluptatem malorum omnium es-
 cam esse veteres rectissimè senserunt: quarum cupiditatum vtra sit
 humano

Cicero.

humano generi nocentior ac pestilentior, nemo satis explicare potest. Certè summus ille Philosophus Tarentinus apud Ciceronem in Catone maiore, mala omnia, tum publica, tum priuata, ab immodico voluptatum amore proficisci ait. Curarum verò examina mentem ita pungunt & lacerant, vt nihil eam, nisi quod eas abigere possit, cogitare sinant. Ita fit, vt partim sceleribus, partim aculeis curarum mens nostra oppressa, nullum ex verbi Dei semine fructum germinet.

31

Simil.

His etiam adde humani cordis angustiam, quæ tanta est, vt spiritualibus & terrenis rebus simul sufficere nequeat: quòd videlicet illud rerum omnium cõditor sibi vni sedem atque domicilium destinauit. Quare, quod vni tantum hospiti excipiendo præparatum fuit, duos simul capere non potest. Sic calceus, qui pedibus, sic manica, quæ tegendis manibus, sic gladij vagina, quæ vni tantum gladio condendo facta est, nec duos simul pedes, nec duas manus, nec duos intra se gladios capere possunt. Hanc autè esse cordis nostri naturam aptissima similitudine Vates sanctus expressit cum ait: Coangustatum est stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue est, vtrûque operire non potest. Strati autem appellatione cor hominis intellexit, in quo vel Deus, vel mundus, hoc est, vel Dei, vel mundi amor sedem sibi constituit. Quod idem angustum esse dicitur, quia vtrûque simul amorè ex æquo capere non potest. Quò fit, vt qui se totum diuitiarum & voluptatum studio dedit, ad rerum diuinarum studia ineptus omnino reddatur. Quod cum sempiternus ille generis humani hostis intelligat, in hoc vnum nervos omnes intendit, vt varijs nos seculi curis & cupiditatibus implicet, quò videlicet à cura & cogitatione rerum cœlestium abducat: vt scilicet cura curam, & cogitatione cogitationem, velut clauum clauo pellat. Habet autè ad hoc exactores suos, quorum præcipui (vt D. Bern. ait) duo sunt, nempe necessitas, & cupiditas: quæ miserum hominis pectus perpetuò vrgēt, stimulant, atq; dilacerant, eoque impellunt, vt omni ratione congerendis opibus incumbat. Et necessitas quidè naturæ consulere intèdit, cupiditas verò luxui: illa indigentiæ, hæc vanitati: illa paupertati, hæc voluptati prospicere contendit: vtraque autem simili studio & ardore sursum atque deorsum miscet omnia. Ex ijs autem duobus humanæ mentis stimulis vter sit vehementior, non facilè quisque dixerit, nisi qui definire potuerit, vtra sit vehementior sitis, falsane febricitantis, an vera sitientis. Nam & æger ob incendium febris vehementissime sitit, & sanus cum necessario ad vitam humore defectus est, simili flagrat siti. Sic ergo & pauper, qui necessarijs ad vitam rebus eget,

32

Isai. 28.

Quæ operire non potest. Strati autem appellatione cor hominis intellexit, in quo vel Deus, vel mundus, hoc est, vel Dei, vel mundi amor sedem sibi constituit. Quod idem angustum esse dicitur, quia vtrûque simul amorè ex æquo capere non potest. Quò fit, vt qui se totum diuitiarum & voluptatum studio dedit, ad rerum diuinarum studia ineptus omnino reddatur. Quod cum sempiternus ille generis humani hostis intelligat, in hoc vnum nervos omnes intendit, vt varijs nos seculi curis & cupiditatibus implicet, quò videlicet à cura & cogitatione rerum cœlestium abducat: vt scilicet cura curam, & cogitatione cogitationem, velut clauum clauo pellat. Habet autè ad hoc exactores suos, quorum præcipui (vt D. Bern. ait) duo sunt, nempe necessitas, & cupiditas: quæ miserum hominis pectus perpetuò vrgēt, stimulant, atq; dilacerant, eoque impellunt, vt omni ratione congerendis opibus incumbat. Et necessitas quidè naturæ consulere intèdit, cupiditas verò luxui: illa indigentiæ, hæc vanitati: illa paupertati, hæc voluptati prospicere contendit: vtraque autem simili studio & ardore sursum atque deorsum miscet omnia. Ex ijs autem duobus humanæ mentis stimulis vter sit vehementior, non facilè quisque dixerit, nisi qui definire potuerit, vtra sit vehementior sitis, falsane febricitantis, an vera sitientis. Nam & æger ob incendium febris vehementissime sitit, & sanus cum necessario ad vitam humore defectus est, simili flagrat siti. Sic ergo & pauper, qui necessarijs ad vitam rebus eget,

Bernar.

Quæ operire non potest. Strati autem appellatione cor hominis intellexit, in quo vel Deus, vel mundus, hoc est, vel Dei, vel mundi amor sedem sibi constituit. Quod idem angustum esse dicitur, quia vtrûque simul amorè ex æquo capere non potest. Quò fit, vt qui se totum diuitiarum & voluptatum studio dedit, ad rerum diuinarum studia ineptus omnino reddatur. Quod cum sempiternus ille generis humani hostis intelligat, in hoc vnum nervos omnes intendit, vt varijs nos seculi curis & cupiditatibus implicet, quò videlicet à cura & cogitatione rerum cœlestium abducat: vt scilicet cura curam, & cogitatione cogitationem, velut clauum clauo pellat. Habet autè ad hoc exactores suos, quorum præcipui (vt D. Bern. ait) duo sunt, nempe necessitas, & cupiditas: quæ miserum hominis pectus perpetuò vrgēt, stimulant, atq; dilacerant, eoque impellunt, vt omni ratione congerendis opibus incumbat. Et necessitas quidè naturæ consulere intèdit, cupiditas verò luxui: illa indigentiæ, hæc vanitati: illa paupertati, hæc voluptati prospicere contendit: vtraque autem simili studio & ardore sursum atque deorsum miscet omnia. Ex ijs autem duobus humanæ mentis stimulis vter sit vehementior, non facilè quisque dixerit, nisi qui definire potuerit, vtra sit vehementior sitis, falsane febricitantis, an vera sitientis. Nam & æger ob incendium febris vehementissime sitit, & sanus cum necessario ad vitam humore defectus est, simili flagrat siti. Sic ergo & pauper, qui necessarijs ad vitam rebus eget,

33

Simil.

& aua

34 & auarus diues qui non eget, vterque vehementer sitit: ille quibus necessitati, iste quibus libidini satisfaciat. Hac ergo ratione spinæ istæ cupiditatum, cœlestis verbi semen suffocare dicuntur.

§. IIII.

¶ Hactenus ex tribus cœlestis feminis partibus nihil tulimus, non tamen idè ab opere cessandum est: adè enim melsis hæc pretiosa est, vt si vel vna eius portio ad frugem peruenerit, benè nobiscum actum sit. Idè namq; Sapiens monet: Manè femina semè tuum, & vesperè non cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc an illud: & si vtrumque simul, melius erit. Superest ergo quarta feminis pars, quæ cecidisse dicitur in terram bonam, ac protulisse fructum centuplum. Huius verò terræ nomine eos intelligi Saluator ait, [*qui in corde bono & optimo verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.*]

35 Bonum autem & optimum cor illud est, quod ab ijs quas supra diximus spinis purgatum est: quale à nobis Propheta requirebat cùm diceret: Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas. Quo in loco certum est non de agrorum: sed de animorum spinis. Euangelico more Prophetam loquutum, quæ radicitus à corde euellendæ sunt, si iactum in eo verbi semen, fructum ferre debeat. ¶ His autem nouissimis Dominus verbis omnia ferè, quæ ad bene operandum aduumenta requiruntur, complexus est. Nam quod ait, in corde bono, id quidem (vt D. Bonauent. hoc in loco explicat) ad vim perinet intelligendi: quæ facit, vt quàm attentissimè Dei verbum, tanquam cœlitus missum nuntium audiamus, & plenissimè intelligamus. Nec tamen satis est, vt attentissimè, nisi etiam auidissimè audiamus: ita vt affectus quoque intellectum sequatur, & pro dignitate rerum afficiatur, quod planè optimi cordis est. Multi enim sunt qui in corde bono suscipiunt verbum, ea videlicet intelligentes quæ dicuntur: pauci autem qui optimo, hoc est, qui pro illius dignitate & maiestate afficiantur. Vt enim vulgò dici solet, præuolat intellectus, & sequitur tardus vel nullus affectus. Neque hoc contenti, intellectui & voluntati memoriam adiungunt, dum verbum ipsum in corde retinent, vt quoties opus fuerit, ad vsum accommodent necessarios. Quomodo fecisse Dñm ex Euangelio discimus, qui ad tentationes, Diaboli infringendas, reposita in memoria sanctarum scripturarum tela protulit cùm ait: Scriptum est; Nō in solo pane viuit homo. Scriptum est; Nō tentabis Dñm Deum tuum. Scriptum est; Dominum Deum tuum adorabis. &c. Quibus animæ viribus, vim postremò addit operandi cùm ait: Fructum afferunt in patientia. Quid est in patientia? Nimirum

Ecccl. 11.

Quarta feminis portio.

Hierem. 4.

Bonauent

Matth. 4.

in va

in variorum perpeſſione laborum, quos exantlare neceſſe eſt, vt bonorum operum fructum proferre valeamus. Quam ob cauſam? Ob eam certè maledictionem, quæ in totum genus hominum communis peccati merito effuſa eſt, cum Dominus dixit: Maledicta terra in opere tuo, ſpinas & tribulos tibi germinabit: in ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Quæ maledictio vtinam terram hanc ſolum, quam pedibus calcamus, attigiffet, atque non etiam ad interiora uſque mètium permeaſſet. Terra enim ante primi hominis lapſum ſponte ſua fruges, fructuſque ferebat: quæ tamen propter commune illud peccatum maledictioni obnoxia, ſpinas quidem ſponte ſua profert, fruges autem non niſi maximo labore ſubacta: quoniàm illarum quidam mater, harum autem veluti nouerca eſt; ideoque illis germinandis, velut legitimis filiis alendis, nunquam defatigatur: quod contra in frugibus euenit, quos non vt filios mater, ſed vt priuignos nouerca alit. Ad hunc ergo modum humana quidem natura ante peccatum, ſine vlllo labore omnia virtutum germina proferebat, dum caro ſponte ſua ducentem ſpiritum ſequebatur: quæ tamen propter peccatum, ſui quodammodo iuris effecta, & aduerſus ſpiritum rebelis, concupiſcit aduerſus illum, atque à recto deducit, niſi magno labore & contentione in officio contineatur. Itaque ſponte ſua malarum cupiditatum & cogitationum ſpinas germinat, quas euellere ſemper neceſſe eſt: fruges autem bonorum operum, non niſi per laborem & ſudorem producit. Itaque vt vno verbo dicam, vitiorum quidem modò mater, virtutum veluti nouerca eſt. Quæ res inter omnia mala noſtra maximè mihi non modò deploranda, ſed etiam formidanda eſſe videtur. Quid enim quæſo aut miſerabiliùs, aut formidabiliùs, quàm quod poſt ruinam illam vitia adeò mihi familiaria, domestica, & in promptu quodammodo parata ſint? virtutes verò illæ, quibus æterna vita paratur, aliunde importandæ, aliunde conuehendæ: quia aliunde nobis applicitæ ſunt, cum à diuina gratia, quæ ſupra naturam eſt, oriantur? Itaque terra cordis noſtri ad tribulos & ſpinas vitiorum profereandas, ſponte ſua ſine cultore fecunda eſt: ad harum autem virtutum germina adeò ſterilis & inepta eſt, vt ſine Dei gratia, & hominis inſuper industria nihil ſalutare, atque æterna vita dignum proferre queat.

Roman. 8. Heu me miſerum & infelicem, qui in eam miſeriam præcipitatus ſum, vt illud Apoſtoli verè dicere poſſim: Ego autem carnalis ſum, vana tuſ ſub peccato! Ex hac autem captiuitate & miſeria, illud etiã ſequitur, quod nullum ferè virtutis officium (præſertim cum nondum virtus conſuetudine firmata eſt) ſine labore fit. Siue enim orare, ſiue ieiunijſ.

Genes. 3.

Simil.

37

38

39

4° ieiunij corpus macerare, siue alienæ indigentiaë tuis opibus consule
 re, siue affectus & cupiditates frenare, siue carnem spiritui submitte-
 re, siue maioribus obtemperare, siue æqualibus subijci, siue pacem
 cum his qui pacem oderunt, retinere velis, sine dubio laborandum
 est: sine labore enim nihil quidquam in vita fit egregium. ¶ Quam-
 uis autem nos in hoc studio certantes, diuina nō deferat gratia, quæ
 nobiscum cooperatur: nihilominus tamen nos quoque illi collabo-
 rare debemus, ne ab ipsa excidamus. Quibus enim maior gratia quā
 Apollolis data est? Et illis tamen quod cæteris omnibus dicitur, nē- Lucæ. 21.
 pe: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Quare quisquis
 centuplum æternæ vitæ fructum ferre, quisquis cum strenuis opera-
 rijs in æternæ vitæ felicitate gaudere, quisquis momentaneo labore
 sempiternam sibi requiem comparare desiderat; is planè cum Pro-
 pheta in lachrymis seminet, vt in gaudio metat. Hoc enim sibi fide-
 lis operarius persuasum habere debet, non illi stertendum esse, ac
 dormiendum (odit enim virtus desides & inertes) sed studiosissimè
 laborandum, vt in sudore vultus sui vescatur pane suo: & nunc qui-
 dem pietatis & iustitiæ, postea verò æternæ vitæ fructum afferat in
 patientia.

DOMINICA IN QVINQVAGESIMA
 Concio prima: in qua Euangelica lectio explanatur.

*T H E. Cæcus quidam clamauit dicens: Iesu fili Da-
 uid miserere mei. Lucæ. 18.*

2°
 Odierna sancti Euangelij lectio duas complectitur
 partes, quarum altera summam Dominicæ passionis,
 altera miraculum continet, quo Dominus petenti cæ-
 co amissum lumen restituit. Historia sic habet: [Assum-
 psit Iesus discipulos suos secreto & ait illis. Ecce ascendi-
 mus Hierosolymam, &c.] vsque in finem.

A V E M A R I A.

¶ Optimi Imperatoris officium est (fratres charissimi.) milites suos an- Simil.
 te congressum armis munire & instruere. Cùm verò hæc ipsa vita
 quam degimus, tot casibus & periculis obnoxia sit, vt ea vel mili-
 tia, vel tentatio in literis sanctis appelletur: magna Christianæ phi- Iob. 7.
 losophiæ pars est, salutaribus præceptis pectora nostra armare, qui-
 bus

Ioan. 16.

bus ab impendentibus vndique malis immunes esse valeamus. Inter quæ præcepta non postremum illud est, quod Philosophi passim docent: vt videlicet mala omnia quæ nos infestare possunt, multò antè cogitatione præueniamus, & aduersus ea spiritualibus armis accingamur. Hac ergo de causa cœlestis imperator discipulos suos malorum omnium quæ illis impendebant, frequenter admonere solitus erat. Quæ vbi latius semel apud Ioannem exposuisset, tandem ait: Hæc locutus sum vobis vt non scandalizemini, absque synagoga facient vos. Sed venit hora vt omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo. Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem nec me: sed hæc loquutus sum vobis, vt cum venerit hora, eorum reminiscamini quia ego dixi. Hac ergo impendentium malorum prædicatione, nihil discipulis nec mirum, nec nouum, nec improuisum poterat accidere: ac proinde non magis eos præsentia, quàm futura mala terrere debuissent, cum non magis apud illos certa essent cum aderant, quàm cum expectarentur. Hac ergo de causa in præsentia lectione Dominus passionis suæ labores & certamina illis prædixit, ne ad hoc tantum fulmen rudes & imparati inuenirentur. Itaque ait: [*Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia que scripta sunt per Prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & flagellabitur, &c.*] Si hæc discipuli intellexissent, & intellecta animo condidissent, cum ea quæ illis prædicta fuerant impleri cernerent, nõ vtiq̃ turbari, sed mirari potiùs debuissent, cum vel hoc argumento præceptoris sui sapientiam, virtutem, atque diuinitatem intelligere potuissent, ad quam solùm pertinet futura præscire.

Hanc nos cœlestem philosophiam fratres, ad mores & vitæ nostræ stabilimentum traducere studeamus. Qua enim ratione discipulos suos Dominus ad futura mala toleranter ferenda præparabat (ea videlicet multò antè prænuntiando) eadem nos vti debemus: vt ad impendentia vitæ nostræ pericula præmuniti & armati incedamus. Quia enim iam in hoc corpore militamus, innumera penè nos quotidie mala circumstant, quæ de gradu virtutis & constantiæ depellere possunt: hac salutari doctrina muniti, demus operam, ne quod eorum improuisos nos & imparatos occupet: sed quidquid accidere potest, multò antè præcognitum & præmeditatum habeamus: ita fiet, ne vlla aduersum nos fortunæ inconstantia atque licentia sæuire possit. Quod contrà ijs accidit, qui more pecudum nihil nisi sola præsentia vident: quos repentina mala transuersos agunt,

- 6 agunt, & in grauissimos tum corporis, tum animi languores præcipitant. Ne igitur id nobis eueniat, præclaram hanc Senecæ admonitionem atque philosophiam, multis ab eo in locis repetitam atque commendatam, nobis semper ante oculos proponamus. Sic enim ait: Id agendum est, ne quid nobis inopinatum sit, quia omnia nouitate grauiora sunt. Hæc cogitatio assidua præstabit, ut nullis sis malo tyro. Et mox: Nihil miremur eorum ad quæ nati sumus. Imperetur æquitas animo, & sine querela mortalitatis tributa pendamus. Hyems frigora adducit, algendum est. Æstas calores refert, æstuandum est. Intemperies cœli valetudinem tentat, ægrotandum est. Et fera nobis loco occurret, & homo perniciosior feris omnibus. Aliud aqua, aliud ignis eripiet. Hanc rerum conditionem mutare non possumus. Id possumus, magnum sumere animum, & viro bono dignum, quo fortiter fortuita patiamur, & naturæ consentiamus. Natura autem hoc quod vides regnum mutationibus temperat. Nubilo serena succedunt. Turbantur maria, cum quieuerunt: Flant inuicem venti. Noctem dies sequitur. Pars cœli confurgit, pars mergitur. Contrarijs rebus æternitas constat. Ad hanc legem animus noster aptandus est, hanc sequatur, huic pareat, & quæcunque fiunt, debuisse fieri putet: nec velit obiurgare naturam. Optimum est pati quod emendare non possis: & Deum (quo autore cuncta proueniunt) sine murmuratione comitari. Malus miles est qui imperatorem gemens sequitur. Hactenus Seneca. Hanc autem commodissimam Gentilis hominis philosophiam, vnicò verbo Ecclesiasticus noster complexus est cum ait: Ante languorem adhibe medicinam. Vix autem vlla medicina commodior, quàm huius vitæ, quam degimus, ingenium & instabilitatem multò antè præuidisse: ne cum nouas quotidie rerû facies, nouasque tempestates excitat, novos quoque in animo nostro motus & perturbationes gignat. ¶ Iam verò si quæ sit huius vitæ conditio velis agnoscere, audi Iacobum Apostolum dicentem: Quæ est vita vestra? Vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Quid vapore leuius? quid instabilius? Talis profectò vita nostra est. Quòd planè euidètiùs adhuc per Prophetam Dominus significauit cum ait: Clama. Quid clamabo? Omnis caro scenum, & omnis gloria eius quasi flos agrì. Quæ verba ita D. Hieronymus explanat. Reuera si quis fragilitatem carnis aspiciat, & quòd horarum momentis crescimus, atque decrescimus, nec in eodem statu maneamus, ipsumque quod loquimur, dicimus & scribimus, de vitæ nostræ parte præteruolat: non dubitabit car-

Seneca in
Epist.

Similia.

Eccli. 18.

Iacob. 4.

Isai. 40.

nem fœnum dicere, & gloriam eius quasi florem fœni, siue prata cæporum. Qui dudum infans, subitò puer, repentiè iuuenis, & vsque ad senectutem per spatia mutatur incerta, & ante se senē intelligit, quàm iuuenem se non esse miretur. Pulchra mulier, quæ post se adulescentulorum trahebat greges, arata fronte contrahitur: & quæ priùs amor, postea fastidio est. Hactenus Hieronymus. ¶ Quæ cū ita sint, quid miramur fratres, si quotidie nostrarum rerum status aliam atque aliam subinde faciem commutat? Si enim hoc inter cœlestia & terrestria corpora distat, quòd illa ortus & interitus atque transmutationis expertia sunt, hæc autem quotidianis mutationibus obnoxia: quis quæso mirari debeat, si mortalia moriuntur, & mutabilia mutantur? Si nemo quòd terra deorsum, & ignis feratur sursum demiratur (quòd tales motus his elementis natura insiti sint) quid quæso tibi aut nouum, aut inusitatum accidisse quereris, si quæ natura mutabilia sunt, suam retinent, sequunturque naturā? ¶ Huius igitur instabilitatis & mortalitatis nostræ consideratio, ad calamitates & incommoda vitæ moderatè ferenda, magnum adiumentum affert. Hoc ipsum enim D. Augustinum in maximo mœrore consolabatur, cū vastata à Vandalis tota Africæ prouincia, ciuitas quoque Hypponenfis, in qua ipse erat, obsideretur. Vt enim Posidonius in eius vita memorat, cuiusdam se sapientis sententia in tantis malis consolabatur, qui dicere solitus erat: Non magnus erit, magnum esse putans, quòd cadunt ligna, & lapides, & moriuntur mortales. Quod quidem perinde est ac si diceret. Sicut non est magnum & inusitatum, sed naturæ maximè consentaneum, quòd ligna & lapides deorsum ferantur: ita nec mirum esse debet quòd mortalia moriantur, cū id quoque ab eadem naturæ conditione proficiscatur. ¶ Huius igitur admonitionis summa est, vt illud Ecclesiast. consilium ante oculos proponamus, videlicet, vt in die bonorum non immemores impendentium malorum simus, hoc est, vt in secundis rebus aduersas etiam, quæ superuenire possunt, non obliuiscamur. A qua tamen admonitione vsque ad eò imperitum vilius hominum abhorrere solet, vt non modò hac præparatione animi vti nolit, sed etiam si quis paulò prudentior fortunatis istis hanc philosophiam proponat, eosque hac ratione ad futura mala præmunire velit, cum indignatione & fastidio, tanquam morosus & intemptius homo, & veluti sinistrum aliquod omen repellatur. Quam eorum dementiam infausti atque improvisi malorum euentus frequenter coarguunt, cū eos repentina mala imparatos

Dissimil.

Posidon.

Eccli. ii.

12 rāos inuadunt, eosque in barathrum desperationis atque mororis conijciunt.

Cum igitur discipulis Dominus omnia passionis suæ probra atque supplicia summam prædixisset, ipsi tamen (ait Euāgelista) [nihil horum intellexerunt: & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.] Quid est quod discipuli rem adeo conspicuam non intelligebāt? Quibus enim verbis hoc apertius exprimi potuit? Nimirum quia rudes adhuc in schola Christi, nec mysterium redemptionis nostræ, nec Dominicæ passionis gloriam agnoscebant. Et quia magistrum suum impense diligebant, mortemque eius molestissimè ferebant: ideo quod nullo modo esse volebant, nullo modo intelligebant. Amor enim, & odium, & quicumque alius impotens affectus, rationis iudicium vehementer excæcat, ne verum dispicere valeat. Hinc cæteri Iudæi, qui simili erga Dominum amore affecti non erāt, facile quidquid hac de re dixisset, quamuis esset obscurius dictum, intelligebant. Cùm is enim aliquando dixisset: Oportet exaltari filium hominis (de crucis videlicet supplicio agens) illi aperte rem de qua agebat intellexerunt, & ad rem appositè responderunt dicentes: Nos audiuius ex lege quia Christus manet in æternum: quomodo tu dicis, Oportet exaltari filium hominis? quis est iste filius hominis? Itaque prolatam de morte Domini sententiam, quia nec vitam eius diligebant, nec mortem oderant, facile intelligere potuerunt: quod tamen discipuli affectu non sunt, quoniam longè aliter erga magistri vitam & mortem affecti erant.

¶ Hanc esse reor causam fratres (vt hoc etiam ad mores nostros traducamus) cur homines tam facile aliorum fragilitatem, & mortalitatem intelligant, suam non intelligant: quia cùm non perinde alienæ vitæ atque suæ amore capti sint, facile aliorum mortalitatem agnoscent, suam non agnoscunt, nimio videlicet sui amore mentem eorum excæcante. Quò fit, vt quod nullo modo esse volunt, nulla ratione tam citò futurum credant. Itaque magnificè de generis humani fragilitate philosophantur, & mortalitatis legem omnibus communem esse prædicant, vitamque nostram velut censum quendam necessario persoluum esse definiunt. Cùmque hoc facile de cæteris profiteantur, nec eis aliorum mors aut noxia, aut immatura esse videatur, de se tamen non eadem sentiunt. Tacita enim quædam persuasio intus latens, bono eos animo esse iubet, quæ diuturnam ætatem, nulla satis firma ratione distante, sed naturali vitæ amore suadente, sibi pollicetur. Hinc D.

Hierony.

Hierony. in Epitaph. Nepot. Quotidiè, inquit, morimur, quotidie
 commutatur, & tamen æternos nos esse credimus. ¶ Hinc videas
 frequenter sexagenarios homines & amplas domos à fundamen-
 tis erigere, & pecunijs congerendis avidissime inhiare: quod certè
 non facerent, si mortem illis in foribus adesse crederent. Quid enim
 dementius, quàm quò minus superest vitæ, hoc plus viatici conge-
 rere? Videas rursus alios in hac ipsa ætate, quæ & morti, & rationi
 reddendæ adèd propinqua est, salutis suæ atque reddendæ rationis
 immemores: qui multos annos in sceleribus suis obdurati perseue-
 rent, aut alienum detinentes, aut inueteratas inimicitias fouentes,
 aut in libidinum suarum cœno iacentes: qui nullis neque clamori-
 bus, nec persuasionibus, nec terroribus, aut diuinis promissis ad pie-
 tatem & iustitiam reuocari volunt: sed tamdiu more iumentorum
 in peccatorum suorum stercore computrescunt, donec eos mors in-
 ter flagitia sua imparatos deprehendat. Cùm hoc igitur ita sit, qua
 ratione isti viuere, aut etiam respirare in tanto salutis suæ discrimine
 possent, nisi eos falsa hæc opinio fulciret, & in spem vitæ longioris
 adduceret? Qua spe freti, & voluptatibus seculi perfruendis, & eisdè
 pœnitentiæ lachrymis abluendis, tempus & vitæ spatia superesse cre-
 dunt. At longè aliter sanctus quidam vir affectus erat, qui, vt Guido
 Bituricen. refert, cùm iam senex ab amico in crastinum vocaretur ad
 conuiuium: Cur me, inquit, vocas in crastinum, qui à multis iam an-
 nis crastinum non habui: sed mortis aduentum in singulos dies expe-
 ctavi? Sed iam & nos & discipulos Domini missos facientes, ad cæ-
 cum, qui à Domino in præsentī lectione illuminatus est, veniamus.

Guido Bi-
turi.

§. I.

17

¶ [Factum est (ait Euangelista) cùm Dominus appropinquaret Hierico, cæ-
 cus quidam sedebat secus viam mendicās. Et cùm audiret turbam prætereun-
 tem interrogabat, quid hoc esset. Dixerunt autem ei, quod Iesus Nazarenus
 transiret. Et clamauit dicens: Iesu fili David miserere mei: Et qui præibant
 increpabant eum vt taceret, ipse verò multò magis clamabat: Fili David mi-
 serere mei.] Habemus hoc in loco fratres quid mundus faciat, cùm
 homines eo relicto ad Christum conuertuntur: quid que cõtra hoc
 tempore nos ipsi facere debeamus, cùm à mundo impetimur. Mun-
 dus enim si ab eo deficias, si mores eius insecteris, si amicorum eius
 contubernia fugias, si eius leges & præscripta contempnas, si aliud vi-
 uendi genus, quàm quod ipse probat, sequaris: inclamat protinus,
 accusat, persequitur, nouisq; atque fœdis nominibus quæ ipse exco-
 gitauit,

18 gitavit, & teipsum, & quæ facis omnia vituperat. Vetus enim mundi mos est, confictis nominibus & virtutes obscurare, & illustrare vitia: dum vitijs quidem honorifica, virtutibus autem ignominiosa nomina frequenter imponit. Quid igitur nos hoc tempore facere par est? Nimirum cæci huius constantiam imitari, qui vocibus populi interpellatus, adeo à clamandi & orandi officio non destitit, vt multò etiam magis clamaret: [Iesu fili David miserere mei.] Cur enim mundi vocibus fidem adhibere, aut ab instituto pietatis cursu reuocari debeamus? An non eius teterrima illa vox fuit: Non hunc, sed Barrabam? Hæc enim furentis mundi postulatio fuit, quæ seditiosum Barrabam innocentiaë fonti, & auctori vitæ antetulit. Quomodo ergo ei fidem habeas, quem adeo mendacem expertus es? Has ergo voces omnes, velut Syrenarum cantus, surda aure transire debemus, quas contemnere magis, quam timere nos decet. An non

19 videtis generosum canem cum in via pergentem catelli hinc atque inde oblatrantes, & morfu minantes insequuntur, quomodo is contra nec obluçtatur, nec oblatrat, nec se cum facile posset, aut morfu, aut latratu defendere, nec aspicere eos quidem dignatur: sed fortitudinis suæ, alieneque imbecillitatis conscius, omnia illa generoso corde contemnens, in itinere suo securus graditur? Quam ergo magnanimitatem irrationale animal præstat, hanc & ratio, & fides, & diuinæ autoritatis testimonium non præstabit, quod voces illas damnat, & virtutis atque pietatis institutum adeo commendat? Fungatur mundus officio suo, tu fungere tuo. Illius est bellum pijs inferre: tuum est animam tuam strenuè, fortiterque tueri. Illius est, quod

20 D. Hieronymus in Epistol. quadam ait: Solatium malorum est bonos carpere, dum peccantium multitudine culpam putant posse minui delictorum: nostrum verò sit, hostis huius maledictis aures obturare. Denique officium mundi est eos insectari, qui non probant, quod ipse facit: quemadmodum vinolenti homines facere solent, qui iniuriæ loco ducunt, si in computationibus suis à vino abstinere velis. Malos enim (vt D. Cyprianus ait) quisquis non imitatur, offendit. Officij verò nostri est, Dei magis quam stultorum hominum offensam pertinere scire. Cæterum quisquis mundi vocibus ita deterretur, vt à cœpto virtutis curriculo retrocedat, nõ minus stultè agat, quam hic cæcus fecisset, si propter importunos hominum clamores, à clamoris sui officio destitisset. Vtrumque enim lumen & corporis, & animæ, quod clamoribus suis impetrauit, amisisset.

Simil.

Hiero. in Epistol.

Simil.

Cypr. in Epistol.

S. II.

Mm 4

¶ Cum

¶ Cum ergo cæcus repetitis vocibus misericordiam Domini imploraret, statim Saluator dicitur, & ad se illum adduci præcepisse. Cur quæso clementissimè Domine, tãdiu illum clamare permisisti? Cur ad primam eius vocem non statim lucem reddidisti; vt celeritate donandi, doni gratiam cumulares? An te latet nihil esse tam carũ, quã quod precibus emitur? Nõ defuerunt enim qui dicerent: Malo emere, quã rogare. Sed certè hac breui mora non solam deuotionem; fidem, atq; perseverantiã cæci Dominus acuebat, sed nobis etiã prospiciebat, ne dilatione donorum, quæ ab ipso petimus, spem protinus abijceremus. ¶ Sunt enim qui nisi statim quod postulant, assequantur, animum deponunt, & ab orandi officio desistunt: frustra se diuinas aures pulsare arbitrantur. Hi planè illius Dominicæ promissionis oblitii sunt, qui per Lucam proposito importuni amici in tempesta nocte panem petentis exemplo, tandem ait: Et ille si perseverauerit pulsans, dico vobis, & si non dabit illi surgens eò quòd amicus eius sit: propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet panes necessarios: tantum enim orandi perseverantia potest, vt quod amici nomine non mereris, perseverantia consequaris. Hinc D. Gregor. hoc in loco ait, Dominum quidè eam cæcus interpellaret, à cepto itinere non illico destitisse: sed vbi ille magis ac magis orando perseverauit, tunc demum restitisse, atque illum ad se adduci præcepisse. Itaq; quòd simplici petitioni negatum fuerat, perseverantiæ datum est. ¶ Sed quid miramur orationem (quæ adeò potens est, si assidua fuerit) tantum apud misericordiæ parentem valere? Quid enim blandius aqua? quid durius lapide? Si ergo gutta aquæ assiduitate cadèdi durissimos etiã lapides mollit & excavat: quid non faciet oratio, quæ velut sagitta quædã est, si assidue paterna illa Dei nostri viscera feriat? Si enim quòd durũ est, molli cedit, dum frequenter impetitur: quid faciet pijsimum illud pectus iaculo orationis assidue pulsatum? Orationis ergo perseverantiã fratres, velut certissimũ quendam diuinæ misericordiæ oblidem existimare debemus. Pete ergo, & iterum atq; iterũ fores diuinæ misericordiæ pulsa, sciens quã omni pulsanti aperitur. Moses quidè iussus à Deo, virga petrã percussit: quæ cũ primo ictu aqua non fuisset, secundo copiosissimam vndam sitienti populo propinauit. Sic igitur nos assiduis precibus diuinæ miserationis, non quidem lapidea, sed tenerissima viscera pulsemus: non dubium enim quin suo tempore salutarem nobis miserationis suæ aquam fundant. Hoc est ergo quòd Saluator nos hac breui expectationis mora docere voluit.

Luce. 11.

Gregor.

Nume. 20.

Quum

14 Quum is ergo cæcum ad se adduci iussisset, illi ipsi qui prius clamantē interpellabant, modò contrà consolantur, fauentq; dicētes: [Anima quior esto, ecce vocat te.] Hoc in loco mysticè impletū esse videmus, quod D. August. ait: Cū Christianus bene viuere, ac bonis operibus feruere, mundumq; contemnere cœperit, in ipsa statim nouitate operum suorum reprehensores patitur, & contradictores. Si autem perseverauerit, eosq; perseverando superauerit, in idipsum iam illi obsequuntur, quod antea prohibebāt. Hoc quotidie fieri videmus. Vbi enim adolescēs filius, aut filia à vitijs atque delicijs, & vano seculi ornatu ad virtutis studium traducuntur, nullos ferè acriores hostes, quàm affines atque parentes habent, qui formidare incipiunt, quem tandem exitum noua illa vitæ institutio habitura sit: vt appareat verè Dominum dixisse: Inimici hominis domestici eius. Vnde quemadmodum discipuli Dominum supra mare ingre-

August.

Mich. 7.

25 dientem phantasma esse credebant: ira isti quoq; Christum Dominum in filijs habitantem, phantasma esse putant. At vbi eis virtutis perseverantia timorem hunc ademit, vbi eorum oculos virtutis & honestatis splendor illustravit, vbi sanctitatis suauissimus odor oblectauit: tum demum Christum esse intelligunt, quem antea spectrum esse putauerant, & summo sibi ornamento, solatioq; futurum sperant, quod tanquam ingens periculum antea formidabant. Atq; ita demum qui ante eos à cœpto itinere reuocabant, nunc more huius turbæ, ad inceptum virtutis curriculum instigant.

Vbi ergo cæcus hanc turbæ vocem audiuit, proiecto vestimento (vt Marcus ait) exiliens venit ad Dñm. Tāto enim lucis desiderio tenebatur, vt omnis ei celeritas in mora esset, & ipsam quoq; vestē properanti grauē esse putaret. Neq; hoc mirum videri debet. Est enim (vt Aristoteles ait) tantus in homine lucis huius videndæ amor, vt inter omnes corporis sensus, videndi facultas maximè diligatur. Quia cū homines natura scire desiderent, & hic sensus plurimas rerum differentias ostendat, maximè ab eis diligitur. Si igitur tanta celeritate cæcus hic ad corporeum lumen accipiendum properabat, quid nos facere par est, vt spirituale mentis lumen à Dño consequamur? Magnus Antonius (vt Palladius refert) cū Didimū oculis captū inuississet, eumq; de rebus diuinis mirabiliter differentem non sine magna admiratione audiussset, & ab eo quæssisset: num orbitatem illam moleste ferret? isq; tacendo magis, quàm loquendo animi sui mœrorem indicasset: Cur (ait sanctus vir) grauiter fers, quòd his oculis cæres, quos formicæ habent, cū eos tamen habeas, qui

Marc. 10.

Aristot.

Palladius.

tibi cum Angelis communes sunt? Non abnuo igitur iucundissimá esse externá lucis huius vsuram: sed quantò preciosius, quantò dignius atq; sublimius internum diuini spiritus lumen est, quod nobis est commune cum Angelis, quo non Solem, Lunam, cæteraq; astra videmus: sed quo summam illam diuinæ pulchritudinis speciem cõtemplamur? Quòd si tanta celeritate cæcus iste ad hoc externum lumen percipiendum properabat, vt palliũ properanti graue esset: quanos quæso auiditate ad interná mentis nostræ lucem percipiendam currere debemus, qua summum bonum agnoscere, diligere, possidere, & miris in eo delicijs frui valeamus, quibus pij homines in hac etiam vita perfruuntur? O si nunc fratres Spiritus ille cœlestis hanc tantam piorum felicitatem nobis aperiret, quo ardore, qua auiditate ad illam festinaremus! quàmq; stulta nobis illorum oratio videretur, qui hoc negotium vel ad extremam ætatem, vel ad mortem, aut in aliud tempus vel occasionem differre suadēt? Quamcunq; enim vel exiguam moram planè longissimam crederemus, dumq; negotium hoc differretur, ipsa intra nos viscera disrumpi putaremus, continuisq; Dominum precibus cū Propheta pulsaremus: Domine ad adiuuandum me festina: Dñe ne moreris. Deus meus ne tardaueris: sed accelera vt eruas me. ¶ Mulier illa quæ Helisæum hospitio excipere solita erat, vbi vnicum quem habebat filium mortuum vidit, in montem Carmeli ad virum Dei iumento insidens quanta potuit celeritate contendit, puerumq; se insequentem vrgebat acriter dicens: Festina, ne mihi morá facias in eũdo, & hoc age quod dico. Scilicet charissimo filio mortuo vitam quærebat, quam fortasse eò facilius, quò celerius à viro Dei impendi posse muliebri errore arbitrabatur. Si tu ergo ita animæ tuæ mortem, sicut ista filij deplorares, & quid esset in corpore viuo mortuá gestare animam cogitares, nõ dubito quin simili festinatione atq; studio illius vitam & salutẽ quæres. Sed quoniam hæc te mors omnino latet, tot morandi causas nectis. Quid, inquis, mundus? quid noti & consanguinei dicent, si hanc nouam viuendi rationẽ ingrediar? Quomodo verò veteres amicos, aut consuetas voluptates, aut diuturnam vitæ consuetudinem, aut etiã lucra, quæ mihi ex hac viuendi ratione proueniũt, deserere poterẽ? O te miserũ! ò infelicem! Si oculos habes quibus lucra mudi videas, cur non etiam habes vt æternæ vitæ lucra pariter & damna cõpicias? Si tanta cura prouides quod craftina die velis nolis amissurus es, cur non simili cura prouideas quod nunquam finiendum est? Si ad eò sollicitè attendis quid mundus dicat (qui multorũ caput

bellua est) cur non attendas etiam quid Deus ipse tibi & dicturus, & exprobraturus sit? Quid ergo istis naenijs immoraris? cur te res nihili ab hoc tanto negotio remorantur? ¶ Sanctus ille adolescens Ioseph, cum pudicitiam suam tueri, nisi pallio relicto non posset: pallio maluit, quam pudicitia carere. Itaq; relicta in manibus adulteræ veste, nudus profugit ab ea. Ad hunc ergo modum cæcus noster, vt celerius ad Christum properaret, pallium in ipso itinere reliquit. Cuius vtriusq; exemplo monemur, vt omnia quæ salutem nostram vel impedire, vel remorari aliqua ratione possunt, quam ocysimè relinquamus: ne incomparabilem animæ nostræ thesaurum hac tam leui occasione amittamus. ¶ Si enim propter totius corporis salutē (quæ paucorum dierum est) præcipua corporis membra ferro & igni crucianda tradimus: cur non vestem, cæteraque inania impedimenta relinquimus, propter vitam illam, quæ æternum duratura est?

Genes. 39.

simil.

Cum ergo cæcus ante Dominum astitisset, interrogauit illum Dominus: [Quid tibi vis faciam?] Cur queso Dñe hoc ab illo requiris? An ignoras forsitan quid is velit? Nonne clamores eius hoc prædicant? Nonne oculi eius vel ipso tacente clamant? Quid enim cæcus à fonte lucis, nisi lucem quærat? Sed hæc tamen Dñi interrogatio cõsilio non vacat. Voluit enim hac interrogatione nobis insinuare, vt qua fiducia filij ad parentes impendente aliqua tempestate confugiunt, eisq; calamitatem suã familiariter aperiunt: eadem ad illius nos plusquam paterna viscera confugiamus; illiq; causam nostrã aperiamus propheticum illud implentes: Reuela Dño viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet: Et illud item Hieremiæ. Consurge in nocte in principio vigiliarum, & effunde sicut aquam cor tuum ante Dominum.

Hoc est, quidquid in penetralibus animæ tuæ latet, quidquid vrget, ante illum profer, omnemq; sollicitudinem tuam in illum projice, quoniam ipsi cura est de nobis. ¶ Sic olim Ezechias Rex fecisse legitur: qui quas literas minarũ & blasphemix plenas à Sennacherib Rege Assyriorum acceperat, ascendens in templum, expandit coram Domino: perinde enim ac si Dominum coram videret, ita literas ante illum proposuit: vt hac ratione intelligamus, qua fiducia sanctus ille Rex ad Dominum confugerit: qui quasi cum amico familiariter agens, ita literas ante eum velut ab eodem legendas expandit. Simili consilio huius pater David, in omni calamitate ad hoc salutare præsidium se confugere solitum testatur cum ait: Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio, in deficiendo ex me spiritum meum.

Psal. 36.
Thren. 2.

Psal. 141.

Neque

Neque verò timendum est, ne ipsi Domino assiduis clamoribus nostris factitium pariamus. Si enim molestæ ei essent preces nostræ, non eas utique tanto studio à Sponsa sua exigeret: cum ait: *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* Et alio quoque loco: *Quæ habitas, inquit, in hortis, amici auscultant: fac me audire vocem tuam.* Inter flores enim, fructusque virtutum, non in plateis habitans fidelis anima, sanctos Angelos habet eam auscultantes: qui libenter assistunt orantibus, & assistunt meditantibus. Cuius deuotissimos clamores Sponsa audire cupiens ait: *Quæ habitas in hortis, amici auscultant te, &c.* Itaque tantum abest, ut molesti sint cœlesti Sponso voces nostræ, ut eas tanquam gratissimum canticum in auribus suis insonare velit. ¶ Sed ais, Cur, si Dominus nobis opem ferre desiderat, à nobis prius orationem exigit? An non ipse potest vel non rogatus quidquid opis voluerit, ferre? Poterit sanè, idque non rarò efficit: sed quoniam ipse suauiter disponit omnia, ita frequenter munera sua impartitur, ut donationem præcedat oratio: ut prius suppliciter petamus, quæ ab eo misericorditer impetraturi sumus. ¶ Volebat olim Dominus Hieremiam Prophetam in carcere clausum, rerum maximarum prædicatione consolari: quem prius tamè ad hoc ipsum petendum excitauit dicens. *Clama ad me, & exaudiam te, & annuntiabo tibi grandia & firma quæ nescis. Quid igitur? An non poterat Dominus afflictum, incoerentemque Prophetam tantarum rerum significatione exhilarare, nisi hoc ipse prius clamando impetrasset? Poterat planè: sed hac tamen ratione precationis virtutem voluit declarare: qua plerumque eius munera pijs hominibus donantur. Ideoque non mirum si ab hoc cæco ipse requirat: [Quid tibi vis faciam? Cui ille respondit, Domine ut videam. Ait illi Iesus: Respice.] Quo vno verbo ita eius oculi illuminati sunt, ac si non oculis captis, sed à somno excitatus videretur. Nec corporis tantum oculi, sed animæ etiam fidei lumine irradiati sunt, quando ei protinus dicitur: [Fides tua te saluum fecit.] Quæ videlicet antea quidem imperfecta, modò verò noua luce illustrata & aucta est. Nec solum oculi, sed os etiam eius apertum est: dū Christum sequitur magna voce laudes eius prædicans, populumque exemplo suo ad eandem prædicandas inuitans.*

Hanc igitur, fratres, cæcum nobis in exemplum orandi proponamus, atque ita simili fide, similique auiditate & perseverantia hoc petamus, quod ille petijt: nempe internam animæ nostræ lucem. Cæci enim sumus, quodque grauius est, ab utero matris cæci. Hoc est enim quod

36. toties regius Propheta petit vt cū ait: Illumina oculos meos ne vn
 quam obdormiant in morte. Et, Quoniam tu illuminas lucernam
 meam Domine, Deus meus illumina tenebras meas. Tenebræ verò
 meæ sunt cupiditates & affectus mei, qui frequentissimè intellectū
 meum ita excæcant, vt verum videre vix possit. Tenebræ item sunt
 innumerī mundi huius, in quo versor, errores, & quidē tenebræ hor
 ribiles atq; palpabiles, quales Ægypti erant, in quibus totus penè mū
 dus iacet. Tenebræ quoq; sunt omnia ferè quæ oculis vsurpo, quæ
 me videlicet pulchritudine & specie sua fallere contendūt: quæ cū
 aliud sint, aliud loquuntur: aliud in fronte, aliud in recessu promittē
 tes: quando quæ tēporaria, fluxa, atq; inania sunt, velut firma, stabi
 lia, & pretiosa sese mihi offerūt. Tu ergo fons lucis, & misericordia
 rū Pater, inter tot tenebras incedentem comitare semper, & clarissi
 mo veritatis tuæ radio eas à me depelle: vt vera rerū pretia a
 sciam, ne falsa inanium rerū imagine fallar. Ad hoc enim tu lux in mū
 dum venisti, vt eos illuminares, qui in tenebris & vmbra mortis se
 dent. Hoc enim de te Propheta significauit cū ait: Quasi diluculum
 præparatus est aduentus eius. Sicut enim aurora diluculo confurgēs,
 splendore suo tenebras fugat, & rerū omniū veras facies, quæ in tene
 bris latebāt, aperit: sic planè lux tua Dñe ita mentis nostræ oculos il
 lustrat, vt res omnes nō de vulgi errore ac tenebris, sed ex earum na
 tura & cōditione metiamur. Sic enim fiet, vt hac cælesti luce perfusi,
 rerū dignitatē agnoscētes, id diligamus, quod diligendū est: id con
 temnamus quod meritō cōtemnendū est: vt ita demū ex claritate lu
 cis procedat ordo amoris, in quo ordine virtus omnis posita est. Hāc
 igitur lucē petamus fratres, vt ex huius vitæ caliginosa & obscura no
 38. cte ad meridianā illam lucem venire mereamur, in qua diuinæ pul
 chritudinis speciem facie ad faciem contemplari valeamus. Præstāte
 Domino Iesu Christo, qui est benedictus in secula seculorū. Amen.

Luc. 1.

Osc. 6.

IN EADEM DOMINICA QVINQVA
 gesimæ concio secunda, quæ priorem lectionis Euāgelicę par
 tem enarrat: in qua paulò latius explicatur: quo nam modo sub
 externa Dominicæ passionis ignominia (qualem nunc Apосто
 li iudicabant) summa diuinitatis gloria delitescat, dum ab
 scondito ad tempus splendore maiestatis, bonitatis,
 & misericordiæ diuinæ gloria longè cla
 rius patefacta est.

THE

T H E. *Ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur. Lucæ. 18.*

Via temporis angustia (fratres charissimi) ad totam Euangelicæ lectionis seriem explanandam spatium non suppeditat; priorē eius partem (quæ de passionis Dominicæ sacramento agit) in præsentī concione tractare decreui. Sed priusquam partis huius explanationem aggrediar, lectionis Euangelicæ historiam summam percurram. Ait igitur sanctus Euangelista. [Assumpsit Iesus duodecim discipulos suos secretò, & ait illis. Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur.] & cætera, quæ sequuntur vsque in finem.

A V E M A R I A.

¶ Cum in huius lectionis exordio passionis suæ Dominus summam complexus fuerit, quærendum primo loco esse videtur, quo consilio Ecclesia hoc tempore (quo in foribus Quadragesimæ sumus) Dominicæ passionis memoriam (quæ alio tēpore celebranda est) nobis ante oculos ponat. Huius rei ea mihi causa fuisse videtur, quòd hoc tempore fideles ieiunijs, vigilijs, orationibus, & lachrymis vacare debent, in quo etiam vitijs omnibus, prauisquæ cupiditatibus vale dicere, libellumquæ repudij dare tenentur. Ad vtrumquæ autem nihil magis stimulos atque animum nobis addere potuisset, quam Dominicæ passionis commemoratio. Quid enim aduersus peccati odiū accendere magis animum potest, quàm mortis Christi consideratio, quam ille propter peccata hominum diluenda pertulit? Quale enim illud malum extitit, quòd tali sacrificio expiandum fuit? Quid verò ad ferendos pœnitentiæ labores magis incitare debeat, quàm laborum eorum consideratio, quos pro sceleribus nostris diluendis sustinuit Dominus maiestatis? ¶ Cum filij Israel in deserto siti conficerentur, nec aquam, nisi amarissimam ad bibendum haberent, Moses à Domino sitienti populo aquam postulauit: Dominus verò lignū illi ostendisse dicitur, quòd aquis immissum, ex amarissimis dulces reddidit. Quid quæso necesse fuit rerum omnium conditorem hac noua ratione aquas dulcorare? An qui amaras verbo suo fecerat, nō potuisset verbo iterū dulces reddere? Qui verò cōuenit ligno aquarum naturas immutare? Quis autem adeò stupidus erit, qui non hic

arcanum

Exod. 15.

+

4 arcanum aliquid adumbrari credat? Quid verò conuenientius hoc in loco, quàm vitalis atq; salutiferi ligni virtus designatur? Hoc enim lignum est, quod amaras laborum atque dolorum aquas in dulcedinem vertit: hoc est, quod virtutis amaritudinem suauem facit: quod asperitatem pœnitentiæ mollit: quod calamitates & ærumnas huius vitæ mitigat. Hoc enim sanctorum martyrum, hoc virginum, monachorum, & anachoritarum labores miro modo lenijt & temperauit. Verum enim illud est, quod quidam ex Patribus ait: Si passio Redēptoris ad memoriam reuocetur, nihil est quod non æquo animo tolleretur. Quomodo enim reus pro peccatis suis labores perpeti recuset, qui fontem illum innocentiae, ac Dominum maiestatis videat pro alienis sceleribus tam dira & indigna pertulisse! Opportunè ergo hoc sacratissimo ieiuniorum & pœnitentiæ tempore, Dominicæ passionis memoriam Ecclesia refricauit: vt hoc exemplo nos ad pœnitentiæ labores inuitaret. Sicut enim elephantibus (vt est in libro Machab.) sanguis vuæ mori ostendebatur, quo sanguineo colore in 5 specto, ad prælium acrius incitarentur: ita planè sanguis Christi oculis nostris exhibitus, ad spiritualia cum antiquo serpente certamina acueri debet, ne eius iterum seruituti subijciamur, à quo nos ipse pro cruore suo misericorditer liberauit.

August.

1. Mach. 6.

6 Opportunè etiam tribus ijs ante initium Quadragesimæ diebus, quibus multi hominum frena ventri, gulæ, crapulæ, omniq; intemperantiæ laxare solent, Dominicæ passionis acerbitas ante oculos ponitur: vt hoc eodem exemplo sese contineant, nec se totos comessionibus, ebrietatibus, stultæque lætitiæ dedant. Meminisse enim debemus aliter sub lege, aliter sub gratia dies festos celebrandos esse. Iudæis enim tanquam in carnali lege viuentibus dicebatur: Epulaberis in omnibus bonis quæ dederit tibi Dominus Deus tuus, tu, & filius tuus, & ancilla tua, & Leuites qui est intra portas tuas. Modò verò cum nox præcesserit, dies autem appropinquaauerit, nobis dicitur: Non in comessionibus & ebrietatibus, non in cubiculis & impudicitijs: sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs. Sed iam ad ipsum Dominicæ passionis mysterium veniamus.

Deut. 26.

Rom. 13.

Cum ergo varia passionis suæ probra atque supplicia breuiter discipulis Saluator propoluisset, subdit protinus Euangelista: [Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.] Multis verbis idem penè significantibus hanc discipulorum ignorantiam Euangelista describit: vt hac videli-

videlicet ratione mysterij huius altitudinem declararet, quod splendore suo ita discipulorum mentes præstringebat, vt apertissimis etiam verbis propositum, minimè assequerentur. Sed mirum profectò est, Christi discipulos qui triennio iam in eius schola versati fuerant, rem adeò apertè exposità non intellexisse! Quibus enim verbis hoc apertius potuit significari? Hic nullo ænigmate, nulla parabola res obscuratur: sed proprijs & significatibus verbis manifestè proponitur. Quæro enim à vobis, ò discipuli, sciatis ne quid nomen filij hominis significet? Scimus planè. Scitis rursus quid sit flagellari, illud di, & conspui? Et hoc quoque nouimus. Iungite igitur vtrumque, hoc est, filius hominis flagellabitur, illudetur, & conspuetur. Hoc planè, inquit, quid sibi velit ignoramus. Apparet itaque hoc in loco discipulos priusquam plenitudinem Spiritus perceperint, puerorum prima literarum elementa discendum similes extitisse. A quorum aliquo si roges, quo nam modo hoc elemētum, A, appelletur, respōdebit, A. Et hoc B? rursus respondebit, B. Iunge igitur vtrumque? frequenter hæret, & nescit quid vtrumq; simul efficiat. Ad hunc modum discipuli huius sententiæ partes sigillatim intelligebant, earum tamè coniunctionem & conuenientiam minimè assequabantur. Quomodo enim conuenire crederent, quòd filius hominis (quem Dei filiū, quem Saluatorem mundi, verumque Messiam confitebantur) tot ludibrijs & iniurijs afficiendus esset? Ad latrones enim pertinet flagellari, ad blasphemos conspui, ad stultos illudi, & ad parricidas crucifigi: sed vnigenitum Dei filium, promissumque mundo Regem atque Saluatorem tot supplicia perferre, totque probris, & cõtumelijs subijci, qui conuenire potest? Hoc planè non intelligimus: huius rei consonantiam atque conuenientiam non assequimur: ideoque non intelligimus: quia quod intelligamus, nullo modo decere credimus. Hac igitur ignorantia pro illius temporis ratione discipuli laborabant: ideoque maximam diuinæ bonitatis gloriam sub hac humilitatis specie latentem minimè videbant. Expositus olim fuerat à matre iuxta fluminis alueum in fiscella scirpea paleis & luto obsita pulcherrimus infans Moses: Quòd vbi Pharaonis filia venisset, apertaque fiscella elegantissimum infantem reperisset, eximio eius pulchritudinis amore capta, adoptauit in filium. Quod igitur illic sese oculis primum offerebat, vilissimum atque deforme erat: quod verò intus cõditum latebat, speciosum atque pulcherrimum. Hanc igitur duplicem nobis formam exhibet Christus Dominus: extrà quidem cruci affixus, plagis liuidus, flagellis cæsus, spinis coronatus, deformem leprosi

Simil.

X

Exod. 2.

10 leprosi speciem, & imaginem præferens: qui tamen intus erat cador lucis æternæ, speculum sine macula diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Hisce igitur oculis Christum Dominum contemplari discipuli debuissent, his & nos illum contemplari debemus, ne scandalo crucis offendamur: sed potius imperuestigabiles diuinæ bonitatis & misericordiæ diuitias in ea latentes admiremur. Hoc igitur argumentum in reliqua huius concionis parte tractare constitui, si vos tamen & dicentem precibus iuuetis, & attentiores mihi aures præbere velitis: quandoquidem non ita facilè sit intelligere, quod Apostoli ipsi tunc temporis assequi non potuerunt.

§. I.

¶ Principiò illud ante omnia statuendum est, quod cum Deus im- *Prima pro*
 mensa quædam & infinita virtutum omnium & perfectionum abyf- *positio.*
 11 sus sit, nihil tamen in eo iudicio nostro gloriosius & magnificentius eius bonitate & misericordia esse putatur. Quamuis enim omnia in illo paria sint, quia omnia in eo vnum sunt: nos tamen nostro more iudicantes, nihil eius bonitate & misericordia præstantius esse dicimus. Sicut enim in terreno principe, qui & diuitijs, & potentia, & robore, atq; pulchritudine corporis, & virtutis præstantia cæteros antecellit, solam virtutem commendamus, qua nemo malè vti potest, cuique vni potissimum debetur honor (cæteris enim & malè & bene vti contingit) ita etiam in Deo nostro cum omnia laudatissima sint, illius tamen sanctitatem & bonitatem supra omnia commendamus. ¶ Quin & ipse Dominus qui omni genere laudis cumulatus est, nulla in re magis, quàm in bonitate ac sanctitate sua gloria- *Psal. 46.*
 12 tur. Quò fit, vt superni illi diuinæ maiestatis laudatores, (qui pro- *Isai. 6.*
 pheticum illud adeò probè tenent: Psallite sapienter) hanc vnam vocem perpetuò in cælis repetunt, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Non enim dicunt, quod dicere meritò potuissent, omnipotens, immortalis, æternus, immensus, immotus, omnia potens, omnia sciens, omnia mouens, & mille alia: sed hanc vnam sanctitatis vocem sine intermissione repetunt: vt qui intelligant hanc, supra cæteras laudes, conditori omnium esse gratissimam.

Si ergo hæc sanctitatis & bonitatis laus Deo gratissima est, confe- *Secunda pro*
 quens etiam est, vt qui omnia propter nominis sui gloriam operatus *positio.*
 est, in signe aliquod opus ederet, quo hanc tantam suam laudem po- *Prouer. 16.*
 tissimum declararet. Quamuis enim in admiranda huius mundi fabrica, & singulari rerum omnium prouidentia, non vulgarem bonitatis suæ significationem dederit: adeò tamen ea hominibus

ignota erat, vt non defuerint inter Philosophos, qui diuinæ bonitati terminos præfigentes, cardinibus eam cæli incluserint: nec illam ad res humanas curandas, hominesque iuandos porrigi crederent. Quapropter æquum est, Domine, vt honoris tui rationem habeas, & hanc maximam tuam laudem hominibus clarissimè patefacias.

Psal. 84.

Thom.

¶ Quo quidem desiderio Propheta regius æstuans, diuinas aures his assiduis vocibus pulsabat: Ostende nobis Domine misericordiam tuam. Misericordia enim, sicut & charitas (vt D. Thomas ait) diuinæ bonitatis effluxus & emanationes quædam sunt. Hunc ergo diuinæ bonitatis splendorem videre cupiens Propheta dicebat: Ostende nobis Domine misericordiam tuam. Quod perinde est ac si diceret: Ostendisti iam Domine oculis nostris multas, & maximas tuarum virtutum laudes, quas ex magnificentissimis operibus tuis agnoscimus. Maxima enim opera quæ designasti, restantur potentiam tuam: 14

Psal. 138.

Psal. 91.

pulchra, pulchritudinem tuam: fortia, fortitudinem tuam: & rectè atque ordine constituta, ineffabilem sapientiam tuam: Hisce autem operibus ita mētes nostras affecisti, vt cū Propheta dicere possimus: Mirabilia opera tua, & anima mea cognoscet nimis. Et, Delectasti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Si ergo tant opere oblectasti oculos nostros in factura tua, quantum quæso delectabis ostēsa in operibus bonitate & misericordia tua? Cæteræ enim laudes, tuæ quidem sunt, & ad te solum pertinent: hæc verò ita tua est, vt nostra quoque sit, quando ea nobis beneficijs conferendis, & communionem bonorum tuorum præcipuè declaratur. Ostēde ergo nobis hanc misericordiā tuam, vt per eam agnoscamus bonitatem tuam, quæ omnium laudum tuarum præclarissima est.

Tertia propositio.

Videtis fratres quantum decebat, vt superna illa maiestas bonitatis & misericordiæ suæ immensitatem aliquo insigni opere declararet! Cū autem multis modis id efficere potuisset, nullus tamen reperiri potuit conuenientior, quàm vt excellentissimū aliquod opus ederet, quod & nobis maximam vtilitatem, sibi verò maximum pareret laborem. Aliter enim quidquid Dominus donaret, etiam si omnes in nos thesauros suos effunderet, si hoc tamen labore vacaret: nihilo plus facere videretur, quàm si quis in ripa ingentis fluminis consistens, vrceolum aquæ sitienti porrigeret. Quæ enim facilitate hoc aliquis præstaret, eadem, ac multò etiam maiori Dominus hæc omnia bona sua impartiret: quod non perinde hominibus gloriosum esse videtur, quia citra vllum laborem, aut largientis iacturam donatur. Tres enim præcipui bonitatis & benignitatis gradus numerantur.

16 tur. Primus eorum, qui emolumentum aliquod sperantes, benefa-
 ciunt: quod frequenter magis commercij, quàm bonitatis nomen
 promeretur. Secundus eorum, qui gratis benefaciunt: quem gradum
 Cicero exposuit, cum præmia rectè factorum dixit esse ipsa rectè fa-
 cta. Tertius verò & summus est, de hominibus benè mereri, nò mo-
 dò sine vlllo emolumento: sed cum maximè etiam benefactoris de-
 decore vel damno. Quod planè principum & magnorum virorum
 est. Vnde est illa memorabilis sententia: Regium est malè audire,
 cum benefeceris. Cum ergo Dei bonitas infinita sit, nec minus hac
 laude, quàm cæteris virtutibus suis bonitatem hominum antecellat:
 dignissimum profectò erat, vt tali opere nobis eà declararet, quod
 homini quidem summam afferret vtilitatem & gloriam, ipsi autem
 maximum apud homines pareret laborem & ignominiam. Tantis
 17 enim incommodis & laboribus de hominibus benemereri, totque
 subire discrimina, vt homines felices ac beatos faceret; tantisque di-
 spendijs ipsorum captare compendia; hoc planè summæ atque infi-
 nitæ bonitatis opus & argumentum est. ¶ Quia verò is natura sua,
 quæ dolorū atque laborum expers est, pati nihil poterat: conuenien-
 tissimum profectò fuit, peregrinam sibi vnire naturā, in qua & pro
 hominibus pati, & æternam eis salutem promereri posset. Quòd si
 ira est, iam nunc planè mirari desinet quisquis Dominum narrantē
 18 audit, quòd tradendus sit Gentibus, quòd flagellandus, illudendus,
 conspuendus, & crucifigendus: quando hac potissimùm ratione im-
 mensam bonitatis & misericordiæ suæ magnitudinem declarabat.
 Quid enim ad diuinæ bonitatis & misericordiæ laudem gloriosius?
 quid sublimius, quàm cum tam magno labore atque dispendio, tam
 magnā in genus hominum beneficia conferre?

Quarta
 propositio.

Conclusio
 intentæ.

Sed fortè dices; Sit ita sanè, fateor passionis eius acerbitate boni-
 tatis gloriam declarari: verùm quod decet gloriam bonitatis, dede-
 cet gloriam maiestatis. Bonitas quidem hac ratione detegitur: sed
 maiestas tamen quodammodo obfuscatur. Demus hoc ita esse: sed
 non dedecet, imò maximè decet maiestatis gloriam ad tempus deli-
 tescere, vt bonitatis decus eximium perpetuò declaretur, & maximè
 illustria sui documenta constituat. Hoc est, vt id quidem ad horam
 tegatur, quod nostro more loquendi minus gloriosum est, vt id mag-
 nis conspicuum fiat quod est gloriosius, & magnificentius. Si imago
 aliqua miræ pulchritudinis pretioso aliquo velamine ita tegeretur,
 vt nullo modo ea nisi rupto velamine cerni posset: an esset indig-
 num vellum illud discindi atque rumpi, quòd pictura pulcherrima

Simile.

cerneretur? hoc est, vt rúperetur id quod minus pulchrum est, quò id patere posset, quod est longè pulchrius? Ad hunc ergo modum diuinæ bonitatis pulchritudo sub maiestatis velamine delitescibat.

Quamdiu enim summa illa maiestas intemerata & integra permanebat, quousque tandem diuinæ bonitatis magnitudo pertingeret, mundus ignorabat. Vbi verò maiestatis splendor propter humani generis salutem obscuratus est: vbi sacra illa humanitas à Dei verbo assumpta, tot plagis atq; vulneribus concissa est, tunc demum diuinæ bonitatis & misericordiæ viscera patefacta sunt. Quod planè in ipso

Matth. 27.

Dominicæ passionis tempore mirabiliter adumbratum fuit, quando moriente Domino velum templi, quo Sancta sanctorum tegebantur, scissum est medium à summo vsq; deorsum. Velū igitur scissum est, atq; ira pulchritudo sanctuarij quæ velo tecta latebat, patefacta est.

Simil.

Cum alterius ergo partis iniuria, alterius gloria declaratur. Simile quiddam seculi homines qui de vestiū ornatu gloriatur, facere quotidie videmus. Vestes enim auro, argentoque fulgentes, laneis aut fericis vestibus tegunt: sed quò intus latentis metalli fulgor appareat, scissuris arte distinctis serica rumpunt, id nimirum quod minus preciosum est lacerantes, vt id appareat, quod longè pretiosius est. O si quis nunc eos oculos haberet, quibus pendentem in cruce Dominū contemplari dignè posset, quā pulcher intus appareret is, qui tot confossus scissuris atque vulneribus extrà deformatis appareret! Omnia enim illa quæ in eius corpore patent vulnera, plagæ illæ omnes, atq; liuores, quid aliud quæso sunt, quàm scissuræ vestis fericæ, quæ latentem auri speciem pandunt? quid? nisi pietatis opera, benignitatis indicia, misericordiæ argumenta, & veluti vitreæ quædam fenestra, per quas reconditam in sacratissimo illo pectore bonitatem & charitatem cernere datur? Dissimulatio ergo maiestatis, declaratio quædam fuit & manifestatio bonitatis, quæ quidem in hac vita commodius alia ratione manifestari non poterat.

§. II.

Simil.

¶ Subijciamus aliud huius rei exemplum. Si Rex aliquis militari arte & robore corporis excellens, hanc suam laudem in publico hastiludiorum certamine vellet ostendere, deberet utique dissimulata ad tempus regis persona & maiestate, ignotus in certamen descendere, vt strenuè, fortiterque rem gerens, quam affectat gloriam, assequeretur. Si enim conspicuus & notus eò veniret, omnes principi suo parcerent, nec tela aduersus illum torquere auderent, atque ita virtus eius, quam cupiebat ostendere, in obscuro lateret. Si tu igitur

cælo-

22 ccelorum Rex, & rerum omnium Domine, ad hoc potissimum in hunc nostrum orbem veniebas, vt magnificis operibus edendis, bonitatis & misericordiæ tuæ gloriam patefaceres: si conspicua & aperta maiestatis tuæ persona venires, quis contra te insurgere? quis aduersum te arma capere tentaret? Demones à conspectu tuo fugerēt, mors te inuadere non auderet, carnifices à tuo conspectu exanimati resiliunt: quin & ipsi etiam clauis, malleique (si ita loqui fas est) in ipsos tortores verterentur. Si enim vt Apostolus ait, cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Hac ergo de causa Domine paulisper diuinitatis gloriam dissimula, & in huius mundi certamen ignotus ingredi, vt communis generis humani hostis cum satellitibus suis te audeat impetere: quò dissimulata paulisper gloria maiestatis, immensæ bonitatis tuæ fulgor appareat.

23 Videris ergo fratres, quàm mirabili atque stupenda ratione se hominibus Saluator cognoscendum præbuerit. Voluit namque ignorari, vt agnosceretur: latere, vt manifestaretur: opprobrijs & contumelijs affici, vt verè gloriosus haberetur. Adeoque feliciter affectus est quod volebat, vt nulla ratione potuerit ab hominibus in hac vita clariùs agnosci, quàm illa ipsa, qua se maximè occultare visus est. Tunc enim primùm mundus & cognoscere, & amare cœpit quem antea non amabat, quia non sic agnoscebat. Quod ipse Dominus ita futurum confirmauit, cum dixit: Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Hoc est, si homines per Euangelij prædicationem, & Apostolorum miracula firmissima fide me verum Deum, Dei filium, mundi que conditorem agnouerint, animaduertent que me, qui talis atque tantus sum, vt meæ gloriæ nihil accedere possit, nihil que decedere: tanto tamen humanæ salutis amore captum fuisse, vt quò hominum scelera expiarem, eos que bonis omnibus ditarem, æternæ felicitatis participes efficerem, & virtutum exemplis, beneficiorum que magnitudine mihi deuincerem, humanam carnem induerim, crucisque supplicium pertulerim: qui inquam hæc & firmissima fide crediderint, & pia meditatione perpenderit, non dubitò quin ad hanc bonitatis & charitatis meæ magnitudinem obstupescant, sese totos & obsequio meo promptissimis atque libentissimis animis addicant, & tanto amori, amoris vicem rependere conentur. Hac ergo ratione Dominus dum maiestatem dissimulat, tantam gloriam consecutus est, vt Isaias hoc potissimum tempore gloriam eius reuelandam esse prædicet. Perinde enim quasi cæteræ eius laudes quæ operibus con-

ditis declaratæ fuerant exiguæ essent : tunc primùm glóriam eius
 quæ antè latebat, reuelandam esse denunciat. Et reuelabitur, inquit,
 gloria Domini, & videbit omnis caro salutare Dei nostri. Tùc enim
 potissimùm Dei gloria reuelata est, cùm maiestas obscurata, & salus
 hominibus data est.

Hanc ergo Theologiam rudes adhuc discipuli ignorabant, ideo-
 quæ indignum illis videbatur, huiusmodi probris & iniurijs subdi
 Dominum maiestatis. Vbi verò Spiritus sancti magisterio edocti
 sunt, nihil his iniurijs gloriosius putabant, nihilquæ prius ducebant,
 quàm vt hanc Domini crucem & stigmata in corpore suo expressa
 circumferrent. Hac enim de causa ibant gaudentes à conspectu con-
 cilij, quòd digni habiti essent pro nomine Iesu contumeliam pati.
 Quin & ipsum Euangelium, in quo Dominicæ passionis historia, &
 humanitatis eius opera exponuntur, Euangelium gloriæ Christi ap-
 pellabant: quòd in eo maximè diuinæ bonitatis gloria reuelata sit.

¶ Quin & fidelis quoquæ anima (cuius oculi Spiritus sancti luce
 perfusi sunt) quando pendentem in cruce Christum Dominum cõ-
 templatur, crucem quidem illam non supplicij patibulum, sed rega-
 le thronum, clauos illos adamantes, liuores illos smaragdos, vulne-
 ra illa vernantes ac fragantes rosas, illam denique spinarum coro-
 nam, inæstimabilis decoris diadema esse iudicat. Quæ omnia dum
 deuotissimo affectu pij homines contemplantur, ineffabilibus deli-
 cijs & suauitate pascuntur. Hinc pius quidam vir his criminibus
 Dominum in cruce pendentem alloquitur : Iesu tuorum vulnerum
 Cruore sancto pascere, Me quæso nunquam desinas. Hoc est amo-
 ris poculum Cœlestis, omnes sordidos Pellens amores : ebria Hac
 potione mens sui, Omniumque fit immemor, Quæcunquæ mun-
 dus continet : Deumque solum cogitat. Rursumque eundem allo-
 quens Dominum: Vulnera, inquit, acerba corporis tui, Tanta fluunt
 dulcedine, Vt quisquis illa suxerit, Opes, honores, gloriam, Amata
 iam fastidiat: Solaque Dei gloria Lætetur oblitus sui. Hæc igitur san-
 cta amoris ebrietas, hæc mentis oblectatio ex hac inæstimabili vul-
 nerum Domini pulchritudine oritur : dum in illis pia mens diuinæ
 misericordiæ & charitatis erga se viscera contemplantur. ¶ Quando
 Sponsa Sponsum videt propter se ab inuasoribus tuendam grauitè
 fauciatum, quòd grauioribus ille vulneribus conscissus & deformatus
 est, hòc ei pulchrior, quoniã & amabilior apparet. His D. Bern. ocu-
 lis Christum in cruce contèplans aiebat : Quantò minorem se fecit in
 humilitate, tantò maiorem se exhibuit in bonitate : & quantò pro

28 me vilior, tãtò mihi charior. Idemque alibi: Quàm pulcher, inquit,
 es Domine in ipsa tua gloria, quàm pulcher in ipsa tui decoris posi-
 tione. Vbi enim te exinanisti, ibi pietas magis emicuit, charitas am-
 pliùs radiavit. Contemnat Herodes, ego tantò magis eum non con-
 temnam, quantò se contemptibilem ostendit Herodi. Et mox: Su-
 blimis in regno, suavis in cruce: illa visio sublimis in splendore, ista
 in pallore. Itaque Domine Iesu vbi que animæ amanti, & ad te suspi-
 ranti pulcher appares. Pulcher in cælo, pulcher in monte Caluario:
 pulcher inter Angelos regnans, pulcher inter latrones pendens: pul-
 cher ad dexteram Patris sedens, & pulcher pro nobis in cruce mo-
 riens. Talis utique Sponsæ in Cant. cælestis hic Sponsus apparebat,
 que filiabus Hierusalem de ipsius specie & forma quærentibus, vbi
 29 tandè totù desiderabilè esse ait. Hoc est: Quãtus quãtus est à capite
 ad calcem vsque totus amabilis atque desiderabilis est. Siue enim ca-
 put eius spectes pro nobis spinis coronatù: siue genas sputis illitas,
 & alapis cæfas: siue oculos vigilijs exhaustos: siue faciem ipsam de-
 formi cruore scædatam: siue pretiosum collum vinculis crudeliter
 ligatum: siue humeros graui crucis pondere contritos: siue manus il-
 las tot miraculorù operatrices, diris in cruce clavis trássixas: siue dor-
 sum & corpus omne flagris & vulneribus deformatù, siue genua in
 oratione lassata: siue pedes itineribus fatigatos, ac nouissimè clavis
 in cruce perfossos, vbiq; nobis totus amabilis & desiderabilis occur-
 rit: cum animaduertimus hæc omnia ex syncerissimo salutis amore
 nostri gratia fuisse suscepta.

§. III.

30 ¶ Quid verò ex hac tam longa tractatione colligimus fratres? Mul-
 ta planè. Huius enim diuini consilij animaduersione & fides in Chri-
 stum Dominum cõfirmatur, & feruens in illum charitas, quæ totius
 diuinæ legis summam continet, mirabiliter accenditur. Quis enim
 tam mirabilem Domini sui erga se bonitatem, misericordiam, chari-
 tatem, ac liberalitatem consideràs in amorem illius non exardescat?
 Quæ enim vehementiora amoris incitamenta excogitari vnquam
 potuerunt? Si enim, vt Salomon ait, cibus & potus inimicis impen-
 sus, super capita eorum carbones ignis congerit: quid tam stupenda
 conditoris nostri beneficia apud nos efficere par est? ¶ Illud etiam
 hinc colligere licebit, quòd quemadmodum Dei nostri erga homi-
 nes charitas multis etiam ante passionem suam impensis beneficijs
 nunquam satis hominibus nota fuit, quousque pro illis acerbissima
 supplicia pertulit: ita homines quamlibet multa bona opera prop-

Bern. sup.
 Cant.

Sermo. 61.

Prou. 25.

Roman. 12.

ter eum faciant, nunquam satis suam in illum charitatem declara- 31
 bunt, quousque res asperas atque difficiles propter illius gloriã con-
 stanti animo perferant. Cætera enim bona opera quæ sunt factu fa-
 cilia, amoris huius infirmiora indicia sunt: incommoda verò grauia
 & dedecora propter illius nomen & gloriam patienter & humiliter
 suscepta, vehementissima sunt verè charitatis indicia. Itaque fratres
 pium quidem & laudabile opus est eleemosyna, ieiunium, oratio, cõ-
 fessio, & sacra communio, cæteraque similia pietatis & deuotionis
 obsequia: his tamen operibus perpetuò insistentes, nunquam opera
 vestra conquiescat, donec acerbum aliquid, & durum placido & li-
 benti animo propter Christum perferatis. Multos enim quotidie vi-
 demus hæc ipsa quæ diximus præstantes, qui tamen oblata aliqua
 vel iactura, vel dedecore, vel quauis re aspera & difficili, virtutem &
 pacem, quam habere antea videbantur, amittunt: vel certè à spiritu 32
 pusillanimitatis & diffidentia perturbationur, & absorbentur.

Cæterum quisquis aduersa omnia forti & constanti animo per-
 tulerit, is planè magnum virtutis & charitatis suæ specimen & argu-
 mentum præbet. Hinc Apostolus ad Roman. gloriatur, primùm
 quidem in Deo: deinde in Christo salutis & libertatis nostræ vindice:
 tertio verò loco gloriatur in tribulationibus. Quia tribulatio, in-
 quit, patientiam operatur, patientia verò probationem. Videtis er-
 go probationem ab Apostolo tribui potissimum patientiæ, & labo-
 rum perpeffioni. Quam ob causam meritò se post Christum in tri-
 bulationibus lætari & gloriari ait: quia ipsis patienter leniterque tole-
 randis, magnum veræ, solidæque virtutis & gratiæ testimonium intra
 se concipiebat. Quò quidem vsque adeò exultabat, vt lætitia hæc ma-
 gna ex parte dolorem, quem ex assiduis tribulationibus percipiebat, 33
 leniret. Vnde quemadmodum mulier prolis auida, in ipso partus ni-
 xu dolet pariter & gaudet (dolet, quia grauissimè cruciatur, gaudet
 autem, quia optatissimam prolem in ipso partu editura est) ita viri
 Sancti in medijs tribulationum fluctibus mœrere simul & gaudere
 solent: quamuis enim eos calamitatis labor premat, gaudium tamen
 quòd de virtute & integritate sua hoc experimento capiunt, eos
 recreat: & ita recreat, vt si quando tribulationibus destituantur,
 eas à Domino instanter petant. Hoc autem indicat totus ille Psal-
 mus: Domine probasti me & cognouisti me. In quo primum Vates
 sanctus Deum arcana omnia infinitæ sapientiæ suæ oculos collustran-
 tem, innocentiæ suæ testè citat, ipsumque ait probè nosse, quo is amo-
 re & honore seruos & cultores eius, quo item odio improbos & ho-
 stes

Roman. 5.

Psalm. 138.

34 Res eius prosequatur: nihilominus tamen nequaquam his innocentia & integritatis iudicijs sibi placere, donec tribulationibus & calamitatibus exagitatus, virtutis & charitatis suæ periculum faciat, ideoque consequenter orat: Proba me Domine & scito cor meum. Hoc est, igne tribulationis (quemadmodum aurum igne explorare solent) examina me, ut hoc iudicio aliquantò certius videam, an via iniquitatis in me sit: quando quidem inter omnia veræ charitatis & probitatis indicia, hoc vel maximum, vel primum est. Hæc quidem sanctus David. Cuius sententiæ veritatem sanctissimi quoque Iob exemplo confirmare possumus: qui quamuis ante ingentes illas calamitates innocentissime vixisset, & opes suas præoptissima & liberali manu egenis tribuisset: nihilominus tamen calumniæ patuit hostis antiqui dicentis: Numquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu vallasti eum Iob. 1.

35 & omnem domum eius &c. Alioquin extende paulisper manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Habuit igitur in hoc statu calumniator quid dicere posset. Ceterum ubi vir sanctus tot damnis affectus, tot plagis attritus, tot ulceribus laceratus, eandem retinuit innocentiam: ibi nec ipse quidem Diabolus summus calumniandi artifex habuit, quid viro sancto obijcere posset: usque adeo virtus patientiæ hominem probatum, & ab omni suspitionis macula liberum reddit.

Quod si hæc mea oratio fratres, laborum vos avidos facit, quod virtutis vestræ periculum faciatis: ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nempe sacratissimum Quadragesimæ tempus, in quo non vulgaris se nobis offert laboris & patientiæ materia: quando ipsa nos temporis conditio monet & carnem affligere, & vigilijs, 2. Cor. 6.

36 orationibusque insistere, & bellum acre vitij indicere, & pravas cupiditates refecare, & omnes peccandi occasiones, hoc est, spectacula, ludos, suspecta contubernia, pravorumque hominum consortia declinare: ut ita demum fructuosam & salutarem agere pœnitentiam possitis: hæc enim omnia ijs, qui vitij diu assueti sunt, aspera atque difficilia videntur. ¶ Quin etiam ad imitationem Dominicæ passionis, quæ nobis hodie ob oculos posita est, non vnam tantum, sed tres cruces hoc tempore ad perfectam pœnitentiam necessarias arripere debemus: vnam animæ, alteram corpori, tertiam sensibus nostris, qui inter corpus & animam mediij quodammodo sunt. In quarum prima (videlicet in anima) cupiditates omnes, pravasque voluntates crucifigere debemus. In altera verò carnem ieiunijs, verberibus, cilicijs mactare oportet: hoc enim tempore & vestis, & lectus, & mensa,

cætëraq̃ue omnia quæ ad corporis cultum requiruntur, Quadrage- 37
 simalem pœnitentiam redolere ac profiteri debêt. In tertia verò sen-
 sus nostros oportet crucifigere: ne si soluti & liberi vagentur, ad illi-
 cita & inconcessa nos rapiant. Maximè autem aures, oculi, & lingua,
 hoc est, tres præcipuæ corporis nostri partes tribus Dominicæ cru-
 cis clavis ligno crucis affigendæ sunt: ne videlicet aures audiant san-
 guinem, ne oculi diffuât ad vanitatem, ne lingua maledictum, per-
 iurium, mendacium, stultiloquium, aut scurrilitatem loquatur. Hi-
 sce quoque proximis ante cinerem diebus ventrem crucifigere o-
 portet, ne vt plerique faciunt, omnes intemperantiæ, crapulæ, &
 scurrilitati habenas laxemus: sed sobrij, non temulenti, & cru-
 ditatem hesternæ crapulæ eructantes, sacros cineres ac-
 cipiamus, vt sic tandem per veram pœniten-
 tiam ad æternam mereamur
 peruenire lætitiã.

EXPLICIT PRIMVS TOMVS,
*qui conciones eas continet, quæ ab initio Domini-
 ci aduentus vsque ad initium Quadragesi-
 mæ habentur.*

SEQVNTVR

QVINQVE DE POENITENTIA CONCIONES, HABITÆ IN

Quadragesima post meridiem: in quibus primùm quidem exhortatio ad poenitentiam continetur: deinde qua ratione vera poenitentia, & peccatorum confessio agenda sit, traditur.

AUTORE EODEM R. P. F. LVDOVICO
Granatensi, monacho Dominicano.

SALMANTICAE

Apud heredes Mathiae Gastij. Anno 1581.

T Y P O G R A P H V S
L E C T O R I .

HA S quinque de Pœnitentia cõciones, Chri-
stiane Lector, quas separatim autor in pri-
ma editione excudi mandauerat, huic potissimũ
Tomo adiũgere volumus; tum quòd is reliquis
paulò minor videretur; tum verò etiam quòd ad
initium vsque Quadragemæ (cui tempori hæ
conciones deseruiunt) pertingeret. Quare expen-
sis & cõmoditati tuæ inseruientes, hoc quidquid
est laboris, boni consule, atque frueri.

C O N -

CONCIO PRIMA, QVAE EXHORTATIONEM

ad pœnitentiam continet. In qua varij ac
multiplices pœnitentiæ fructus, ac po-
stremò eiusdem necessitas
explicatur.

*T H E. Conuertere ad Dominum, & relinque peccata:
precare ante faciem Domini, & minue offendicula.
Ecclesi. 17.*

Vanius omni tempore teneamur, fratres charissimi, quicunq̃ue ministerium hoc verbi Dei suscepimus, salutaria vobis, maximeq̃ue necessaria documenta, prætermisiss omnibus alijs, quæ curiositatis magis, quàm pietatis affectum alere possunt, tradere tamen hoc sacratissimo ieiunij tempore (quod animabus, corporibusq̃ue curandis salubriter institutum est) hoc imprimis curare debemus, vt cum ratione temporis, doctrinæ quoq; nostræ ratio consentiat. Inter ea verò, quæ hoc tempore maximè necessaria sunt, principem locum obtinet pœnitentia: quando hoc ipsum tempus, agendæ pœnitentiæ ab Ecclesia destinatum est. Pœnitentia enim est, quæ vitam instaurat, quæ Deum nobis conciliat, quæ aditum ad vitam aperit, quæ peccata cõdonat, componit mores, perditã reparat, futura prouidet, morbos sanat, & à tenebris ad lucem, atque à morte ad vitam reuocat. De ea igitur hoc tempore sermonem instituere paro. Ne quis verò, cum hoc pœnitentiæ nomen audit, existimet me vos ad mirabilem illam & asperrimam Anachoritarum pœnitentiam, & hebdomadarum inediam præcipuè adhortari (& hoc nomine à pœnitendo deterreatur) sciat me ad tres illas pœnitentiæ partes, nempe contritionem, confessionem, & satisfactionem cum primis vos inducere velle: ad quas hæc, quæ à me proposita sunt verba, magnopere deseruiunt. *Conuertere ad Dominum, & relinque peccata: pre-*

ta: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Præcipuè enim veræ pœnitentiæ partes sunt, ad Dominum per veram pœnitentiam conuerti, & peccata relinquere: quæ duo vt præstare valeas, alia duo subnectuntur: nempe, precari ante faciem Domini, & minuire offendicula. Hoc est, supplici oratione gratiam à Domino postulare, quæ à peccatis abstinere valeas, & minuire offendicula, hoc est, peccatorum laqueos, & occasiones cautè & diligenter vitare: ita enim fiet, vt Deo aspirante, & homine adnitente, peccatum ab anima pellatur, quod pœnitentiæ finis est. De hac igitur pœnitentia, simul cum peccatorum confessione his diebus Dñicis sermonem instituire constitui. Quam rem, vt piè, & vtiliter præstare valeam, celestem opem sacratissimæ Virginis interuentu communibus votis suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

¶ Philosophorum sententia est, fratres charissimi, id in humanis actionibus amorem finis agere, quod in rebus, quæ natura, vel arte constant, efficientes causæ facere solent. Vt enim in his effectus omnis ab efficiente causa pendet, sine qua nihil effici potest: ita in humanis actionibus, quæ à voluntate nostra proficiscuntur, finis est, qui voluntatem mouet ad operandum: sine quo voluntas ipsa, atque adedò totus homo ad operandum segnis, & iners est. Hinc fit, vt nisi præmiù aliquod, aut comoditatem homini proposueris, ne loco quidem moueri velit: contrà verò quò maius illi lucrum, aut præmiù pollicitus fueris, hòc maiores illi stimulos ad laborem adhibetis. Hinc inter

Ex Apoph. Plutarch. Apophthegmata refertur, Agesilaum Lacedæmoniorum regé clarissimù, quò militum suorum animos ad præliandù acueret, magnifica spolia, quæ è subactis hostibus retulerat, ante eorù oculos posuisse, atq; dixisse: Hæc sunt, ô milites, propter quæ pugnâ capessimus. Intelligebat enim, quântum roboris atque animi, insignis prædæ amor militaturis adderet. Sic etiam David noster, cum Philistæo singulare certamè initurus, sollicitè à militibus quæritabat, quod à Rege præmiù sperare posses, quisquis eum hostem superasset. Quin & sanctissimus Abrahâ, quod esset pietatis & fidei suæ præmiù percepturus, à Domino quærit dicens: Domine Deus, quid dabis mihi? Videtis quàm sit familiare omnibus, vel pijs etiam hominibus præmiù aliquod intueri, quo ad agendum incitentur. Hinc regius Propheta: Inclinaui (ait) cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem. ¶ Quorsum hæc? Nimirum quia cùm me vos hoc sacro tempore ad pœnitentiæ laborem ad-

7 hortaturum esse dixerim, animaduerto nunc vos intra pectus vestrum tacitè cum Abraham quærere; Domine Deus, quid dabis mihi? Hoc est, iubes me Domine hoc tempore per Ecclesiæ tuæ voces pœnitentiam agere (vix enim aliad hoc tempore templa omnia resonant) quid ergo Domine dabis mihi? hoc est, quæ mihi præmia & lucra proponis, si studiosè ac diligenter, quod à me exigis, præstitero? Officij mei est fratres, huic quæstioni respondere (habeo enim quid pro Deo loquar) quò & cessantes ad virtutis huius amorem incendam, & currentibus calcar addam, quò alacriùs currant. Sed imprimis tamen vos admonitos velim, vt dicenti mihi eas aures præbeatis, quas huius argumenti dignitas & necessitas exigit: nec aures modò, sed fidem etiam accommodate. Ad eò enim magna, & illustria præmia verè pœnitentibus in sanctis literis proposita sunt, vt firmissima fide opus sit, qua illis fidem adhibeatis.

8 Primus igitur pœnitentiæ fructus, quem omnium aliorum veluti I. caput & fundamentum ponimus, est peccatorum remissio, & totius antea actæ vitæ, quamlibet multis & horrendis sceleribus contaminata fuerit, expiatio. Hoc enim cum aliàs, tum præcipuè per Ezechielè Ezech. 18. Dominus pollicetur cum ait: In quacumque die impius conuersus fuerit ab impietate sua, nò recordabor amplius scelerum illius. Nec solum quod attinet ad culpam, & mortis æternæ reatum, sed etiam extemporaria pœna, quæ purgatorio expianda est, portio quædam aliquando quidem maior, aliquando verò minor pro contritionis magnitudine per pœnitentiam demitur. Quæ tanta interdum esse poterit, vt tota purgatorij pœna exoluatur.

9 Nec à peccatis solum anima pœnitentiæ beneficio liberatur, sed etiam virtutibus & Spiritus sancti donis exornatur. Hoc enim catholica fides à Lutherana perfidia distat: quod hæc, iustificationem nihil aliud esse ait, quàm peccatorum remissionem per Christum: catholica verò fides, supra peccatorum remissionem addit etiam animæ ornatum, & gratiam atque iustitiam nobis inhærentem, & novum robur, & Spiritus sancti dona: quibus & ægra anima sanatur, & infirma roboratur, & quæ antea per peccatum deformis, & immunda erat, novis coloribus atque virtutibus exornatur. Quò fit, vt talis anima in Canticis, pulchra vt Luna, & terribilis vt castrorum acies Canti. 5. ordinata esse dicatur. Vtrumque enim diuina gratia præstat, quæ animam Deo gratam, & pulchram efficit, & virtutibus, quæ ab ea manant, munit & armat: vt quemadmodum Deo grata, ita Dæmonibus perti-

pertimescenda sit. O si oculos haberemus, quibus admirandam hanc animæ pulchritudinem cernere possemus, quando sacerdote efficaciter absolutionis verba proferente, homo iustificatur, & fit noua creatura! Quemadmodum enim ad vocem Angeli ceciderunt catenæ de manibus Petri, ita hic ad vocem sacerdotis vincula Diaboli soluntur, & Deus homini pectus suam aperit, illumque in filium adoptat, Spiritu sancto ungit, virtutibus ornat, & regni sui hæredem instituit. Hoc autem satis indicat ornatus ille, qui ex patris imperio luxurioso filio datus est. Non enim contentus supra collum eius cecidisse, & in gratiam recepisse, erratisque prioris vitæ veniam contulisse, stolam primam, & calceos, & annullum afferri iussit: hoc est, habitum, filij dignitati parem. Stola enim prima, est diuina gratia, quæ totum interioris hominis corpus tegit & ornat. Cætera verò ornamenta quæ pedibus & manibus adhibita sunt, virtutes significant, quibus homo ad benè operandum instruitur. Manuum enim nomine, bona opera: pedum verò, affectus atque desideria interioris hominis designantur. Cùm ergo bonus pater manibus ac pedibus ornamenta aptari præcepit, hoc aperte significauit, verè pœnitentibus vtrumque præstari, vt & piè affici, & rectè operari valeant: atque ita demum vterque homo, internus scilicet, & externus, suis virtutibus muniatur, ne iterum in eadem peccata, quorum veniam consecutus est, relabatur. Alioqui, quid ad æternam salutem proderit, Dæmonem ab anima expulisse, si illum protinus in deteriora lapsus, admiseris? Quocirca (vt D. Bernard. ait) necesse est, vt qui dedit voluntatem pœnitendi, det etiam continendi virtutem, ne homo iterum pœnitenda committat.

III. Habet item mirandam aliam pœnitentia virtutem: quòd quemadmodum per eam mortua in peccatis anima surgit ad vitam, ita omnia virtutum opera, quæ ante peccati lapsum ediderat, simul cum ea reuiuiscunt. Quod vt apertius intelligatis, obseruandum est, tria operum genera à Theologis assignari: quorum alia mortifera, alia mortua, alia verò non quidem mortua, sed mortificata nuncupantur. Mortifera quidem sunt, quæ animam interimunt: cuiusmodi sunt lethalia peccata. Peccatum enim cùm consummatum fuerit, generat mortem. Mortua verò sunt, quæ ex natura quidem sua laudabilia opera sunt: vt orationes, ieiunia, & eleemosynæ, cæteraque similia virtutum officia, quæ quis in peccato existens operatur. Quæ planè mortua esse dicuntur: quia viuæ esse non possunt, quamdiu autor eorum mortuus est: nec Deo grata, quamdiu ille ipse ingratus eidè existit.

Actor. 12.

Luca. 15.

Bernar.

III.

Iacob. 1.

8 existit. Si enim (inquit Apostolus) distribuero in cibos pauperum facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. 1. Cor. 13.
 Rursumque Dñs: Sicut palmes, inquit, non potest ferre fructum, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis. Ioan. 15.
 In illo autem per charitatem manemus: quoniam qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Non tamen ideo ab huiusmodi operibus cessandum est, quamuis ad æternæ vitæ meritum nihil conferant: ad multa enim alia plurimum valent: atque ad illud in primis, ne homo desuetudine benè operandi, dediscat pietatem atque iustitiam, & prava consuetudine naturam corrumpat, atque ita demum insanabilis fiat. Postremò sunt etiam opera, quæ mortificata nuncupauimus: ea videlicet, quæ in gratia constituti egimus: quæ quidem tunc & viua, & grata Deo fuerunt: peccato tamen postmodum interueniente, vitam atque valorem amiserunt. 1. Ioan. 4.
 14 Peccatum enim velut ignis est deuorans, lethiferumque venenum, omnia quæ ante se inuenit inficiens, & absumens. Sic enim Dominus per Ezechielem ait: In quacunque hora iustus peccauerit, omnes iustitiæ eius quas operatus est, non recordabuntur. Ezech. 18.
 Hæc ergo opera non quidem penitus mortua, sed mortificata esse perhibentur: quoniam vitæ propiora sunt: qualia Davidis, atque adeò Apostoli Petri fuerunt, vbi vterque in peccatû lapsus est. Hæc igitur opera, vitam quam amiserant, & meritum per pœnitentiam recipiunt: aliàs quidem maius, aliàs verò minus, pro conditione & magnitudine pœnitentiæ, quam quisque agit. Certè (vt D. Ambros. ait) fidelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidisse defleuit: atque ideo maiorem gratiam reperit, quam amisit. Ambros.
 Hinc D. Gregor. ait: Fit plerumque Deo gratior amore ardens post culpam vita, quàm securitate torpens innocentia. Gregor. in Past.
 15 Pœnitentia igitur non modò hominem de morte ad vitam reuocat, sed omnia etiam mortificata virtutum opera viuificat. Animaduertite quæso, quàm multorum annorum bona quæ extincta erant, vno partu, vnoque temporis momento pœnitentia ad vitam reuocat! Felix planè hora, quæ multorum temporum labores & merita redemit.

Ex his autem quæ dicta sunt, alius admirabilis pœnitentiæ fructus consequitur. Quisquis enim diuinæ gratiæ ope adiutus, præstitit quod in potestate sua positum erat (quando & peccata quæ detestatus fuit, rectè confessus est, & firmissimum non peccandi propositum animo concepit, & in hac animi sui detestatione diutius perseverauit) magnam certè de diuina miseratione & sacramenti virtute fiduciam capit, & interna illa pace & animi tranquillitate fruitur, de

qua Apostolus ait: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Quod perinde est ac si diceret: Aliorum quidem gloria est, ingentes opes atq; thesauros possidere, & latos populos, magnasq; vrbes ditione tenere, aut ad principum singularem gratiam, & amicitiam peruenisse. Nobis verò hæc vnica & summa gloria est, testimonium conscientiæ nostræ, quæ nobis & in præsentī vita velut iuge quoddam conuiuium est, & in futura, vitam æternam præstabit.

August. Qua de re sic D. August. ait: Tu qui veram requiem (quæ post hanc vitam Christianis promittitur) quæris, etiam hic iam inter amarissimas vitæ huius molestias suauem gustabis, si eius, qui eam promisit, præcepta dilexeris. Citò enim senties dulciores esse fructus iustitiæ, quàm iniquitatis, & veriùs ac iucundiùs gaudebis de bona conscientia inter molestias, quàm de mala inter delicias. Hactenus ille. Idem-
Idem. que super Genesi: Etiam in ipso homine lætitia quædam bonæ conscientiæ, paradysus est: vnde & Ecclesia in Sãctis temperãter, & piè, & iustè viuentibus, paradysus rectè dicitur, pollens affluentia gratiarum, castisq; delitijs. Hæc ille. Castas autem delicias appositisimo nomine appellat, quòd nihil impurum, nihil turpe, vel adulterinum habeant: cum non carnales, sed spirituales atque diuinæ existant, & quæ non de creatura, sed de creatore concipiuntur. Inter decem verò iustorum beatitudines, quas Ecclesiasticus numerat cum ait: No-
Eccle. 25. uem insuspabilia cordis magnificauī, & decimum dicam in lingua hominibus: hanc etiam collocat: Beatus qui non est lapsus in lingua sua, & non est stimulatus in tristitia delicti. Beatus qui non habuit animi sui tristitiam, & non excidit à spe sua. Pro hac autem beatitudine regius Propheta ingentes Domino gratias agit dicens: Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. Periculo enim suo doctus sciebat, quàm malum & amarum illi fuerit Dominum reliquisse, & in peccatum cecidisse. Hoc igitur veræ pœnitentiæ, atque virtuti præmium esse propositum, Salomon testatur his verbis: Cum dormieris, non timebis, quiesces, & suavis erit tibi somnus tuus. Quid autem hac animi tranquillitate dulcius, atque suauius? Qua enim lætitia vir pius exultat, cum ex testimonio conscientiæ suæ (quantum coniectura colligere potest) intelligit se in eo statu vitam agere, in quo, si improuisa mors illum interceperit, paratum semper, atque intrepidum deprehendat!

Conferte mihi quæso malè sibi conscium animum, cum hac mente sibi conscia recti. Quot in illo æstus, quot metus atq; formidines

19 ex prauæ conscientiaë testimonio & murmure ipsum lacerant, cum Deum sibi infensum cogitat, cum mors oculis eius ingeritur, cum gehennæ mentio fit, cum rationis reddendæ tempus illi venit in mentem, cum ipsa conscientia illum laniat & accusat? Deniq; is est malæ conscientiaë cruciatus, vt voluptatis assertor Epicurus (vt autor est Seneca) sectatores suos hoc nomine à peccato deterreret: quòd *Seneca* peccata metum semper, atque formidinem peccantibus iniiciant, at- *in Epist.* que ita voluptatem vel adimant, vel inficiant. Subditq; causam: Potest, inquit, peccatori contingere, vt lateat, non tamen vt timere *Resinat.* Hinc illud ex lib. Iob: Sonitus terroris semper in auribus *Iob. 15.* eius, & cum pax sit, ille insidias suspicatur. ¶ Quòd si fortè quis dicat: Ego quamuis malam conscientiam gesto, nullos tamen intus tortores, nullum cruciatum sentio. O te miserum & infelicem, si dum ita
 20 viuus, nihil sentis! mortuam quippe animam in viuo corpore circumfers. Rectè enim D. Bernardus: Quis magis mortuus, quàm qui por- *Bernard.* tat ignem in sinu, peccatum in conscientia, & nec sentit, nec excutit, nec expauescit? An vllum certius mortuæ animæ signum esse queat? Sed erit tamen, cum is qui modò nihil sentit, aliquando grauissimis conscientiaë aculeis laceretur. Aderit enim nouissima illa hora diuino iudicio proxima, in qua tantò acerbius sceleratos homines peccatorum recordatio extimulabit, quantò ea hoc tempore minus vrit. Sic enim de ijs in libro Sap. legimus: Venient in cogitationem pec- *Sap. 4.* catorum suorum timidi, & traducent eos ex aduerso cogitationes eorum. Tunc enim cum rationis reddendæ tempus instat, omnia præteritæ vitæ scelera sese menti ingerunt: tunc periuria, mendacia, odia, iniuriæ illatæ, stupra, adulteria, rapinæ, & offendicula alijs exhibita sese velut agmine factò menti offerunt, miserumq; hominis pe- *21* ctus variè dilacerant. Aliam quippe modò faciem ostentant, quàm antea exhibuerant. Prius enim blandientem voluptatem præferebant, aculeum verò pungentis conscientiaë celabant: modò voluptate iam extincta, solus aculeus animam pungens relinquitur. Tale *Hier. 5.* enim est vinum illud, quod mundus aureo Babylonis calice sectatoribus suis propinat. Quod cum initio fallacem quandam dulcedinè præferat, in fine tamen amarissimas feces bibenti porrigit. Quocirca opportunè Salomon incautos admonet his verbis: Ne intuearis *Pro. 23.* vinum, quando flauescit, cum splenduerit in vitro color eius. Ingre- ditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber, & quali regulus venena diffundet. Itaque voluptas hæc quàm simillima mihi esse *Simil.* videtur libro illi, quem Angelus Ioanni in Apocalypsi vorandum *Apo. 20.*

Simil.

tradidit: qui in ore quidem mellis dulcedinem, in ventre attem fel-
 lis amaritudinem referebat. Præterita enim voluptas abit, nec ullum
 eius vestigium remanet: sola verò admissi sceleris amaritudo in me-
 te residet. Quæ quidem amaritudo tum maximè percipitur, cum
 præteritæ voluptatis illecebra mulcere animum desijt. Sic videmus
 nauigantes turbida tempestate iactatos, facillè merces suas quamli-
 bet preciosas in mare proijcere. Mortis quippe imminentis metus,
 omnem alium affectum ab animo excutit. Cæterùm procella iam se-
 data, vbi ad portum appulère, nullumque iam mortis periculum in-
 stat, tunc demum mercium suarum iacturam acerbè lamentantur.
 Ad hunc modum, cum improbi homines libidinum atque volupta-
 tum suarum amore flagrant, conscientia aculeo minùs punguntur:
 vbi verò æstus ille deseruit, & omnis illa voluptas iam dudum ex-
 tincta, atque obliterata est, tunc demum mordentis conscientia sti-
 mulis grauissimè punguntur, & lacerantur. Hoc igitur aculeo verè
 pœnitentes, non in vita modò, sed etiam in morte carent: cum à cer-
 uicibus suis ferreum peccatorum iugum excusserint, operamque de-
 derint, vt cum Deo, pœnitentiæ & sacramentorum beneficio, in gra-
 tiam redirent. Hanc enim animi tranquillitatem, quam virtus pœni-
 tentiæ parit, virtus quoque sacramenti miro modo auget. Hac enim
 de causa (vt cæteras prætermittam) pœnitentiæ sacramentum à Dño
 fuisse institutum Theologi dicunt; vt eius virtute pacationes pœni-
 tentium conscientia redderentur: quando non solum conscientia
 testimonium, sed etiam absolutionis beneficium earum fiduciam at-
 que pacem augent. Credunt enim nihil minùs verba illa sacerdotis
 efficere, cum ait: Ego te absoluo: quàm cum Dñs paralytico dixit: Cõ
 fide fili, remittuntur tibi peccata tua. Nisi enim nos obicem gratiæ po-
 namus, eadem in vtriusque verbis virtus, & efficientia est.

Mat. 9.

§. I.

2. Cor. 6.

V. ¶ Hæc planè satis esse videbantur, vt animos vestros, fratres, ad pœ-
 nitentiæ studium excitarem: sed ex his tamen commoditates aliæ,
 non minùs expetendæ consequuntur. Sublatis enim è medio pecca-
 tis, quæ bellum & inimicitias cum diuina mente gerebāt (nihil enim
 aliud, quàm peccatum, Deo infensum & inimicum est) homo rur-
 sum cum Deo in gratiam & amicitia redit: & non modò in eius ami-
 cum, sed (quod est multò præstatius) in filium adoptatur. Hoc enim
 nomine pios omnes, cœlestis Pater appellare dignatur. Sic enim ait:
 Exite de medio malorum, & immundum ne tetigeritis: & ego reci-
 piam vos, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios, & filias.

Vbi

25 Vbi igitur de medio malorum egressi fuerimus, hoc est, vbi impro-
 borum cōtubernia & mores deseruerimus, & ab omni immunditia
 corporis & animi expurgati fuerimus, summam hanc filiorū Dei di-
 gnitatem cōsequemur. Quā quidē dignitatē Euangelista Ioānes am-
 plicat his verbis: Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt fi-
 lij Dei nominemur & simus. Non contentus enim filij titulo & ho-
 nore, quod summam continet dignitatem (quid enim maius aut am-
 plius, quā filium Dei nominari) addit etiam affectum, & animum,
 atque paternam prouidentia. Principes quidē terrā, & summi etiam
 Pōtiffices, quoniā infirmi & inopes existunt, titulos sēpē sine rebus
 tribuunt: Deus autem, qui & infinite diues, & potens est, vbi titulū
 contulit, parem quoq; titulo dignitatem & opes elargitur. Quē qui-
 dem Patris affectum, blandissimis ipse verbis per Hieremiam expri-
 mit dicens: Si filius honorabilis mihi Efrain, si puer delicatus: quia
 ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor eius. Idcirco commota
 sunt viscera mea super eum: miserans miserebor eius. Quid quā so-
 his verbis dulciūs? quid amantiūs? Quibus alijs verbis Pater ille cōle-
 stis, suum erga filios affectum & amorem exprimere potuisset? Et
 quidem si hęc amoris declaratio ab aliquo homine mansisset, nutare
 forsitan fides nostra, & vacillare potuisset. De diuina autem fide &
 veritate, quis vnquam dubitauit: cum vel ipsa etiam Philosophia di-
 cat, duo esse Deo impossibilia, nempē mori, & mentiri? Neutrum
 enim cadere in illum potest. Et (quod hunc ipsum paternæ pietatis
 affectum maximē declarat) non contentus paternum erga nos ani-
 mum gerere, filiorum quoque affectū erga se nobis indidit. Quod
 quidem Paulus testatur his verbis: Quia verò estis filij, misit Deus
 27 spiritum filij sui in corda nostra clamantem, Abba pater: hoc est, vt
 filiorum affectu, fiducia & amore, illius opem fidenter imploremus.
 Ex hac autem dignitate, qua non verbo tenus, sed re ipsa Deus se no-
 bis in Patrem exhibet, nos verò in filios adoptat, admiranda alia bo-
 na consequuntur.

1. Ioan. 3.

Disimil.

Hiere. 31.

Plinius.

Galat. 4.

VI.

Rom. 8.

Luce. 10.

Atque illud in primis quod Apostolus colligit. Quod si filij, &
 hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Hoc igitur
 beneficio cœlestis patrimonij hæreditatem cernimus, & in cœli
 ciues ascribimur. Itaq; summum illud beneficium, quod Apostolis
 de potestate sibi à Domino supra dæmones tradita, exultātibus pro-
 misit, verè pœnitentibus confertur. Nolite, inquit, gaudere, quod
 Spiritus subiiciūtur vobis: gaudete autē, quia nomina vestra scripta
 sunt in cœlis. Cōstat autē, quoties homo in lethale peccatū labitur,

Exod. 32. de hoc libro vitæ deleri; & in libro mortis & gehennæ, secundū præ-
sentem iustitiam conscribi; dicente Domino: Qui peccauerit mihi, 18
delebo eum de libro meo. Quæ quidem summa peccantium infeli-
citas & pœna est. Cæterum, ea veræ pœnitentiæ virtus est, vt chyro-
graphum peccati delet, & homines iterum in libro vitæ cōscribat;
vt potè quos Dei filios, & hæredes faciat.

VII. Ex hac etiam dignitate illud etiam sequitur, quod est certè votis
omnibus exoptandum: vt quisquis in Dei filium adoptatus est, sicut
ipse iam Deo gratus, ita omnia eius opera grata sint, & æternæ vitæ
meritū habentia. Itaq; vir iustus, siue comedat, siue bibat, siue quid-
uis aliud ad vitæ vsum moliat, gratiæ pariter & gloriæ incrementū
promeretur: præsertim si quo tempore illa facit, deuota mente ad
Deum referat. Sic enim videmus patres, quicquid filij infantes fa-
ciant, gratum habere, & risu etiam atque osculo excipere. Ad hunc 29
ergo modum Pater ille cœlestis, quorum vitam gratam habet, gratū
etiam habet quicquid illi moliantur.

VIII. Ex hac etiam filiorum dignitate illud quoque necessariò cōsequi-
tur, vt paternam Deus filiorum suorum curam, & prouidentiam gerat.
Nō enim amat, & deserit: nec verbotenus (vt antè diximus) sed
affectu, dilectione, & prouidentia pater est. Quam eius prouidentiam
omnes penè diuinorum voluminum paginæ testantur. Sed ne lon-
gius huius rei testimonia requiramus, totus Psalmus qui hodie in
missa decantatus est, quid aliud ab initio ad finem vsque, nisi huius
prouidentiae beneficia persequitur, quam Dominus tum per se, tum
per Angelos suos gerit? Angelus, inquit, suis mandauit de te, vt cu-
stodiant te in omnibus vijs tuis. Quo nam modo? In manibus, in-
quit, portabunt te, ne forè offendas ad lapidem pedem tuum: non 30
modo enim ab aliquo grauiori casu, sed à quauis etiam pedum of-
fensione te custodient: Vnde illud etiam sequitur quod mox sub-
dit: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leo-
nem & draconem. Quid hoc est? Nempè omnibus periculis & Sata-
næ machinis superior eris, nullumque tam ingens periculum erit,
quod diuino præsidio fretus, nō facile prosterneas atq; cōculces. Ne-
que hac Angelorum prouidentia cōtentus, ipse quoque per se eam
procuram gerit, vt dicat: Scapulis suis obūbrabit tibi, & sub pen-
nis eius sperabis. Aiunt qui de animalium natura scribunt, ciconiā in-
ter omnes aues tātō circa pullos suos amore ferri, vt cū implumes
eius fœtus ardore Solis aestuant, ipsa protenso alarum tergo, Solis ra-
dios excipiat, ne illi eius ardore lædantur. Hunc ergo pietatis affectū

Propheta Domino tribuit, cum ait: Scapulis suis obumbrabit tibi. Quod certe fecit, cum scapulas suas non modo cruci affixit, sed plagis etiam atque atrocissimis verberibus lacerandas præbuit: ne nos qui eas plagas commeriti eramus, eisdem vapularemus.

Ex hoc eodem fonte non modo paterna prouidentia, sed pater- IX.
na etiam indulgentia sequitur. Solent enim pij parentes, filios suos præsertim paruulos, blandè, molliterq; tractare. Quam rem Pater ille cœlestis adeo cumulatè erga filios præstat, vt idem ipse per Prophetam, verba illa suauitatis & benignitatis plenissima dicat: Ad vbera portabimini, & super genua blandientur vobis. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego cõsolabor vos. Quid quæso his verbis dulcius? quid amantiùs? Quis non modo pœnitentiæ labores, sed mille etiam cruces non libenter amplectatur, vt hac Dei indulgentia, his verberibus, his delitijs & cõplexu diuino fruatur? ¶ Nemo autem hanc diuinæ suauitatis dulcedinem, ad eos solũ qui ad perfectionis apicẽ peruenerunt, reseruari putet. Esse enim verè pœnitentibus suas quoque propositas delicias apertè Dominus per Oseam cum anima verè pœnitente loquens, declarat his verbis: Ecce ego lactabo eam, & loquar ad cor eius, & dabo eis vallem Achor ad aperiendam spem. Lactat ergo Dominus diuinæ suauitatis lacte piã pœnitentis animã, vt hac cœlesti dulcedine prægustata, omnes carnis & mundi delicias fastidiat. Nutrices quidem absynthio vbera intingentes, quos nutriunt infantes à lacte depellunt: cõtrã verò Dominus quos ad se trahit, non absynthij amaritudine, sed diuinæ suauitatis dulcedine à terrenis voluptatibus ablactat. Scit enim verum esse quod D. Bernar. ait: Gustata spiritali suauitate, desipit omnis caro. Deinde illam ad spirituales solitudinem, id est, orationis secretum adducit, ibique ad cor eius loquitur: quod quidem hebrææ linguæ phrasi, grata & iucunda verba significat, quibus pia mens interno Spiritus sancti magisterio ad mundi contemptum, & peccati odium atque detestationem mirificè instruitur & illuminatur. Quibus etiam dat vallem Achor, id est, vallem conturbationis, ad aperiendam spem. Cognita enim per hoc cœleste magisterium horrenda peccatorum turpitudine ac deformitate (in quibus tam diu homo iacuit) metu, dolore, ac trepidatione concutitur, & perturbatur. Qua quidem perturbatione in spem diuinæ misericordiæ erigitur, quod intelligat, verum esse quod Propheta dicit: Sacrificiũ Deo spiritus contribulatus, cor contritũ & humiliatũ Deus non despiciet. Hac enim de causa (iuxta D. Augu. sententiã) verus pœnitens & dolet, & de dolore suo gaudet: & timet, & de

Osee.2.

Dissimil.

Augu.

salutari hoc timore in spem veniæ affurgit: quæ dolentibus ac timen- 34
tibus promissa est.

§. I I.

X. ¶ Quæ hætenus à me dicta sunt fratres, fatis superque esse viden-
tur, ijs præcipuè qui mentem habent, vt salutaris pœnitentiæ propo-
situm amplectantur, quò his pœnitentiæ fructibus perfruantur. Sed
est tamen aliud, quod nos multò magis vrgeat: nimirum pœnitendi
extrema & summa necessitas. Ea enim quæ hætenus diximus, sua-
dent: hæc verò, vim etiam & necessitatem hæsitantibus adiungit.
Constat enim inter omnia expetendorum genera, nihil esse homini
magis sempiterna vita & felicitate expetendum. Eius autem spè nos
quidem omnes habemus, tanti que eam facimus, vt nemo nostrum
deliberata ratione, eam totius orbis imperio commutaret. Quid
enim proderit homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò 35
suz detrimentum patiatur? Quæ enim tanta felicitas aut voluptas
in totius etiam mundi imperio esse posset, quam hæc sese menti of-
ferens cogitatio non inficeret, atque extingueret, cum videlicet mi-
ferrimus ille imperator animaduertet, sese peracto huius breuis æui
curriculo, ad gehennæ ignes perpetuò esse damnandum? Nemo igitur
tam imprudens mercator esset, qui huius spei iactura totius etiã
mundi imperium mercari vellet. Omnes enim cœlestem illam beati-
tudinem, expetendorum omnium postremum & summum iudica-
mus, nec ab hac spe vlla ratione excidere volumus.

Ex hac autem spe ac desiderio illud etiam sequitur, vt omnes pœ-
nitentiæ propositum ac votum sequi necessario debeamus. Post lap-
sum quippe lethalis criminis, fieri nullo modo potest, vt quis æternã 36
salutem sine pœnitentia consequatur. Fixa enim manet illa Domini
toties repetita sententia: Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul
peribitis. Vnde illud manauit: Aut pœnitendum, aut ardensum.
Luc. 13. Quocirca, sicut is qui efficaciter salutem desiderat, medicamenta
Simil. non respuit, sine quibus salutem consequi non potest: & qui ad insu-
lam aliquam peruenire cupit, necesse est vt navigationis laborem
non detrectet (cum ad insulam nemo sine navigationis labore ap-
pellere possit) ita cum nemo post lapsum criminis, sine pœnitentiæ
medicamento æternam salutem consequi valeat, necesse est, vt qui
alterum cupit, alterum non refugiat. Ab hac autem sententia nemi-
nem vestrum dissentire arbitror.

Qua ergo in re dissentimus? Certè non in ratione debiti, sed in
solutionis tempore. Vos enim omnes quotquot deliquistis, huic de-
bito

bito obnoxios vos esse cognoscitis. Quid igitur hic obstat? Certè (vt modò dixi) nihil aliud, nisi solutionis tempus. Sunt enim tria tempora pœnitentiæ destinata: hoc est, vel præsens, vel quod morti proximum est, vel quod inter vtrumque interiacet medium. Et nos quidem ad præsentis temporis pœnitentiam diuina oracula hortari frequentissimè solent. At plerique hominum huic voci aures occludentes, vel ad mortem, vel ad futurum tempus emendationis vitæ propositum differunt. Aduersus eos autem, qui mortis imminentis tempus ad pœnitentiam sperant, nihil in præsentia dicam. Vix enim quisquam adeò stupidus est, qui non videat, extremæ esse demêtię, summum omnium negotiorum ad impeditissimum omnium temporũ referuare. Huiusmodi verò pœnitentia, Pharaonis pœnitentiæ similis frequenter est. Qui dum plagis vrgeretur, obedientiam pollicebatur: sublatis verò plagis, ad solitam continuò pertinaciam & inobedientiam redibat. Denique emissio iam è finibus suis post tot plagas populo, idem ipse ac populus eius pœnitentiã ducti dixerunt; Quid volumus facere, vt dimitteremus Israel ne seruiret nobis? Iunxit ergo currum, & omnem populum &c. Talis igitur eorum pœnitentia apparet, quos non Dei, sed sui amor, & præsentis periculi metus solummodo agit: quos videmus periculi vel morbi tempore transacto, ad vomitum sæpè redire, & ea ipsa quæ creditoribus suis restitui mādauerat, reuocare.

Sed dices: Assentior planè. Non differam ad hoc extremum tempus pœnitentiam, sed eam tamen in aliud commodius transferam. Quare non modò? Si enim aliquando, cur non modò? Quia nimirũ modò (vt verum fatear) difficilè admodum mihi esse videtur inchoare nouam vitam, pristinisque vitijs & moribus renuntiare: quod tamen postea facilius, leuiusque mihi futurum spero. O summam hominum dementiam, qui vitæ mutationem faciliorem consequenti tempore, quàm præsentis futuram credunt! Constat enim hanc mutandæ vitæ difficultatem ex quatuor potissimùm causis oriri. Nempe ex corruptione naturæ, ex deprauata consuetudine, ex eo quòd diuina gratia peccator homo destituitur, & Dæmonis tyrannide ac potestate premitur. Constat autem impedimenta hæc processu temporis, dilata conuersione, cumulatisque sceleribus indies augeri. Hac enim dilatione, & natura ipsa fit vsu peccandi corruptior, & praua consuetudo violentior: diuina verò gratia, quò magis peccas, eò à te longiùs distat: Dæmon verò, hoc est, fortis ille armatus, qui quas animas obsidet, potenter custodit, ad te propiùs accedit, maioremque in

anima miserā tyrannidem exercet. Si igitur conuersionis difficultas ⁴⁰
 ex his quatuor causis oritur, quæ frequentatione peccatorum robu-
 stiores fiunt: quo pacto crescentibus difficultatis ac laboris huius cau-
 sis, conuersio ipsa facilius erit? Sed inter hæc tamen quis prauæ con-
 suetudinis vim verbis consequi possit? Hæc enim D. Augustinum
 diu à peccato surgere conantem, violento quodam imperio miserè
 detinebat: sicut ipse in Confess. suis cum Deo agens testatur his ver-
 bis. Rapiebar ad te decore tuo, moxque dirapiebar abs te pondere
 meo, & ruebam in ista cum gemitu: & pondus, consuetudo carnalis
 erat. Hanc verò consuetudinem idem vir sanctus catenam appellat:
 qua trahitur, inquit, & tenetur etiam animus inuitus, eo merito, quo
 volens in illam illabatur. Denique de eiusdem consuetudinis & bonæ
 voluntatis pugna & contentione, sic in eodem lib. cum Deo loquens
 ait: Voluntas noua, quæ mihi esse cœperat, vt te gratis colerem, frui-
 que te velle in Deo sola certa iucunditas, nondum erat idonea ad su-
 perandam priorem vetustate roboratam. Ita duæ voluntates meæ, ⁴¹
 vna vetus, alia noua, illa carnalis, hæc spiritualis confligebant inter
 se, atque discordando dissipabant animam meam: sed tamen consue-
 tudo aduersus me pugnatior ex me facta erat, quoniam volens, quod
 nollem perueneram. Et quis iure contradiceret, cum peccatam iusta
 poena sequeretur? Hactenus August. Ex cuius verbis apertè liquet, in
 quanto salutis suæ discrimine malis artibus assueti versentur (præfer-
 tim si desides & negligētes sint) quādo Augustinus, qui tanto studio
 surgere à peccato nitēbatur, adeò se ad hoc infirmū atque impotētem
 cōfiteretur. Quæ omnia satis apertè indicant, quanta sit prauæ consue-
 tudinis vis atque potestas. Quam etiam hoc exemplo (ne quis ignorā-
 tia labatur) declarare volo. Passim videre licet, eos qui ad nos ex In- ⁴²
 dia, vel Æthyopia adulta iam ætate veniunt, linguam nostram mul-
 torum annorum spatio vix pronuntiare posse: cū tamen qui ex ijs re-
 gionibus ad nos in tenera ætate veniunt, vnius anni spatio adeò per-
 fectè loquantur, ac si apud nos nati fuissent. Hoc autē quid facit, nisi
 diuturnæ consuetudinis vis: quæ vix ea potest dediscere, quibus diu
 assueta est? Liquet igitur ex his extremæ esse dementiæ in futurum
 poenitentiam, conuersionemque differre, quod tunc ea facilius futu-
 ra sit: cū apertissima ratione constet, eam tantò esse difficiliorem,
 quantò tardiorem.

Sunt tamen alij qui non hac ratione, sed diuinæ misericordiæ spe
 se ipsos consolantur, etiā si tota vita in scelera suorum cœno voluten-
 tur. Hinc D. Aug. improbos homines rebus contrarijs, nempe stulta
 spe ac

Conf. li. 8.

Ibid. lib. 7.

Conf. li. 8.

Simil.

Aug. super
 Psal. 144.

spe ac desperatione, frequenter ad eandē improbitatē ansam arripere declarat his verbis: Desperans homo sic interdū ait: iam damnandus sum, cur non facio quicquid volo? Audi & vocē sperantis: Misericordia Dñi magna est: quādo me cōuertero, dimittet mihi omnia: cur nō facio quicquid volo? Desperat ille vt peccet, sperat iste vt peccet. Vtrumq; metuendū est, vtrūq; periculosum. Vā à desperatione, vā à perueria spe. Nō tardes, inquit, cōuertere ad Dñm: nec differas de die in diē: subito enim veniet ira illius, & in tēpore vindictæ disperdet te. Noli ergo dicere cras me conuertam, cras Deo placebo, & omnia hodierna & hesternā peccata demittuntur mihi. Verum qui diem dicis, quia Deus conuersioni tuæ indulgentiam promisit: sed dilationi tuæ diem crastinum non promisit.

Reliquū est igitur, vt quando pœnitentia aliquo tempore agenda sit (nec nisi tria ad hoc tēpora habeamus, prælens videlicet, futurū, ac mortū proximū) cum duo hæc tempora apertissima ratione à nobis explora sint, superest, vt protinus ad illā accingi, nec eā vltra procrastinare debeamus. Ad hoc autē nos Salomon inuitat, cū ait: Quodcunque potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec sciētia erūt apud inferos, quō tu properas. Hoc est, quoniā trāfacto huius vitæ spatio (quod ad salutē nobis diuina prouidētia cōcessit) nulla procurādæ salutis, aut pœnæ leuigādæ ratio superest. Nullus enim apud inferos salutarī pœnitentiæ locus, nulla spes veniæ, nulla misericordia, nulla implorandæ diuinæ gratiæ opportunitas, nulla Sanctōrū suffragia, nulla Ecclesiæ sacramēta, nulla ad superiorē iudicē prouocatio, nulla pœnarū aut remissio, aut imminutio: sed quē tenorē omnis illa dolorū acerbitas initio habuit, eundē in sempiterna seculi habitura est. Tēpus enim nūc misericordiæ est: quia venit tēpus, in quo præcipuas iustitiæ partes sibi vēdicabit. Hoc autē in causa est, vt tāta celeritate nos sancti Patres ad seculi & peccati fugā adhortētur. Hinc D. Hieron. ad Paulinū, de Eusebio eius fratre loquēs: Festina quæso te, inquit, & ha rēti in falo nauiculæ sinem magis præscinde, quā solue. Egredius item ab Ægypto (qui fugæ huius imaginē gerit) tanta celeritate adornatus fuit, vt non licuerit filiis Israel panem ad iter illud fermentare, cogentibus Ægyptijs exire, & nullā eismorā facere permittentibus. Quia & ipse paschalis agni esus magna festinatione celebrari præcipitur, nec quicquā eius vsque manē relinqui. Vt hac ratione nobis Dñs insinuaret, in ijs rebus quæ ad animæ salutem pertinent, non esse cunctandum, aut procrastinandum, sed illud ante oculos habendum: Hodie si vocem eius audieritis,

Eccli. 5.

Eccle. 9.

Hieron.

Exod. 12.

tis,

tis, nolite obdurare corda vestra. Vehementer autem D. Chryso- 46
 stostus indignatur, quod cum perituri corporis morbo tanto studio ac dili-
 gentia curemus, immortalis animæ vulnera profus negligamus. Si
 forte, inquit, in corpore parum aliquid morbi pulsauerit, statim &
 medicos adhibemus, & pecuniam profundimus, & omni obseruan-
 tia quæ competunt, gerimus: nec prius cessatur, quam quæ molesta
 sunt, mitigentur: anima verò cum quotidie vulneretur, cum per sin-
 gula lanietur, vratur, præcipitetur, & modis omnibus pereat, nec par-
 ua quidem pro ea nos cura sollicitat. Hæc ille. Ne nos igitur fratres in
 hanc tantam mentis cæcitatem & stupiditatem incidamus, ad illam
 Isaiæ vocem nos oportune monentis, aures accommodemus. Quæ-
 rite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum propè est.
 Quando autem propior nobis, quàm hoc sacro tempore esse putan-
 dus est? quæ tot Ecclesiæ voces, die nocteque pro peccatoribus inter- 47
 pellant. Nec ad illum modò, sed ad nos quoque hac oratione identidè
 repetita clamat: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salu-
 tis qui communi Ecclesiæ decreto ad pœnitentiam destinatus est.
 Atque vt finem principio iungam, cum vos ad pœnitentiã hortor,
 non ad saccum & cinerè, nõ ad hebdomadarũ inediã, non ad lógos
 peregrinantium labores præcipuè adhortor: mitius vobiscum agere
 volo: & (vt verbis vtar Apostoli) humanum quiddam postulo pro-
 pter infirmitatè vestram: nè pè quod initio proposui, Conuertere ad
 Dominum, & relinque peccata: precare ante faciem Domini, & mi-
 nue offendicula. Quod si dicas, difficilè esse assueta relinquere: fa-
 teor quidè impœnitenti, non autem verè pœnitenti. An nõ vobis in-
 mentè venit, quod paulò antè cõtra hæreticos disputauimus, per pœ- 48
 nitentiã nõ modò peccata remitti, sed arma etiã, & vires, & nouum
 spiritus robur, virtutes omnes, & gratiã donari: & pedibus ac mani-
 bus luxurioso filio ornamenta, imò & munimenta aptari, quibus ad
 omnia virtutum officia instructus & armatus incedit? Hæc autè spi-
 ritualia arma, atque munimenta, paruulis in Christo, hoc est, verè pœ-
 nitentibus tribui, Salomon in Cant. testatur: qui posteaquàm de hu-
 iusmodi paruulis sub typo fidelis animæ dixisset: Soror nostra parua
 la est, & vbera nõ habet, paulò post subdit: Ego murus, & vbera mea
 quasi turris, ex quo facta sum coram eo, quasi pacem reperiens. Quid
 autem muri atque turris nomine, nisi nouum spiritus robur & forti-
 tudo quæ paruulis in Christo, hoc est, verè pœnitentibus tribuitur,
 designatur? Hanc autem pacè vera pœnitentia inuenit, quæ nos Deo
 conciliat, à quo hanc tantam fortitudinem fidelis anima, quæ parua
 la

la erat, recipit. Ait autem, non pacem, sed quasi pacem: vel quia plena pax in hac vita non datur, vel quia nemo potest certò scire, vtrum odio vel amore dignus sit. Hoc igitur à vobis fratres præcipuè exigitur, vt & peccata, & peccatorum causas atq; offendicula è medio tollere, & precari ante faciem Dñi studeatis, vt is nos virtutis & gratiæ suæ robore aduersus omnes antiqui hostis laqueos, & ignita tela munire & armare dignetur. His nos armis Apostolus instruit, cum omni tempore orare in spiritu, & in eo vigilare iubet. His Dñs discipulos ante passionis suæ certamen armavit, cum vigilare & orare præcepit, ne in tentationem ruerent. Et iterum; Vigilate itaq; orantes omni tempore, vt digni habeamini fugere ventura mala, & stare ante filium hominis. His etiam se regius Propheta muniebat, cum diceret: Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. His igitur armis fratres mentes nostras muniamus, vt ab omni peccatorum contagio liberi, digni habeamur, qui beatarum mentium consortio, & gloria perfrui mereamur.

1. Thes. 5.

Luc. 22.

Psal. 24.

A D L E C T O R E M.

Quoniam plerique hominum perditorum, qui scelera sua deferre nolunt, conuersionem suam vel in tempus futurum, vel ad finem vsque vitæ differre solent (quos ab hac Dæmonis fraude in præcedenti concione liberare conati sumus) visum est deo memorabilia huius rei exempla, quæ venerabilis Beda in Ecclesiastica historia Anglicana integra fide commemorat, hoc in loco attexere: quibus liquidò constare poterit, veram esse communem illam Patrum sententiam, nempe, iusto Dei iudicio hac pœna puniri peccatorem, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viveret, oblitus est Dei. Ne autem hæc prima de pœnitentia concio solitam aliarum longitudinem excederet, hæc ipsa exempla à totius concionis corpore seiunximus: quæ qui volet referre, in eo loco tractabit, in quo aduersus eos, qui pœnitentiam vel in futurum tempus, vel ad finem vsque vitæ differunt, disputamus. Sic igitur ait.

In histor.
Anglica. c.
14. & 15.

FUIT quidam in prouincia Merciorum, cuius visiones ac verba, nec non & conuersatio plurimis alijs, sed non sibi met profuit. Fuit autem temporibus Cætridi Regis, vir in laico habitu atq; officio militari positus: sed quantum pro industria exteriori Regi placens, tantum pro interna suimet negligentia displicens. Admonebat ergo illū sedulò Rex vt confiteretur, ac relinqueret scelera sua, prius quam

quàm subitæ mortis superuentu, tempus pœnitendi, seq; corrigendi
 amitteret. Verùm ille frequenter licet admonitus, spernebat verba
 salutis, seque tempore sequenti pœnitentiam acturum promittebat.
 Hæc inter, tactus infirmitate, decidit in lectum, atq; acri cœpit dolo-
 re torqueri. Ad quem ingressus Rex, qui eum diligebat, vehementer
 hortabatur, vt vel tunc antequam moreretur, pœnitentiam ageret
 commissorum. At ille respondebat, non se tunc velle confiteri pecca-
 ta sua, sed cùm ab infirmitate resurgeret, ne exprobrarent sibi foda-
 les, quòd timore mortis faceret ea, quæ sospes facere. nolebat: forti-
 ter quidem (vt sibi videbatur) loquutus, sed mirabiliter (vt postea pa-
 ruit) dæmoniacæ fraude seductus. Cumq; morbo ingrauescente de-
 nuò ad eum visitandum ac docendum Rex intraret, clamauit statim
 miserabili voce: Quid vis modò? quid huc venisti? non enim mihi
 aliquid vtilitatis, aut salutis potes vltra conferre. Ait ille: Noli ita lo-
 qui, vide vt sanum sapias. Non, inquit, insanio, sed pessimam mihi cõ-
 scientiam certus præ oculis habeo: Et quid, inquit, hoc est? Paulò an-
 tè, inquit, intrauerunt domum hanc duo pulcherrimi iuuenes, & se-
 derunt iuxta me, alter ad caput, & alter ad pedes, protulitque vnus li-
 bellum perpulchrum, sed valde modicum, ac mihi legendum dedit:
 in quo omnia quæ vnquam bona feceram intuens, scripta reperi, &
 hæcerant nimium pauca & modica. Receperunt codicem, neque ali-
 quid mihi dicebant. Tunc subitò superuenit exercitus malignorum
 & horrendorum spirituum, domumq; hanc & exterius obsedit, &
 intus maxima ex parte residens impleuit. Tunc ille qui & obscurita-
 te tenebræ faciei, & primatu sedis maior esse cæteris videbatur,
 proferens codicem horrendæ visionis, & magnitudinis enormis, &
 ponderis penè importabilis, iussit vni ex satellitibus suis mihi ad le- 54
 gendum deferre. Quem cum legissem, inueni omnia scelera, non so-
 lum quæ opere vel verbo, sed etiam quæ tenuissima cogitatione pec-
 caui, manifestissimè in eo tetricis esse descripta literis. Dicebatque
 ad illos, qui mihi adfederant viros candidis vestibus nitentes: Quid
 hic sedetis, scientes certissimè, quia noster est iste? Responderunt:
 Verum dicitis: accipite, & in cumulum damnationis vestræ ducite.
 Quo dicto, statim disparuerunt, surgentesque duo nequissimi spiri-
 tus, habentes furcas in manibus, percusserunt me, vnus in capite, &
 alius in pedibus: qui videlicet modò cum magno tormento transfo-
 diunt viscera mea, & interiora corporis mei penetrant, moxque vt
 ad inuicem peruenient, moriar, & paratis ad rapiendum me Dæmo-
 nibus, in inferni claustra pertrahar. Sic loquebatur miser desperans,

& non multò post defunctus, pœnitentiam quam ad breue tempus cum fructu veniæ facere superfedidit, in æternum sine fructu pœnis subditus facit. De quo constat, quia sicut B. Papa Gregorius, de quibusdam scribit, non pro se ista, cui nō profuere, sed pro alijs viderit: qui eius interitum cognoscentes, differre tempus pœnitentiæ, dum vacat, timerent, ne improviso mortis articulo præuenti, impœnitentes perirent. Quòd autem codices diuersos per bonos, siue malos spiritus sibi vidit offerri, ob id superna dispensatione factum est, vt meminimus facta, & cogitationes nostras, non in ventum diffuere, sed ad examen summi iudicis cuncta seruari, & siue per amicos Angelos in fine nobis ostendenda, siue per hostes nostros.

Gregor.

Hanc verò sequentem historiam, sicut à venerabili Antistite Petelmo didici, simpliciter ob salutem legentium, narrandum esse putavi. Noui autem ipse fratrem (quem vtinam non nollem, cuiusetiam nomen, si hoc aliquid prodesset, dicere possem) positum in monasterio nobili, sed ipsum ignobiliter viuentem. Corripiebatur quidem sedulò à fratribus, & à maioribus loci ad castigatiorem vitam conuerti admonebatur. Et quamuis eos audire nolisset, tolerabatur tamen ab eis longanimiter ob necessitatem operum ipsius. Erat enim fabrilis arte singularis. Seruiebat autem multum ebrietati, & cæteris remissioris vitæ illecebris, magisque in officina sua die noctuque reside-
 56 re, quã ad psallendum, aut orandū in Ecclesia, audiendumq; cum fratribus verbum vitæ concurrere consueuerat. Vnde accidit illi, quod dicere quidã solent. Quia qui non vult Ecclesiæ ianuam spòte humiliatus ingredi, necesse habet ianuã inferni non sponte damnatus intrare. Percussus enim languore, atque ad extrema perductus, vocauit fratres, & multum mœrēs, ac damnato similis, cœpit narrare quod
 57 vidisset inferos apertos, & Sathanam demersum in profundis Tartari, Caiphamq; cū cæteris, qui occiderant Dominū, iuxta eum flammis vlticibus traditum. In quorum vicinia, inquit, heu misero mihi locum aspicio æternæ perditionis esse paratum. Audientes hæc fratres cœperunt diligenter exhortari, vt vel tunc positus adhuc in corpore, pœnitentiam ageret. Respondebat ille desperans: Non est mihi modò tempus mutandi vitam, cum ipse viderim iudicium meum iam esse completum. Talia dicens, sine viatico salutis obiit, & corpus eius in vltimis est monasterij locis humatum: neque aliquis pro eo missas facere, vel Psalmos cantare, vel saltem orare præsumebat. O quam grãdi distantia diuisit Dñs lucem à tenebris! Beatus protomartyr Stephanus passurus mortem pro veritate, vidit celos apertos, vidit

I. n. c.

vidit gloriam Dei: & vbi erat futurus ipse post mortem, ibi oculos mentis ante mortem misit. At contrâ faber iste tenebrôsæ mentis, imminente morte, vidit aperta tartara, vidit damnationem Diaboli, & sectatorum eius, vidit etiam suum infelix inter tales carcerem, quò miserabilius ipse desperata salute descenderet: sed viuentibus qui hæc cognouissent, causam salutis sua perditione relinqueret. Factum est hoc nuper in prouincia Berniciorum, ac longè lateque difamatum, multosque ad agendam, & non differendam scelerum suorum pœnitentiam prouocauit. Quod vtinam ex hac nostrarum lectione literarum fiat. Hactenus venerabilis Bedæ verba: quæ maximum certè cessantibus, & pœnitentiam in sequentia tempora differentibus metum incutere deberent.

CONCIO SECVNDA DE VERA ET falsa pœnitentiâ: quæ ab altera dehortans, ad alteram hortatur.

Quo in loco de prima ac præcipua pœnitentiæ parte, nempe contritione, differitur.

T H E. Convertere ad Dominum, & relinque peccata, &c. Ecclesiasti. 17.

N superiori concione, fratres charissimi, vos ad pœnitentiæ studium adhortati sumus: virtutis huius tum mirabilem vtilitatem, tum etiam necessitatem vobis ob oculos ponentes. Nunc ratio ipsa exigere videtur, vt qua ratione pœnitentia salubriter agenda sit, exponamus. Rectè enim Plutarchus, eos, qui ad virtutem adhortantur, nec tamen docent qua ratione exercenda sit, similes ijs esse ait, qui lampadem quidem emungunt, nec tamen oleum infundunt: quò fit, vt accensa lampas protinus extingatur. Vt hoc igitur nos oleum pœnitentiæ lampadi, quò perpetuò luceat, infundere potissimus, cœlestem opè sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

Simil.

A V E M A R I A.

¶ Cum Hieremiam Prophetam Dominus ad prædicandum populo suo misisset, hoc illi officium præcipuè demandauit: vt primùm quidem euelleret atque destrueret, deinde ædificaret, atque plantaret.

3 raret. Quisquis enim populum ad pietatem & iustitiam instituere pa-
 rat, primùm quidem in hoc incumbere debet, vt prauos & inuetera-
 tos eius mores destruat atq; euellat: deinde, vt illis euulsis, salutariũ
 plantarum, hoc est, virtutum semina conferat: quemadmodum ij fa-
 cere solent, qui inculta & syluestria loca excolere, & in eis frumenti
 semen iacere volũt. Cũ ergo nos hoc sacro tempore sermones de
 pœnitentia habere proposuerimus, priusquam de vera pœnitentia
 differamus, falsa prius euellenda atque demolienda est. Quod qui-
 dem consilium Philosophis etiam placet, qui primam virtutem esse
 dicunt, vitia fugere: quibus è medio sublatis, facilè est virtutes ani-
 mis inferere.

P A R S P R I O R. §. I.

4 **A**D hoc igitur sciendum primò est, in omnibus rebus, quæ vel
 natura, vel arte constant, esse alias quidem veras, alias nõ veras,
 quæ tamen veritatis speciem referant. Est enim verum & adulterinũ
 aurum, est item vera & adulterina moneta, sunt etiam veræ & adul-
 terinæ margaritæ atque lapilli. Idem autem in moribus quoque no-
 stris euenit. Est enim vera & falsa iustitia, vera & falsa religio, vera &
 ficta humilitas, & vera item & ficta charitas: alioqui nunquã Apосто-
 lus dixisset, vt dilectionem sine simulatione, & charitatẽ non fictam
 retinere mus. Sicut ergo in cæteris virtutibus sunt veræ & adulterinæ
 virtutes, speciem pietatis retinentes, virtutẽ autẽ eius abnegantes: ita
 in pœnitentia hoc idem reperire licet: vt alia quidem sit vera, alia fi-
 cta & simulata. Vera est illa, quam Dominus per Prophetam à nobis
 exigit cũ ait: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio,
 & fletu, & planctu, & scindite corda vestra. Vera item est, quam hæc
 5 verba, quæ modò proposui, exprimunt. Conuertere ad Dominum,
 & relinque peccata, &c. Falsa autem est illa, quam Israelitis Prophe-
 ta tribuit cũ ait: Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua menti-
 ri sunt ei. Cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fideles ha-
 biti sunt in testamento eius. Hæc igitur falsa pœnitentia erat, quæ
 cũ foris pœnitentiæ imaginem verbis præ se ferret, intus tamẽ lon-
 gè à veræ pœnitentiæ ratione abhorrebat. De qua item Dominus per
 Prophetam conqueritur cũ ait: Et non est reuersa ad me in toto
 corde suo, sed in mendacio. Mendacium autem huiusmodi conuer-
 sionem vocat, vel quia pœnitentis animi speciẽ improbus homo præ
 se fert, vel certè quia mentitur, cum nõ implet quod promisit, quan-
 do à peccatis, quæ se damnare ac detestari professus est, non rece-
 dit. Quod cuius periculi sit, declarat Hugo de S. Victore: qui tria nu-
 merat

Rom. 12.
2. Cor. 6.

Ioel. 2.

Psal. 77.

Hugo de 12
abusioni-
bus.

merat obstinatorum hominum genera. Primum eorum, qui ex correctione non proficiunt. Secundum, & quidem grauius eorum, qui ex commonitione deteriores fiunt: qui videlicet ex lima rubiginem contrahunt. Tertium verò ait eorum esse, qui emendationem promittunt, quam non præstant. Hos enim meritò inter obstinatos numerat, quia de his (quamdiu tales permanent) spes nulla salutis est. Emendationem quippe promittere, nec præstare, id verò est vitium vitio cumulare. Horum autem prauitatem ad tempus Dominus dissimulare videtur, quam tamen suo tempore debitis supplicijs tantò grauius, quantò seriùs puniet, sicut Propheta dicit: Inimici Domini mentiti sunt ei, & erit tempus eorum in secula: siue vt alij verterunt, in seculo. Quod perinde est, ac si diceret, Modò quidem isti mentiuntur Deo, cuius leges violant: sed erit tamen cum mendacij huius pœnas pendant, quas in futuro seculo perpetuò daturi sunt. De quo tempore rursus ait, Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Vt enim incredulis quibusdam Saluator dixit: Tempus meum nondum aduenit: tempus autem vestrum semper est paratum: ita idem modò improbis omnibus dicere potest; Hoc præsentis tempore liberum vobis est, me permittente atque silente, impunè facere, quod libitum est. Aderit tamen tempus cum diuturnum hoc silentium soluam, & collectam atque seruata in pectore meo longa patientia iram, supra caput vestrum effundam. Nec longis hoc vindictæ tempus dilatatur spatijs, cum scriptum sit. Iuxtà est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

Cæterum vtriusq; pœnitentiæ, veræ scilicet, ac falsæ, in Dauide & Saule commodissimum videre licet exemplam. Vterque enim deliquit, vterq; hanc vocem protulit: Peccaui, & tamen alter audit: Dñs quoq; transtulit peccatum tuum: non morieris: de altero verò, cum pro eo Samuel preces funderet, Dñs ait: Vsq; quò tu luges Saul, cù ego proiecerim eum? Cur igitur ille veniam consecutus, hic verò nõ est cõsecutus, cum eadem vtriusq; vox fuerit? nisi quòd Dauid toto corde ad Dñm est reuersus, què tamen animù Saul non habuit: alioqui si haberet, eandè quam alter veniã consequeretur, cum Deus personam non accipiat. Talis enim eorum pœnitentia esse videtur, qui vbi primù scelera sua hoc tempore confessi fuerint, in eadè protinus relabuntur: neque de praua consuetudine & licentia iurandi, peierandi, mentiendi, detrahendi, maledicendi, maleprecandi, atque concupiscendi quicquam remittunt, nec vllum virtutis ac pietatis officiù amplectuntur: sed ijdem omnino permanent, qui ante fuerat. Quos

verisimilè

Psal. 80.

Psal. 74.

Deut. 52.

2. Reg. 12.

2. Reg. 16.

9 verisimile est, sacramenti virtutē & gratiā minimè percepisse. Quod vel hoc vno exemplo colligi potest. Si quis graui corporis morbo laborans, potionē sibi à medico præscriptam ebibens, nihilo melius haberet: sed idem febris ardor illum incenderet, idem ciborum fastidium, eadem sitis, eadem corporis debilitas illum premeret: quis huiusmodi potionem salutarem illi fuisse crederet, cum nihil de morbi molestijs immutarit? Cùm igitur sacramentalis confessio velut quædam animorum potio sit, qua noxij & pestilentes peccatorum humores ab anima pelluntur, & status eius diuinæ gratiæ ope rectè constituitur: si nihil horum efficiat, si idem spiritualium rerum fastidium in ea manet, eadem terrenarum rerum sitis atq; cupidō, idem libidinum æstus, idem auaritiæ atque ambitionis ardor, eadem ad omnia virtutum officia infirmitas atque imbecillitas: qua quæso cōiectura vel indicio colligere potero, spirituales hanc medicinam tibi profuisse?

Sed fortasse dices. Non continuò certum argumētum colligi potest, confessionem meam inanem extitisse, quod protinus in eadem crimina lapsus fuerim. Hoc enim prauis habitibus, & inueteratæ consuetudini magis tribuendum esse videtur: cum difficillimum sit assuetam relinquere, quæ in naturam quodammodo versa sunt. Fateor, hanc certam fictæ cōfessionis coniecturam & argumentum nō esse. Fieri enim potest, vt vera quidem confessio & pœnitētia præcesserit, & tamen incautus homo, sibiq; parū prospiciens, partim praua prioris vitæ cōsuetudine perurgente, partim Diabolo suggerente, in pristina statim vitia corruat. Sed frequentius tamen hoc euenire ex eo puto, quòd taliū confessio fuerit (vt Theologi loquuntur) informis.

II Potest enim vera esse confessio, & informis tamē: qua videlicet quis sacramentū tantū suscipit, non etiā rem sacramenti, quæ est Spiritus sancti gratia. Qua deficiente, fragilis homo, prauēq; assuetus, occasione oblata in eadē protinus vitia labitur. Vt enim D. Thom. ait: *D. Thom.* minima etiā gratia omnia lethalia crimina vitare potest, quandoquidē charitas ab ea proficiscitur: cuius est non verbotenus, sed re ipsa Deū diligere super omnia, atq; peccatū super omnia simili ratione odisse. Verè enim charitas, quæ veræ pœnitentiæ beneficio per Spiritū sanctum effunditur in cordibus nostris, magis Deū diligit, quàm cupiditas millia auri & argenti, atq; omnia totius mūdi bona. Quò fit, vt qui hoc modo Deū diligit, nullius rēporariæ rei pretio illum commutare velit. Quo nomine Ioānes ait: Qui natus est ex Deo, nō *I. Ioan. 3.* peccat: generatio enim Dei conseruat illum. Hoc est, diuina cogna-

Ioan. 4.

Iob. 15.

August.

Bernar.

August.

tio, qua homo cœlestis spiritus particeps effectus est, cōseruat illū, & à terrenis rebus abductum ad cœlestia rapit: cū sit in eius pectore fons aquæ salientis in vitam æternam. Hac igitur de causa Ioānes ait, qui ex Deo natus sit, non peccare: quoniam vel perpetuò à lethali- bus abstinebit peccatis, vel certè raro & difficulter in ea corruet: & cū in ea fortasse labitur, non sine interno conflictu atq; sensu ani- mi labitur, utpote qui Deum, quem super omnia charissimū habet, amittere atque à se ablegare, & infima aliqua re cōmutare, grauitè & molestè fert. Nunquam enim sine doloris sensu amittitur, quod cum amore possidetur. Quò fit, ut qui bibunt quasi aquam iniquita- tem, hoc est, qui sine vllò doloris sensu facilè in peccata ruunt, à di- uina gratia & charitate longè abesse videantur. Cum autè fidelium plurimos videamus, peracta confessione sine vllò gemitu, aut inter- no conflictu præcipites in omnia scelera ferri: quo indicio colligere poterò, hos charitatem, & spiritum Domini, & diuinæ gratiæ lumen percepisse? Lumen enim non potest non lucere: charitatis verò ig- nis non potest non ardere. Cū igitur nihil in te splendoris, nihil ardoris videam, qua coniectura te cœleste lumen & ignem perce- pisse cognoscam? Adde etiam, quòd quamuis commune sit cuicum- que gratiæ omnia lethalia crimina posse vitare, sacramentalis tamen gratia, quæ in confessione datur, singularem quandam vim aduer- sus peccatum habet: cū hoc sacramentum in peccati remedium sit à Christo Dño institutum. Cū igitur videam, multos post hoc sa- cramentum sine vlla mora eadem crimina repetere, qua ratione col- ligere poterò, istos cœlestem hanc vim recepisse, quæ nullum à se crimen abdicauit? Hinc D. August. hoc modo pœnitentem alloqui- tur: Si pœnitens es, pœniteat te: si pœnitet te, noli facere: si adhuc fa- cis, pœnitens non es. Huiusmodi verò pœnitentes D. Bernard. his verbis accusat: Pœnitentia, inquit, est de præteritis malis dolere, & sic plangere commissa, ut non committat plangenda: irrisor nam- que, & non verè pœnitens est, qui adhuc agit, quod pœniteat. Idem etiam D. August. testatur his verbis: Pœnitentiam agis, genu figis, & rides: subfannas patientiam Dei. Idemq; rursus in sermone quodā: Qui pectus, inquit, suum tundit, & non corrigit, peccata solidat, nō tollit. Ex cuius verbis facilè colligimus, qui hoc modo pœnitentiā agunt, medicamenta illis adeò non proficere, ut remedia in venena mutantur: cū sancti Patres asserant, hoc non esse pœnitere, sed irri- dere patientiam Dei.

Quàm multi verò sunt fratres, qui quotannis hæc diuina sacra-
menta

15 **menta sine vlla vera peccati detestatione & fuga suscipiunt: sicque ad multam ætatem perueniunt, falsa pœnitentiæ imagine delusi! Horum autem miserådum statum, simul & periculum Oseas Propheta sub nomine Ephraim appositissima similitudine describit his verbis: Ephraim factus est subcinericius panis, qui non reuersatur. Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit. Panis subcinericius nisi sæpe vertatur de latere in latus, alterum quidem latus adurit, alterum manet incoctum: atque ita inutilis prorsus ad edendum est. Tales sunt ij, qui tota vita in sceleribus suis immoti manent: vtpote qui nunquam veram pœnitentiam egerint, neque ab auersione sua ad Dominum verè & ex animo conuersi fuerint. Quorum obstinatum animum apud Hieremiam Dominus demiratur dicens: Nunquid qui auersus est, non reuertetur? Populus autem hic auersus est auersione contentiosa: apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti. Quorum deinde perditionem & obstinationem Oseas insinuat, cum subdit: Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit. Dæmones quippe humani generis hostes & prædones, omnia eius bona diripuerunt, & plagis impositis abierunt semiuiuo relicto. Per lethalia quippe scelera, in quæ nos ipsi præcipitant, non modò cœlestis gratiæ bona amittuntur, sed bona etiam naturæ ita dissipantur, vt quò diutiùs homo in eis perseuerat, eò magis & illa destruat, & malorum suorum sensum amittat. Hoc est enim quod ait, Et ipse nesciuit. Cum verò malum & periculum prorsus ignoratur, quod ei remedium adhiberi poterit? Quod deinde repetit & amplificat, cum protinus subdit, Sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit. Hoc est, neque in ipsa ætate, quæ**

17 **canis respersa est, quæ & carnis affectus deprimit, & prudentiam auget, conceptam semel improbitatem deserere voluit: sed quemadmodum adolescentia & iuuentus, ita etiam senectus varijs sceleribus contaminata fuit. Itaque in huiusmodi hominibus vt ætatis, ita etiã peccatorum canicies inuenitur. Qua quidem re nihil in vita reperiri periculosius potest. De hac enim peccatorum canicie Propheta dicit: Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ. Hoc est, Quoniam ad prouidenda ea mala & pericula in quibus versabar, & cæcus, & omnis sensus expers eram, nunquam de remedio & medicina cogitavi. Quò factum est, vt eadè vulnera computruerint, & corrupta sint, meque ob id in summum salutis & vitæ discrimen adduxerint. Vetusta enim & inueterata mala, difficilè ad sanitatem perducuntur. In hoc ergo periculo versantur ij, quo-**

Osee. 7.

Hierem. 8.

Psal. 37.

rum pœnitentia non vera, sed ficta & falsa est.

Sed demus te veram pœnitentiam egisse, & veniam atque gratiã cum sacramento percepisse: quem fructum ex ea pœnitentia refers, cum protinus eadem peccata repetis? Vt enim D. August. ait: Inanis est pœnitentia, quam sequens coinquinat culpa: nihil profunt lamẽta, si iterantur peccata: nihil iuuat à malis pœnitẽtiã agere, & mala deuo iterare. Hinc Isidorus illã Dñi vocem explanans: Lauamini, & mundi estote, sic ait: Lauatur & mundus est, qui & prætèrita plãgit, & futura non admittit: lauatur & non est mundus, qui plangit quod gefsit, nec deserit. Huius igitur pœnitentiã inanitã Ecclesiasticus varijs similitudinibus declarat his verbis: Vnus edificans, & vnus destruens, quid prodest illis nisi labor? Vnus orans, & vnus maledicẽs, cuius vocem exaudiet Deus? Qui baptizatur à mortuo, & iterũ tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? In lege olim quisquis cadauer contigisset, im mundus habebatur, oportebatq; illũ lustrali aqua ab hac legis immunditia expiari. Sensus ergo huius sententiã est. Qui à mortui contactu expiatus fuit, iterumq; mortuum tangit, quid ei prior illa lustratio contulit? Quam quidẽ sententiam D. Gregor. cæteri; sancti Patres ad traducendam illorũ pœnitentiam citant, qui posteaquã per illã fuerũt expiati, protinus expianda cõmittunt. Quẽ sensum idẽ Ecclesiasticus insinuauit cum protinus subdit: Sic homo qui ieiunat in peccatis, hoc est, qui se propter admissa crimina ieiunijs macerat: qui tamen iterum eadem facit, quid proficiet humilian de se? orationem illius quis exaudiet? Videtis ergo fratres, quã sit huiusmodi pœnitentia inanis! Quam Salomon quoq; in Prouerbijs notauit cum ait: Sicut canis qui reuertitur ad vomitum suum, sic im prudens qui iterat stultitiam suam. Qua similitudine Petrus Apostolus vsus, aliam addit de sue lota, quã reuertitur ad volutabrum luti. His argumentis fratres colligimus, eorum quos hoc modo pœniter, laborem esse superuacaneum: qualis eorum esset, quorum alter ædificaret, alter destrueret. Vtinam verò nihil prætèrea incõmodi huiusmodi pœnitentia haberet, leuius hoc ferendum esset.

§. I.

¶ Est tamen aliud longè grauius, magisq; pertimescendũ, nempe quod Apostolus ait: Si quã destruxi, iterum hæc ædifico, prauaricatore me constituo, hoc est, noui criminis reum facio. Post perceptam enim singulari Dei beneficio veniam & gratiã, post sacrificiũ illud quo se homo ad sacerdotis pedes Deo dicauit, firmiterq; apud illum statuit, se nunquam ampliùs Dei leges violaturum, iterum eadem

August.

Isidorus.

Isai. 1.

Ezech. 34.

Num. 19.

Gregor.

Prou. 26.

2. Petr. 2.

Galat. 2.

- 21 dem committere, an nō hic ingrati animi crimine scelerā sua cumulat & auget? Quod quidem scelus D. Gregor. spiritualement quendam apostasiam appellat: Sic enim ait: Quemadmodum qui à fide recedit, apostata est: ita qui ad peruersum opus, quod deseruerat, redit, ab omnipotente Deo apostata iudicatur, etiā si fidem tenere videatur. Appellat autē vir sanctus crimen hoc apostasiam: non quod verè & propriè apostasia sit: sed quemadmodum Apostolus eos qui indignè ad Eucharistiæ sacramētum accedunt, reos esse ait corporis & sanguinis Dñi, hoc est, eis similes, qui in sacrum eius corpus deliquerūt, & sanguinem fuderunt: ita qui à iustitia quam sectabatur, ad improbitatē redit, apostatæ scelus imitatur, qui à fide, quā erat professus, ad perfidiam retrocedit. Maioris enim criminis cōparatione, crimē hoc propter similitudinem voluit amplificare. Quærit autem D. Thomas, D. Thom.
- 22 vtrum sit grauius peccatum, idne quo amittitur innocentia, an quod cōmittitur post pœnitentiam, impetrata peccati venia. Ait autem grauisimā quidem esse innocētia iacturam, & grauisimum scelus esse, quo tanta res amittitur: nihilominus tamen grauius esse post pœnitentiam & diuinam gratiam, atque veniam perceptam, veniæ largitorem iterum offendere. Quo nomine scelus hoc grauius esse decernit. Cuius grauitatem apud Hieremiam Dominus memorabili quodā exemplo atq; narratione declarat. Quam non grauabor hoc in loco referre. Cū exercitus Assyriorum Hierosolymā obsideret, & filij Israel: Hieremiæ vocibus admoniti, in tanto se discrimine propter admiffa scelera versari intelligerēt (ac præcipuè propter tyrannidem, quam in seruos Hebræos exercebant, quos elapso septennio contra diuinæ legis percriptionem captiuos detinebant) iram Dñi lenire volentes,
- 23 in eius templum cōuenerunt, ibidemq; communi consensu libertatē seruis prædicarunt. Solenni q; sacrificio peractō, vitulū in frustra concidentes, atq; inter eius partes transeuntes, similem sibi mortem atque dilacerationem, re ipsa imprecati sunt, si quod erat rectè factum reuocarent. Quo tempore cum exercitus Assyriorum propter Ægyptios aduentantes obsidionem soluisset, vbi filij Israel ab imminente periculo se liberatos viderunt, quod erat rectè factum abrogantes, seruos iterum suos pristinae seruituti addixerunt. Ad quos hanc Dñs legationem per Hieremiam misit: Vos, inquit, fecistis quod rectū erat in oculis meis, vt prædicaretis libertatē vnusquisq; ad amicum suum: & iniistis pactum in conspectu meo, in domo in qua inuocatū est nomen meum super eam. Et reuersi estis, & commaculastis nomen meum: & reduxistis vnusquisq; seruum suum, & vnusquisq; ancillam suam,

suam, quos dimiseratis vt essent liberi, & suæ potestatis: & subiugastis
 eos vt sint vobis serui & ancillæ. Propterea hæc dicit Dominus: Vos
 non audistis me, vt prædicaretis libertatem vnusquisque fratri suo,
 & vnusquisque amico suo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait
 Dominus, ad gladium, ad pestem & famem: & dabo vos in commo-
 tionem cunctis regnis terræ. Et dabo viros qui præuaricantur fœdus
 meum, & non obseruauerunt verba fœderis, quibus assensi sunt in
 conspectu meo: vitulum quem conciderunt in duas partes, & tran-
 sierunt inter diuisiones eius. Principes Iuda, & principes Hierusalem,
 eunuchi & sacerdotes, & omnis populus terra, qui transierunt inter
 diuisiones vituli: & dabo eos in manu inimicorum suorum, & in ma-
 nus quærétium animâ eorum: & erit morticiniû eorum in escâ vola-
 tilibus & bestijs terræ. Et Sedechiâ regem Iuda, & principes eius da-
 bo in manus inimicorum suorû, & in manus quærétium animas co-
 rum, & in manus exercituû regis Babylonis, qui recesserunt à vobis.
 Ecce ego præcipio, dicit Dñs, & reducam eos in ciuitatē hanc, & præ-
 liabuntur aduersus eam: & capient eam, incendunt igni: & ciuitates
 Iuda dabo in solitudinem, eò quòd non sit habitator. Hactenus ver-
 ba Hieremiæ: quæ quidem si ad perterrefacienda malè pœnitentium
 corda non sufficiunt, nescio quid à me formidabilius in hac causa ef-
 ferri queat. Aduersus illos autem, qui horum impudentiam imitan-
 tur, clamat Petrus Apostolus dicens: Meliùs illis fuerat viam veritatis
 non nosse, quàm post agnitam retrocedere ab eo, quòd illis traditum
 est sancto mandato. Vt autem vobis mentem meam hac in re ape-
 riam, asseuerare non dubito, inter omnia mala, quibus nunc mundus
 premitur, hoc mihi vel omnium maximum, vel vnum inter maxima
 connumerandum videri: quòd intelligam, maximam hominum tur-
 bam in summo salutis æternæ discrimine versari, dum hoc modo cõ-
 fitentur, & vix peracta confessione in eadem crimina relabuntur. Ne-
 mo ergo se decipiat, nemo sola cõfessione salutē sibi polliceatur, ni-
 si capitale odiû illi ac detestationem lethalium criminum adiungat.
 Hinc Salomon ait, Qui abscondit scelera sua, non dirigetur. Qui au-
 tem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.
 Præuidebat enim in spiritu futuros multos, qui sola scelerum suorû
 confessione contenti, salutem sibi pollicerentur. A quo illos errore
 abducit, cum confessioni eorundem fugam copulauit, sine qua con-
 fessio ad æternam salutem nihil iuuat. Cæterùm, quoniam hactenus
 destruere, atque euellere adulterinam pœnitentiã conati sumus,
 superest, vt veram atque germanam plantare studeamus.

27 SECVNDA PARS, VEL ALIA CONCIO
de prima pœnitentiæ parte, nempe Contritione.

Veram igitur, & integram pœnitentiam tribus præcipuè partibus, nempe contritione, confessione, & satisfactione contineri, ex ipsis etiam rudimentis Christianæ doctrinæ constat. Ex his autem tribus partibus; contritio magis necessaria esse dicitur. Fuit enim ante legem, & in lege, & modò sub gratia ad salutem necessaria: cum tamen sacramentalis confessio nec ante legem, nec sub lege præcepta, aut instituta à Deo fuerit. Euenire item potest, vt sola contritio salutem pariat: vbi sacerdotis cõpia non est (si confessio tamen fuerit in voto atq; proposito) sola autem confessio sine contritionis aut saltem attritionis ope, salutem dare nõ potest. Quo nomine verè pœnitentes admonendi sunt, vt non modò in exploranda vita sua studiosi ac diligentes sint, sed multò magis in ea deslenda, atq; per veræ cõtritionis affectũ deploranda ac detestanda. Quod contrà multi faciunt, qui cum in perscrutandis peccatis suis nihil penè finem faciunt, in contritionis tamen studio, hoc est, in deslendis conscientix suæ maculis, negligentissimi sint. Quò fieri plerumq; solet, vt eorum pœnitentia veluti corpus sine anima informis & mortua sit. Rectè enim D. Greg. Qui peccata, inquit, cõfiteatur, & non deslet, perinde est ac si quis medico vulnera detegeret, & curari nollet. Neq; enim hic sanitatem corporis, neq; ille mentis consequetur. Quocirca vtraq; pars amplectenda est: ea tamen lege, vt quod maius est, maiori quoq; studio consecremur. De hac igitur præcipua pœnitentiæ parte, nempe contritione, tria mihi explicanda esse videntur: hoc est, quid contritio sit, qualis esse debeat, & qua item ratione illam in mentibus nostris
28 alere, atque nutrire valeamus.

Gregor.

Diuisio.

Principiò igitur contritionẽ, sancti Patres peccati detestationẽ atque odiũ esse definiunt, supra omne quod odio haberi potest, idque propter Deũ super omnia dilectũ. Ex qua quidem diffinitione apparet, peccatorũ dolorẽ non contritionẽ, sed veræ cõtritionis effectũ & comitẽ indiuiduũ esse. Ex ea enim summa peccati detestatione atq; odio, duo necessariò cõsequuntur: alterũ, dolor ingès, quòd ea admisimus, quæ summo odio detestamur: alterũ, fixũ immotũq; propositũ nullo modo cõmittẽdi quod tã immani odio prosequimur: atq; hæc duæ præcipuè cõtritiõis partes habentur: quarũ altera præteritũ tẽpus, altera præsens, & futurũ respicit. Iam ergo singulas huius diffinitionis partes, hoc est, veræ contritionis conditiones expendere incipiamus.

Estigitur (vt modò diximus) contritio summa peccati detestatio, 30
 idque propter Deum summè dilectum. Itaq; peccatorum detestatio
 ac dolor non ex ea solùm causa manare debet, quòd per illud cœle-
 stem hereditatem, tanquam rebelles & inobedientes filij amissimus,
 & gehennæ supplicium commeruimus: sed quia per illud pijsimum
 parentem Deum, cuius beneficio in lucem editi & seruati, atque ab
 æterna morte pretioso eius sanguine redèpti sumus, violauimus, at-
 que offendimus. Rectè enim D. Aug. Qui gehennā metuit, non pec-
 care metuit, sed ardere: ille autem peccare metuit, qui peccatum sicut
 gehennā metuit. Hoc ergo modo, & hac de causa, peccati virus dete-
 standū est. Hoc enim Deo gratum est, quòd eū diligas, & propter il-
 lum doleas. Quòd verò te ipsum ames, soloq; tui amore inductus, vel
 supplicia tua timeas, vel damna desleas, cū vtrumq; ex eadem proprij
 amoris radice frequenter proficiscatur: nō est cur hoc gratum Chri- 31
 stus Dñs habere debeat. Est quidē huius timoris affectus (quāuis hæ-
 retici reclamant) meritò cōmendandus, & inter Spiritus sancti etiam
 dona connumerandus: quando quidē timor hic, qui seruilis dicitur,
 filiorum timori aditum præbet: solus tamen per se salutem dare non
 potest. Cautum erat olim (vt in Esther libro legimus) ne quis Assueri
 regiam sacco indutus ingredi posset: quòd hæc vestis seruilis esset,
 ideoque aula regis indigna. Hæc autem seruorum vestis, seruilis ti-
 morem designat, quem qui habet, si nihil aliud habeat, cœlestis re-
 gis palatium ingredi nequaquam potest. Nuptialis ergo vestis assu-
 menda nobis est, ne ligatis manibus & pedibus in tenebras exterior-
 res extrudamur. Quæ quidem vestis charitatem designat, qua Deum
 super omnia diligentes, de illius offensione propter illum dolemus.
 Hoc enim à nobis Dñs exigit cū per Prophetā dicit: Si reuerteris Is- 32
 rael, ad me conuertere. Hoc est, si anteaactæ vitæ scelera detestaris, si
 viam perditionis per quam hæctenus ingressus es, deseris, ad me con-
 uertere, me intuere, me respice, mihi adhære, in me vnum oculos cōij-
 ce, mihi vni obsequi & placere satage, & in mei gratiam pristina vitia
 tua, & carnis illecebras depone.

En fratres, cuius rei gratia anteaactæ vitæ crimina detestari, & plan-
 gere debeamus. Ex hoc autem apertè liquet, quantus esse debeat do-
 lor, qui ex hac ipsa detestatione consequitur. Si enim Deum super
 omnia tanquam summum bonū diligere tenemur: consequens est,
 vt quod summo amore diligimus, cū possidemus, summo dolore lu-
 geamus cū amissimus. Sicut enim pari homines odio mortē oderunt,
 quo vitā diligunt: ita cū Deus & peccatum sibi mutuò aduersentur,
 neque

neque in eadem mente, non magis quam mors & vita hæerere simul possint: efficitur planè, vt quanto quis amore Deum diligit, tanto peccatum odio detestari, tantoque de eius commissione dolore affici debeat. ¶ Præterea, sicut Deus bonorù omnium summum atque maximũ est: ita peccatũ quod illi aduersatur, malorù omnium maximũ est: adeò, vt ne ipsa quidem ignis æterni pœna cum peccati malitia comparanda sit. Plus enim mali in peccato, quàm in gehenna est cum illud quidem causa, hoc verò effectus sit, & ne ipsa quidem æterna gehennæ pœna sufficiens atque plenum peccati supplicium sit. Sicut ergo gehennam homines summo odio detestantur: ita etiam ac multò adhuc maiori odio peccatum horrere debent. Hoc igitur peccati odio, hac commissorum detestatione ac dolore ad Dominũ conuerti veri pœnitentes debent. Quæ res quantum habeat æquitatis & iustitiæ, illa Prophetæ verba declarant, quibus ait: Cõuertimini, sicut in profundum recesseratis. Hoc est, qua ante auiditate fugituos honores, perituras diuitias, & pecudum voluptates captabatis, & quo dolore harum rerum iacturam lugebatis, eadem mente atque affectu, ad cœlestia atque diuina bona conuertimini: simili que doloris sensu plangite, quòd Deum amiseritis, quo amissa huiusmodi bona plangitis. ¶ Cùm autem dolor hic ex Dei amore oriatur, quòd quis magis hoc amore flagrat, eò vehementius hoc dolore concutitur. Hinc D. Gregor. Cùm vehemens pœnitentiæ spiritus mentem occupat, omne gaudium perturbat, vt nihil iam nisi flere libeat, nihil nisi quod terrere possit, attendat. Hunc autem doloris affectum Dominus à verè pœnitētibus præcipuè exigit: quod etiam in lege olim mira ratione figurauit. Cùm enim in omni similæ sacrificio thus & oleum supereffundi præcepisset, cùm ea tamen pro peccato offereretur, neutrum horum adhiberi præcepit, quia, inquit, pro peccato est. Quem locum Origenes explanans ait: In sacrificijs, inquit, pro peccato, nec oleum lætitiæ, nec thus suauitatis imponitur. De peccantibus enim ait Apostolus: Vt lugeam eos qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam, &c. Nec odor in eo suauitatis est. Quia ex persona peccatorũ dicitur: Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ: à facie insipientiæ meæ: Hinc Ioannes Climacus. Sicut, inquit, vidua quæ viro suo fuerit orbata, si filius sibi vnigenitus sit, illi soli innititur, eiusque post Dominum solatio potitur: ita & anima si lapsa fuerit, nullo alio solatio exitus sui tempore ita securè nititur, vt abstinentiæ labore atque lacrymis.

Isa. 31.

Gregor. in
Moral.

Origenes

Ioan. Clim.
Grad. 7.
de luctu,

¶ Quæret autem aliquis, qua ratione hunc tantum dolorem & peccati odium, ex tali præsertim causa, nempe ex Dei dilectione profectum, habere possit? Ad hoc igitur respondemus: hoc esse Dei donum, & singulare quidem donum, quodque aliorum donorum caput & fundamentum est: sine cuius ope nemo hunc animi affectum habere potest. Cuius rei cum multæ sint causæ, non infima tamen est demonis potentia, qui animam peccatis alligatam sub potestate sua (qua nulla in terris maior est) oppressam tenet. Is enim est fortis ille armatus, qui atrium suum, hoc est, mentem quam obsidet, in pace possidet, & vinculis suis sic obstrictam tenet, ut nisi diuina virtute emergere inde nullo modo possit. Sic enim in libro Iob legimus: Obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus. Deus enim obstetricis officio fungi debet, quæ flexuosus ille coluber (qui cubile sibi in misera peccatoris anima delegit, qui que spiris suis & caudæ voluminibus constrictam tenet) foras protrudatur: sola autem pœnitentia & veteris vitæ detestatione foras excluditur, quam nemo sine diuinæ virtutis ope consequi potest.

Quod cum ita sit, liquet sanè quæ potissimum ratione hunc animi motum consequi debeamus: nempe assiduis precibus & clamoribus ab eo petentes, qui solus hanc mentem atque animum donare potest. Hac enim fide & affectu Hieremias Propheta, peccatoris personam induens, Dñm orabat: *Conuerte me Domine, & conuertar.* Postquæ enim conuertisti me, egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi scæmur meum. Scæmur autem percutere homines solent, cum primum nouum aliquid & insolitum intelligunt, quod antea prorsus ignorabant. Tunc enim vel scæmur, vel frõem etiam non sine quodâ stupore & admiratione percutere solent. Hoc ergo indicio Propheta significat peccatorẽ, ubi diuinæ lucis intra se radium admisit, protinus tenebras suas, periculi sui magnitudinem, serpentis antiqui fraudem, detestabilem peccati faciem, diuinæ erga se bonitatis patientiam, beneficentiam, maiestatis amplitudinem, iustitiæ seueritatem agnoscit: & partim quidem timore corripitur, partim in spem erigitur, partim amore tantæ pietatis inflammatur, & tenebras suas horrens, cum Augustino clamat: *Væ væ tenebris meis, in quibus aliquando iacui. Cæcus enim eram, & cæcitatem amabam, & ad tenebras per tenebras ambulabam. Ab his ergo tenebris noui luminis beneficio emeruisse, id demum est scæmur suum percussisse.* Hoc igitur diuinum lumen, hanc cœlestem opem David quoque petebat, cum diceret: *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum in noua in* visceribus

Luce. 11.

Iob. 26.

Hier. 31.

August. in
medita.

Psal. 50.

39 visceribus meis. Ad hoc autem orationis genus Adrianus pœnitentia- Adria.
 tæ tēpore omnes teneri sentit: hac videlicet ratione inductus, quòd
 cum per se nemo nisi diuina ope adiutus, hunc animi affectum atq;
 peccati odium habere possit, qua ratione ad illud tenetur, eadem e-
 tiam ad hanc cœlestem opem implorandam teneri ait. Oratio enim
 eius generis præceptum est, quod nos in necessitatis articulo obli-
 gat. Necessitatis autem huius tempus est, vbi ad pœnitentiam & sa-
 lutarem animi compunctionem astringimur.

Nec hoc tamen contenti esse debemus, nisi nos quoq; quòd prò
 nostra virili possumus, præstandum curemus. Hoc enim ad omnia
 virtutum officia necessarium est, vt quæ facere debemus, à Domino
 petamus, & ipsi etiã illud ipsum quod possumus, exequamur. Deus
 enim quanuis frequenter (quæ eius est pietas) dormientes excitet,
 40 semper tamen adiuuat conantes, & ad id quod rectũ est aspirantes.
 ¶ Sed ais. Quo nam modo hunc animi mœrorem atque mœstitiam
 consequi poterò? Imitare pium illum & verè pœnitentem regem,
 qui cum Deo agens dicebat: Recogitabo tibi omnes annos meos in Isai. 38.
 amaritudine animæ meæ. Cuius exemplum D. Bernard. sectari cu- Bernar.
 piens aiebat: Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & sine fructu tran-
 sierunt: placeat tibi Domine, vt recogitè eos in amaritudine animæ
 meæ. Hoc autem D. Greg. ait, esse præteritum tempus redimere. Sic Gregor.
 enim illa Apostoli verba iuterpretatur: Redimètes tempus, quoniã Ephes. 5.
 dies mali sunt. Tempus, ait, redimimus, quando antea actam vitam
 (quam lasciuendo perdidimus) fiendo reparamus. Tunc enim cũ
 tempus illud quod malè collocatum & amissum est, luctus & mœro-
 41 nis materiam facimus, ipsum quodammodo recuperamus: quando
 quod antè seruierat libidini, modò salutarì mœrori seruit ac pœnitè-
 tiæ. ¶ Qua igitur ratione hunc in animo meo doloris affectum ex-
 citare incipiam? Multa sunt, quæ nos ad hoc commouere possunt,
 sed illud imprimis, si diligenter quid peccando amiseris, consideres,
 & quid merueris. Alius referret, quòd ius æternæ hæreditatis amise-
 ris, quòd æternum gehennæ supplicium promerueris, quæ duo ma-
 la sanguineis lachrymis (si id quidem fieri posset) lugenda essent:
 sed ego nihil aliud in præsentia dicam, nisi quòd peccando, Deum
 ipsum, hoc est, summum & infinitũ bonum, & omnium expetendo
 rum vltimum amifisti: & ex benevolentissimo, atque beneficentissi-
 mo Patre, seuerissimum iudicem, atque adeò capitalem hostem esse
 cisti. Quo ergo animi angore hæc tanta iactura desfidè est? Luget vi-
 dua dies noctesq;, quòd virum amifit: tu non lugeas qui Deũ toties
 ami-

amifisti? Qua ergo pœnitentia, quo animi angore flere debes, quod 42
 Deum amiseris, si iacturæ magnitudinî aliqua saltem ex parte luctus
 respondere debeat? Referunt hîstorîæ gentium, Alexandrum illum
 Magnû, cum ebrius esset, Clitum amicû fidissimû occidisse. Cû
 autem in se reuersus, quod fecerat, rescuisset, tanto dolore ob ami-
 ci mortem, & admissum dedecus consternatus fuit, vt sibi manus af-
 ferre, & mortem consciscere voluerit. Si ergo extinctus amicus, & fa-
 cti dedecus sic homines afficit: quo animo esse debet, qui & Deum
 amisit, & illius maiestatem atque imperium contempsit, & pro nihilo
 habuit? Est item percelebre Romanæ Lucretiæ exemplum, quæ
 tam acri animi dolore sauciata fuit, quod à Tarquino vim passa fue-
 rit, vt pectus suam pugione transfodiens, vitam sibi eripuerit. Quem
 eius dolorem, neq; gehennæ metus, neque cœlestis hereditatis amif-
 sio, neque diuinæ maiestatis violatio: sed solum infamiæ & turpitu- 43
 dinis dedecus, & mariti offensio excitarunt. Si ergo sola hæc causa
 tantum animo dolorem inussit, vt vitam & lucem perosa, sibi ipsa
 manus intulerit: quo quæso mœrore affici par est, qui tantò grauius
 deliquit, quantò maius est immensam Dei maiestatem violasse, con-
 tempisse, & pro nihilo habuisse, & ab eius gratia & cœlesti gloria ex-
 cidisse, quàm hominem offendisse? Quod enim Deus homine maior
 & beneficentior, hœc grauius est in eum, quàm in hominẽ deliquisse.
 Hinc Oseas Propheta: Noli, ait, lætari Israel, noli exultare sicut po-
 puli, quia fornicatus es à Deo tuo. Cæteri namque populi commen-
 titios Deos colunt: à quibus neque iuari, neque lædi possunt. Tu
 autem cum verum Deum colas, qui tibi Deus, hoc est, omnia bona
 est, quo te luctu conficere debes, qui hac præuaricatione omnia si- 44
 mul bona amifisti, dum eius leges & imperium contempsisti? Auget
 autem contemptio huius indignitatem, contemptio causa. Cû
 enim videamus homines pro rebus nihili, hoc est, aut voluptatis,
 aut exigui lucelli gratia omnes Dei leges & perscripta contemnere,
 eumque à se abalienare: an non indignissimum est, pro rebus nihili
 summum illud bonum commutare? an non hoc tantû nefas æterno
 luctu & lachrymis dignû est? Vnde enim tot illa lachrymarû flumi-
 na manarunt, quas David post admissum scelus effudisse toties com-
 memorat? Alibi enim ait: Lauabo per singulas noctes lectulû meû,
 lachrymis meis stratum meû rigabo. Ex mox: Turbatus est à furore
 oculus meus. Pro quo D. Hieron. vertit: Caligauit præ amaritudine
 oculus meus. Idemq; pro eo quod nos legimus: Exitus aquarum de
 duxerunt oculi mei, vertit: Riui aquarum defluebât ab oculis meis.
 Alibi

Osee. 9.

Psal. 6.

Hieron.
Psal. 118.

45 Alibi verò: Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem: tota die contristatus ingrediebar. Et, Cor meum conturbatum est in me dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum nō est mecum. Quàm perennis ergo lachrymarum fluxus erat, qui lumen oculorum obscurauerat! Hoc igitur modo afficiuntur fratres, qui cœlesti lumine irradiati, hanc dedecoris sui maculam agnoscūt. Cùm enim Deum super omnia diligant, & peccatum supra omnia mala detestentur, longè grauiùs ferunt, se peccatum cōmisisse, quàm in omnia mala corporis incidisse.

Psal. 37.

Ibidem.

§. III.

¶ Existimo vos, fratres, cùm hæc auditis, animo cōcidere, cùm quisque tacita apud se cogitatione dicat, nequaquam se hunc tātum animi mœrorem atque cruciatum consequi posse: atque ita forsitan de venia desperabit, cùm nisi pœnitentibus venia non detur. Nihil miror, si quæ à nobis dicta sunt, timorem vobis incutiant. Hoc enim legis proprium est, quæ metum animis iniicit. Quam rem fulgura & tonitrua, fumus & ignis, quæ in monte Sinai visebantur, cùm lex ferretur, indicabant. Adest tamen Euangelij virtus, quæ salutarē hunc metum non prorsus adimit, sed moderatur. Legis enim est, timorem incutere: Euangelij verò, amorem excitare. Legis est mœrore afficere, Euangelij consolari. Cur ita? Quia legis est petere, Euangelij donare. Legis est imperare tributa, Euangelij est largiri beneficia. Legis est præcipere quæ ad salutem facias, Euangelij est spiritum atque vires donare, quibus id facias. Ex hac igitur Euangelij virtute tria nunc vobis proponam, quibus in spem veniæ assurgere, & timorem istum moderari possitis.

Exod. 113.

47 Lex igitur (quam modò explicauimus) à verè pœnitentibus postulat, vt Deum super omnia diligant, & peccata simili ratione super omnia detestentur, iummumq; dolorem ex eius peccatione concipiant, ipsumq; deinde super omnia vitare studeant. Quod quidem propositum omnium diuinorum mandatorum obedientiam virtute atq; animi destinatione complectitur. Cùm igitur quatuor hæc diuina lex à verè pœnitentibus exigat, quorum nullum præstare ægra natura potest, metu atq; pauore animus salutis æternæ avidus concutitur. Occurrit autem Euangelium menti ad hūc modum consternatæ, quod tria timidis mentibus solatia præbet.

Primum est summa Dei nostri bonitas & prouidentia, qui omnia ad salutem necessaria cumulatisimè præbet. Cùm igitur is nobis præcipiat, quæ supra naturæ nostræ facultatem posita sunt, ipse nobis

bis

bis vires atque animum ad ea exequenda ita largitur, vt cum nos ea **48**
 facimus, ipse nobiscum eadem operetur. Hoc autē apertissimis scri-
 pturę testimonijs comprobatur. Exigit à nobis Dominus, vt se toto
Deuter. 6. corde ac tota mēte supra omnia diligamus. At ipse nobis ad hoc Spi-
 ritum sanctum, & charitatis virtutem, qua id præstare possimus, lar-
Deute. 30. gitur cum ait: Circumcidet Dominus cor tuū, & cor seminis tui (hoc
 est, ab immodico rerum labentium amore separabit) vt ita demū di-
 ligas Dominum Deum tuū in toto corde tuo, &c. Hoc igitur quod
 is à me exigit, ipse mecum operatur. Idem etiam per Ezechielē ait:
Ezec. 18. Projicite à vobis omnes præuaricationes vestras, & facite vobis cor
 nouum, & spiritum nouum. Hoc ipsum autem per eundem Prophe-
Idem. 36. tã se nobis daturum pollicetur dicens: Dabo vobis cor nouū, & spi-
 ritum nouum ponam in visceribus vestris: & auferã à vobis cor lapi-
 deum, & dabo vobis cor carneum. Ipse rursus à nobis petit, vt ad se **49**
 & cor nostrum, & viam nostram dirigamus: & per Prophetam gra-
 uiter indignatur, quòd hoc præstare noluerimus dicens: Generatio
Psal. 77. quæ non direxit cor suum, & non credidit Deo spiritus eius. At eius
 opus & beneficium esse cor dirigere, per eundem Prophetam testa-
Psal. 96. tur cum ait: Tu parasti directiones, &c. Videtis ergo Deum nobiscū
 eadem ipsa cooperari, quæ is exigit à nobis? Cum enim ea præcipiat,
 quæ naturæ lapsæ facultatem superant, necessariò fatendū est, opem
 ad hoc suam omnibus præstò esse, alioqui impossibilia præciperet: &
 contra iustitiæ suæ leges ageret, si me ad æternam pœnam damnaret
 quia nō præstiti, quod nō poteram: quod quidem à diuina bonitate
 alienissimum est. Hinc inter sanctorum Conciliorū decreta hoc etiã
 habetur. Si quis dixerit Deum impossibilia præcepisse, anathema sit. **50**
 Neq; enim impossibile appellandum est, quod ego diuina ope fre-
 tus (quæ nulli deest) efficere poterò, quanuis id per me solū prestare
 nequeam. Hoc autem diuinum auxilium omnibus esse expositum,
Zachar. 1. idem ipse Dominus prophetica voce testatur cum ait: Conuertimi-
Hiere. 15. ni ad me, & ego conuertar ad vos. Et iterum: Si conuerteris, conuer-
 tã te. Hoc est, vos quod vestrum est, efficere curate. Habetis enim nō
 modò liberam arbitrij facultatem, sed fidem etiam, & sufficiens au-
 xilium, quod nemini ad salutem deest. His ergo opibus quas habe-
 tis, in Deum assurgite: atq; demum ego, quod mearum partium est,
 fideliter exhibebo. Fidelis enim sum, neque meipsum cuiquam ne-
 gare poterò. Si enim naturalium causarum influxus, vbi materiã in-
 uenit paratam atque dispositam, adeò constans & certus est: quid de
 prima & summa omnium causa existimandum est (à qua omnium
 aliarum

31 aliarum causarum ordo & rectitudo manat) cum mente hominis ad se aspirantem, & eius opem suppliciter implorantem videt? An fieri villo modo poterit, vt homo quod potest, exequatur: Deus aut quod ad benignitatem & bonitatem suam pertinet, non efficiat? Nullo modo. Quæ quidem res ad eum constans & vera est, vt vel hæc vna ratio causam Domini in iudicio aduersus improbos præcipue tueatur: quod ipse paratus semper fuerit opem ferre volentibus, & ad eam aspirantibus. Vitio autem eorum factum esse, vt diuina ope nudati, iumentorum more in sceleribus suis computruerint.

Verum hoc in loco illud necessario monendus est pœnitens, vt non segniter & languide, sed tota animi contentione & ardore exequi studeat, quod suarum partium est. Sic enim legimus: Cum quæ- Deuter. 4.
 32 fieris Dominum, inuenies eum: si tamen quæsieris eum in toto corde tuo, & tota tribulatione animæ tuæ. Vt enim Euseb. Emis. ait: Non Euse. Emis.
 leui agendum est contritione, vt delicta illa redimantur, quibus mors æterna debetur. Clamandum ergo, & cum Deo pijs precibus Cananæ more colluctandum, vt opem ipse suam nobis largiri dignetur: nec ab hoc studio, & petitione cessandum, donec homo scintillas aliquot, velut diuinæ miserationis obsoles intra pectus suum sentiat. Hoc igitur primum infirmitatis nostræ solatium sit, vt cū D. Augu- August.
 dicamus: Domine da quod iubes, & iube quod vis.

33 Alterum verò est, ne profus animo concidatis, cum summum illum dolorem, quem hactenus exposuimus, consequi posse desperatis. Non enim sensibilem doloré, sed rationalem præcipue à pœnitente requirimus. Quæ res quamuis tardioribus difficilis ad intelligendum sit, conabor tamen rudi aliqua & crassa similitudine vtcunque Simile.
 eam explicare. Est domus aliqua bicamerata & tricamerata, qualia erant in arca Noe cœnacula varia: est & simplex domus, quæ nihil horum habet. In domo autem bicamerata vix strepitus aliquis in superiori camera effici potest, quod non aliquo modo in inferiori intelligatur: nihilominus tamen potest is strepitus tanto silentio fieri, vt nihil infra sentiatur. Hanc porrò similitudinem ad animam transferamus. Ea enim velut quædam bicamerata domus est. Est enim in anima nostra duplex portio: altera superior, quæ Angelicæ nature propior est, in qua intellectus, & voluntas resident: altera verò inferior, quæ nobis cum pecudibus communis est, in qua affectus & motus animorum sunt. Cum autem hæc duæ animæ nostræ portiones, partim quidem nature vinculo colligatæ, partim verò officijs distinctæ sint: euenire potest, vt in superiore illa portione motus aliquis insit,

qui inferiorem animæ partem non pertingat: quando quidem partes istæ inter se distincta sunt. Cæterû, si motus ille fuerit vehemētior, non in sola superiore parte hæret, sed in inferiorem quoq; vim suam exerit, atque ad illam vsque porrigitur. Subijciamus huius rei exemplum. Vbi diuinus amor vehementer in parte animæ superiore flagrat, spirituale gaudium parit. Quod gaudium cùm ingens est, partē quoque animæ inferiorem, quæ illi coniuncta est, miro modo afficit atque oblectat. Quò fit, vt ipsa etiam caro, cui hæc portio animæ adhæret, eiusdem quoque lætitiæ particeps fiat. Vnde est illud Propheticum: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuû. Ex hac enim naturarû cõmunionē, spiritualis quoque lætitiæ communiō manat: cùm ex alia in aliam partem sibi coniunctam redundat. Verûm vbi gaudium illud spiritus non ita magnum est, in sola superiori animæ portione præcipuè residet, neque inferiorem pertingit. Quod autem de gaudio, idem de dolore dicendum est. Vbi enim peccati detestatio, à charitate profecta, vehemētissima est, dolorem quoque atque displicentiam in partem animæ inferiorem ita refundit, vt corpus etiam ipsum mœroris huius particeps fiat, & dolorem suum lachrymarum imbre testetur. Sic enim Maria Magdalena, sic David post lapsum, sic post negationem Petrus amarè fleuisse dicuntur. Quamuis enim illa sceleris detestatio atque displicentia in parte animæ superiori hæreret, vim tamen suam ad corpus vsque animæ coniunctum porrigebat, & ingenti illud amaritudine atque dolore conficiebat. Cæterum vbi detestatio illa non perinde acris est, minus doloris atque mœroris sui vim in inferiorem animæ partem effundit. Quæ res apertè arguit, tenuem quidem esse illam peccati detestationem, quæ in mente est, non tamen nullam esse: præsertim cû homo sentit se Deum rebus omnibus anteferre, & peccatum quod aduersus illum pugnat, tanquam summum malum super omnia detestari, & constanti animi sui destinatione illud deinceps tanquam summum malum cauere proponit. Hoc igitur secundum solatium ijs propono, qui anxij sunt, quòd illud flumen lachrymarû, illamq; mœrentis animæ conlertationem non assequuntur.

Tertium quoque his addo. Diximus enim mœrorem hunc non ex solo gehennæ metu, sed ex Dei amore potissimùm manare debere. Sunt tamen quidam, qui magis suppliciorum metu concutuntur, quàm Dei amore alliciantur. Num igitur istos à spe salutis & cõsequendæ veniæ excludemus? Nequaquam. Horû enim solatio Tridentina Synodus prouidisse videtur: quæ lic ait: Illam verò contritionem

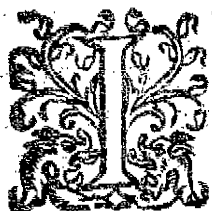
17 tionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat non solum non facere hominem hypocritam, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum mouentis, quo pœnitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat. Et quamuis sine sacramento pœnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat: eum tamen ad Dei gratiam in sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit. Hoc enim timore vtiliter concussi Niniuitæ, ad Ionæ prædicationem, plenam terroribus pœnitentiam egerunt, & misericordiam à Domino impetrarunt. Hactenus verba Concilij. Ex quibus virtus sacramenti confessionis aperte colligitur: quæ ex attrito, contritum hominem facit.

38 Diligenter tamen Concilij verba obseruanda sunt, cum ait, attritionem hanc viam esse ad salutem, si excludat voluntatem peccandi. Hoc enim præcipuum huius attritionis caput est: sine quo nihil huiusmodi attritio proficit ad salutem. Hoc enim nomine Niniuitarum pœnitentia commendatur, quod non modò ieiunijs & lacrymis animi sui dolorem testati sunt: sed etiam quod à pristinis sceleribus sese continuerint. Sic enim legimus: Vidit Deus opera eorum, quia con- Iona. 3.
uersi sunt de via sua mala. Quocirca non incommodè verba à nobis in themate proposita hoc in loco repetimus: nempe, Conuertere ad Dominum, & relinque peccata, precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Hi sunt namque præcipui veræ pœnitentiæ comites. Primum enim pristina scelera deferenda sunt: nec modò scelera, sed scelerum quoque offendicula, quæ nos in ea præcipitant. Neque enim alterum sine alterius ope constare potest. Quicumque autem vtrumque præstare sollicitè ac diligenter studuerint, non dubium, quin de diuina pietate & miseratione in præsentem quidem vitam Dei amicitiam & gratiam, in futura verò sempiternam gloriam consequi mereantur.

39

CONCIO TERTIA DE SECVNDA
pœnitentiæ parte, Confessione.

*THE. Conuertere ad dominum, & relinque peccata,
&c. Ecclesiast. 17.*

N superiori concione, fratres charissimi, primam ac præcipuam pœnitentiæ partem absoluiimus: reliquum est vt secundam, nempe confessionem expediamus. Est autem confessio vnum è septem sacramentis, à Christo Domino post passionem & resurrectionem

Ioan. 20.

suam institutum: cum Apostolis dixit: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c. Quibus verbis clauces regni cœlorum, potestasque remittendorum peccatorum Ecclesiæ ministris tradita est. Quod quidem beneficium nec ante legem,

Zach. 13.

nec in lege mundus acceperat: quia nondum fons ille patuerat, vnde fluxit sanguis & aqua in abluitionem peccatoris, & menstruata. Ante legem verò, sacrificia iusti homines pro expiatione peccatorum

Iob 1.

litabant. Hoc enim S. Iob singulis diebus pro filiorum delictis faciebat dicens: Ne fortè peccauerint filij mei, &c. Sic etiam in lege sacrificia pro peccatis offerebantur. Quæ tamen sic erant sacrificia, vt nõ essent sacramenta, qualia nostra sunt. Nostra enim & continent, & causant gratiam: illa verò elementa ieiuna erant, quæ non sua virtute, sed precibus & fide offerentis salutaria erant. At in confessione

Deut. 32.

Psal. 31.

non deuotio contentis modò, sed etiam sacramentum ipsum pœnitentibus suffragatur: quod gratiam & peccatorum veniam Dominicæ passionis virtute largitur. Itaque vbi tu peccata tua lamentabili confessione prodideris, protinus ea de eo libro delentur, de quo scriptum est: Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis: Sic enim legimus: Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiã meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Cuius rei memorabile exemplum refert Ioannes Climacus in quinto de pœnitentia gradu: quamuis confessio, cuius ille mentionem facit, sacramentalis nõ fuerit. Ait ergo: Ad monasterium latronem quendam venisse, vt ibidem religionis habitu suscepto, præteritæ vitæ maculas pœnitentia dilueret. Qui in capitulum, præsentis cœtu monachorum adductus, iussusque ab Abbate omnia crimina sua palàm prodere: non erubuit ea omnia, quamuis atrocissima & scœdissima, lacrymabili confessione in conspectu omnium confiteri. Quod quidem Abbatis consilium idem Climacus vehementer demiratus, quæ fuit ab eo, cur tam nouo & insolito confessionis genere vsus esset? Ad quem ille: Hoc feci (ait) vt reum per præsentem temporalemque confusionem, æterna confusionẽ liberarem, quod factum est. Neque enim ex pauimento surrexit, o Ioannes, quo ad peccatorum omnium remissione potitus est. Neque velim huius rei scrupulo mouearis.

Ioan. Clim.

Nam

¶ Nam unus ex Patribus, qui illi aderant, mihi procerum quendam ac terribilem se vidisse asseruit, conscriptam chartam & calamum ferentem: & cum frater ille humi prostratus peccatum confiteris pronunciatet, hoc ille calamo delebat. Hæc ille. Quisquis igitur hoc modo peccata deleri, quisquis à morte ad vitam suscitari optat, non erubescat confiteri vni, quod latro ille omnibus confessus est. Huius autem di imaginem nobis ad vinum representat ille Naaman Syrus lepræ morbo infectus, cui He- 4. Reg. 5. lisæus præcepit, vt septies corpus suum in Iordane lauaret: quò à lepræ morbo, quo erat infectus, sanaretur. Quid enim septupla lotio ad miraculum faciebat, nisi mysticum aliquid hac multiplici ablutione nobis Dominus ostendere vellet? Quid verò aliud septupla ablutio, nisi septem, hoc est, omnium criminum confessio designat, qua à peccati lepræ purgamur? Quæ ergo ei gratias agemus, qui tali compedio aditum nobis aperuit ad salutem? Quæ enim facilior medicina, quam vt confessio peccatorum, remedium sit peccatorum? vt si per os foras efferantur, ab ipsa protinus anima eijciantur? Hæc enim facilitas nos ad pœnitentiæ studium inuitare maximè debuisset. Vnde hæc ratione serui Naaman reluctantem ipsum, & Prophetæ consilium despicientem, ad eam ablutionem compulerunt dicentes: Pater, & si rem grandem dixisset tibi Propheta, certè facere debuisses: quantò magis quia nunc dixit tibi: Lauare, & mundaberis. Quæ ratione permotus Naaman, cum iam abiret indignans, reuersus lauit septies in Iordane, protinusq; à lepra mundatus pristinæ sanitati reditus est. Eadem igitur nobiscum Dominus facilitate ac benignitate in hoc sacro pœnitentiæ lauacro vtitur. Non enim longinqua peregrinatione, non sumptibus magnis, non longa inedia, non deniq; plagis ac verberibus nos ad hoc astringit: ipsa enim peccatorum lamentabilis atq; humilis confessio, peccatorum absolutio est. Humilis, inquam, vt venè se homo reum, & diuina misericordia indignum agnoscat: sine hac enim humili sui cognitione frustra commissorum veniam petit. Rectè enim D. August. Quomodo, inquit, Deus dignabitur ignoscere, si tu de dignis agnoscere? Qui autem crimina sua vel non agnoscunt, vel excusationibus regere, & alleuare nituntur, communis omnium parentis Adæ exemplum sequuntur; qui & crimen suum excusare nixus est, & vbi vocem Domini audiuit, intra densiora se paradisi fruteta abscondit. Quibus latebris non id assequutus est, vt non illum Deus videret, sed ne ipse Deum videret. Ad hunc ergo modum cum homines scelera sua quæ sitis coloribus alleuam,

August.

Genes. 3.

non quidem Deū, sed seipſos decipiunt, nec iudici Deo hac ratione ſcelera ſua abſcondunt (qui renes ſcrutatur & corda) ſed ſibi ipſis abſcondunt, ſibiq; periculoſè admodum imponunt. Nec minùs notanda & accuſanda eſt illa primæ trãſgreſſionis excuſatio, qua vir in muliere ſibi à Deo datam, mulier verò in ſerpentem à Deo creatam inobedientiæ ſuæ culpã tranſtulerunt. Cuius excuſationis rationem ſi quis diligenter obſeruet, hoc planè deprehēdet: nēpe primis illis generis noſtri parentibus adeò diuinæ ſimilitudinis deſideriū imis viſceribus inſixum fuiſſe, vt quoniam Deo in honorū ſuorum opulentia ſimiles fieri nequiuert, hoc conati ſunt, vt Deum ipſum malorum ſuorum participem, hoc eſt, ſibi ipſis ſimilē facerent. Quo quid eſſe poterat indignius? Cum enim homo culpam ſuam in mulierem quã Deus illi dederat, conijcit, quid aliud quam culpæ ſuæ Deū conſortem facit, qui talem ſibi mulierem in vitæ ſociam dedit? Cū verò mulier ſerpentem accuſat, Deum quodammodo accuſat, quòd ſerpentem creauit, & paradifum introire permiferit, vt ſe incautam deciperet. Hic igitur hæreditarius hominum morbus eſt, quem ab his parentibus traximus: à quo longè abeſſe verè pœnitens debet, ſi conſiteri ritè velit: quando inter ſalutaris confeſſionis leges ea vel imprimis numeratur, vt ſcelera ſua pœnitens in confeſſione non excuſet, ſed accuſet: & cum Propheta ad Dominum clamat: Nò declines cor meum in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis.

Cæterùm ad hanc confeſſionem ritè faciendam (quemadmodū in ſuperiori concione diximus) opus eſt, vt pauliſper homo à curis ſæculi ſecedens, ſecretum conſcientiæ ſuæ ingrediatur, ibiq; ſcrutetur omnia mala ſua, & iterum atq; iterum verſet ac voluat omnia latibula conſcientiæ ſuæ: vt quicquid ibi ſordium inuenerit, velut in faſciculum congerat, perque oris confeſſionem foràs eijciat. Eſt autem admiratione digniſſimum animaduertere, quàm appoſito ordine ac ratione huius rei imaginem voluerit olim Dominus adumbrare. Populo enim ſuo urbem Hierico obſidenti præcepit, vt ſeptē continuis diebus eam urbem cum ſacerdotibus, & fœderis arca in ſilentio circuitent, ſeptimo verò die poſt huiuſmodi circuitum vociſferarent, & ſacerdotes tubis (quarum erat uſus in anno iubilei) clangerent: ita enim futurum, vt perfidæ ciuitatis muri ruerent. Quod planè ita factum eſt: & ciuitas hoc ordine capta & expugnata. Quale quæſo hoc pugnandi genus eſt? Quid ſibi vult hæc tam noua & inſolita bellandi ratio? Non dubito, quin hac velut imagine Dominus victoriam mundi, demonis, & peccati voluerit adumbrare.

Quiſ

7

8

9

efal. 140.

Joſue. 6.

10 Quisquis ergo peccati regnum intra praeordia sua latens euertere vult, debet is primum omnia animae suae latibula, tanquam ciuitatis suae mœnia, tacitus explorare, & septemplici gyro omnes corporis sensus, animaeq; potentias collustrare. Quod ubi in quiete & silentio studiosè ac diligenter effecerit, vociferetur protinus in confessione, lamentabili videlicet oratione peccata detegens: ac tunc insonante tuba sacerdotalis vocis (cuius usus est in anno iubei, hoc est, remissionis) muri Hierico funditus corruent, quia omnes Dæmonum vires, quæ in peccatis nostris fixæ erant, protinus euertentur.

Hoc igitur exemplo monemur, vt diligenti examine antea actam vitam silenter exploremus, vt sic tandem omnia animæ nostræ vulnera spiritali medico curanda proponamus. Quod contrà pleriq; faciunt, qui sine vlllo examine ad pedes currunt confessarij, ab eodè vt peccata requirat exigentes: quòd ipsi prorsus nihil se meminisse dicant. Quo quid esse potest absurdius? quid magis præposterum, quàm vt ex tam ingenti malorum aceruo, quem in perniciem tuam congestisti, ne manipulum quidem vnum colligere scias, quo te à tanto peccatorum onere leuare possis: cumq; adeò sis in omnia peccata præceps, adeò tamen ad eorum medicinam quærendam stupidus sis? Vnde autem hic tantus stupor, vt cum omnium vicinorū tuorum mores & crimina perfectissima habeas, & ea frequenter alijs referas, tua prorsus ignores? & cum quid in aliena domo fiat exploratum habeas, quid domi tuæ geratur, nescias: sisq; velut in tua regione peregrinus? Vultis autem huius rei causam intelligere? Causa est, quòd multi omnem ferè spirituales sensum amiserunt, atque
 12 ita sine vlllo doloris sensu peccant. Si enim pro eo, ac deberent, conscientiae aculeis, cum delinquant, pungerentur, dolor ipse ignorare atque obliuisci non sineret, quòd aculeum animo infixum reliquisset. Sic Petrus Apostolus, qui scelus suum fleuit amare, nunquam eius memoriam in vita deposuit. Nemo enim acceptæ graui iniuriæ aut contumeliæ obliuiscitur. Cur ita? Quia nimis acris animi dolor obliuisci non sinit, quòd dolorem intulit, si ergo mentem nostram admissa mala cruciarent, vsiq; dolor ipse eorum nobis memoriam refricaret.

Exponam autem quantum in hac obliuione periculi sit. Si quis ita confitetur, vt peccati alicuius in confessione obliuiscatur: hæc obliuio, quæ ex negligenti conscientiae examine (vt ante diximus) procedit, non illum excusat, sed accusat potius; vt pote quæ ex damnabili causa proficiscatur. Quid ergo periculosius, quàm vt tu

quidem tenere esse confessum credas, cum tamen in oculis condito-
 ris confessio tua non sit integra? Denique huiusmodi confessio à Do-
 ctoribus promissa integra habetur: perinde atque illa, in qua homo
 sciens & prudens peccatum aliquod reticuisse. Sicut enim huiusmo-
 di confessio nulla est, ideoque iteranda: ita enim ea ipsa, de qua nunc
 agimus, dimidiata esse dicitur, quia eodem tendit, & dedita opera
 peccatum reticere, & ad eò se negligenter in hac parte gerere, ut pec-
 catum aliquod necessario sit præmittendum. Sicut enim ad resti-
 tutionem tenetur, non solum is qui ex deposito sibi credito aliquid
 surripuit, sed is etiam qui ad eò negligenter servavit; ut alios facile
 surriperet: iteranda confessionis ratio est, & qui dedita opera pec-
 cata celavit, & qui ex crassa supinaque negligentia non detegit. Quod
 ego planè maius adhuc periculum iudico. Nam qui prudens & sciens
 tacuit aliquid, scit utique se non solum peccasse, sed etiam ad iteran-
 dam confessionem teneri. Qui verò in hac tanta re vecors & negli-
 gens fuit, cum sibi alicuius peccati in confessione præmissi con-
 scius non sit, securus agit, securè vivit, & securè moritur: neque de
 remedio cogitat, qui non putat se egere remedio. Videtis ergo fra-
 tres, quantum hic sit periculi: quod planè, quò magis latet, hoc utiq;
 magis formidandum est. Ne igitur in hanc foueam incidamus, de-
 mus operam, ut ante confessionem peccata nostra diligenti exami-
 ne ad mentem revocemus, ut ita demùm confessio nostra verè integra
 sit. Ratio autem ad hoc præstandum, commodissima est, per ipsa Dei
 præcepta decurrere. Quia cum peccatum nihil aliud sit, quàm divi-
 næ legis prævaricatio, & cœlestium inobedientia præceptorum: ne-
 cesse est ante oculos primùm collocare præcepta, ut præceptorum
 transgressiones clarius videamus. Scitis enim contraria iuxta se posi-
 ta, sese mutuo illustrare. Quod planè quæ ratione fieri debeat, iam
 nunc aperire incipiam. Quod tamen ita faciam, ut una eademque
 operatio, modo rationem confitendi, sed etiam vivendi præscri-
 bam: hoc enim non solum quomodo peccata detegere, sed etiam dete-
 stari debeatis: alteram enim ab altero sparari non potest.

¶ Sed prius tamè quàm rem ipsam aggrediar, illud vos admonitos
 velim, non satis esse peccatorum species & genera confiteri, nisi pecca-
 torum numerum, quatenus fieri possit, explicetis. Nec enim satis est di-
 cere, peccavi, aut concupiui, furatus sum, nisi numerum delictorum per-
 censeas, ut animi tui morbum plenè medico patefacias. Quòd si certus
 numerus non succurrerit, eo modo quo succurrerit, exponendus est.

Et si

16 Et si ne hoc quidem potes, explica saltem, an crimen hoc tibi familiare & consuetum sit (qualis esse iurandi & peierandi apud nonnullos consuetudo solet) an aliquando huic malo resistas, & ab ea praua consuetudine sis alienus. Hac enim ratione utcumque vulnus tuum medico propalabis. ¶ Cæterum, si peccatum ex eorum numero est, quæ diutius animo infixæ hærent (qualia sunt inueterata odia, & carnis flagitia) si numerum peccatorum ignoras, temporis saltem spatium declara, quo in his sceleribus perstitisti.

Deinde illud etiam curandû, ut non peccata modò, sed peccatorû quoq; circumstantias, quæ illa vehemèter aggrauant, explices: ut si filius familias pecuniã quã à patre surripuit seruo traderet, ut virginis animû pecunia corrumpèret; hoc quidè vnicû peccatû est, quia & vnû opus: quod tamen quatuor habet deformitates, quæ in confessione sunt explicandæ, nempe furtum, & stuprum, & duplex scandalum, quo & seruum sceleris ministrum facis, & virginem ad impurum facinus sollicitas. Quæ omnia in confessione patefacienda sunt: sic tamen patefacienda, ut quantum fieri possit, aliorum, quos in criminis consortium asciuisti, famæ parcas, & eorum nomina non prodas. Nô enim aliorum criminum delator, sed tuorum accusator esse debes. His ita constitutis, reliquum est, ut per ipsa Decalogi præcepta decurrentes, & quid nobis diuina lege præcipiatur, & quot modis eã transgredi contingat, explanemus.

18 Constat autem inter maxima Dei nostri beneficia esse numerandum, quòd ipse in montem Synai descendere, & leges hominibus ferre dignatus sit: quibus & voluntatis suæ arcanum, & normam veræ pietatis atque iustitiæ, & viam ad immortalitatis gloriam patefaceret. Quod quidem beneficium tanti Moses fecit, ut ad populum diceret. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt antè, ex die quo creauit Dominus Deus hominem super terram, à summo cælo vsq; ad summum eius, si facta est aliquando huiuscemodi res, aut vnquã cognitum est, ut audiret populus vocem Domini Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti & vidisti! Hanc porrò legem Dominus non solum aperta voce declarare (quam vniuersus populus auribus hausit) sed etiam ad maiorem legis suæ gloriam digito suo exarare dignatus est. Duas autem ad hoc sibi voluit aptari lapideas tabulas: in quarum altera tria præcepta, quæ ad diuinitatis cultû pertinerent: in altera autem septem, quæ ad pacem cum hominibus retinendam spectarent, conscripsit. In præsentī ergo concione prioris tabulæ præcepta, in sequenti autem posterioris explanabimus.

Deuter. 4.

§. Primum præceptum.

August.

¶ Primum igitur Decalogi præceptum exigit, vt Deum colamus. Vt autem D. Augustin. ait: Deus colitur tribus illis virtutibus, quæ theologicæ dicuntur, nempe fide, spe, & charitate. Hæc namq; Deum intuentur, eumq; debito honore prosequuntur: quando vnaquæque earum diuinæ maiestatis amplitudini suo modo respōdet. Quatenus enim Deus prima & summa veritas est, hoc à nobis exigit, vt plenissimam verbis eius fidem habeamus, & cœlum ac terram prius iurura, quàm vt eius veritas concidat, credamus: vtque de eius maiestate ea sentiamus, quæ de summa æquitate, iustitia, & bonitate credere par est. ¶ Quia verò Deus noster infinita bonitate & clementia præditus est, & continuam earum rerum quas condidit, ac præcipuè hominum providentiam habet, hoc à nobis exigit, vt non modo æternam vitam, ad quam ipse nos condidit, ab eius misericordia expectemus: sed etiam vt in omnibus calamitatibus, tentationibus, ac pressuris, quæ nos vndique circumstant, ad illius opem & patrocinium suppliciter confugiamus, & ab eo malorum leuamen, calamitatum remedium, & periculorum omnium depulsionem fidenter expectemus, & sub vmbra alarum eius tutos & securos nos futuros speremus. Hoc autem munus & officium ad spei virtutem pertinere certum est. ¶ Summa verò & infinita Dei bonitas, & pulchritudo, & innumera in nos beneficia collata (quod videlicet ipse nos ad imaginem & similitudinem suam condidit, ipse in matris utero omnia corporis nostri membra compegit & colligauit, sensibusque & organis distinxit, ipse in lucem editos & susceptos providentiæ suæ indulgentia seruauit, ipse ab innumeris corporis & animæ periculis eripuit: quodque ista omnia longè superat, ipse nos à Diaboli & peccati tyrannide sanguine suo & mortis acerbissimæ supplicio redemit) summo quidem iure hæc omnia promerentur, vt si omnium Angelorum & hominum linguas & vires haberemus, ijs omnibus illum laudare, illi gratias agere, & illum diligere deberemus. Quod quidem officium ad charitatem pertinet, quæ virtutum omnium præstantissima est. His ergo trium virtutum officijs piè Deum colimus, dum quod illi summo iure debitum est, pro tenuitatis nostræ facultate tribuimus.

His ita constitutis, facile apparet, qua ratione aduersus primum hoc præceptum homines peccent. Peccant enim primùm, qui vel à fide (quod Deus auertat) descuerunt, vel (quod infidelitati proximum est) qui augurijs, veneficijs, sortibus, aut tacitis vel expressis

Damo.

22 **dæmonum inuocationibus**, alijsque id genus sacrilegis artibus vsi sunt. His namque modis aduersus fidem delinquitur. ¶ Aduersus spem autem peccant, primùm, qui varijs calamitatibus pressi, non ad clementissimi parentis Dei opem & misericordiam, sed ad humana præsidia confugiunt, & in illis, non in Deo spem salutis reponunt. Dissimili verò ratione aduersus eandem virtutem delinquent, qui diuinæ bonitatis & misericordiæ spe freti, licentiùs peccant: salutem sibi ab ea pollicentes, cum tamen à prauis operibus resilire nolint. ¶ Aduersus charitatem verò delinquent, qui neque conditorem & autorem salutis suæ super omnia diligunt, neque illi pro tam multis maximisque beneficijs, cum tenentur, gratias agunt, neque illius recordantur, nisi cum per venerandum illius nomen iurant, aut peierant, sicut ipse per Hieremiam queritur: Recordantur, inquit, mei **Hierem. 7.** non in iudicio, iurantes in nomine meo mendaciter. Cum autem à Domino dictum sit, ibi esse cor nostrum, vbi thesaurus noster est: **Matth. 6.** quonam modo Deum, suum esse thesaurum atque summum bonum probant, qui vix vnquam de illo cogitant, quo vno frui, quo vno delectari, in quo requiescere, de quo dies noctesque cogitare deberent?

Aduersus hoc etiam præceptum grauissimè delinquent, qui furore atque ira perciti, sacrilegum os in cælum ponunt. Quorum scelus, immane illorum facinus imitatur, qui Christum Dominum supplicio crucis affecerunt. Sic enim interdum scelerati homines dæmonum furijs exagitati, aduersus Deum insaniunt, vt si tunc eis liceret, dentibus ipsum atque vnguibus quodammodo dilaniarent. Denique tale ac tantum est hoc flagitium, vt propter illud Dominus vna nocte **4. Reg. 19.** centum octoginta quinque millia hominum in exercitu Sennacherib Regis Assyriorum occiderit: quòd is videlicet Dominum ore impio blasphemare ausus fuerit. Quamuis autem crimen hoc ad ferros & immanes homines pertineat, nonnullæ tamen inter scæminas simile quiddam designare solent. Cum enim eas angustia premunt, velut infirma vascula in igne posita, crepant ac disrumpuntur, & impijs in cælum voces iactant, & cum Deo disputare cupiunt: cur eas videlicet ita premat? cur vitam miseram & acerbam donec? cur cæteris infeliciores efficiat? cur mortem non immittat? & alias his similes temerarias & insanas voces fundunt, quæ Deum accusant, quæ imitem ac crudelem, rerumque humanarum despicientem faciunt. Quo quid execrabilius esse potest? Quid enim aliud damnati agunt, cum gehennæ supplicijs torquentur? Qua ex re liquet, loquelam hanc non
tam

tam hominum quàm Dæmonum esse; aut eorum planè; qui ad illo-
rum supplicia & contubernium tendunt. Sicut enim loquela pa-
triam & nationem hominum prodit; ita planè loquela hæc (quæ
propria damnatorum est) eos qui ipsa vtuntur, gehennæ ciues es-
se arguit.

Peccant etiam aduersus hoc præceptum non admodum dissimi-
liter, qui aut seipsos, aut alios Dæmoni deuouent. Hi enim quodam-
modo Dæmones inuocare videntur, vt seipsos, aut alios abripiant.
Quod planè impium est, quando Dæmoni traditur, quod ad Dei
imaginem conditum est. Et quidem aliquando Deo ita permitten-
te Dæmon inuocatus adest, arripitq; interim siue corpora, siue ani-
mas offerentium. Et quemadmodum Deum blasphemantes frequè-
ter in hac etiam vita violenta & infelici morte occumbunt: ita etiam
simili interdum supplicio, qui seipsos aut alios Dæmoni deuouent,
cruciantur. Certa relatione didici quendam agricolam, dum currui
insideret, bobus à via paululum declinantibus ira ac furore percitū,
currum ac boues, seque ipsum Dæmoni deuouisse: ac subito boues
ipfos per montes & præcipitia desilisse, & seipsos, currumque & au-
rigam in frustra dissectos præcipitasse. Hoc planè merentur, qui se
& sua talibus patronis committunt. Hactenus de primo prioris ca-
bulæ præcepto.

§. Secundum præceptum.

¶ Secundum deinde sequitur præceptū, quo periuria prohibètur. In
cuius explanatione de iurandi ratione quatuor mihi quàm breuissi-
mè dicenda esse video. Nempe quid, & quotuplex iuramentum sit,
qua ratione hoc præceptum violetur, & cuius grauitatis eius violatio
sit. Iurare (vt theologi definiunt) est rei quam asserimus, testem Deū
facere. Quocirca si verum iuramus, veritatis: si verò falsum, menda-
cij testem Deum facimus: quod impiū & sacrilegum est. Cū autē
illa imprecatione, quæ erat Hebræis familiaris; Hæc faciat mihi Deus
& hæc addat; aut alia simili vtimur, iuramentum etiam imprecato-
rium esse dicitur: quo Deum non modò dictorum testem, sed e-
tiam iudicem facimus, vt is eam de periurijs nostris vltionem exi-
gat, cui nos ipsi iurâtes addiximus. ¶ Distinguūt autem theologi tri-
plex iuramenti genus: aliud quo affirmamus, aliud quo promitti-
mus, aliud quo minamur. Et quidem in primo iurandi genere du-
pliciter delinquimus: cū videlicet aut falsum pro vero affirmamus,
aut quod dubium nobis vel parum exploratum est, constanter asse-
rimus, & iureiurando firmamus. Nemo enim iuramento firmare
debet,

26 debet, nisi quod ipsi certa fide compertum & exploratum est. ¶ Ca-
 terum cū aliquid iurando promittimus, tripliciter delinquere possu-
 mus. Primū quidem, si falsō promittimus: cū videlicet proposi-
 tum atque animum præstandi quod promisimus, non habemus.
 Deinde si animum quidem implendi habentes, postea tamen pœni-
 tentia ducti, non implemus quod promisimus. Postremò, si vel quod
 iniustum est promittimus, vel quod pium & honestum est, minimè
 facturos iuramento firmamus: vtrumque enim aduersus iuramenti
 religionem militat. Huiusmodi verò iuramenta implere non tene-
 mur: cū iuramentum neque vinculum iniquitatis, neque impedi-
 mentum debeat esse virtutis. Ideo que qui iuramento promisit pro-
 ximo aut non commodaturum, aut eum colloquio nō dignaturum,
 aut acceptæ iniuriæ veniam non daturum, peccat quidem cū hoc
 27 iurando promittit, nec implere tenetur. ¶ Quod autem de promissio-
 nis iuramento diximus, idem de voto sentiendum est: cū votum
 etiam sit promissio Deo facta, quæ quamuis iureiurando firmata
 non sit, non tamen minori religione, sed multò etiam maiori seruan-
 da est, quò maior ille est, cui res promittitur: ideo que totidem modis
 votum, quo iuramentum promissionis violatur: quæ facillè quisque
 aduertere poterit.

In iuramento etiam quo minamur, tribus modis delinquere con-
 tingit. Primū quidem, quando vt metum famulis aut liberis incu-
 riamus, pœnam aliquam sine implendi animo comminamur: quia
 tunc falso iuramus. Deinde cū non implemus quod comminati
 sumus, quando id æquum & iustum est. Quamuis si rectius postea
 nobis visum fuerit clementia vt, licet quidem pœnam remittere &
 veniam dare: quando quidem iuramentum melioris propositi atque
 28 consilij impedimentum esse non debet. Postremò, cū vel iniustam
 pœnam nos inflictuos iuramus, vel ijs qui à potestate nostra alieni
 sunt, pœnam aliquam aut vindictam minamur, quam vel autoritate
 nostra infligere non possumus, vel cupiditate magis vindictæ, quàm
 æquitatis studio in hoc ducimur.

Contra hoc etiam præceptum delinquimus, cū sine vlla neces-
 sitate, aut vtilitate iuramus. Tres enim iuramenti comites esse debe-
 re D. Hieron. ait, illa Dñi per Hieremiam verba citans: Et iurabis, in
 quit, in nomine meo in veritate, & iustitia, & iudicio. Ad veritatem
 autem pertinet, ne falsum iuremus: ad iustitiam verò, ne quid turpe
 aut inhonestum iurantes promittamus: ad iudicium verò spectat, vt
 non temerè, hoc est, leuissimis de causis venerandum Dei nomen
 vsurpet

Hierony.
 Hiere. 4.

D. Thom.
Simil.

vsurpemus. Quamuis iusta de causa iurare religionis opus sit (quo- 29
modo sancti Patriarchæ & Apostoli interdum iurauerunt) iuramen-
tum tamen (vt D. Thomas ait) velut humanæ incredulitatis medica-
mentum est. Constat autem medicamenta in morbo quidem meri-
tò commendari, extra morbum verò tanquam inutilia reiici. Sic ergo
laudatur iuramentum, quod vel ad lites dirimendas, vel ad ius suum
cuiq; reddendum, vel ad amicorum animos leniendos (si quid falsò
de nobis conceperunt) adhibetur. Si quid autem horum desit, non
vacat culpa diuinæ maiestatis nomine & autoritate in rebus super-
uacaneis aut leuibus abuti. Sed longè tamen ijs omnibus grauiùs de-
linquunt, qui citra delectum atque iudicium iuramenta passim mul-
tiplicant, singulis penè verbis totidem iuramenta adhibentes. Quis-
quis autem praua hac consuetudine tenetur, vt passim sine delectu
ac discrimine veri aut falsi iuret: si is aliquando (vt fieri solet) non ad- 30
uertens deieret, non ideò à peccato excusatur, quasi id noluerit: iam
enim voluit, cui hæc consuetudo non displicet. Cui enim mali causa
placet, placet etiã quod ex ea ferè sequi solet. Quare oro, obtestorq;
vos fratres, vt hoc in loco, atq; hoc ipso tẽpore quo hæc auditis, hanc
adèd perniciosam consuetudinem detestemini, illamq; à vobis, ac
familia vestra funditus euellere proponatis: ne si fortè aliquando per
incuriam deieretis, hoc vobis ad reatum criminis imputetur. Cui
enim ipsa iam displicet consuetudo, quidquid etiam ex ea consequi-
tur, displicet: neque hoc vobis vitio dabitur. Vt verò propositum
hoc & firmiter & salubrius sit, statuite modò, pœnam aliquam vo-
bis quoties sine causa iuratis infligere: siue breui aliqua oratione
fusa, siue eleemosyna collata: vt his velut excitamentis & frenis
memorem semper huius propositi animum retineatis, & hac ra- 31
tione paulatim prauam istam ac detestabilem consuetudinem abo-
leatis: quæ vt continuata impietate firmata est, ita etiam contraria
cura & religione abolebitur: in vtramq; enim partem consuetu-
do valet. Ex his ergo quæ à nobis dicta sunt, facilè quisque intel-
liget, qua ratione se de peccatis aduersus hoc præceptum admisissis,
accusare debeat.

His ita expositis, huius peccati grauitas aperienda est. In quo cum
summo periculo errant, qui quoniam crimen hoc, sicut homicidia
atque latrocinia legibus puniri non vident, adèd leue existimant, vt
nihil eis frequentius in ore sit, vt in sermone quotidiano plura sint
ferè iuramenta, quàm verba. Vix enim sine ingenti mœrore referre
quisquam possit, qua facilitate passim ab omnibus & puellis, & viris,

& fœs

32 & fœminis hoc præceptum violetur. Cuius tamen violatio adeò grauis est, vt secundum veræ Theologiæ dogmata, si solam peccati speciem atque obiectum consideres, grauius sit periurij, quàm homicidij crimen, quod tantopere homines exhorrent. Si quidem homicidij peccatum aduersus hominem, periurij verò militat aduersus Deum: quem eo ipso quod peieramus, mendacem facimus, vt antè dictum est. Quod etiam peccatum frequentissimè Dominus non solum in futuro, sed in præsentem etiam seculo punit. Vnde in Ecclesi. 23. *Eccli. 23.* *Vir multum iurans, replebitur iniquitate, & non recedet à domo eius plaga.* Itaque duabus grauissimis in hoc seculo plectitur pœnis: primum quidem ruina multorum criminum: deinde ruina etiam domus suæ, & plagis, quæ illi continenter à vindice honoris sui Deo inferuntur. Quod quidem noua quadam & mira ratione Zachariæ Prophetæ ostensum est. Sic enim ait: Et conuersus sum, & leuavi oculos meos, & vidi, & ecce volumen volans. Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Ecce ego video volumen volans: longitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorum. Et dixit ad me: Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur: & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Educâ illud dicit Dominus exercituum, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & cômorabitur in medio domus eius, & consumet eam, & ligna eius, & lapides eius. Videte quæso qua pœnarum acerbitate peierantes homines puniantur! Ideoq; meritò nos Sapiēs ab hac praua consuetudine reuocat dicēs: Iurationi ne assuescat os tuus: multi enim casus in illa.

§. *Tertium præceptum.*

34 ¶ Tertium deinde sequitur præceptum, quo festos dies sanctificare iubemur. In quo tria à nobis exiguntur: quorum duo in præcepto sunt, tertium verò præcepto proximum est. Exigitur enim primo, vt ab omni opere seruili abstinemus: deinde, vt Missam audiamus: tertio, vt hunc diem tanquam Deo sacrum, maiori religione ac deuotione traducamus. Per quæ tria patet, quibus modis aduersus hoc præceptum homines delinquant. Sicut enim tria hæc à nobis exiguntur: ita tribus modis aduersus hoc præceptum peccamus. Ad quorum tamen elucidationem, quædam à nobis breuiter attingenda sunt.

Principiò enim quod ad seruitium operum prohibitionem attinet, non peccat lethaliter, qui ad horam breuiter opus aliquod seruile facit. Non enim ea superstitione Christiani festa sua sanctificant, qua scribarum & Phariseorum stultitia sanciebat: qui linire iuro

oculos cæci nati, sabbathi violationem esse putabât. Cômunis enim 35
 sententia est, paruam delictorum materiam, capitale crimen non ad-
 mittere: quod quidem in furto animaduertere licet. Neque enim le-
 thaliter peccat, qui rem exiguam surripit: quâuis furtum ex genere
 suo lethale peccatum sit. ¶ Illud etiam aduertendum, vt cum in tem-
 plis Missa celebratur, ibidem cum timore, & tremore debitaque at-
 tentione assistamus. Ibi enim illa eadem hostia, quæ pro mundi salu-
 te oblata est, pro nobis tunc immolatur. Atque hinc videre licet,
 quàm grauitè obiurgandi sint, qui eo tempore solo corpore tremen-
 dis his mysterijs assistunt, mente verò foris vagantur, vel negotian-
 tur, aut oculos in loco sacro vel curiosè, vel leuiter, vel (quod gra-
 uids est) impudicè circumducunt, aspicientes in sacra æde, quòd vel
 in theatris aspicere nefas esset: aut etiam qui tempus illud fabulis &
 colloquijs terunt. Hi enim non toti sacris mysterijs assistunt, quin 36
 potius maior & melior eorum pars extra sacrum locum est.

Contra hoc etiam præceptum grauitè, quamuis non lethaler
 peccant, qui totum penè diem festum in ludis & vanis rebus infu-
 munt. Sunt enim plurimi, qui hos dies præstolantur, nõ vt sabbathũ
 sanctificent, sed prophanent: non vt peccata priora redimant, sed vt
 noua cumulent: non vt in ijs Deum colant, sed vt mundo magis ac
 Dæmoni seruiant: non vt tunc discant frenare voluptates, sed potius
 vt prauis cupiditatibus habenas laxent, totumq; diem in alea, & char-
 tarum ludo expendant: in quo non rarò contentiones, rixæ, periur-
 ria, & horrendæ quoque blasphemix intercedunt. Denique nus-
 quam homines perdit magis insaniunt, quàm his diebus, quibus
 peccata sua deflere, Deum colere, & mores componere debuissent. 37
 ¶ Hunc festorum dierum cultum Hieremias lamentatur cum ait:
Thren. I. Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbatha eius. Reuera enim de-
 risione, aut magis deploratione dignum est, videre quonam modo
 vulgus hodie Christianorum festa sanctificet: quæ cû ad hoc à Deo
 instituta sint, non tam vt homines dies festos sanctificarent, quàm
 vt ipsi in huiusmodi festis sanctificarentur: tantum abest, vt hoc præ-
 stent, vt hisce diebus deteriores fiant. Vix autem aliud est, quo ego
 miserabilem nostri huius seculi statum atque periculum intelligam.
 Desperatæ enim ægritudinis extremum signum est, cum medica-
 menta non modò non iuuant, sed etiam nocent. In quo planè sta-
 tu mundus hoc tempore agit, quando quod ab Ecclesia in morbo-
 rum nostrorum remedium institutum est, animæ morbos auget, cu-
 mulatque.

138 Peccant etiam, qui cum sint patresfamilias, non dant operam
 filij, vt famuli, vt ancillæ quæ illorum curæ commiffæ sunt, rem diui-
 nam facris diebus audiant. Sicut enim nihil est, quod ita molliat ho-
 minum feritatem, ac religio, & diuini numinis timor: ita si hic defit,
 paulatim fiunt homines feri, barbari, & immanes, qui nihil nisi ter-
 rena sapiant, quiq; ipso vitæ genere testantur, omnia cum vita fini-
 ri, nihilq; à tumulto superesse. Atque ad hanc mentem peruenire
 solent ij, qui neque sacra loca adeunt, neque verbum Dei audiunt,
 neque sacrificijs diuinis interfunt. Hac enim desuetudine, velut ru-
 bigine & situ quodam, obducitur eorum fides: vnde cauteriata illa
 conscientia nascitur, quæ velut callis obducta, omnem penè spiritua-
 lem sensum amisit. Itaque istis accidit, quod quidem dicere solent:
 39 Qui nō vult Ecclesiæ ianuam humiliatus ingredi, is planè debet in-
 ferni ianuam non sponte damnatus intrare. Quocirca solerter atten-
 dant qui seruos, qui ancillas & mancipia domi alunt, vt diebus festis
 saltem primo diluculo sacra loca adire iubeant, vt Ecclesiæ præcepto
 satisfaciant, & sic tandem ad solita dominorum obsequia reuertan-
 tur. Alioquin timeant, ne huius præcepti violatio in eorum caput re-
 cidat, Deusq; de manu illorum, seruorum sanguinem requirat. Ex
 his ergo quæ hæctenus dicta sunt, facilè quisq; animaduertere po-
 terit, quot modis hoc præceptum violauerit, vt ita demum se accusa-
 re in confessione discat.

Hæctenus de prioris tabulæ præceptis ea, quæ pro ratione tempo-
 ris & argumenti dici breuiter potuerunt, attigimus. In sequenti ve-
 rò concione, posterioris tabulæ præcepta, quæ ad proximi dilectio-
 nem pertinent, persequemur. Nunc verò fratres, hæc quæ diximus
 40 cogitate, hæc assidue voluite, hæc alta mente reponite, vt his docu-
 mentis eruditi, & vitam instituire, & ritè confiteri, atque ita pecca-
 torum veniam & gratiam, ac tandem æternam salutem & gloriam,
 largiente Domino, percipere mereamini.

CONCIO QVARTA DE SECVN-
 da poenitentia parte, Confessione: in qua secundæ
 tabulæ præcepta explicantur.

T H E. Conuertere ad dominum, & relinque peccata,
&c. Ecclesiast. 17.

VM in superiori concione, fratres dilectissimi, dictum à nobis sit, Decalogi præcepta in duabus à Domino tabulis fuisse descripta; & prioris tabulæ præcepta à nobis fuerint explicata: reliquum est, vt in præfenti concione, ea quæ secunda tabula continentur, hoc ordine excutiamus: vt priori loco, quid nobis Dominus præcipiat expédamus, dein de qua ratione eius à nobis præcepta violentur, exponamus. Facile enim cuiq; erit, quid in hac parte deliquerit intelligere, si prius quid facere teneatur, agnouerit. Primum igitur huius tabulæ præceptum (quod in aliorum ordine quartum est) parentum honorem liberis commendat. Ex quo quidem præcepto triplex obligatio, & ea quidè reciproca colligitur. Prima est filiorum erga parentes, rursumque parentum erga filios. Secunda seruorum erga dños, ac dominorum erga seruos. Tertia vxoris erga maritum, & mariti erga vxorè. De hac igitur triplici obligatione breuiter pro ratione tēporis suo ordine dicemus.

De officio igitur filiorum erga parentes (quod hoc præcepto disertis verbis à Domino commédatur) illud primo loco aduertendū est, præceptum hoc duplici velut muro fuisse à legislatore munitum: præmio videlicet, ac pœna. Nam & morigero & obedienti filio vitæ diuturnitatem promittit, cū post illud præceptum ait: Vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi: & immorigero atque rebeli grauissimam pœnam constituit, cum ait: Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Contra quæ etiam horribilis illa maledictio in Prouerbijs fulminatur: Oculū qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, suffodiant eū corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ. Videte quæso, qua maledictione filiorum erga parentes petulantia puniatur! Non grauabor autè in signe quoddā huius rei exemplū hoc in loco cōmemorare. Cū in vrbe Valentia iuuenis, quidā ob falsum crimē sibi obiectum, ad mortē esset dānatus, patibulūque illi nouum alieno loco esset erectū: vbi is eò deductus est, admirans & exclamans ait. Iustè quidem morior, non ob hoc crimen, cuius falsò accusatus sum, sed quoniā hoc in loco matrē meā verberaui. Quo tempore illa iusto dolore extimulata, hoc aduersum me imprecata est, vt hic me locus videret suspensum, qui matrē à me viderat verberatā. Quo exēplo partite quæso, qui parentes estis, filijs vestris mala imprecari, ne promeritam ipsorum vitio execrationē cœlestis sententia confirmet. Vos autè qui filij estis, animaduertite quā multis nominibus ad honorem parentum teneamini. Ad hoc enim vos ipsa naturæ lex animis vestris insculpta,

Exo. 20.

Leuit. 20.

Prou. 30.

adhoc

ad hoc diuina lex ipsius Dei digito tabulis lapideis incisa, ad hoc diu-
 turna vita liberis erga parentes officiosis promissa; suppliciaque gra-
 uissima immorigeris & inobedientibus proposita incitant. Quis
 igitur adeò rebellis & contentiosus erit, qui hæc omnia diuini & hu-
 mani iuris vincula perrumpere & infringere audeat? Consequens er-
 go est, vt omnes illam Ecclesiastici admonitionem nobis ante ocu-
 los proponamus, qui filios omnes his verbis admonet: Qui timet Do-
 minum, honorat parentes, & quasi Dñs seruiet his, qui se genuerūt. Eccl. 3.
 In omni opere & sermone, & omni patientia honora patrē tuum, vt
 superueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius in nouissimo
 maneat. His igitur verbis admonemur fratres, vt parentes nostros
 omni officiorū genere prosequamur: primū quidē honore & reue-
 rentia, deinde verò humili & prōpta obedientia, postremò subuen-
 3 tione, obsequio, ministerio, & patientia, qua ipforū vel obiurgatio-
 nes, vel austeritatē, vel intēpestiuos clamores, vel errata etiam æquo
 animo feramus: quando quidem ipsi morosos quoq; filios partim in
 pueritia, partim in adolescentia sæpè tulerūt. Sit nobis vel ex Ethni-
 cis exēplo adolescēs quidā nomine Ælianus, qui (vt inter illustria cla-
 rorū virorum apophthegmata refertur) Eritriam post longam pere-
 grinationem reuersus, rogatus à patre, quid disciplinæ tanto tempo-
 ris interstitio assecutus esset? se breui ostensurum esse pollicetur. Ver-
 beribus igitur paulò post cæsus propter delictū admissum, patri sese
 verberandum suppliciter dimittēs dixit: hoc se edoctum fuisse, vt pa-
 renti castiganti obediret, eiusque indignationes ac pœnas æquo ani-
 mo ferret. Cæterum perfectissimæ pietatis & obedientiæ exemplū
 præstitit Pomponius Atticus in funere matris, quam extulit nonage-
 6 nariam, ipse natus annos sexaginta: qui sæpè gloriatus est, quod nun-
 quam cum matre in gratiam rediisset, nunquam cum sorore fuisset
 in similitate, quam prope æqualem habuit. Hanc vocem se ab ipso
 audisse scripsit Cornelius Nepos. His igitur Ethnicorum exem-
 7 plis admoniti, qui Christiani sumus, demus operam ne ab Ethni-
 cis in hac parte vincamur. Quisquis autem huius pietatis & obe-
 dientiæ præmium cupit, filiorum Ionadab filij Recab, obedi-
 entiam sibi ante oculos ponat, quàm latè Hieremias Propheta descri-
 8 bit: facileque intelliget, quàm sit cœlesti Patri gratum hoc liberorū
 in parentes obsequium. Quicumque igitur patres habeatis, hæc illis of-
 ficia præstare omni studio curate. Sic enim fiet vt vtriusque paren-
 tis, cœlestis videlicet, atque terreni benedictionem consequamini,
 & longitudinem dierum obsequentibus liberis promissam, non in-

Corne.
Nepos.

Hier. 35.

hac vita solum (quæ fragilis & caduca est) sed in illa, quæ æterna & bonis omnibus refertissima est, percipere mereamini.

Sed non inferior est obligatio parentum erga filios, nec minoribus aut premijs, aut supplicijs obnoxia. Quia enim parentes nõ corporum modò, sed etiam animorum quodammodo parentes sunt: ideo vtriusque partis diligentissimam curam gerere debent, pro dignitate tamen cuiusque: vt videlicet maiori studio, quæ maiora sunt, minori verò, quæ minora, hoc est, ad corpus pertinentia, curent. Tenentur ergo non solum filios alere: sed multò magis in timore Domini educare. Quod tunc maximè faciendum est, cum tenera adhuc

Simil.

ætas facilè sese formanti atque instituenti præbet. Quemadmodum enim obstetrices recens nati infantis corpus manibus effigiant atque componunt: ita pius pater, pueri animam, dum adhuc velut nouus foetus est, virtutum præceptis instruere atque formare debet, vt bo-

Hieron. in Epist.

ni mores cum ipsa simul ætate adolescant. D. autem Hieronymus. infantulæ cuiusdam educationem in Episto. describens: Quemadmodum, inquit, aqua in areola digitorum sequitur præcedentem; sic ætas

Plutarchus

mollis & tenera in vtramque partem flexibilis est, & quòd duxeris, trahitur. Hoc idem peruulgata & appositissima similitudine Plutarchus docet his verbis. Nouella ætas ad figendum facilis & tenera est, & puerorum animis dum molles adhuc extant, disciplinæ meliùs in-

Simil.

stillantur. Difficiliùs autem quæ dura sunt, molliuntur. Quemadmodum enim sigilla mollibus imprimuntur ceris: ita & doctrina puerilibus animis facilè insculpitur. Hac enim ratione fit, vt mores rectè ab initio instituti, in naturam quodammodo transeant: atque ita demum fiet, quod Spartanus ille rogatus quid commodi pueris recta institutio conferret? respondit: Honestà facit vt illis sint iucunda. Hactenus Plutarchus.

Quanta sit autè in vtramque partem huius educationis vis, Lycurgus, qui Lacædemonijs leges tulit, exquisitissimo & appositissimo exèplo declarauit. Cùm enim conaretur ciues suos à moribus præsentibus ad temperationem viuendi ratione traducere, eosque virtutis & honesti studiosos reddere (erant enim corrupti delicijs) duos educavit catulos, eodè patre, eademque matre progenitos: quorù alterù passus est domi lautioribus vesci cibis, alterù eductù venationibus exercuit. Deinde cùm ambos produxisset in forù apud multitudinè, posuit illic spinas simul & escas aliquas deliciores, mox emisit lepore: cùm vterque raperetur ad assueta, & alter ad escas, alter leporem inuaderet: An non videtis, inquit, ciues, duos catulos cùm eiusdem sint generis,

10 neris, tamen ob diuersam educationem admodum inter sese dissimiles euasisse, plusque ad officium honestam valere educationem, quam naturam? Proinde nihil nobis, ô ciues, nobilitas quam miratur vulgus hominum, ductumque ab Hercule genus profuerit, nisi ea gesserimus per quæ ille mortalium omnium clarissimus ac generosissimus extitit; ac per omnem vitam, quæ honesta sunt & discamus, & exerceamus. Reperit vir ingeniosus viam qua multitudini philosophicis rationibus non satis idoneæ, virtutis imaginem ob oculos poneret. Res quidē efficax est natura, sed potentior est institutio, quæ malam naturam corrigit, ac vertit in bonam. Quales nascantur liberi in manu nostra non est, at vt recta institutione euadant boni, nostræ potestatis est.

11 Erit hic fortasse studiosus aliquis pater, qui scire velit, quid sibi factu opus sit, vt rectè & honestè filios educare possit. Huic ego respondēo; illum ante omnia vitam suam honestè instituere debere, vt eam tanquam bene viuendi regulam filiis spectandam proponat. Sic enim fabri lignarij, qui lignea regula cætera opera sua dimetiuntur, prius quidem regulam ipsam quam rectissimam facere student, deinde per illam cætera metiuntur. Pater ergo qui bonis moribus filios imbucere cupit, prius seipsum talē faciat, quales filios habere desiderat. Non audiant illum aut iurantem, aut dira famulis imprecantem, aut ira efferuescentem, aut alea ludentem, aut inhonesta verba iactantē: ne prius ab eo illa arripiant, quam vitia esse sciant.

Simil.

12 Nec hoc tolo contentus, sanctum illum Tobiam imitari studeat, Tob. 1. qui quem habebat filium ab ipsa infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato. Quomuis autem peccata omnia detestanda sint, mendacium tamē, furtum, ingluuies, & iners otium (ad quæ aetas illa propensa est) illis maximè fugienda sunt. Cum autē otium vitijs omnibus aditum præbeat, tū vel maximè pueros otio & ludis continuis assuetos, ad omnia deinde laborum atque virtutum studia inertes reddit. Qui ergo humili fortuna sunt, filios suos manuarijs artibus erudire studeāt. Est enim (vt rectè veteres dixerunt) portus paupertatis ars: qui verò ingenui sunt, si verè diuites esse volunt, liberalibus artibus instituendos curēt. Præclarè enim Apolonius. Quis, inquit, ditissimus? Sapiēs. Quis pauperrimus? Stultus. Vnde meritò insignis quidam philosophus. Mallē, inquit, micam cerebri, quam fortunæ doliū. Alexander ille magnus magis se Aristoteli quam patri debere fatebatur: quod ab hoc viuere, ab illo rectè viuere percepisset.

Deinde illud etiam videndum, ne liberis impunè peccare liceat. Scriptum est enim. Stultitia colligata est in corde pueri: sed vir-

Pro. 22.

ga disciplina fugabit eam. Cùm enim diuina & naturali lege filiorum institutio & castigatio parentibus, commissa sit, qui filiorum delicta nõ castigat, facit sua: neq; minùs de illis, quàm de suis ratione superno iudici redditurus est. Cuius autem periculi sit hoc negligere, satis apertè declarat formidabile illud sacerdotis Heli exèplum, qui quoniam paulò fuit in obiurgandis filiorum vitijs negligentior, grauissimas tum ipse, tum eius familia, & populus illi cõmissus pœnas dedit. Historia nota est, quæ 1. Reg. 2. 3. & 4. capite narratur: quâ Ecclesiastes hoc in loco referre poterit. Quod si tam graues pœnas dedit, qui minùs seuerè peccantes filios castigauit: quid illi expectare debent, qui grauius etiam delinquentes, impunitos relinquunt?

Vltimo loco illud addendum est, ne molliter & blandè pueri nutriantur. Delitiæ namque homines ad omnem prorsus laborè, & ad omnia virtutis studia ineptos reddunt. Qua de re sic Fabius ait. Mol-
lis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, neruos omnes & mētis, & corporis frangit. Quid non adultus concupiscet, qui in purpuris repit? Nondum prima verba exprimit, iam coccum intelligit, iam conchylium poscit. Ante palatum eorum, quàm os instruimus. In lecticis crescunt, si terram attigerint, è manibus vtrinque sustinèrium pendent. Gaudemus si quid licentiùs dixerint. Verba, ne Alexandrinis permittenda delitijs, risu & osculo excipimus. Nec mirum: nos docuimus, ex nobis audierunt, omne conuiuium obscœnis canticis strepit, pudenda dictu spectantur. Fit ex his consuetudo, inde natura: discunt hæc miseri, antequam sciant vitia esse. Inde soluti ac fluentes, non accipiunt è scholis mala ista, sed in scholas afferunt. Hactenus Fabius. Hæc de parentum & filiorum officijs diximus: nunc ad seruos & dominos veniamus.

Est igitur primum seruorum erga dominos officiũ, vt sollicita eis cura deseruiant: non ad oculũ seruientes, quasi hominibus placètes, sed vt Christo, quemadmodũ monet Apostolus. Contrà verò, dominorũ præcipua cura esse debet, primò quidẽ illis necessaria, ne furari cogantur, præbere: deinde in ægritudine constitutos, tanquam filios sollicitè curare, & vt sacramenta eis opportunè ministrètur, provide-
re. ¶ Tria verò sunt quæ potissimũ circa illos curare debent. Primũ, vt ab omni eos lethali crimine, præsertim fornicationis arceant: qui enim hoc vitio tenentur, diaboli mancipia fiunt: atq; ita hoc vinculo illaqueati, tota penè vita in statu damnationis perseverant, in quo etiã mors eos miserabiliter intercipit: quod extremũ ac summũ periculũ esse constat. Secundum est, vt eos diebus festis atq; Dominicis missam

- 16 missam audire faciant: à quo quidem Ecclesiæ præcepto neminem seruitus excusat. Quod quantò aliter fiat, videtis omnes, quãuis hanc communem calamitatem, sicut & præcedentem nemo sentiat, nemo deplorat. Tertiũ est, diligenter curare, vt fidei rudimẽta, hoc est, symbolum fidei, præcepta Decalogi, Dominicam orationem, & Virginis salutationem probè teneant. Quisquis enim fidem professus est, hæc omnia, ac maximè fidei articulos distinctè scire tenerur. Cætera enim mysteria fidei, quæ recõditiora sunt, satis est in fide Ecclesiæ credidisse. Hæc tamen quæ Christianæ fidei elemẽta sunt, atq; ea imprimis, quæ ad beatissimæ Trinitatis, & dñicæ incarnationis mysteria pertinent, explicatè credenda sunt. ¶ Non possum autẽ hoc in loco non deplorare miserã eorum seruorũ sortem, qui ad nos ex Æthiopia huc aduehuntur, quorũ plurimi nõ quidem simplici, sed (quod est multò grauius) triplici nomine in statu damnationis tota penè vita perseuerat: quãdo nihil horum triũ, quæ modò perstrinximus, aut ipsi, aut eorũ etiam dñi circa eos curant. Nã neq; fidei Christianæ rudimenta callent, nec sacris diebus diuino sacrificio assistunt, nec à fornicationis vitio sese continent. Ab hoc quippe impuro crimine homines aut timor Domini, aut dedecoris & ignominix metus liberat. Vtroque autem hoc freno plerique horum mancipiorum carèt, quia nulla illis aut timoris Dñi, aut humani pudoris & verecundiæ, aut etiam honoris cura est, ideoque effrenata mente in hoc vitium tanquam equus & mulus præcipites ruunt. Quòd si vnumquodque horum criminum ad sempiternam damnationem satis est, quæ spes salutis eorũ reliqua erit, qui hoc triplici damnationis funiculo sunt colligati? Nec minùs timendum est, ne hoc tantum periculum do-
- 17 minos quoq; suos inuoluat, damnationisq; suæ participes efficiat, nisi pro virili sua curent, vt ab hoc tanto discrimine serui eorum curæ commissi, studio atque opera sua liberentur. Tonat enim Apostolus, Si quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Hæc sunt igitur quæ circa huiusmodi seruos maximè seruari debent.

1. Timot. 5.

Alia est etiam obligatio vxoris ad virum, & viri ad vxorem. Ad illam maximè pertinet diligenter gubernare familiam, intõdere operi ac labori, diligere, & reuereri virum suum, illius voluntatem prudenter exploratam exequi, omnes ei anas aut odij, aut iræ præripere, & super omnia zelotypiæ spiritu, nec seipsam, nec virum vexare. ¶ Ad virũ porro spectat illud Apostoli, Viri diligite vxores vestras, & nolite amari esse ad illas. Sunt enim quidam ad eò vili ac degeneri

Galat. 3.

animo, qui in hoc videantur vxores duxisse, vt habeant in quas im- 19
 punè seuire possint, & totas furori suo habenas laxare. A quo illos
 furore Eccles. auocat dicens: Noli esse quasi leo in domo tua, evertés
 domesticos tuos. Quod si non decet in domesticos furere, multò mi-
 nùs in vxorem, quæ in vitæ & dignitatis confortiũ data est. Habeda
 quoq; ratio est fœminæ teneritudinis ac fragilitatis, quam Petrus
 Apostolus haberi voluit, cum viros his verbis admonuit: Viri simili-
 ter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo mu-
 liebri impartientes honorem, tanquam & cohæredibus gratiæ vitæ:
 vt non impediantur orationes vestrę. Significanter autē mulieris ani-
 mum, infirmum vasculum appellauit: quò innuere voluit, vt quem-
 admodum aliter argentea vasa, aliter vitrea tractamus: illa negligenti-
 tius, quoniã solida & firma sunt; hæc verò cautiùs contingere & cir-
 cumferre solemus, quòd sint fragilia & iniuriæ obnoxia: ita molles 20
 vxorum animos blandè ac leniter tractare oportet: ne si duriter &
 præfractè illas alloquamur, & illis, & nobis ipsis irarũ & perturbatio-
 nis materiam præbeamus: quòd quidem magnum orationis impedi-
 mentum est, quæ pacatam & tranquillam mentem requirit, vt sine
 vllis irarum aut curarum remoris & aculeis in Deum tota feratur.

§. Quintum præceptum.

¶ Sequitur deinceps quintum præceptum: Non occides. Quo quidè
 præcepto non externum modò, sed internum etiam homicidiũ pro-
 hibetur. Dicit enim aliquis: Neminem occidi. Vt ita sit, si tamè mor-
 tem alicuius verè & ex animo desiderasti, aut vindictam de eo expe-
 tisti, iam in oculis Dei occidisti: sicut qui mulierem vidit ad concupi-
 scendũ eam, iam mœchatus est in corde suo. ¶ Rursum etiã, si odio
 habueris fratrem tuum, iam illum corã Deo trucidasti. Sic enim legis: 21
 Qui odit fratrem suũ, homicida est. Et scitis quoniam omnis homi-
 cidæ non habet hæreditatẽ in regno Christi & Dei. Et quidem hoc
 peccatũ, præterquam quod grauissimum est (quia contra charitatẽ,
 in qua diuinæ legis summa constituta est, militat) non est ex eo gene-
 re peccatorum, quæ simul & fiunt, & transeunt (qualis blasphemia
 est, cuius ferè hominem pœnitet, vbi hoc modo insaniuit) sed quòd
 diu hæerere in anima solet, qualis hèresis, aut impudicus amor est, qui
 nõ protinus cessat, sed vel diu, vel perpetuò manet. Crimè igitur hoc
 instar vulæris est, quod infixũ in animo ferrũ relinquit, quod sem-
 per noxiũ putridumq; humorẽ generat. Ex hoc enim fonte innume-
 ra quotidie peccata, hoc est, innumera nocẽli desideria manãt. Hoc
 autem intelligo, cum odium capitale est, quo quis vindictæ deside-

22 rio flagrat, & perniciem, aut quæuis incommoda grauiâ proximo ex animo imprecatur, aut desiderat. Cæterum, vbi sola quædam cordis amaritudo aduersus illû in animo residet, quæ nihil tale desiderat, ea planè neq; perfecti odij, neq; lethalis peccati rationem habet: sed aliquando veniale delictû, aliquando fortasse nullû erit. Si quis ergo cum Deo in gratiam redire velit, is primùm cum proximo suo in gratiam redeat. A deo enim amicitia Dei cum hominis amicitia coniuncta est, ut altera citra alteram constare nullo modo possit.

Sed redeo, inquis, in gratiam, depono odium, & vindictæ cupiditatem: num aliquid ampliùs facere teneor? Cautè huic quæstioni respondendum est. Aut enim tu iniuria proximum affecisti, aut ille te, aut neuter alterum: sed affectui suo quisque plusquàm par est indulgens, capitali odio dissident. Si ergo tu illum læsisti, satisfacere teneris, aut re, aut verbis, aut vtroque simul, si res ita exigat. Id enim postulat ordo iustitiæ, ut quem læsisti, placare, illiq; satisfacere studeas. ¶ Non semper autem laudo eos, qui subito læsum proximum adoriuntur, ut ab eo suppliciter veniam petant. Cum enim læpe imparatos deprehendant, & recentis iniuriæ memoria exagitados, aditu atque congressu ira nonnunquam offenduntur atque perturbântur, ut hinc frequenter maiores tragædiæ concitentur. Expediet ergo priùs negotium hoc communi operâ amicorum tractare, inimicorûque animos ante congressum lenire: quemadmodum tonitres facere solent, qui oleo venam molliunt, priusquàm ferro scindant, barbâmq; prius tepenti aqua madefaciunt, quàm nouacula radât. ¶ Cæterum si odium fratres in animo latuit, neque aliquo exteriori signo declaratum est, non opus est ut à fratre veniam petas (ut quidam rudes, & imperiti faciunt) ne dormiètem proximum, & nihil minùs cogitantem excites, & eius in te stomachum hac ratione cômoueas. ¶ Si verò te alius iniuria affecit, & supplex commissi veniam petit, tenetis utique (in foro saltem conscientie) crimen admissum condonare: ne videlicet ei scandalo sis, & illius aduersum te odium concites, dum adhuc te in odio perseverare declaras, qui supplicem & veniam petentem à te abigis, & spernis. ¶ Hoc autem in loco admonendum est, non satis esse, cum aliqui capitali inter se odio dissident, odium ex animo deponere, sed oportet etiam quem oderas alloqui, & communia illi benevolentie signa, quæ alijs in eo genere præstantur, non negare. Quæ illi præcipuè exhibenda sunt, qui vel errati (ut antè diximus) veniam petit, vel te officiosè salutât. Aliter enim si illi neque veniam in foro animæ concedas, neque salutantem resalutes,

tu tibi & illi odij materiam atq; fomenta ministras. Nam & ipse hac
 externa malevolentiae significatione in eadem confirmaris, & illi quo-
 que aperta odij argumenta & inditia exhibes, quibus & illius animū
 irritas, & ad reciprocum odium incendis. Quomodo enim credet se
 à te ita diligi, vt pro illo, cum necessitas postulauerit, vitam morti of-
 feras, quem ne eo quidem colloquio dignaris, quod nemini negas?
 Quin & alijs scandali materiam subministras, qui odio inter se dissi-
 dere illos credunt, qui cōmunia benevolentiae opera omnibus debi-
 ta, sibi negant. Nec satis esse videtur (vt quidā aiunt) ad hanc offensio-
 nis materiā submouendam, quòd te statim tēporibus confiteri, & sa-
 cram Eucharistiā sumere videant: cū magis hoc argumento offendā-
 tur, & vtrumq; simul, pœnitentē scilicet, & cōfessariū reos faciat. Cū
 hoc igitur ita sit, euenire tamē aliquando potest, vt hęc cōmunia be-
 neuolentiae signa negari iustè possint: vt cū pater delinquentē filiū
 huiusmodi seueritate castigare vult, aut etiā cum ex hoc colloquio
 & cōgressu (quod fieri aliquādo potest) vel pudicitiae, vel alicui alte-
 ri vitio periculū imminet. Quo tempore æquū erit, vt si qui hac ex
 re offenduntur, illis honesta aliqua ratione hanc offensionis causam
 adimamus, nosq; omni interno odio vacare profiteamur. Interdum
 etiam pœnitentis & confessarij bonum nomen, & praeclara vitae opi-
 nio ad hanc offensionis materiam remouendam satis esse poterit.

Est aliud spirituale homicidium tantò grauius, quātò anima cor-
 pore praestantior est. Corpus enim occidere, est animam à corpore
 diuellere: animā verò occidere, est Deū ab ipsa anima separare: quod
 quidē tantò grauius est, quātò vita animae, vita corporis dignior est.
 Hoc autem homicidij genere peccat, quisquis proximū scandalizat:
 hoc est, qui illū ad malum sollicitat: quo opere tanquā à caelesti here-
 ditate depulsum, in barathrū deiicit, atq; ex Dei filio, Satanæ manci-
 pium, ex Dei tēplo, specum efficit diaboli. Nam qui persuasionibus
 crebris, qui largitionibus, qui literis & promissis tandē eripit virgini
 pudicitia, pariter & famam (quò fit, vt amisso pudore & hominū me-
 tu, in alia deinde atq; alia scelera prolabatur) an nō hic spiritualis ho-
 micida est, qui innocentis animā crudeli parricidio iugulauit? Quo-
 modo verò pro rāto hoc scelere Deo poterit satisfacere? in quo etiā
 crimine & periculo illi quoq; versantur, qui partim adulationibus,
 partim prauis consilijs ad sumēdam de inimicis vindictam alios ad-
 hortantur. Hi namq; eiusdem criminis participes fiunt, cuius auro-
 res & consiliarij fuerunt, nec minus quàm illi ipsi ad illatae offensio-
 nis, & iniuriae damna resarcienda tenentur. ¶ Denique hoc modo
 peccant

28 peccant omnes, quicumque alios ad peccatum inducunt: ut domini qui in ludo taxillorum, alearum, atque cartarum penè vitam ducunt, quorum famuli exempla sequentes, in hoc ipso dies noctesque insument. Item etiam patres, matresque, quorum os maledictione, iuramentis, & amarulentia plenum est: cuius officij hæredes exemplo suo relinquunt filios ac nepotes. Quam quidem impietatis hæreditatem à parentibus acceptam, posteris tradunt: qui tot animarum rationem Deo reddent, quot exemplo suo prodiderunt.

§. *Sextum præceptum.*

¶ Proximū erat, ut de sexto diuinæ legis præcepto, deque eius violatione, & peccati grauitate diceremus. Reuera enim peccatū hoc ignis *106.31.* est usque ad consummationem deuorans, & omnia eradicans genimina: & macula ite ac labes sordidissima est, totā carnalis hominis vitā, & omnes eius gestus, actus, & cogitationes inquinans. Verū hanc tantam fœditatē satius esse duco non attingere, quā paucis explicare, & pudicas aures eius tractatione offendere. Ideoque de sola huius criminis confitendi ratione pauca subiiciam. In ea namque præter numerum peccatorum (quem ubique explicare necesse est) duæ sunt aliæ circumstantiæ necessariò indicandæ. Altera est personæ, cū qua scelus admissum est, conditio (ut si mulier nupta erat, siue virgo, siue consanguinea, siue Deo dicata) vnaquæque enim harum circumstantiarum peccati speciem & grauitatem variat: altera verò est, scandali circumstantia: hoc est, si tu promissis & malis artibus reluctantem aut innocentem virginem ad indignum facinus induxisti: tūc enim alieni quoque peccati, & extinctæ animæ (ut paulò ante diximus) reus es. Quæ quidem circumstantia grauior interdum, quàm peccatum ipsum existit: quando hoc & proximi animam interficit, & aditum plerumque ad multa alia flagitia aperit. Quamobrem hæc adiuncta crimini deformitas, suppresso personæ nomine, in confessione detegenda est.

Postremò illud etiam annotandum, non rarò in hoc crimine obligationem intercedere restituendi. Quisquis enim vehementer virginem sollicitauit, atque ita pudicitiam illi, aut famam eripuit: eam vel vxorem ducere, vel si dispari admodum fortuna sit, ad arbitriū boni viri dotare tenetur: quando qui causam damno dedit, damnū dedisse iudicandus est. Quod tamen plerique præstare negligunt: quò fit, ut tales semper in statu damnationis permaneant, quàm diu ab hoc se iustitiæ debito non absoluunt.

§. *Septimum præceptum.*

¶ Septimum deinde præceptum sequitur, quòd furtum prohibet. 31
 Quo præcepto non modò alienum rapere, sed etiam inuito domino
 retinere prohibemur. Hoc autem præceptum violare, lethale pecca-
 tum est, & ex eo quidem genere peccatorum, quæ non transeût ubi
 admissa sunt (vt periurium, atque blasphemia) sed manet, ac diu ani-
 mo infixum hæret: vt inueterata odia, de quibus antè loquuti sumus:
 quamdiu enim alienum inuito domino detines, tamdiu in statu pec-
 cari perseueras. Quod si ita est, quid quæso dementius (vt nõ dicam
 sceleratius) quàm alienum aut rapere, aut detinere: quãdo toto eo tẽ-
 pore quo illud retines, in statu damnationis degas: & illud tandem
 restituere vel in morte debeas, nisi in æternum perire malis? Scitum
 enim illud est, quod passim auditis, nullo modo dimitti peccatum,
 nisi reddatur quod ablatum est. Quæ ergo maior infania, quàm tota
 vita manere in peccato, & confiteri, ac sacram Eucharistiam sumere 32
 in peccato, accubare, dormire, edere, ac bibere in peccato, nullo quẽ
 bono opere quicquam apud Deum mereri, quũ sis in peccato? Quæ
 infania est, cum tanto animæ tuæ detrimento, ac sine villo temporali
 emolumento alienum rapere, ac detinere?

Hoc in loco illud annotandum est, multa esse personarum gene-
 ra, quæ ad restitutionem teneantur. Præter eum enim qui rapuit, aut
 damnum intulit, omnes etiam alij eiusdem criminis cõsortes ad resti-
 tutionem tenentur: vt is, qui vel consiliũ dedit, vel auxilium, vel qui
 furtũ, siue furem celauit: & prætor etiã ciuitatis, qui damna publica
 arcere ex officio tenetur, nec arcet: & testis etiam, qui cũ læsæ partis
 damno reticet in iudicio veritatẽ, ac tandem omnes, qui causam dã-
 ni dederunt. Omnes igitur hi illatũ damnum læsæ parti in solidũ re-
 stituere tenentur: cæteri verò ei, qui plenè satisfecit. Quod quidã pa- 33
 rũ attendunt. ¶ In quo etiã ordine eos collocamus, qui ex seruis, aut
 filijs familias, aut alijs (quos verisimilè est aliena vendere) aliquid
 emunt: aut cũ filijs familias ludentes, quæ nondũ sui iuris, sed paren-
 tũ propria sunt, lucrantur. ¶ Aduocati etiã qui iniustis litibus patro-
 ciniũ præbent, vel diu sententiã iudicis iniquis artibus differunt: ac
 multò magis qui huiusmodi lites intendunt, ad damna omnia quæ
 innocentibus inferunt, resarcienda obligantur. ¶ Usurarios etiã ad
 restitutionem teneri, nemo est qui nesciat. Usurarij autẽ sunt, qui in
 contractu societatis saluo capitali negotiantur. Et mercatores item
 qui propter dilatam aut anticipatam solutionem, iustum pretium mi-
 nuunt, vel augent. Quæ res maximè locum habet, cùm hoc veditio-
 nis genere mercatores rem suã agunt, sibiq; consulunt: quia empto-

res pecuniam illis protinus numerantes non iauerunt. Hoc enim est tempus ipsum pretio vendere. In hoc tamen casu tribus praeiustis iustis, quæ theologi in vnaquaq; re constituunt, summam poterunt exigere: iustum tamen: aliàs vsuræ rei erunt. Illud etiam propter rudiores annotandum: non sat esse si quis animum habet, vel potest, vel in testamento restituendi, si id protinus sine maximo suo damno præstare possit: præsertim si creditor inopia constringatur. Tunc enim etiam cum detrimento suo debitor restituere tenetur: dummodo extrema inopia non laboret, aut artis suæ instrumenta hac de causa diuendere compellatur. Si verò in summa inopia sit, ab hoc vinculo liberatur (donec ad pinguiorem venerit fortunã) quia (vt vulgò dici solet) ad impossibile nemo tenetur.

§. Octauum præceptum.

35 ¶ Octauum deinde sequitur præceptum: Non falsum testimonium dices. Aptè sanè supra positis legibus hæc adiuncta fuit, Quatuor enim sunt externa hominis bona: nempe vita, & vitæ comes indiuidua, vxor, & opes item, ac fama siue honor. Ad singula autem horum supernus ille generis humani custos ac legislator sua disposuit præsidia, vt in tuto suas quisq; res habere posset. Vitam enim muniuit, cum ait: Non occides. Vxorem verò cum dixit, Non mœchaberis. Opes autem, cum præcepit, Non furaberis. Famam quoque & honorem, cum post hæc subiecit, Non falsum testimoniũ dices. In quo summam Dei nostri erga nos bonitatem ac prouidentiam cernere licet: dum & ea præcipit, quæ nobis maximè salutaria sunt (quæque pius Pater amantissimis filijs & optare, & præcipere paterno affectu potuisset) & pro ijs ipsis quæ nobis adeò salutaria sunt, sempiternæ felicitatis præmium pollicetur. Quid enim dulcius ac benignius ab illius immensæ bonitatis pelago sperari poterat? Sic igitur ait: Nò loqueris aduersus proximum tuum falsum testimonium. Diceris forsitan, Ab hoc tanto scelere immunis sum. Sit ita sanè: sed sunt tamen aliæ rationes, quibus famam proximi etiam vera dicentes lacerare possumus. Nam si delictum proximi latet, & res in obscuro est: si ab dita prodis in lucem, vnde fama proximi denigratur, & qui hætenus bene audiebat, per te malè audire incipit (ex qua re non parua sæpe damna consequuntur) nonne præceptum hoc violasti, quod tuendæ famæ proximi destinatum erat?

Exod. 20.

Addo & aliud non infrequens inter vxores vitium: Hæ namque cum zelotypiæ spiritu velut erynni quadam exagitantur, leui aliqua coniectura ductæ, certam aliquam personam suspecti criminis ream

ream credunt: non modò credunt, sed vi etiam doloris stimulantè, temerè effutunt, quod temerè crediderunt. An non igitur ista plus aliquid quàm falsum testimonium dicunt? Nam & lethale vitium est, temerè iudicare quod nescias: & multò adhuc lethalius in perniciem alterius, temerè effutire quod iudicas. ¶ Simili etiam modo peccant, cum quis forsitan aliquid è domo earum surripuerit: vi enim doloris commotæ, leui etiam indicio impelluntur, vt seruum, aut vicinum eius furti autorem credant, nec modò credant, sed etiã prodant, cum tamen huiusmodi coniecturæ non rarò iudicium fallant. In quo casu, sicut in præcedenti, & male iudicant, & peius produnt quod iudicauerunt. ¶ Nec minus grauitè delinquant, qui discis suis seminant inter fratres discordias: dum ad aures aliorum deferunt, quæ iram & inimicitias excitare possunt. Vnde non modò in ueterata odia, sed cædes etiam atque homicidia frequenter oriuntur, quorum malorum peruersa detrahentis lingua causa extitit. Sic enim Ecclesiasticus ait: Sufurro & bilinguis, maledictus: multos enim turbauit pacem habentes. Lingua tertia (hoc est duplex) multos commouit (id est exagitauit) & dispersit illos de gente in gètem, ciuitates muratas destruxit; & cætera quæ in hanc sententiam multa & præclara capit. 28. continentur. Ex quibus planè verbis, huius criminis grauitas facillè colligitur. Quod quanto perè Dominus detestetur, declarant illa Salomonis verba, Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius. Sex autem his enumeratis, septimū quod Dominus detestatur, subiecit: nempe eum, qui seminat inter fratres discordias. O quanta ex hoc crimine mala deriuantur! O quantum hinc periculi omnibus, ac maximè mulieribus imminet! Eæ namque quod manibus nequeunt, lingua perficiunt: cuius sæpe vulnera telis omnibus nocentiora sunt. Sic enim Ecclesiastico legimus: Flagelli plaga liuorem facit, plaga autem linguæ comminuit ossa. ¶ Postremò ad huius præcepti violationem reuocatur secretorum reuelatio, quæ alicuius fidei sub sigillo secreti credita sunt. Hæc autè reuelare, ex genere suo lethale peccatum est, nisi exiguitate materiæ excusationem admiserit.

Vltimo loco admonendum est, in hoc etiam crimine restituendi obligationem intercedere: si quis aut secretū scelus in publicum prodidit, aut ipse malignè commentus est. Et si quidem commētus est, iurare potest, imò & aliquando debet, se illud falsò dixisse: si tamen verum dixit, neque iurare, neque mentiri potest: sed alia ratione læsa proximi fama resarcienda est, personam videlicet commendando, &

40 do, & humanæ linguæ procacitatem, & facilem hominum credulitatem accusando: quando quidem omnibus & quidquid collibuerit et futire, & credere in promptu est, &c. ¶ In quo tamen officio utilitatem huius rei examinandam prius esse theologi docent. Si enim hulla ex hoc sequi apparet utilitas, sed id forsitan erit excitare dormientem: dum aut res obliuioni tradita renouatur, aut qui audit, magis forsitan in ea opinione quam ante conceperat, confirmatur: consultius erit in eo casu nihil omnino tentare.

Ex ijs autem quæ hæctenus à nobis dicta sunt, facile colligitur, in his quatuor supra positis præceptis, quæ ad proximorum bona seruanda instituta sunt, locum esse restitutioni. In primo enim inuenitur restitutio iniuriæ: in secundo, ereptæ pudicitiae: in tertio, alienarum rerum: in quarto, famæ denigratæ. Exploret igitur diligenter verus pœnitens animæ suæ latibula: videatque quibus modis contra hoc præceptum deliquerit, & ad quid etiam teneatur.

§. *Novum, ac Decimum præceptum.*

¶ Sequntur deinde reliqua duo præcepta. Non concupisces vxorẽ, nec res proximi tui. Quæ quamuis satis apertè sexto & septimo præcepto cauebantur: non tamen sine magno consilio hic addita sunt: vt hac ratione rudiores intelligerent, legem Dei, non modò manum, sed etiam animum prohibere: nec corporis tantum, sed cordis etiã puritatem exigere, quam lex humana non exigit, quia nec illam aut videre, aut dijudicare potest. Deinde etiam hæc duo præcepta ad firmiorem aliorum custodiam adiecta sunt. Sicut enim oppida munitissima, nõ modò muris, sed etiam antemuralibus septa sunt: ita Dominus ad eò illas res, intactasque res hominum seruari voluit, vt hoc
42 eas duplici munimento voluerit sepiri. Murus enim est, non furaberis: antemurale verò, non concupisces res proximi tui: Perinde enim est, ac si diceret, Adeò longè abesse volo te ab alienis rebus violandis, vt nec concupiscere quidem tibi liceat. Quisquis enim timet concupiscere, multò etiam magis timebit rapere & violare. Aditum ergo & iter ad malum sapientissimus legislator occupauit, quando etiam concupiscere vetuit.

Simile

Vbi non segniter prætereundum est, quod legislator in hoc nono præcepto non ait, Non concupisces alienum virtum, sed non concupisces vxorem proximi tui: cum vtrumque pariter eodem præcepto caueatur. Voluit enim Dominus hoc genere loquendi, & fœminarum honori consulere, & hominum intemperantiã designare. Re vera enim ij sunt, qui malis artibus, hoc est, qui literis, qui promissis,

qui

qui internuntijs, non raro alienæ pudicitiaë insidiantur: ideoque prudens legiflator, ibi potissimum prohibitionis appofuit medicinam, ubi maximè vigere morbum intelligebat. 43

His etiam præceptis admonemur, non verba solum & opera, sed cogitationes etiam pravas confiteri debere: idque non in his tantum præceptis, sed in omnibus etiam alijs, ac præcipuè in quinto præcepto: quo non modò homicidium, sed omnis etiam nocendi cupiditas & odium interdicitur. Prava autem cogitatio, quam confiteri temeretur, ea est, qua vel consensum pravae cupiditati præbemus, etiam si opere nõ exequamur: vel in ipsa cogitatione turpiter delectamur: quod peccati genus theologi morofam delectationé appellant: qua non in opere, sed in ipsa turpi cogitatione, aut vindictæ cupiditate, &c. oblectamur. Vtrumque iuxta lethale peccatum est: illud quidem clarius, hoc autem obscurius: vtrumque tamen confessioni 44 obnoxium.

Hactenus de decem præceptis pro ratione temporis breuiter diximus. Non enim omnia dicere, sed viam penitentibus ad confessionem aperire voluimus. His adijciuntur septem peccata capitalia, quæ simili quoque ratione excutienda sunt: vt horum quoque admonitu memoria nostra inueteretur, ne quicquam in confessione prætermittamus. Hæc nunc fratres cum animo vestro etiam atque etiã cogitate, hæc vt animalia munda intra pectus vestrum sedulo ruminare, hæc alta mente recondite, vt & qua ratione vitam vestram ad diuinæ legis normam dirigere debeatis, his eruditi præceptis intelligatis: & quo ordine ac ratione peccata vestra in confessione accusare possitis, in promptu habeatis. Superest tertia penitentiæ pars, quæ 45 satisfactioe constat, quam in sequenti concione absoluemus. Eam verò si cæteris partibus adiunxeritis, plenam atque perfectam penitentiam, omnibus numeris absolutam peragetis, quæ vobis Domini misericordiam, peccatorum veniam, spiritualem vitam, amissam gratiam, ac tandem felicitatis æternæ gloriam, hoc est, hæreditatem incorruptam, incontaminatam, & immarcescibilem conseruatam in caelis feliciter impetrabit: in qua absterget Deus omnem lachrymã ab oculis Sanctorum, & iam non erit amplius neque luctus, neque clamor, neque vllus dolor: quæ prima transferunt. Quam nobis concedere dignetur Christus Dei filius, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

CONCIO QUINTA DE TERTIA

pœnitentiæ parte, Satisfactione: de que varijs aduersus
peccatum remedijs, ne in pristina scœlera
relabamur.

*T H E. Convertere ad dominum, & relinque peccata,
&c. Ecclesiast. 17.*

Iximus fratres in prima de pœnitentiâ concione, tri-
bus partibus plenam pœnitentiâ cõtineri. Cùm au-
tem duas priores exposuerimus, reliquũ est (ne quid
instituto nostro desit) vt postremam, nempe Satisfa-
ctionem breuiter expediamus. Sed quoniã veræ pœ-
nitentiæ fructus atque finis in puritate & integritate vitæ (quã eius-
dem pœnitentiæ virtute consequimur) positus est, ratio exigit, vt
quonam modo integritatem hanc virtute sacramenti partam reti-
nere valeamus, explicemus. Parũ enim proderit mentis puritatem
assequutos fuisse, si eandem protinus nouis sceleribus sordidamus.
Tunc enim meritò in nos propheticum illud iactari poterit: *Qui Aggai. 1.*
congregauit merces, misit eas in saccum pertusum. Hæc igitur duo
præcipua veræ pœnitentiæ capita in præsentî concione absoluerè co-
nabimur. Quam rem vt cõmodè præstare possimus, cœlestem opẽ
sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

P A R S P R I O R. §. I.

¶ Quoniam de Satisfactione primo loco dicturi sumus, eius cau-
sam & originem necesse est vt ante omnia aperiãmus. Dicit enim
fortasse aliquis: Si pœnitentiæ sacramentum omnia verè pœni-
tentis peccata delet, quid necesse est, dimissa culpa, voluntariam
assumere pœnam, qua diuinæ iustitiæ pro sceleribus admissis satis-
faciamus: cùm præsertim sacramentum baptismi ita omnia peccata
deleat, vt nulla satisfactione egeat, qui baptismum suscepit? Vt huic igi-
tur quæstioni respondeamus, baptismatis & confessionis differen-
tia explicanda est. Aliter enim baptismus, aliter pœnitentiæ sacra-
mentum peccata remittit. Baptismus enim regeneratio quædam
& natiuitas interni hominis est: pœnitentia verò est languentis ani-
mæ medicina. Videmus autem in rerum ortu atque natiuitate, no-

S f uam

uam creaturam sic oriri, vt nihil in ea veteris formæ resideat. Cùm enim ex ouo pullus nascitur, nihil in pullo ex ouo vnde formatus est, remanet. At in morborum curatione aliquando quidem æger sic à morbo sanatur, vt nihil in eo veteris morbi, aut imbecillitatis appareat: aliquando verò reliquæ nonnullæ siue pristini morbi, siue infirmitatis & imbecillitatis in eo manent. Cùm ergo baptismus (vt antè diximus) regeneratio & natiuitas interni hominis existat, necesse est, vt nihil in eo, qui baptisma suscepit, veteris hominis resideat, sed noua creatura confurgat. Cum autem vetus homo criminibus & criminum pœnis obstrictus sit, vtrumque noua natiuitas abolet: atque ita demum noua creatura omnis culpæ atque pœnæ expers in Christo renascitur. At in sacramento pœnitentiæ, quod læguëtis animæ curationem esse diximus, aliquando quidem tam acris animi dolor & pœnitentia est, vt (quemadmodum in baptismo) omnis culpa simul & pœna deleantur. Aliquando verò minor, quàm pro scelerum magnitudine est: atque hoc tempore culpa quidem, & æterna pœna culpæ debita remittitur, & pristinæ gratiæ atque Dei amicitia homo redditur, & de temporaria etiam pœna portio aliqua remittitur. Quod si tota non relaxatur, non tam hoc sacramento, quàm negligentia nostræ tribuendum est: qui minùs parati ad illud accedimus, dum scelerum magnitudinem, contritionis atque doloris magnitudine non æquamus. Quæ quidem contritionis infirmitas satisfactionis labore resarcienda est. Hoc autem facimus, cùm præscriptâ à sacerdote pœnam amplectimur, & ipsi quoque nobis eam indicimus: quò diuinæ iustitiæ legibus & æquitati satisfaciamus: atque ita nos ipsi & accusatoris, & iudicis, & carnificis officio fungimur, cùm & crimina nostra accusamus, & pœnam nobis pro illis infligimus, & voluntariè indictam amplectimur. Quod cùm facimus, illud Apostoli implemus: Si nosmetipsos iudicaremus, non vtiq̃ue iudicamur. Quisquis autem hoc agere renuit, sciat negligentiam hâc igne purgatorio luendam esse.

Quòd si à me quæritis, quibus potissimùm pœnis diuinæ iustitiæ satisfacere, & pœnas nobis debitas redimere valeamus? ad hoc respondemus, oia virtutù opera, atq; illa præcipuè quæ molestiâ corpori exhibent, satisfaciendi vim habere. Cõstat enim cõtraria cõtrarijs curari, & admissa crimina ita pœnis legitimis puniri, vt quæ voluptate deliquimus, amaritudine expiemus. Hinc D. Greg. Deus (inquit) cruciatibus nostris nõ pascitur, sed delictorum morbo medicamētis cõtrarijs medetur: vt qui voluptatibus delectati ab eo discessimus, fle-

tibus

tibus amaricati redeamus: & qui per illicita defluendo cecidimus, etiã
 à licitis nosmetipfos restringendo surgamus. Vnde sancti patres do-
 cent, tria esse præcipua virtutum opera, quibus hæc satisfactio pera-
 gitur: nempè orationē, ieiunia, atq; eleemosynas. Quæ tria Raphael
 Angelus Tobiaë insinuauit his verbis: Bona est oratio cum ieiunio **Tob. II.**
 & eleemosyna, magis quàm thesauros auri recondere: quoniã elee-
 mosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inue-
 nire vitam æternam. Eius verò tanta apud misericordiarum paren-
 tem potentia est, vt idem iudex noster dicat: Date eleemosynam, &
 ecce omnia munda sunt vobis. Hinc Iacobus Apostolus ait: Super- **Iacob. 2.**
 exaltat autem misericordia iudicium: hoc est, gloriatur misericordia
 aduersus iudicium, vel superior est misericordia iudicio: atque ita su-
 perior in ea causa euadit, in qua misericordis viri patrociniũ aduer-
 sus iudicium sumit. ¶ Inter omnes autem eleemosynas, primum ac
 summum locum iniuriæ remissio & condonatio tenet, cui Domini-
 cæ veritatis testimonio peccatorũ venia promissa est. Sic enim ait: Si
 dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester
 cœlestis delicta vestra. Ideoq; opportunè Saluator in oratione Do-
 minica hanc orationē subiecit: Dimitte nobis debita nostra, sicut &
 nos dimittimus debitoribus nostris. Qua quidem particula interie-
 cta, admirandam nobis facultatem contulit, qua Deum compellare,
 & virtutis nostræ imitatione illum ad misericordiam flectere possi-
 mus. Quam rem D. Greg. Nissenus hunc locum explanans, his ver- **Greg. Nis-**
 bis amplificat: Quæ de hoc animum meum subit cogitatio, temera- **se. in Orat.**
 riũ quidẽ est vel mēte cōcipere, temerariũ itẽ vel oratione cogitatio- **Dominica.**
 nẽ, & mentis conceptũ patefacere. Quemadmodum enim Deus be-
 nẽ ac rectè agentibus ad imitandũ propositus est (sicut dixit Apосто-
 lis: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi) ita vice versa tuã affe-
 ctionẽ Deo ad bonum pro exemplo esse vult. Atq; ordo quodãmo-
 do inuertitur, vt audeamus quemadmodũ bonũ in nobis imitatio-
 ne diuini nominis perficitur, ita sperare futurum, vt Deus nostra fa-
 cta imitetur, cùm aliquid boni confecerimus: vt tu idẽ ad Deum di-
 cas: Quod ego feci, fac: imitare seruũ tuum tu Domine pauperem &
 egenũ, qui regnũ vniuersarũ rerũ obtines: remisi debita, ne tu quidẽ
 exigas: supplicem repellere veritus sum, ne tu quidem supplicantem
 summoueas atq; repellas: lætũ & alacrẽ dimisi meũ debitorem, talis
 itẽ tuus fiat: ne tuũ debitore meo debitore tristiorẽ reddas: ambo pa-
 riter & æqualiter exigẽtibus gratias agant: par ab ambobus remissio
 decernatur, tuo simul & meo debitori: ille meus est debitor, tuus au-

rem ego: quo animo ego fui aduersus hunc, quamq; de eo sententiam sequutus sum, hæc item apud te obrineat: solui, solue: dimisit, dimitte: magnam ego proximo exhibui misericordiam, imitate tu Domine serui tui humanitatem. At grauiora sunt mea in te peccata, quam quæ hic aduersum me commisit. Id ego non nego: atq; hoc reputa, quantum excellas in omni bono: æquum est enim vt virium tuarum excellentiæ conuenientem misericordiã nobis peccantibus tribuas: exiguam humanitatem ego exhibui; non enim amplius capiebat natura mea: tua verò munificentia exiguitate potentiæ non prohibetur, quin quantum velis, tantum largiaris. Hactenus Gregor.

Et quidem eleemosyna hac ratione veniam apud misericordiarum parentem promeretur: quòd misericordiam homo homini exhibeat. Ieiunium verò alia ratione illum placat, quòd carnem molestia afficit, vt doloris amaritudine perceptam ex peccato voluptatē penset: eamq; in poenitentia affligit, quæ se peccando turpiter oblectauit. Nec hoc solam præstat ieiunium, sed carnem etiam extenuando, cupiditatis vim & robur elidit & frangit: atq; hac ratione non solum pro peccatis satisfacit, sed etiam peccata cohibet. ¶ Verum dicet aliquis: Ego neutrum istorum, quæ hactenus dixisti, præstare possum. Nec ego solum, sed multi quoq; alij sunt cum morbo pariter & inopia conflictantes, qui neq; corpus imbecillum inedia macerare, neque opes habent, quibus aliorum inopiam subleuare possint. Superest ergo tertium, nempe oratio (de qua mox dicemus) quæ neq; corporis imbecillitate, neq; inopiæ occasione ab officio suo impeditur: quandoquidem nec externis opibus, nec corporis valetudine, sed sola mente & voluntate eget.

Addam his etiam alia satisfactionis opera, quæ nec corporis robore, nec opibus indigent. Inter quæ principem locum obtinet charitas, quæ (vt Iacobus Apostolus ait) operit multitudinem peccatorum. Et Saluator item de peccatrice loquens: Dimissa sunt, inquit, ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Quem locum enarrans D. Gregor. charitatem igni comparat. Quemadmodum enim, inquit, ignis ferri rubiginem purgat, ita charitatis ignis peccati rubiginem ab anima pellit. ¶ Tribulatio quoq; non solum igni, sed limæ etiam comparatur. Vt enim lima idem ferrum à rubigine expurgat, & argenti ei speciem atque nitorem reddit: ita calamitatum & tribulationum lima (si quis eas propter Deum leniter & moderatè ferat) peccati sordes atq; rubiginem consumit. Vnde sancta illa fœmina cum Deo loquens aiebat: Benedictum nomen tuum Deus patrum nostrorum: quia cum
iratus

Gregor.

Simil.

iratus fueris, misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his, qui inuocāt te. ¶ Est & alia ieiunij species multo gratior Deo, & ad satisfaciendum potentior: cum rebelles animi motus & cupiditates ieiunare facimus, quando rebus, quas immoderate appetunt, illis interdiciamus, & à concupitis rebus abstinere facimus. Corporali namque ieiunio à cibus tantum corporis abstinemus: at hoc ieiunium latius patet, cum ea omnia complectatur, quæ cupiditas nostra ardentem exquirat. Hoc est autem se abnegare, summumque Deo sacrificium immolare, cum seipsum homo, propriamque voluntatem in obsequium Dei maculat. Hæc ite est salutaris illa myrrha, quam toties in Cant. Sponsa prædicat: quæ quod est carni amarior, eò est ad expurgandum animam efficacior atque potentior. ¶ His etiam Ecclesiasticus summum aliud sacrificij & satisfactionis genus *Eccli. 35.*

14 addit cum ait: Sacrificium salutare est, attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate: & propitiationem litare sacrificijs super iniustitias, & deprecatio pro peccatis, recedere ab iniustitia. Si enim ea præcipue opera, quæ carni molesta sunt, ad dissoluenda peccatorum debita maxime conducunt, nemo toto mentis affectu atque studio ab iniustitia recedit, & melioris vitæ propositum arripit, quin varijs sæpè carnem suam laboribus (si modò rectè valet) afficiat. Sic enim scriptum est: Vigilia honestatis tabefacit carnes, & cogitatus illius auferit somnum. Hæc sunt igitur fratres opera, quibus verè penitentes peccata redimunt: & diuinæ iustitiæ ita satisfaciunt, vt cum ex hac vita migrauerint, nihil habeant, quod purgatorio igne sit expiandum. Quod fiet, vt vbi primùm anima ex corporis vinculis emerferit, in supernam illam ciuitatem euolet, quæ tota est aurum mundum, simile vitro mundo: in quam nihil intrat coinquinatum & immundum.

15 Quàm igitur grata, quamque expetenda virtus illa esse debet, quæ tantam homini felicitatē tribuit, vt in ipsa morte, quæ omnibus timorē incutit, eius anima angelicis manibus (quod medico Lazaro cōtigit) in cælū delata, & beatissimæ Trinitatis cōspectui præsentata, felicitatē adipiscatur sempiternam! Itaque quod sacro baptismatis fonti tribuitur (vt si quis post illud animā protinus efflauerit, ad cœlestia regna sine vlla cūctatione deferatur) plenæ quoque satisfactioni concedimus. Quin potius, quod martyrij propriū est, vt martyris anima rectè cælū petat, hoc etiā satisfactioni perfectæ conuenit. Quod ergo maius aut amplius in huius virtutis cōmendationē dici potest, quàm quod eā nō baptismati modò, sed etiā martyrio in retributionis celebritate cōparamus? Hacten⁹ de Satisfactione, quæ breuiter pro tēporis

ratione dici poterát, exposuimus. Reliquú est, vt de huius sacraméti fructu atq; sine, ad quem tres istæ partes eius ordinátur, disseramus.

¶ *Secunda pars. §. II.*

Simil.

Isai. 27.

Ioan. 5.

¶ Neminem vestrú ignorare arbitror fratres, rationem eorum quæ ad finé aliqué ordinantur, ex fine esse petendam, & frustra esse, quæ finé suum minimè consequantur. Frustra enim nauigauit, qui portú aliqué petens, vi tempestatis iactatus, ad portú appellere non potuit. Frustra item varijs medicamentis vsus est, qui salutem, quam quærebat, non est assequutus. Quis autem pœnitentiæ finis est? Imò verò quis sacramentorú omnium à Christo Dño institutorú finis est, nisi quem Isaias breuiter exposuit, cū ait: Hic omnis fructus, vt auferatur iniquitas. Peccati igitur abolitio, detestatio, & honesta vitæ cõstitutio nihil pristinæ vetustatis retinens, huius sacraméti fructus & finis est. Qui si nõ sequatur, frustra omnis pœnitentiæ labor infumitur: imò verò (vt in prima cõcione disseruimus, cū de falsa pœnitentia loqueremur) in maximam hominis pernicié cedit, post perceptã remissionis gratiã, nouis iterum criminibus diuinã maiestatem laceffere. Hoc enim illa Dñi verba insinuant, quæ paralytico dixit: Ecce sanus factus es, iã amplius noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Quid auté deterius homini in peccati morte degéti, nisi vel æterna damnatio, vel obstinatio in malis euenire queat? Cū enim malorum omniú summum constet esse peccatú, quid hoc tanto malo grauius, nisi vltimú supplicium esse potest? Deniq; sublato pœnitentiæ remedio, quæ nobis reliqua spes salutis manet? Ad hoc enim Quadragesimalis pœnitentia instituta est, vt malis nostris finem imponeremus, pristinæq; licentiæ nostræ terminum præfigeremus. Cum verò hoc longè secùs accidat, ipsaq; nobis medela in venenum vertatur, quid nobis spei reliquú est? Quæ circa opportunè admodum Ioannes Baptista ad eos, qui pœnitentia ducti ad eum veniebant, dicitabat: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Hoc est, si veram pœnitentiam agere in animum induxistis, facite dignos eius fructus. Qui sunt autem isti fructus, nisi ab iniquitate recedere, & iustitiã colere? Sicut enim cum nobis Apostolus præcipit, vt ambulemus dignè Deo, hoc exigit, vt quantú fieri possit, parem diuinæ bonitati & maiestati pietatem & cultum exhibeamus: ita cū Ioannes dignos pœnitentiæ fructus exigit, id quod veræ pœnitentiæ ratio atque natura postulat, à nobis requirit. Cum auté pœnitentia velut medicina quædã aduersus peccatú sit, quæ illud ab anima pellit, tunc dignos pœnitentia fructus facimus, cū peccatum è moribus nostris eliminamus. Hac enim ratione

salus

19 salus & æterna vita paratur. Si quis enim à me, qua in re totius Christianæ philosophiæ summa constituta sit, quærat? vnico illi verbo respondebo: nempè, vt fixum, immotumq; in animo propositum retineat, omnia prius perpeti, quam lethali peccato succubere. Hoc enim animi propositum omnium diuinorum mandatorum obedientiam cõplectitur: in qua tota salutis & felicitatis nostræ summa posita est.

Qualis autè huius propositi firmitas esse debeat, illa Apostoli nunquam satis laudata verba declarant. Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum an gladius? &c. Atq; vt ad singularia exempla veniamus, huius propositi firmitatè miro modo sancta illa Susanna retinuit: quæ à duobus senibus in has angustias cõiecta, vt vel peccato, turpiq; facinori succumberet, vel infamiæ dedecus, & lapidationis sententiã subiret: ma-

20 luit duo hæc mala (quæ omniũ grauissima in vita putantur) perpeti, quã in lethale peccatum incidere, & legem Dñi violare. Quãto aliter fecit, tot vocibus laudata illa Lucretia, quæ in easdè angustias redacta, ne pudicitia famam amitteret, pudicitia amittere maluit? Quæ in re duplici nomine deliquit, & quòd corpus suum turpiter prostituit, & quòd sibi postea necè intulit. Quæ res declarat, illam nõ tam pudicitia, quàm famæ & honoris studiosam fuisse, cuius insano amore deuicta, vtrũq; scelus cõmisit. Tales erant ferè Gentiliũ virtutes, quæ non Deum, sed homines intuebantur: neque tam iustitiã, quam famam & gloriam aucupabantur. Quas quidem virtutes ne ipse quidem Gentilis Aristoteles hoc nomine dignas esse putat. Vnde nec Achilli, nec Hectori fortitudinis virtutem tribuit: quòd vterq; non virtutis amore, aut patriæ charitate: sed vel dedecoris metu, vel gloria cupiditate, vel alia simili ratione in certamen descenderent. At

21 Susanna nostra pudicitia famam neglexit, vt pudicitia illibatam conseruaret. Cuius autem probitatis argumētum hoc sit, prudentissimè Seneca docet his verbis: Nemo plus videtur æstimare virtutem, nemo magis illi deuotus, quàm qui boni viri famam perdidit, ne conscientiam perderet. Quid quæso fratres ab Ethnico homine dici sanctius potuit? Possem hoc in loco clarissimum septè Machabæorũ, & matris eorum exemplum commemorare: quæ ne Dei legẽ violaret, septem filios ante oculos suos discerpi, dilaniari, excarnificari, & mille modis cruciari passa est, ne vnicũ diuinæ legis præceptum, perurgente Antiocho rege violaret. Satiùs tamen duco exẽplum hoc silentio præterire, quàm breui atque humili oratione rem, quæ omnem superat admirationem, dicendo extenuare. Sed aliud tamen præ-

seneca in
Epistol.

Hierony.

terire non possum, quod etsi non maius, nouitate tamen ipsa omnia Græcorum & Latinorum exempla superare videtur. Habuit enim illa sancta mater alias, quæ eius fidem & constantiam imitarentur. Sancta enim Felicitas, & Symphorosa septem quoque filiorum matres extiterunt, quos ante oculos suos varijs tormentorum generibus mactari passæ sunt, ne simili ratione delinquerent. Hoc tamen quod modò referam, exemplum singulare est, neque hæcenus, quod sciam, imitatorẽ habuit. Et ne quis fabulosum existimet, D. Hieron. in vita Pauli primi eremitæ, autorem citabo, Sic enim ait: Initio nascentis Ecclesiæ, hostis antiquus tarda ad mortem supplicia conquirens, animas volebat iugulare, non corpõra: ideoque nouam hanc rationem excogitauit, qua repugnãtem martyrem in peccatum præcipitaret, Adolescentem quendam iuuenili ætate florentem, Decius imperator in hortulos præcepit abduci, ibique inter lilia candentia, & rubentes rosas, cum leni iuxta murmure aquarum serperet riuulus, & molli sibilo arborum folia ventus perstringeret, super extructum plumis lectum resupinari, & ne inde se posset excutere, blandis nexibus irretitum relinqui. Quò, cum recedentibus cunctis, meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis stringere colla complexibus. Et quod dictu quoque scelus est, manibus attrectare virilia, vt corpore in libidinem incitato, se victrix impudica superiaceret. Quid ageret miles Christi? quò se verteret? Fugeret ne? At vincus & compeditus erat. Abigeret manibus impudicam lenam? At hæc vinculis constrictæ erant. Quid igitur faceret? Quem tormenta non vicerant, superabat voluptas. Tandem cœlitus inspiratus, præcisam morfu linguã in osculantis se faciem expuit: ac sic libidinis sensum, succedens doloris magnitudo superauit. Quid hic prius mirer? quid prius dicam? an fidei constantiam, an fortitudinis laudem, an consilij nouitatem, quæ in re desperata, tam nouam atque insolitam euadendi rationem excogitauit? Et quidem non ignorabat martyr inuictus, quod Lucia virgo Tyranno simile dedecus minanti respondit: Si inuitam me feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam. Itaque dedecus illud nõ tam peccatum, quàm peccati vmbra, & imago quædam extitisset. Sed tantum probus adolescens odium in animo aduersus peccatum conceperat, vt hanc nouam rationem excogitauerit, quò vel ipsam peccati vmbra & imaginem à se depelleret. Simile ergo propositum fratres habent, qui oculos habent, quibus immensam diuinæ bonitatis speciem contuentur, eamque debito amore prosequuntur: vnde prius extrema omnia perpeti, quã ab eius charitate, & gratia

25 tia excidere malunt. Hoc igitur primum est, quod verus pœnitens apud se constituere, atque decernere debet.

Cùm igitur (vt antè diximus) totius Christianæ disciplinæ summa in hac lethalis peccati fuga atq; detestatione posita sit, danda nobis opera est, vt diligenter ea persequi curemus, quæ nos ad hoc præstandû iuuare possint. Cæterû ad peccati fugam vix quicquã magis adiuuat, quam peccandi occasiones fugere: alioqui (vt Sapiens ait.) Qui amat periculum, peribit in illo. Si quis infirmû ac debilem hominẽ, baculo innitentem, & vix ossibus hærentem, apprehensa vestis lascinia violenter impelleret, an non facilè eum deijceret, atq; prosterneret? Cùm igitur humana natura post cõmunis peccati lapsum adedò ægra, infirma, & ad malum prona relicta sit, totq; malorum semina intra se contineat, quid futurum speramus, si foris etiam peccandi
26 opportunitas & occasio ante oculos posita sit? Quis enim dubitare poterit illam ruituram, cùm frequenter etiam ipsa per se, nemine impellente ad malum præceps feratur? Quàm multi sunt à maleficio quidem abhorrentes, quos oblata opportunitas, aut facultas in maleficio impulit? Hoc est igitur quod nos proposita in initio verba admonent, cùm offendicula, hoc est, peccatorum occasiones amouere suadent. Hinc Saluator in Euangelio tam acri oratione huiusmodi pericula vitare monet, cùm ait: Si manus tua, vel pes tuus scãdalizat te, abscinde eum, proijce abs te, &c. Et si oculus tuus scandalizat te, &c. Vix potuit hoc acrioribus verbis cœlestis magister commendare: vtpotè qui humanæ naturæ infirmitatem adedò perspectam & exploratam haberet.

Quòd si quæras, cuiusmodi occasiones diligentius à nobis vitandæ sint? prima est prauorum hominum societas. Sic enim legimus.
27 Qui tangit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicat superbos induet superbiam. Talis enim quisq; efficitur, quales illi sunt, quorû contubernio & amicitijs delectatur. Vnde est illud: Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, amicus stultorû similis efficietur. Si ferrû in ignem conieceris, fit ignis: si diu vel in terra, vel in aceruo falis esse patiaris, in terram & falem dura illa & intractabilis natura conuertitur. Quid? quòd feræ etiam ipsæ & truces leones, si ad homines assueuerint, naturali feritate deposita mansuescunt? tantùm societas eorû quibus cum versamur, valet. Hinc Apostolus ait: Scripsi vobis in epistola, non commisceri, si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut maledicus, cum huiusmodi nec cibum sumere. Videte quàm longè ab improborum hominum societate nos ab-

*Simile.**Simil.**Simil.**1. Cor. 5.*

esse Apostolus voluit, quando ne cibum quidem cum illis capere si- 28
 nit. Meminerat enim se dixisse: Corruptur bonos mores colloquia
 I. Cor. 13. praua. Et, Modicum fermentum totam massam corrumpit.
 I. Cor. 5.

August. Sed longè tamen periculosior est virorum, & sceminarum (quan-
 do ætas consentit ad vitium) cohabitatio atque communio, vel fre-
 quens etiam conspectus & consuetudo. Hinc D. Augusti. Sine vlla
 dubitatione dico: qui familiaritatem non vult vitare mulierum, cito
 labitur in ruinam. Et hac occasione, ait, vidisse se insignes meritis &
 pietate viros, miserabiliter corruisse: de quorum casu non magis du-
 bitabat, quàm Ambrosij aut Hieronymi. Verissimè enim ab eodem
 Hieronymo dictum est: Ferreas mentes libido domat. Hinc sanctus
 Isidorus: iuxta serpentem, inquit, positus, non eris diu illæsus: & iux-
 ta ignem consistens, ferreus licet sis, combureris. Quid verò illud Sa-
 lomoni: Inueni, inquit, amariorem morte mulierem, quæ laqueus 29
 venatorum est, & fagina cor eius: vincula sunt manus illius. Animad-
 uertite quæso quot similitudinibus mulieris potentiam ad capien-
 das & illaqueandas animas amplificauerit! Cuius rei cum innume-
 ra penè sint exempla, nullum neque mirabilius, neque formidabi-
 lius, quàm eiusdem Salomonis afferri potest: qui cum omnium sa-
 pientum, quos mundus agnouit, sapientissimus voce Domini pro-
 nunciatus esset, ad malorum omnium summum peruenit: cum
 idola coluit, quia se ab alienigenarum sceminarum consortio (quo
 ei Dominus propter eius periculi magnitudinem interdixerat) ab-
 dicare noluit. Quo crimine non seipsum modò, sed omnes penè
 filios Israelis perdidit, qui propter hoc immane scelus (Domino
 in eius ultionem permittente) à domo David, & sacri templi cul- 30
 tu, & religione separati, idolorum sese cultui dederunt. Atque
 hoc tantum malum (quod nulla oratione explicari potest) ex eo or-
 tum habuisse constat, quòd huius periculi occasionem Salomon vi-
 tare noluerit.

Nec consuetudo sceminarum, aut virorum, sed conspectus etiam
 utrisque vitandi sunt. Sic enim legimus, Ne circumspectas in vicis ci-
 uitatis, nec oberraueris in plateis illius. Per speciem enim mulieris
 multi corruerunt, & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.
 Hinc autem Hierosolymæ excidium ortum habuisse, insinuat Hie-
 remias Propheta, cum miseram vrbs calamitatem deplorans ait: O-
 culus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus popu-
 li mei. Cuius sceleris nequaquam in lamentationibus suis meminif-
 set, nisi hoc etiam cum alijs, interitum & vastationem miseræ vrbi
 attu-

attulisset. Quis autem verbis consequi possit, quàm multa homines flagitia hac oculorum licentia committant? Quo nomine Ecclesiasticus ait: Nequius oculo, quid creatum est? Aiunt qui de anatomes scientia scripserunt, oculorum fabricam & opificium inter omnia corporis humani membra maximè esse mirabile. Vt enim sensus hic inter omnes (vel ipso Aristotele teste) principem locum obtinet, eius quoque fabrica omnem superat admirationem. Ea tamè hominum peruersitas & ingratitude est, vt hoc summo Dei opere & beneficio (pro quo immortales opifici suo gratias agere perpetuò deberent) ad eius dedecus & offensionem maximè abutantur. Cùm enim constet verum esse quod Saluator ait: Si quis viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est in corde suo: quàm multi erunt, in quos illud Apostoli Iudæ iactari meritò possit: Oculos habentes plenos adulterij & incessabilis delicti? Qua de causa Sapiens ille dicere non dubitauit: Nequius oculo quid creatum est? Nihil igitur in humano corpore (si fabricam Dei spectes) oculo (vt antè diximus) mirabilius: nihil verò oculo (si hominis lasciuiam consideres) nequius & execrabilius. Quocirca quisquis animæ suæ puritatem conseruare cupit, hanc imprimis oculorum licentiam frenare contendat: hac enim ratione multorum laborum, curarum, dolorum, ac tétationum materiam vno ictu amputabit.

Aristotel.

Quarto deinde loco ludi sequuntur: qui (vt cætera eorū mala & incommoda, ac præcipuè iacturam temporis omittam) periurijs, & rixis, atq; contentionibus, & interdum etiam blasphemijs occasionem præbent. Quos etiã vitare curabit, qui quis ab his malis immunis esse cupit. Hoc est igitur fratres, alterum ex duobus peccatorum remedijs, quo peccandi offendicula minuere in propositis verbis mone mur, hoc est, omnes peccandi occasiones & pericula studiosè vitare.

§. III.

¶ Superest alterum, nempe precari ante faciem Domini. Hac enim ratione discipulos suos Dominus aduersus diaboli congressum armare volebat, cùm ait: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Orationis autem nomine, mentis eleuationem ad Deum intelligimus: siue cùm opem & auxilium ab eo postulamus, siue cùm diuina mente volumus & cogitamus. Quæ quidem cogitatio contra eosdem antiqui serpentis dolos miro modo adiuuat. Vnde est illa Prophetæ vox: Nisi quòd lex tua meditatio mea est, tunc fortè perijssem in humilitate, hoc est, in afflictione mea. Vt autem hæc pia diuinarum rerum meditatio à peccato seruat, ita contra eius

negle-

neglectus atq; prætermisio in mala omnia præcipitat. Sic enim de im-
 probo legimus: Non est Deus in cōspectu eius: siue (vt alij verterūt)
 in vllis cogitationibus eius. Vnde illud sequitur, quod mox subdit:
 Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. Quis vestrū fratres ra-
 tionem mihi reddere poterit, quid sibi Dominus voluerit, cū ad-
 mirandam illam atque insuperabilem Sansonis fortitudinem in ca-
 pillis sitam esse voluerit? Quid capitis cæsaries ad fortitudinem, cū
 satis esset brachijs, reliquisque corporis membris eam vim & robur
 præbere? Hoc planè mysterio vacare nullo modo potest. Quid igi-
 tur capillorum nomine mystice intelligimus? Hoc planè D. Hieron.
 explicuit, qui locum illum Isaïæ explanans: Erit pro crispanti crine
 caluicium: crinium nomine, piarum precum, & sanctarum cogita-
 tionum studia intelligit: quibus improbi homines, Deo ita permit-
 tente, destituuntur. Vt enim capilli ab externi hominis vertice deri-
 uantur: ita piarum precum, & sanctarum cogitationum excita-
 menta ab interni hominis extrema, & summa parte, hoc est, mente, fluunt:
 in quibus eiusdem hominis fortitudo aduersus omnes diaboli vires
 & machinas sita est: cū per eas nobis diuinæ virtutis auxilium præ-
 stò sit: cuius fortitudo (vt ille aiebat) similis est rhinocerotis. Quocir-
 ca si quis est, qui verè atq; ex animo ab omni se lethali peccato deinceps
 continere cupiat, illud pro comperto habeat, nūquam sibi cæ-
 lestem opem atq; fortitudinem defuturam (qua periculis omnibus
 atq; tentationibus diaboli, superior sit) quamdiu huiusmodi capil-
 lis, hoc est, sanctis cogitationibus & precibus mens eius ornata fue-
 rit atque instructa. Si verò his crinibus homo destituatur, vehemen-
 ter formidare debet, ne (quod Sansoni abscissis capillis obtigit) infir-
 mus relinquatur, vt cæteri hominū. Hoc enim nobis apertè insinuat
 Sansonis infirmitas, quæ capillorū abscissionem consequta est. Vn-
 de protinus ab hostibus captus, excæcatus, atq; omnibus ludibrijs &
 iniurijs, expositus fuit. O cui tanta dicendi vis atq; facultas inesset, vt
 huius rei veritatem vobis persuadere, & oculis subijcere posset, quan-
 ta videlicet eius animæ fortitudo ad omnia diaboli tela repellenda
 sit, quæ his crinibus ornata est: & quanta rursus eius mentis infirmi-
 tas & imbecillitas, quæ his crinibus destituitur! Quocirca, inter om-
 nis quæ nos à peccatorum contagio immunes conseruare possunt,
 principem locum tenet, quod in propositis verbis audistis: Precare
 ante faciem Dñi. Quo verbo assiduitas & studium orationis cōmen-
 datur. Neque enim satis est, semel aut iterum orare, aut verba multa
 sine intellectu voluere: assidua enim, ardēti, & quotidiana oratione

37 opus est. Quam rem aperte Ecclesiast. docuit, cum ait: Qui confer- *Ecc.*
 uat legem, multiplicat orationē. Quia enim antiquus hostis nos sem-
 per à legis obseruatione retrahere tentat, nos quoque aduersus illū
 diuinam opem semper implorare debemus. Quam rem vnico ver-
 bo Apostolus expressit, cum aduersus insidias Diaboli orare omni *Ephes. 6.*
 tēpore in spiritu docuit. Quibus verbis & orationis assiduitatem, &
 eiusdem feruorem atque deuotionem commendauit. Quicunq; au-
 tem huius virtutis studiosi sunt, & quantum reboris ea sectatoribus
 suis adiungat, non legendo, sed experiendo didicerunt: vix credunt
 posse aliquē diu in charitate & iustitia perseverare, si virtutis huius
 auxilio prorsus destituatur. Quis enim (vt cæteras virtutum pugnas
 & labores prætereā) illibata pudicitiam sine orationis præsidio diu
 38 conferuare poterit: cui tot laquei, tot pericula, tot insidiæ ubique lo-
 corum intenduntur: quæq; non solum corporis pollutione, sed sola
 potest cogitatione violari? Quis ergo (ait Hieron.) gloriabitur castū *Hierony.*
 se habere cor? Si enim periculi huius metu non vacant, qui cœlestem
 opem assiduis precibus implorant: in quo periculo versabuntur, qui
 huius virtutis prorsus expertes sunt? Quid enim de his sperari possit,
 nisi quod abscessis piarum precum capillis, infirmi sicut ceteri homi-
 num relinquuntur, & Samsonis more ludibrio pateant inimicorum
 suorum? Hæc sunt, fratres, duo præcipua aduersus peccatum reme-
 dia, quæ vobis in propositis à me verbis traduntur: nempe, peccato-
 rum offendicula vitare, & precari ante faciem Domini. Quæ duo vo-
 bis fratres charissimi quàm commendatissima esse cupio.

39 Præter hæc autem remedia, sunt & alia, quæ plurimum ad hoc ip-
 sum conducunt: quæ propter temporis angustiam enumerare ma-
 gis, quàm explicare possumus. Eorum primum atque summum est,
 Sacramentorum frequentior vsus: quādoquidem (vt antè diximus)
 sacramentalis gratia præcipuam quandam vim & robur aduersus
 peccata confert. ¶ Deinde illud etiam maximè iuuat, prauis cogi-
 tationibus, cum primū ad cordis nostri ianuam pulsant, in ipso sta-
 tim limine occurrere, atq; hostem dum parvus est, interficere; neque
 finire, vt arcem mentis occupet, vel radices in anima iaciat. Quod
 quidem facimus, cum ad Christi vulnera, quanta possumus celerita-
 te confugimus. ¶ His etiā adde quotidianam conscientiaē discussio-
 nem atq; examen, quo homo secum intrat in iudicium, & qua ratio-
 ne diem expenderit, diligenter explorat: seq; ante iudicem Deum ac-
 cusat, & lapsus suos vitare proponit. Vt autem Christianus homo li-
 bentiùs hoc nostrum siue consiliū, siue peccati remedium ample-
 ctatur,

Et atur, duo gentiliū Philosophorum exempla in medium afferam, 40
 qui hoc ipsum diligenter faciebant: alterum Sextij Stoici philoso-
 phi: alterum Senecæ. Vtrumque autem idē Seneca describit his ver-
 bis. Sextius consummato iam die, cū se ad nocturnam quietem re-
 cepisset, interrogabat animum suum: Quod hodie malum tuum fa-
 nasti? cui vitio obstitisti? qua parte melior es? Desinet ira, & erit mo-
 derator, quæ sciet sibi quotidie ad iudicem esse veniendum. Quid
 ergo pulchrius hac consuetudine excutiendi rotum diem? Qualis
 ille somnus post recognitionē sui sequitur? quā tranquillus, altus,
 ac liber? cū aut laudatus est animus, aut admonitus: & speculator
 sui, censorq; secretus cognoscit de moribus suis. Deinde de se quo-
 que idem Seneca subdit: Vtor ego hac potestate, & quotidie apud
 me causam dico. Cum sublatum ē conspectu lumen est, & conticuit
 vxor moris iam mei conscia, rotum diem mecum scrutor, facta ac di- 41
 cta mea remetior. Nihil mihi ipse abscondo, nihil transeo: quare enim
 quidquam ex erroribus meis timeam, cū possim dicere? Vide ne
 istud amplius facias, nunc tibi ignosco. In illa disputatione pugna-
 tius locutus es: Noli postea congrēdi cum imperitis. Nolunt discere,
 qui nunquam didicerunt: illum liberius admonuisti, quā debeas:
 itaque non emendasti, sed offendisti. De cætero vide, non tantū an
 verum sit quod dicis, sed an ille cui dicitur, veri patiens sit. Hactenus
 Seneca. Hoc ergo nobis exemplo sit fratres, vt pudeat patriæ cœle-
 stis amore non facere, quod isti solo virtutis amore (quam vltimum
 expetendorum esse putabant) facere soliti erant. ¶ Vt autem sub no-
 ctem præsentis diei à nobis rationem exigimus, ita cū primū lu-
 cescit, quo ordine atque ratione diem traducere, & à quibus potissi-
 mū vitij cauere, & quibus studijs exerceri debeamus, prouiden- 42
 dum atque statuendum est, atque à Domino auxilium implorandū,
 quod ea quæ apud nos decernimus & statuimus, implere valeamus.
 ¶ Postremò turpe otium fugiendum est, quod cū ad omnia mala
 aditum præbeat, ad lapsum tamen carnis faces etiam atque incendia
 subministrat. Verissimè enim à Philosophis dictum est, impudicum
 amorem esse otiosorum hominum negotium. Vnde à Poeta dictum
 est: Finē qui quæris amori? Cedit amor rebus: res age, tutus eris. Hoc
 idem ego vobis fratres consilium quā commendatissimum esse
 volo. Quod si vitæ vestræ conditio nullum occupationis genus ad-
 mittit, lectione saltem piorum librorum, & orationis studio à vobis
 otium, non sine magno fructu abdicare licebit.

His autem omnibus extremum appono remedium: quod cū
 toto

- 43 toto affectu peccata omnia detestanda atque formidanda sint, primum tamē peccatum, quo à Dei gratia & amicitia excidimus, & nuda. que inermes inter hostium tela relinquimur, super omnia formidandum atque vitandum est: propterea quòd primum hoc, cæteris aditum præbeat. Videmus enim, quòd cum primum homo nouam vestem induit, diligēter curat, ne vlla macula sordidetur: at vbi per incuriam sordes contrahere cœpit, protinus cura illa remittitur, & negligentius homo se in hac parte gerit. Quòd quidem exemplū multò magis in veteris vitæ renouatione locum habet: quam si quis nouo peccato inquinauerit, non modò illam sordidat, sed etiam cœlestis gratiæ robore & virtute nudat: atque ita inermem, nudamque inimicorum omnium telis exponit. Cuius rei insigne exemplum vobis ante oculos ponam. Illa Samuelis imago, quæ Sauli regi futuram
- 44 postero die cladem exposuit, huius tantæ calamitatis causam etiam denunciauit: nempè quòd is non fecerit iram Domini contra Amalech, quam facere à Domino iussus erat. Mira profectò res, quòd cū Saul incredibili furore exagitatus, septuaginta sacerdotes Domini vestitos Ephoth interemerit, & Nobe ciuitatem sacerdotum nihil cõmeritam incenderit, ouemq; & bouem, camelum & asinum gladio peremerit (quod crudelissimus omnium mortalium Nero nusquã fecisse memoratur: sola enim hominum morte contentus, in bruta animantia, atque iumenta nunquam eius furor & immanitas desæuit) & tamen hoc tantum nefas filetur, & sola indiscreta illa pietas profertur: propter quam cœlestis aduersus eum vindicta parabatur. Quare hoc? Nimirum, quia propter primum illud inobedientiæ crimen à Deo derelictus fuit, atque eius spiritu & gratia nudatus. Quæ
- 45 res omnium aliorum criminum fons & origo exitit. Quòd si fortè aliquando (diabolo suggerente) in crimen aliquod lapsi fuerimus, danda protinus opera est, vt quàm ocissimè fieri poterit, ab eo resiliamus, & confessionis atque pœnitentiæ remedio pristinam gratiam recuperare studeamus: ne si hac cœlesti ope nudati fuerimus, in alia atque alia flagitia corruamus. Quemadmodum enim qui do-
- Simil.
- mus suæ rectum integrum atque incorruptum seruare studet, vbi primum stillicidium aliquod in eo deprehenderit, remedium protinus adhibet: ne si paruum illam rimulam neglexerit, finitima ligna putrescant, ac ita paulatim tota domus contignatio soluatur: ita quisquis conscientiæ suæ domum puram, integramque seruare studet, si fortè alicubi lapsus fuerit, salutaris pœnitentiæ remedium protinus adhibeat: ne lapsus lapsum, & culpa culpam pari-
- riat,

I. Reg. 28.

Chry. lib. 6
de sacerdo
tio.

riat, atque ita ad extremum malorum homo perueniat. Hinc D. 46
Chrysolto. Quemcunque, inquit, plaga vna inflictâ non mordet,
nec attristat, is certè facilè & alteram excipit: itemquè & hac acce-
pta, tertiam. Neque enim intermittit ad extremum vsque spiritum
feriens nefarius ille, quoties inuenit animam supinam, prioresquè
plagas contemnentem.

Gregor.

Hæc omnia fratres breuiter (vt vidistis) percurrimus magis, quã
explicuimus: partim temporis angustia coacti, partim quòd hæc ip-
sa salutis & vitæ nostræ remedia quotidie auribus vestris inculcan-
da, & vberius tractanda seruamus. Oportet enim (vt D. Gregor. ait)
sæpè reminisci, quod mundus cogit obliuisci. Si cui multa videor
exigere, ponat sibi ante oculos diuina beneficia, Christi mortem at-
que passionem, cœlestem gloriam, quæ pijs proposita est, & æterna
supplicia, atque vltices flammæ, quæ improbis paratæ sunt. Cogitet 47
etiam multò maiora atque acerbiora homines propter res fluxas &
celeriter interituras aggredi & perpeti. Quàm multi enim sunt, qui
exiguæ mercedis gratia maria omnia lustrant, & peregrinas atque
barbaras nationes adeunt? Quàm multi, qui inter gladios & ignes
vitam in bello præsentissimis periculis obijciunt? At quantò minus
est, quod nos hic à vobis exigimus, vt vitam, salutem, gratiam, Dei
amicitiam, iustitiam, pacem, & conscientia tranquillitatem, filiorum
Dei adoptionem, simul & cœlestis patrimonij hæreditatem asse-
quamini? Quam nobis Christus Dominus concedere
dignetur, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuuit
& regnat in secula seculorum.

Amen.

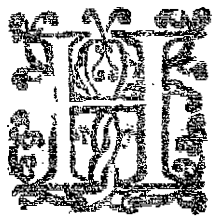
Ad Lectorem.

*U*nemadmodum in prima de Pœnitencia Con-
 cione duo illa exempla commemorauimus, quæ
 nos ad veram pœnitentiam oportuno tempore
 agendam inuitant: ita modò post extremã hãc
 quæ de Satisfactionis virtute habita est, aliud multò illu-
 strius exemplum ex eodem autore commemorare operæ-
 pretium duxi: quod non modò ad satisfactionem, sed ad to-
 tam pœnitentiæ rationem, atque adeò ad omnem pietatem
 & iustitiam vehementer homines (nisi ferrei sint) inducere
 poterit. Constat enim huiusmodi exempla, quæ à viris
 illustribus, & omni mendacij suspicione carentibus refe-
 runtur, ad omne genus homines, ac ad eos præcipuè, qui pau-
 lò sunt tardiores, permouendos, esse efficacissima. Quocirca
 non sunt ab ijs concionatoribus negligenda, qui non tam au-
 ram popularem captare, quàm auditoribus prodesse sitien-
 ter appetunt. Res igitur gesta Beda referente, sic habet.

Historiæ
 Eccles. Ang-
 licanæ
 cap. 13.

T t His

IS temporibus miraculum memorabile & antiquo-
rum simile in Britannia factum est. Namque ad exci-
tationem viuentium, quidam aliquamdiu mortuus
ad vitam resurrexit corporis, & multa memoratu di-
gna quæ viderat, narrauit. E quibus hic aliqua breui-
ter perstringenda esse putauit. ¶ Erat quidam paterfamilias in regio-
ne Nordambimbrorum religiosam cum domo sua gerens vitam.
Qui infirmitate corporis tactus, & hac indies crescente, ad extrema
perductus, primo noctis tempore defunctus est: sed diluculo reuiu-
iscens, ac repente residens, omnes qui corpori flentes aderant, timore
re immenso percussos, in fugam conuertit. Vxor tamen, quæ eum
amplius diligebat, quamuis multum tremens & pauida, ibidem man-
sit. Quam ille consolatus, Noli, inquit, timere, quia iam verè surrexi
à morte, qua tenebar, & apud homines sum iterum vitare permis-
sus. Non tamen ea mihi, qua antè consueueram conuersatione, sed
valde dissimili ex hoc tempore viuendum est. Statimque surgens,
abiit ad villulæ oratorium, & vsq; ad claram diem in oratione per-
sistens, mox omnem quam possederat substantiam in tres diuisit por-
tiones, è quibus vnã coniugi, alteram filijs tradidit, tertiam sibi ip-
si retentam, statim pauperibus distribuit. Nec multò post seculi cu-
ris absolutus, ad monasterium Nailros, quod Tuidi fluminis circun-
flexu magna ex parte clauditur, peruenit: acceptaque tonsura, locum
secretæ mansionis, quam præuiderat Abbas, intrauit: & ibi vsque ad
diem mortis in tanta mentis & corporis contritione durauit, vt mul-
ta illum, quæ alios laterent, vel horrenda, vel desideranda vidisse, etiã
si lingua sileret, vita loqueretur.

Narrabat autem hoc modo quod viderat. Lucidus, inquiens, aspe-
ctu, & clarus erat indumento, qui me ducebat. Incedebamus autem
tacentes, vt videbatur mihi, contra ortum Solis solstitialem. Cumque
ambularem, deuenimus ad vallem multæ latitudinis ac profundi-
tatis, infinitæ autem longitudinis, quæ ad læuam nobis sita, vnum la-
tus flammis feruentibus nimium terribile, alterum furenti grandi-
ne ac frigore niuium omnia perflante atq; vrente, non minùs into-
lerabile præferabat. Vtrumque autem erat animabus hominum ple-
num, quæ vicissim hinc inde videbantur quasi tempestatis impetu
iactari. Cum enim vim feruoris immensi tolerare non possent, pro-
siliabant miseræ in mediũ frigoris infesti. Et cum neq; ibi quicquam
requiei inuenirent, resiliabant rursus vrendæ in medium flammarũ
inextinguibilem. Cumque hac infelici vicissitudine longè, lateque,
prout

4. prout aspicerem poteram, sine vlla quietis intercapedine innumerabilis spirituum deformium multitudo torqueretur, cogitare, cœpi, quod hic fortassè esset infernus, de cuius tormentis intolerabilibus narrare sæpius audiui. Respondit cogitationi meæ ductor, qui me præcedebat: Non hoc, inquit, suspicaris: non enim hic infernus est ille, quem putas.

At cum me hoc spectaculo tam horrendo perterritum paulatim in vteriora produceret, vidi subito ante nos obscurari incipere loca, & tenebris omnia compleri. Quas cum intrauimus, vsq; adeo paulatim condensatæ sunt, vt nihil præter ipsas aspicerem, excepta duntaxat specie & veste eius, qui me ducebat. Et cum progredieremur sola sub nocte per vmbas, ecce subito apparent ante nos crebri flammarum tetrarum globi ascendentes quasi de puteo magno, rursumque decedentes in eundem. Quod cum perductus essem, repèrè ductor meus disparuit, ac me solum reliquit in medio tenebrarum, & horreadæ visionis. At cum globi ignium sine intermissione modò alta peterent, modò barathri profunda repeterent, cerno omnia quæ ascendebant fastigia flammarum, plena esse spiritibus hominum, qui instar fauillarum cum fumo ascendentium, nunc ad sublimiora procederent, nunc retractis ignium vaporibus, relaberentur in profundura. Sed & fœtor incomparabilis cum eisdem vaporibus ebulliens, omnia illa tenebrarum loca replebat. Et cum diutius ibi pavidus consisterem, vtpotè incertus quid agerem, quò verterem gressum, quive mihi finis maneret, audio subito post terga sonitum immanissimè fletus ac miserrimè, simul & cachinnum crepitantem quasi vulgi indocti captis hostibus insultantis. Vt autem sonitus idem clarior redditus, ad me vsque peruenit, considero turbam malignorum spirituum, quæ quinque animas hominum mœrentes eiulantesque, ipsa verò multum exultans & cachinnans medias illas trahebat in tenebras. E quibus videlicet hominibus, vt dignoscere potui, quidam erat attòsus vt clericus, quidam laicus, quædam fœmina. Trahentes autem eos maligni spiritus, descenderunt in mediū parathri illius ardētis. Factumque est vt cum longius subeuntibus eis, fletum hominum, & risum dæmoniorum clarè discernere nequirent, sonum tantum adhuc promiscuum in auribus haberent. Interea ascenderunt quidam spirituum obscurorum de abyssu illa flammivoma, & accurrentes circundederunt me, atque oculis flammantibus, & de ore ac naribus ignem putridum efflantes angebāt, forcipibus quoque igneis, quas tenebant in manibus, minitabantur me comprehendere, nec tamen me vllatenus contingere, tametsi terrere præsumebant. Qui cum

vndique versus hostibus, & cæcitate tenebrarum conclusus, huc illuc que oculos circumferrem, si fortè aliunde quid auxiliij pateret, apparuit contra viam, qua veneram, quasi fulgor stellæ micantis inter tenebras, qui paulatim crescens, & ad me ocius festinans, vbi appropinquauit, dispersi sunt, & aufugerunt omnes, qui me forcipibus rapere querebant spiritus infesti. Ille autem qui adueniens eos fugauit, erat ipse qui me antè ducebat. Hactenus Bedæ verba, quæ de Purgatorij & Gehénæ locis intelligenda esse paulò inferiùs docet. Nec non & felicissimum beatarum mentium locum sibi ab eodè ductore ostensum fuisse ait. Qua quidem re exposita idem Beda subdit.

Hæc & alia quæ viderat idem vir Dei, non omnibus passim desideriosis referre volebat, sed illis solummodo, qui vel tormentorū metu perterriti, vel spe gaudiorum perennium delectati, profectū pietatis ex eius verbis haurire volebant. Denique in vicinia cellæ illius habitabat quidam monachus nomine Henigils, presbyteratus etiã, quem bonis operibus adornabat, gradu præeminēs, qui adhuc super est, & in Hybernia insula solitarius vltimam vitæ ætatem pane cibario & frigida aqua sustentat. Hic sæpiùs ad eundem virū ingrediens, audiuit ab eo, repetita interrogatione, quæ, & qualia essent, quæ exutus corpore viderat. Per cuius reuelationem ad nostram quoq; agnitionē peruenēre, quæ de his pauca perstrinximus. Narrabat autem visiones suas etiã regi Alfrido, viro vndecumq; doctissimo: & tã libenter, tamq; studiosè ab illo audirus est, vt eius rogatu in monasterio supra memorato indutus, hac monastica sit tonsura coronatus, atque ad eum audiendū sæpissimè, cum in eum locū deuenisset, accederet. Accepit autem in eodem monasterio locū mansionis secretiorē, vbi liberius continuis orationibus famulatu sui conditoris vacaret. Et quia locus ipse super ripam fluminis erat situs, solebat hoc frequēter ob magnū castigandi corporis affectū ingredi, ac sæpiùs in eo supermeantibus vndis immergi, sicq; ibidem quãdiu sustinere posse videbatur, psalmis vel precibus insistere, fixusq; manere, ascendēte aqua fluminis vsq; ad lumbos, aliquando & vsq; ad colum: atq; inde egrediens ad terram, nunquam ipsa vestimenta vda vel algida deponere curabat, donec ex suo corpore calefierent, & sicarentur. Cumq; tēpore hyemali defluentibus circa eum semifractarum crustis glaciurum, quas & ipse aliquando contriuerat, quo haberet locum standi siue immergendi in fluuio, dicerent qui videbāt: Mirum frater Dri-
chelve (hoc enim erat viro nomen) quòd tantam frigoris asperitatem vlla ratione tolerare præuales? Respondebat ille simpliciter (erat namque

re namque homo simplicis ingenij ac moderatæ naturæ) Frigidiora ego vidi. Et cum dicerent: Mirum, cur tam austeram tenere continentiam velis? Respondebat, Austeriora ego vidi. Sicque vsque ad diem suæ vocationis infatigabili cœlestium bonorum desiderio, corpus senile inter quotidiana ieiunia domabat, multisque & verbo & conuersatione saluti fuit. Hactenus Bedæ verba: quæ nos fratres ad timorem Domini, ad peccati odium, ad mundi contemptum, & ad agenda oportuno tempore pœnitentiam incitare debent, nec minus ad satisfactionis laborem, de qua modò locuti sumus: quando hic vir sanctus terrorum quos viderat magnitudine permotus, tam rigidum pœnitentiæ propositum arripuerat, qui ita se glacialibus undis immergebat, vt Purgatorij ignes, & horrenda frigora, quæ in spiritu viderat, euadere posset.

*Expliciunt quinque de pœnitentia
Conciones.*

SALMANTICÆ
Typis hæredum Mathiæ Gastij.

M. D. LXXXI.